UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 08 04 07 016 0

BP
161
R3

Rasim, Ahmet
Menākib-i Islām

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

A. RASİM
MENAKIBI İSLAM

K. 442

20

قناعت کتابخانه‌سی
بابعالی جاده‌سی نومرو ٤٢

Rasim, Ahmet
Menākıb-ı İslām

خلافت معظمهٔ عثمانیه

نڭ

درت یوزنجی سنهٔ متیمنه‌سی

ای نیّر فرخندهٔ نوّار خلافت
ذاتڭدر اولان مطلع انوار خلافت

توفیق خدا راهبر خیر امورڭ
ظاهر سکا گنجینهٔ اسرار خلافت

خشنودیٔ پیغمبره‌سن واسطه بولدڭ
فخر ایلدی ذاتڭ ایله اعصار خلافت

تقواده ابوبکر ایله همحال هداسڭ
ای مصدر آرایش آثار خلافت

فاروقه معادل كرم وعدل متينك
سنسك شرف تخت گهربار خلافت

حلم وادبك مشرب عثمانى مؤيّد
پرنور ايديور عالى ديدار خلافت

حكمتده، مروتده سبق خوان عليسك
استاد سكا حيدر كرّار خلافت

هر آن وزمان رشحهٔ ابر هممكله
ريّان فيوض اولمده گلزار خلافت

اقدس گورينور ديدهٔ اسلامه دمادم
دركاه معلاى ضيادار خلافت

هپ بنده‌سى يز شاه فلك شان زمانك
دلدن دله گزمكده‌در اذكار خلافت

مسعود اوله افزايش اجلال وشرفله
هر لحظه اوسلطان ظفركار خلافت

BP
161
R3
UNIVERSITY OF TORONTO
AUG 12 1965
LIBRARY
998713

جناب خیر الحافظین ، سر نامهٔ کتاب خلافت وزیور سریر سلطنت ، خلیفهٔ روی زمین ومحبوب حبیب رب العالمین، ولی نعمت علویت قرین، شهریار دیانت گزین افندیمز حضرتلرینی نور فیّاض قرآن وفیض کریم رمضان حرمتنه هردرلو عوارض کونیه‌دن مصون وذات فرشته صفات ملوکانه‌لرینی توفیقات سبحانیه‌یه مظهریتله کامبین بیوره‌رق ظل ظلیل مکارم دلیل خسروانه‌لرینی مفارق عباد مسلمینده ابدیمون بیورسون آمین .

بالعز والاقبال زینت بخش شانوشوکت اولدقلری اریکهٔ معالی سبیکهٔ سلطنت جلیله‌لری جد بزرکوار عالی تبارلری غازی‌ٔ بی‌مدانی حضرت «عثمان» کامراندن وبالیمن والاجلال پیرایه‌ساز نباهت اولدقلری سریر قدسیت مصیر خلافت سنیه‌لری یاوزسلطان «سلیم» خاندن منتقل ایکی ودیعهٔ معلادرکه سلطنت جلیله‌لرینك شرف قدسیٔ جهان پسندانه‌سی دهان معجزبیان حضرت رسالتپناهیدن

صادر اولان (لَتُفْتَحِنَّ ....) حديث منيفى وخلافت سنيه‌لرينك عظمت قدر وبلندىٔ مرتبتى طوغريدن طوغرى‌يه عتبهٔ فخركائناته پيوسته اولان رابطهٔ ميمنت الينى ايله مؤكد ومشرفدر .

بو ايكى مظهريت متبركه‌دن برنجيسى هجرتك ٦٩٩ نجى سال فرخنده فالى جمادى الاولاسنك دردنجى روز مهابت افروزنده صحايف زيبندهٔ اقبال عثمانى‌يه خط زرين مسعدتله منقوش اولديغنه كوره سلطنت عثمانيه آلتى يوز يكرمى اوچنجى سنهٔ دوريهٔ متيمنه‌سنه داخل وايكنجيسى ٩٢٢ سنه‌سنده يد مباهات حضرت سليم خانى‌يه مودوع بولنديغنه نظراً خلافت معظمهٔ عثمانيه درت يوزنجى دور سنوىٔ هجريسنى اكماله آماده اولمش وبالخاصه عصر معالى‌حصر جناب خلافتپناهيده منصه‌آراى بروز اولان تأسيسات خيريه ومبانىٔ مبروره وموفقيات بركزيده‌يه ضميمةً طرف ذيشرف جناب ظل اللهيدن

بتون عالم اسلامه ارزانی بیوریلان علو عنایات وسمو تعطفات ملوکانه آثار فیوضات دثارندن اولمق اوزره خورشید خلافت معظمه‌نك نور اشراق هدایت وسعادتی اوج کماله ایرشمشدره بناءً علیه امت مکرمهٔ عثمانیه فضائل حماست وجلادتی آفاقه شایع اولان سلطنت عثمانیه‌ایله مهر قدسیت وعدالتی فضای بی‌کران سعادتده لامع اولان خلافت جلیلهٔ اسلامیه‌نك سایهٔ فیوضاتی آلتنده بولنه‌رق یکرمی یدی سنه اوّل جناح رأفت جناب ولی‌نعمت بی‌منتك مستلزم اولدیغی اشفاق وعنایات پدرانه‌یه نائل اولمشدر .

شهر صیام مغفرت اتسامك اون‌بشنجی یوم سعادت توأمنه شرف مصادف اولان بوگونکی گونده عثمانلی قوم نجیبینك مادی ومعنوی هردرلو آمال سعادت‌جویانه‌سنه رهنمای موفقیت اولوب هرحال وکارده اهل اسلامه بذل عنایت ومروت ایلین خلیفهٔ صدیق سیرت وشهریار

فاروق معدلت افنديمز حضرتلرينك من عندالله يدمؤيدۀ خلافتپناهيلرينه مودوع اولان خرقۀ سعادت حضرت نبی محترمی اجداد قدسيت نهاد شاهانه‌لری مثللو زيارتله احراز رتبۀ تشرف ايله‌مه‌لری اول امرده سلطنت سنيه‌لرينك الی آخرالدوران بقا وموجوديتنه كافل حقيقی اولان الطاف مكرمۀ خدادن احراز توفيقاته وثانياً روحانيت مبجلۀ سيدالانبيادن اكتساب فيوضاته ذريعۀ حسنه اتخاذ بيورلمسيله برديدنۀ مستحبه ومستحسنه‌در .

سلاطين عظام عثمانيه حضراتنه خاص اولوب اهل اسلامك هرآن وزمان مفتخر اولدقلری صفات كاشفۀ مقدسه‌لرندن بری ده (خادم الحرمين الشريفين) عنوان بهترينيدر . لسان صداقت وعبوديتك هروسيله ايله تزين ايلديكی حقايق جليه‌دندركه ذات خلافت سمات حضرت پادشاهی بوشرف گزينك حارس افخم واعظمی اولمقله مبجلدرلر . سايۀ معاليوايۀ خلافتپناهيلرنده ساحه آرای

تكامل اولان موفقيات مستلزم المباهات ديانتپروانه نك
ايلك ثمرهٔ فيض آورى مؤيد دين محمدى ومؤكد شريعت
احمدى اولان قرآن عظيم الشان نسخ جليله سنك روم
ايلى ، آناطولى قطعات شاهانه سنك الڭ هجرى كويلرينه
ومماللك اسلاميه نڭ كافه سنه وارنجه يه قدر تعميمى موفقيت
خداپسندانه سيله تجلى ايله مشدر . عماد اهل ايمان وامام
امت حبيب مستعان ولى نعمت بى امتنان افنديمز
حضرتلرينڭ قرآن كريمڭ تكثير اعداد منيفه سى
خصوصنه مصروف بيوريلان همت بلند شاهانه لرى نظرگاه
كبريا اولمقله سنوحات و الهامات مبشره سنڭ هر برى
عالم اسلاميت ايچون برمژدهٔ نوين سلامت اولان مبارك
ومنور قلب همايونلرينڭ الجاآت تقوى پرورانه واقطار
اسلاميه نڭ دائمى الاوقات الطاف سبحانيه يه مظهريتنى
مستدعى آمال گزيدهٔ خيريت گسترانه سندندر . آنڭ
ايچوندركه بوگونكى زيارت جالب الميمنت راسمهٔ

احترامكارانه‌سنده ياورئ توفيق فرقان، حق عالئ جناب ظل اللهيلرنده هروجهله موجب يمن فراوان اوله‌رق اهل اسلامك مسرور وخندان اوله‌جقلرنده گوگللر متحددر.

خليفهٔ جليل سيدالثقلين وخادم الحرمين الشريفين عنوان جليل الشانی سرنامهٔ اوصاف شاهانه‌لری اولان پادشاه بی‌مدانی افنديمز حضرتلرينك خلافت معظمهٔ اسلاميه‌نك اعتلای مجد وشرف وشوكتی امرمبرورنده سبق ايدن اقدامات متواليهٔ خسروانه‌لريله ساحه آرای حصول اولان مآثر مستحسنه‌دن برقسم مهمی‌ده مصارف انشائيه و تأسيسيه‌سی جانب جليل خلافتپناهيلرندن تسويه بيوريله‌رق بوكونكی كون هربری نيات مقدسهٔ شاهانه‌لرينك علويت ممتازه‌سنه برر شاهد عادل اولان جوامع ومساجدشريفه وتكايای منيفه كبی مبانئ كثيرهٔ اسلاميه ايله يكيدن تعمير واحيا بيورلمق صورتيله مظهر عمران اولان نيجه نيجه معابد مقدسه‌در.

عددى صحائف تعداده كنجايشپذير اوله‌ميان بونجه مقامات عبادتدن اوقات خمسه‌ده بارگاه احديته رفع اولنان ادعيۀ مأثوره‌نك پيشگاه رب متعالده ونزد نبىٔ ذوالجلالده حائز اولديغى رتبۀ قبول و ايجاب ايلديكى خشنودىٔ رسولك عظمت تصورى پايۀ رفيع شهريار اعظمى‌يه دلالت ايدر. بناءً عليه دعوات مفروضۀ جناب پادشاهى‌يه مواظب اولان مؤمنين ومؤمناتك احراز ايليه‌جكلرى مثوباته حد وپايان اوله‌ماز.

اجداد معالى نژاد تاجداريلرينك تعالىٔ اسلاميته معطوف اولان همات بركزيده‌لرى شايان توقير وتبجيل اولمقله برابر ذات معلا صفات حضرت شهريارينك خدمت حرمين شريفينه تعلق ايدن موفقيت اخيرۀ خلافتپناهيلرى جمله‌سنه فائقدر. زمان التماع خلافت اسلاميه‌دن بوآنه قدر هيچ برصاحب سرير سلطنته نصيب وميسر اولميان بو موفقيت جليله محضا آبيارىٔ

احترامكارانه‌سنده ياورئ توفيق فرقان، حق عالئ جناب ظل اللهيلرنده هروجهله موجب يمن فراوان اوله‌رق اهل اسلامك مسرور وخندان اوله‌جقلرنده گوكللر متحددر .

خليفهٔ جليل سيدالثقلين وخادم الحرمين الشريفين عنوان جليل الشانى سرنامهٔ اوصاف شاهانه‌لرى اولان پادشاه بى‌مدانى افنديمز حضرتلرينك خلافت معظمهٔ اسلاميه‌نڭ اعتلاى مجد وشرف وشوكتى امرمبرورنده سبق ايدن اقدامات متواليهٔ خسروانه‌لريله ساحه آراى حصول اولان مآثرمستحسنه‌دن برقسم مهمى‌ده مصارف انشائيه و تأسيسيه‌سى جانب جليل خلافتپناهيلرندن تسويه بيوريله‌رق بوكونكى كون هربرى نيات مقدسهٔ شاهانه‌لرينڭ علويت ممتازه‌سنه برر شاهد عادل اولان جوامع ومساجدشريفه وتكاياى منيفه كبى مبانئ كثيرهٔ اسلاميه ايله يكيدن تعمير واحيا بيورلمق صورتيله مظهر عمرانِ اولان نيجه نيجه معابد مقدسه‌در.

عددى صحائف تعدادده كنجايشپذير اولەميان بونجه مقامات عبادتدن اوقات خمسەده بارگاه احديته رفع اولنان ادعيۀ مأثورەنك پيشگاه رب متعالده ونزد نبیٔ ذوالجلالده حائز اولديغى رتبۀ قبول وايجاب ايلديكى خشنودىٔ رسولك عظمت تصورى پايۀ رفيع شهريار اعظمی‌يه دلالت ايدر. بناءً عليه دعوات مفروضۀ جناب پادشاهی‌يه مواظب اولان مؤمنين ومؤمناتك احراز ايليەجكارى مثوباته حد وپايان اولەماز .

اجداد معالى نژاد تاجداريلرينك تعالىٔ اسلاميته معطوف اولان همەت بركزيدەلرى شايان توقير وتبجيل اولمقله برابر ذات معلا صفات حضرت شهريارينك خدمت حرمين شريفينه تعلق ايدن موفقيت اخيرهٔ خلافتپناهيلرى جملەسنه فائقدر . زمان التماع خلافت اسلاميەدن بوآنه قدر هيچ برصاحب سرير سلطنته نصيب وميسر اولميان بو موفقيت جليله محضا آبيارىٔ

عنايات سنيۀ ملوكانه ايله پذيراى وجود اولمغه باشلامش اولان حميديه حجاز تيمور يوليدر . يالكز تمديدى مادةً مليونلرجه نقدينۀ همت ومروته متوقف اولان بو خط عالينك تأسيسنده كى مقاصده هرحالده معناً عون وعنايت ربانى معين اوله كلديكى كبى تشبثات احداثيه‌سندن طولايى روان پاك خاتم النبيينك وجميع انبيا ومرسلين وكافۀ اوليا واهل يقين ايله بالجمله ارواح مؤمنينك مسرور وكامبين اوله‌جقلرى وارستۀ تبيين وتعييندر .

بوكليات خيريه‌نك احسن مظهرياتِ ايله تزيين ذات وصفات ونفس نفيس همايونلرنده سلطنت وخلافت كبى ايكى صفت نادرۀ مقدسه‌يى جمع ايله احراز اعلى الدرجات ايلمش اولان شهنشاه عالى جاه وپادشاه معدلت اكتناه افنديمز حضرتلرى كشاده بيوردقلرى اشبو سبيل مغفرت دليل ايله قطعۀ حجازيه‌يى سراپا معمور وآبادان ويثرب

وبطحا كبي قبله كاه اسلام اولان بلدتين طيبتيني تأمين سلامت حجاج وتسهيل طريقهٔ زيارت فائده‌لريله نظر اهل اسلامده برقات دها فروزان ودرخشان قيلمغه موفق اولدقلرى جهتله خلافت معظمه‌لرينه يكى بررونق هدائى وسلطنت سنيه‌لرينه يكى بر تأييد خدائى انضمام ايلمشدر.

ايشته ذات ملائك سمات حضرت خلافتپناهى كرك عنصر كزيدهٔ اسلام وكرك سائر تبعهٔ صادقه‌لرنجه دنيوى موجب مباهات واخروى داعئ مثوبات اولان آمال خيريه ونيات مقدسه ايله متحلى برحكمدار صاحب تدبير اولوب سايهٔ سعادت وخلافتى هر نره‌ده آشكار اولسه اويردن برخير عظيم ونكاه مرحمت وشفقتى نه طرفه انعطاف ايتسه او طرفدن بر فيض عميم انتشارى محقق اولديغندن زمان مسعدت نشان ظل اللهيلرنده « خلافت معظمهٔ عثمانيه » نك حائز اولديغى فروغ شان وشكوه معدلت آرا امت اسلاميه‌جه ابدى بر نعمت عظمادر.

همان جناب ارحم الراحمين بحرمة سيد المرسلين وجود عالمسود شهريار اعظميلرينى كمال صحت وعافيتله آرايش تخت عاليبخت خلافت بيورەرق الى آخر الايام والاعوام بوكبى زيارات مقدسه ونيجه نيجه موفقيات معززه ايله قلب شاهانه لرينى مسرور وعندالله وعندالرسول مكتسب اولدقلرى فيوض توفيقات ومآثر توجهات جليله آثار بركاتيله امت اسلاميه يى ظل ظليل مسعدت دليل ظل اللهيلرنده مستغرق نعمت سرور وحبور بيورسون آمين .

١٥ رمضان سنه ١٣٢١

ربیع الاوّل

شهور قمریه‌نك اوچنجیسی اولان ربیع الاول، بوسنه ربیع۔
اوله تصادف ایتمکله اسمیله مسمی اولمشدر. شهور قمریه‌نك اولی
محرم اولمق اوزره وضع واحداثنده بو آی، بهار اوله تصادف
ایتمش وبوسببله ربیع الاول دینلمش ایدی. [۱] بوبویله اولمقله
برابر شهر مذکور عدد ایامی آره‌سنده پك بیوك بر خاطرهٔ
روحانیت باهره‌یه مالکدر. بوخاطرهٔ جلیله، سبب خلقت افلاك
وعالمین، سرور قافلهٔ مرسلین، هادیٔ سبل راه یقین وشفیع
مذنبین پیغمبرمز محمد مصطفی صلی‌اﷲ تعالی علیه وسلم افندیمز
حضرتلرینك مشیمهٔ کریمهٔ حضرت (آمنه) دن بالشرف والسعاده
قدمنهادهٔ روی زمین اولدقلرینی مبشردر.

جناب فاطر السموات والارض مشیت ازلیهٔ سبحانیه‌سیله نور
مبین محمدی‌یی خلق وایجاد وسرائر خانهٔ حکمت الٓهیه‌سنده افضال

---

[۱] بو بر روایت قدیمه‌یه مستنددر.

لا یزالیله اسعاد بیورەرق معنویت منورەلرینی فضائل ومکارم ملکیه وانسانیه ایله آرایشپذیر کمال ومبارك ومقدس وجود بهبود نبوت پناهیلرینی عالمینه رحمت اولمق اوزره بعث وایصال ایلدکلری جهتله مولدسعادتمورد احمدیلرینك هر آن وثانیەسنك انواع تجلیات صمدانیەیه مظهر اولدیغنده ذره قدر شبهه یوقدر .

اشبو لیلهٔ مقدسەنك بین الاسلام معتبر اولانی ، بدر طلعت میامن منقبت حضرت رسالتپناهی ایله احراز منوریت بی پایان ایلمش اولان اوربیع الاولك اون ایکنجی کیجەسنه تصادف ایدن (بازارایرتسی) کیجەسیدر .

بوسنهٔ مبارکەده دخی یمن سعادات وبرکات رسالتپناهیلریله لیلهٔ مکرمهٔ ولادت برپازارایرتسی‌یه مصادف اولمغله مطلع شرف اسلامدن طوغەجق ماه گزین ، ینه بربویله شب معالی افروزك شاهد منوری اولەجقدر. انشاالله‌تعالی بوتصادف حسن، خلافت جلیلهٔ اسلامیەنك وجوه کلیهٔ موفقیات ایله تزاید فروغ شان ونباهتنه ودین مبین محمدینك زمان دیانت اقتران حضرت خلافتپناه اعظمیده‌تعالیٔ اجلال وشوکتنه براشارت پربشارتدر. معهذا لیلهٔ معززەنك مورخین وثقات مسلمین آرەسنده نامنده اتفاق وفقط شهر ربیع الاولك قاچنجی کونی اولدیغی حقنده کثرت روایت واردر .

روایت مذکورەیی بوراده جمع ایتمك بردرجەیه قدر ممکندر. بوجهتله علی وجه الاجمال ایراد ایدەلم :

١ — عام فيلده ووقعهٔ فيلدن اللى بش ويا قرق كون صكره تولد ايتمش وحق تعالى قدومى بركتى ايله بليهٔ اصحاب فيلى مكه واهاليسى اوزرندن دفع ورفع بيورمشدر . علماى اسلام بوكيفيتى سرور هر دوجهان عليه صلوات المنان حضرتلرينك شواهد نبوتندن عد ايتمشدر .

٢ — وقعهٔ فيل وتولد حضرت نبى عليه السلام بركونده واقع اولمشدر .

٣ — ينه اقوالدن اولمق اوزره برروايتده وقعهٔ فيلدن اوتوز ، بر روايتده قرق سنه صكره .

٤ — بعضيلرى حضرت رسول اكرم عليه السلام افندمز حضرتلرى آنا رحمنه ايام حجده عرفه كيجه سى ياخود ايام تشريق اواسطنده واقع اولمغله ولادت سنيهٔ احمديه رمضانه شرف مصادف اولمشدر ، ديمشلرسه ده بوقول دخى يوقاريده ذكر اولنان ايكى قول كبى ضعيفدر . فقط عربلر اشهر حرمى تقديم وياتأخير ايدرك محارباتى بوتقديم وتأخيره كوره تفضيل ويا تعويق ايدرلر ، بوجهتله حجلرى ذى الحجه آيندن ماعدا آيلرده ايفا ايلرلردى . شو حالده حضرت رسول اكرمك طوغديغى ييلده باكه حج جمادى الاخراده واقع اولمشدر . بوتقديرجه عرفه وايام تشريق جمادى الاخراده وحضرت نبى عليه السلام آنا رحمنه اوكونلرده واقع اولنجه مدت حمل ينه ربيع الاولك اون ايكيسنه تصادف ايدر . بوحاله كوره اقوادر .

٥ — ابو جعفر محمد باقر (عليه‌الرحمة والرضوان) حضرتلرندن [١] ولادت سنهٔ محمديه‌نك ربيع‌الاولك اوننده واقع اولديغى منقولدر .

٦ — اصحاب رسولدن (ابو امامه) رضى‌الله تعالى عنه حضرتلرى شويله برروايتده بولنمشلردر :

(اعرابينك برى پازارايرتسى كونى اوروج طوتمق ايچون رأى حبيب‌خدايه مراجعت ايتدى . حضرت پيغمبر عليه‌السلام بن اوكون طوغمشم وبكا ابتدا اوكون وحى كلمشدر . بيورديلر)

بوروايتى مؤيداوله‌رق كتب تاريخيه‌ده عم‌زادهٔ حضرت نبوى (ابن‌عباس) رضى‌الله تعالى‌عنه حضرتلرينك دخى :

(بزم پيغمبرمز صلى‌الله تعالى عليه وسلم افنديمز پازارايرتسى كونى تشريف عالم‌شهود بيوردى ، ابتداوحى پازارايرتسى كونى نازل‌اولدى ، حجرالاسودى‌موضعنه‌پازارايرتسى كونى‌قويدى ، هجرت

---

[١] ابو جعفر محمد باقر حضرتلرى هجرتك ٥٧ نجى سنه‌سنده مدينهٔ منوره‌ده زيورمهدشهود اولمشدر . جدبزركوارى امام‌حسين رضى‌الله‌تعالى عنه حضرتلرينك شهادتنده اوچ ياشلرنده ايدى . والده‌سى (ام عبدالله بنت‌الحسن بن‌الحسين بن على بن ابى طالب اولمغله ايكى جهتدن دخى حضرت على‌المرتضى وفاطمة‌الزهرا رضى‌الله‌تعالى عنهمانك حفيد زاده‌لريدر . وسعت ومعلوماتلرينه بناءً (باقر) تلقيب اولنمشلردر . ١١٣ تاريخنده ٥٦ ياشلرنده اولدقلرى حالده (حميمه) ده وفات ايدوب نعش مباركارى مدينهٔ منوره‌يه نقل ايديله‌رك (بقيع) ده پدرلرينك مزارنده وامام حسن ايله حضرت عباس (رضهما) نك مرقدلرى ياننده دفن اولنمشدر .

سنیه‌لرنده مکه‌دن پازارایرتسی کونی چیقوب مدینه‌یه پازارایرتسی کونی ارتحال بیوردی) مألنده بر روایتی مسطوردر .

٧ — (روضة‌الاحباب) تعداد ایتدیکمز شو آلتی روایت حقنده دییورکه :

(اول حضرتك ولادتك وقتی : صبح صادق طلوعندن صکره وکونش طوغمازدن مقدم منازل قمردن عفرانك طلوعی وقتنده اولدی . و اهل حساب آنك اوزرینه درلرکه اول کون شهور رومیه‌دن نیسانك یکرمیسنه، یا یکرمی سکزینه ویاخود غره‌سنه وشهورفرسدن دیماهك اون یدنجیسنه موافقدر. وایدرلرکه کسراء (نوشیروان) ك ابتدای حکومتندن قرق ایکی ییل کچمش ایدی‌که اول حضرت دنیایه کلدی و (جامع‌الاصول) صاحبی و غیریلری کتورمشلردرکه اسکندر رومینك وفاتندن ٨٨٣ ییل کچمش ایدی‌که اول حضرت نبی علیه‌السلام عالم دنیایه تشریف بیورمشلردر و(ابن جوزی)[١] کتاب تلقیحنده ابن عباسدن و(محمد بن اسحاق)[٢] که اکابر مورخیندندر نقل ایتمشلردرکه حضرت عیسی علیه‌السلام

---

[١] (ابوالفرج بن الجوزی) ، مشاهیر علمای اسلامدندر . علی‌الخصوص حدیثده ووعظده عصرینك وحیدی ایدی . (٥٠٨)ده بغدادده طوغمش و (٥٩٧) ده وفات ایتمشدر . روضة‌الاحبابك کتاب تلقیح دیدیکی آثار مقبوله‌سندن اولوب (تلقیح فهوم الاثر فی التاریخ والسیر) نامنده‌در. مشار الیه کثرت آثاریله بنام اجلهٔ مؤلفین اسلامیه‌دندر.

[٢] مؤرخیندن ومدینهٔ منوره علماسندن اولوب سیرت نبویه‌یی ابتدا ضبط وتحریر ایدن بوذاتدر . بوبابده یازدیغی کتاب اکثر اصحاب سیرك مأخذیدر . ١٥١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر .

زماننده‌ن بزم پیغمبرمز محمد علیه‌السلام حضرتلرینك ولادتی
زمانه‌دك آلتی یوز ییل اولمشیدی.)
(ریاض‌المختار) ده دییورکه :
(تاریخ ولادت حضرت پیغمبر «علیه‌السلام» حقنده فلکی
محمود پاشا [١] عریض وعمیق تحقیقات وحساباته طاله‌رق یوم
ولادت سنیه‌نك (٥٧١) میلادیٔ فرنکی ٢٠ نیسانه (آوریل)
مصادف اولان (٢٩ربیع‌الاول، پازارایرتسی) اولدیغنی اون‌ایکی
ادله ایله موقع ثبوته ایصال ایله‌مشدر . ادلهٔ مذکوره‌دن بری:
چونکه علیه‌الصلات والسلام افندیمز مشتری ایله زحلك عقرب
برجنده وقوعه‌کلن قرانی سنه‌سنده وقران مذکوردن آزصکره‌جه
دنیایه کلدکلری وبر ربیع‌الاولك نصف اولنده وکونده پازار
ایرتسی اولدیغی متفق علیه اولوب قران مذکور ایسه (٥٧١)
میلادیٔ فرنکی مارتنك اوتوز ویایکرمی طقوزنجی کونی وقوعه
کلمك لازم کلدیکنی بعدالحساب آنی متعاقب داخل اولان ایلك
ربیع‌الاولك اجتماع نیرینی نیسان مذکورك ١٠ کون ومکه‌ساعتیله
نصف‌اللیدن (٩) ساعت (٤١) دقیقه صکره‌سنده وقوع بولوب
رؤیت هلال ایسه بالطبع (١١) نیسان آقشامنده ممکن اوله‌جغی
آشکار اولمغله نیسان مذکورك (١٣)نجی پازارکونی ربیع‌الاولك
برنجی کونی اولدیغی تبین ایدوب شهرمذکورك نصف اولنده‌کی

[١] مصر رصدخانه‌سی اسبق مدیری اولوب فن هیئتده ید طولا
صاحبی ایدی . (١٨٥٨) تاریخ میلادیسنده نشر ایتدیکی فرانسزجه
رساله‌ده هجرت وولادت سنیه حقلرنده مطالعات جدیه یازمشدر .

پازار ایرتسیلر ایسه ایکنجی وطقوزنجی کونلر اولمش اولور .)

(مورخینجه یوم ولادت حقنده شك اولنان جهت باشلیجه (٨) و(١٠) ویا (١٢) ربیع الاول اولمسی اولوب حساب مذکور ایسه بونلرك هیچ بری پازارایرتسی اولمدیغنی وفقط (٩) ربیع الاولك پازارایرتسی اولدیغنی کوسترمکده اولدیغندن ایشته جای صحت طقوز ربیع الاول اولمق لازمکلور . بلکه سکز ربیع الاول طرفدارلری ویاخود تا ایللك راویلر ربیع مذکور غره سنك بر کون دها صکره ثابت اولدیغنه یعنی آیك ابتداسی پازارایرتسی ایدوکنه قائل اولمش اوله لر . چونکه ثبوت غره حقنده هروقت وهر یرده تقدم وتأخر وقوعی پك طبیعی ایدوکی محتاج تعریف دکلدر .)

٩ — (تاریخ عالی) بوبابده یازدیغی فقره ده :

رسول الله «صلی الله علیه وسلم» نوشیروانك زمان سلطنتنده وماه ربیع الاولك اونجی کیجه سنده که اثنین کیجه سی ایدی ، صباح یری آغارمغه باشلامش ایدی وعام الفیل ایدی ، و بر روایتده ربیع الاولك اون ایکنجی کیجه سنده واول کونده ینه اول ساعتده نهایت عام الفیلدن بر ییل صکره وبعضلر قولنجه ایکی ییل صکره وبرقولده اللی کون صکره وبرروایتده قرق کون صکره وعندالبعض بر آی صکره دنیایه تشریف بیورمشلردر . اماثابت وصحیح اولان اول بیان اولناندر .)

دیه ربیع الاولك اونجی کونی اولدیغنه تلمیح ایدییور .

معهذا شو روايات منقوله‌نك اصحی ولادت سنیهٔ محمدیه‌نك ربیع‌الاول آینك اون ایکنجی کیجه‌سنه تصادف ایتدیکنی ناطق اولان روایتدرکه عامهٔ اهل‌اسلام طرفلرندن قبول ایدلمش وخلفای عظام عثمانیه حضراتی طرفلرندن دخی مولد النبی (صلی‌اﻪ علیه وسلم) بولیلهٔ منوره اولمق اوزره حقنده تعظیمات وتکریمات تقدیسیه ایفا ایدلمسی امر وفرمان بیورلمشدر.

*
* *

اهل‌سیره کوره پدر قدسی کهر حضرت نبی مجتبا جناب «عبداﷲ»ك جبین پاکنده لمعه‌فروز شرافت اولان نور محمدینك مادر مهربان مصطفی حضرت «آمنه» نك پیشانیٔ عصمت افروزینه انتقالی برروایتده ایام حجده وایام تشریقده وبر روایتده جمعه کیجه‌سی ویوم عرفه عشیه‌سی ایدی . اتفاقات تاریخیه وروایات متسلسلهٔ موثوقه‌دندرکه حضرت آمنه نبی محترمه حامل اولمه‌دن مقدم قریش آره‌سنده قحط وقلت حکمفرما ایدی . حضرت آمنه‌نك حامل اولدیغی سنه‌ایسه یاغمورلر یاغدی . چایرلر ، آغاجلر یشیللندی . قریشه برکت کلدی .

حتی اهل قریش بوفیض جوشاجوش برکاتدن طولایی اوسنه‌یه (سنة‌الفتح والابتهاج) دیدیلر .

*
* *

اجداد مکارم نهاد حضرت نبوی حقنده تاریخ دییورکه :

(حضرت اسماعیلك اولادواحفادی چوغالدی وجزیرة‌العربك

هر طرفنه طاغیلدی . ایچلرندن (بنی عدنان) وعدنانیلر ایچنده (بنی مضر) ومضریلر ایچنده (قریش) قبیله‌سی سائرلرندن ممتاز اولدی . قریشیلر ایچنده دخی (بنی هاشم) جمله‌سندن زیاده فضل وشرف بولدی‌که :

(هاشمك باباسی عبدمناف و آنك باباسی قصی و آنك باباسی حکیم و آنك باباسی مره و آنك باباسی کعب و آنك باباسی لوی و آنك باباسی غالب و آنك باباسی فهر و آنك باباسی مالك و آنك باباسی نضر و آنك باباسی کنانه و آنك باباسی خزیمه و آنك باباسی مدرکه و آنك باباسی الیاس و آنك باباسی مضر و آنك باباسی نزار و آنك باباسی معد و آنك باباسی عدنان) در .

(عدنان دخی قیذار بن اسماعیل علیه‌السلام نسلندندر .

(ایشته خاتم انبیاء علیه‌السلام افندیمز حضرتلرینك اجداد عظامی بوذاتلردرکه هر برینك ذریتی چوغالمش وهر بری بك چوق جماعتلرك رئیسی ونیجه قبائل وعشائرك دده‌سی وباباسی اولمشدر. فقط هرنه‌وقت برینك ایکی اوغلی اولسه یاخود برقبیله ایکی قول اولسه خاتم‌الانبیا علیه‌السلام افندمز حضرتلرینك صوبی‌اك شرفلی وخیرلی اولان طرفده بولنور وهر عصرده آنك جداعلاسی کیم‌ایسه یوزنده‌کی اولکرندن بیلنور ایدی . چونکه حضرت اسماعیلك آلننده برنور وار ایدی ، اولکر کبی پارلار ایدی .

(بونورانیت آکا پدرندن قالمش وبعده اولاده انتقال ایده‌رك (عدنان) ه واندن (معد) و (نزار) ه کلمش ایدی .

(نزار ، عربجه آز برشی معناسنه اولان « نزر » دن کلیر .
بووجهله آدقونلمغه سبب بودرکه دنیایه کلدکده (معد) آنك آلننده‌کی نوری کوریجك پك زیاده ممنون اولمش وقومنه بر بیوك ضیافت ویروب بویله براوغل ایچون بوقدر تکلف آز برشیدر دینلمکله اوغلنك آدی (نزار) قالمشدر .
(بونور ایسه نورمحمدی اولوب حضرت (آدم) دن بری اولاددن اولاده انتقال ایده‌کلمش ونهایت اصـل صاحبی اولان خاتم انبیا حضرتلرنده قرار قیلمشدر .)

*
* *

برروایتده جدجلیل‌القدر حضرت پیغمبری «عبدالمطلب» ك اون اوچ وبرقولده اون وقول‌دیکرده دخی اون‌بر اوغلی‌و آلتی قیزی‌دنیایه کلمشدر. مخادیم‌عبدالمطلبك آدلری: حارث ، ابوطالب ، زبیر ، حمزه ، ابولهب ، ، غیداق ، مقوم ، ضرار ، عبـاس ، قثم ، عبدالکعبه ، حجل وعبداه (که اب محترم حضرت حبیب‌خدا) در .قیزلری‌ده: (ام‌حکیم ، بیضا ، بره ، عاتـکه ، صفیه ، اروی ، امیمه) نامطرنده اولوب جمـله‌سی حضرت نبی مجتبـانك عموجه‌لری وخاله‌لریدر .
بوجمله‌دن‌جناب رسول‌اکرمك‌پدرلری«عبداه»ایله ابوطالب ، زبیر ، عبدالکعبه ، بیضـا ، امیمه ، اروی ، بره ، عاتـکه‌نك والده‌لری (فاطمه بنت عمرو بن عائذ بن عمران بن مخزوم در) .
ینه‌بوجمله‌دن‌حمزه ، مقوم ، حجل وصفیه‌نك والده‌لری‌هاله بنت‌وهیب

بن مناف بن زهره) در . عباس ، ضرار ، قثمك والده‌لری ده (نتیله بنت جناب بن کلب) در. حارث ایله ابولهب دخی بشقه بشقه آنالردن طوغمشلردر . حارثك والده‌سی (صفیه بنت جنیدب) وابولهبك آناسی (ابی بنت هاجر) در. حضرت حمزه ایله حضرت عباس رضی‌اه تعالی عنهما دین اسلام ایله مشرف اوله‌رق کبار واعاظم اصحابدن اولمشلردر . عمات حضرت پیغمبردن (صفیه) رضی‌اه تعالی عنها دخی اسلام ایله تنویر قلب ایلمش صالحات صحابیاتدندر . (عاتکه) ایله (اروا) نك اسلاملرنده ایسه اختلاف واردر .

* * *

یوم ولادت معالی منقبت حضرت رسالتپناهی مبدأ تاریخ اتخاذقلنه‌رق سنهٔ شمسیه حسابی اوزرینه یوریدلدیکی تقدیرده بعض تولدات مشهوره‌نك تاریخلری بروجه‌زیر اوله‌جغندن مقاله‌مزه عائدیتی حسبیله عیناً درج اولنمشدر .

قمری هجرتدن	شمسی مولددن		
٠٠	١		ولادت نبویه
٨٠	١٣٠	«	امام‌اعظم (رحمه‌اه)
٦٥٦	٦٨٨	«	عثمان خان غازی
٦٨٠	٧١١	«	سلطان اورخان غازی
٨٣٣	٨٦٠	«	ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی

۸۷۵	۹۰۱	«	یاوز سلطان سلیم
۹۰۰	۹۲۵	«	سلطان سلیمان قانونی
۱۲۳۷	۱۲۵۳	«	سلطان عبدالمجید خان

بعض وقایع مشهوره :

۶۰٤	۶۳۸	منقبهٔ مولدالنبی قرائتی اصولنك ابتدای تأسسی
۶۸۷	۶۳۸	دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تأسسی وابتدا خطبه قرائتی
۶۹۹	۷۳۰	دولت علیهٔ عثمانیه‌نك استقلالی
۷۹۸	۷۵۸	سکهٔ عثمانیه‌نك ضربی وموظف عسکر ترتیبی
۸۵۸	۸۸٤	فتح قسطنطنیه
۷۶۸	۸۹٤	فاتح جامع شریفنك اتمامی
۹۰۳	۹۲۸	بایزید جامعنك اتمامی
۹۲۳	۹٤۸	عظام سلاطین عثمانیه حضراتی طرفلرندن خادم‌الحرمین‌الشریفین عنوان خلافت نشانك احرازی

جلوس میمنت مأنوس حضرت ولی نعمت اعظمی

۱۲۹۳ ۱۳۰۶

۱۳۲٤ سنه ۳ ربیع‌الاولده یازلمشدر

جناب عبد الله

هلال ربیع، هر کیجه تزیید منوریت ایدن بر صفحهٔ دلاویز و بدیع عرض ایده‌رك سیمین التماعات ایله افلاکده بر تماشای روحانی، زمینده گاه خفیف، گاه شدید انعکاسات منوره‌دن رمادی کولگه‌لردن متشکل بشقه بر عالم نورانی حصوله گتیره‌رك لیلهٔ مقدسهٔ ولادت پیغمبرینك استقبالنه شتابان اولدقجه خاطرهٔ جلیلهٔ احمدیه دائما محتاج رحمت و شفاعتی اولان کوکلرده تنور ایدییور. بر صورتده‌که کیجه‌لرك تعاقبی مقتضای گردش اولدیغی حالده آنی اونوتدیره‌رق منوریت متزایده‌نك تحیات و تصلیات پاکیزه‌دن فیض آلدیغنه انسانی ایناندرییور. نصل ایناندیلمسون‌که وجود قدسیت نمودی حجهٔ نجات مؤمنین و ذات علویت سماتی سراج اهل یقین اولان جناب نبی امین ۱۳۷۷ سنه

اول مشیمهٔ مطهرهٔ آمنه‌دن بو لیالیٔ مقدسه‌ده قدم نهادهٔ روی زمین اوله‌رق جبین پاك رسالت پناهیلرنده‌کی نور محمدی ایله دنیایی تنویر و نخبهٔ الطاف رب مستعان اولان مژدهٔ مغفرت ایله عالمینی تبشیر ایلمشلردر. بو خاطرهٔ جلیله‌یه ایکی وجود محترم‌ده داخلدر. بری حضرت سیدالبشرك پدر عالی گهری جناب عبدالله دیکری مادر مهربان مکرمی فخرالنساء جهان حضرت آمنه‌در.

تواریخ وسیر، قصهٔ جناب عبداللهی حسن تصویرده متفقدر. نسب اطهر پیغمبری حقنده اعطای معلومات ایله‌مش، حضرت نبی مجتبا افندیمز حضرتلرینك قریشی و هاشمی اولدقلرینی بر آوردهٔ لسان احترام ایتمش ایدك.

جد امجد جناب مصطفی «هاشم» ده سائر رؤسای قریش کبی قیشین یمنه، یازین شامه قدر شد رحال ایده‌رك تجارت ایدردی. ینه بر سنه قافلهٔ شام ایله مکه‌دن چیقدیغنده مدینه‌یه اوغرادی و اوراده (بنی نجار) دن «سلمی» اسمنده بر قیز آلدی. سلمادن «شیبه» [١] نامنده بر ارکك چوجق دنیایه

[١] اخلاق حمیده‌سی چوق اولدیغنه بناءً (شیبةالحمد) دخی دیمشلردر. شارح قاموس دیورکه: (شیبةالحمد) جد النبی علیه الصلوة و السلام اولان عبدالمطلب لقبیدر. حین ولادتنده صاچلرنده جابجا بیاض صاچ اولوب و اخلاق حمیده صاحبی اولمغله (حمد) لفظنه اضافتله شیبةالحمد برله ملقب اولدیلر. (روضةالاحباب) دیورکه: کندی هنوز طفل ایکن باباسی وفات ایدوب عمی (مطلب) آنی تربیه ایتدی. وعربك عاداتی اول ایدیکه، بر کشی بر یتیمی بسلیوب تربیه ایلسه اول یتیمی اول کشی‌یه اضافت ایدوب عبدفلان دیرلر وبعضلر ایتدیلر مطلب، آنی مدینه‌دن مکه‌یه کتوردکده دوه‌سنك آردینه بیندیرمشیدی و حرارت

كلدى. فقط بيودكجه بو فيض نورانيت‌ده بيودى. حتى (شيبه) دائى زاده‌لريله ديكر اطفال محله آراسـنده آى كبى فروزان كورينوردى.

مداح رسـول كبريا شرفنه مظهريتله افضل‌الشـعرا اولان حضرت (حسـان) ك [۱] پدرى (ثابت) بر آره‌لق مدينه‌دن مكه‌يه كلديكـنده (هاشم) ك شامه عزيمتى اثناسـنده (عزه) ده

شمس تأثير ايدوب قرارتمشـيدى و اباس دخى كندويه مناسب دكل ايدى. خلق ظن ايتديلركه مطلب بر قول آلمش كتورمش. آنكچون آكا (عبدالمطلب) ديديلر وياخود مطلب دوه اوزرنده كلوركن سؤال ايتدكارنده من هذا يعنى يا مطلب ، بو اردكده‌كى كيمدر ديديلر . مطلب دخى منوال محرر اوزره قرنداشم اوغليدر ديمكه شرم و عار ايلدى . قولمدر ديدى. بونك اوزرينه بين الناس عبدالمطلب ديمكله مشهور اولدى.

(روضة‌الاحباب) ، شارح قاموسك قولنى تأييداً ديوركه: بعضلر آنك اسمى عبدالمطلبدر، (شيبه) لقبيدر ديديلر. زيرا آناسندن طوغدقده باشنده بر قاچ بياض قيل ايله طوغمشدر. بيوك اوغلى (حارث) نامنده اولديغى ايچون كنيه‌سى (ابوالحارث) در.

(شيبه) يى ايجه تعريف ايتمك ايچون قاموسدن شو فقره‌يى اشهاد ايديورز: (الشيب) عيب وزننده و (المشيب) ميمك فتحيله صاچ وصقال آغارمق معناسنه‌در. (الاشيب) احمر وزننده، صاچ وصقالى آغارمش كشى.

[۱] حسان بن ثابت بن المنذر الانصار الخزرجى: مشاهير شعراى عربدن و اعيان اصحابدندر. كنيه‌سى (ابوالوليد) و بر روايتده (ابو عبدالرحمن) ويا (ابوالحسام) در. صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلرينى نظماً مدايح جليله و اثنيهٔ جميله ايله مشـغول و متوغل ايدى. حضرت نبى محترم مسجد نبويده حسانه مخصوص برمنبر ياپديرمشلردى. اسلامه كلديكـنده ٦٠ ياشنده ايدى. فيض ايمان ايله ٦٠ سنه دها معمر اوله‌رق ۱۲۰ ياشنده ارتحال ايتمشدر.

وفات ایتمکله برادری (مطلب) ایله کوروشور. اثنای ملاقاتده (شیبه) نك جمـال منوری و حسن باکمالنی توصیف ایده‌رك هاشمه پك زیاده بکـزه‌دیکـنی سویلر. (مطلب) ثابتك توصیفاتندن پك زیاده متحسس اوله‌رق مدینه‌یه کیدر.

تاریخ ، مطلبك مدینـه‌یه عزیمتنی نقل ایتدیکی صره‌ده دییورکه : (قریش قومی ایچنده بابادن اولاده انتقال ایده کلن نور نبوت هاشـمه کلمش و آنك یوزندن کورلمش ، هاشمك شیبه‌دن بشقه (اسد) نامنده بر اوغلی اولمش ایدیسه‌ده آندن علی المرتضانك والده‌سی اولان (فاطمه) نامنده برقیز قالمش ایدی. شو حاله نظراً هاشمه آنجق « شـیبه » نك خیرالخلف اولمسی امر طبیعی ایدی).

(مطلب مدینه‌ده کزینیرکن « بنی نجار » چوجقلری آره‌سنده « شـیبه » یی کورنجه نور وجهندن برادر زاده‌سی اولدیغنی درحال آکلادی. سووب اوقشادی. برکسوهٔ فاخره کییدیردی. بعده والده‌سنی ارضا ایده‌رك شیبه‌یی « مکه » یه کوتوردی.

حضرت شـیبه یعنی « عبدالمطلب » عمی مطلبك وفاتنده قریشه رئیس اولدی.)

عبدالمطلبك جبین فرخنده آثارنده فروغ انداز اولان نور محمدی قومی ایچـون مدار تبرك و تیمن اولمش ایدی . روایات موثوقهٔ تاریخیـه‌دن اولدیغی اوزره هر نه زمان مکه طرفلرنده قحط وغلا اولسه خلق دست عبدالمطلبه یاپیشـیر و آنکله برابر جبال مکه‌دن « ثور » طاغنه یاغمور دعاسنه چیقارلردی.

اعمام جناب مختاری یازدیغمز صیره‌ده اب و الاشانی عبداللهك زوجات عبدالمطلبدن (فاطمه بنت عمرو بن عائذ بن عمران بن مخزوم) دن طوغدیغی ومشارالیهادن عبداللهدن ماعدا ارككك اوله‌رق (ابوطالب ، زبیر ، عبدالکعبه » وقیز اوله‌رق‌ده « بیضا ، امیمه » « اروی ، بره ، عاتکه » نك وجوده کلدکلرینی ذکرایتمش ایدك .
جناب عبداه دنیایه کلنجه نور محمدی آنك ناصیه‌سنه انتقال ایلدی .

* * *

مکهٔ مکرمه حقنده یازلمش اولان آثاره کوره حضرت اسماعیل علیه السلامك حین حیاتنده بیت علیانك امور اداره‌سی کندی یدنده ایدی. ارتحالنده « مکه » ایله « جرهم » [١] ریاستی بیوك اوغلی « ثابت » ه انتقال ایتدی . آندن صکره ثابتك آناسنك باباسی « مضاض » نائب اولدی یعنی ریاست مکه‌ده حقی اولان بنی اسماعیله وکالت ایدییوردی . « مضاض » ك وفاتنده ینه جرهم قبیله‌سی رئیسی اولدی . بالآخره اولاد اسماعیلدن « بنی بکر بن عبد مناف بن کنانه» ریاست مکه‌یی درعهده ایتدی. فقط برروایته کوره جرهم قبیله‌سی مکه‌دن چیقدقلری زمان

[١] جرهم (ضمتینله) : (عرب عاربه)نك الك بیوك قبیله‌لرندندر. جرهم بن قحطان نامنده برینك نسلندن کلمش وحجازده توطن ایتمشدر . حضرت اسماعیل حجازه کیردیککنده قبیلهٔ جرهمدن برقیز آلمش وبو اجتماعدن (عرب مستعربه) ظهور ایتمشدر . جرهم قبیله‌سی اوامرالهیه‌یه قارشی کلدکلرندن قهر وتدمیر اولنمشلردر .

رئيسلری بولنان «عمرو بن حارث» حجرالاسـودی ركن كعبه‌دن سوكوب چيقاردی و «غزالتی الكعبه» ديديلن آلتوندن دوكمه ايكی كيك ياوروسی ايله داخل بيتده بولنان اسلحه وسائر اشيايی «زمزم» قيوسنه آتدی . اوزرينه‌ده طوپراق طولديره‌رق بتر مقدسی قپاتدی. بوجهتله تازمان عبدالمطلبه قدرزمزم قويوسندن بر نشانه يوقدی ، حتی نامی بيله اونودلمش ايدی .

چاه زمزمك عبدالمطلب طرفنـدن بولنوب يكيدن حفری حكايه‌سی تاريخ اسلامده «قصهٔ جناب عبدالله» ديه معروفدر . تواريخ اسـلاميه بوغنعنه‌نك صورت حكايتنده همان متفقدر . بوجهتی «روضةالاحباب» دن نقل ايدييورز :

«حق تعالينك ارادات قديمه‌سی زمزمك اظهار واحياسنه متعلق اولمغله عبدالمطلبه واقعه‌سنده : «احفر زمزم» يعنی «زمزم قيوسنی قاز» ديديلر. عبدالمطلب اويقودن اويانجه زمزمك نه اولديغنی ونره‌ده بولنـديغنی بردرلو آكلايه مادی. بونك اوزرينه جنـاب حقه نيازايده‌رك : الٓهی بو واقعه‌نك سرينی بكا كشف ايله : ديدی .

« برنوبتده دخی واقعه‌سنده عبدالمطلبه : چاه زمزمی قاز . اكر محلنی بيلمك ايسترسـه‌ك « آسـاف» ايله ديكر بربتك قارشوسـنده وقريشك قربان كسـدكاری يرده بر قرنجه يواسی واردر. اول موضعه وارديغنده آلاجه برقوزغون كلوب منقاريله اومحلی دورته‌جكدر. ديديلر.عبدالمطلب اويانجه رؤياسنده كورديكی محله كيتدی. اوزمان «حارث» دن ماعدا اوغلی يوق

ایدی. آنکه برابر چاپا وکورك کوتوردیلر. ناکاه معهود قوزغون منقاریله او محلی اشدی. آندن صکره عبدالمطلب ده قازمغه باشلادی. قریش مداخله ایتدیلرسه ده منع ایتدی. قازارلرکن طاشلر، نشانلر پیدا اولدی. عبدالمطلب اول حالی کوردکجه سـوینجندن تکبیر کتیردی. بابا اوغل بر آز دها قازدیلر. سلاحلرله کیك بوزاغیسی میدانه چیقدی. الحاصل عبدالمطلب چاه زمزمی تمام حفر ایدوب تکمیل ایتدی وتعمیرینی کرکی کبی یرینه کتوردی. حاجیلر [۱] مکه ایچنده اولان سائر قیولردن مستغنی اولوب جمله نك سقایه سی آب زمزم اولدی. بوواسطه ایله عبدالمطلبك تفاخر وجاه ومنزلتی زیاده اولوب اوکون نذر ایتدی که حق تعالی کندیسنه اون ارکك اولادی میسر ایدر وحد بلوغه ایریشدیررسه ایچلرندن برینی قربان ایلیه. فی الواقع بعد زمان اون اوغلی دنیایه کلدی. جمله سی ده حد بلوغه ایریشدی. عبدالمطلب نذرینه وفا ایده جکنی اوغللرینه بیلدیردی. آنلرده اطاعت ایدوب:

اختیار الکده در. جمله مزی قربان ایدرسه ك بیله امرسنکدر

دیدیلر. عبدالمطلب اوغللرینك اطاعتنه زیاده مسرور اولدی وقرعه ایدوب اللرینه ویردی. آنلرده اول قرعه لره اسملرینی یازدیلر. کعبه قپوسنه کتوردیلر. اوزمان بیت کعبه ده نکهبان اصنام اولان

---

[۱] قبل الاسلام دخی قبائل عرب ایام حجده مکهٔ مکرمه یه کلهرك ادای حج ایدرلردی.

بری قرعه‌یی چکدی . نام عبداللهه اصابت ایتدی . حال بوکه عبدالمطلب آلنی نور محمدی ایله فروزان اولان عبداللهی پك زیاده سوردی . عبدالله ، صاحب جمال ، شجیع ، پهلوان وتیرانداز ایدی . فقط چاره‌لر یوق . عبداللهك النـدن طوتوب قربان کاهـه کوتوردی . قوم قریش بونی طوتیجه منع ایتدیلر . النهـایه بر کاهنه‌یه مراجعته قرار ویردیلر . کاهنه‌نك ترتیبی اوزرینه اوزمان بر کشینك دیتی اولان اون دوه‌یه قرعه آتدیلر . یوزدوه‌یه قدر هر قرعه‌ده عبداللهه، یوزنجی‌ده دوه‌یه اصـابت ایتدی . عبدالمطلب یوز دوه قربان ایلدی . فرزند ارجمندی عبدالله ذبحدن قورتولدی [١] . دوه‌لری قربان ایتدیلر . خاص‌وعام ، وحوش وطیور وسباعه نصیب ویردیلر. واوکوندن بری قریش وسائر قبائل عرب بیننده دیت کامله‌یوز

---

[١] مؤلفات مهمهٔ اسلامیه‌دن اولان (مشاهیرالنساء) نام کتاب مستطاب دییورکه :

(آتیلان قرعه‌لك سوکیلیلری اولان‌جناب عبداللهه چیقمقله عقلانك تنسیبی اوزره بینلرنده بهای‌دم اولان اون دوه‌ایله عبدالله میـانه قرعه آتیله‌رق عبد الله‌طرفنه چیقدقجه‌اون‌دوه دهاضمیله تکرار اولنمق‌اوزره تام اون دفعه اونردوه فدا اولنوب دفعهٔ اخیره‌ده قرعه دوه‌لره اصـابت ایتدیکـندن جناب‌عبدالله یوزدوه‌ایله تفدیه اولنمش اولدی و آندن‌صوکره دیت‌دم‌یوز دوه‌اعتبار اولندی . بوندن‌طولاییدرکه فخر رسالت‌حضرتلرینه بری (یاابن‌الذبیحین) دیو خطاب‌ایله استعطاف ایتمشدر . ذبیحیندن‌بری کندی پدر والا کهرلری اولان مشارالیه عبدالله ودیکری جداعلالری اولان حضرت اسماعیلدرکه بونلرك ایکیسی‌ده بالقوه مذبوحلردر .

دوه‌اولمق اوزره مقرر اولدی . ظهور نبوت واسلامده پیغمبرمز صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلری دخی دیت کامله‌یی یوزدوه اولمق اوزره مقدر قیلدی) .

(جناب عبداللهك شرف ومنزلتی زیاده اولمقله برابر آوازهٔ حسن وآنی دخی بوکا منضم ایدی . صاحب جمال اولان قیزلر ، قادینلر یولی اوزرنده طورورلردی) .

* * *

جناب عبدالله کان ادب وحیا ایدی . حتی کندیسنه عرض وصال ایده‌رك :

سکا فدا ایتدکاری یوز دوه‌یی بندن آل

دیین (فاطمه بنت مرمی) نامنده برصاحبهٔ جماله :

— هلاك اولمق حرامك عقبنده‌در . حال بوکه سنکله بنم آره‌مزده هنوز حلاللق ظاهر اولمامشدر . سنك بندن ایستدیککك نسنه بندن نصل صادر اوله بیلیرکه کریم اولان [١] کشی کندی عرض ودیننی حمایه ایدر .

مألنده برشعر حکیمانه وادیبانه ایله مقابله بیورمشلردر .

مادر قدسی گهر حضرت نبی ذیشان ایله صورت ازدواجی حقنده‌دخی روایات عدیده وآرایسه‌ده اصحی ایکی طرف بیوکلرینك

[١] بنه (مشاهیرالنساء) ده منظورمز اولدیغنه گوره عرض جمال ایدن قادینك بریده (ورقة بن نوفل) همشیره‌سی (رقیقه)ویا (قتیله) در.

عرض وطلبی اوزرینه اولدیغیدر . عبدالمطلب، یمندن عودتنده ام سیدالمرسلین صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمزك پدرلری «بنی زهره» نك سیدی (وهب بن عبدمناف) ه مراجعتله کریمه‌سی آمنه‌یی عبداللهه ایستەدی . اوده ویردی . عقد نکاح ایدیلەرك جناب آمنه حضرت نبی الرحمه‌یه حامل قالدی .

(مشاهیرالنساء) دییورکه :

(زفاف وقوعندن صکره جناب عبداللهك آلننده‌کی نور بحکمة الله تعالی آنك آلننه انتقال ایلدی . اوکیجه قریش قیزلری کدرلرندن خسته اولدیلر .

اب مکرم جناب خاتم الانبیا برروایتده یکرمی بش وبرروایتده یکرمی سکز یاشلرنده ایکن خرما آلوب مکه‌یه کتیرمك اوزره مدینه‌یه عزیمتلرنده ارتحال دار آخرت ایلمشدر . [۱]

دیگر برروایته کوره ارتحاللرنده حضرت پیغمبر هنوز مشیمه نشین ایدی . دیگر برروایته کوره‌ده جناب رسول ایکی ویا یدی، ویایکرمی سکز آیلق ایدی . (روضة الاخبار) صوك روایاتی تأکیداً عبدالمطلبك عبد منافه مقام وصیتده اوله‌رق برر جزئی ذکر ایدییور .

---

[۱] قاموس الاعلام دییورکه :

آمنه ، سیدالانبیا (صلعم) افندیمزه حامل ایکن حضرت عبدالله پدری طرفندن «بنی عدی» یی زیارت ایچون مدینه‌یه کوندریله‌رك وبرروایتده تجارت ایچون شامه کیدوب عودتنده مدینه‌یه واصل اولنجه خسته‌لنه‌رق اوراده وفات ایتمشدر . برادری زبیر نعشنی (بالغه) نك خانه‌سنده دفن ایتمشدر . وفاتی اقوای روایته کوره ولادت حضرت نبویدن ایکی آی اول وقوع بولمشدر .

حضرت عبداللهك مخلفاتنه گلنجه (ام ایمن) نامنده برجاریه ایله بش دوه ، بر سوری قیوندن عبارت ایدی . ایشته جناب رسالتپناه افندیمزه پدرلرندن قالان میراث بوقدرجقدر .

سیدهٔ محترمه جناب آمنه

ام یمن

حق احق جناب آمنه‌ده « مشاهیرالنساء » ده منظور چشم دقت اولان شو ایکی جملهٔ تقدیریه نه قدر بلیغدر :

(نه‌موطلو حضرت آمنه‌یه‌که اقران وامثالنه روزی اولمیان مزیت ومفخرتی احراز ایتدی. نوررخشانه محمل وفخر هردو جهانه حامل اولدی) .

اوت : (سعادت ازلی قابل زوال دکل) قول معتبری ام سیدالبشر، آمنهٔ عالی کهرحقنده وارددر . چونکه بتون بنات قریش حضرت عبداللهه عرض جمال ایتدکلری حالده آنك ذرهٔ

التفاتنه نائل اوله‌مدیلر. زیرا نبی مکرم افندیمزه والده اولمق سعادتِ ازلیه‌سی حضرت آمنه‌یه نصیب اولمق مقدر ایدی .

عم رسول اکرم حضرت عباس (رضی الله عنه)دن منقولدر:

« پدرم عبدالمطلب ، گنجلکنده یمنه گیتدیکنده اوراده بر کشی‌ایله ملاقی اولور. بوذات بابامه دقتله عطف نگاه ایتدکدن صکره هانکی قومه منسوب اولدیغنی صورار. اوده: قوم قریشدن وقبیلهٔ هاشمدنم، همده هاشمك اوغلی‌یم. دیر . بونك اوزرینه اذن عبدالمطلب ایله النی اوزادوب بورننك بردلیکنه مس ایدر، دقتلی دقتلی باقار، دیرکه : برنده سلطنت وبرنده نبوت مشاهده ایدییورم. بوسلطنت ونبوت ایکی‌منافك آرالغنده‌اولسه گرکدرکه بری (عبدمناف بن‌قصی) وبری (عبد مناف بن زهره) در . مجرد اولدیغکی‌ده سویلیورسك . او حالده مکه‌یه وصولنده (بنی زهره)دن برقیز آل .»

عبدالمطلب مکه‌یه واصل اولنجه (وهب) ك قرنداشی (عبدمناف)ك اوغلی (وهیب)ك قیزی (هاله)یی کندی تزوج ایدر. (وهب) ك قیزی جناب آمنه‌یی‌ده حضرت (عبدالله) ایچون ایستر ودرحال موافقت حاصل اولور .

*
* *

حضرت (آمنه) قبیلهٔ قریشدن (بنی زهره) نك سیدی (وهب) بن‌عبدمناف بن زهره بن کلاب بن‌مره بن کعب بن‌لوی بن غالب) ك کریمهٔ عصمت وسیمه‌سیدر. والده‌سی (عبدالعزی

بن عبدالدار بن قصی) ك قیزی (بره)در. پدرلری جهتندن جد اعلاسی (زهره) آل هاشمك جدی (قصی بن کلاب)ك برادریدر. شو حالده سلسلهٔ نسبی اوچ بطن بالاده نسب اطهر جناب محمده پیوسته اولور .

نسباً پك عالم وشرفلی اولدیغی کبی ادب و تربیتی ایله ده صاحبهٔ حیثیت ایدی .

بر روایتده خاتم الانبیایه ایکی آیلق، بر روایتده آلتی آیلق ایکن زوج مکرمی جناب عبدالله ارتحال ایلدی . آمنه بو همسر معززك فراق ابدیسیله محزون اولهرق پك مؤثر بر مرثیه سویلمشدرکه[١] :

(بطحاء مکه جانبی آل هاشمدن خالی قالدی . خانه سندن اورتولو کفنلر ایچنده چیقهرق لحده کیتدی . موتك دعوتنه اجابت ایتدی. فقط موت آنك یرینه برمثلنی براقهمدی. نعشنی یوكلنوب کوتوردکلری کون اصحاب ویارانی کثرت وازدحام اوزره الدن اله آلمقده ایدیلر . اجل آنی علی الغفله اخذواغتیال ایتدیسه ناس اسف عظیم ایلسونکه عطاسی چوق، رحیم وکریم بر ذات ایدی) سوز وکدازندن عبارتدر. جناب آمنه نك فضل وبلاغتنه دلیل صریح اولان شو تأثر نامه سندن ماعدا برده حال اختضارنده هنوز آلتی سال میامن اشتمالنده بولنان مخدوم قدسیت موسومی حضرت حبیب اکرمك وجه مبارکلرینه نظره انداز محبت اولهرق ایراد ایلدکاری نظم کزین آنی دخی شاهددر :

[١] (مشاهیرالنساء) دن

بارك فيك الله من غـلام
يا ابن الذى من حومة لحمام
نجـا بعون الملك المنعـام
فودى غداة الضرب بالسهام
بمـائة من ابل سـوام
ان صح ماأبصرت فى المنام
فانت مبعـوث الى الانام
تبعث فى الحل وفى الحرام
تبعث فى التحقيق والاسلام
دين أبيـك البر ابراهام
فالله أنهـاك عن الاصنـام
ان لا تواليهـا مع الاقوام [١]

مشاراليها بو نظمى متعاقب (كل حى ميت وكل جديد بال وكل كثير يفنى وذكرى باق وقدتركت خيرا وولدت طهرا) ديمشدر.
مؤادى حقيقت احتواسى :

[١] مألى: فخر رسالت افنديمزه يمن وفيض ايله دعايى وعنايت الٓهيه اقتضاسى اوزره يوز دوه فداسيله شديد براولومدن قورتولمش ذاتك ولد محترمى بولنديغى، حضرت آمنه كنديسنك مشاهده ايتديكى دلائل وعلامات مقتضاسى مخدوم مكرملرى حضرت محمدك (صلى الله تعالى عليه وسلم) عالمه محض رحمت اولمق اوزره مبعوث اولوب خلقه حلال وحرامى ودين ابراهيم اوزره حق واسلامى تعريف بيوره جغى وهر كسله برابر بتلره پرستش ايتمك جريمه سندن كنديلرى من طرف الله مصون ومعصوم بولنه جغى افاداتيله خطابى متضمندر .

(هر كس اوله‌جك ، هر يكی اسكييه‌جك ، هر چوق فنا بوله‌جقدر . بن‌ده اوله‌جغم . فقط نامم قاله‌جقدر ، ولد طاهر طوغوردم ، دنيايه بر بيوك خير براقدم) جمله‌لرندن مركبدركه مشاراليها بوسوزلرك عقبنده ختم انفاس حيات ايلمشدر .

*
* *

حضرت آمنه حين ارتحالنده هنوز يكرمی ياشلرنده ايدی. بر روايته كوره سيدالثقلين افنديمز آلتی ياشلرنده ايكن آمنه اول حضرتی دايه‌سی (ام‌ايمن) ايله برابر مدينه‌يه كوتورمش ، (عبدالمطلب)ك اوراده بولنان طايیلری (بنی عدی ابن‌النجار)ی زيارت ايلدكدن صوكره (دارالنابغه) نامنده بر خانه‌ده ساكن اولمشدر. بعده مكه‌يه عودتنده (ابواء) نام محلده ارتحالی وقوعه كلەرك اوراده دفن ايدلمشدر. بر روايتده‌ده نعش مباركی مكه‌ده متواریء خاك مغفرتدر .

حضرت فخر كائناتی عصر سعادتده (دارالتبابعه) نامیله متعارف اولان خانه‌ده طوغورمشلردر . بودارسعادت مدار ، مكهٔ مكرمه‌نك جهت شرقيه‌سنده وقتیله (شعب ابو طالب) و شمديلر (شعب بنی هاشم ، زقاق المولد) دينيلن جاده‌ده و (سوق‌الليل) اسمنده‌كی چارشوده‌در . (مرآت‌الحرمين) ده منظور اولديغنه كوره هر سنه مكه‌نك علماسی واعيانی ربيع الاولك اون ايكنجی كيجه‌سی آقشام نمازينی متعاقب مشعله‌لر ، قنديللر ياقه‌رق (مسجدالحرام) دن چيقارلر

وخانهٔ سعادت آشيانهٔ مصطفايه كلەرك ذكر وتهليل و عبادت ايلدكدنصكره حرم شريفه عودت ايدرلر. عودتده (مقام شافعى) آرقەسنده صف باغلايوب ذات معلاصفات حضرت خلافتپناهى حقاحق عاليسندهادعيهٔمأثوره قرائت اولنورويا تسو نمازينى متعاقب هركس يرلى يرينه كيدر .

جناب سيد لانبيا اكمل التحايا هجرت سنيه‌لرنده بو خانه‌يى (عقيل بن ابوطالب) ه ويرمشلردى . عقيلك طورونلرىده (حجاج) ك برادرى (محمد بن يوسف الثقفى) يه صاتدقلرندناوده (بيضا) نامنده‌كى خانه‌سنه‌علاوه ايتمش ايدى . بعده خلفاى عباسيه‌دن (هارون الرشيد) ك والده‌سى (خزيراز) وبرروايتده زوجه‌سى (زبيده) تملك ايده‌رك مسجد هيئتنده تجديد ايلمش و (٣٤٠) ده (على ابن المؤيد) و آلتنجى عصر هجريده (ناصر عباس) طرفلرندن تعمير اولنه‌رق (مولدالنبى) اسميله ياداولنمغه باشلامشدر . عظام سلاطين عثمانيه‌دن جدامجد حضرت خلافتپناهى جنتمكان سلطان سليمان خان حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده (٩٦٤ سنهٔ هجريه) طرز بهين اوزره تجديداً انشاقلنمشدى .

مولدالنبى مسجد عاليسنك ايكى قبه‌سى واردر . عرصه‌سى اوتوز بر قدم مساحهٔ سطحيه‌ده اولوب اورته‌سنده وعين تنوره شكلنده قرمزى اورتوايله مستور بركابه موجوددر . بوكابه‌نك داخلى نورطلعت قدسى منقبت حضرت نبى ذيشانك جهانى اشراق ايتديكى محل ولادت سنيه‌در .

سعادتخانۂ پیغمبرینك پنجره‌لریله باب رحمت نصابی پرده‌لری جنتمكان سلطان محمود خان عدلی حضرتلری زماننده (۱۲۳٤ سنۂ هجریه‌سی) ستارۂ شریفۂ بیت‌الالهك نسج واعمـال اولندیغی محللرده بالاعمال لزومی قدر حصیر كوندرلمش ومقام شریف مذكورله سائر اماكن مسعوده‌یی تبخیر ایچون اقتضا ایدن عنبر ومسك ازهر بهاسی اولمق اوزره اوقاف همایون خزینه‌سندن مقدار كافی بر مبلغ تخصیص وارسال ایدیله‌رك عرض تعظیمات ایدلدیكی كبی زمان دیانت اقتران حضرت خلافتپناه اعظمیده دخی (۱۲۹٦ سنۂ هجریه سنده) كلبۂ مذكور موقعنده اعلا ساج آغاجندن معمول ومصنع بر شبكه وبونك ایچنده بر صندوقه وصندوقه‌نك اوزرنده صیرمه ایله منقش ویشیل اطلسدن بر پوشیده وضع ایدلمش وقبه‌سنك داخل وخارجی فوق‌العـاده تزیین ایدیلوب اوچ عدد طولانی دولابدن عبارت اولان پنجره‌لرك دخی پرده‌لری تجدیداً تبدیل قیلنمشدر .

*
* *

نامی لسان تعظیم اسلامده (ام ایمن) كنیه‌سیله موقر اولان (بركة بنت ثعلبه) ، ذات قدسیت سمات حضرت پیغمبرینك : (ام ایمن ام بعدامی) یعنی (آنامدن صوكره آنام ام ایمندر) خطابۂ جلیله‌سیله قدر عالیسنی اعلا وحقنده دائماً حرمت ورعایتده بولنه‌رق بالخاصه زیارتلرینه كیتمك صورتیله‌ده ابذال مروت اوفی بیوردقلری بر صحابۂ كزیده خلقتدر . مشارالیها ، نبی آخر زمان افندیمز حضرتلر- ینك دایه‌لری اولمقله نسوان اسلام آره‌سنده سرفراز اولدیغی كبی

اصحاب كريندن (اسامة بن زيد) [١] حضرتلرينك والده‌لرى اولمقله‌ده حائز مرتبهٔ امتيازدر .

اصل اسمى (بركه) در . جناب عبداللهك مملوكه‌سى برجاريهٔ حبشيه‌ايدى . حضانت رسول اكرم خدمت موجب المفخرتنده بولنديغى زمان آزادلى و(عبيدالحبش) نامنده برينه نكاحلى ايدى . (عبيدالحبش) دن وجوده كلن ايلك اوغلى (ايمن)ه نسبتله (ام ايمن) كنيه‌سيله شهرتياب اولمشدر. (عبيدالحبش)دن صكره ذات رسالتپناه افنديمز حضرتلرى :

برجنتلك خاتون آلمق ايسته‌ين ام ايمنى تزوج ايتسون

ديه بيوردقلرنده كوله‌لرى ايكن كنديسنه اوغل اتخاذ ايلدكلرى (زيد بن حارثه) [٢] تزوج ايلدى . (اسامة بن زيد)

[١] كرام اصحابدندر. نزد حبيب خداده حائز اولديغى مرتبهٔ حبيبيتى جهتيله (احب الرسول) دينمكله اشتهار ايتمش ايدى . رسول اكرم حضرتلرى اسامه‌يى اولادى كبى سورلردى. زمان سعادتده ١٨ ياشنده اولديغى حالده برسريه ايله جهاده مأمور اولدى. (وقعهٔ احد) ده پك كوچك اولديغى جهتله اردوى همايوندن كرى‌يه چويرلمشدى . ٥٩ نجى سنهٔ هجريه‌ده ارتحال دارنعيم ايلمشدر. (رضى‌الله عنه) .

[٢] ابواسامه بن زيد بن حارثه الكلبى: جناب رسول اللهك اك سوكيلى كوله‌سى ايدى . حضرت خديجه صاتون آلمش و نبى مكرمه هبه ايلمكله اعتاق بيوريله‌رق اوغللغه قبول بيورلمشدى. (ادعوهم...) آيت كريمه‌سنك نزولنه‌دك (زيد بن محمد) دينلديكى ابن عمردن منقولدر . حضرت نبى ذيشان عم عاليلرى حضرت حمزه ايله قرداش ايتمشلردى. مشاراليه حضور رسالتپناهيده آنام بابام سنسك ديه‌رك فخر كائنات افنديمزى حاضربالمجلس

رضی‌الله عنه حضرتلری بو ایکنجی ازدواجك ثمره‌سیدرلر .

حضرت آمنه (ابواء) ده ارتحال داربقا ایلینجه مهر منیر رسالت افندیمز حضرتلری (ام ایمن) رضی‌الله عنهانك آغوش صحابتنده اوله‌رق مکه‌یه عودت بیورمشلردر .

مشارالیها (احد) غزاسنده حاضر ایدی . اثنای غزاده دلاوران اسلامه صو یتیشدیرمك ، یاره‌لیلره باقوب تیمار ایتمك ایله تمایز ایتمش وارتحال نبوی‌یه قدر خدمت سفیه ایله تشرف ایلمشیدی .

خاتم المرسلین افندیمز حضرتلرینك آخرتی تشریف رسالت پناهیلرنده پك چوق آغلامش و کندیسنه : سنی بو قدر آغلادان نه‌در ؟ دیه صوردقلرنده :

— بن پیغمبرك دار آخرته کیده‌جکنی بیلنلردنم . آنجق بزه کلمکده اولان وحی الهینك انقطاعنه اغلایورم » دیه جواب ویریر ایمش .

اولان ابوینه ترجیح ایلمشدر . ابتدا ایمان کتیرن اصحاب کرامدندر . (بدر) مظفریتنی مدینه‌یه کتیرمش و سکزنجی سنهٔ هجریه‌ده (مؤته) محاربه‌سنده شهید اولمشدر . (رضی‌الله عنه)

مولد النبی منقبهٔ جلیله‌سی

ادبیات عمومیهٔ اسلامیه‌یه داخل اولان آثار مخلده میاننده خواص و عوامك مشترکاً سووب آکلادقلری ، حتی هر دفعه تلاوتنده آیری آیری جان قولاغیله دیکله‌دکلری یکانه بر تألیف کزین وار ایسه اوده ولادت مقدسهٔ حضرت سید البشری حاکی اولان مولد النبی (علیه الصلات و السلام) منقبهٔ جلیله‌ٔ معلومه‌سیدر .

بومنقبهٔ جلیله شعرای عثمانیه‌دن مرحوم (سلیمان چلبی)نك محصول عرفانیدر . مشارالیه ییلدیرم بایزید خان رجالندندر . حتی جنتمکان مشارالیه حضرتلرینك زمان حیاتلرنده دیوان همایون امامتیله سر افراز اولمش و ارتحاللرندن صکره بروسه‌ده

احیا کرده‌لری اولان (اولو) جامع شریف امامتنه نائل اوله‌رق بقیهٔ عمرینی بو شرفله امرار ایتمشدی .

(تاریخ عالی) (سلیمان چلبی) دن بحث ایتدیکی صره‌ده دییورکه :

(اول تاریخده رغبت اشعار ، عجمده ایدی . وبازار میانده اسعار اشعارده چندان قیمت یوغیدی . اما مزبور سلیمان چلبی اقلیم رومك یکانه یوکرکی اولوب سلیمانلق ، ظهیری صاحب سریرك حسن التفـاتنه مقارن اولمغله خاقانی کبی کامرانلق ایدردی . حکمت خدا اول تاریخده لطیفی قوانجه کرسی نشین بر واعظ (لانفرق بین ...) نص شریفندن دم اوررکن معنیٔ شریفی وجه آخره تحـویل ایدوب یعنی (تلك الرســل فضلنا ...) نص کریمندن غفلت ایدر و حضرت عیسایی سرور انبیادن تفضیله یلتنوب نیجه فلسفات سویلر . مزبور سلیمان چلبی ؛

اولمیوب عیسی کوکه بولدیغی یول
امتندن اولما غیچون ایدی اول

بیتنی بدیهه نظم ایتمش ، کبار و صغار پسند بیشمار ایتمکین مولود نبی خدمتنی کندویه لازم ایلمش ، الحق بر کتاب مستطاب ایتمشدرکه لسان قلمدن بیاض رقمه کلمسی بر ساعت سعیده‌ده وقوع بولوب بلکه اکثر کواکبك بروج شرفده اتفـاقنه راست کلوب آثار نحوســتدن مبرا بر زمانده کلمشدرکه سال بسال نیجه بیك مجالس واجب الاجـلالده اوقونور . الحق مؤثر ادالر ایله نظم

ایلمشدر. نیجه مولود منظوم دخی وار ایکن بریسی نه اله آلنور، ونه کیمسه نك یوزینه دوقنور. کویا که روح قدسی ایله سو یلمشدر.)

فی الواقع شعرای عثمانیه میاننده سلیمان چلبیدن اول مولد النبی منقبه سنی نظم ایدن اولمدیغی کبی اولین و آخرین ناظمین آره سنده دخی مشار الیهك حائز اولدیغی شرف کعب قبوله ایریشن ده اولمامشدر. منقبهٔ مولد النبی قرائتی ایچون وضع رحلهٔ تلاوت ایدیلن همان سلیمان چلبی مرحومك اثر بدیعیدر

اثر مذکوره دقتلیجه باقیله جق اولورسه مؤثرینك مکتسب بولندیغی صلابت دینیه ومظهر اولدیغی تربیهٔ اسلامیه تظاهر ایتدیکی کبی وقوف علمی و تاریخیسی دخی کورینور. باخصوص زماننك لسان ادبنه و ادبیات موجوده سنه مالك اولدیغنده ذره قدر شبهه قالماز. نصل قاله بیلیرکه مؤثری اولمغله تا الی آخر الساعه مظهر رحمت و غفران اولمسنه سبب یکانه اولان (منقبهٔ جلیله) ایله او زمانك و اضعین شعر و نظمندن و سر آمدان شعراسندن اولدیغنده هر کس متفقدر. کرچه مصارع وابیات شریفه سنده بزم شمدیلر ناخوش کوردیکمز اماله کیفیتی متبارز بر صورتده موجوددر، فقط بو کیفیت منقبهٔ جلیله نك مظهریات مادیه و معنویه سنی اودرجه توسیع و تزیین ایدر، هر لحن مؤثر بو اماله لره تصادف ایتدکجه تمادی ویا تنوع نغمات کبی سامعینی دها زیاده استغراقه واصل ایدن کیفیات صوتیه حصوله کلیر.

اونه كوزل تسليميت، اونه صالحانه عبوديتدركه :

اسم پاكن ، پاك اولور ذكر ايلين

هر مراده ايريشير الله ديين

بيتنده تماميله منجلى اولمقده‌در. تاريخ مقدسك ناطق اولديغى مناقب عليه عادتا برسهل ممتنع صفحه‌سى كبى كسوهٔ نظمه برونوب نور محمدينك جبين آدمدن قرارگاه ازليسنه انتقالى تصويرى پك زياده روان براسلوب كزين ايله متعاليدر :

مصطفى نورينى آلننده قودى

بيل حبيبم نوريدر بونور ديدى

بيانيله ناصيهٔ حوايى ، شيتى ، پيشانئ ابراهيم واسماعيلى طولاشديره‌رق :

كلدى چون اول رحمةً للعالمين

واردى نور آنده قرارايتدى همين

حقيقتيله ختم ماجرا ايليشى چلبينك لسان تقواسنه مخصوص نظمياتدندر .

*
* *

منقبهٔ جليله ، كندى نوعنه خاص بينات شعريه ايله ماليدر . ولادت سنيهٔ حضرت نبى اكرمى والدهٔ محترمه‌لرى لسانندن نقل ايتمكده استخدام ايلديكى ابيات بركزيده آره‌سنده مندرج اولان :

دیدی: کوردم اول حبیبك آنه‌سی:

برعجب نور کیم کونش پروانه‌سی
برق اوروب چیقدی اومدن تا کهان
کوکلره دك نور ایله طولدی جهان

بیتلریله قدر نبویده ایراد ایتدیکی بیتلر نه‌قدر پارلاقدر:

بو کلن علم لدن سلطانیدر
بو کلن توحید عرفان کانیدر

بیت بر جسته‌سی ایله:

طوغدی اول ساعتده اول سلطان دین
نوره غرق اولدی سموات وزمین

تعریف موجزی اشعار دینیه و روحانیه میاننده اك مقبول، اك منتخب ابیات و قطعاتدن معدوددر. جهانك قدوم میامن ملزوم جناب مجتبادن تبرك واستسعادینی تصویرده کوستردیکی:

مرحبا ای جان وجانان مرحبا
مرحبا ای درده درمان مرحبا
مرحبا ای رحمةً للعالمین
مرحبا سنسك شفیع المذنبین

ای جمالی کون ، یوزی بدر منیر

ای قمو دوشمشلره سن دست کیر

شو ادای خطاب حقیقةً وجدآور اهل ایمان اوله‌جق درجه‌ده مؤثر و نافذدر.

وصف پاك محمدیده ایجاد ایتدیکی و ایکی مصراع آره‌سنده درج ایلدیکی :

نور ایدی باشدن آیاغه کووده‌سی

نور عیاندر نورك اولماز کولکه‌سی

توصیف جلیلی، لاَلیٔ نظمنك حقیقةً شهواریدر .

شاعریت ، چلبی‌یه جد امجدی شیخ محموددن موروثدر . جناب شیخ روم ایلی فاتح ابدی‌الاشتهاری شهزادهٔ عالی تبـار غازی سلیمان پاشا مرحومك عرفای ندماسـندن ایدی . غازیٔ بی‌مدانی روم ایلی یاقه‌سنه قدم نهادهٔ مجدونجدت اولنجه خاکپای جلادت احتواسنه :

ولایت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمش سین

یقاسن روم ایلی‌نك دست تقوا ایله آلمش سین

بیتنی حاوی بردعانامه ایله عرض تبریکات ایلمشدر. (تاریخ عالی) مشارالیه شیخ محمود حقنده :

(مزبور (سلیمان چلبی) نك (شیخ محمود) نام جدی اگرچه‌که شعرله کلی اشتهار بولمه‌مش وبر مخلص اختیاریله ابیاتنی تدوینه رغبت قیلمه‌مش ، لکن عصری خلقنك زبان وقوعنه کوره جابجا ابیات و مطالع نظمنه اقدام ایدر ایمش . تحرك راست کلدکده تمام غزل دخی سویلر ایمش) دییور .

*
* *

سلیمان چلبینك اثر براعهٔ تقوی پرورانه‌سی اولان منقبهٔ جلیله‌نك بتون معاشر اسلام آره‌سنده حائز اولدیغی فرط اعتبار ورغبت آزادهٔ بیاندر.

ولادت سنیهٔ محمدیه وقعهٔ مقدسه‌سی بر منقبهٔ جلیله حالنه افراغ ایدیله‌رك حضور جمعیات و مجالسده اوقونمق عادت مستحسنه‌سی هر حالده چلبینك منقبه‌سندن اوّلدر. حتی وقایع مشهوره جدوللرنده منقبهٔ جلیله قرائتنك ابتدای تأسسی (٦٠٤) سنهٔ هجریه‌سی اولمق اوزره کوستریلیور. عظام سلاطین عثمانیه بوعادت مستحسنه‌یی تأیید قیلدقلری کبی جدامجد حضرت خلافتپناهی جنتمکان سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلری دخی مدینهٔ منوره‌ده تأیید ایلمشلردر . حتی (تاریخ راشد) ١١١٣ سنه‌سی وقایعنه سرنامهٔ خیر اولمق اوزره بروجه آتی خبر ویرییور :

(کسب زاد آخرت ونیل دولت شفاعت داعیه‌سیله بهر سال شهر رمضان شریفك اون یدنجی کیجه‌سی تعظیم بعثت فخرعالم (صلی‌اه تعالی علیه وسلم) حضرتلری ایچون (مکهٔ مکرمه) ده بر مجلس عالی وشهر

ربیع‌الاولك اون ایکنجی کیجه‌سنده دخی تبریك ولادت حضرت رسول‌اکرم (صلی‌الله‌تعالی علیه‌وسلم) ایچون مدینهٔ‌منوره‌ده دخی برمجلس پرمعالی ترتیب واجرا اولنمسی مقصود همایون اولمغین ذکر اولنان ایکی مجلس فائض‌السرور ولامع‌النورك هرسنه لوازم ومهماتی ایچون مفردات دفتری موجبنجه اقتضا ایدن اوچ بیك اوچ‌یوز غروش مصرفی اصول ایراد خزینهٔ مصره کسر ونقصان ترتیب ایتمامك اوزره مجدداً تدارك اولنمسی بابنده خط همایون صدور بیورلمشدر)

(مرآت‌الحرمین) ده دینیورکه :

« مکه‌ده کیجه‌لری مولدالنبی سعادتخانه‌سی جوارنده ساکن بولنان ذوات خانه‌لرینك داخل وخارجنی هله آلت قاتلریله دهلیزلرینی قندیللر، سنجاقلر، درلو درلو قماشلر تعلیقیله تزیین ایلر وبربرینه کلوب کیدرك ولادت‌باهرالمیمنت حضرت پیغمبری‌یی تبریك وتهنیه ایدرلر . مسافرین وارده‌یه طبق طبق شکرلر، حلوالر تقدیمیله اجرای مراسم شکرگذاری ایلمك دخی عادات قدیمه‌دن اولوب الآن مرعی‌الاجرادر. لیلهٔ مقدسه‌ده چارشولر، بازارلر، دکانلر علی‌العموم تزیین ایدیلوب شهر آیین ایدیلیر. کرك مولد سعادت وکرك تعظیم بعثت جمعیت پرمیمنتلرنده امیرمکه ایله والیٔ ولایت حضراتی بولنور » .

« مدینهٔ منوره‌ده ایسه مولد شریف تلاوت ایدیله‌جکی کیجه‌دن برکون اول حرم سعادت مدیری شرط واقفی ایفا ایچون شربتلر تدارکیله حرم سعادت زورقلرینی املا واعیان مملکت ایله مأمورین حکومتدن مرعی‌الخاطر اولان ذواتك

خانه‌لرینه علی مراتبهم اوچر، بشر زورق شربت ارسالیله حرم سعادتده مولد شریف جمعیتی عقد ایدیله‌جکنی ایما ایتدکدنصکره مسجدالنبی ساحه‌سنی عادات واصول بلده‌یه توفیقاً شیلته‌لر، پوشیده‌لر، سجاده‌لر فرشیله وکرسیلر تدارك وتهیئه‌سیله تزیین ایلر . بوشربتلردن هرکیمه کوندرلمش ایسه بونلر مولدالنبی جمعیتنه دعوت ایدلمش اولدقلرندن مدعوین کرام ایرتسی کونی آقشامه یقین فوجا فوج مسجد سعادته عزیمت ایده‌رك وبونلری کورن جماعت دخی اول مجلس ملائك انیسده بولنمق ایچون ایشلرینی ، کوجلرینی ترك وتعطیل ایله حرم سعادته کیدرك مفروش اولان پوشیده‌لی شیلته‌لر و سجاده‌لر اوزرینه اوتوررلر . »

« مسجد سعادت ساحه‌سنده بیاض پوشیده‌لی بر کرسی قونیلمش و اغوات دکه‌سنه یقین موقعلرده‌کی شیلته‌لر قرمزی احراملرله اورتولمش اولدیغندن شیخ الحرم، مدیر حرم ، نائب الحرم، مفاتی ، قضاة ، اغوات ، اعاظم ، سادات ، مأمورین حکومت بوشیلته‌لره اوطوروب اوکلرینه قونیلان آلتون ، کموش بخوردانلقلره عود وعنبر ایقاد ایدیلیر و بو صره‌ده حاصل اولان دهشت معنویه استیلاسیله عموم جماعت دریای سکوت وحیرته طالار .

«بو سکوت طبیعی بر مدت دوام ایتدکدن صکره خطبای حزین الصدای حرمدن درت کیمسه کرسیٔ سالف الذکره صعود وراسمهٔ صلاة و سلامی بعدالایفا قعود ایله مولدالنبی منظومهٔ جلیله‌سنی

تلاوته بسمله‌کش شروع اولوب حمدله وصلوله‌دن صکره مؤسس جمعیت اولان حضرت پادشـاه و مقصوره نشین مسجد حیات بولنان جناب شهنشاه ایچون غایت مؤثر و موقعه مناسب بر دعا ایدرك کرسـیدن اینرلر. اشبو کرسینك پوشیدهٔ مزینی جنتمکان سلطان احمدبن سلطان محمد خان حضرتلری زماننده کوندرلمشدر.
«بودرت خطیب کرسیدن ایندکدن صکره دیکر بر خطیب چیقوب تعریف سـابق اوزره دعا ایدرك اینر. بوندن صـکره بر بری آردنجـه ایکی خطیب دها چیقوب مولد النبی جمعیتنه مخصوص ادعیه‌یی بعد الاکمال آنلر دخی نزول ایدرلر.

«مولدشریف منظومه‌سی تلاوت اولنورکن سقالر (نوبتجی آغالر) شکر شربتلریله تشنکان جماعتی اسـقا و خاتمهٔ جمعیتده تلطیفی شرط واقع اقتضاسندن اولانلره خلع فاخره اکسا ایدرلر. مولد سـعادت مورد حضرت رسـالتپناهی منظومهٔ لطیفه‌سنك مکهٔ مکرمه‌ده اجرا ایدیلن مراسم تلاوتنه کلنجه: نائب الحرم طرفندن ویریلن معلومات اوزرینه امارت وحکومت دائره‌لرنده بولنـان مأمورین البسهٔ رسمیه‌لرینی لابس اولدقلری حالده حرم شریفه بالعزیمه تهیه قلنمش اولان سجاده‌لره علی مراتبهم قعود ایدرلر. وبر آز وقت مرور ایتدکدن صـکره عود وعنبر ایقاد ایدیلن مزین مجمره‌لری اللرینه آلوب غایت مکلف ومدبدب بر آلای ایله مسقط رأس شریف محمدی (صلی‌اه تعالی علیه وسلم) اولان

خانهٔ قدسیت آشیانه‌یه کیدرلر . اول جای بهشت آساده منظومهٔ جلیله تلاوت وحسب‌الاصول تلطیفی ایجاب ایدنلره الباس خلعت اولندقدن صکره مسجد الحرامه عودت وادعیهٔ مأثورهٔ خلا - فتپناهی تلاوتنه مسارعت ایله شربتلر ایچیلیر وجمعیته نهایت ویریلیر .

عهد صباوت جناب رسول

جناب پیغمبرك عهد صباوتی قدر مناقب گزیده ایله مشحون برعمر معصومیته تصادف ایدیله‌مز . سیر وتواریخ بودورك نشاط خاطر مؤمنینه باعث اوله‌جق کلیات وقایعنی بیوك براعتنا ایله جمع وبراهتمام مباهات پرورانه ایله قید ودرج ایلمشدر :

لیلهٔ مقدسه‌ده جد عالیسی (عبدالمطلب) تلاش ومسرت ایچنده قالدی . نصل قالمسون که کیجه یاریسی کعبه‌ده عبادتله مشغول ایکن نظر متحیری درت دیوارك مقام ابراهیمه طوغری میل ایتدکدن صکره ینه یرلی یرینه کلدکارینی کوردی وصماخ دقتی برصدای تکبیر ایله پرطنین اوله‌رق :

شمدی آمنه‌دن برچوجق طوغدی، وجودی عالمینه رحمتدر مألنده برسوز ایشیتدی .

دیکر طرفدن اصنام ، سربخاك مذلت اولمش طوریبور .

برکت ویرسون که بر آز آشـنای اسرار . درحال مولدالنبی‌یه سکیرتدی . یولده کوردیکی غرائب وظهوراتدن لال اوله‌رق نزد آمنه‌یه واردیغنده وجود قدسیت نمود مصـطفایی بغرینه باصدی . او آنده منظوری اولان بر طـاقم عـلامات خیریه‌دن بالاستدلال :

— بو اوغلمك شانی پك بیوك اوله‌جق .

قولیله حضرتی قوجاغنه آله‌رق طوغریجه کعبه‌یه کیتدی . حضرت فخر کائناتی صون صمدانی‌یه‌تودیع ایده‌رك جناب منعم حقیقی‌یه شکر فراوان ایلدی . ذاتاً فرزند ارجمندی عبدالله‌ه مبتلا ایدی ، شمدی قوجاغنده طوران‌ده آنك اوغلی . اوقدر سویندی‌که قوم قریشه بیوك بر ضیافت ویردی . سبب ضیافت اولان چوجغه

— نه آد قویدك دینلره ،

— محمد

دیه جواب ویردی . بونك اوزرینه :

— اجدادکده اولمیان بر آدی قویمقدن مقصدك نه‌در؟

دیدیلر .

— مقصدم وتمنی ایتدیکم کوکده حقك ، یرده خلقك پك چوق مدح وثنا ایلملریدر .

دیدی .

حقنده اتفاق ایدیلن روایات حسنه‌دندرکه مداح پیغمبری جناب حسان ابن ثابت او اثناده مدینه‌ده هنوز یدی یاشـلرنده برچوجق ایمش . برمدینه‌لی یوکسك بریره چیقوب :

طلع الليلة نجم احمد

یعنی نجم احمد بو کیجه طوغدی . دیه ندا ایتدیکنی طویمش وهجرت نبویه‌ده کندی کندیسنه حساب ایده‌رك مولدالنبی‌یه مصادف اولدیغنی آکلامشدر .

*
* *

حضرت نبی‌الرحمه افندیمز سنتلی وکوبکی کسیلمش اوله‌رق طوغمشدر . یکتای جهـان اولدیغی کبی آنا وباباسـنك‌ده یکانه اوغلیدر . ظهر شریفلرنده ایکی کوره‌کی آراسنده وقلبنك حذاسنده (خاتم نبوت) ویا (مهر نبوت) دینیلن بر نشانه واردی .

(حلیهٔ خاقانی) مهر نبوتی :

موضع خاتم ایسه آرقه‌سنك
صاغ یانـنه قریب ایدی آنك
دیدیلر آنی ایدنلر تعریف
بر بیوك خال ایدی اول مهر شریف

بیتلریله تصویر ایدر .

تاریخ دییورکه :

(حضرت عایشه‌دن مرویدر : مکه‌ده بر موسوی واردی . ولادت محمدیه کیجه‌سـنك فرداسی مجمع قریشـه کلوب بو کیجه آراکزده بر اوغلان چوجق طوغدیمی؟ دیه صورمش . اوت عبداله ابن عبدالمطلبك بر اوغلی اولدی . دیمشلر .

(بونك اوزرينه : خاتم‌الانبيا اودر . و آرقه‌سنده علامتی واردر دیه خبر ویرمش . وارمشلر اول حضرتی کورمشلر . موسوی آنك شکل وحالنه باقوب آرقه‌سنده‌کی خاتم نبوتی کوریجك عقلی باشندن کیتمش و :

— نبوت آرتق بنی‌اسرائیلدن کیتدی . بوندن صکره بشقه پیغمبر کلمك امیدی بیتدی . قریشه برمرتبه دولت وسطوت الویره‌جك‌که خبری مشرقدن مغربه‌دك ایره‌جك .) دیمش .

متأخرین علمای سیردن بعضلرینك قولنجه فخر کائنات افندیمز حضرتلری یدی کون قدر والده‌لرندن سود امشلردر . بعضلرینك قولنجه دخی ابتدا ارضاع ایدن (ابولهب) [١] جاریه‌سی (ثوبیه) در . مومی‌الیها (حمزة بن‌عبدالمطلب) ایله (ابومسلمة ابن‌عبدالاسد مخزوم) ی و (عبدالله بن‌جحش اسدی) یی امزیردیکندن بونلر جناب پیغمبرك سود قرنداشلریدر .

---

[١] ابولهب عبدالعزی بن‌عبدالمطلب هاشمی : حضرت فخرکائنات افندیمزك عمی اولدیغی حالده دین اسلامه واقع اولان دعوت سنیه‌لرینه اجابت ایتمدکدن بشقه اول حضرت حقنده فوق‌العاده بغض وخصومت کوسترمش ، نیجه اذا وجفالرده بولنمش وخلقی قبول اسلامدن تبرید وتبعید ایتمکی وظیفه ایدنمش ایدی . حضرت پیغمبره قومشو اولمق حسبیله اظهار خصومت وخباثت مقصدیله هرصباح خانهٔ سعادتك قپوسی اوکنه چالیلر ودیکنلر ییغاردی . حقنده (تبت یدا...) آیت کریمه‌سی نازل اولمشدر . بوکین وخصومتنده اصرار ایده‌رك نهایت هجرت نبویه‌نك ایکنجی سنه‌سی بدر غزاسندن یدی کون صکره (عدسه) علتندن اولدی ولاشه‌سی تعفن ایتدیکی حالده دفن ایدلدی .

(ثویبه) لیلهٔ مقدسه‌ده ولادت سنیه‌یی (ابولهب)ه تبشیر ایلمش واو دخی کمال مسرتندن آنی آزاد ایلیه‌رك امزیرمه‌سنی امر ایتمشدر. اسلامنده اختلاف واردر. جناب پیغمبر کریم دائما آکا اکرام ایدر وحتی مدینه‌دن البسه وهدیه کوندریردی . هجرتك یدنجی سنه‌سنده وفات ایتمشدر. فخرعالم، (فتح مکه)ده :

— (ثویبه) نك اقرباسندن برکیمسه وارمیدر؟ دیه سؤال ایده‌رك آراتدیردیلر ایسه‌ده هیچ بر کیمسه ظهور ایتمه‌مشدر .

اصل مرضعهٔ رسول (حلیمه) خاتوندر. (روضة الاحباب) مناقب صباوت رسول حقنده، روایت ابن عباس (رضی الله عنه) ایله اکتفا ایدییور . دییورکه :

(اشراف عربك عادتی بوایدی که اولادلرینی سود آنایه ویریرلر ایدی . تا عورتلری صفای خاطروبال ایله ارلرینه مشغول اولوب اولادلری چوق وسود چالقمق مضرتندن مصون اوله‌لر. بوندن ماعدا سـود آنالری ، مولودك فصـاحت وبلاغتنده آب وهوا لطافتنك تمام دخل وتأثیری اولدیغیچون اتخاذ ایدرلر ، بوسببله چوجقلرینی قبائل عرب آره‌سنده لطافت آب وهوا ایله معروف وموصوف اولان یرلره امزرمکه ویریرلردی که تا آنده نشوونما بولوب اول موضعك آب‌وهواسنك عذوبت ولطافتی تأثیر ایتمکله لسانلری فصیح وبلیغ اوله . قبائل عرب ایچنده (بنی سعدبن بکر) قبیله‌سی آب‌وهوا خوبلغی ایله تمام شهرت طوتمش ایدی . مکه حوالیسنده اولان دیکر قبائل عورتلری ییلده بهار وکوزده ایکی

نوبت مكهٔ مكرمه‌یه كله‌رك امزرمك ایچون چوجق آرارلر ، تامدت رضاعلری تمام اولنجیه‌دك كندی قبیله‌لرنده تربیه وتعهد ایدرلردی) .

ولادت محمدیه‌ده (علیه‌السلام) دخی مكه‌یه «بنی‌سعد» قبیله‌سندن بر چوق سود آنا كلدی . بونلرك هربری بر چوجق آلدیغی صره‌ده (حارث) نامنده برینك زوجه‌سی (حلیمه) دخی نبی محترمی آلدی . لسان حلیمه‌دن منقول اولدیغی اوزره كندی قبیله‌سی او سنه قحط وغلا ایچنده پریشان وطلب معیشت مقصدیله صحرادن صحرایه پویان ایمشلر . حتی حلیمه‌نك دیشی بر مركبی وارایمش، آجلقدن یوریه‌جك حالی قالمامش، دوه‌لری سودویرمز اولمش كندیسی حامل اولدیغی حالده اوچ كون یمك یه‌مه‌مش . حلیمه ، فخرعالمی كندی یوردینه كتیرنجه حیوانلرینك سودی چوغالمش ، خانه‌سنده فوق‌العاده بركت پیدا اولمش . (حارث) بو حاله واقف اولنجه :

بوكتیردیككك یتیمك آیاغی نه‌قدر اوغورلی ایمش ، اوكله‌لی كیجه‌مز خیراولدی. آمان آكا ایجه باقه‌لم، دیمشدر.

حلیمه، رسول اكرمی آلمق ایچون (عبدالمطلب) ك دلالتیله نزد آمنه‌یه كیتدیكنده نبی محترمی اویقوده بولمشدر : بیاض بر صوفه صارمشلر ، اوستنه یشیل بر حریر اورتمشلردی . درحال یوزینی آچمش، النی كوكسنه قویمش . حضرت سیدالمرسلین كوزلرینی آچمشلر، تبسم بیورمشلر . حلیمه وجه‌مباركنده‌كی نور یزدان حكیمدن پك زیاده حصه‌دار محبت اوله‌رق قوجاغنه آلمش،

صاغ ممه‌سنی فم سعادتلرینه ویرمش ، امشلر . صول ممه‌سنی‌ده ویرمك ایسته‌مش ، امه‌مشلر . فی‌الواقع مدت ارضاعك صوکنه قدر یالکز صاغ ممه‌سندن امش وصول ممه حلیمه‌نك چوجغنه قالمشدر .

حلیمه ، پیغمبرمز صلی‌اه تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلرینی حاملاً زوجنك یانه کتیردیکنده (حارث) دخی صباحت عارض احمدیدن پك زیاده متأثر اولمشدر .

جناب پیغمبر صلی اه علیه وسلم افندیمز حضرتلری درت یاشنه قدر (حلیمه) نك یاننده قالدی . فقط کندیسندن خارق‌العاده پك چوق احوال ظهوره کلمکه باشلاینجه (حارث) قورقدی . زوجه‌سنه : بوچوجغی وقتیله والده‌سنه ویرملی‌یز . دیدی .

کتب معتبره‌ده منظورمز اولدیغنه کوره :

(حلیمه) آنی اوز اولادندن زیاده سور ، روزکاردن صاقینوب اصلا یانندن آیرمازدی . حتی بیویوبده آیاق اوزرنده کزمکه باشلادقده والده‌سی آلمق ایسته‌دی اما (حلیمه) :

— مکه‌نك هواسی آغیردر . وباسندن قورقارم ، آمان طوقو-نمیکز ، برمدتجك دها بزم یانمزده قالسون . دیه آمنه‌یی قاندیردی .

برکون حلیمه هر نصلسه غفلت ایتمش ، رسول اکرم علیه السلام افندیمزده سود قیز قرنداشی (شیما) ایله برلکده اوکله‌ین قوزیلرك یاننه کیتمش . کالدکارنده حلیمه ، کریمه‌سی شیمایه :

— نیچون بویله کونشك شدتلی زماننده طیشاری یه چیقیورسکز . دیمش .

شیما دخی :

— بز صیجاق کورمدك . قرنداشمك باشی اوجنده بر پاره بولوط طولاشیور ، اونره یه کیدرسه بولوطده اورایه کیدییور ، بر یرده طورسه ق طوریوردی . بورایه قدر هپ کولکه‌ده کلدك . دیه جواب ویرمشدر .

ینه (حلیمه) دن روایت اولندیغنه کوره مکه یه کلدکلرنده حضرت پیغمبر ذیشان افندیمزی اك بیوك قپولردن اولان حصار قپوسنه اوطورتمش وکندیسی برایش ایچون بر یره کیتمش . عودتنده یرنده بوله‌مینجه شاشیرمش ، صورمش ، صوروشدیرمش . برخبر آله‌مامش . آغلامغه باشلامش ، النهایه نزد عبدالمطلبه کیدرك ماجرایی نقل ایتمش . عبدالمطلب درحال «جبل صفا» یه کیتمش ، اورادن ده افراد قریشدن برقاچ کشی ایله اسب سوار اوله‌رق آرامش ، تا تهامه وادیسنه قدر ایلریله‌مش ، برده باقمش که برچوجق بر موز آغاجی دیبنده اوطورمش ، یاپراغیله اوینایور . صورمش :

— سن کیمسك ؟

— بن محمد بن عبداه بن عبدالمطلبم .

— جانم سکا فدا اولسون ، بن‌ده جدیکم ، دیه‌رك ترکیسنه آلوب کتیرمش ، صدقه‌لر ویرمش ، حلیمه‌یی انعام واحسان ایله مسرور ایلمش .

نبی مجتبا افندیمز حضرتلری حضرت خدیجه ایله ازدواج

ایتدکدن صکره حلیمه مکهٔ مکرمه‌یه کله‌رك نائل ملاقات سنیه‌لری اولمشدر . کندی طرفلرنده‌کی قحط و غلادن بحث ایدنجه حضرت خدیجه کندیسنه قرق قویون ، بر دوه ویرمشدر . علیه‌السلام افندمز حضرتلرینك حین صباوتلرنده اطوار سنیهٔ رسالتپناهیلری هیچ بر چوجغك اطوارینه بکزه‌مز ، حتی سائر چوجقلر اوینارکن کندیلری قارشیدن باقوب اویونه قاریشمازلردی .

* * *

والده‌لرینك یاننده کلدکلرنده (ام ایمن) ك ید حضانت وحراستنه کچدیلر ام ایمن :

بنی محترم چوجقلغنده آجلقدن ، صوسزلقدن شکایت ایتمزدی . صباحلری زمزم شریفدن بر ایچم صو ایچر ، آقشامه قدر صو ایچمزدی . دیمشدی .

ارتحال آمنه‌دن صکره جدی (عبدالمطلب)ك یاننده قالدیلر . عبدالمطلب پك زیاده سور وحتی اودلاندن زیاده حق عالیسنده آثار رحم و شفقت کوستر ، آنسز سفره‌یه بیله اوطورمازدی .

یدی یاشلرنده ایکن جدلری عبدالمطلب اشراف قریشله برابر (سیف ذی یزن) ی [١] زیارت ایچون یمنه کیتدی .

---

[١] سیف ذی یزن : ملوك حمیریه‌دندر . پدری ذی یزن حبشدن کلن (ابرهه)یه مغلوب اولمشیدی : بونك اوزرینه پدریله برابر نوشیروانه التجا ایتمش و آنك وفاتندن صکره ایران عسکریله یمنه عودت ایدرك

عودتنده مكه‌ده قحط وغلا چوغالمش ایدی . تاریخ دیبورکه :

(قریش آره‌سنده بربری آردنجه نیجه ییل قحط وغلا اولدی، آغاجلر قورودی. دواب وحیوانات لاغر اولوب سودلری کسیلدی. اهل مکه‌نك اضطراری کماله ایریشدی. بونك اوزرینه عبدالمطلبه مراجعت ایتدیلر. عبدالمطلب حضرت محمدی «علیه السلام» وهر قبیله‌دن برکشی‌یی برابرینه آله‌رق (جبل ابوقبیس) ه چیقدی. وسرور هردوسرا حضرتلرینی اوموزینه آلوب دعا ایچون ال قالدیردی. جناب حق فخرالمرسلینك حرمتنه یاغمور یاغدیردی. حتی شعرای عربدن بعضیلری بوباغمور دعاسی حقنده قصیده‌لر سویلمشلردر .)

*
* *

سکز یاشلرنده ایکن بیوك بابالری عبدالمطلب بر روایتده یوز یکرمی یاشنده اولدیغی حالده وفات ایتمشدر . مشارالیهك اواخر عمرنده اعمی اولدیغی مرویدر. اوسنه ظرفنده «نوشیروان عادل» ایله مشهور « حاتم طائی‌ده » آخرته انتقال ایتمشلردر .

(ابرهه)نك اوغلی (مسروق)ی مغلوب ایدوب حبشیلری جزیرة العربدن چیقارمشدر . فخرالانبیا علیه السلام افندیمزك زمانه واصل اولمش وجد حضرت نبوی عبدالمطلبه حفید مکرمنك نبوتندن خبر ویرمش اولدیغی مرویدر . بو مناسبتله صحابه میاننده دخی مذکوردر . سرگذشتی لسان عربده حکایه طرزنده یازلمش و اوروپا لسانلرینك اکثریسنه ترجمه ایدلمشدر .

عبدالمطلب قبل الوفات حضرت محمدی عمی ابو طالبه وصیت ایتمشدر.
نبی محترم افندمز جد عالیسنك جنازه‌سی آرقه‌سنده یورومش
و پك چوق بكا ایله مشلردر.

ابو طالب دخی حضرت سید مختاری اولاد محبتیله سور،
کیجه‌لری یاننده یاتیرر ، اودن طیشاری‌یه چیقسه برابرنده
کوتورر، اوده عبدالمطلب کبی ذات رسالتپناهی حاضر اولمایجه
سفره‌یه اوطورمازدی .

ینه تاریخ دییورکه :

«نبی ذوالکرم حضرتلری سکز یاشلرنده ایکن مکه‌ده برقحط
وغلا دها حکم‌فرما اولدی . اهل قریش ابو طالبه کلوب یاغمور
دعاسنه چیقمق استدعاسنده بولندیلر . اودخی فخر عالمك اللدن
طوتدی . برلکده حرم شریفه کیتدی وکعبه دیوارینه طیانوب
دعا ایتدی. رسول اکرم پارماغنی کوکه قالدیرنجه یاغمور یاغمغه
باشلادی .)

« طلع الليلة نجم احمد »

سنه ۱۳۲۵

۱۳۸۸ سنه‌اول ينه بويله برماه ربيعى دمك اون‌ايكنجى ليلهٔ منوره‌سنده داخل مدينه‌دن انفس و آفاقه طوغرى اعتلا وحتى مداح رسول مجتبا جناب حسان عالى بيانك صماخ استسعادنده برعكس لاهوتى نغم پيدا ايله‌ين :

« طلع الليلة نجم احمد »

يعنى :

« اخترسعد محمد بوكيجه ايتدى طلوع »

نداى تبشيرات اداسى هنوز آذان اهل ايمانده اهتزاز فرماى روحانيتدر .

(عبدالرحمن بن عوف) كبى عشرهٔ مبشره‌دن بر ذات علويت سماتك والده‌سى اولوب او شب مقدسده نزد جناب آمنه‌ده

بولنان (شفا) خاتونك چشم صافيتنده تجلى ايدن نورانيت جهان هنوز عيون مؤمنينده دوام اوزره لمعه‌پاش قدسيتدر .

جد امجد حضرت احمد جناب عبدالمطلبك قلبنى مسجد حرامده مشغول طاعات ايكن لبريز سرور ايدن خطاب هاتفى كه:

يا عبدالمطلب شمدى آمنه‌دن برچوجق طوغدى، وجودى عالمه رحمتدر

مژدهٔ عوالم قيمتى عند الاسلام فاتحهٔ مغفرت يزدان اولمغله بو ليلهٔ مسعوده‌نك هر دورهٔ عنايت افزاسنده كوش استشفاع موحدينده طنين انداز مسعدتدر .

لسان عصمت كزين آمنه‌دن شرفصدور ايدن و :

بن سائر خاتونلر كبى كبه‌لك زحمتى چكمدم . كبه‌لره عارض اولان آغرلقلرى كورمدم . فقط كيجه رؤيامده كوردم . بركيمسه كاوب:

— يا آمنه محقق بيلمليسك كه سن خيرالعالمين ايله حامله‌سك، طوغديغى وقت آدينى (محمد) قويه‌سك ديدى .

(وقت ولادت ايريشدكده قولاغمه بر بيوك سس كلدى . اوركدم . همان بر آق قوش كلدى . قناديله آرقه‌مى صيغادى ، بندن قورقه واوركمه حاللرى كچدى . بر يانمه باقدم . بربياض كاسه ايله شربت صونديلر . آلوب ايچديكم كبى هر طرفى نور قاپلادى . اول آنده (محمد) دنيايه كلدى . اطرافمه باقدم، كوردم كه (عبد مناف) قيزلرينه بكزر، فقط غايت اوزون بويلو بر چوق قيزلر بنى طواف ايديورلر، تعجب ايتدم: يارب ، بونلر كيملر اوله ، ديدم)

مآل معصومانه‌سندن عبارت اولان عظمت معنويه تجلياتى وجود مقدسيت نمود جناب رسولك سراپردهٔ تربيت

آلهیده حائز اولدیغی علوشان منزلته صاف، عدیم الامثال بر حجت محبوبیتدر .

عبدالمطلبی وایه‌دار مسرت ایدن او حس نه درلو بر حس ایدی‌که فرزند جلیل القدری (عبداه)ك صلب پاکندن کلن بو حفید مکرمی آغوش محبتنده طوتدیغی حالده بیت الٓهی‌یه روان و حضور رب العالمینده حق عالیسنده دعا خوان اولدقدن صکره من قبل الرحمن احسان بیوریلان بویله بر نجل عظیم الشان نامنه قصیده پرداز اولمش و قوم قریشـه بیوك بر ضیافت کشیده ایدرك :

— اجدادکده اولمیان بر آدی بو چوجغه قویمقدن مقصدك نه‌در ؟ دینلره :

— مقصدم آنی کوکده حق ، یرده خلق پك چوق مدح و ثنا ایلسون .

جوابیله مقابله ایلمشدی .

دیکر طرفدن او نه خوارق اعجازدرکه عالم ناسـوت قدوم حقایق ملزومیله شرفیاب مسـعدت اولور اولمـاز اصنام کعبه سربزمین مذلت ، ایوان کسری منهدم، آتشکدهٔ فارس منطفی ، بحیرهٔ (ساوه) نابدید ، وادئ (سماوه) پرفیضان اوله‌رق شرك و ضلاله پایان ایره‌جکنه دائر بر طاقم علائم بارزه ظهور کلمش ، (نوشروان) ایله (مؤبدان) خوف وحیرت ایچنده قاله‌رق (عبد المسیح) مقرحکومت کسرا اولان (مداین)دن (شـام) ه قدر

شدرحال و اوراده مقیم کاهن معهود (سطیح) ناتوانك لسان احتضارندن عواقب احواله دائر بر خبر آلمغه استعجال ایتمش ایدی .

تقدیرات ازلیهٔ سبحانیه‌دن اوله‌رق نبی محترم یتیم اوله‌رق طوغمشلردی . والدهٔ معززه‌لری آمنه بونور پارهٔ مقدسی یدی سکز کون قدر سینهٔ شفقت دفینه‌سنده بولندیردقدن صکره عادات اهل مکه‌دن اولدیغی اوزره سود آنایه ویرمشلردر. تاریخ اوزمانده بر طفل شیرخوار اولان جناب مصطفانك برشکل محبوبنی محافظه ایتمشدرکه نظرگاه اسلامده تماثیل معصومیت حقنده بوندن عالی بر لوحهٔ مقدسه یوقدر :

(سود والده‌لکنه انتخاب اولنان (حلیمه)، رسول اکرمی آلمق ایچون (عبدالمطلب)ك دلالتیله نزد آمنه‌یه واردیغنده جناب احمدی اویقوده بولدی . نبی ذیشانی بیاض برصوفه صارمشلر، اوستنه‌یشیل برحریر اورتمشلردی. حلیمه‌درحال یوزینی آچدی. النی اول حضرتك سینهٔ سعادتنه وضع ایلدی . سیدالمرسلین افندیمز کوزلرینی کشاد ایدرك تبسم بیوردیلر . حلیمه وجه مبارکنده‌کی نور رحمانیدن پك زیاده حصه‌دار محبت اوله‌رق قوجاغنه آلدی ، صاغ ممه‌سنی فم سعادتلرینه ویردی ، امدیلر . صول ممه‌سنی‌ده ویرمك ایستدی ایسه‌ده امه‌دیلر . فی‌الواقع رسول اکرم مدت‌ارضاعك نهایتنه قدر یالکز صاغ ممه‌دن امدیلر. وصول ممه حلیمه‌نك چوجغنه قالدی .)

عهد صباوت جناب رسول پك چوق خوارق احوال ايله مشحوندر. كتب معتبره‌ده مقيد اولان مناقب گزيده‌ميانندن ايكيسنى بر دها نقل ايله تزيين لسان ايليه‌لم :

فخر عالم بيويوب‌ده آياق اوزرنده گزمكه باشلادقده آمنه آلمق ايسته‌دى . لكن حليمه :

— مكه‌نك هواسى آغيردر. آمان طوقونميكز. بر مدتجك دها بزم يانمزده قالسون. ديه‌رك آمنه‌يى قانديردى.

حليمه آنى جانى كبى سور واسن روزكاردن صاقينوب اصلا يانندن آييرمازدى. بر كون هر نصلسه غفلت ايتمش‌واول حضرت دخى سود قرنداشى (شيما) ايله برلكده اوكله وقتى قوزيلرك يانته كيتمش، كلدكارنده حليمه قيزى شيمايه :

— نيچون بويله كونشك شدتلى زماننده طيشارى‌يه چيقيورسكز. ديمش .

شيما، دخى :

— بز صيجاق كورمدك، قرداشمك باشى‌اوجنده‌برپاره‌بولوط طولاشيور، اونره‌يه كيدرسه اوده برابر كيديور، بر يرده طورسه‌طوريور. بورايه قدر هپ‌كولكه‌لكده كلدك ديه جواب ويرمش :

جد عاليسى (عبدالمطلب) ايله هنوز درت ياشلرنده ايكن وقوع بولان بر مكالمهٔ رسالتپناهيلرى او قدر جديت پرورانه، اوقدر عبرت نمايانه‌دركه سيرت پاكيزهٔ محمديلرينه واقف اولانلر

بو جدیتك بتون مدت حیاتلرنده بر قرار اولدیغنی تصـدیقده متفقدرلر. بز بو مکالمه‌یی بالاقتطاف شویله یازمش ایدك :

ینه حلیمه‌دن روایت اولندیغنه کوره مکه‌یه کلدکلرنده حضرتی اك بیوك قپولرندن اولان حصار قپوسنه اوطورتمش. ایش ایچون بر یره کیتمش، عودتنده یرنده بوله‌مینجه‌شاشالامش، صورمش، صوروشدرمش، برخبر آله‌مامش، آغلامغه باشـلامش ، النهایه نزد عبدالمطلبه کیده‌رك ماجرایی نقل ایتمش، عبدالمطلب درحال (جبل صفایه) یه کیتمش، اورادن‌ده افراد قریشدن برقاچ کشی ایله اسب‌سوار اوله‌رق آرامش. تا (تهامه) وادیسنه‌قدر ایلریله‌مش، برده باقمش که برچوجق موز آغاجی دیبنده اوطورمش، یاپراغیله اوینایور. صورمش :

— سن کیمسك ؟

— بن محمد بن عبداه عبدالمطلبم.

— جانم سکا قربان اولسون. بن‌ده جدیکم .

دیه‌رك آتنك ترکیسنه آلوب کتیرمش صدقه‌لر ویرمش ، حلیمه‌یی انعام و احسان ایله مسرور ایلمش .

*
* *

حضرت فخر کائنـات مکه‌ده (دارالتبابعه) نامیله معروف اولان‌خانه‌ده قدم‌نهادهٔ عالم‌شهود اولمشلردر. بو سعادتخانهٔ رسول مکهٔ مکرمه‌نك شرقنـده کائن اولوب وقتیله (شعب ابو طالب) وشمدیلر (شعب بنی هاشم) و (زقاق المولد) دینیلن جاده‌ده

(سوق الليل) نامنده‌کی چارســوده‌در . بوراده هرسـنه علما و اشراف مكه ربيع الاولك اون ايكنجی كیجه‌سی آقشام نمازینی متعاقب مشعله‌لر، قندیللر یاقه‌رق (مسجدالحرام) دن چیقارلر، وخانهٔ سعادت آشیانهٔ مصطفایه كله‌رك ذكر و تهـليل و عبادت ایلدكدن صكره حرم شریفه عودت ایدرلر. عودتده مقام شافعی آرقه‌سنده صف باغلایوب ذات معلا صفات حضرت خلافتپناهی حق احق عالیســنده ادعیهٔ مأثور قرائت اولنور ویاتسو نمازینی متعاقب هركس یرلی یرینه كیدر .

پیغمبریمز ســیدالانبیا افندیمز هجرت ســنیه‌لرنده بوخانه‌یی (عقیل ابن ابوطالب) ه ویرمشلردی .

عقیلك احفادی‌ده حجاجك برادری(محمد بن یوسف الثقفی)یه صاتدقلرندن اوده (بیضا) نامنده‌کی خانه‌سنه علاوه ایتمش ایدی. بعده خلفای عباسیه‌دن هارون‌الرشیدك والده‌سی (خیزر) و بر روایتده زوجه‌سی (زبیده) تملك ایدرك مسجد هیئتنده تجدید ایلمش و(٣٤٠) سنهٔ هجریه‌سنده (علی‌ابن‌المذب) و آلتنجی‌عصر هجریده (ناصر عباس) طرفلرندن تعمیر اولنه‌رق (مولد النبی تسمیه اولنمشدر .

(مرأت‌الحرمین) ده منظورمز اولان تفصیلاته كوره: (مولد النبی) مســجد عالیسنك ایكی قبه‌سی واردر . عرصه‌سی اوتوز برقدم مساحهٔ سطحیه‌ده اولوب اورته‌سنده بعینه تنوره شـكلنده قرمزی اورتو ایله مستور بر مقام موجوددر . ایشته بومقامك

داخلی مهر طلعت قدسی منقبت حضرت سیدالثقلینك جهانی تنویر ایلدیکی محل ولادت سنیه‌در .

سلاطین عظام عثمانیه‌نك امور مبروره‌ٔ دینیه‌نك شایسته‌ٔشان عالیٔ خلافت اوله‌جق صورتده ایفاسی خصوصنه مصروف اولان اقدامات و همـات تقوی پروانه‌لری و هرآن وزمان بارگاه قدسیت اکتناه جناب نبی مکرمه رفع وتقدیمندن خالی قالمدقلری حسیات تعظیمیه وتبجیلیه جمله‌ٔ مشکوره‌سندن اولمق اوزره اشبو مسجد ملائك آشـیان ٩٦٤ سنهٔ هجریه‌سنده جنتمکان سـلطان سلیمان خان حضرتلری طرفندن تجدید ایدلدیکی کبی سلطان محمود خان عدلی زمان سلطنتلرنده دخی پنجره‌لریله باب رحمت نصابی پرده‌لری بالاعمال لزومی قدر مفروشات کوندرلمش ومقام شریف مذکورله سائر اماکن مسعوده‌یی تبخیر ایچون اقتضـا ایدن عود وعنبر ومسك ازهر بهاسی اوله‌رق اوقاف همایون نظارت جلیله‌سندن مقدار کافی مبالغ تخصیص قلنمشدر .

عصر معالی حصر جناب خلافتپناه اعظمیده دخی هر بار منظور چشم شکران اولان مآثر دیانت پروانه‌دن اوله‌رق مقام مذکورده اعلاساج آغاجندن معمول وغایتله مصنع برشبکه‌وبونك ایچنده برصندوقه وصندوقه‌نك اوزرنده صیرمه ایله منقش ویشیل اطلسدن برپوشیده وضع ایدلمش وقبه‌سنك داخل وخارجی فوق العاده تزیین ایدیله‌رك اوچ عدد طولانی دولابدن عبارت اولان پنجره‌لرك دخی پرده‌لری تجدیداً تبدیل اولنمشدر .

خاطرات معززهٔ اسلامیه میـانـنده پك قیمتدار ، پك عالی برمقام اشغال ایدن ولادت سنیهٔ حضرت رسالتپناهی تاریخ مکرمنك هردور سنویسی بالجمله معاشر اهل ایمان حقنده شبهه‌سز موجب یمن ومغفرت اوله‌رق کذار ایلدیکنی تحمیداً ترتیب وتنظیم ایدلمش اولان مناقب تعظیمیه‌نك ایلکی هانکیسی اولوب کیملر طرفلرندن قرائت ایتدیرلدیکی مسئلهٔ تاریخیه‌سی بزجه کسب قطعیت ایده‌مه‌مشدر . احتمال که نقصان تتبعات وتدقیقات جهتیله هنوز بوشرفه موفق اوله‌مدق . المزده موجود اولان معلومات مستحصله‌یه کلنجه :

منقبهٔ مولد شریف نبـوی‌یی احتفـالات فائقه ایله قرائت ایتدیرن (صلاح الدین ایوبی) نك همشیره‌سی (ربیعه) خاتونك زوجی ملوك ترکمانیه‌دن «ملك معظم» عنوانیله مشتهر (مظفر الدین) در . مع هذا ایلك منقبهٔ ولادت سـنیه‌یی بوذاتك اوقوتدیغنده تردد واردر .

مشار الیهك کنیه‌سی (ملك معظم مظفر الدین ابو سعید کوکبوری بن ابی الحسن زین الدین علی بن بکتکین) اولوب پدری موصل اتا بکلری امراسندندر .

کندیسی پدریـنك وفاتنده (اربل) ده آکا خلف اوله‌رق صکره‌لری بغداده ، موصله کیتمش و صاحب موصل (سیف ـ الدین غازی بن مودود) طرفندن (حران) ه نصب ایدلمشدر . صلاح الدین ایوبی‌یه انتسابی ٥٧٨ نجی سـنهٔ هجریه‌یه طوغری اولوب محاربات اهل صلیبیده مشـار الیهك معیتنده بولنمشیدی ،

سخاوت طبع ایله اشتهار ایدنلردن بری‌ده بو ذات‌در . امر مبرور قرائته اعتنا ایتدیکی زمانلرك (اربل) ه نصب ایدلدیکی تاریخ اولان ٥٨٦ سنه‌سندن مؤخر اولمسی محتملدر . فقط (مولد النبی منقبهٔ جلیله‌سی) نامنده‌کی مقاله‌مزده دخی یازمش اولدیغمز وجه ایله وقایع مشهوره جدوللرنده قرائتنك ابتـداى تأسسی (٦٠٤) سنهٔ هجریه‌سی اولمق او زره کوستریلیور . سلاطین عظام عثمانیه بو عادت مستحسنه‌یی تأیید قیلمشلردرکه اشبو عادت مستحسنه (سلیمان چلبی) مرحومك منقبه‌سندن هر حالده اولدر .

يوم جمعه

بو كونكى يوم فرخنده اثر ، شهر جليل القدر رمضانك ايلك جمعه‌سى اولمقله‌ده مشرفدر. بو يوم مقدسك نظر تكريم مؤمنينده حائز اولديغى قدسيت واحتوا ايلديكى شرافت تاريخ مبين اسلامده ايكى خاطرهٔ معززه ايله مؤبد قالمشدر .

(جمعه) كلمهٔ مباركه‌سنك اصلنه دائر الده ايتديكمز معلوماته كوره: اوائل وقت جاهليتده جمعه‌نك آدى بر زمانلر جزيرة العرب ايله عراق وشام آره‌لرنده وعلى الخصوص فرات واديسنك آشاغى طرفلرنده ساكن اولوب وعربلرك بالآخره سريانى وكلدانيلرك بر شعبه‌سى كبى نظر ايتدكلرى (نبط) قومى لغتندن مأخوذ فتح عين ايله (العروبه) ايدى . مفخر انبيا افنديمز حضرتلرينه منسوبيتلريله احراز شرف بى پايان ايله‌مش اولان قوم قريش دها اوزمانلر (يوم العروبه) ده امور ومصالح ذاتيه‌لرينه عائد مسائل

وحادثاتی مذاکره ایلمکی عادت ایدینمش اولدقلرندن جد امجد حضرت رسالتپناهی (کعب ابن لوی) یوم العروبه‌یی لسان عربدن طی ایده‌رك آنك یرینه (یوم جمعه) یی اقامه ایلمش وبعدما بو نام ایله زبانزد اولمشدر .

بو روایتی تزیین ایدن بر جهت دها وارد رکه اوده: قرآن کریمك نازل اولوب اهل ایمان ادای صلات ایچون تشکیل جماعت ایله‌دکلری کونه مصادف اولمغله یوم جمعه تسمیه ایدلمش اولمسیدر .

پیرایهٔ خواطر اسلام اولان بو یوم معززك شرف وقدسیتی ایکنجی بر وقعهٔ خیریه ایله‌ده مؤیددر :

قبل رحمانیدن جناب مصطفایه (علیه الصلوة والسلام) (یثرب) بلده‌سنه هجرت ایتملری وحی بیورلمش ورسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلری دخی یار غاری ایله مکه‌دن مفارقت ایلمشیدی .

مبدأ تفیض اسلام اولان هجرت سنیه اثناسنده صاحب مهر رسالت (مدینه) یه برساعتلك مسافه‌ده بولنان (قبا) قریه‌سنه اوغرامش اوراده برقاچ کون اقامت بیوره‌رق جماعت مسلمین ایچون ایلك مسجد منوری انشا بیورمشیدی .

نظر وجد وخیال، بو کاربان سعادت اشتمالك روان اولدیغی سمت قدیم اسلامیته انعطاف ایلدکجه آنك حامل اولدیغی عظمت آمالدن تنور ایلیه‌رك بیك اوچ یوز یکرمی بش سنه اول بشریتی خیر ایله تبشیر ایله‌ین بو وقعهٔ متمینه‌یی تقدیس ایدر. نصل تقدیس

ایلمسونکه خیرالبشر افندیمز حضرتلری من عنداه نشر وتبلیغنه مأمور بیورلدقلری دیانت منجیهٔ اسلامیه‌یی افضال کریمهٔ سبحانیه و انعـام جزیلهٔ ربانیه‌یه متوسـلاً اقطار عالمه اعلانه مباشرت بیورمشلردر. خاطرلرده‌اولسه‌کرکدرکه رسول اکرم علیه‌السلام افندیمز حضرتلری ینه بر جمعه کونی کندی دوه‌لرینه بینه‌رك یوز نفر اهل اسلام ایله (قبا) دن (یثرب)ه توجه بیورمشلردر.

شرافت جمعه‌یه دلالت ایدن بوکبی احوال ووقایع فوق‌العاده‌یه عزیمت معالی منقبت حضرت نبوت پنـاهیلریده دیکر بر وقعهٔ خیریه دها انضمام ایلمشدر:

روایات صحیحه‌نك ناطق اولدیغی وجهله فخرکائنات افندیمز حضرتلری اثنای راهده صول طرفلرینه میل ایله (بنی سالم ابن عوف) یوردنده (رانونا) دینلن وادینك اوست طرفنه قدم نهادهٔ صعود اولمشلر واوراده (سالم بن عوف) حضرتلرینك خانه‌لرنده صلات جمعه‌یی بالادا الی آخرالدوران حجة الاسلام ورهنمای صلاح انام اولان ایکی خطبهٔ بلیغه ایرادی صورتیله اهل توحیدی شاد بیورمشلردر. ایشته ایلك صلات جمعه، ایلك خطبهٔ نبویه بودر.

بو ایکی خطبهٔ جلیله مناسـبت جلیله‌سـیله دهن پاك خاتم الانبیادن شرفصدور بیوریلان کلمات مقدسه‌که:

« ای ناس، صاغلغکزده آخرتکز ایچون »

« تدارك کوریکز »

مأل كزيننده‌در . قلب تابناك جناب محمدك نه‌قدر كريم و رحيم اولديغنى وخاتمهٔ نصائح سنيه‌لرى كه :

« هر كيم كه كنديسنى ولو بر يارم خرما ايله اولسون آتشدن قورتاره‌بيله‌جك ايسه همان اول خيرى ايشلسون، آنى ده بولاماز ايسه بارى كلمهٔ طيبه ايله كنديسنى قورتارسون، زيرا آنكله برخيره اون مثلندن يدى‌يوز مثلنه قدر ثواب ويريلير » .

خصوص خيريت منصوصنى جامعدر، امت محمديه‌لرى حقنده نه‌درجه شفيق، نه‌درجه‌ده رقيق حسيات ايله متخلق بيورلدقلرينى تبشير ايلر .

اتفاقات صحيحه‌يه مبتنى اولان روايات تاريخيه ايله دخى مثبت اوليوركه حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افنديمز جمعه كونى يثربه مواصلتله ابو ايوب انصارى رضى‌الله عنه حضرتلرينه مهمان اولديلر. شو حالده (يثرب) بلده‌سى ده او روز بهجت افروزده (مدينهٔ منوره‌يه) منقلب اولدى .

نور عثمانی

هر نه زمان نور عثمانیه جامعی حوالیسندن کچمش اولسه‌م نکاه حیرت واستحسانم بو جامع شریفك عظمت وقدسیت لطافتنه تعلق ایدوب قالیر. مقر خلافتك بو نقطهٔ مرتفعه‌سندن متحجر بر لفظهٔ الله شکل مهابت فرماسنده سمواته طوغری تعالی ایلمش اولان بو جامع کزینك اساسی جد امجد حضرت خلافتپناهی جنتمکان سلطان محمود خان اول حضرتلری زماننده وضع ایدیله‌رك انشاآتنه دوام ایدلمش ایسه‌ده اتمامی عهد عثمان ثالثده میسر اولمشدر .

تاجداران عثمانینك دیانت غرای احمدی‌یه مسبوق وهر وجهله مشکور اولان خدمات برگزیده‌لرینه بر نشانهٔ مؤبد تشکیل ایلین معابد اسلامیه میاننده (نور عثمانی) نك حائز اولدیغی قیمت واهمیتده آیریجه شایستهٔ تذکاردر .

جامع شریف ۱۱۶۹ سنهٔ هجریه‌سی رجبنك یکرمی یدنجی کونی رسیدهٔ حد ختام اولدیغنه کوره بریجق عصردن بری پابرجای قدسیتدر . بنای عالیدن اول بوراده حسن جانزاده شیخ الاسلام

سعدالدین افندی مرحومك حلیله‌سی فاطمه خاتونك بنا کرده‌سی اولان برمسجد شریف وارایمش :

جامعك بناسنه خطاط محمد راسم افندی :

(همایون اوله بو نو جامعی سلطان عثمانك)

تاریخنی سویلمشدر .

محتوی اولدیغی خطوط بش خطاط شهیرك آثار خوش آینده‌سندندر . خطوط مذکوره‌دن اورته قپو خارجنده اولان آیت کریمه مومی الیه راسم افندینك خطیدر . خواجه محمد راسم افندی (اکری قپولی چابی) لقبیله معروف اساتذه‌دندر : کندیسی یدی قوله‌لی امیر افندیدن اون سکز یاشنده شش قلمده کتبه وضعنه مأذون اولمش وسلطان احمدخان ثالث حضرتلرینك مظهر توجهاتی اوله‌رق زماننده خواجهٔ یکانه طانیلمشدر . مشارالیه آلتمش عدد مصحف شریف ، بیکلرجه انعام ، حلیه ، دلائل ، وقفیه یازدیغی کبی ینه شش قلمده مرقعات ، قطعات ، صحائف ، مشارق ومصابیح یازمشدر . خط تعلیقده استادی (کاتب زاده محمد رفیع) افندیدر . تعلیقاتی میاننده امام سیوطینك (انموذج اللبیب) نام اثری تبرکات قلمیه‌سندندر .

خط مشاده‌کی بهرهٔ چیره دستیسنه غلطه‌ده (عزب) قپوسی داخلنده والده سلطان سبیلی وچشمه‌لری ایله فوقنده‌کی مکتب تاریخلری ، (نوریه) جامعنك خیرالابوابنده منقوش (ان الصلوة) آیت کریمه‌سی وامثال عدیده‌سی دال اولوب ١١٦٩ ده یعنی

نور عثمانینك منور ســاز عیون اولدیغی یےلده تکمیل انفــاس ایلمشدر . مدفنی اکری قپو مدخلندەدر .

فضل وعرفانی‌ایله اشــتهار ایلمش اولان بوصاحب قلم نظم وشعرده دخی وایەدار معرفتدر . حتی سلطان احمد خان ثالث حضرتلری برکون امیرافندی ، صاحب ترجمه ، صاحب دوحه صویولجی زاده ، سلطان‌محمدجامعی امامی سلیمان‌افندی ، بروسەلی محمدافندی ، شکرجی‌زاده سید محمدافندی ، جابی‌زاده عبدی آغا ، وفائی‌دیکر عبدی آغا کبی استادان‌زمانی دعوت والتفات‌بیوره‌رق کندیلرینك حسن خطلری اولان برمرقعی ارســال ایلدکلرنده متوفای مومی‌الیه آتیده‌کی تاریخ ستایش آمیزی سویلمشدر :

بورسمه رسم ایدر تاریخنی راسم دعا کویی
منقح برمرقع یازدی ســلطان احمد کامل

جامع شریفك ایکی‌طرف قپولرینك‌داخلنده بولنان آیات کریمه خطاط فخرالدین‌یحیانکدر : صاری یحیی‌حافظ نامیله‌معروف‌اولوب کتبه‌سنده (فخرالدین) یازدیغی جهتله‌فخرالدین یحیادیه مشهوردر . نقل‌ایدلدیکنه‌کوره مشارالیه (تیمورجی‌قولی یوسف‌افندی) نامنده برذاتك قبرینی‌تطهیر ایدرکن‌طوپراقلر آره‌سنده برقلم بولمش‌وآنکله تفأل ایده‌رك درحال (انبار زاده علی‌افندی) نام استاددن وبعده حسین چلبیدن مشق ایده‌رك اجازت آلمشــدر . مرحوم ، نور عثمانی جامع شریفنك ایکی طرف قپولری عتبهٔ علیاسنده منقوش

موقع احترام اولان آیات شریفه‌یی حرف حرف، کلمه کلمه یازمش و بعده ایکنه‌لیوب کمور توزیله سیلدکمشدر . بوده ۱۱۶۹ ده ارتحال ایلمشدر .

خارجده بولنـان آیات کریمه یدی قله‌لی دیمکله معروف (سید عبداه ابن سید حسن هاشمی) نام خطاط شهیرك مخدومی سید (عبدالحلیم) کدر .

خطوط جلیه بروسه‌لی مذهب علی و کاتب زاده محمد رفیع افندیلر کدر .

مذهب علی افندی (کرد زاده مصطفی)، (سر کاتبی احمد افندی) و هزار فن بروسویدن تعلم ایلمش اندرون همایون چراغلرندندر. ۱۱۹۰ ده وفات ایلمشدر .

کاتب‌زاده خط ثلث و نسخی کوکب حافظ افندیدن استکمال و کتبه‌یی خواجه راسمدن اخذ ایلمشدر . غریب اولان برشی وارایسه اودخی استادی خواجه راسمك خط تعلیقده کندیسنه شاکرد اولمسی و ایکیسـنك خط مذکورده بر آره‌ده اجازت آلمسیدر .

ایشته جامع شریف مذکورده مدارزینت اولان (زواهر جواهر) بو بش استاد خطك محصول خامهٔ معرفتیدر . (زواهر جواهر) نامیله یازمش اولدیغمز مقالاتده عرض ایتمش اولدیغمز وجهله (معرفت خط) شرقده الك مهم والك قیمتدار آثار مخلده وجوده کتیرمشـدر . عددی بش آلتی یوز هنروری متجاوز اولان

خطاطینك تذاکرده موجود اولان تراجم احوالندن زیاده محصولات قلمیه‌لرینك هیچ اولمازسه برر فطوغرافیلرندن مرکب بر قولکسیوننك موزهٔ همایونجه تدارکی خصوصنه صرف همت ایدیله‌جك اولورسه تشکل ایده‌جك بویله بر مجموعهٔ خطوطه تقدیر بها قابل اوله‌ماز .

شهریاران عثمانیدن سلطان بایزید ولی ، سلطان احمد خان ثالث ، سلطان سلیمان خان ثانی ، سلطان مراد ثانی وثالث ؛ سلطان مصطفی خان رابع ، سلطان محمود خان ثانی کبی اعاظم امتك خطوط شاهانه‌سی ایله اساتیذ سبعهٔ روم عنوانیله معنون (شیخ عبداه) ، (مصطفی دده) ، (عبداه آماسی) ، (جلال)، (جمال) ، (قره حصاری) ، (شربتی‌زاده) ، (سلسلهٔ شیخك و (صولاق زاده) ، (خواجه راسم) ، (مستجی زاده) ، (یساری زاده) ، (حسام‌الدین) ، (یدی قله‌لی حافظ عثمان) ، (انباری زاده) ، (اکری قپولی) ، (راقم) ، (محمود جلال - الدین) ، (شوکت) ، (قاضی‌عسکر مصطفی عزت) ، (محسن بك) ، (شوقی) ، (شفیق) کبی متأخرینك قدر خطاطانه‌سی پك بیوکدر .

* * *

مادامکه بحثمز خطه انتقال ایتدی ، بونك املایه شمولی اولان برفقره‌سنی‌ده نقل ایده‌لم . املای اصلی‌یی تحریرده التزام افراط ایلین بری رمضان شریفك حلولندن اول رچلی : شروب

آلمق ایچون حاجی بکر مرحومك دکاننه کیدر . رچللر میاننده اك زیاده منتخبی اولانده جوز رچلی ایمش . کرك چاشنیسنه ، کرك رنکنه باقمق ایچون کوپك یاننه یاقلاشیر . برده‌نه کورسه بکنیرسکز؟ کوپك اوزرینه یاپیشدیرلمش اولان یافته‌ده (جوزك املاسی (جویز) یازیلی دکلمی ؟ بردن بره اوغرادیغی حدت آره‌سنده املاسی یاکلش اولان رچلك کندیسی‌ده مغشوش ویا لذتسزدر ، او حالده آلنمسی جائز دکلدر .

دیه‌رك اشتراسندن واز کچر .

فاتح

دون صباح یاغمور یاغمغه باشلادی. مع هذا بوکا یاغمور دیمز. چیسه‌له‌مك دینیر. بونك براز دها اینجه‌سی واردرکه توز کبی یاغارده تا البسه‌نك، فسك الیاف داخلیه‌سنه قدر ایشلر. بوکا قالدیرملرمزده شاهددر. یاغان قطره‌لر قطعاً زائل اولماز. اول امرده اك اینجه توزلرله برلشه‌رك اینجه برطبقه چامور تشکیل ایدر. قطره‌لر توالی ایتدکجه تراب آغیر آغیر ایچه‌رك اولا اوکچه‌لر ایچون، ثانیاً آیاق‌قابنك یان واوستلری ایچون یریر زمینلکلر حاضرلار، کرچه طوپوغه قدر چیقان چامورك او درجه‌ده اهمیتی یوقدر. فقط فبرلایوب کلن، انسانی تپه‌دن طیرناغه قدر دوناتان زیفوسدن نصل قورتولمالی:

آرابه تکرلکلرینك حرکت دورانیه‌سنه تبعاً بربری آردنجه دونن چامور قطره‌لرینه شمسیه اولدقجه سپر خدمتنی کوریورسه‌ده ایچی صو ایله طولی چوقوره چورب دیه باتان بارکیر آیاقلرندن اطرافه طاغیلان چامورلی صولره نه یاپمالی؟ اللری آردلرنده، باشی یوقاریده ایری قوندیره‌لرك کلیشی کوزل

يوريين برينك ياندن ويا اوكچه آردندن فيشقيرتديغى پارچه‌لره نه ديملى ؟

هرنه ايسه . بو سفرلك تعداد ايتديكم احوال ثاثه‌دن هيچ برينه اوغرامه‌دن فاتحه‌قدر كيده بيلدم . تا بايزيددن تربۀ شريفه‌يه قدر بتون پاركه دوشه‌لى . عادتا منتظم بر جاده . چامورى وار ايسه‌ده يكى تعمير ايدلديكى جهتله اوستده قالان قوملردن متشكل ، يعنى ضررسزجه‌سى .

چيوېجيلره كلنجه چشمه‌نك اوكنده طوروب اوراده‌كى كرفت بسملۀ جليله‌يى برمدت سيرايتمك ووح (راقم) ه فاتحه اوقومق معتادمدر .

راقم ، مشاهير خطاطين عثمانيه‌دندر . آناطولى‌قاضيعسكرلكى پايۀ جليلنى احراز ايلمشدر . عتيق جهانكير جامعنك يازيلرى ايله طوپخانه‌ده (نصرتيه) جامع شريفنك يازيلرى مشاراليهكدر . (١٢٤١) سنۀ هجريه‌سنده ارتحال ايلمكله زنجيرلى قيوده وديعۀ رحمت يزدان قلنمشدر . مدفننك يازيلرى خط دستى اولوب قپولرنده‌كى يازيلر دخى برادرى سكه‌كن باشى (محمد هاشم) افنديكدركه جنتمكان سلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك تربۀ منيفه‌لرى خطوطى‌ده بو ذاتكدر .

اوراده‌كى دكانلرك متاعلرينى ، موستره‌لقلرينى سير ايده ايده يان يانه ، صيرت صيرته عادتا سوقاق ، سوقاق قورولمش دكانلره باقميه‌رق تربۀ معظمه‌يه داخل اولدم .

حضرت فاتحك تربهٔ شریفه‌سی ۱۱۷۹ سنهٔ هجریه‌سنده تکرار بنا ایدلمش و بناسنه خطاط شهیر مستقیم زاده سلمان افندی طرفندن :

تربهٔ زیبا یاپلدی فاتحه

مصراع برجسته‌سی تاریخ دوشورلمشدر .

نام علویت اتسامنه نسبتله انشا ایدیلن جامع شریف، سکز سنه‌ده و ۸۷۵ سنه‌سی رجبنده اتمام اولنمشدر. مألی عربی العباره و (علی بن صوفی) نام خطاط قلمیله مسطوردر. معلوم اولدیغی اوزره حضرت فاتح علوم اسلامیه‌نك نشری خصوصنده دخی فوق‌العاده بذل همهمات ایلمش ایدی . حتی معبد شریفك اطرافنده (صحن ثمان) نامیله معروف اولان سکز کارکیر مدرسه ایله تتمه‌لری و مکتب کبیری شواهد مخلده‌سندندر .

زیارتگاه خواص و عوام اولان اشبو معبد مقدسك مصلایه اینن نردبانلی قپوسی سلطان احمد ثالثك و بخاری خانه ایله کتابخانه‌سی سلطان محمودك و تربه قپولرنده‌کی چشمه‌لر دخی صدر اسبق مرحوم احمد پاشانکدر . ۱۱۷۹ ده ظهور ایدن زلزله‌ده جامع شریفك قبه‌سی محتاج ترمیم اولدیغندن بقیهٔ بنا زمینه قدر هدم و سلطان مصطفی خان ثالث حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده قرق آلتی آی اون کون تمامنده یکیدن انشا ایدیله‌رك صلاة جمعه حرمتنه رسم کشادی اجرا بیورلمشدر .

(خطاط علی ابن یحیی صوفی) عصر فاتحك مشاهیر اساتذه‌سندندر . باب همایونك عتبهٔ علیاسنده کی (خلدالله عز صاحبه) تاریخیله جامع شریفك اواسطنده بولنان تاریخ وطرفین کتابه‌لری آثار موجوده‌سندندر .

تربهٔ فاتحه‌تاریخ سویله‌ین مستقیم زاده سلیمان‌افندی خطاطین عثمانیه‌نك اك بیوك تذکره‌سی أولان (تحفةالخطاطین) ایله (سلسلة الخطاطین) نام رساله‌نك مؤلفیدر. ثلث ونسخی خواجه (راسم) دن، تعلیقی (افندی‌زاده کاتب زاده) ایله (دده زاده سیدمحمد) نام خطاطلردن تمشق ایلمشدر . قرقدن زیاده آثار برگزیده‌سی زیور انامل توقیر اولوب (ترجمهٔ مکتوبات خـواجکان) (مجلةالنصاب) (دوحهٔ مشایخ اسلام) (شرح ورد سید یحیی) (ترجمهٔ لغـة قانون الادب) (شرح دیوان خضر ومرتضی)ناملرنده‌اولان‌اثرلری مشهوردر. ۱۲۰۳ تاریخنده وفات‌ایلمش وزیرکده دور خوان محله‌سنده شیخی توقاتی‌امین افندینك یاننه دفن أیدلمشدر .

خطوط اسلامیه

خطوط اسلامیه حقنده اول و آخر اجرا ایدیلن تدقیقات وتتبعات نتیجه‌سنده الده ایدیلن معلومات پك واسع اولمامقله برابر ینه بردرجه‌یه قدر قناعت بخش افکار اوله‌جق حقایق تاریخیه‌یی متضمندر . مثلا اك اول ساحهٔ ظهوره کلن خطك (معقلی) دینلن وحروفی کاملاً مسطح اولوب مدور هیچ بر حرفی اولمیان برنوع خط اولدیغی محققدر .

(معقلی) دن خطك (معقل) نامنده بر ذاته نسبت ایدیلدیکی تظاهر ایدییور . اوائل اسلامده ایسه ایکی (معقل) واردرکه بونلردن برنجیسی فضلا واتقیای اصحاب کرامدن وفتح مکه‌ده حاضر بولنمش شجعان بنامدن حضرت (ابوعبدالرحمن معقل بن سنان الاشجعی) ودیکری دخی بصره‌ده ساکن اولمش ینه اصحاب کزیندن (معقل بن یسار المزنی) درکه شهر مذکور قربنده‌کی نهرك آدی حالا (نهر معقل) دیه معروفدر . شو

حالده (خط معقلی) نك بو ایکی ذاتدن برینه نسبتنده‌کی صحتی آراشدیرمق ایجاب ایدر . لکن (خط وخطاطان) نام کتاب مستطابده منظورمز اولان شو فقره که :

(ابواسحق قولنجه : خط عربی‌یه اول (مکی) بعده (مدنی) بعده (بصری) و صکره‌لری (کوفی) دینلمشدر . بعثتدن أول عرب میاننده متداول اولان خطه (خط معقلی) تسمیه اولنور ایمش.)

قولندن عبارتدر . مشارالیهمایه نسبتی اولمدیغنه دلالت ایدییور .

روایات تاریخیه‌یه نظر ایله‌جك اولورسه کوریلیرکه قوم عرب ایلك خطلرینی خط آثوریدن اقتباس ایتمشلردر . بونك خط بابلیدن فرقی یوق ایدی . حال بوکه اوزمانلر قوم عربده اوقومق یازمق هر قبیله‌ده همان بر ایکی کشی‌یه منحصر قالوب آنلرده قرائت و کتابتله توغل ایتدکلری جهتله علامات فارقه وضعنه احتیاج کورمامش ایدیلر .

بو حال تا خلافت حضرت مرتضایه قدر دوام ایتدی . بعده (کوفه) ده اصلاح خط مسئله‌سی درپیش نظر اهتمام ایدیله‌رك وخطه نقطه واعراب وضع اولنه‌رق شهره نسبتله (کوفی) دینلمشدر.

بناءعلیه خط کوفی ایکنجی خطدر، خط مذکورك واضعی حقنده تردد واردر . کبار خطاطین ایراندن (علی مشهدی) نك :

مرتضی اصل خط کوفی را
کرد پیدا وداد نشوونما

بیتنه باقیله‌جق اولورسه حضرت امام علی رضی اه تعالی عنه خط کوفینك واضعیدر . حبیب افندی مرحوم دییورکه :

(امام علی رضی‌اه عنـه) حضرتلری واضع اولمسه بیله هرحالده خط کوفی‌یی یازمه‌ده یدطولاسی وقدرت معجزه نماسی وارایدی . ترکیب وترتیب حروف واتصال وانفصالده کرامت بیورمشلردر .

(لاسیما کاف کوفیٔ بسیطك وضعنده ملـکه و رسـوخلری بردرجه‌ده ایدی‌که هرنه‌قدر کاف یازارسه پرکار ایله اولچلدکده اوزونلق وقیصه‌لق وککیشلك وطـارلقده یکدیکردن برذره فرقلری بولنماز ایدی . خطنك متانت ولطافتی حقنده صنع بشر حدندن خارجدر دینلسـه سزادر . اوچ یوز اون آلتی‌یه قدر کتابت شریفلری کاتبان جهانه سرمشق ونمونه ایدی .

معلوم اولدیغی اوزره خط کوفی خط‌مقعلی کبی یالکز مسطح دکلدر . هم مسطح وهم‌ده مدوردر . اساتذه وخطاطان بوایکی خطی مزج ایده‌رك ثلث ، نسـخ ، محقق ، ریحانی ، توقیع ، رقعه‌یی میدانه چیقارمشلر وبومیانده خط‌نفیس تعلیقی دخی اثبات ایتمشلردرکه بوخطك واضعی (خواجه ابوالعال) نام ذاتدر .

ابوالعال خط تعلیقی ، کوفی وپهلوی خطلرینك فروعاتندن آله‌رق علی‌قولٍ فارسی یازمق ایچون وضع ایلمشـدر بوجهتله خط تعلیقك اك بیوك منتسبینی ایرانده ظهور ایتمشدر . مع‌مافیه

خطاطان عثمانی بو خط لطیفی نکاه رغبتدن دوشورمه‌مشلر ویك چوق یادکار براقمشلردر .

هر نه زمان آیاصوفیه جامع شریفنی زیارتله مشرف اولسه‌م مؤذن محفلی اوزرینه تعلیق ایدلمش اولان (وهوالسمیع العلیم) آیت کریمه‌سنه مدت مدیده عطف نکاه استحسان ایتمه‌دن کندیمی آله‌مام . بولوحهٔ جلیلهٔ بدیعه (یساری) زاده مرحومکدر . خط تعلیقده عثمانلی خطاطینك پیشواسی اولان (محمد اسعد یساری) افندی آنادن طوغمه صاغ الی چولاق اولدیغی حالده صول الیله خط تعلیقه چالشمش وقابلیت خدادادی ایله بو یولده حائز قصب السبق اولمشدر. خواجه‌سی (دوه‌زاده سید محمد) افندی نام خطاطدر . سلطان عثمان ثالث حضرتلریله سلطان مصطفی خان ثالثك مظهر توجهاتی اولمشدر . ابوایوب الانصاری رضی عنه الباری حضرتلری تربهٔ شریفه‌سنك عتبه‌سی کتبه‌سی ایله آیاصوفیه‌ده‌کی (حسبی‌ الله وحده) لوحه‌سی‌ده کندی یازیسیدر .

یساری زاده (مصطفی عزت) پدرینك شاکردی وخط ثلثده شیخ ثانی وخط تعلیقده عماد ایرانی مقامنده اولان قاضیعسکر مرحوم مصطفی عزت افندینك خط تعلیقده استادیدر .

خطاطین عثمانیه میاننده خط تعلیقده انفراد ایلینلر ابراهیم، ابراهیم فائق ، شیخ ابراهیم ، ابراهیم دده ، احمد بن حسن ، فندق‌زاده ، احمد سیاهی ، احمد بن طورمش ، شیخ الاسلام عاصم ، حسن ابن محمد ، میر شاکر ، سلیمان محبی ، صنع‌الله ،

عبدالباقی عارف، سیدعبداه، علی مثلی، محمدصالح ، سید محمد مجید، شیخ الاسلام محمداسعد، سید محمدسعید، کاتب زاده محمدرفیع، محمد چاوش، محمد افلاطون، مصطفی جودت، شیخ الاسلام ولی الدین ، شیخ الاسلام زین العابدین ، حسام الدین ، عثمان افندی ،یساری شاکردی محمد اسعد واسماعیل حقی ، طیب افندی ، علی حیدر بك ، قاضیعسکر چهار شنبه لی زاده سعید افندی ، زکی دده ، سامی افندی ، حافظ تحسین افندی وسائره در .

(خط وخطاطـان) ك خبر ویردیکنه کوره خط تعلیقده صاحبۀ رسوخ (زاده) خانم نامنده برخطاطه دها واردر . خانم مومی الیـه خطوط متنوعه ده بهره دار فیض اولدقلری کبی خط تعلیقده دخی مرحوم مصطفی عزت افندیدن مأذون اولمشلردر .

نسوان اسلامدن (فاطمه آنی) نامنده وبین النسوان (خواجۀ زنان) عنوانیله مشهور بر خطاطه دها واردر .

شایان تأسفدرکه خط تعلیق زمانمزده همان ســامی افندی حضرتلرینه منحصر قالمشدر. صاحب مهارت برخطاطك چکیدۀ قلم عرفانی اولان الواح تعلیقیه نه قدر نظره نوازدر. هله کاسه لی حروفك وضعیات دلاراسی خط مذکورك مزیات اساسیه سندندر.

عید فطره طوغری

۱ شوال سنه ۱۳۲۳

دقت ایدلسه شو آره‌لق چوجقلرمزك آدلری دکیشمش کبی. قپو اوکنده ویا باغچه‌ده اوینارلرکن :

— احمد ، محمد ، حسین

دیه چاغیرلدقلری حالده اومشغولیت مفرطه آره‌سنده برنجی ایکنجی ندایی طویمیانلری شیمدیلر :

— بایرام

دنیلدیمی سراپا قولاق کسیله‌رك ایجاب ایتسه :

— افندم بوراده‌یم .

دیه قوشه قوشه کله‌جکلر.

بو تهالك ، بردرلو کیزلنه‌مین برسوینج ، سرتاقدم منظور اولان برنوع طرز استرحام ابوینك مصاحبتنه‌ده تأثیردن خالی قالمیور . بایرام آشاغی ، بایرام یوقاری . دون صباح اویاندیغمده بزم اوله قومشـونك اوی قالقیور ظن ایتدم . ایکی خانه‌ده‌ده دیکیش ماکنه‌لری قورولمش ، بر کومبورتیدر کیدییوردی :

صوردم :

— بونه كورولتى ؟

— بياضلرى ديكيورلر .

— يك اعلا . بزم اويقو ؟

— آرتق قصوره باقيلماز . بايرام .

— بوكلمه تلفظ ايديلير ايديلمز طيشاريدن يوكسلك سسله :

— افندم .

جوابى حيزلى حيزلى كلدى . آنى متعاقب برقهقهه دوقوپدى .
بن ده بيلمیه‌رك كولدم . ايچرى يه بزم كوچك كيردى .
اونه متوكلانه طوروش ، اونه سكون منتظرانه ، اونه سيماى نياز !

— نه وار ؟

ديمكه حاجت يوق .

— چانطه‌مى ويرك

سوزى بتون بومبهماتى ايضاح ايدر .

*
* *

ساده چوجقلر كمى آدلرى دكيشيورظن ايدرسكز . ابوينك ، قرداشلرك ، اقربانك حتى اغيارك بيله آدلرينه برطاقم كلمات ، ادوات زائده داخل ولاحق اوليور . مثلا بك بابا ، آننه ، آبلا ، آغابك ، تيزه ، قومشو ، بكجى كبى عادياً مأنوس وزبانزد اولان كلمه‌لر ، اثناى خطابده ازيك برادايه مقارنتله :

— بك باباجغم
— مینی مینی آننه جکم
— کوزل آبلا جغم
— شکر آغا بکجکم
— الماس تیزه جکم ،
— قومشو خانملر ،
— بکجی بابا ،

حالنه کیرییور. مطلقا امید ویاسروره تابع اولان بر نزاکت لسان ، بایرامك و طولابیسیله مسرت عمومینك بخش ایتدیکی برتأثیر ابتدائیدر، بتون بوتدارکات، بتون بو آزمایش استحسان صباح عیده معطوفدر . آننه سنه مینی مینی دیین او مینی مینی علی السحر یکی روبالرینی کییوب ده فسنی یانه اکدیمی ، جاکتنك اوست جبینه مائیلی اپکلی مندیلنی یاری یه قدر صوقوب ده یکی بوتینلرینك اوکچه سی اوزرنده :

— تجبیر :

دیه دوندیمی حصول مقصوده بناءً کندیسنه مخصوص سرور خیالاتی کوزلرینی بورور ه آرتق روبانك ، بوتینك ، مائی پوسکوللی آل فسك ، یالانجی ساعته طاقیلی قوردونك ، قامچی کبی اینجه باستونك ، اوده بیوك طولابده بر کون اول منظوری اولان تپه له مه شکر طباغنك، باغچه یه ناظر پنجره کنارینه آصدیغی سقا قوشنك اهمیتی قالماز . احتمالکه پانطولوننك یانی صالنجاقده

چیوی یه‌طاقار، احتمالکه چوجقلر آل‌فسنی دیلیم دیلیم قالبلارلر، احتمالکه ایپکلی مندیلنی آشیررلر، آرتق بونلره قارشی اوفاجق کوکلنده بر حس محبت یوقدر .

او، کچدی. اولکی فکر تزین آنجق صباحه عائد ایدی :

احبادن بری چوجقلغك بو درلو حسیاتی حقنده کوزل بر مثال سویلدی :

«کچن سنه بر معتاد بزم کوچکه روبا آلدق . هر نصلسه روبانی چیچك صوبی، علاج کبی شیلرك قوندیغی طولابك اورته کوزینه قویمشلر . غالبا خدمتجی طولابدن بر شی آله‌یم دیرکن صدف یاغی شیشه‌سنی دویرمش ، کورمه‌مشده. براقمش، کیتمش. یاغ آره‌لقدن صیزمش ، روبانك اوزرینه طاملامش ، طاملادقجه یاییلمش . بایرام کونی نمازدن عودتمده برده نه کوره‌یم ؟ بزم کوچکك کوزلری قیپ‌قیرمزی، خنجقرییور. او درجه مأیوس، او درجه‌ده محزونکه ایچمه طوقوندی . بن بیله آغلایه‌جق ایدم . حاله واقف اولنجه :

— سن محزون اولمه : اوغلم. هایدی کیده‌لم . سکا بردانه دها یکیسنی آله‌یم. دیدم .

نه دیرسکز؟ اثر حرکت کوسترمدی. یالواردم. سس بیله ویرمدی ، النهایه بیوك قیز :

— قابل دکل بك بابا، اودن چیقماز. سز کیدك. بو، روبالره کوره آلك .

— نه‌دن چیقماز ؟

— بکا سویلدی . اوتانیر .

بو بر حس حجاب دکل ایدی . آنك کونلردن بری پرورده ایلدیکی برنوع غرور مسرورانه‌نك انکسارندن متولد براضطراب ایدی . کیتدم . طبقیسنی آلدم . فقط وقت اوکله‌یه تقرب ایتمش ، آنده‌کی اشتهای سرورده قپانمش ایدی . یارم ساعت سورن بر زیارت طفلانه‌دن صکره اوه عودت ایتدی . صویوندی . مندر اوستنه سریله‌رك آقشامه قدر اویودی . »

بو حکایه ، بکا کوچکلکمده‌کی قوقولته مسئله‌سنی اخطار ایتدی . رمضانك برندن یکرمی طقوزینه قدر قوقولته‌لی پالطو دیه والده‌می ازعاج ایتدم . عرفه کونی محمود پاشایه کیتدك . قادینجغز بکا بویله بر قاپوت آلدی . فقط قوقولته پك بیوك کلدیکی ایچون چیقارتدی . بر کوچکنی بولدیردی . اوه کلدك ، بایرام صباحی قالقدق . بنی کیدیردی . قوشاندیردی . پالطویی ده کیدیرمك اوزره ایکن :

— هانی قوقولته ؟

دیه صوردی . وای ! یوقمی : صندوقی آرادق ، دولابه باقدق . صفه‌یی طولاشدق ، اوطه‌لری طارادق . قوقولته‌دن اثر یوق . دکانك غلبه‌لکی آره‌سنده اونودلمش . آغلایه‌جغم ، حضور مادرده قابل دکل . اودن اللرم جیبده چیقدم . فقط ذهنم ، کوزلرم اکسه‌مده . قوقولته یوق .

*
* *

كليات نفيسهٔ دينيه‌مز اعدادندن اولان (كتاب الصلاة) (احكام عيدين) فصلنده ديبوركه :

(عيد ، تسميه‌سى جناب حق اوكونُ مؤمن قوللرينه دينى و دنيوى عوائد احسانى اولديغنه و ياخود تكرار فرح ومسرت ايله تفأل عودتنه مبنيدر . اهل مدينه‌نك ايكى يوم سرورلرى بولنديغى، حلولنده بالسؤال معلوم عالئ نبوى بيورلدقده آنلره خطاباً :

— حق تعالى سزك ايچون او ايكى يومه بدل آنلردن خيرلى ايكى كون احسان بيورمشدركه آنلرده يوم اضحى و يوم فطردر .)

بيورلمش اولديغى حضرت (انس) روايتيله «سنن ابى داود»ده مذكوردر .

بايراملرك مندوباتى شونلردر .

١ — ايركن قالقمق

٢ — غسل ايتمك

٣ — مسواك طوتمق

٤ — طيب سورنمك

٥ — كيمه‌سى مباح اولان البسه‌نك احسننى كيمك (كرك جديد ، و كرك يپقانمش اولسون)

٦ — نعمت حقه تشكراً اظهارفرح و سرور ايتمك وخاتم طاقنمق (صحابه‌دن ايام سائره‌ده خاتم طاقنميانلر يوم عيدده طاقنورلر ايدى .)

٧ — عيد فطرده جامعه چيقمه‌دن طاتلی بر شی يمك

٨ — يينان شی خرما اولمق

٩ — تك عدد اوزره يمك

١٠ — عيد اضحاده قربان كسه‌جك كيمسه اتدن يمك ايچون اكلی نمازدن صكره‌يه تأخير ايتمك

١١ — نمازه ايركنجه طاورانوب صلاة فجری محله مسجدنده قيله‌رق صلات عيد ايچون نمازكاهه و جامع كبيره كيتمك .

١٢ — سكون و تمكين اوزره يوريمك. (مشی، ركوبدن افضلدر . عودتده قاصد قربت اولمديغيچون ركوبده بأس يوقدر)

١٣— نمازه كيدر ايكن عيد فطرده سراً و عيد اضحاده جهراً تكبير آلمق

١٤ — عودتده ممكن ايسه ديكر يولدن كلمك

١٥ — مؤمنينه ملاقی اولدقجه اظهار بشاشت ايلمك

١٦ — قادر اولديغی قدر تكثير صدقات ايتمك .

*
* *

ايلك عيد فطر ايله اضحی، ايكنجی سنهٔ هجريه‌ده فرضيت صيامی تعقيب ايلديكی جهتله جناب نبی محترم طقوز رمضان و طقوز بايرام ادرا كيله معاشر اسلامی مسرور بيورمشلردر .

جناب منعم حقيقی وكيل عالی تبار نبوی اولان ذات خلافت‌سمات حضرت ظل اللهی يی مادام الملوان نيجه اعياد مباركه‌نك مشاهد

مسراتی ایله کامران بیورسون . سایهٔ رفاهیتوایهٔ ملوکانه‌لرنده بوسنهٔ متیمنه‌ده اهل اسلامك ادراکیله مباهی‌اوله‌جغی عید فطرده بیك اوچ یوز یکرمی اوچنجی عید مسعدت بدیددر .

تاریخ جلیل اسلام، ایکنجی سنهٔ هجریه‌یی بشائر جمیلهٔ آلهیه وموفقیات‌ساطعهٔ محمدیه‌ایله پیرایه‌دار کمال کوسترمکده‌در. فی‌الحقیقه بو سال فرخنده‌نك احتوا ایتدیکی وقایع قدسیه نظر امعانه آلنه‌جق اولورسه اسلامك مظهر اولدیغی الطاف و عنایات سبحانیه‌نك درجهٔ عظمتی تعین ایدر .

او اثنالرده عدداً قلیل و فقط یاوریٔ توفیق خدایه نائلیتی حسبیله پك زیاده مهابت رسان قلوب اولان لشکر اسلام آفاق پرتوبار یثربی تزیین ایدن هلال محرمدن حسن تفأل ایلیه‌رك سیف صارم شریعتك آز زمان ظرفنده بنیان کفرو شرکی اساسندن قلع وامحا ایده‌جکنه کسب اطمئنان ایتمشیدی. بواطمئنان ظاهری دکل ایدی. (اوس) و (خزرج) قبیله‌لری ایمانه کلمش وشوکت‌اسلامیه کوندن کونه بیومکه باشلامش، بو مقدمهٔ خیریه اهل ایمانی صوك‌درجه‌ده سویندیرمش ایدی:

نبی محترم، بو سنهٔ متیمنه‌نك صفرنده آلتمش نفر مهاجر ایله مدینه‌دن چیقدی. اوکده جناب (حمزه) لوای مسعدت آرای محمدی‌یی حامل ایدی. بوروایت ظفر آیت صفحهٔ وجدان اسلام کبی صاف وبیاض، خروشانیٔ حس محبت کبی پراهتزاز ایدی .

«بنی ضمره» قبول انقیاده مجبور و آنجق برامانتنامه‌یه نائلیتله مسرور اولدی .

شعبانده قبله، بیت کعبه‌یه تحویل قیلندی. جلائل مظفریات اسلامیه‌نك برنجیسی اولان (غزوهٔ بدر) خلال رمضانده وقوعه کلدی.

حضرت عمر رضی الله عنهك آزادلوسی مهجع (رضی الله عنه) که ابتدا نوش جام شهادت ایدن صحابئ بختیاردر، دهان شفاعت بیان جناب رسول اکرمدن (سیدالشهدا) عنوان نجات فرماسی ایله ملقب اولدی

شفقت عالیهٔ دین اسلام، هنوز زمانزده قواعدی تأسس ایتمه‌ین اسرای حرب حقنده برنجی حکم مصیب مروتی اعطا ایدرك اسیرلرك بدل آلمق شرطیله عفو واطلاقی خصوصی قرار کیر اولدی. انسانیته ترتب ایدن وظیفهٔ عجزه نوازی‌یه برمثال جلیل المآل کوستردی. « یعنی: رسول اکرم اسرایی اصحاب کرامنه طاغتدی، کوزلجه باقیکز دیه تنبیه ایلدی. بو جهتله هرکس کندی خانه‌سنده‌کی اسیره کوزلجه باقار و مأکولات و مشروباتنه اهتمام ایدر اولدی. »

بو رمضان شریفك اواخرنده صدقهٔ فطرویرمك واجب، زکات ویرمك فرض اولدیغی بیلدیریلدی.

« عين زبيده » مآثر خيريه‌سی

اسقای تشنگان امر مبرورینك نظر اسلامده حائز اولدیغی قدسیت خیریه، نص کریم ایله ثابت اولدیغی کبی اوامر جلیلهٔ پیغمبری ایله‌ده مؤیددر . حتی ساقیٔ بزم احدیت وندیم ذات الوهیت افندیمزدن :

— صدقه‌نك افضلی نه‌در ؟

دیه‌سؤال ایدلدیکنده مبارك دهان کوثر فشان رسالتپناهیلرندن :

« صو ویرمك ، صو آقیتدیرمق »

جواب لطیفی شرف‌باش صدور اولمشدر .

افاضلدن برذاتك افادهٔ آتیه‌سی نه‌قدر رواندر :

(صویك نه‌قدر عزیز ، نه‌درجه‌ده مهم برلازمهٔ حیات اولدیغنه فرقان مبینده برچوق نصوص امتنان مرصوص ربانی واردر . صواعز واعظم انعام ربانیدر . جناب حقك نعمتنه ؛

قدرتنه ، عظمتنه ، رحمتنه برنجی شاهد عادلدر . (بخاری شریف) ده مسطور اولدیغی اوزره حضرت عثمان ذی النورین (بئررومه) نك صوینی چیقارمشلردر . مشارالیه اصحاب کزین آره لرنده دائما بوموفقیت جمیله لریله افتخار ایدرلردی . حضرت (سعد ابن وقاص) ك والده لری آکسزین وفات ایتدیکنده جناب سعد حضور نبوی یه داخل اوله رق :

— یارسول الله ، والدهم فجأةً وفات ایتدی . بیلیرم که وفاتندن اول فرصت بولمش اولسه ایدی صدقه وصیت ایده جکدی . شمدی روحنه صدقه ایتسهم فائده سند اولورمی ؟

دیه استفسار ایله نجه :

— اوت .

بیوردیلر . بعده :

— صدقه نك افضلی نه در ؟

دیه سؤال ایلدیکنده :

— صدقة الماء .

جواب خیریت نصابنی ویردیلر .

بناءً علیه «عین زبیده» کبی حجاج بیت الله واهالیٔ حرم قدسیت پناه ایله اوراده کی مجاورین کرامی اسقا ایده جك برماء لطیفك اجراسنه معاونت ایدنلرك رحمت رحیمه واصل اوله جقلری شبهه سزدر . بوصو مکهٔ معظمه ده بولنانلرك اصل فیض حیاتیدر . اومبارك یرده برقوشه صو ویرمك الك بیوك برخیر عد اولنور .

كرك طواف ايتمك ، كرك نماز قيلمق ايچون بوصودن استعمال ايديليرِ . دوشونملى كه اوصويه كيم خدمت ايدرسه اوراده بولنانلرك عبادتلرينه ، طوافلرينه شريك اوله جغنده شبهه يوقدر .

(بو دلائل ايله برابر (نور على نور) قبيلندن اوله رق بو خيراته خليفهٔ اعظم و پادشاه افخم طول الله عمره افنديمز حضرتلرينك طرف اشرف حضرت ظل اللهيلرندن اهل اسلام قولاً وفعلاً سوق ودعوت بيورلدى . اوحالده بوفضيلت درجه سى كمالدن اكمليته ، استحبابدن فرضيته ارتقا ايتدى)

شهريار مراحم كردار افنديمز حضرتلرينك ممالك محروسه لرنده وجوده كتيردكلرى آبدات زلال وخيرات مكارم اشتمال همايونلرى لاتحصى اولوب اجداد مكارم نهاد حضرت پادشاهينك اسقاى خلق خصوص خيريت منصوصنه رايكان بيوردقلرى علو همت شاهانه لرى و آبيارىٔ عنايت ملوكانه لرى دخى آيريجه برسلسبيل عاطفت تشكيل ايله مشدر . منقوشات تاريخيه دندركه جنتمكان ابو الفتح والمغازى حضرتلرى قسطنطينيه يه دخوللرنده قرق چشمه دن ماعدا عين جارى يه دسترس اوله مامشلردى . قبل الفتح ، سكنهٔ استانبول ياغمور سيللرينه يوللر ياپارلر و بوصولرله اوستى آچيق صهرنجلرى طولديروب ديكر اوستى اورتولو صهرنجلره ده قرق چشمه صوينى بتون قيش آقيده رق يازين ايچرلردى . فاتح حضرتلرى درحال ايكى يوز چشمه احيا ايتدكلرى كبى بايزيد ثانى حضرتلرى دخى يتمش ، جناب سليمان

قانونی یدی یوز چشمه یاپدیرمشلر ومناسبتله انشا ایتدیردکلری کمرلره دخی اثر عالی یه اقتفاءً وزرا ورجال عصریه کوزلر علاوه ایتدیرمشلردر . عظام سلاطین عثمانیه‌نك سقی ماءاصول انسانیت پروزانه‌سنه عطف ایتدکلری اهمیت عظمی نام علویت اتسام شاهانه‌لرینه بنا ایتدیردکلری سبیللرله تخصیصات کافیه‌لرندن مستبان اولدیغی کبی اکثر ارباب خیرك شهدای دشت کربلا ارواح شریفه‌سی ایچون یاپدیردقلری سبیللر دخی او اهمیت عظمانك توالیٔ آثار خیریه‌یه تماس ایدن تشویقات مؤثره‌سی نتایج کزیده‌سی اولدیغنده شبهه یوقدر .

سایهٔ سعادت سرمایهٔ جناب ملوکانه‌ده شهرمز مؤسسات میاهیه‌سی فوق‌العاده تکثیر وتوسیع قلنمشدر .

جانب قدسیت جالب حضرت خلافتپناهیدن کافهٔ اهل اسلامك « عین زبیده » تعمیراتنه معاونتده بولنملری حقنده دعوت سنیه‌لرینك شرف ریز صحیفهٔ صدور بیورلسی ومثوبات واقعه‌یه جمله‌نك اشتراکنه فرمان عواطف بیان ظل‌اللهینك لاحق اولمسی قلوب وافئدهٔ صادقه‌ده احتساسات مؤبدهٔ شکر کذاری حصولنه باعث اولدیغی کبی تحمیدات وتقدیسات عمومیه برمنظومهٔ تحدیثیه انشادینه وسیله بخش رقیت اولمغله وثائق تاریخیه زمینی اوزرینه اشبو مناسبت جمیله ایله بروجه زیر درج ستون محمدت قیلندی .

*

* *

عین زبیده

چوق یاشا ای پادشاهان جهانك سروری
ایلدك شادان روان حضرت پیغمبری
مهر وماه سلطان کبی بر آفتاب عصمتك
آشکار اولدی صوسز چوللرده نورجوهری
والد عالیسیدر سلطان سلیمان ولی
مادر پاکیزه‌سی لطف خدانك یاوری
لحظه لحظه وادیٔ نعمانی اروا ایلدی
کاسه کاسه صاچدیغی آب لطافت پروری
وادیٔ نعمان آچیلدی ، برکلستان اولدی هپ
ویردی رنکین غنجه‌لر فصل بهارك کللری
ایلدی دلسیر خلق مکه‌یی آب حیات
صو آزالمشکن نمایان اولدی فیض کوثری
مصلح‌الدین نام برذات شریف ومقتدر
هم مجاور اولدی هم کوستردی سعی حیدری
باشلا ای خامه‌م ینه وصفه خلوص بال ایله
حضرت عبدالحمید خان عدالت کستری

باشـلا ای خامهم ینه ازم بوتکریر دعا
مطلعم هر آدمك قالسون جهـانده ازبری :
چوق یاشا ای پادشـاهان جهانك سروری
ایلدك شـادان روان حضرت پیغمبری

* * *

سـاده برعین زبیده اولمدی سیراب لطف
ایلدك آباد اسـتانبولده کی منبعـلری
چشم امت بویله برسـعی مقدس کورمدی
عصرپاك حضرت سـلطان سـلیماندن بری
تشـنکان دهره آچدك چشمهٔ احسـانکی
برقوراق صحرایه ویردك آب‌وتاب وزیوری
دمبـدم آب زلال منبع احسـانکه
بحر احسـان ومروتدر دیسهم واردر یری
پادشـاهم پایکی بوس ایله‌ین بر قطره صـو
نجهٔ خورشـیدك اولسون جوهر انکشتری
پیشـمزده اولماده عین زبیـده منجـلی
صـاف بر نهر رواندن پاکدر تاب وفری
ایلیور زمزمده الله عشـقنه عرض دعا
مطلع آتیـده ای لطف خدانك مظهری
چوق یاشا ای پادشـاهان جهانك سروری
ایلدك شـادان روان حضرت پیغمبری

* * *

عرض شکران ایلیور عین زبیده نامنه
برمعظم پادشاهك دختر سعد اختری
غبطه آور اولسه لایق پادشاه عالمه
پادشاه عالمك جد عظیم واکبری
عاطفتله آیله‌دك راه حجازی غرق نور
دائما تقدیس ایدر عالم اونور ازهری
دولت وملت ایچون عالمده اولدی آشکار
الکبیوك برپادشاهك حس شفقت پروری
عرض ایدوب شکرانی بویله دعا ایلر همان
عافیتله بردوام اولسون وجود بهتری
ای دعا کویان بوشعری سزده تکرار ایلیك
عرش رحمانك اودم آمین دیسون قدسیلری
چوق یاشا ای پادشاهان جهانك سروری
ایلدك شادان روان حضرت پیغمبری

مناسبت جليله

« عين زبيده » حقنده وثائق تاريخيه

« عين زبيده » حقنده يازديغمز مقاله‌يه بوكون دخی برمقاله‌ٔ متممه علاوه ايدييورز . بومقاله ، متمم خيرات وحسنات ، وكيل شفيع روز عرصات ، خليفهٔ كزيده صفات افنديمز حضرتلريله اجداد ديانت نهاد تاجداريلرينك قبله‌كاه اهل ايمانه انعطاف ايدن انظار تقديسات شاهانه و آمال تعظيمات موحدانه‌لرينك بركره دها قلوب مؤمنينده حائز اولديغی درجات بهترين شكرانی اظهار واعلانه خادمدر .

المزده بولنان وثائق تاريخيه‌يه كوره « عين زبيده » نك نام اولی « عين عرفات » در . چونكه بو صو اولجه مكه‌يه اوچ كونلك مسافه‌دن آنجق جبل (عرفات)ه قدر كتيرلمش ايدی . حتی بوصو (حنين) صوی اولوب منبعی (طائف) طريقی اوزرنده كائن جبل (ثنيه)دن جبل (طاد) دينيلن غايتله بيوك ويوكسك برطاغك أتكنده‌در . (مرأت الحرمين) بوصو حقنده :

(غايت كور ، لذيذ وطعمی استانبولك تقسيم صوينه شبيه‌در) ديدكدن صكره تفصيلات آتيه‌يی ويرييور :

(بوصو منبعندن فيضانله « حنين » قريه‌لری تارلالقلرينه طوغری جريان ايدرو مجراسی كنارنده كائن قريه‌لرك خورمالقلرينی صولادقدن صكره (حائط حنين) ه يعنی قرای حنين بوستانلرينی شامل اولان وادی‌يه آقوب كيدردی. بوجهتله قرای مذكوره تارلالری كاملاً اشترا وبساتين موجوده بالابطال اطرافده بولنان طاغلرك مناسب يرلرينه متين بندلر ياپيلمش وياغموردن حاصل اولەجق صولرك بر بنــددن ديكر بنده سيلان ايتمسی ايچون برده مجرا حفر ايدلمش ايدی . بوبندلر ميـاه بارانله طولار وهر بری عين حنين كبی بر دره اوله‌رق قنوات ومجـاری واسطه‌سيله « مشاشی، ميمونه ، زعفران، برود ، طارقی، ثقبه ، خزيان » نهرلرينه وبونلرك جمله‌سی حنين دره‌سی مجرای‌وسيعنه وبورادن (منا) صحراسـنده حفر ايدلمش « بئر زبيده » مقسمی خزينه‌سنه اينردی . عرفاته كلن صـولر ميانده برده « وادیٔ نعمان » صويی واردركه بوده حنين صوييله برلشير .

(« وادیٔ نعمان » دن كتيريلن صو بين‌الاهالی (جبل قرا) دينيلن « كدا » ياخود « كرا » طـاغی أتكندن انفجار ايدر . بوطاغ جبال مكه‌دن « جبل الرحمه » ارتفاعنده ايكی طاغ اوزرنده كائن وفوق‌العاده مرتفع اولوب ذروه‌سندن (طائف)ه يارم كونلك مسافه‌در . جبل مذكوره بركره صعود ويا آندن هبوط ايدنلر اوقدر يورييلرلركه اوكون بر دهـا هبوط ويا صعوده قدرتلری قالماز . (عين عرفات) ناميله معروف اولان صو (وادیٔ نعمان)

چولندن کچیرلمش اولدیغندن مجراسنك تأثیر رطوبتیله وادئ مذ نورك نواحئ متجاوره‌سی طراوت‌یاب اولوب انواع اشجار واقسام نباتات وازهار ایله ریاض منتظمه‌یه دونمشدر . »

*
* *

عظام سلاطین عثمانیه‌دن جنتمکان « سلطان سلیمان خان قانونی »نك کریمهٔ عصمت وسیمه‌لری «مهروماه» سلطان طاب ثراها حضرتلرینك احیا کردهٔ دیانت پروریلری اولان بو مجرای لطیف مکهٔ مکرمه‌نك حقیقهٔ ماءالحیاتی اطلاقنه سزا مؤسسات خیریه‌دندر . حتی وثائق موجودهٔ تاریخیه‌یه کوره بر زمان (حنین) و(عرفات) صولری متواریٔ تراب اولمش واهل مکه صوسزلغه کرفتار اوله‌رق عرفات کونلرنده اوزاق وادیلردن صو جلبنه مجبوریت حس ایدلمشدی . حالبوکه اویله اوزاق وادیلردن صو جلبی ثروته متوقف ایدی . بوجهتله کروه فقرا وضعفا اتمکدن زیاده صو احتیاجنده قالیرلر ومحتکرلر کتیرتدکاری صولری آغیر فیأتله صاتارلردی .

۹۳۰ تاریخنده اوزاق وادیلرده‌کی قویولرك دخی صویی کسیلمش وسنهٔ مرقومه یوم عرفه‌سنده برپارمق قوتیله قالدیرلمسی ممکن اولان برمطریه صو تمام بر آلتونه صاتیلمشدر . بو بابده تاریخده شویله بر فقره دها منظورمز اولدی :

(حجاج موحدین « جبل الرحمه » ساحهٔ سعادت مساحه‌سنده صوسزلقدن بوکالمه درجه‌لرینه واردیلر ایدی . مضایقهٔ ماء

تعريف اولنان مرتبه‌یه رسا اولدقده زمان وقفه رونمون و آتش عطشله جگرلری یانمش اولان حجاج ذوی‌الابتهاج وقفه کیرسکون اوله‌رق محزون محزون نزول رحمت رب رحیمه انتظارو یاغمور دعاسی تلاوتنه ابتدار ایلدیلر . حجاجك دعاسی بفضل‌الله تعالی رهین قبول واجابت اولوب اورالرجه مثـلی کورلمه‌مش وحتی اختیارلردن دخی ایشیدلمه‌مش یاغمورلر نازل و آیاقلر آلتنـدن سیلان ایده‌جك قدر سیل صولری حاصل اولدیغندن بالجمله اهل ایمان سیراب زلال کرم ربانی اولدیلر وقربالرینی طولدیردقدن ماعدا حیوانات ودوابلرینی اسقا وسائقهٔ فخر ومسار ایله رهین حیرت اولوب بکا ایلدیلر .)

ایشته بو واقعه سمع همایونه واصل اولنجه اولجه دخی بیان ایتدیکمز وجهله «مصلح‌الدین» افندی نامنده بر مجاور بیت‌الله‌ی هم (عین عرفات) وهم‌ده (عین حنین) یوللرینی تعمیره مأمور بیورلدی .

بو ذات امر تعمیره موفق اولدقدن اوتوز سنه صکره ظهور ایدن سـیلابدن مجاریء مذکوره خراب اولمغـله اوزمان مکه قاضیسی «عبدالباقی بن‌علی‌المغربی» ، جده متصرفی خیرالدین بك کبی ارباب وقوفدن بر هیئت تشـکیل ایدلمش وهیئت مذکوره نتیجهٔ مذاکراتده :

(عیون عرفات سـائر میاهدن قوتلوجه اولوب مجراسی معلومدر . ارباب وقوفك بیان وافاده‌سـنه باقیلورسه بو صـو

اكرچه (اوجر) دينيلن يردن بدأ ايله وادیٔ نعمان وعرفات طريقيله (منىا) دن كچيريلوب (بئرزبيده)يه كتيريلير ويوللرى كوزل برحالده تطهير وتعمير ايديلير ايسه اوتوز بيك آلتون صرفى اقتضا وبوحسابه كوره سالف الذكر (اوجر) دن بطن مكه‌يه دكين قرق بش بيك ذراع معمارى محلك تنظيم وتسويه اولنه‌جغنى ترسيم اولنان كشف خريطه‌سى ايما وانبا ايدر .)

قرارى ويرلمشدر . ايشته مهروماه سلطان حضرتلرينك التزام ايلدكلرى امر خير بودر. مشاراليها اكابر صالحات سلاطيندن اولملريله هم بوزولمش اولان يرلرى تعمير ايله صويى داخل مكه‌يه قدر اجرا وهم‌ده كعبة الله العليا حرم خرمنه ياقين يرلرده متعدد چشمه‌لر انشاسيله اهالیٔ مكه‌يى احيا ايتمك خصوصنده دفتردار ابراهيم بك نامنده برذاته اللى بيك آلتون اعطا ايديله‌رك مكه‌يه اسرا قيلنمسى مقرون مساعده بيورلدى .

ابراهيم بك ٩٦٤ ياخود ٩٦٩ وياخود ٩٧٠ سنه‌سى ذى القعده‌سنك يكرمى ايكنجى جمعه كونى جده‌يه وايرتسى كونى امير مكه (سيد حسن بن نمى) حضرتلرينك (مرالظهران) واديسنده كائن صيفيه‌سنه كيده‌رك اورادن مكهٔ مكرمه‌يه نازل اولمشدر. مومى اليه اهتمامات وصرفيات كثيره‌ده بولنه‌رق حتى بيك عمله ايشلدوب بش يوز بيك آلتون خرج ايتديكى حالده يالكز مجراى عين (بئر زبيده) يه قدر تسويه ايدلمش واون ايكى سنه صكره بورانك حسن اكمالى يازديغمز وجهله مكهٔ

مكرمه شافعی مفتیسی مرحوم قاضی «حسین بن ابی بكرالحسینی» نامنده‌كی ذات غیوره نصیب اولمشدر . بوذات بش آی ظرفنده موفق‌اوله‌رق عین عرفاتی مرحوم ابراهیم بكك ایستدیكی یولدن كچیرمك شرطیله درون قدسیت‌مشحون مكه‌یه كتیردی. داخلده بیوك بیوك حوضلر، جسیم جسیم صهرنجلر انشا ایلدی .

بوبابده‌كی فقرهٔ قدیمه‌یی لاجل‌التحمید عیناً درج ایلیورز :

(ماء عرفات ، بر نهر كوثر جریاندركه همسر آب حیـوان وعین تسنیم جنان، موقف عرفات یاننده روان اولوب رویمال حرم مكرمه تشنه‌لب جویان واهالیٔ مكهٔ مشرفه آرزوی زلال وصالی ایله آب در دهان ایدی .

بیت

عجب محتاج ایدی آب روانه خلقی اول شهرك

آقاردی آغزی صویی‌لوله‌وش صوكورسه عطشانی

دختر سـعد اختر پادشـاه جهان سـلطان سلیمان خان صاحبة‌الخیرات مهروماه سلطان اموال جزیله‌صرف ایدوب اول نهری شهره اجرا وعطاش مسلمینی اروا ایلمشدر .)

فی‌الحقیقه دریكتای جناب سلیمان مهروماه سلطان هر درلو مدیحهٔ اعزاز وتعظیمه لایقدر. مشارالیها ، خاقان مغفورك بردانه كریمه‌سی ووزرادن رستم پاشا حلیله‌سی ایدی. اسكدارده كندی نام مباركنه منسوب اسكله جامع شریفی ایله ادرنه قپوسـنده‌كی

جامع شريفك بانيهٔ معززه‌سيدر . ٩٦٤ ده ارتحال دار نعيم ايلمشدر .

* * *

مقالهٔ اولاده دخی زيور صحيفهٔ مباهات قلنديغی وجهله اخيراً شرفصادر بيوريلان ارادهٔ اصابت عادهٔ ملوكانه خليفهٔ اقدس وافخم افنديمز حضرتلرينك « عين زبيده » نك تعميرينه رايكان بيوردقلری عنايات مخصوصهٔ ديانت پرورانه‌لرينك ايكنجيسنی تشكيل ايلر. ١٢٩٦ سنهٔ هجريه‌سی محرمنك آلتيسنده سانحه پيرای صدور بيوريلان ارادهٔ جليلهٔ حضرت خلافتپناهی اوزرينه هرطرفدن اعانات ديانت مندانه‌يه مسارعت ايديله‌رك فرمان جهان مطاع ظل اللهی موجب خير جالبنه توفيقاً سائر ممالك اسلاميه‌دن دخی خيلی نقود ورود ايتمش ايدی. اهل اسلام نره‌ده بولنورلرسه بولنسونلر مقام مقدس خلافته ارتباط صحيح ايله مربوط بولندقلری جهتله اعانهٔ حاضره‌يه دخی اشتراك ايده‌جكلرنده شبهه يوقدر . ذاتاً مقصد مقدس طوغريدن طوغری‌يه جمله اهل ايمانك مطاف قدسيت اتصافی اولان مكهٔ مكرمه‌يه متعلق اولمق حسبيله معاشر اسلام آره‌سنده حائز اهميت عظمادر .

* * *

اول وآخر زيب السنهٔ عموم اولديغی اوزره خلفای عثمانيه‌نك مكهٔ مكرمه حقنده مسبوق ومشكور اولان خدمات

جمیله‌لری متوالیدر . جناب سلیمان قانونی بلدهٔ مطهره‌ده عین زبیده تعمیراتندن ماعدا مذاهب اربعه علماسنه مخصوص ارلق اوزره درت مدرسهٔ جسیمه انشا ایتدیردیکی کبی سلطان سلیم ثانی حضرتلری دخی حرم شریفی مرمردیرکلر ومذهب عاملی قبه‌لرله اعمار وسلطان مراد ثالث حضرتلری زماننده‌ده سائر تعمیراته دوام ایدلمشدر .

اجداد معالی نژاد خلافتپناهیدن جنتمکان سلطان احمد خان اول حضرتلرینك حرم شریف مسجدالحرامی تعمیره تشبث ایتدکلری صره‌ده کعبة‌اللهك برطاشنی آلتوندن وبرطاشنی کموشدن اولمق اوزره تجدیده نیت بیوردقلری معلومدر .

سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلری دخی بیت معظمك ایجاب ایدن یرلرینی تعمیر وسقف شریف کیریشلرینی تبدیل وسطح کعبه‌یه چیقیله‌جق نردبانی وحجرالاسودك جهات اربعه‌سنی تجدید وجنتمکان سلطان عبدالحمید خان اول حضرتلریله سلطان مراد خان رابع عهد سلطنتلرنده دخی حرم شریف وارکان کعبه‌نك برقسمی تعمیراً ویا تجدیداً تشیید قلنمشدر .

جدامجد جناب ظل‌اللهی سلطان محمود خان عدلی زماننده مسجدالحرام تعمیر ایدلدیکی کبی (منا)ده‌کی (مسجدخیف) حرم لطیفنده کائن خیمه‌کاه نبوی قبه‌سیله (مشعرالحرام) مسجدینك بناسی، عرفاتده‌کی (مسجد نمره) دینیلن مسجد ابراهیم ، بونك جبل جهتنده کائن (غارمرسلات) ، (معلا)ده‌کی (مسجدالاجابه)

و (مسجدالجن)، (عمره)ده‌کی (مسجد تنعیم) ، جده ایله مکه طریقی اورته‌سنده‌کی (مسجدالحدیبیه) ، (مولدالنبی) ، مرقد شریف خدیجة‌الکبری ، مکه داخلنده‌کی (دار خزیزان) ، (تربهٔ میمونه) اتراب وقباب ومآثر منیفه‌سی برر برر تجدیدوداخللری نفیس قالیچه‌لرله تفریش‌وخارجلری نقوش کونا کون ایله‌تلوین قلنمشدر .

والد ماجد حضرت ولی نعمت اعظمی جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری دخی حرم شریف قوملغنده (باب‌علی) ایله مدرسهٔ‌سلیمانیه‌یه کیدن قالدیرملری احداث ومذکورقوملغك جهات اربعه‌سنه خرما آغاجی رسمنده برر مرتفع شمعدان ارسالیله حرم شریفی تنویر ایلدی‌که اولجه بوراده قراکلقده‌ادای صلوة ایدیلیردی .

بوندن ماعدا حطیم شریف دیواری تجدید ونیجه نیجه انشاآت وتأسیسات ایله نام نامیٔ شاهانه‌لرینی خیر ایله تأبید بیورمشلردر .

شو خلاصهٔ سریعه جلائل آثار دینیه واعاظم مآثرخیریه‌سیله فخرالسلاطین عنوان بهترینی بحق حائز اولان ذات‌ملائك‌صفات جناب پادشاهی اجداد مکارم اعتیاد شهریاریلری ارواح مطیبه‌سنی اعزاز. بروسیلهٔ حسنه اولمق اوزره نقش ایدلدی. تاجدارمکرم ومفخم‌افندیمز حضرتلرینك کرك (حرمین شریفین)ده کرك‌عموم قطعهٔ حجازیه‌ده احیاسنه موفق بالخیر اولدقلری مؤسسات جلیله

ومعظمه ايسه زمانك شهادات دائمه واهل ايمانك تحميدات وتحديثات مكررهسی ايله يوماً فيوماً افزايش ياب كمالدر. بناءً عليه مسلك خير وفتوتده شاهانه كشاد بيوردقلری طريق حميت وديانت پيرايه حسن توسل ايله مشهود عيون مفخرت اولديغی اوزره جمله طرفندن بذل اعاناته صرف همت ايديله‌جكنده شبهه يوقدر.

بئر زمزم

« عین زبیده » مجاری وقنواتنك تعمیر وترمیمی صورتیله بوکره دخی اهل مکه وحجاج مسلمین حقلرنده رایکان بیوریلان رشحات عنایات جناب خلافتپناهی بی تجیلا طراز نقش ستون مباهات قیلدیغمز سلسلهٔ تحمیدات بزی ینه برخاطره‌یه سوق ایلدی . نظرکاه دقتده قصهٔ (ابراهیم وهاجر) بتون مناظر تاریخیه‌سی، بتون اوصاف قدسیه‌سیله تجلی‌ساز میمنت اولدی .

اوکاروان بادیه نورد کیملردن متشکل ایدی ؟ پدر ، والده، اوغل ، هراوچی بر براقه سوار اولمشلر، صبا رفتارانه طی منازل ایدییورلردی . بوقافلهٔ مقدسه نره‌یه کیدییوردی ؟ بطحایه . ایشته تاریخ مقدسك آفاق بشریتی تنویر ایدن برمنقبه‌سی . (هاجر) ، (ساره) دن روکردان ، آغوش عصمتنده «اسماعیل» کریان ، پیش محبتکده زوجی نالان اوله‌رق (جبل جحون)ه مقابل « کدا » طاغنه واردیلر . پیش انظار حیرتلرنده قیزیل قوملو ، مرتفع برمحل بلیردی . اطراف میشه‌زار ، مغیلان بادیه اورمان اولمش . سس یوق . جوانب پرسکون ، بتون الوهیت ، بتون ربوبیت ایله مشحون .

بو قیزیل قوملو یرنره‌سی ؟ بیت معظمك موقع مقدسی .

آرتق دم افتراق حلول ایتمش ایدی. چونکه ارادهٔ ازلیه بویله ایدی. جناب خلیل، هاجره برمطریه صوایله برازده خرما براقه‌رق، هنوز قطره نثار جیادت اولمامش بئر زمزمك موقعنی کوستره‌رك:

— بورایه بر چارطاق یاپوب اوطور . فرمان خدا بویله‌در .

دیدکدن صکره دوندی .

ایشته برقصهٔ فراق دها : هاجر ، عقبکیر خلیل اولمش ، تاجبل کدایه قدر :

— بزی کیمه براقدك ده کیدییورسك ؟

دیه ندای تحسر ایچنده پریشان ایکن صوت ابراهیم :

— اللهه .

دیه عکس انداز اولدی . بتون جبال وبوادی ، بتون سکون وتنهائی بوماجرای تناظری دیکلیورلردی . هاجرك دهان رعشه‌دارندن :

— اویله ایسه کیت . او بزه کافی وکافلدر .

تسلیمیقی صدور ایتدی

***

بیکلرجه حقیقت بوقصه‌نك پروردهٔ معنویتیدر. زیرا بشریت، بوسوزشلی فراق آره‌سنده تظاهر ایدن لمعهٔ حب عائله‌دن مستنیر اوله‌لی بیکلرجه سنه اولمشدر :

جناب ابراهیم ، ذروهٔ جبلده تنها قالنجه لرزه‌ناك رقت اوله‌رق :

— يارب ! آنلر آستان بيتكده‌در .سن بويرلرى آباد ايله.
دعاسيله مأموراً دمشقه دوندى .

هاجر ، اوغليله قالدى . آره‌دن اوچ كون كچدى . صو بيتدى . ممه‌لرنده‌كى سودده چكيلدى . لب پاكيزهٔ اسماعيل قورو. ايكى تشنهٔ آب ، ناتوان . مادر حزين ، مأيوس كدر ، كوزلرى ياش ايچنده . اسماعيلى چارطاقده براقمش ، جبل « صفـا » يه سكرديبور. فقط دوچشم شفقتى ينه اسماعيله متوجه. اورالرده نه صووار ، نه‌انســان . عجبا بطن واديده برجرعه وارمى ؟ نه كزر ؟ يااسماعيل نه‌اولدى كورونميور ؟ آرايه طاغ كيردى .

آه! آنالق! بوحس محترمدن نبعان‌ايدن جوى مرحمت آكا صوسزلغى اونوتديردى . اسماعيلى كوره‌ميورم درد آتش‌افروزى ايله لباسنك فضله‌سنى اوموزى اوزرينـه آته‌رق ، قوشه قوشه ذروهٔ « مروه » يه صعود ايتـدى . آنده بدر طلعت اسماعيلى كوره‌رك شـاداب وصلت اولدى . تام‌يدى دفعه (صفـا) دن (مروه) يه ، (مروه) دن (صفا) يه‌سعى‌ايتدى . نه‌برقطره‌بولدى، نه‌انســان يوزى كوردى . او آنده صماخنده برسس چيكلادى . ينه كسيلدى .

هاجر ، نزد اسماعيله‌محزون وكريان دوندى . فقط زيرپاى معصومدن‌انفجارايتمش برعين‌متلاطم كوره‌رك ابتدا جكرپاره‌سنه ايچيردى ، صكره كنديسى‌ده قانه‌قانه ايچه‌رك‌ممه‌لرندن تقطر ايدن شيرسكرين مسرتله اوغلنى امزيردى .

ظهور زمزم ، تاریخ مکه‌نك الك برنجی منقبهٔ آبداری ، بتون افراد اسلامیه آنك تشنهٔ بی‌قراریدر . ادبیات اسلامیه نام مبارکیله نشئهٔ جاودانی‌یی تصویرده یك زباندر .

وجه تسمیه‌سی حقنده اختلاف واردر : بعضلر کثرت جریانندن ، بعضلرده « یواش یواش آق » معناسنه کلدیکندن طولایی زمزم اطلاق اولندی فکرنده‌درلر .

*
* *

اهل مکه عندنده زمزم شریفك اوتوز قدر اسمی واردر . « مرأت الحرمین » اسامیٔ مذکوره‌یی بروجه آتی یازییور :

« زمزم ، همزه ، هزمهٔ جبریل ، ظبیه ، طیبه ، عصمه ، مضنونه ، عونه ، سقیاء اسماعیل ، سیده ، برکه ، نافعه ، بشری ، صافیه ، معذبه ، طاهره ، حرمیه ، مرمیه ، سالمه ، میمونه ، مبارکه ، کافیه ، عافیه ، طعام طعم ، مونسه ، شراب الابرار ، تکتم »

بئر مبارك کعبهٔ معظمه‌نك باب قدسیت نصابی قارشوسنده طاش بربنا ایچنده اولوب کعبه اللهه مقابل اوچ پنجره‌یی واردر . قپوسی شرقه ناظر اولوب اوزری شافعی مؤذنلرینه وبالخاصه شیخ الزمزم یعنی شافعی سرمؤذنلکنه منحصردر . درینلکی ١٣٤ قدم ٣ پوس ، آغزینك قطری ٨ قدم ٢ پوس اولوب هر آن وزمان ٤٥ قدم صویی واردر . سقالردن سوزلرینه اعتماد اولنان اختیارلرك روایات واقعه‌لرینه نظراً کیجه ، کوندوز

بلافاصله ومدت مديده صوچكيله جك اولسه مقدار مذكور نقصان بولماز .

خلفای عثمانیه نك مكهٔ مكرمه ومدينهٔ منوره يه مسبوق ومشكور اولان خدمات جليلهٔ ديانت پرورانه لرندن بئر زمزم دخی حصه دار اولمشدر .

اوللری بئر مباركك آغزنده بيله زيك اولميوب اطرافی طاشدن اورولو ، قيصه بر ديوار ايله چويرلمش ايدی . هجرتك ايكنجی قرنی اوائلنده خدمهٔ زمزمدن بری قضاءً ايچنه دوشمكله بوكبی قضالرك منع وقوعی ايچون ٦ قدم ٣ پوس ارتفاعنده ودوراً ٢٥ قدم قطرنده بر طاش بولنه رق اورته سی دلينوب كچيرلمش ، بالآخره اطرافنه برده پارماقلق چكيلمشدر . جدامجد حضرت شهرياری جنتمكان سلطان احمد خان اول حضرتلری طرفندن دارالخلافة العليه ده دميردن بر قفس اعمالی فرمان بيورلمش ومذكور قفس ١٠٢٤ سنه سنده مكهٔ مكرمه يه اعزام ايديله رك صويك برقاچ آرشون آشاغيسنده بريره زنجيرلرله ربط ايدلمشدر .

عظام اجداد پادشاهيدن جنتمكان سلطان مراد خان ثالث حضرتلری (٩٨٥) سنه سنده بئر شريفك بناسنی تجديده صرف نقدينهٔ همت وفردوس آشيان سلطان مرادخان رابع حضرتلری دخی قپوسنی دكيشديروب ايچ طرف صيوالرينی تجديد ايله بذل ماحصل حرمت ايلدكلری كبی قپوسنك اوزرنده كی تاريخه نظراً بنای حاضرك سلطان عبدالحميد خان اول مغفورك عهد سلطنتلری محاسن آثارندن اولديغی مظنوندر .

زمان دیانت اقتران حضرت خلافتپناهیده دخی بئرشریف زمزم اوزرنده شافعی مؤذنلرینك محفلی اولوب ظلهٔ شافعیه دینیلن محلك قبه‌سی ایله داخل وخارجی تجدید وتزیین ایدلمشدر.

* * *

مرأت‌الحرمین دییورکه :

(شیخ‌الزمزم اولانلر صباحلری بالذات ایچمك وبعضاً احبابلرینه ایچیرمك ایچون بنانك قپوسنی آچمه‌دن اول برر باقراج آلیرلرکه بوصوزمزم مکرم بئرینك قایمغی اولدیغندن طعمی غایتله لذیذ ولونی پارلاق ولطیفدر.

سائر سقالرك آلدقلری زمزمك لون وطعمنه بکزه‌مز.

مکه اهالیسی زمزم شریفك برات کیجه‌لری چوغالوب طاشدیغنی روایت ایدرلر.)

روایات صحیحه‌دندرکه اصحاب کرامدن «ابوذرغفاری» حضرتلری زمزمدن بشقه اکل وشربه صالح طعامی اولمدیغی ایامده آندن ایچه‌رك بوصورتله دفع جوع وحرارت ایلر ایمش. بالتجربه ثابت اولدیغنه کوره ماء زمزم معده‌یه قوت ، هضمه سهولت ویرمکده وآج قارننه ملطف ومسهل کبی تأثیر ایتمکده‌در.

دایهٔ مهربان نبوت حضرت (ام ایمن) خضانت رسول محترمده بولندیغی زمانك خاطراتنی نقل ایتدیکی صره‌ده دیمشدرکه :

— نبی اکرم هیچ برزمان صوسزلقدن شکایت ایتمزدی. صباحلری برمقدار طعام ییوب اوزرینه برازده زمزم ایچرلر،

آندن صکره هر نه زمان يمك يديرمك ايستسه‌م قارنم طوقدر جوابنی ويررلردی .

جناب سيدالمرسلين ، ماء زمزم حقنده بر دفعه (زمزم شريف صوبی مباركدر)، ينه بر دفعه (زمزم شاربنی طويورر)، ينه بر دفعه‌ده « زمزم شريف شاربنی طويورر وهر مريض وعليله شفا بخش اولور» بيوردقلری كبی (روی زمينده بولنان قويولرك الك خيرليسی زمزم قويوسيدر.) مديحه‌سيله‌ده آيريجه مظهر ثنای رسالتپناهيلری قيلمشلردر .

ینه عین زبیده

مکهٔ مکرمه‌یه جاری «عین زبیده» نام ماءلطیف یوللرینك تعمیری حقنده شرف‌ریز صدور بیوریلان نیل‌عاطفت حضرت خلافتپناهی قلوب اهل ایمانی بر کره دها سیراب زلال عنایت ایلدی .

ذات‌معلا صفات حضرت ظل‌اللهیلرینك پیرایه‌ساز اریکهٔ خلافت اولدقلری روز معالی افروز سلطانیدن بری حرمین‌الشریفینه توجه ایدن انظار تقدیسات سنیه‌لری محال مشرفهٔ مذکوره‌ده پك چوق مؤسسات دینیه وخیریه احیاسنه ذریعه بخشای موفقیت اولمش وعالم اسلامی هر بر «مناسبت جلیله» ایله دائما مواظب دعای خیریت احتوای ملوکانه‌لری قیلمشدر .

بو جهتله «عین زبیده» مجاریسنك تعمیری مناسبت جلیله‌سی بزی بر طاقم خاطرات جمیله‌یه سوق ایدییور . هر زمان مقر ومعترف اولدیغمز وجهله خلیفهٔ صدیق سیرت افندیمز حضرتلرینك مآثر ممدوحهٔ دیانتکارانه‌لرینی تعداد ایلمك شو صحیفه‌لرك دائرهٔ امکانی داخلنده دکلدر . فقط بعض نقوش

تاریخیه‌یی علی وجه‌الاجمال استیعاب ایده‌بیلیر . بو میانده ایسه:
«١٢٩٨» تاریخنده زمین بهین بیت خداده مفروش احجار
سعادت دثارك بعضلری تعمیر احتیاجنده کورلمکله اولبابده ارادهٔ
ملهمیت معتادهٔ جناب شهریاریلری ارزانی بیوریله‌رق بعضلری
تعمیر و بعضلری تجدید قیلنمشدر. اشبو تعمیرات شریفه اوزرینه
ادبای شهر شریفدن اوزمان رئیس‌العلما بولنان بلدهٔ طیبه شافعی
مفتیسی « سید احمد زین دحلان » افندی :

لسلطاننا عبدالحمید محاسن
من ذی‌الذی بالحصر یقوی یعدد
وقد حاذ تعمیراً لباطن کعبة
وتاریخه بیت فرید یحدد
بناء بدا زهو الداخل کعبة
وسلطاننا عبدالحمید المجد

تاریخنی انشاد ایله‌مشدر .

« تعمیر بیت خدا امر مبرورنده متتابع‌الصدور بیوریلان
ارادات تقوی آیات جناب ظل‌اللهی جملهٔ مبجله‌سندن اوله‌رق
« باب ابراهیم و « باب علی » جهتارنده‌کی حرم شریف قباب
مبارکه‌سندن بر خیلیسی تجدید ومیل وانحراف ایدن مرمر عمودلر
تعمیر وتشیید ایدلدیکی کبی حرم شریف داخلنده‌کی کتبخانه
وموقتخانه اتخاذ ایدیلن ایکی بیوك قبه ، آرقه طرفلرنده اثنای
صلات ایدن جماعتی رؤیت کعبةاللهدن منع ایلمکده اولدیغندن رفع

ایدیله‌رك مقام « حنبلی » دخی مقام « حنفی » قارشوسنه نقل ایدلمش و کتبخانه موجودی « باب دریبه » اوزرنده مبنی « سلطان سلیمان» مدرسه‌ٔ منیفنده تخصیص قلنان دائره داخلنده یرلشدیریلوب « باب نعوش » اتصالنه‌ده مجدداً بر موقتخانه انشا قانمشدر » فقرهٔ تحمیدیه‌سی کبی بر فقرهٔ دیانت پروری زیب سرنامهٔ تحدیثات ایدیلیر .

ذات خلافتسمات حضرت تاجدارینك قطعهٔ حجازیه‌ده تأسیس بیوردقلری اماکن عسکریه وملکیه ایله مبانیٔ صحیه وخسته خانه‌لردن ماعدا اولجه دخی (عین زبیده) دن متعدد چشمه وسبیللر احداثنه عنایت سنیه‌لری ارزان بیورلمشدی . بودفعه شرفصادر اولان ارادهٔ سنیهٔ ملوکانه‌لری ایسه تعمیرات واقعه‌دن تحصل ایده‌جك مثوباتك ارباب فتوت ودیانته دخی تشمیلی مقصد خیر مرصدینه معطوف اولمغله عرض شکران وتحمیداته مسارعت ایلرز .

عظام خلفای عثمانیه‌نك خدمت حرمین الشریفین شرف عوالم بهاسیله کسب مقدسیت ایلدکلری یوم مبارکدن بری (مکهٔ مکرمه) و(مدینهٔ منوره) یه سبق ایدن اقدامات جلیله‌لری حقیقةً ناقابل تعداددر .

جد امجد حضرت ظل اللهی جنتمکان سلطان (سلیمان) خان قانونی حضرتلری مکه‌ده بولنان اهل ایمانك صومضایقه‌سیله میدان عرفاتده دوچار اضطراب اولدقلری واصل سمع همایونلری

اولنجه هم (عين عرفات) وهمده (عين حنين) يوللرينك تطهير وتسويه‌سنى مجاورين بلده‌دن (مصلح الدين) افندى نامنده بر ذاتك عهدهٔ استيهال و نظارتنه احاله بيورمشلردر .

مصلح الدين افندى (٩٣١) سنه‌سنده اكمال امر مبروره موفق اولمش و (عرفات) له (مكهٔ مكرمه) ده بولنان بالجمله بركه و چشمه‌لرى تعمير ايده‌رك عين حنينى اجرا و تطهير مجارى وقنوات خدمتنده بولنمق اوزره دخى برطاقم آدملرى توظيف ايتمشدر . مرحوم ، مجارى وقنواتك هر نره‌سى بوزولورسه همان تعمير ايدلمك ايچون برمعمار ايله بركاتب وبونلره برده ناظر تعيين ايتديكى كبى مقسم اتخاذ ايديلن محلنه طاش برقبه تأسيس وقرق بش لوحه‌لى براولوق طرح وترتيب ايلديكندن بواولوغك هر هانكى برلوحه‌سنك صويى منقطع اولور ويا آزاليرسه اوجهتك مجراسنده بوزوقلق اولديغى آكلاشيله‌رق تعمير ايديليردى .

ايكنجى تعمير اوتوزسنه صكره دردانهٔ سلطنت (مهروماه) سلطان علية الشان حضرتلرى طرفندن التزام ايدلمش والحاصل حضرت سليمان مغفورك فرزند ارجمندلرى عهدسليم لازم التكريمده مكهٔ مكرمه شافعى مفتيسى قاضى حسين افندى همتيله پذيراى ختام اوله‌رق (وادىٔ ابطح) دينيلن محلده نام شهريار دورانه برضيافت مكمله كشيده قيلنمشدر . بوضيافتده يوزدوه وبراوقدر قيون ذبح ايدلديكى متواتردر . تاريخ ديوركه :

«واقعا مكه اهاليسى عرفات صويى كبى جارى برصويه محتاج

ایدی . اگر مهر وماه سلطان (عین زبیده) یی مکه‌یه قدر کتیرمه‌مش اولایدی سکنهٔ شهرك یایلا واطرافه نقل وهجرت ویاخود ال برلکیله عین زبیده یوللرینی بالتطهیر ایچه‌جکلری صویی (جبل الرحمه) دن جلب واحضاره صرف ماحصل قدرت ایلملری اقتضا ایدردی . اول عصرده ایسه شق ثانی‌یه موفق اوله‌بیلمك غیر قابل وبلکه مستحیل ایدی . ماء عرفاتك حرم شریفه قدر کتیرلمسی سکنهٔ مکه‌یی یکیدن احیا واولاد وعیاللریله محل قدیملرنده اسکان وابقا ایتدیکندن شمدی مکه اهالیسندن هیچ برکیمسه یوقدرکه سرشار جام سرور اولوب بقای دولت ابد مدت عثمانیه دعاسنده بولنمسون)

عین زبیده اجداد معالی نژاد پادشاهیدن جنتمکان سلطان مصطفی بن سلطان احمدخان حضرتلری زماننده (١١٨١) فیضی افندی نامنده برذاتك معرفتیله و ١٢٣٥ سنه‌سنده سلطان محمود خان عدلی حضرتلرینك فرمان همایونلریله‌ده تطهیر وترمیم ایدلمش و ١٢٦٣ سنه‌سنده دخی زوار هندیه‌دن (الماس آغا) نامنده برذاتك قازدیردیغی ونامنه (عین زعفران) دیدیکی برصو قاتیلمشدر .

*
* *

عین زبیده‌نك الك صوك تعمیری عهد دیانت وفد حضرت خلافتپناه اعظمیده‌در .

قطعهٔ مقدسه‌ده صیق صیق ظهور ایدن سیلابلرك مجاریٔ مائك اکثر مواقعنی هدم وخراب ایده‌رك کلی بر تعمیره محتاج

ایله‌مش اولدیغی برزمانده یعنی ۱۲۹٦ سنه‌سنده کیفیت خاکپای حاجت روای حضرت ظل‌اللهی‌یه عرض ایدلدکده سانحه پیرای صدور بیوریلان ارادهٔ دیانت معتادهٔ حضرت خلافتپناهی موجب عالیسنجه مجاریٔ مذکوره‌نك تطهیر وتسویه‌سی ضمننده مکه وجده اعیانندن مرکب برتعمیرات قومیسیونی تشکیل بیوریله‌رق مذکور قومیسیون ریاستنه عین زعفرانی تکراراً احیا ایتمش اولان (شیخ عبدالرحمن سراج) افندی نامنده برذات تعیین ایدلمش وبونك اوزرینه هرطرفدن اعانات وفیره کلمکه باشلامشدر . حتی اعانات وارده اووقت سکسان ایکی بیك یوز آلتمش سکز آلتونه بالغ اولمش وبونك اللی بش بیك سکز یوز یتمش سکز غروشی عین زعفران مجراسنك تعمیرینه وقصوری عین زبیده یوللرینه صرف ایدلمشدر .

اطلاعات موثوقه‌مزه کوره قومیسیونجه بوقدر آلتون خرج وصرفنه سبب اولان حال (عین زبیده) نك ایکنجی منبعنك یعنی (حنین) و (نعمان) وادیلرنده بولنان صولرك برلشدیکی مجرای واسعك سدوبند اولمق درجه‌لرده خراب اولمسی ایدی . مجرای مذکور وادیٔ نعمان طریقیله (قهوة العرفات) ه قدر تحت الارض کلوب بعده بعضاً روی زمیندن وبعضاً دخی داخل زمیندن کیده‌رك (فقرالدبیل) دینیلن واسع مجرایه و بو مجرا واسطه‌سیله (خومه) و (خاسره) موقعلرندن بالمرور (بازان الجدید) اطلاق اولنان صواته‌وبوراده‌سطح ارضه چیقه‌رق

(قنطرهٔ عابديه) و (مزدلفه) صـواتلرندن (رقم الوبره) يه وآندن (مفجره) يه ، بعده (منا) ده كائن (بازان الجنه) و آنى متعاقب (بازان القاضى) صـواتلرينه اوغرادقدن صكره مكهٔ مكرمه يه منتهى اولوركه بومسافه مساحه اولنسه اوتوز كيلومترويه بالغ اولور .

والحاصل ارادهٔ حكمت افادهٔ حضرت خلافتپناهى دائرهٔ نجاح باهره سنده اوله رق اول زمان ايفاى وظيفه ايتمش اولان قوميسيون مجارى وقنوات مذكوره يى تعمير وترميمه وتنظيم وتوسيعه بذل مجهود ايليه رك مكهٔ مكرمه يه بهر دقيقه ده بش بيك كسورقيه صو آقمغه باشلامش وهرطرفدن حق احق حضرت خلافتپناهيده استجلاب دعوات خيريه يه موفق اوله رق بو صويك نصفى اهالئ مكه يى كاملاً ارواواسقايه كافى اولمق حسبيله نصف ديكرى (مسفله) ميدانى نهايتنده كائن بركه يه آقيتديريلوب «ماجد» ميدانى جوارنده دخى فيض وبركت زياده لشديكندن برچوق جسيم بوستانلر حصوله كلمش ايدى .

بونكله برابر (مسفله) ده يوزاللى ، (شبيكه) ده اوتوز آلتى ، (حارة الباب) ده آلتمش درت ، (جياد) ده ايكى يوزيكرمى بش ، (دكة الحاره) ده اوتوز آلتى ، (شاميه) ده يوزسكسان يدى ، (شعب عامر) ده سكسان درت ، (كشاشيه) ده قرق سكز ، (شعب نبى هاشم) ده كذا قرق سكزه متره مربعلرنده مجموعى اوچ مليون سكز يوز التمش يدى بيك قيه صواستيعاب ايدرطقوز

صهرنج ايله حوضلر ، خزینه‌لر و برچوق كاركير چشمه‌لر بنا ايدلمش وغربا خسته خانه‌سيله سائر اماكنه دخی صوويرلمشدر.

(عين زبيده)، خلفای عباسیه‌دن (هارون الرشید) ك عم‌زاده‌سی وزوجه‌سی اولان جناب زبیده‌نك احیا كرده‌سیدر. (زبیده) فاضلات نسوان اسلامیه‌دندر. حسن وجمال وعقل وذكا، ادب وتربیه، فصاحت وبلاغت، طبیعت شعریه ایله ممتاز اولمغله برابر سخی، كریم وخیرپرور ایدی . حجازه عزیمتنده بوصویی مكهٔ مكرمه‌یه اجرایه موفق ومشهور (تبریز) شهرینك تأسیسنه سبب اولمشدر . خلفای عباسیه‌دن (امین ابن هارون) ك والده‌سیدر . ١١٦ سنهٔ هجریه‌سنده ارتحال دارنعیم ایله‌مشدر .

مسجد اقصی

سورهٔ کریمهٔ « اسری » نك توضیحاً اعلام بیوردیغی مسجد اقصی ، قدس شریف داخلنده‌در .

(قدس شریف) بلدهٔ طاهره‌سی نظر اسلامده معززدر. جمیع انبیا ومرسلینه قبله‌گاه اولدیغی کبی رسول اکرم صلی اللّه علیه وسلم افندیمز حضرتلری دخی برروایتده اون آلتی وبرروایتده اون یدی آی قدر قدسه توجهله ادای صلات بیورمشلردر .

(تاریخ وفضائل قدس شریف) نام اثرده حضرت علی رضی اللّه عنه حضرتلرینك فم دردبار رسالتدن : (یرلرك اولوسی « مکه » دن صکره قدس شریفدر وطاشلرك اولوسی « حجرالاسود » دن صکره « صخرة اللّه) در » حدیث شریفنی روایت بیوردیغی محرردر . (مرأت مدینه) ده منظور اولان تفصیلات آتیه‌ده شایان دقتدر :

(بانیٔ مبانیٔ شریعت علیه اقوی التحیة افندیمز حضرتلرینك برنجی سال هجرت خلالنده طرح وتأسیس بیوردقلری مسجد شریفك ابنیهٔ مسعوده‌سی ایکنجی سنهٔ هجریه رجب الفردی حلولنه قدر هیئت اصلیه‌سی اوزره قالمش ایدی . بدرالکبری غزوهٔ جلیله‌سندن ایکی آی اوّلجه کعبة اللّهك ینه قبله اتخاذ ایدلمسی وحی اولندیغندن سیدالزاهدین افندیمز حضرتلری مسجد شریف

مذكورك مكهٔ مكرمه‌یه ناظر اولان قپوسنی قپاتدیروب قارشوسنه یعنی مسجد سعادتك دیوار شامیسنه دیكر بر قپو آچدیردیلر. بوحسابه كوره مدینهٔ‌منوره‌ده اون آلتی [١] آی قدر بیت‌المقدسه متوجهاً نماز قیلمش اولدیلر .)

(امام الانبیا افندیمز حضرتلری مكهٔ معظمه‌ده نماز قیلارلر ایكن كعبة‌اللهی استقبال ایدرلر ایدی . هجرت مستلزم المنفعت جناب رسالتپناهیلرندن آز برمدت اول (صخره‌ٔ اﷲ) ه متوجه اولمق امرینی آلدقلرندن بیت المقدسی قبله ایدندیلر. حال بوكه هرنه‌وقت نمازه طوره‌جق اولسه‌لر بیت معظمی استدبار ایتمه‌مك مقصدیله ركنین یمانین آره‌سنی استقبال ایدرلردی‌كه بو ایكی ركن ركین شریفك آره‌سی بیت المقدسك جهت جنوبیه‌سنه محاذیدر . بعدالهجره دخی موقع شریف‌مذكوری‌استقبال ایتمك ایسته‌دیلر ایسه‌ده تخالف جهتدن ممكن اولمدیغندن بالضروره كعبة‌اللهی استدبار ایتدیلر . فقط قلب شریفلری بوامكانسزلقدن صورت دائمه‌ده محزون ومنكسر ایدی .وقتا كه (فول ...) آیت‌جلیله‌سی نزول ایتدی یعنی مسجدالحرامك ینه قبلة‌الانام اتخاذی اراده بیورلدی، بیت عزتك (میزاب‌الرحمه) جهتنی استقباله باشلادیلر. زیرا مدینهٔ منوره‌دن كعبهٔ معظمه‌یی استقبال‌ایدنلر(حجر اسماعیل) طرفنه توجه ایلمش اولورلر .

---

[١] بومدتی اون‌یدی اون سكز آی اولمق اوزره روایت ایدنلرده واردر .

(صاحب القبلتين افندیمز حضرتلری نمازده بیت اللهی استقباله مأمور بیورلدقلری زمان (بنوسلمه) محله‌سی مسجدنده و (صخرة الله) ه متوجهاً صلاة ظهرك اوچنجی رکعتنده ایدیلر. نمازی بوزمیه‌رق میزاب کعبة اللهه دوندیلر. آنك ایچون مسجد شریف مذکوره « مسجد القبلتین » دنیلمشدر . بو مسجد مبارکك الآن بری کعبهٔ معظمه‌یه دیکری بیت المقدسه طوغری اوله‌رق بربرینه مقابل ایکی محرابی واردر .

(صخرة الله) دخی قدس شریفده‌در . تواریخ قدیمه‌روایاتنه نظراً «سام ابن نوح» وصیت پدر اوزره بو طاش اوزرنده بر بنا یاپه‌رق ایچنده عبادات وطاعات ایله مشغول اولمشدر .

حضرت خلیل الله بو عبادتکاهده قرار ایلمشدی . معاشر بنی اسرائیل دخی بو حجر مکرمی بیلیرلر ، اوائلده بتون بوطاش اوزرینه معبدلر بنا ایدرلردی. نصاراجه مدفن حضرت عیسی (ع.م) اولان قمامه کلیساسی (صخرة الله) دن پك چوق صکره‌در.

حجر مذکورك سلیمان علیه السلامه اولان نسبتی قویاً متواتردر. حتی نبی مشارالیه بیت مقدسی انشا ایتدیکی اثناده صخرة اللهه چیقوب دعا ایلمشدر .

قدس شریف، حاکم بنی اسرائیل (صدقیا) زماننده آثوریه حکمداری «بخت نصر» طرفندن ایکی بچق سنه محاصره ایدیله‌رك ضبط ایدلمشدی. بو اثناده بخت نصر، مسجد اقصایی‌ده تخریب ایله‌مشدی. «کیخسرو» معبد شریفی تعمیر ایتمش ایسه‌ده ٧٠ تاریخ میلادیسنده وروماليلر زماننده احراق اولنمشدر .

زمان عدالت نشان فاروقده اردوی اسلام قدسی محاصره ایتمش وامیرالمؤمنین حضرتلرینك ورود معالی نمودی اوزرینه قلعه عرض تسلیمیت ایله مشیدی. اوزمان حضرت عمر صخرة اللهی قیادان مزبله یی تطهیر ایده رك بر جامع شریف یاپیلمسنی امر ایله عودت بیورمشلردر .

بیت مقدس، قدسك الیوم اسلام محله سی اولان (موریه) تپه سی اوزرنده اولوب یاوز سلطان سلیم خان طرفندن اوموقعده برجامع شریف بنا اولنمشدر .

باب کبیردن کیرلدکده صول طرفده مشهور (بئرورقه) یه تصادف اولنور . مسجد داخلنده وقبه سی آلتنده بر منبر ، امام شافعی وموسی علیه السلام محرابلریله عیسی علیه السلامك محرابی وقدمی ، جناب عمرك جامعی ، جامع اربعین ، محراب یحیي وذکریا ، محراب مریم واردر . یدیسی شمالده ، بری قبله جهتنده وشرقده اولمق اوزره اون قپوسی اولوب شرقده کی قپو (باب حضر) دیمکله معروفدر بورادن محراب داود ایله مهد جناب عیسایه کیدیلور .

جامع داخلاً قبه جهتندن شماله ممتد ومرمرستونلر اوزرینه مرفوع یدی قبه لیدر . ستونلری ٤٥ عدددر . بونلردن (٣٣) ی مرمردن و (١٢) سی دیکرنوع طاشدندر . جامعك طولی : محراب کبیردن مقابلنده بولنان باب کبیره قدر ١٠٠ آرشون اولوب جوف محراب ایله شمالده کی قپولرده کی مقصوره لر بوحسابه داخل دکلدر .

عرضی : باب شرقیدن باب غربی‌یه قدر ٧٦ آرشوندر .
مسجدك خارجاً طولی: سورقبلی‌دن‌سور شمالی‌یه قدر ٦٦٠،
عرضی : سور شرقیدن صدر رواق غربی‌یه قدر ٤٠٦ ذراع.
(معماری آرشون) .

صحن مسجدده محراب کبیر واردر. بوده بین‌الناس حضرت داودك محرابی اولمقله معروفدر . بو محراب مهد عیسایه یاقیندر .

مهدعیسانك برجهتنده یعنی مسجدك براز آشاغیسنده آغاجلرله زیتونلرك بولندیغی کنیش برمحلده (اصطبل سلیمان) نام محل واردر . بونك درونده حضرت عیسانك سریری ومحرابی وحضرت مریمك ، حواریونك ، نوح علیه‌السلامك محرابلری واردر . بوراده ادای صلات ایده‌نك سورهٔ مریم قرائت وسجده ایتمسی مندوباتدندر . حضرت عمر رضی‌اﻪ عنه حضرتلری فتح قدسده بویله‌جه ادای صلات ایلمشلردر .

مسجدك جهت اعلاسنده صراط، باب‌التوبه‌والرحمه‌وکرسیٔ سلیمان دنیلن محللر واردر .

مسجدك درت مناره‌سی واردرکه بونلردن اوچی غرب طرفنده وبرصف اوزرنده‌در . دردنجیسی باب‌الاسباطده‌در . محال مذکوره داخل مسجدده‌کی زیارتکاهلردر.

خارجده اولان زیارتکاهلره کلنجه : بریده‌، سدادبن‌أوس الانصارینك، مریم علیها‌السلامك قبرلریدر. قبرمریم، باب‌الاسباط خارجنده برکلیسا درونده در . مسلمین و نصارانك مشهور زیارتکاهیدر .

بو كليسا قسطنطينك والده‌سی هیلانه‌نك بنا كرده‌سیدر. وادی جهنمك نهایتنده (طرطور فرعون) دنیلن و روماليلر زماننده قالمه برقبه واردر . بونك جوارنده ینه برقبه دها واردركه صخره‌دن یاپلمشدر ، (كوفيه) تسميه اولنور . بوده فرعونك زوجه‌سی اولمق اوزره بین‌الناس مشتهردر . بوندن بشقه يحيى عليه‌السلامك قبری‌ده واردر .

يحيى وذكريا عليهما‌السلامك قبرلری نابلس داخلنده سبطيه قربه‌سنده‌در. فقط جامع دمشقده اولديغی روايت ايدنلرده واردر. بيت مقدسك شرق طرفنده طور (زيتا) واردر . بو طاغده (شيخ محمد‌العلى) و(سليمان‌الفارسی) و(رابعة‌العدويه) حضراتنك مرقدلريله (قبة‌الشهدا) و(قبة‌الاربعين) و(مصعد عيسى) بولنور . طاغك اتكنده عين (سلوان) وبئر (ايوب) ايله (عكاشه) و (بايزيد‌البسطامى) و (ابراهيم ادهم) (حضرت داود) (شيخ حسن‌الداعى) (حضرت موسى) وقبة‌الرحيل، حضرت يوسفك والده‌سنك مزاری وبيت‌الحم وسائره واردر .

داخل مسجدده زيارتگاه محللر :

الك اول زيارت اولنان محل باب‌الحطه‌در . باب حطه تسميه‌سنه سبب جناب حق بنی‌اسرائيله بورادن كيرملرينی و (حطه) ديه دعا قرائت ايلملرينی امر ايلمسندندر . حطه عربيده برشيئی يوقاريدن آشاغی‌يه ايندیرمكدر . (لااله ...) دعاسی‌ده ذنوب عبادی ايندیرديكندن حطه دينمشدر .

(باب شرف الانبياء) مسجدك شمال جهتنده‌در . حضرت عمر رضی‌الله عنه قدسی فتح ایتدیکی زمان بورادن کیرمشدر .

معراج النبی علیه السلام شیوع بولنجه بعض ایمانی کوشك اولانلر صدق وقوعنده تردد ایتمشلر، حتی مرتدین ومترددیندن بعضلری رسول محترمك قدسی تعریف ایتملرینی ایستمشلردی. ذات قدسیت سمات حضرت پیغبری قدسی تعریف بیوردقلری اثناده صیق صیق حضرت عمرك یوزینه توجیه نکاه بیان ایتدیلر .

حضرت فاروق فتح قدسده بوقپودن کیردیکی صره‌ده حضرت رسالتپناه افندیمزك تعریفاتنی تخطر ایله‌مش وتمامیٔ توصیفاتنی کوردکجه پر وجد وحیرت اوله‌رق کراراً (صدق رسول‌الله) خطابیله یوریمشلردر .

(قبهٔ سلیمان ، باب شرف انبیا قربنده‌در) . بوقبه‌نك داخلنده ثابت برصخره واردر . ایشته حضرت سلیمانك مسجد اقصانی بیتیردیکی زمان یاننده طوروب دعا ایتدیکی طاش بودر .

مارالبیان صخره‌نك صحننده (قبة الارواح) دنیلن برمحل واردر . بوراده مرمردن برمحراب موجوددر. بورایه (موضع خضر) علیه‌السلام دیرلر . روایت ایدلدیکنه کوره مذکور صخره‌نك آلتنده (بخ بخ) دنیلن دیکر برصخره دها واردر . قبة السلسله ، باب شرفی حذاسنده‌در. بوراسی محکمهٔ داوداولمقله معروفدر. مرمردن ١٧ دیرکی واردر. روایته نظراً سیدالمرسلین افندیمز حضرتلری لیلهٔ اسراده حورعینی بوقبه‌ده کورمشلردر .

قبهٔ مریمده : حضرت عمرك منبری وصحن صخرهٔ شریفه واردر . صخرهٔ شریفه مستطیل الشکلدر . بیوك ضلعی ١٨٩ ذراعدر . درت جهتـده درت قپوسی واردرکه باب قبلی ، باب شرقی، باب شمالی [١] باب غربی .

صخرهٔ شریفه وسط مسجدده‌در . اوزرنده‌کی قبه مرتفع وارتفاعی ٥١ آرشوندر . بوارتفاع صحن مسجددندر. فقط صحن مسجدك یردن ارتفاعی یدی آرشون اولنجه قبه‌نك ارتفاعیده ٥٨ آرشون دیمکدر . بوقبه ١٢ مرمردیرك اوزرنده‌در . صخرهٔ شریفه‌نك اطرافی آغاجدن پارمقلقلر ایله وقبه‌یه قدر یوکسه‌لن دمیر پوترللر ایله چویرلمشدر.

بوراده‌کی زیارتگاهلر :

(اثرقدم النبی) و(موضع قدم شریف) که‌صخرهٔ‌شریفه‌دن آیری و آکا محاذی برصخره اوزرنده‌در. قدم‌شریف‌اوزرنده کموشـدن معمول برمحفظه واردرکه بونك ایچنده لحیهٔ شریفه محفوظدر .

(اثر اصابع الملائکه) ینه بوجهتده برصخره اوزرنده‌در. حضرت فخرالرسل صخره‌دن براقه راکب اولدقلری زمان ملائکهٔ کرام صخره‌یی طوتمشلر وایزبراقمشلردر .

[١] باب‌جنه دینمکله معروف حضرت سلیمانك‌غاری‌بوقپوده‌دردیرلر.

صلات تراویح

٤ رمضان ۱۳۲۳ سنهٔ هجریه‌سی

هجرت میامن منقبت حضرت رسالتپناهینك ایکنجی سنهٔ مسعوده‌سی رجب الفردینه کانجه‌یه‌قدر اهل اسلام (بیت مقدس)ه توجه ایله ادای صلات ایدرلر، بوسببله مهاجرین کرام هرنمازده مکهٔ مکرمه‌یی خاطرلامقدن خالی قالمازلر ایدی. ایشته شهر مذکورده (قول ...) آیت کریمهٔ مقدسه‌سی موجب عالیسنجه موحدین بعدما کعبة العلیایه توجیه وجوه عبادت ایتمکله مکلف وشعبان المعظمنده دخی (کتب ...) آیت جلیله‌سی مقتضای جلیلنجه نعمت صوم ایله موظف اولدیلر. شوحالده کعبة العلیانك قبلهٔ انام اولمسیله فرضیت صیامدن بو آنه‌قدر بیك اوچیوز اون درت سنه کذران اولمشدرکه شرف ادراکی جمله‌مزی احیا ایدن اشبو شهر مغفرت ایله‌برابر بیك اوچیوز اون دردنجی دورسنوی قدسیسیدر. فقط لیلهٔ مقدسهٔ قدر، مبدأ نزول فرقان حکیم اولمغله بیك اوچ یوز اوتوز ایکنجی دور سنویسنده‌در. مع هذا (الله اعلم بالصواب).

ایکنجی سنهٔ هجریه‌نك تعالیٔ اسلام نامنه محتوی اولدیغی آثار جلیله‌نك برنجیسی: امت محمدیه‌نك تأمین سلامت وسعادتنی ایله برابر نورمبین محمدینك آفاق کزین اعتلااولمسنه منشأ ودین علویت قرین احمدینك طرف طرف نشر معالیٔ حقایق ایلمسنه مبدأ اولان غزوهٔ کبرای بدردرکه دیانت اسلامیه‌نك شرك وکفره غلبهٔ تامه‌سی و (ابوجهل) (عتبه) (شیبه) (ولیدبن عتبه) کبی مشرکینك مقتولیتی ایله ختام بولمشدر .

غزوهٔ بدر شهر رمضانك اون یدنجی کونی سرزدهٔ ساحهٔ ظهور اولوب اواخرنده دخی (صدقهٔ فطر) واجب و(زکات) ویرمك فرض اولدی .

شایان ذکردرکه ایلك بایرام نمازی اشبو ایکنجی سنهٔ هجریه رمضانی ختامنده یعنی سلخ شوالنده طرف پیغمبریدن اداقلنمش وذی الحجة الشریفه‌نك اونجی کونی دخی عید اضحی اتخاذ بیوریله‌رق اصحاب کرامه قربان کسمك امرایدلمشدر :

اشبو سنهٔ مسعوده ظرفنده اهل اسلامك کرك طرف الٰهیدن مظهر بیورلدقلری انعام وافضال وکرك طرف رسالتپناهیدن استبشار واستسعاد ایلدکلری مواعید وتبشیرات رب ذوالجلال نامتناهی دینیله‌جك راده‌ده اولوب هروجهله سیراب زلال عواطف اشتمال اولدقلری حالده بونجه اسباب سرور وحضوره برضمیمهٔ عال العال اولمق اوزره دخی سور مجدت نشور حضرت فاطمة الزهرا تیمناً وتبرکاً اجرا بیورلمشدر. معلوم اخوان دین اولدیغی اوزره

هنوز اون بش یاشلرنده بر دختر عصمت کهر اولان کریمهٔ محترمهٔ حضرت سید الانبیا بو سنه نك ذی الحجه سنده عم زادهٔ جناب مصطفی (علی ابن ابوطالب) حضرتلرینه تزویج بیورلمشدر.

شو مقدمهٔ تاریخیه یی ایراد ایتمکدن مقصدمز تعیین تاریخ صیام وسیله سیله صلات تراویحه انتقال ایتمکدر :

سنن سنیهٔ حضرت پیغمبریدن اولان صلات تراویح، هجرتك اون دردنجی سنه سنه قدر اولرده علی الانفراد ادا ایدیلیرکن سنهٔ مذکوره ده جماعتله اداقیلنمشدر .

حضرت فاروق (رضی الله عنه) حضرتلری تاریخ مذکورده شوکت وسطوت اسلامیه نك کماله ایرمسنه وباذن الله تعالی اعلای کلمة الله هر طرفجه قوت وقدرت اکتساب ایدلمش اولمسنه تشکراً لیال رمضانده مسجد شریف نبویده (قندیل) لر ایقاد ایدلمسنی امر ایلمشلر وبو مناسبتله صلات تراویحك ده جماعتله قیلنمسی ایچون (ابو بن کعب) حضرتلرینی مأمور بیورمشلردر :

(ابو بن کعب) حضرتلری قدمای اصحاب کرامدن اولوب ملوکه نامهٔ رسالت یازمغله مشتهر (شرحبیل) ، (علاء بن الحضرمی) وبسملهٔ شریفه یی ابتدا یازان (سعید بن عاص) ، یهودی وسریانی لسانلرینه وقوفی حسبیله اطرافدن کلن مکتوبلری ترجمه ایله ین فقهادن (زید بن ثابت) ، فتح مکه کونی اوغللریله برابر تشرف بالاسلام ایدن (ابوسفیان) و(اوغلی یزید) ومؤتمن حضرت رسول کریم (عبداه بن ارقم القرشی)، عشرهٔ مبشره دن (زبیر بن العوام)

ودهات اربعه عنوانیله موصوف (مغیره) (عمرو بن عاص) (معاویه) و (زیادبن ابیه) حضراتی کبی کتاب حضرت پیغمبریدن ایدی .

ایکی کنیه‌لری وار ایدی . بری (ابوالمنذر) درکه بو کنیهٔ شریفه‌یی جناب مجتبا احسان بیورمش ودیکری (ابوالطفیل) درکه بوده مخدومنك آدی (طفیل) اولمق سببیله حضرت عمر رضی‌اه عنه حضرتلری طرفندن اعطـا قلنمشدر . غزوهٔ بدرده بولنمش آکابردندر . قرآن کریم تلاوت وحفظنده (ابی بن کعب) لك کعبنه وصول ممتنعدر . مشارالیه سیدالقراء ومعلم اصحاب اولمقله برابر فقهادن وزمان سعادت نشان حضرت نبوتپناهیده فتوا ویرن اجلهٔ علمادن ایدیلر . هجرت نبویه‌ده وحی کتابتنده بولنمشلر ومکتوب صوکنده ابتدا امضایازمشلردر . رضی الله عنهم اجمعین

خاطرات معززه

۱۳۲۳ سنهٔ هجریه

— یوم جمعه —

بوکون شهر مبارك صیامك صوك جمعهٔ مقدسه‌سیدر . آداب قدیمهٔ بلده‌دن اولدیغی اوزره بووسیلهٔ معززه ایله ارباب طاعات وعباداتك اکثری سمت ایوبه عزیمت وابو ایوب انصاری رضی‌اه عنه حضرتلرینك مقام قدسیت اتسامنی زیارت ایلرلر .

کافهٔ اخوان دینك معلومی اولدیغی اوزره هجرت نبویه‌نك اك کزیده مناقبندن معدوداولان مسافرت حضرت رسول، بوذات عالیقدرك خانه‌سنده شرف واقع اولمش وذات پاك رسالتپناهی مسجد شریف وحجرات سنیه‌نك ختام بناسنه‌قدر یدی آی خانهٔ ابی ایوبده اقامت بیورمشدی .

نبی مجتبا افندیمز حضرتلری آلت قاتده اوطوررلردی . اشبو مدت اقامت پرمیمنت رسالتپناهی خاطرات معززه‌سندن اولمق اوزره بالذات ابی ایوبدن مرویدرکه :

(برکون بزم ساکن اولدیغمز اوستقاتده صو دوکولدی . بن و ام ایوب [۱] دوکولن صو آشاغی‌یه آقار وذات

[۱] زوجهٔ مطهره‌لریدر .

حضرت رسالتی راحتسز ایدر قورقوسیله درحال بز ایله آلدق . آندن صکره جناب رسول اکرمه یوقاروده اقامت بیورملری ایچون آند ویروب اومزك اوست قاتنی دخی قرارکاه نبوت پناه قیلمق شرفنه نائل اولدق.) ینه کندیلرندن منقولدرکه :

(رسول‌الله بکا یمك یوللار ، بن دخی اویمکده حضرت رسول‌اللهك اصابع شریفه‌سی آثارینی کوره‌رك اكل وتناول ایدردم . برکون کوندردکلری طعامده اثر اکللرینی کوره‌مدم . کندیلرندن سؤال ایتدیکمده (اوت . صارمساقلی اولدیغندن آندن اكل ایتمدم) بیوردیلر .

ینه بوخاطرات معززه‌دندرکه :

مسجد شریف یاپیلیرکن رسول اکرم افندیمز حضرتلری اصحاب کرامی ایله برابر چالیشیرلر ومبارك دست امین نبوت پناهیلریله کرپیچ طاشیرلر ایدی .

اوزمان کعبهٔ مکرمه مشرکین النده اولدیغندن مدینهٔ منوره‌یی تشریف میامن ردیف اقدسیلرندن اعتباراً مسجد اقصایه توجیه وجههٔ طاعت وعبادتله ادای صلاة ایدرلردی . بوجهتله مسجد شریف قدسیت الیفك قبله‌سی قدس اولمق اوزره بنا ایدلمشیدی . ابتدای هجرتده حضرت ابوبکر الصدیق ایله بلال حبشی (رضی‌الله عنهما) یی ایصتمه طوتمغه باشلادی. مشارالیهما کندیلرینی ایصتمه طوتارکن مکه‌نك آب وهواسنی متحسرانه یاد ایدرلردی .

نبی محترم افندیمز حضرتلری (یارب سن بزه مکه کبی مدینه یی دخی سودیر و بزه بوراده برکت ووسعت معیشت ویر) دیه جناب واهب لعطایایه نیاز ایتدکلرندن دعالری مستجاب اولدی . مدینه دن ایصتمه خسته لکی ده قالقدی .

حضرت ابی ایوب قرق طقوز تاریخنده (معاویه بن ابی سفیان) طرفندن (سفیان بن عوف) قوماندا سنده اوله رق بلاد رومه غزا ایچون سوق ایدیلن عسکره ضمیمةً اوغلی (یزید) معیتیله یوللانان عسکرله برابر جوار قسطنطنیه یه کلمش وهجرتك اللنجی سنه سنده استانبولك غرب جهتنده وسور خارجنده کندی اسملریله شرفیاب اولان محلده ارتحال دار بقا ایلمشدر .

بر روایتده: ینه امویلردن (ابن ابی سفیان) زماننده (زید بن شجرة الرهاوی) نام سرعسکر ایله برابر تاریخ هجرتك اللی برنجی سنه سی بو جواره اوتوز اوچ صحابیٔ رسول کلمش وذوات مشار الیهمدن سکزی بوراده وفات ایلمشدر .

ایشته حضرت خالد بونلرك اکبر واکرمیدر . نعش پاك ومغفرت نقشنك مدفون اولدیغی محل سکز یوز آلتی سنه مرور ایتدکدن صکره فتح قسطنطینیه ده (آق شمس الدین) [١]

[١] آق شمس الدین (شیخ محمد) : فاتح سلطان محمد خان دورینك کبار علما وعرفاسندندر . علم طبه دخی آشنا ایدی . دمشقده تولد ایتمشدر . حاجی بایرام ولی خلفاسندندر . استانبول فتحنده معیتنده بولندیغی حضرت فاتح کندیسنك کمالات علمیه وتأییدات معنویه سندن مستفید اولمشدر . (٨٦٤) ده (کوینك) قصبه سنده ارتحال ایلمشدر . تصرف وطبه متعلق بعض تألیفاتی واردر . (اسامی) دن

حضرتلرينك قوت قدسيه و كرامات انسيه‌لرى ايله كشف ايدلمش وايكى قولاج مقـدارى حفر ايديلنجه (هذا قبر ابى ايوب) يازيلى بر طـاش ظهور ايتمكله درحال بر تربهٔ منيفـه و آنك ختامنده دخى برجامع شريف بنا ايدلمشدر . ايشته ايوب جامع شريفى بودر .

اسـتطراد ــ صلاة تراويح سر نامه‌لى مقاله‌ده (حضرت فاروق رضى اه عنه) حضرتلرى شوكت وسطوت اسلاميه كماله ايرمسنه وباذن‌الله تعالى اعلاى كلمةاللهه هر طرفجه قوت وقدرت اكتساب ايدلمش اولمسنه تشـكراً ليال رمضانده مسجد شريف نبويده قنديللر ايقاد ايدلمسنى امر ايلمشلردر .) ديمش ايدك . ليالئ شهر صيامده جوامع كبيره مناره‌لرى آره‌لرنده قوررولان ماهيه (محيا) يه دائر مطلع اولديغمز معلومات تاريخيه‌يى دخى ايوب جامع شريفى تعريفاتى مناسبتيله بروجه‌زير (حديقةالجوامع)دن اقتباس ايليورز .

بعد زمان سـلاطين عظـام همتلريله نجـه تعميرات وترميمات ايله خدمتلر اولنوب واصحـاب خيراتدن دخى اتمكجى زاده احمد پاشا كه چوق وقت دفتردار اولمشدر ، مصلى اوكنده حالا باقى اولان ضميمه ١٠٠٠ تاريخنده بونك همتيله بنا اولنمشدر. ١١٣٦ تاريخنده [١] عموماً سلاطين جامعلرينه رمضان شريفلرده ماهيه‌لر ياپلمق اوزره فرمان همايون صادر اولديغى اثناده جامع مزبورك مناره‌لرينك قامتلرى قصير اولوب ماهيه ياپلمغه تحملى

[١] جنتمكان سلطان احمد خان ثالث زمان سلطنتى

اولمدیغی جهتدن ایکیشر شرفه‌لی مجدداً ایکی منـاره بنا اولنمق فرمان اولنوب ١١٣٦ ده تمام اولمشدر .

*
* *

مقبرهٔ منورهٔ حضرت خالدك زیارتگاه انام اولمسی حسبیله بعض معلومات تاریخیه‌نك دخی علاوه‌سی صدد بحثه پك موافقدر.

(حدیقة الجوامع) ك تحقیقنه کوره : خارج جامع ایوبده اولان ایکی محفل الحاج بشیر آغا مرحومك بنا کرده‌سی اولوب اوقات ثلاثه‌ده اوکنده دعا اولنان و (مواجهه) پنجره‌سی تعبیر ایدیلن پنجره‌یی جد امجد حضرت خلافتپناهی جنتمکان سلطان احمد خان حضرتلری کشاد بیورمشلردر .

تاریخ (صبحی) یه کوره : تربهٔ مطهره‌ده موقع آرای تعظیم اولان (نقش قـدم حضرت نبـوی) ١١٤٤ تاریخنده سـلطان محمود خان اول حضرتلری زمان سـلطنتلرنده زیارت عوام وخواص ایچـون سرای همایوندن نقل ایدیله‌رك ودیعـه قیلنمشدر .

مناره‌لرك تجدیدیله ماهیه ترتیبی وتربهٔ شریفه‌نك تعمیرکلیسی وسیم شبکه وضعی داماد ابراهیم پاشانك همتیله وجوده کلمشدر .

تربهٔ شریفه‌نك (جمعه) کیجه‌لری کشـاد اولنه‌رق تلاوت قرآن کریمه مواظبتله جمع مثـوباته دوام ایدلمسی شهریار دیانت آثار حضرت فاتح عالی کردارك مأثر خیریه ودینیه‌سـندن اولوب لیلهٔ قدرده تاصبحه قدر کشادی دخی صدر اسبق مرحوم (حافظ اسماعیل پاشانك استحصال ایلدیکی مساعده اوزرینه‌در .

جامع شریف ١٢١٣ تاریخنده مجدداً بنا ایدلمشدر : سنهٔ مرقومه محرم الحرامنك یکرمی بشنجی کونی ساعت اوچ بچقده اساسی وضع ایدلمش ویالکز منارەلری ابقا ایدیلەرك امنای دولتدن (اوزون حسین) افندینك نظارتیله یکرمی سکز آیده اکمال اولنمشدر .

تربهٔ شریفه دخی عهد (سلطان سلیم) خان ثالثده تعمیر ایدیلەرك پرنجدن دوکمه پنجره قپاقلری ودوکمه سیم شبیکه قفس ایله تزیین وکسوهٔ شریفەلریله آویزەلر تجدید ایدلمشدرکه تربهٔ مذکورەده آویختهٔ موقع اجلال اولان :

علمدار کریم شاه اقلیم رسالت سین
معینم اول بنم دائم بحق حضرت باری
(سلیم الهامی) هردم یوز سورر بوروضهٔ پاکه
شفاعتله کرم قیل یا ابا ایوب انصاری

قطعهٔ بلیغەسی جد بزرکوار حضرت خلیفهٔ معدلت شعار جنتمکان سلطان سلیم خان ثالثك ویازیسی دخی یساری زاده (مصطفی عزت) افندی مرحومکدر . تربه وجامع شریفده اجداد عالی نژاد جناب تاجدار اکرمیدن جنتمکان سلطان (احمد خان) ثالث حضرتلریله سلطان (محمود خان) عدلی حضرتلرینك خط عالیلریله الواح شریفەسی موجوددر . حتی ١٢٣٥ سنەسنده تربهٔ شریفه برکره دها تعمیر ایدیلەرك بومیانده مرقد سعادتكده پوشیدەسی تجدید ایدلمش ایدی : ایشته اوپوشیدەنك اوزرندەکی

يازيلرك وسطنده‌كى قوشاق رسمنده‌كى يازى بالذات (سلطان محمود
خان ثانى حضرتلرينك خط همايونلريدر .

اطعام فقرا

نسخ سالفه‌مزك برنده (پارس طعامخانه‌سی) سرنامه‌سی آلتنده برفقره یازمش وفقرهٔ مذکوره‌ده :

(پارسده (بوشه دوپن) نامنده برمؤسسهٔ خیریه واردر . (بوشه‌دوپن) « یعنی اکمك لقمه‌لری » پارس فقراسنی اطعامه مخصوص برطعامخانه‌در . بوراسی قیش موسمی دوام ایتدیکی مدتجه آچیلیر ، فقرا ومحتاجینه قهوه ، اکمك ، چورباتوزیع اولنور . مؤسسهٔ مذکوره بدایت تشکلندنبری خیلی مشکلاته تصادف ایلمش ایسه‌ده اخیراً پارس بلدیه‌سندن تخصیص اولنان سنوی ۱۸،۰۰۰ فرانق ومجموعی ۸۰،۰۰۰ فرانغه بالغ اولوب ایکی ذات طرفندن اعطا قلنان مبلغ واسطه‌سیله خیلی توسع ایتمشدر.) کبی سوزلر سرد ایدلمش ایدی .

(بوشه دوپن) طعامخانه‌سی کبی برمؤسسهٔ خیریه‌نك یوم مخصوصی مناسبتیله بتون پارس غزته‌لری طرفندن یازیلان مقالات وفقرات ثناکارانه حقنده بزم دیه‌جك برسوزمز وار ایسه اوده مؤسسی متوفی (بورومیف) ایله تکرار احیاسنه سبب اولان دیکر ایکی ذاتك فقرا پرورلك خصوصنده ابراز ایلدکلری

آثار فتوتك شايان تقدير اولديغنى بيان ايتمكدر . ديكر طرفدن (بوشه‌دوپن)دن بحث اولنمسى بزم ايچون‌ده بيوجك برمصاحبه‌يه موضوع اوله‌بيلير : چونكه كرم وسخا واطعام فقرا خصوصنده شرقك كوستردیکى مأثر بر وتعاونه دنيانك هيچ برطرفى هنوز معادل اوله‌مامشدر . تواريخ موجوده‌نك دلالتيله دخى ظاهردركه شرق، آثار خيريه وانسانيتكارانه‌ده دائما برتجيلكى محافظه ايلمش اولان برديار پر كرمدر . باخصوص ديانت غراى اسلاميه بوعادت كريمانه‌نك واضع جليل القدرى اولمقله‌ده آيريجه مكرم ومبجلدر .

صحائف قدسيهٔ قرآنيه‌ده مذكور ومسطور اولان آيات وبينات ونصوص واشارات جود وسخا وايثار كرم واطعام فقرا كبى محاسن انسانيتكارانه‌يى كافهٔ اهل ايمانك عهدهٔ مروتنه توديع ايتمك صورتلريله هيأت اسلاميه‌يى انظار بشرده افرادى اخياردن مركب بر امت مبرور الافعال اولمق اوزره تجسم ايتديرمشدر .

اول امرده جناب واهب الطعايانك كافهٔ مخلوقاتى حقلرنده كريم، رحيم، رؤف اولديغنى تصديق ايتمك شرائط اسلاميه‌دن اولوب مؤمنينك درجاتى ايسه تقديس صفات اللهده‌كى خالصت عبوديتى واقدام وغيرتى ايله متعيندر . بوندن بشقه لوجه‌الله اطعام فقراء اسلام ايچون مفروضدر .

محلنه بذل مال ايدنلرك عنداه مأجور ومحبوب اولدقلرينه

وفی‌سبیل‌اه انفاق ایدیلن شیلرك دنیـا و آخرتده من‌قبل‌الرحمن عوضله مبشر بولندیغنه دائر وارد اولان آیات کریمه ایله بالعموم حسنات افعالك جالب مثوبات اولدیغی تبشیرات ازلیه‌سی بزلرجه دستورالعمل اتخاذ اولنمشدر .

بوبابده شرفصدور بیورلمش اولان اوامر جلیلهٔ حضرت رسالتپناهی‌ده خصیصهٔ بروتعاونی اعلا ایدن کلمات مبارکه‌دندر .

زمان سعد نشان حضرت پیغمبریده اطعام فقراخصوصنده پك چوق امثال کریمانه مشهود عیون امت اولمشدر : حتی‌مسجد شریفك برطرفنده اوستی صوندرمه برصفه وار ایدی‌که‌بوراده اصحـاب کرامك فقراسی یاتارلر بو جهتله ذوات مشـارالیهمه (اصحاب‌صفه) دینیردی .

هرکون آقشام اولدیغی رسول‌اکرم برازینی نزد نبوتپناهیلرنده آلیقویارلر وسائرینی‌ده اصحاب کرامك خانه‌لرینه یوللارلردی . آنلرك‌ده هربری‌اصحاب کرامدن بزینك خانه‌سنه کیده‌رك‌اوراده طعام ایلر ایدی .

نبی محترم افندیمز اخیار وابرار امتی تلطیفاً ناس ایچـون خیرلی اولانلری مدح ایتمك صورتیله قدر کرمی بالذات تبجیل ایلمشلردر .

حضرت صدیق اکبرك فی‌سبیل‌اه جمیع مالملکارینی انفاق ایتمکده‌کی علویت روحیه‌لری مشهوردر . کرك خلفای راشدین وکرك اصحاب کزین حضراتنك فقرایی حمایت واطعام والباس

واسكان خصوصنده سبق ايدن معاونات جوانمردانه‌لری واهل اسلامك بوقبيل مؤسسات خيريه تأسيس واحداثی امرنده زمانمزه قدر تمادی ايدن افعال مستحسنه‌لری خارج ازتعداددر.

*
* *

اطعام فقرا خصوصنده عثمانلی قومنك مجبول اولديغی حسيات خير پرورانه واعمال صالحه‌يه ممالك شاهانه‌نك همان هر طرفنده مؤسس بولنان عمارتلر هم مكمل برر دليل وهم‌ده برر ابدهٔ بی‌مثيل تشكيل ايلر. مهرسلطنت عثمانيه‌نك زمان طلعت پرميمنتنده آقين آقين جناح عاطفت حضرت عثمانه التجا ايدنلرك غيور، جوانمرد، مكرم برذات ستوده‌صفات كوره‌رك حيرانمأثر شفقت ومرحمتی اولدقلرينی كيم انكار ايده بيلير؟

فاتح بروسه جنتمكان حضرت اورخان بی‌امتنانك ازنيكده كندی اليله فقرايه چوربا طاغيتمق كبی لطف عاليجنابانه‌سی اونوديليرمی؟ حضرت خداوندكار عالی تبارك چكركه‌قربنده‌كی عمارتندن حالا فقرای اهالی نواله چين اوله‌رق دفع جوع ايتمكده‌درلر. اجداد پاك نهاد حضرت ولی نعمت بی منت اعظمينك اطعام فقرا نامنه وجوده كتيردكلری آثار خيريه ممالك محروسه‌نك هر يرنده هنوز پابرجای فتوتدر.

دارالخلافة‌العليه‌ده وجوارنده‌موجود اولان فاتح، سليمانيه، سلطان سليم، بايزيد، شهزاده باشی، نورعثمانيه، آياصوفيه، سلطان احمد، لاله‌لی، وفا، حميديه عمارتلريله اثر عالی‌يه توفيقاً

ايوبده فردوس آشيان مهرشاه سلطان ، خصكی‌ده خصكی سلطان ، اسكدارده عتيق والده سلطان ، كوكبوزه‌ده مصطفی پاشا عمارتلرینك سبب تأسيس واحداثی هپ بوقضيهٔ فقرا پروری‌يه مبتنيدر.

باخصوص خليفهٔ اعدلمز وتاجدار جليل‌العنوانمز ، پادشاه عالمپناه افنديمز حضرتلرينك اعاظم مآثر خيريهٔ غيرمعدوده‌لرينه بر علاوهٔ فائقه اولمق اوزره دربار شوكت قرار ملوكانه‌لرنده تأسيس بيوردقلری (دارالعجزه) ايله مشتملاتنك ناطق اولديغی فوائد خيريهٔ تبعه پروری نظر امعان وديدهٔ شكران ايله تدقيق ايديله‌جك اولورسه قلب مراحم اوب شاهانه‌لرينك نه درجه‌لرده كريم ورحيم اولديغی درحال چشم محمدت قارشيسنده تجسم ايلر.

*
* *

شيمدی آكلايورم. صباوتی سوديكم قيلان احوالدن بری‌ده اوسنه مخصوص اولان هر شيئی آكلامق فكری ايمش . صباحلری محله‌ده‌كی چوجقلرله برابر جزء كيسه‌لری بوينمزده ، نمك قابلری المزده اولديغی حالده شهزاده باشنده‌كی طاش مكتبه كيدر ايكن عمارت قپوسنك اوكنده طوپلانمش، اللرنده كاسه ، باقراج ، تنكه ، حتی قوغه بولنان برطاقم فقرا كوردك. بوراده آش طاغيديليور اما ايچريسی نه‌در ؟ بونی آكلامق بزه مراق اولمسونمی ؟ نه‌يايملی ، نصل آكلاملی ؟ قالفه برابر اولمسه بلكه ايچری‌يه طاله‌جغز . فقط نه ياپه‌لمكه بزدن بر آدیم آيرلميور . بر جمعه صباحی عمارتك قپوسنه قدر كلدك . كلدك اما ، ايچری‌يه

كيرمكه هيچ برمزده جسارت يوق. قارا كلق كبی ده دكل. برقاچ كشی اوتورمشلر. اللرنده معدنی طاسلر صيجاق صيجاق برشی ايچييورلر. باقوب طورركن ايچريدن :

— چوجقلر !

ديه قباجه، قالين، كورولتيلی بر سس كلمسونمی؟ اودمز پاتلادی. طبانلری قالديردق. جامع ميدانه طوغری قاچاركن قپودن ألنده كفچه‌سی بری فيرلادی. بز بونی كورر كورمز دها زياده قورقه‌رق چيل ياوريسی كبی طاغلدق. اويله يا! چوربا ايچيليرامّا، صيجاق صيجاق، صولو صولو كفچه يمز. كفچه‌لی هم بزه طوغری يوريور، همده أليله اشارت ايده‌رك :

— قورقميك چوجقلر. كلك سزه چورباويره‌يم. ديه چاغيرييوردی ظاهر. آدمجغزك حال وطوری بزه اقناع ايتمش اولملی كه برر برر عمارته طوغری يوريمكه باشلادق.

— كلك.

ديه واقع اولان ايكنجی دعوت اوزرينه ايچری يه كيردك. نجره كبی بر كوزك اوكنه ديزلدك. بزه دومانی اوستنده صيجاق برر طاس بغدای چورباسی ايله برر ده تازه چيقمش فودله ويرمسونلرمی؟ بيلسه‌كز نه‌قدر سوينديك، نه‌قدر لذتله ايچدك.

شمدی عمارت ديندكمی خاطرمه حالا اولذت كلير. حال بوكه اولرمزده درلو درلو چوربالر ايچمشزدر. بوكبی مؤسسات خيريه‌نك لطف تأثيری بزده بويله سوزكلی بر خاطره براقيرسه

حقيقةً محتاج وساعتلردنبری آج اولانلرده عجبا نه قدر بيوك تأثيرلر اوياندیرر ؟ شهرمزده عمارت چوربالرينك امراض معائيه‌يه ايی كلديكی حقنده موجود اولان فكر واعتقاد الآن باقيدر . پرهيزوحميه‌يه مجبور اولان فقرادن هرصباح بوچوربايه مراجعت ايدنلر واردر . حتی توصيه بيله ايدرلر . اختيار قادينلرمزدن الٔنده كاسه‌سی ويا باقراچی اولديغی حالده واضع ومؤسسنه فاتحه خوان اوله‌رق شفادر ديه عمارتلردن خسته‌سنه چوربا كتورنلرده حالا موجوددر .

*
* *

فقرای اهاليدن آجلق كبی اشد ومؤلم بر احتياجك رفع وازاله‌سی حكمت خيريه‌سنه مبتنی اوله‌رق كرك سلاطين عظام وكرك اغنيای صلحای امت طرفلرندن تأسيس بيوريلان عمارتلرده فودله ، چوربا وپلاو ايله زرده تخصيصاتی وايام مخصوصه‌سنده عاشورا طبخ وتوزيعی كبی فتوت ومروته‌يك زياده ياراشان افعال كريمانه‌نك شمديلر بعض طرفلرده سوء استعمال ايدلديكی ايشيديليور . مثلا بر نوع كسب وكاره آلت اتخاذ ايدلديكی سويلنيور . ديكر طرفدن‌ده اوقاف همايون نظارت جليله‌سنك بوكبی سوء استعمالاته جواز ويرميه‌جكی بزجه محقق . شوحالده بوخيرلی ايش ايچون امر تحقيقاتی نظارت مشارالیهانك هر زمان باصره پيرای ابتهاج اولان آثار رويت وهمتنه توديع ايلرز .

جناب (امامه بنت الحارث)

حیات عائله : بو موجودیته شاعریت ، فلسفه وحکمت ، طبابت دکل ، بتون بشریت دلداده‌در . نصل ؟ بتون بشریتمی؟ بز بوحیاتی یالکز بشریته‌می تخصیص ایده‌جکز؟ خیر. حیوانات ونباتات بیله بوحیاتك مفتون طبیعیسیدر . ذاتاً طبیعت وخلقت حیات عائله دنیلن وسعادت دنیویه‌نك اکملی اولان بوموجودیتی وضع وتأسیس ایلدیکی ایچون نظرکاه اهل دانشده بتون قوت وعظمتیله تمثل ایلمشدر. بوسببله هرهانکی قومده بوحیات انتظام اوزره جریان ایدرسه اوقومه کافهٔ حسنات نصیب اولور.

دیانت اسلامیه‌نك (حیات عائله) نامنه بخش وتنظیم ایلدیکی قانون جلیل پك عمومی ، پك زیاده واسعدر . حتی بتون اهل اسلام برعائله افرادی طانیلمشدر . مؤمنین ومؤمناته میسر اولان شرف اخوت نه‌در ؟

شو حالده اساسی قوانین خلقتك اك بیوکنه مستند اولان عائله حیاتنی حسن محافظه ایتمك جمله‌مزه عهداً ، دیناً بیوك بر بورجدر.

اوت . طبیعت وخلقتده اینجه‌لك ، رقت ویاخود عظمت وعلویت تحری ایدن شاعریت ایله بتون مکوناته حکم ایدن حقایق کلیه‌یی برر برر بولمغه حریص ومکب اولان حکمت ، حیات

عائله‌یی مدح واطراده و تصدیق و تسجیلده پك ایلری‌یه گیتمشدر. یعنی خیال وحقیقت بر آره‌یه کلوب‌ده کندیلرینه بر نشیمن سعادت آرادقلرنده بکنه بکنه ینه بو موجودیتی ، بو حیاتی بکنمشلر ، حتی بکنمدکلرینی‌ده طبابته بیلدیروب اسباب صفا وطربنك شعر قدر اینجه ، روحفزا ، وجدان فریب ، خاطر نواز واحوال اداریه وتصرفیه‌سیله تأسیسیه‌سنك حکمت قدر جدی ، معقول شناس ، منتظم وصحیح‌النظر اولمق اوزره تنظیم ایدلمسی ایچون‌ده آنك رأینی استمزاج ایلمشلردر .

طبابتك ویردیکی جواب معلومدر : صحت .

صحت اولمازسه عائله‌ده اولماز . شو حالده : عائله وصحت بربرندن آیریلماز ، افتراق قبول ایتمز ایکی مناسبت زندکانیدن بشقه برشی اوله‌ماز.

للّه‌الحمد اسلامده قدر صحتی تعریف و تعیین ایدیجی پك چوق نصوص واوامر واردر. فرقان کریم ، احادیث نبویه ، اقوال اصحاب ، وصایای ائمه وعلماده سطر سطر ، بند بند ، کتاب کتاب تنبیهات وارشادات موجوددر . ذاتاً حکمت حیات ومکونات مؤمنلرك مالیدر .[١]

*
* *

امامه بنت الحارث حضرتلری (قبیلهٔ ربیعه) اشرافندن (عوف بن مسلم الشیبانی)نك زوجه‌سیدر . مشارالیها فطانت ودرایت واهلیت نسائیه‌سیله مشهوردر . قیزی (ام اناس)ه اعطا ایلدیکی نصایح عاقلانه‌سیله حکمت عائله‌یه درجهٔ وقوفنی دنیایه تسلیم ایتدیرمشدر . مشارالیها قیزینی تزویج ایتدیکی اثناده :

(یاوروم. برکیمسه‌یه نصح وتوصیه ایتمك خصوصی او کیمسه‌نك

[١] بومقاله ، (او قادینی) نامنده‌کی مقالاتمزدندر .

ادب و تربیه‌سنه و حیثیت اصلیه‌سنه مبنی ترك اولنمق لازم کلسه ایدی بنم ده شمدی سکا توصیه ایتمه‌مه حاجت قالمازدی . لکن توصیه بیلنه اخطار و بیلمیه‌نه تذکار دیمك اولدیغی جهتله هرکس حقنده موجب منفعتدر . قیزم ، اکر بر قیز ابوینك ثروت و یسارندن ناشی زوجدن مستغنی اوله ایدی جمله‌دن زیاده سنك استغنا ایتمکك لازم کلیردی . لکن اویله اولمیوب ارککلر بزم ایچون خلق اولندیغی کبی بزده آنلر ایچون خلق اولنمشزدر .

(قیزم . سن آناکك و بابانك خانه‌سندن ، بیویوب یوریدیکك یوادن چیقوب بیلمدیکك و عمرنده الفت ایتمدیکك بر آدمك اوینه کیدییورسك . اوحالده او کیمسه‌نك رضاسنی کوزه‌دوب کندیسنه اطاعت ایله‌که اودخی سکا عین معامله‌ده بولنسون . سکا بن شمدی اون نسنه بیان ایده‌جکم . آنلری ازبر و موجبلریله عمل ایله . تاکه زوجك ایله حسن معاشرته موفق اوله‌بیلیرسك .

برنجیسی : سکا کیه‌جك و ییه‌جك هرنه کتورر ایسه آنی ازجان و دل قبول ایله‌ملیسك .

ایکنجیسی : امر ایتدیکی شیلری یاپملی و نهی ایدوب یاپمه دیدیکی شیلری یاپمیوب سوزینی دیکله‌ملیسك .

اوچنجیسی و دردنجیسی : اوك ایچنی ، اوستکی باشنی تمیز طوتمغه دقت ایلیوب کوز کوره‌رك و یا قوقوسی آلنه‌رق استکراه اولنه‌جق شیلردن احتراز و اجتناب ایله‌ملیسك ، تاکه کندندن ایکرندیروب کوزندن دوشمیه‌سك .

بشنجیسی: اویویه‌جنی و آلتنجیسی: طعام ایلیه‌جکی‌وقتلری آرامایلسك . یعنی بونلری هانکی وقت وساعتده اعتیاد ایتمش ایسه اووقتلری کوزه‌دوب یمکنی، دوشکنی حاضر ایتملیسك . زیرا آجلق انسانی آتشلندیرر ، اویقوسزلق اوفکه‌اویاندیرر.

یدنجیسی وسکزنجیسی : قوجه‌نك مالنی محافظه ، سرف وتلفدن صیانت ووقایه ایتملی . اعتبارینی کوزه‌دوب متعلقاتنه‌ده رعایت ایله‌ملیسك .

طقوزنجیسی‌واونجیسی: هیچ بر شیده آکا مخالفت و آمالنی کیمسه‌یه افشاایتمه‌ملیسك. بوندن ماعدا زوجك کدرلی ایکن یاننده فرحلی طورمه وفرح ونشاط وقتنده کدر کوسترمه .

حضرت امامه‌نك اشبو نصائح عشره‌سی بوکونکی عائله‌لرجه بیله دستورالعمل اتخاذ ایدلمك مزیتنی حائزدر . مشارالیها قیزینه سرد ایلدیکی وصایای حکیمانه‌سیله یالکز ایی بر آنا دکل ، مکمل بر زوجه اولدیغنی‌ده اثبات ایلمشدر .

نسانك عائله ایچنده امرار ایلدیکی دور حیات ، قیزلق وزوجه‌لك و آنالقدن عبارت دکلمیدر ؟ ایشته حضرت امامه کریمه‌سنه ویردیکی نصائحك مقدماتنده قیزینی مکمل ومنتظم صورتده تربیه ایتدیکنی ایما ایدرك تزوج عالمنده بر قادینك زوجنه خوش کورنمك ایچون توسل ایتمسی لازم کلن طریقی علی وجه الاختصار بیان ایدییور .

*
* *

زوجـه نامنه لايق اولان قادين كرك رفاه عائله‌نك تزايدينه وكرك آنك محافظه‌سنه وار قوتيله ممانعت ايلمسى بالجمله اقوام مدنيه نزدنده جايگير اولان اصول مستحسنهٔ زوجيتدندر . بو طرز معامله كندى خلوص نياتنه دلالت ايتمكله برابر منفعت ذاتيه‌سنه‌ده تماميله مطابقدر .

اوت . عموميتله جارى اولان بر قاعده واردركه اوده فقير عائله‌لر ميانده بيله پاره قازانمق خصوصى اركك‌ه موودعدر . فى‌الحقيقه منتظم بر قوم آره‌سنده هر نه شرائط تحتنده اولورسه اولسون قادينك وظيفه‌سى چوجقلرينى تربيه ايتمك واونى تصرف وانتظامك امر ايتديكى وجهله اداره ايلمكدن عبارتدر . مع‌هذا بوده كافيدر . كرچه بووظيفه وهلهٔ اولاده خفيف كورينور ، فقط تعميق ايديله‌جك اولورسه پك زياده اغير اولديغى آكلاشيلير . چونكه بو وظيفه‌سنى ايفايه‌سعى ايده‌جك اولورسه بتون كون مشغوليتدن خالى قالماز .

زمان اولوركه اركك قزانه‌ماز ، عائله‌نك هر احتياجنى ايفا ايده‌من . ايشته اوزمان قادين دائرهٔ مساعيسنى ، دائرهٔ وظائفنى توسيع ايدر . سودكلرينه معاونت جديه‌ده بولنور . ايكنه‌سنى النه آلور . ياخود وسائط تعليميه‌يه مراجعتله پاره‌قزانير . ايشته بودفعه آنك سايهٔ همتنده اوله‌رق خانه سفالتدن قورتيلور . شو حالده اوك اداره‌سنه باقمق ، خدمتكارلره نظارت ايتمك ، اوك كافهٔ معاملاتنه ال آتمق رفاه مشتركك حصولنه چاليشمق دكليدر ! وظيفه‌سى

آكلامش ، كنديسندن طلب ايديلن معاونتك قيمتنى تقديره اليشمش اولان قادين نه خودپرست، نه ده طمعكاردر. اك برنجى مقتصددر . زاد وذخيره‌سنى يازدن تدارك ايدن قارنجه‌يه بكزر. ذكى وعاقل اولان قادين امور اقتصاديه‌ده بهره‌ور اولمامش ايسه بيله ذكا ودرايتيله آنى كندى خانه‌سنده تحصيل واكمال ايدر .

مثلا، كرك آشجى‌يى اداره ايتمك وآكا تنبيهات لازمه‌ده بولنمق كرك كندى اليله طعام عائله‌يى احضار ايلمك ايچون يمك پيشيرمك اصولنى اوكره‌نير .

مثلا ، كندى اليله افراد عائله‌نك البسه‌سنه ، البسه‌نك سوسنه، بچكيسنه، قماشنه ،حسن محافظه‌سنه ، طيانماسنه دقت ايدر. بيهوده بورج ايتمكدن چكينير ، قورقار .

خلاصه ، قادين ايچون بو (مثلا) قيدينى تزييد ايده‌جك دها چوق اسباب ووسائل واردر .

ايام ذی الحجه

شهور عربیه‌نك وجه تسمیه‌سنه دائر الده بولنان معلومات آز اولمقله برابر ینه مقنعدر . : شهور عربیه میاننده « اشهر حرم » دیه معروف اولان درت آی واردركه آنلرده (ذی القعده، ذی الحجه، محرم ، رجب الفرد) در . ازمنهٔ جاهلیه‌ده عربلر قعود ایدوب حربدن چكیندكلری ایچون برنجیسنه « ذی القعده » موسم حج شریف اولدیغی ایچون ایكنجیسنه « ذی الحجه » سفردن مجانبته اشارت اولمق اوزره اوچنجیسنه « محرم » حرمت عظیمه‌لرینه مبنی تعظیم معناسنه اولان ترجیبدن دردنجیسنه‌ده « رجب »ناملرینی ویرمشلردر . شهور متباقیه‌دن (صفرالخیر)، عربلر بو آیده محاربه‌یه كیده‌رك اولرینی خالی براقدقلری جهتله خالی مرادفی اولان « صفر » ، (ربیع الاول) و(ربیع الثانی) بهاره، [1] « جمادی الاولی » و« جمادی الآخره » طوك موسمنه ،

[١] اثنای تسمیه‌ده ربیع الاول و ربیع الآخر آیاری‌نك بزم صوك بهارده‌كی تشرین اول وتشرین ثانی كبی مقدمات شتایه تصادف ایتدیكی وبو جهتله بربری آردنجه ربیع دینلدیكی وبونلرك ایلك بهار آیلری اولمدیغی ده ادعا قیلنقده‌در .

رمضان المبارك : موسم صيفك اك حرارتلی زماننه تصادف ایلدیکندن ، شعبان المعظم بو آیده عربلر ، شعبه ، شعبه حرکت ایلدکلرندن ، شوال المکرم ، حین تسمیه‌ده مصادف اولدیغی موسم حسبیله‌دوه‌لر قویروقلرینی یوقاری قالدیروب کبه‌لکلرینی اعلان ایلدکلرندن بویله‌جه تسمیه ایدلمشدر .

ذی الحجه موسم حجه مصادف اولمقله مرکب اولدیغی ایام آره‌سنده اسماء مخصوصه‌یه مالك اولانلری واردر . ازجمله‌قرآن عظیم الشانده (ایام معلومات) و (ایام معدودات) شرف وارد اولمشدر .

ایام معلومات : عشر ذی الحجه‌در . بو جمله‌دن اوله‌رق (یوم ترویه) ، (یوم عرفه)، (یوم نحر) ده واردر .

یوم ترویه : ذی الحجه‌نك سکزنجی روز مبارکیدر . حجاج مسلمین اوکون مکهٔ مکرمه‌دن منایه عزیمت ایدرلر . [١] « کتاب الحج » [٢] نامیله معنون اولان کتاب مستطابده (اوقیانوس) دن مأخوذ شویله‌بر فقره مسطوردر: (یوم الترویه، تفعله وزننده ثامن ذی الحجه‌در که عرفه کوننده مقدم اولان کوندر . حجاج اول کون (منا یه) [٣] عزیمت ایدوب آنده

---

[١] بو سنهٔ مبارکه‌ده بوکونکی جمعه‌یه مصادفدر . (١٣٢٣)

[٢] خواجهٔ عالی قدر سعادتلو ذهنی افندی حضرتلرینك آثار کزیدهٔ فاضلانه‌لرندندر.

[٣] مکهٔ مکرمه‌نك شرق جنوبیسنده کائن عرفات یولی اوزرنده ومکه‌دن ایکی ساعت مسافه‌ده‌در .

صوَ اولمامغله کندیلرینی ودابه‌لرینی کرکی کبی صویه قاندردقلری ایچون اطلاق اولندی * یاخـود حضرت ابراهیم علی نبینـا وعلیه‌التسـلیم رؤیای ذبحی اول کیجه کورمکله یوم مزبورده رؤیایی تروی وتفـکر ایلدی . فرداسی رحمانی اولدیغنی بیلوب یوم عاشرده امر ذبحه مباشرت ایلدی)

یوم عرفه، ذی‌الحجه‌نك طقوزنجی یوم مشرفیدر . حجاج المسلمین اوکون عرفات [١] ده بولنورلر . (کتاب الحج) دیيورکه :

(آیاقده کیتمیوب طورمق دیمك اولان « وقوف » مناسك مصطلحـاتنجه عرفه کونی عرفاتده بولنمق معناسنه‌در . یومنه اضافتله آکا « وقوف عرفه » دخی دینور . [٢]

---

[١] ذی‌الحجـه‌نك طقوزنجی کونیدر . راسی مفتوحـدر . (عرفات) موضع اسمی اولدیغی کبی عرفه دخی یوم مذکورك اسمی اولمغله یوم عرفه تعبیرنده‌کی اضافت بیانیه‌در . رمضان بایرامنده عرفه یوقدر . (کتاب‌الصلاة)

[٢] مکهٔ مکرمه‌نك شرق جنوبیسنده آلتی ساعت مسـافه‌ده کائن بر طاغدر . عید اضحانك (عارفه) کونی حجاجك اورایه چیقمسی مناسك حجدندر . عارفه کونی مناسبتیله عرفات تسمیه اولندیغی مظنون اولوب بعضیلری حضرت آدم ایله حوا (علیهماالسـلام) ك جنتدن بعد الاخراج بر خیلی وقت بربرندن آیری دوشـدکدن صکره بو طاغده بولوشوب یکدیکرینی طانیدیغی وبو مناسبتله (عرف) فعلندن (عرفات) تسـمیه اولندیغنی التزام ایتمشـلردر ٠ عرفاتده بعض ابنیه واهل مکه‌نك صیفیه‌لری بولنوب محدثین وسائره‌دن بعض مشاهیر دخی اورایه نسبتله شهرت بولمشلردر . [قاموس‌الاعلام]

يوم نحر ، ذی‌الحجه‌نك اونجی روز میامن افروزیدر . نحر یعنی ذبح قرابین بوكون اجرا اولنور . (ذی‌الحجه) نك اون برنجی ، اون‌ایكنجی كونی دخی قربان كونلری اولمغله‌هپسنه بردن (ایام نحر) واو كونلرده حجاج (منـا) ده مقیم بولنمق اعتباریله ایام نحره (ایام منا) دخی دینیر .

ایام معدودات : نماز عقبنده تكبیرلر آلنان ایام مقدسه‌در . ایام مذكوره یوم عرفه‌دن اعتباراً قربان بیرامنك دردنجی یعنی ذی‌الحجـه‌نك اون اوچنجی كوننـه قدر اولان بش كوندر . بونلره (ایام تشریق) دخی دینیلیر [١]

(كتاب‌الحج) ده منظور دیدهٔ استفاده اولان سطورده :

(افضل ایام جمعه‌یه تصـادف ایدن یوم عرفه‌در . وقوف عرفه‌سی یوم جمعه‌ده واقع اولان حج آكا مصادف اولمیان‌یتمش حجدن افضلدر .) كلمه‌لری محرردر .

تضحیه یعنی قربان كسمك غزای كبرای (بدر) ك‌عقبنده واجب اولمشدر . رسول اكرم افندیمز حضرتلری (بدر) دن عودت سنیه‌لرندن صكره سـبب جنك وجدال اولان و (ابو سفیان بن حرب) بن (امیه) قوماندانسنده بولنان كاربان دخی مكه‌یه واردی . بونك آرقه‌سندن‌ده بدرده منهزم اولان مشركین

[١] تشریق : اتی كونشلیوب قدید اتمكدر . عادت عربان قربان اتلرینی ذی‌الحجه‌نك اون برنجی ، واون ایكنجی واون اوچنجی كونلری كونشه سرمك اوزره جاریدر . بو اوچ كونه آنك ایچون‌ایام تشریق تعبیر اولنور . ذی‌الحجه‌نك‌طقوزنجی و اونجی كونی ایام تشریقدن دكلسه‌ده تكبیرك اكثر اوقاتی ایام تشریق اولمق اعتباریله تكبیر آكا اضافه ایدلمشدر . «كتاب‌الصلاة : ذهنی افندی»

عسکری بوزوق دوزن بر حالده کلدیلر . ابو سفیان بدرده قریشك برنجی درجه‌ده‌کی رئیسلرندن کیمنك تلف و کیمنك اسیر اولدقلرینی آکلانجه اهل اسلام اوزرینه بر سفر ایتمدکجه قاریلرکیانه‌وارمامق، وعطریات سورونمه‌مك اوزره یمین‌ایدوب ایکی یوزسواری‌ایله مدینه‌یه بر ساعت قدر یاقلاشدی .واوراده بر ذاتی شهید ایلدی . وقعه شایع اولنجه، رسول اکرم افندیمز حضرتلری دخی‌سکسان سواری ویوز یکرمی پیاده ایله‌مدینه‌دن چیقدیلر . قریشلر لشکر اسلامی کورنجه زاد وذخیره‌لرینی براقوب‌قاچدیلر. نبیء محترم‌افندیمز بو سفرده بش کون‌خارجده قالوب ذی‌الحجه‌نك طقوزنجی کونی مدینه‌یه عودت بیوردیلر. ایشته بو کونك فرداسنده بایرام نمازی قیلدیلر. قربان‌کسدیلر . واصحاب کرامه دخی قربان کسملری ایچون اوامر سنیه‌لری ارزانی بیورلدی‌که هجرت سنیه‌نك ایکنجی سنهٔ متیمنه‌سنی ذی‌الحجه‌سنك اونجی کوننده واقعدر . شو حالده اوکمزده‌کی بازار کونی ادرا کیله جمله اهل ایمانك مشرف اوله‌جغی عید اضحی بیك اوچیوز یکرمنجی قربان بایرامیدر . (١٣٢٣)

قربان بایرامنه (حاجیلر بایرامی) دخی دینیر . تضحیه‌نك وقتی‌وافضل‌ایامی‌بایرامك ایلك‌کونیدر. بوبابده(کتاب‌الاضحیة)ده تفصیلات‌مکمله‌واردر . فقط شو کونلرده قربان آلیش ویریشی اولمق حسبیله عیوب حقنده‌کی جمله‌لری‌ده اقتباس ایلیورز :

قربان اولمق اوزره ذبحی جائز اولان حیوان اوچ‌نوعدر.

ابل ، بقر ، غنم . بونلرك اركڭى ده ديشيسى ده قربان اولور . غنمده كچى ده داخلدر . دوه ايله صيغيرك ديشيسى و قيون ايله كچينك اركڭى افضلدر .

طاووق ، خروس ، وحيوانات وحشيه مأكوله كسيله مز . دوه نك آنجق بش سنه لكى ، صيغيرك (اينك ، اوكوز ، ماندا) ايكى سنه لكى ، غنمك برسنه لكى كسيلير . بالخاصه قيونك كوسترشلى اولان آلتى آيلغى دخى كافى اولور . بر دوه ويا صيغير قربان قصديله مشترك يدى مسلم طرفندن تضحيه قبول ايدر . فقط آلمه دن اول مشترك اولمق اولادر .

قربانلق حيوانك كچى واركك ويا ديشى اولمسنده بأس اولمديغى كبى بوينوزلى ويا بوينوزسز ياخود براز بوينوزى قيريق ويا حصيه سى بروق اولمسنده دخى بأس يوقدر . يالكز عيوب آتيه دن سالم اولمسى لازمدر :

كورلك ، بر كوزليلك ، ديشسزلك ، قولاقسزلق ، مذبحه يوروييه ميه جك درجه ده طوپاللق ويا خسته لق ، كميكلرى ايچنده ايليكى قالمامش درجه ده ضعيفلك ، قولاغنك ويا قويروغنك قسم اكثرنده ياخود ممه باشلرنده قوپوقلق .

بو درلو عيوبك برى ايله معيوب اولان حيوان قربان اوله ماز . قربانى اهل كتابه كسديرمك مكروهدر . مقبول اولانى كندى اليله كسمكدر وكسه مديكى حالده يانده بولنه رق بر مسلمه كسديرمكدر .

ذات حضرت خلافتپناهینك تحصیل رضای الٓهی وجلب خشنودیٔ روان رسالتپناهی مقصد دیانتمرصدینه مبتنی اوله‌رق ید مؤیدهٔ ظل‌اللهیلری ایله احیا وانشا وطرف ذیشرف ملوکانه‌لرندن عالم اسلامه اتحاف واهدا بیوردقلری حجاز تیمور یولی خط عالیسی مصارف انشائیه‌سنه براعانهٔ حمیتمندانه اولمق اوزره برقاچ سنه‌دن بریدر قربان پوستکیلرینك قومیسیون عالیسنه ترك ایدلمسی مبلغ اولان ارادهٔ علویت افادهٔ حضرت پادشاهینك درجهٔ اصابتی هروجهله واصل مرتبهٔ مشکوریت اولمقده‌در . چونکه ، احکام تضحیه‌ده (قربان) پوستلری تصدق اولنور ویاخود آندن قالبور ویا طغارجق ، یاخود سفره ، ویا سجاده ، ویاخود کورك اتخاذ اولنور . کچی ، طلوم ، چیقاریله‌جق قربه ویا قوغه یاپیلیر ، ویا پوست باقیاً انتفاع اولنه‌جق برشی ایله مبادله اولنور . قربان کسن پوستی صاتوب ، پاره‌سنی آله‌ماز . یاخود بینه‌جك وایچیله‌جك برشی ایله مبادله ایده‌مز والخ مثللو تقییدات واردر .

کندی کوزمزله دخی کوروب ایناندیغمز وجهله خط عالی ذات خلافتپناه اعظمینك حقیقةً اهل اسلامی احیا ایدن اعاظم آثار دیانت نثار ظل‌اللهیلرندندر . خلفای اسلامیه‌دن هیچ برینه نصیب اولمیان بر موفقیت عال العالدر . ایکی بیك کیلومترویی متجاوز برطولده امتداد ایده‌جك اولان بو خط آهنین ، قطعهٔ حجازیه‌ده الی ماشاءالله فیوضات منورهٔ مکنونه‌سیله لمعه اندازعیون

محمدیین اوله‌جق بطحا ویثربی ، ایکی بلدهٔ مطهره‌یی یکدیگرینه ربط والصاق ایلیه‌جکی کبی قوافل حجاجی دخی سایهٔ عنایتوایهٔ ملوکانه‌ده آمناً ومستریحاً نقل وایصال ایتمك صورتیله خدمات دینیه‌ده بولنه‌جقدر . ایشته شهریار تقوی آثار افندیمز حضرتلری بویله بر اثر جلیله جمله اهل دینك معاونت حمیت کسترانه‌ده بولنملرینی امروفرمان بیورمقله جمله‌سنی نائل مثوبات قیلدقلری کبی قربان دریلرینك دخی اهداسی صورتیله آیریجه وایه‌دار اجر عظیم ایلمکده‌درلر . برحالده‌که خط عالینك مصارف انشائیه‌سنه بر مسلمك کسدیکی قربانك پوستنی اهدا ایتمسی طریق معالی رفیق کعبه‌یه برسجاده سرمك قدر دائمی ثوابدر. نظرکاه باریده بو ایکی مقام قدسیت اتسامك درجهٔ شرافتی پك بیوك اولمقله وجائب حرمت وتعظیمك ایفاسی هر عهدهٔ مسلمه نصل مفروض ایسه بویله برخط مقدسك خدمت موجب السعادتنده بولنمق‌ده هرمسلمه بویله‌جه ذمتدر..

روز جلوس میامن مأنوس جناب پادشاهی‌یه شرف مصادف اولان کچن آغستوسك اون طقوزنجی کوننده (١٣٢١) حجاز قومیسیون عالیسی طرفندن تبلیغ بیوریلان واردات ومصارف جدولنده قربان دریلری اثماننك (اون اوچ میلیون آلتی یوز اوچ بیك درت یوز درت) غروش یکرمی ایکی بچق سانتیم اولدیغی مندرج ایدی. شو حالده اعانهٔ واقعه خیلیجه بریکون تشکیل ایتمکده واهل اسلامك اثر عالیٔ حضرت خلافتپناهی‌یه

امتثالاً ایجاب ایدن معاونات خیریه‌ده بولندقلری تظاهر ایتمکده‌درکه هروجهله شایان قید وتذکاردر . بو سنۀ مبارکه‌ده دخی اهل اسلامدن قربان کسنلر عین وجهله پوستکیلری تقدیم ایده‌رك ابراز مآثر فتوت ایده‌جکلردر .

يوم عرفه

نظرگاه رب متعال اولمق حیثیت قدسیه‌سنه بناءً قبلهٔ مؤمنین ومطاف اهل دین اولان (کعبهٔ معظمه) احتوا ایتدیکی عظمت اجلال وحائز اولدیغی مرتبهٔ بلند اقبال ایله برابر روی زمینده مهبط آدم وبوجهتله مهدظهور نوع مکرم اولمقله خلقت عالمدن بری ممتاز ومعززدر : تاریخ مقدس ؛ بانئ عظیم‌الشانی حضرت ابراهیمك جدجلیل‌القدر حضرت مصطفی جناب اسماعیل ایله طواف ایتدیکنی ذکر ایتدیکی کبی نسل کریم نبوت پناهیسنه منسوب اولان ذات قدسیت صفات حضرت رسول اکرمك‌ده جوار مسعدت مدارنده گهواره زیب شهود اولدیغنی باکمال مفخرت سرنامهٔ شئون میمنت ایلمشدر .

بیت معظمك طواف «ابراهیم» دن صکره زیارتگاه موحدین اولدیغنه شبهه یوقدر : گرچه بر زمانلر دین حق اونودیله‌رق

خلق عبادت اصنامه مائل اولدی وکعبهٔ مکرمه بتخانه‌یه دوندی. فقط آیین طواف ومناسك حج اونودلمادی . اولاد عرب حج موسمنده قافله قافله شتاب ایده‌رك زیارت ایدرلردی .

شان جلالتی پك عالی اولدیغی جهتـله هر طرفدن تعظیمات وتهلیلات ایله استقبال اولنوردی ، حمیریلردن (تبع) اوستنی اورتدیرمك صورتیله علویت معنویه‌سنه عرض احترام ایلمش وحبشه‌دن (ابرهة الاشرم) یاپدیغی معبد مزینه کیمسه‌نك توجه ایتمدیکنی کورمکله سـائقهٔ استرقاب ایله تخریبنه فیللرله جرأت ایتمش ایسه‌ده صدمات حجارهٔ ابابیل ایله منهزم اوله‌رق کوج حال ایله (صنعا)یه جان آتوب مریضاً مرد اولمشدر :

کعبهٔ معظمه ، (مسجد حرام) و (حرم شریف)ناملریله بر آوردهٔ زبان احترام قلنان جامع برلوامعك درون معالی مشحوننده درت کوشه‌لی بر بنای مقدس اولوب ، بویی ٢٤ ذراع ایله بر قاریش واکی ٣٣ ذراع بر قاریش اولدیغی حالده ارتفـاعی ٢٧ ذراعـدر ؛ تعریفات موثوقه‌دن مسـتبان اولدیغنه کوره [١] (مکهٔ مکرمه‌ده مسجد حرامدن بشقه مسـجد یوقدر . آکا حرام اطلاقی احترامندندر. هتك حرمتی حلال اولمدیغی ایچون مکهٔ مکرمه‌یه دخی بلد حرام تعبیر اولنور .

(مسجد حرام ، بزم اصطلاحمزجه اولان مسجدلر کبی دکل ، اك بیوك جامعلرمزدن وحتی آیاصـوفیه جامع شریفندن

[١] کتاب الحاج : ذهنی افندی :

دها چوق بیوکدر . منبری ومقام ابراهیم علیه السلامی وبئر زمزمی ومذاهب اربعه اصحابی ایچون بشقه بشقه درت مقامی ، هر طرفدن بر چوق قپوسی ویدی منارەسی واردر . شادروان حوالیسی کبی اطرافدن قبەلی واورتەسی آچیقدر . بیت معظم ایشته آنك اورته یرنده شادروان آسادر . مربع شادروانلردن چوق بیوك وچوق یوکسکدر وسرابا سیاه کسوه ایله پوشیدەدر.

شرق جهتنده بولنان قپوسی یردن بر آدیم بویی یوکسك اولوب حجر وحطیم دنیلان وشمال کعبەده بولنان دیوارك محیط دائرەسی ۲۵ ذراعدر . قپونك یاننده وآیاقده طوران بر آدمك باشی حذاسنده دیوارده (حجرالاسود) نامیله معروف بر حجر سماوی واردر . حجاج اثنای طوافده بو طاشی لمس وتقبیل وکثرت زوار حیلولتیله صوقولەمیانلر اوزاقدن استلام یعنی سلاملق صورتیله عرض احترام ایلرلر .

*
* *

قبیلهٔ قریش که نسلاً جناب اسماعیل علیه‌السلامه پیوستەدر. رؤسای بنامندن (قصی بن کلاب) زماننده بری مکهٔ مکرمەنك خدمت ونظارتیله ممتاز وبو فیض خدمتله سائر قبائل آرەسنده سرفراز اولمشلردی . فخر کائنات افندیمز اوتوزبش یاشلرنده ایکن مکەیی بر سیل باصەرق تخریب ایلدی. بوجهتله یکیدن بناسی لازم کلدی . روایات تاریخیه یه کوره قریشیلر (جده) دەقرەیه دوشمش بیوك بر سفینەنك انقاضنی نقل ایدرك استعمال ایتمش

وبو سفر قپوسنی یوکسلك یاپمشلردر . بنا موقع رکنه چیقنجه قبائلدن بعضلری حجراسودی یرینه بز قویه‌جغز دیه ادعا ایتدیلر. ادعا مجادله‌یه منجر اولمق اوزره ایکن صدق اقوال و درستیٔ افعالی ایله مکه‌ده مشـار بالبنان اولان (حضرت محمد الامین) علیه‌السلامی حکم نصب ایلدیلر. جناب نبی مکرم بر بز کتیرته‌رك حجر اسوی بونك درونته قویدیلر وبزك هر اوجنی بر قبیله‌یه طوتدیروب یوقاری‌یه قالدیرتدیلر. بعده یدمؤیدهٔ رسالتپناهیلری ایله حجر اسـودی محل مخصوصنه وضع بیـوردیلرکه قبل‌البعثه حضرت رسـول مجتبانك مکه‌ده متحقق اولان اخلاق حمیدهٔ قدسیلرینه حیرانیٔ افراد قبـائلی مصوردر . سیر شریفه‌لرینه داخل اولان بووقعهٔ حکم اهل ایمان، ایچون الك بیوك بر صحیفهٔ اعتباردر .

*
* *

دونکی کون یوم ترویه یعنی حجاج مسلمینك مکه‌دن منـایه کیتدکلری روز سعد افروز اولمقله برابر جمعه‌یه دخی مصادف ایدی .

حجاج کرام صباح نمازینی مسجد حرامده ادا ایتدکدن‌صکره طلوعی متعاقب مکه‌دن چیقه‌رق منـایه کیدرلر . اوکله نمـازینی بومحل شریفده قیلمق مستحبدر . نظر استغراق دونکی کون یوز بیکلرجه حجاج کرامك خلافت معظمهٔ عثمانیـه نام علویت اتسامنه قرائت اولنـان خطبهٔ بلیغه‌یی استماع ایتدکلری اثنـاده

اورالرده وجود پذیر مهابت اولان منظرهٔ علویه‌یه انعطافدن خالی قالمیور : بوقافلهٔ کبرای مسلمینك غلغلهٔ تحمیداتی ، اقوام اسلامیه‌نك خلافت سنیه‌یه مربوطیت معنویه وماديه‌سنك اعلای بارگاه الوهیت ایدلدیکنی کافهٔ تفاصیل عظمت قرینی ایله اثبات ایلدیکندن معاشر مؤمنین آره‌سنده تیمناً وابدیاً موجود اولان علائق اخوت ومودتك نه‌قدر بیوك، نه‌درجه‌لرده کریم وصاف برموجودیته تعلق ایلدیکی ظاهردر .

لله‌الحمد خلافت معظمهٔ عثمانیه‌نك حرمین شریفنه سبق ایدن خدمات دینیه‌سی پك چوقدر . خدمات جمیلهٔ مذکوره‌نك اقطار اسلامیه‌یه وبالخاصه ذات معالی صفات خلافته عائد اولان اقسامی پك پارلاق وپك زیاده علویت پرستانه‌در .

دست حماست پیوست حضرت سلیمك کمال تعظیم ایله اخذ ومزید حرمتله تقبیل وهامهٔ مباهات عثمانیته وضع ایله تبجیل ایلدیکی امانات جلیله‌نك تاریخ تسلیم وتسلمی اولان ۹۲۲ سنهٔ هجریه‌سیله زمان فیض اقتران حضرت خلافتپناهی سنین مسعوده‌سندن بولنان اشبو سنهٔ میمنه‌یه قدر درت عصری متجاوز بر دورمدید حصوله گلمش وبودور اثناسنده شریعت غرای احمدیه‌نك محافظهٔ احکامیله برابر بلدتین طیبتین‌ده مؤسسات مهمه وجوده گتیرلدیکی کبی هرسنه دخی کعبهٔ معظمه‌نك زراندود پوشیده‌سی تجدید بیورلمق صورتیله فریضهٔ مقدسهٔ خادمیت ووجیبهٔ کاملهٔ

حراست ایفا ایدلمکده بولنمشدر . [١]

سلطنت سنیه‌نك اساس شوکت واعتلاسی اسلامیت وبنای مصون‌الاندراسی عثمانیت اولوب قدسیت ونجابتدن مخمر بردولت ابد مدت اولدیغنه دخی مظهریتیله مباهی بولندیغی فیض رتبـهٔ خلافت شهادت ایدر . آنك ایچـوندرکه دونکی کون آفاق مکه‌ده طنین انداز اولان بانك تحمیداتی، اهل اسـلامك مقام نباهت اتسام خلافته مربوطیت تامه‌سنی نزد باریده بردها حسن تکرار ایدن معظم ومؤثر برصدای لبیك اولمق اوزره تلقی ایلمك روادر ..

*
* *

حجاج کرام مکه‌دن منایه مواصلتلرنده (مسجدحیف) قربنده قوناق ایدوب اوراده بیتوتت ایدرلر . بو کون عرفه اولدیغی جهتله آلاجه قرانلقده صباح نمازینی قیلارلر ، طلوع شمسدن صکره عرفاته توجیـه وجههٔ عزیمت ایده‌رك دم زواله قـدر طورورلر ، آندن صکره (نمره) مسجدینه کیدرلر . مسـجد شریفده خطبه‌لر اوقنور ، خطبه‌لری متعاقب جمـاعت کبری ایله اوکله وایکندی نمـازلری قیلنور . آندن صکره محل وقوفه کیدیلورکه عرفاتده یالکز (بطن عرفة) دینیلان محل ، موقف دکلدر .

[١] کعبهٔ معظمه‌یه ابتدا دیباجدن پوشیده یاپدیران برروایتده عبداه ابن‌زبیر وبرروایتده‌یزیدبن معاویه‌وعبدالملك بن‌مروا ندر . درون کعبه‌ده بخور وقنادیل یاقمق عبداه بن زبیر حضرتلری زماننده عادت اولمشدر .

اثنای وقوفده مسلمین کندیلری ، ابوینی ، اخوان دینی ایچون دعا ایدرلر .

غروبده عرفاتدن اینیلیر، (مزدلفه) یه کلینیر . بوراده مشعر حرام [١] واردر . مزدلفه‌یه کلیرکن آقشام نمـازی قیلنمدیغی جهتله بوراده آقشـام نمازی یاتسو نمازیله برابر ادا اولنور .

« تاریخ ، اسلام » « حج وداع » فصلنده دیبورکه :

«هجرت سنیهٔ پیغمبرینك اونجی سنهٔ متیمنه‌سنده فخرکائنات افندیمز حضرتلرینك حج شریف نیتیله مکهٔ مکرمه‌یه کیده‌جکی اعلان ایدلدی . اهل اسلام خاتم الانبیا علیه اکمل التحایا حضرتلریله برلکده ایفای فریضـهٔ حج ایچون فوج فوج مدینـه‌یه کلوب طوپلاندیلر . ذی الحجه‌یه بش کون قاله رسـول اکرم صلات ظهری بعدالادا اهل بیتی واصحاب کرامی ایله مدینه‌دن چیقوب (ذوالحلیفه) نام محله واردی . کیجـه اوراده بیتوتت بیوره‌رق ایرتسی کون احرامه کیردی . واویله نمازینی قیلدی . بعده‌قرق بیك حجـاج ایله مکهٔ مکرمه‌یه توجه بیوردی . ذی الحجه‌نك دردنجی بازار کونی مواصلتله (بنی شیبه) قپوسندن حرم شریفه کیردی . بیت شریفی کورنجه :

— یارب ! سن بو بیتك شرف وشان ومهابتنی زیاده قیل)

---

[١] مزدلفه‌نك منتهاسنده وجبل فزح نامنده اولان جبال مکه‌دن برینك قربنده‌در . موقف نبی محترم اولمـله بوراده‌کی وقوف سائر یرلرده‌کی وقوفدن افضلدر .

دیه دعا ایلدی . بیت‌اللهی طواف ایتدکدن صکره (صفا) یه چیقدی . حمدوثنا ونیاز ودعا ایتدکدن صکره (مروه)یه اینوب سعی ایتدی . اواثناده امام علی یمندن برقافله ایله عودت ومکه‌یه مواصلت ایلدی. دیکر طرفلردنده قوافل حجاج مسلمین موسم حج شریفه ایریشدیلر .

حج موسمی شهر آذار یعنی مارت ایچنده‌کون ایله کیجه‌نك متساوی اولدیغی زمان ایدی . جمعه کونی عرفه‌یه تصادف ایلمکله یوز بو قدر بیك مسلمین ایله حج اکبر ایلدی. او کون غایتله مؤثر بر خطبه ایراد ایده‌رك زمان جاهلیتدن قالمه قان دعوالرینی منع و ایشله‌مش فائض دعوالرینی رفع ایلدی . بونی متعاقب اوزون اوزون نصایح مقدسه‌ده بولندیلر. ایکندی وقتی کلمش، هنوز اویله نمازی قیلنمامش ایدی . حضرت بلال اذان اوقودی ، قامت کتوردی . ابتدا اویله نمازی قیلندی . حضرت بلال بردها اقامت کتوردی ، ایکندی ادا ایدلدی . غروب شمسده (قصوا) نام دوه‌لرینه راکب اولدیلر . عرفاتدن جرکتله (مزدلفه)یه مواصلت ایتدیلرکه آقشام نمازی قیلنمامش ویاتسو وقتی ایریشمش ایدی. نبی محترم افندیمز ابتدا آقشام وبعده یاتسو نمازینی ادا بیوردیلر .

کیجه بیتوتت ایدیلوب صباح نمازی ایرکن قیلنه‌رق وقوف ایدیلور. (مزدلفه)ده (بطن محسر) دینیلن موقعده موقف دکلدر.

قربان بایرامی مناسبتیله اصول ذبح حقنده کتب مقبوله‌دن مقتبس بعض تفصیلات وتعریفاتك ذکر وایرادینه لزوم واردر:

ذبح : لغتده بوغازلامق معناسنه‌در . ذبحك ناطق اولدیغی بوغازلامق حیوانك بوغازینه بیچاق اوره‌رق ایکی طرفنده‌بولنان ایکی بیوك طمار ایله نفس ویمك بوریلرینی کسمکدر . صیغیر ، قویون ، کچی بوصورتله کسیلیر .

نحر : حیوانك کوکسی اوزرندن بیچاق اوریله‌رق بیوك طمارلریله نفس ویمك بوریلرینی کسمکدر . دوه بویله کسیلیر .

ایکی طماردن بریله برابر نفس ویمك بوریلرینی کسمکده کفایت ایدر .

ذبح‌ده ونحرده شرط اولان کسنك چوجق اولمیوب مسلم ویاخود اهل کتاب اولمسیدر . بوجهتله کسن هرکیم ایسه آنك مطلقا ارکك ویا مختون اولوب اولمامسنده بأس یوقدر . حتی دیلسزده کسر . بسملهٔ شریفه‌ده اوقومق شرطه داخلدر .

ذبح ونحرك خارجنده اوله‌رق بوغمق ، باشنی قوپارمق ، بینی اوزرنده طوقمق اورمق ، قولاق توزینه شیش صاپلامق صورتیله اولدیرمك نهج شرعی‌یه مغایردر . بناءً علیه صور سالفه ایله اولدیرلمش حیوان میته‌در . میته ایسه ییمز .

ذبح ونحرده آلت کسکین بیچاقدر . بیچاق حیوانك بوغازینه آشاغیدن یوقاری‌یه اولمق اوزره یورودیلور .

کور بیچاقله بوغازلامق ، حیوانی کسمك ایچون یاتیردقدن صکره بیچاق بیله‌مك بوغازلارکن حیوانك مرداریلیکنی قوپارمق وکله‌سنی کسوب آلمق ، تسلیم جان ایتمه‌دن یوزمك مکروهدر .

عيد اضحى

جناب منعم حقيقى امت ناجيهٔ محمديه‌يى نيجه امثال مباركه‌سنك شرف ادراكى ايله رهين اعزاز فراوان وسايهٔ معدلتوايهٔ حضرت خلافتپناهيده نائل سعادت بى پايان بيورسون . بوكون عيد سعيد اضحانك برنجى روز مسعدت افروزينه مصادف اولمغله جمله ايچون بادئ شوق ومسرتدر .

هجرت ميامن منقبت حضرت رسالتپناهيدن صكره مدينه اهاليسنك شنلك ايتدكلرى ايكى كونلرى اولديغى معلوم قدسيت ملزوم جناب پيغمبرى بيورلدقده مدينه خلقنه خطاباً :

(واجب تعالى وتقدس حضرتلرى سزك ايچون بو ايكى كوندن دها خيرلى ايكى كون احسان بيورمشدركه بونلرك برى يوم اضحى وديكرى يوم فطردر) .

مآل حكمت اشتمالنده اوله‌رق طرف الهيدن تبشير انعام ايلدكلرى موثوقدر .

ذاتاً عيد كلمه‌سنك شرحنده جناب حقك اوكون عباد مسلمينه دينى و دنيوى انعام و افضال و عوائد احسان بيورديغى مذكوردر. بو جهتله مؤمنين بايراملرده بر طاقم افعال مستحسنه‌ده بولنمغى اركان و آداب تعبيردن عد ايتمشلردر . مثلا اركن قالقمق ، غسل و استحمام ايتمك ، مسواك طوتونمق ، روايح طيبه سورونمك ، يكى وياخود تميز البسه كيمك ، اظهار سرور وشادى ايلمك ، يوزوك و امثالى مزينات طاقينمق ، يكديكريله مصافحات و تبريكاتده بولنمق ، بذل صدقات ، والدينى ، اقرباپى ، اكابرى ، معلمينى ، احبابى زيارت ايتمك كبى مادى ومعنوى سرمايهٔ فرح و نشاط اوله‌جق افعال وحركات بو جمله‌دندر . كذا قربان كسه‌جك كيمسه‌نك نمازدن صكره قربان اتندن يمسى ، نمازه اركنجه طاورانوب صلات فجرى محله مسجدنده قيله‌رق بايرام نمازى ايچون جوامع كبيره‌دن برينه كيتمسى ده عيد اضحاده مندوب اولان افعالدندر .

بو يوم مسعدت انكيزده خاكپاى فلك آراى حضرت خلافتپناهى‌يه رفع تعظيمات وتكريمات ايدلمك مقصديله اجرا ايديلان رسم عالئ معايده دخى خلافت مكرمهٔ اسلاميه وسلطنت معظمهٔ عثمانيه عادات مستحسنه‌سندندر .

*
* *

(ايام ذى‌الحجه) ده ايام نحرى تعريف ايتديكمز صره‌ده شهر مذكورك اوننجى ، اون برنجى ، اون ايكنجى كونلريدر

دیمش ایدك . بو کونلرك افضلی ایلك کون یعنی بو کوندر. ذبح قربان شهرلرده بایرام نمازندن صکره اجرا ایدیلیر .

بو کون قوافل حجاج اورته‌لق ایجه آیدینلادقدن صکره (مزدلفه) دن (منا) یه عودت ایدرلر . مزدلفه‌ده ایکن ویاخود اثنای راهده رمی ایچون طاش طوپلایوب تطهیر ایدرلر. منایه کلیر کلمز جمرهٔ عقبه‌یه [١] یدیشر طاش آتارلر [٢] بعده ذبح قربانینه ابتدار ایدیلیر .

بوکون یاخود یارین ویاخود دها اوبر کون مکهٔ مکرمه‌یه اینیلوب طواف زیارت اجرا اولنور . وبو طوافدن صکره تکرار منایه عودت ایدیلوب رمی جمار [٣] ایچون اوچ کون اقامت ایدیلیر .

---

[١] جمره : اوفاق طاش واوفاجق طاش کومه‌سی معناسنه‌در : عقبه یوقوش دیمك اولوب منا‌ده یوقوش بر یرده اولدیغی ایچون جمرهٔ عقبه تسمیه اولنمشدر .

[٢] طاشلرك عددجه لزومی یتمش یاخود قرق طقوزدر . یدیسی ایلك کونی جمرهٔ عقبه‌ده تیلیر . ایکنجی واوچنجی ودردنجی کونلرده دخی هر جمره‌ده بهر کون یدیشر طاش آتلدق اوزره آلتمش اوچ صرف اولنور . جمعاً یتمش اولور . دردنجی کون منا‌ده بولنلماز ایسه یکرمی بر طاش اکسیك صرف اولنه‌رق مرمیاتك عددی قرق طقوز اولور.

[٣] جمره‌نك جمیدر . رمی جمار : جمره‌لره طاش آتیمی معناسنه‌در . واجبات حجدندر . بری برندن برر (غلوه) اوق آتیمی قدر بعده‌ده اوچ جمره واردرکه جمرهٔ اولی ، وسطی وعقبه تسمیه اولنور آنلر اوچ کون طاشلانور . وهر کون هر برینه یدیشر طاش آتیلور.

(کتاب الحج)

بايرامك اوچنجی کونی قبل الغروب ینه مکهٔ مکرمه یه ایدیلیر، حرم شریفده طواف وداع ایدیلوب ایکی رکعت نماز قیلندقدن صکره بئر زمزمه کیدیلیر .

*
* *

بئر زمزمك حضرت ابراهیم علیه السلامك زوجه سی هاجر طرفندن حفر ویا فرزند عالیسی اسماعیل علیه السلام طرفندن کشف ایدلدیکی روایات تاریخیه دندر . بو قیو بر آره لق نابدید اولمش ایسه ده جد حضرت نبوی (عبدالمطلب) محلنی یکیدن کشف ایده رك تطهیر ایلمش وقیویی املا ایچون اورایه دفن ایدیلان اموالی الده ایتمکله بونکله کعبه یی بالاعمار آب زمزمك اداره سنی وکعبهٔ معظمه خدمت وریاستنی عهده سنه آلمشدر .

اثنای مجده بئر زمزمدن ایچیلیرکن بیت معظمه توجه ایدیله رك قانه قانه ایچیلیر ، بر قاچ کره نفس آلنوب هر نفس آلیشده بیت معظمه باقیلیر. ممکن اولورسه بوینه ، یوزه، باشه سوریلور.

آب زمزمك شرافتی جمله مسلمین ایچون مصدقدر . السنهٔ ادبیهٔ اسلامیه ده اشعار کزیده ومنظومات توحیدیه وتحمیدیه ده آب کوثر کبی فیض وخالصتله جاریدر .

*
* *

عید فطرده طاوول سسی وار ایسه عید اضحاده ده ایکی درلو طاق طاق واردر . بونك بری اوك مطبخندن طنین انداز اولان ساطور وبالطه طافیردیسی ، دیکری ده حلقه نك هر دقیقه دق ایدلمسندن متولد قپو پاتیردیسیدر . قپو آچیلدیمی مطلقا یوز

كوزلره قدر قپالی ، بر طرفنه طولو طوربه‌سی آصیلمش ، عنایت اوله دیدکجه کیتمز بر دیلنجی کوروتمك مقرردر . بو حال ایکندیلره قدر دوام ایدر .

*
* *

اسلام محله‌لرنده بر قاچ کوندن بریدر منفرداً ویا مجتمعاً ایشیدیلن مله‌مه‌لر بو کون ساعت اوچدن صکره کسیلیر . انسان بو سکون رجعیدن ایچه غریبسر . خانه قپولرندن اتك آتش اوزرنده دومانلانه دومانلانه پیشدیکنی اخطار ایدن نیم بر جزیرتی ایله برقوقو چیقار . کلباستی‌یی قاوورمه‌لر تعقیب ایدر . نظر خیال اقشامه اونلی بر اشکنبه چورباسی ، بر صحن طاتلیلی ویا صارمساقلی یخنی ، برصحن بومبار طولمه‌سی کبی اشکاله طالار . کدیلر ، اك طاتلی بر اشتهانك بخش ایتدیکی اوزونجه برهضمك یورغونلغی ایله خیلیجه یالاندقدن صکره اویور .

تازه ات اکلی اکثریا معده‌یه خوش کلدیکی ایچون صباحلین امساك ایدلسه پك زیاده اصابت ایدلمش اولور .

*
* *

قاوورمه کوپی ، قربان بایرامنك حاصلات صافیه‌سنی کوسترن موازنه قابیدر . کوپ بیوك وکوچك اولمسنه کوره ادارهٔ بیتیه‌ده حائز اهمیتدر . بر زمانلر سنه‌سنه قدر بو قاوورمه‌دن صاقلایانلر اولدیغی سویلنیور . فقط بینلر اولوب اولمدیغنی بیله‌میز .

۱۳۲٤ سنهٔ هجریهٔ قمریه‌سی

بوکون ۱۳۲٤ سنهٔ قمریهٔ هجریه‌سنك برنجی آیی اولان محرم‌الحرامك برنجی کوننه مصادف اولمغله مبدأ سنهٔ جدیده‌در. مع هذا (۱۳۲٤) رقمی هجرت سنیه‌نك زمان وقوعندن بو آنه قدر تام (۱۳۲٤) سنهٔ قمریه کچمش اولدیغنی ناطق دکلدر . چونکه هجرت پیغمبرینك زمان وقوعی حقنده الده بولنان اك صحیح، اك موثوق معلوماته کوره جناب نبی محترم افندیمزك مدینه‌یه بر ساعت قدر مسافه‌ده بولنان (قبا) یی تشریف سعادت الیف رسالتپناهیلری فی ۸ ربیع‌الاول سنه ۱ و فی ۲۰ ایلول سنه ۶۲۲ میلادی بازار ایرتسی اولوب او کون واوچ کون دها اوراده استراحت ایتدکدن و مبدأ سعادت اسلامیان اولوب حقنده آیت کریمه نازل اولان ایلك مسجد شریفك اساسنی وضع بیوردقدن صکره فی ۱۳ ربیع‌الاول سنه ۱ وفی ۲٤ ایلول سنه ۶۲۲ جمعه کونی یثربی طلعت قدسی بهجت نبویلرله بر مدینهٔ منوره‌یه دوندیردیلرکه بوده شمسك برج میزانه نقل ایتدیکی کونك فرداسی کوننه مصادفدر. شو حالده ۱۳۲٤ سنه‌سی مبدئی، هجرت رسالتپناهینك زمان وقوعندن ایکی آی اون ایکی کون یعنی یتمش

بر كون اولدر، بو يتمش بر كون اوليت، سنهٔ قمريهٔ هجريه تأسيسنده محرمك ايلك آی اتخاذ ايدلمسندندر حتی سيدالكونين افنديمز حضرتلری مكهٔ مكرمه‌دن هجرت ايتدكلری زمان صفر آينك اواخری ونبوت محمديه‌لرينك اون دردنجی ييلی ايدی.

(سنين قمريه) حقنده مدون معلومات عموميه وتاريخيه‌دن بری ده آتيده درج ايلديكمز خلاصهٔ مكمله‌در :

(عربلر زمان ابراهيم (عليه‌السلامدن) بری شهور عربيه استعمال ايده‌كلمشلردر . زمان جاهليتده علوم ومعارف عربلر نظرنده مجهول مطلق اولديغندن شمس ايله اجتماعی متعاقب قمرك هلال صورتنده كورنديكی كيجه‌يی آی باشی مقامنده قبول وديكر رؤيته‌قدر كچن مدت بر شهر، اون ايكی شهر برسنه اعتبار اولنور وياخود تسهيلاً للمصلحه تك آيلر چفت وچفت آيلر تك يوروديلور، وبشقه صورته رعايت ايدلمزدی. فقط قمر، ارضك حولنده تقريباً يكرمی يدی بچق كونده دورينی اتمام ايتمكده ايسه‌ده ارضك حركت يوميه‌سی جهتنه طوغری دروندن ناشی ايكی رؤيت آره‌سنده كچن مدت ، تقريباً يكرمی طقوز بچق كون قدر اولمسيله اون ايكی شهر قمری يكونی بالطبع بر سنهٔ شمسيه‌دن اون بر كون مقداری نقصان اولوب سنين عربيه مواسم وفصولی بهر سنه بومقدار تقدم ايده‌كلديكندن موسم حج و (اشهر حرم) [١] فصلدن فصله انتقال وبو ايسه موسم زراعت وزمان اخذواعطايی

[١] محرم ، ذی‌القعده ، ذی‌الحجه ، رجب آيلريدر ؛

اخلال ايدرك معاملاتی تصعيب ايتمكله قوم يهوده تقليداً سنه‌لردن بعضيسنی اون اوچ آی اعتبار ايتمكله ومواسمی اسكی حال ووضعه چكمكه باشلامشلر ايدی .

(حجة الوداع) سنه‌سی فخر كائنات افنديمز بالذات حج [١] ايدوب عرفه‌ده ايراد بيوردقلری خطبهٔ بليغه‌لريله برسنه‌نك اون ايكی آيدن عبارت اولمسنی ونسئی وكبيسه كبی زمان جاهليتده ايجاد اولنان بدعتلرك قالديرلمسنی امر بيورديلر . هجرتك اون يدنجی سالنده يعنی مارالذكر خطبهٔ بليغه‌دن يدی سنه صكره خلافت عمر بن خطابده (رضی‌اه عنه) بصره عاملی (ابو موسی الاشعری)نك [٢] شعبان تاريخلو وارد اولان مكتوبنده واقع اولان اشتباه اوزرينه برتاريخ اتخاذی تقرر ايتمكله كبار اصحابدن مركب برمجلس تشكيل وحضور خليفه‌ده مذاكره اولنه‌رق نهايت هجرت نبويه‌نك وقوع بولديغی سنه برنجی سنه اولمق وبين العرب متعامل اولان محرم آيی ييل باشی قالمق اوزره بر تاريخ اتخاذ اولنديكه الی يومنا هذا مستعمل اولان تاريخ هجریٔ قمری ايشته بوتاريخدر) .

---

[١] رسول اكرم افنديمز هجرت نبويه‌لرينك يدنجی سنه‌سی ذی القعده‌سی اوائلنده‌ده مدينهٔ منوره‌دن ايكی بيك اصحاب ايله چيقوب (عمره يعنی سعی وطواف كعبه ايلمشلردی) .

[٢] اصحاب كرامدندر . فخر المرسلين (صلعم) افنديمز طرفندن (زبيد) و(عدن) و(ساحل يمن) واليلكارينه تعيين بيورلمش اولديغی كبی حضرت عمر (رضه) زماننده‌دخی كوفه وبصره واليلكارنده‌بولنوب اهوازی ، اصفهانی ونصيبنی فتح ايتمشدر . اسلامده تاريخ استعماله سبب اولمشدر .

تحریر فضائل سمیر مرحوم جودت پاشا دخی مبدأ تاریخ اسلام حقنده خلاصهٔ آتیه‌یی یادکار براقمشدر :

(مجلس مذاکره‌ده حاضر بولنانلرك بعضلری طرفندن تاریخ فرس وبعضیلری طرفندن دخی تاریخ رومی اتخاذی اخطار اولندیسه‌ده بونلرك حساب وایام کبیسه‌لرینك ضبط وتعدیلی دشوار بولندیغندن قبول بیورلمیوب عصر سعادتدن بریوم معینك مبدأ اتخاذیله وشهور قمریهٔ حقیقیه اعتباریله بر تاریخ وضعنه قرار ویریله‌رك تعیین مبدأ بحثنه کلندکده یوم ولادت نبویه مختلف فیه اولدیغندن مبدأ تاریخ اعتبار اولنه‌مدیغی کبی یوم ارتحال نبوی بریوم حزن وکدر اولدیغی جهتله بونك دخی مبدأ اعتباری مناسب کورلمدیکنه وشوکت اسلامیه‌نك ظهوری هجرت نبویه‌دن صکره اولدیغنه مبنی هجرت نبویه ربیع الاولده وقوع بولمش ایسه‌ده شهور عربیه‌نك ابتداسی (محرم) اولدیغندن یوم هجرت نبویه‌دن ایکی آی بوقدر کون مقدم اولان غرهٔ محرم ، مبدأ تاریخ اسلام اولدی . اول غرهٔ محرم جمعه [٤] ایدی .

---

[٤] حضرت نبی مجتبانك (قبا) دن حرکتلریله مدینهٔ منوره‌یی تشریف نبوتپناهیلری‌ده (جمعه) یه مصادفدر . مرحوم فلکی محمود پاشانك فرانسزجه نشر ایتدیکی بر رساله‌ده ایلك سنهٔ هجریٔ قمری ربیع الاولك سکزنجی پازار ایرتسی اولمق اوزره کوسترلمش ومفسرین عظامدن (محمود بن عمر الزمخشری) حضرتلری دخی صلوة جمعه بحثنده نبی محترمك برنجی سنهٔ هجریه‌نك آلتمش یدنجی یعنی اوسنه ربیع الاولنك سکزنجی پازار ایرتسی کونی قبایه وتمش برنجی کونی اولان ربیع الاولنك

شو ایکی خلاصه‌یه علاوه ایدیله‌جك بر فائده وار ایسه اودخی مجلس عالئ جناب ابن‌خطابده اتخاذ اولنان مبدأ تقویم عربی وقمرینك تاریخ میلاد حضرت عیسی علیه‌السلامك ۶۲۲ نجی سنه‌سی تموزینك اون آلتنجی جمعه کوننه مصادف اولدیغیدر .

سنهٔ قمریهٔ هجریه

۳۰ محرم	۳۰ رجب
۲۹ صفر	۲۹ شعبان
۳۰ ربیع‌الاول	۳۰ رمضان
۲۹ ربیع‌الآخر	۲۹ شوال
۳۰ جمادی‌الاولی	۳۰ ذی‌القعده
۳۰ جمادی‌الآخره	۲۹ کاهی ۳۰ ذی‌الحجه

اعتباریله بعضاً ۳۵۴ وبعضاً ۳۵۵ کوندر. بو ایکی آیك هربرینك دخولی اجتماع نیرین ایله واقع وثبوت دخول ایچون هیئت شناسانجه بو برحساب کافی وقانع ایسه‌ده دخول شرعیسی رؤیت هلاله منوطدر . حال بوکه رؤیت، اجتماع نیریندن صکره شمسك غروبیله هلال قمرك فوق‌الافق قالمسنه متوقفدر. حساب اجتماعی‌یه کوره بر شهر قمری یکرمی طقوز کون اون ایکی ساعت قرق دقیقه ایکی ثانیه وبرثانیه‌نك اون طقوزندن مرکبدر.

اون ایکنجی جمعه کونی نفس مدینه‌یه وصوللری شرف واقع اولدیغی کشافده یازمشدر . بخاری شریفك (هجرة النبی صلی الله علیه وسلم واصحابه الی المدینه) بابنده مدینهٔ منوره‌یی تشریف سعادت کونی برپازار ایرتسی اولدیغی مصرحاً اتیان اولنمشدر .

تواریخ اسلامیه‌دن بعضلرنده‌ده تعیین مبدأ حقنده اولدقجه جالب نظر دقت روایات مندرجدر : ازجمله (روضة الاحباب) برقاچ روایت نقل ایدیور. دییورکه :

(« شعیب » دن مرویدرکه حضرت عمر جانبندن عامل بصره اولان « ابوموسی‌الاشعری » درکاه خلافت پناهه عرض ایتدی که ، امیرالمؤمنین جانبندن نیجه مصالح ومهمات عظیمه ایچون بوطرفه نیجه مکتوب شریفلری وارد اولور . بعضی بعضسنه مخالف ومقدم ومؤخر دخی معلوممز اولمامغله ناسخ ومنسوخ بیلنمیوب بوداعیلرینه اشکال واشتباه حاصل اولور : اکر وارد اولان مکاتیب شریفه‌نك اواخری تواریخ ایله مزین وموشح اولسه اشکال واشتباه مرفوع ومدفوع اولوردی.) بونك اوزرینه امیرالمؤمنین اصحاب ایله مذاکره ایدوب وضع تاریخ بیوردی .

(بر روایت دخی اولدرکه حضرت عمره برمعامله حجتی کتوردیلر. اول حجتده اولان معامله‌نك زمان حلولی ماه شعبان ایدی . حضرت عمر سؤال ایتدی که بوشعبان قنغی شعباندر ، کچن شعبانمیدر، یوقسه حالا اوزرمزده اولان شعبانمیدر. بونك اوزرینه اعیان صحابه‌یی جمع ایدوب آنلر ایله مذاکره بیوردی‌که تاریخی قنغی واقعه‌دن اعتبار ایده‌لم . عرض ایتدیلرکه پیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك زمان وفاتندن اعتبار اولنسون دیدیلر. امیرالمؤمنین حضرت علی کرم الله وجهه ایتدی:

انسب اولدركه ابتدای تاریخ اول حضرتك هجرتندن اوله. زیرا اول زمان حق و باطلك فرق اولنديغى زماندر ونزول شریعت واحكام زمانیدر . جمله اصحاب استحسان ایدوب آنك اوزرینه اتفاق ایلدیلر وابتدای سالی، ماه محرمدن اعتبار ایلدیلر. آنكچوندركه اشهر حرمدر . وخلق عالمك حجدن انصراف ورجوع ایلدكلری آیدر .)

*
* *

شهور عربیه‌نك معاملات اوزرینه اولان تأثیری سطور آتیه‌ده پك كوزل بر صورتده توضیح وتبیین ایدلمشدر .
(بر سنهٔ قمریه ایله بر سنهٔ شمسیه بیننده اون كون یكرمی بر ساعت ، صفر دقیقه ، اون اوچ ثانیه‌لك بر فرق واردر . بو حالده فرق مذكور یوز سنهٔ شمسیه‌ده ۱۸۷ كون ایله ۰,٥١٤٨ اجزاسنه وارير . یوز سنه‌ده بوقدره واصل اولديغى حالده فرق مذكورك قاچ سنهٔ شمسیه‌ده بر سنهٔ قمریه‌یه واصل اوله‌جغى حساب ایدیلنجه علی‌التقریب اوتوز اوچ بچق سنهٔ قمریه‌نك غائب اوله‌جغى تظاهر ایده‌جكی كبی تقریباً اون یدی سنه ایچنده مثلا بوكون موسم بهاره تصادف ایتمش اولان بر آی بوندن اون یدی سنه صكره صوك بهاره تصادف ایدر :
معاملات دینیه‌مزده بو تغیرك اهمیتی اولمیه‌جغى آشكار ایسه‌ده معاملات دنیویه‌مزده اوتوز اوچ بچق سنه ظرفنده مصرف جهتیله موجود وواردات جه مفقود بر سنه ظهور ایتمسی طبیعیدر
شهور قمریه‌یه تطبیق اولنه‌جق معاملاتمزده بالجمله معاشات

وعلوفه کبی شهری مصارف ، سنین قمریه یه تابع اوله جق اولسه اول مصرفی تسویه ایچون آلنه جق واردات مواسم اوزرینه مبنی بولنه جغندن بر سنه وارداتسز مصرف اختیاری لازم کلیر .

بو وقعه ابتدا خلفای عباسیه زماننده وقوعه کلمش ومعاملات مدنیه ده سنین شمسیه اعتباری لزومی تبین ایتمش ایسه ده (۳٦۳) سنه سی خلیفه اولان (طایع لله) زماننه قدر خزینه نك مدخراتی ایله مصارف تسویه اولنوب قپادلمشیدی : فقط خلیفهٔ مشارالیه زماننده تمادی حروب ایله مضایقهٔ مالیه کماله کله رك مدخراتدن ده اثر قالمیوب بر سنهٔ شمسیه ایچنده اوینامقله مصارف صرف آچیق قالمش بولندی :

(طایع لله) علما وفقهایی جمع ایله بوکا تدبیر ایدلمسی حقنده اولنان مذاکره ده اوتوز بر سنهٔ قمریه ظرفنده اوتوز سنه لك مصرفك تسویه سی قرارلشدیریله رك بر سنه یی کبس ایتمك قاعده سی اتخاذ قلندی ، قباجه بر حساب ایله اتخاذ اولنان بو قرارك ینه کبسلره احتیاجی اوله جغی بر عصر صکره یعنی ٤٦٥ سنهٔ هجریه سنده سلجوقی حکمداری اولان جلال الدین ملك شاه سلجوقی عصرنده تبین ایتمکله مشارالیهك وزیری (نظام الملك)ك ریاستی آلتنده حکمای وقتدن [۱] بر مجلس فنون عقد ایدیله رك (٤٧١) سنهٔ هجریه سی رمضاننك اونجی کوننه

[۱] حکمای مومی الیهم (عمر الخیام) ، عبدالرحمن حارثی ، ابومظفر ، میمون واسطی ، محمد خازن)ناملریله مشتهر اولان ذواتدر .

مصادف اولان اول فصل ربیعدن ییل باشی وسنهٔ مذ کورەدن مبدأ تاریخ وضع، وفرس قدیمك قبول ایتدکلری اسامئ شهوری احیا ایدوب (تاریخ جلالی) اسمنی ویردیلر . وضع اولنان اشبو تاریخده حکمای مومی الیهك قبول ایتدکلری اساس موالید ثلثه یه نسبتله رأس حملك ییل باشی اولمسندن واعداد ایام نظره آلنمیوب شمسك رأس حملدن ایکی دفعه مروری آرەسندەکی زمانی بر سنه اعتبار ایتمش اولدقلرندن سنەلری (سنین حقیقیه) اولەرق نه کبیسه مطالعەسنه ونەده حساباتنه احتیاج قالمشدر . شمدی یه دکین طبایع اشیایه ودور اجرامه موافق بونك قدر کوزل ومکمل تاریخ اتخاذ اولنەمدیغی مسلم ارباب توقیت اولوب اکر تاریخ متخذك مبدئی بر یوم مقدسه [١] ویاخود بر وقعهٔ شایعه یه ایصال اولنمش اولسەایدی بوکون ممالك اسلامیەده علی العموم مستعمل بولنور وحالا حس ایتمکده بولندیغمز تاریخ احتیاجندن بتون خلق وارسته قالیردی .)

*
* *

دولت علیهٔ عثمانیه نك مبدأ استقلال علویت اشتمالی ٦٩٩ سنهٔ قمریهٔ

[١] علمای ریاضیوندن برذات بوبابده دییورکه: (مسجد قبا) نك تملی وضع اولندیغی کون عز وسعادت اسلامیانك بدئی اولمغله یوم مذکور بین المسلمین بر یوم محترم عد اولنمق لازم ایکن نصلسه اهمال اولنمش ویا خاطرلره کلەمشدر : اوکون شمس ، میزان برجنك ایلك درجەسنده بولندیغندن آنك سنه باشی اتخاذیله تاریخ شمسیمزه مبدأ ایدلمسی وبوصورتله ایام محترمه عدادینه قونلمسی اصوب من الصوابدر. تقویم جلالی یی پایان هیئت بونقطه یی بولمش اولسەایدی نه قدر اعلا اولوردی.

هجریه‌سنه شرف مصادف اولمغله بو کون سلطنت سنیه بالیمن والاقبال آلتی یوز اللی بشنجی‌سنهٔ قمریهٔ تأسسنه داخل‌وخلافت جلیلهٔ عثمانیه ایسه ٩٣٣ سنهٔ قمریه‌ده منور ساز عیون اهل ایمان اولدیغی جهتله اشبو مدت میامن منقبت خلافت دخی بو کون درت یوز برنجی سنهٔ متیمنه‌یه واصل اولمش بولنیور . همان جناب مولای متعال اشبو نوسال مبارکی ذات ملائك صفات حضرت پادشاهی حق عالیٔ خلافتپناهیسنده موجب یمن وسعود ومادام‌الاعوام نیجه امثالنی مشاهده سروریله قلب مکارم اوب شاهانه‌لرینی مسعود بیوره‌رق سایهٔ مراحموایهٔ ملوکانه‌لرنده کافهٔ تبعه وزیر دستان همایونلرینی دخی نائل رفاه نامعدود بیورسون آمین .

١٣٢٢ سنهٔ مالیه‌سی

یارینکی چهارشنبه کونی ١٣٢٢ سنهٔ مالیه‌سنك مبدئی وسنهٔ مذکوره‌نك کندیسنه مخصوص تاریخ احداث وترتیبنك ینه کندیسنه مخصوص اولان یوز اون اوچنجی دور سنویسنه مصادف کونیدر . معلوم اولدیغی اوزره کرك ضبط شئون ووقوعات وکرك تنظیم وتقویم معاملات مقصدیله بالجمله اقوام ماضیه وحاضره اوچ درلو تاریخ اتخاذ ایتمشلردر . بواوچ درلو تاریخ ، سنه‌نك یا شمسی ، یاقمری ویاخود کندیسی شمسی‌ده آیلری قمری اولمسنه کوره معتبردر . ایشته بواوچ سنه‌دن خارج اوله‌رق اخیراً برده سنهٔ مالیه احداث ایدلمشدرکه بونك سنه‌سی قمری، آیلری شمسی‌در ، (ریاض المختار) نام مجلهٔ کزیده بونی پك کوزل ایضاح ایدییور. دییورکه :

(اوائل دولت علیهٔ عثمانیه‌ده واردات ومصارفات، زعامت وتیمار اصحابی طرفندن طوغریدن طوغری‌یه محللرنده قبض وصرف اولنوب مرکز سلطنتك توظیف ایتدیکی عسکر و سائره‌یه

نسبتله جزئی اولدیغی کبی آکا قارشـولق وارداتك اکثریسی دخی شهور قمریه ایله استحصال اولندیغی جهتله خزینهٔ جلیـله موازنه‌سنه خلل ویره‌جك شی اولمدیغندن سنهٔ شمسیه استعمالنه لزوم کورولمه‌مش ایدی . کرچه شهور شمسیه اعتباریله استیفا اولنان بعض مقاطعات بدلی وارایدیسه‌ده بونلره‌ده (تفاوت حسنه) نامیله بر مقدار شی ضم اولنمق عادت ایدی . [١]

[١] تفاوت حسنه حقنده تاریخ کتابلرنده مقید اولان سطور :
« اوته‌دنبری اقلام خزینه‌ده مقید اولان مقاطعـات میریه‌نكماللری فی‌الاصل غروش اعتبار اولنمش ایسه بهر غروشنه ایکیشر آقچه واکر ثمن دیووضع وقیداولنمش ایسه‌بهر بیك آقچه‌سنه اون دردر آقچه تفاوت حسنه نامیله‌ضم اولنه‌کلوب دفتردار عثمان‌افندی‌ایسه بواثناده واردات‌خزینه‌نك تزییدی ضمننده مخارج و مواردینی تفتیش وتحقیق ایتمکده اولمسـیله اشبو تفاوت حسنه نامیله ضم اولنه کلان مبالغـك سبب وضع و کیفیت نظامنی تدقیقه ابتدار ایتمشـیدی . خصوص مذکور ایسـه کتبه ومأمورین خزینه‌دن لدی‌السوأل سنهٔ قمریه‌نك ابتداسی محرم وانتهاسی ذی‌الحجه اوله‌رق‌اصحاب‌تقویم ونجوم حسابجه‌هر آی ٢٩ کون ١٢ ساعت ٤٤ دقیقه‌درکه جبرنقصان طریقیله برآی یکرمی طقوزه وبرآی اوتوزه کلیر . واول‌حسابات اوزره‌برسنهٔ‌قمریه ٣٥٤ کون ٨ ساعت ٤٨ دقیقه اولور . برسنهٔ‌شمسیه دخی ٣٦٥ کون بش ساعت ٤٩ دقیقه و (٤١ ثانیه‌دن خزینه‌جه‌صرف‌نظرایدلمشدر) اولدیغندن برسنهٔ قمریه ایله برسنهٔ‌شمسیه بیننده ١٠ کون و٢١ ساعت ١دقیقه تفاوت بولنمغله برمحرمی مقاطعه‌ایله برمارتی‌مقاطعه‌نك ماللری‌یوزغروش‌اولسه‌محرمی‌مقاطعه‌صاحبی‌تقریباً ٣٥٤ کونده برکره یوز غروش ومارتی مقاطعه صاحبی ٣٦٥ کونده برکره کذلك یوز غروش ویرمك ایجاب ایده‌جکی ومصارف میریه‌نك اکثری سنهٔ قمریه اعتباریله رؤیت اولندیغنـدن هر ٣٣ سنه‌ده برکره بو مصارفك برسنه‌لك قارشولغی مفقود اولمق لازم کله‌جکی جهتله سنهٔ

دفتردار مرحوم مورەلی عثمان افندینك ١٢٠٩ سنەسندە در دولته عرض ایتدیکی تقریر اوزرینه تفاوت حسنەدن دولتجه کوریلن خسار آکلاشیلوب تصحیح کیفیت ایدلمش ونهایت معاملاتك خزینهٔ جلیلەیه جمع ایدلمسی اوزرینه عشر وسائره کبی واردات ارضیەنك سنهٔ شمسیه ایله معاملاتی ضروری اولدیغندن مصارفات دخی آکا تطبیق ایدلمك اوزره مالیەجه بر سنهٔ شمسیه اتخاذینه لزوم ومجبوریت کورلمش اولدیغنه بناءً سنەسی قمریٔ هجری وآیلرینك اسامیسی سریانی وروما آیلرینك اسامیسندن مرکب ومخلوط[٢] وکونلری روما آیلرینك کونلرندن عبارت اولمق اوزره

شمسیه اعتباریله ضبط اولنان مقاطعاتك اموال مقیدەلرینه (تفاوت حسنه) نامیله ١١ کونلك قدر مال ضم اولنه کلمشدر . دیو ....

[٢] قبل المیلاد ایکنجی عصردە ودها صکرەلری یازیلان آثار یهوددە محرر اولوب بوکون دخی یهودیلرجه مستعمل اولان آیلرك آدلری بروجه آتیدر :

١ — تیسری (تشرین)

٢ — مارسوان ویاخود سادەجه (حسوان) تشرین ثانی

٣ — کیسلەو (کانون اول) کانونك سریانی اولدیغی قاموسدە مصرحدر .

٤ — تەبت (کانون ثانی)

٥ — سباط (شباط) . بو دخی قاموسدە بووجهله ایکی درلو اولەرق یازلمش وسریانی اولدیغی ایضاح ایدلمشدر .

٦ — آدار ، آذار ، آذر (مارت)

٧ — نیسان

٨ — ایار (مایس)

٩ — سیوان (حزیران)

۳۱	مارت	۳۰	ایلول
۳۰	نیسان	۳۱	تشرین اول
۳۱	مایس	۳۰	تشرین ثانی
۳۰	حزیران	۳۱	کانون اول
۳۱	تموز	۳۱	کانون ثانی
۳۱	آغستوس	۲۸ یا ۲۹	شباط

آی و کونلری سنهٔ شمسیٔ مالی نامیله قبول ومقاطعات ایلك بهارده الزام واحاله اولندیغی جهتله مارت آیی سنه‌باشی اتخاذ قلنمشدر. حاصلی شو ذکر اولنان آیلر، فلان سنهٔ قمریهٔ هجریه‌نك مارتی ویا نیسانی و.... الخ شباطی دیمك مالیه خزینه‌سنجه اتخاذ قلنمش وشباطی‌ده درت سنه‌ده بر کبیسه ایدلمکده بولنمش اولوب

---

۱۰ — تموز
۱۱ — آب ، آو (اغستوس)
۱۲ — ئه‌لول ، (ایلول)

بو آیلردن (تموز) ایله (آذار)ك برر نام معبود اولدیغی مرویدر . سنهٔ موسویه‌نك پك اسکی بر زمانده تشریندن باشلادیغی محتمل اولوب بالاخره نیسانه انتقال ایتمش ایسه‌ده ینه تشرین اقامه ایدلمشدر .

مارت: لاتینجه Martius (مارتیوس) دن مایس لاتینجه Maius (مایوس)دن، حزیران سریانیجه‌دن ، آغستوس Augustus رومانك برنجی ایمپراطوری اولان بوذاتك اسمندن مأخوذدر. کونلرمزك اسملری دخی مختلطدر . مثلا : جمعه ، عربی، پازار : اصلی اولان بازاره کوره فارسی، صالی : قاموس ترکیه کوره عبدهٔ اجرام سماویه اولان اقوام قدیمه عندنده حرب الٓهی زعم اولنان مریخه منسوب کون. چهارشنبه و پنجشنبه ؛ فارسیدر .

شو حالده سنهٔ قمریه مدتی اولان (٣٥٤) وتقریباً ثلث کونده سنهٔ شمسیه مدتی اولان (٣٦٥) وتقریباً ربع کون آرانمغه قالقیشلمش اولیورکه برنجیسی ایکنجیسندن تقریباً ١٠ کون و ٢٢ بچق ساعت قدر یاخود تقریباً اون بر کون نقصان اولدیغی حالده اعظم ، اصغرك ایچنده آرانمش اولیور . بوده بر خانه‌یی کندی مرکباتندن اولان براوطه‌یه صیغدیرمغه چالیشمق دیمکدر . حتی کچن ١٢٨٧ سنهٔ مالیه‌سنك ٩ کونی (١٢٨٧) سنهٔ قمریه‌سیله و (١٢٨٨) سنهٔ قمریه‌سندن و (٢) کونی دخی (١٢٨٩) سنهٔ قمریه‌سندن اولدیغی جهتله مذکور سنهٔ مالیه‌یه نه اسم ویرلمك لازم کلوردی؟ دیه ایراد اولنه‌جق سؤاله هیچ برجواب ویریله‌مز . بلکه معاملات قیودیه‌یی تشویش ایده‌جکی تصدیق اولنوب کچیلور . وشمدی ایسه (١٣٠٢) سنهٔ مالیه‌سی مارتی (١٣٠٣) جماذی الآخرینك یدنجی کونی داخل اوله‌جغی کبی اختلاف کیتدکجه ترقی ایده‌جك و ذاتاً بر مبدئی دخی اولمدیغندن بوندن معلوم اولان بر کونك دها ایلروده صحیحاً نه کون اولدیغی بیلنه‌میه‌جکدر .

سنتین مذکورتین بیننده شو اختلافك وقوعی طبیعی اولدیغی جهتله هیچ اولماز ایسه برسنه‌دن زیاده آرتمسنه میدان ویرلمامك ایچون اختلاف مذکور تمام سنه‌یه بالغ اولدیغی زمان او سنهٔ مالیه‌دن صرف نظرله برسنه آتلانمسی تصور اولنه‌رق حتی ١٢٥٣ سنهٔ مالیه‌سنك ختامنده (١٢٥٥) سنهٔ مالیه‌سنك داخل اولدیغنه

قائل اولنوب آرادن (۱۲۵٤) سنهٔ مالیسی محوایدلدیکی معلومدر :[۱] مرحوم مشیر شاکر پاشا (سنهٔ مالیه حقنده مطالعات) نام رساله‌سنده سنهٔ مالیه‌نك تقویمی لزومندن بحث ایتدیکی صره‌ده سنهٔ مذ کوره‌نك (بیوك برصندیغی کوچك صندیغك ایچنه‌قویمق قبیلندندر . بناء برین معاملات مدنیه‌مزده استعمال ایتمکده اولدیغمز تاریخ رومی‌یی طوغری برصورتده افراغ ایتمکلکمز احتیاج مبرم آلتنده‌در) دنیلدیکی کبی سنهٔ قمریه حقنده دخی :

[۱] تاریخ دیورکه :
فی‌الاصل ملت اسلامیه‌ده تاریخ قمری مرعی ایکن خلفای عباسیه‌دن (طایع‌لله) عصرنده تسویهٔ مصالح دولت ایچون قباجه بر حساب تقریبی اوله‌رق هر اوتوز بر سنهٔ قمریه اوتوز سنهٔ شمسیه اعتبارایله سنهٔ شمسیه حسابی وضع اولنمشیدی . بعده دولت علیه‌ده دخی بو قاعده جاری اولمشدر . لکن سنه‌لری قمری و شهوری شمسی اولدیغی حالده هر اوتوز اوچ سنه‌ده برسنه آتلانه‌رق تصحیح اولنه کلمشدر . حتی (۱۰۸٦) سنهٔ هجریسنده ابتدای مارت ذی‌الحجه‌نك یکرمی بشنجی کونی واقع اوله‌رق ۸۷ سنه‌سی ایچنده مارت وقع اولمدیغی حالده اولجه‌مارتی اولان میری خدمتلری ۸۷ سنه‌سی مارتنه محسوباً توجیه وسندلری اولوجهله تنظیم ایدلمش وصکره‌دن تداخل سنه‌سی اولدیغنه کسب اطلاع اولنه‌رق اول سنه‌لرك ۸۸ سنه‌سی محرمنده واقع مارت اولمق اوزره تصحیحلری فرمان بیورلمش ایدی .
تاریخك بیانه کوره جنتمکان سلطان محمود خان اول زماننده ثانیاً دفتردار اولان الحاج عاطف مصطفی افندی طرفندن تصحیح حساب ایچون برتقریر ویرلدیکی کبی (۱۲۰٥) تاریخنده دخی کمرکجی حسن آغا اصحاب کمرك حقنده شهور قمریه‌یی شهور شمسیه‌یه تحویل ایتمش ایسه‌ده مالکانه‌لر حقنده بوحال باقی قالمشدر .

(خصوصات دینیه‌مزه ینه سنین قمریه کما کان دوام ایتمك اوزره شمسی وحقیقی بر تاریخ مالی اتخاذی احتیاجات مبرمه‌دندر).

دنیلیورکه، درجهٔ صحتی تدقیقدن وارسته‌در . شو حالده بو بو تاریخ مالی نصل اولملیدر ؟ بونی ینه (ریاض المختار) کمال وقوف ایله بروجه آتی بسط و تمهید ایلیور : پیغمبریمز علیه افضل التحیات افندیمز حضرتلرینك مکهٔ مکرمه‌دن هجرتله مدینهٔ منوره‌یه وصوللری اون برنجی سنهٔ هجرینك ربیع الاولنك اون ایکنجی کونی اولدیغندن بوبابده اصول علمیه‌سی وجهله یاپیلان حساب دقیق نتیجه‌سنده یوم مذکورده شمسك میزان برجنك برنجی درجه‌سنده اولدیغی یعنی صوك بهارك تساوی لیل ونهار کوننه تصادف ایتدیکی تحقق ایتمکده‌در .)

(ریاض المختار) بو حسابی واقفانه ارائه ایتدکدن صکره دییورکه: (شو حالده دولت علیهٔ عثمانیه‌جه سنهٔ هجریٔ قمری قوللانلدیغی کبی برده هجریٔ شمسی قوللانیلوب مبدئی میزان برجنك برنجی درجه‌سندن اعتبار ایدلسه اك منتظم بر سنه باشی اتخاذ اولنمش اوله‌جغی معلوم اهل وقوف اولوب علی الخصوص فخر کائنات افندیمزك مدینهٔ منوره‌یی تشریفلری کوننك بوکا مبدأ تاریخ دوشمسی نه کوزل تصادفاتدندر. عصرمز منجم‌باشیلرندن متوفی طاهر افندی دخی مدینهٔ منوره‌یی تشریف سعادت کونی شمسك میزان برجنك برنجی درجه‌سنده اولدیغنی حساب ایتمش

وتقویم سنوی یه ادخال ایلمش اولدیغی کبی خلقی طرفندن تعقیب ایدلمکده بولنمش ومشهور مورخلرمز دخی مبدئی یوم اعتدال خریفی اولان روز فیروز هجرت نبویه وسنه‌لری سنین شمسیهٔ حقیقیه اولمق اوزره دولت علیهٔ عثمانیه‌جه اتخاذی ضروری اولان سنهٔ شمسیه‌نك سنهٔ هجریٔ شمسی نامیله اتخاذینی توصیه ایلمشدر) .

افاضل محررین عثمانیه‌دن مرحوم شمس‌الدین سامی بك سنهٔ مالیه حقنده :

(سنهٔمالیه، اساساً معاملات مالیه ایچون قبول اولنان ومارتدن بدأ ایدن برسنهٔ شمسیه‌درکه ابتدای قبولنده تاریخ هجریٔ قمری ایله قوللانیلوب اووقتدن بری تاریخ قمریدن ایکی سنه تخلف ایده‌رك کری قالمشدر ، وبوفرق کیتدکجه تزاید ایتمکده‌در . بناءًعلیه هجرت نبویه‌دن بری سنهٔ شمسیه ایله حساب اولنه‌رق اساساً تصحیحی وذاتاً یاکلش اولان رومی آیلره‌ده اعتبار اولنمیه‌رق هیئتـه موافق وطوغری بر تاریخ شمسی‌یه تحویلی الزمدر) عنیسیله توضیح حقیقت ایتمشدر .

مصطفی حلمی بك دخی هیئت فلکیه نامنده‌کی کتابنده (سنه‌لر حقنده مطالعات) بحثنده دیورکه :

(سنه‌سی هجریهٔ قمریه، آی وکونلری شمسیهٔ مالیه نامیله قوللانلمقده اولان زمان مقیاس کبیرینك حاوی اولدیغی اون ایکی ماه مالینك سنهٔ هجریهٔ قمریه‌دن اعظم اولمسی وبووجهله سنهٔ

مالیه ایامنك علی الاکثر ایکی وبعضاً اوچ سـنهٔ قمریه‌یه آیریله‌رق سنهٔ مذکوره‌یه براسم تخصیص ایدیله‌مامسی وبویولده بر اصول تقویمك مظهر انتظام اولمسی درجهٔ نهایه‌ده لازم اولان قیودات مالیه وسائره‌یی شبهه‌سز تشویش ایلمسی وهکذا بر طاقم حسابات مشوشه‌نك دفع ورفع ایدلمسی بزمده سنهٔ شمسیه‌یی طوغریدن طوغری‌یه مقیاس اتخاذ ایلمکلکمزی ایجاب ایدر .

مع‌مافیه دخول وخروجی قمرك حرکاتنه وبو وجهله شمسه نظراً مملکتمزك موقعنه عائد اولان اوقات شرعیه وایام مبارکه ایچون مواقع حرکات قمر نظر دقتدن هیچ برزمان دورطوتلمیه‌رق ینه‌شیمدیکی اولدیغی کبی هر برخصوصی حساب اولنوب تقویملره درج ایدلملی . زمان مقیاس کبیری ایچون اتخاذی طبیعی وضروری اولان سنهٔ شمسیه‌نك مبدئی هجرت حضرت پیغمبر (صلعم) دن اعتبار ایدلمسی وبووجهله ابتداسی بلیرسز اولان سنهٔ مالیه یرینه قائم اولمسی وبویولده استعمال ایدیلن سنهٔ شمسیه مدتنك دخی تقویم جلالی‌یه کوره بر سـنه مدتندن عبـارت اولان $\frac{٨}{٣٣}$ ٣٦٥ کوندن عبارت بولنمسی لازم کلیر . چونکه افرنجیدن درت بش عصر مقدم میدانه قونولمش اولان تقویم جلالینـك کرك تقویم رومی وکرکسه تقویم افرنجی‌یه نظراً دهـا طوغری وصحیح اولمسی وبانیسنك بوندن سـکز طقوز عصر اول کلمش علمای اسلامیه‌دن بولنمسی تقویم جلالینك قبولنه بزی تشویق وترغیب ایده‌جك اسباب قویه‌دن عد اولنسه سزادر) .

١٣١٤ سنه‌سنده طبع ایدلمش اولان (قوزموغرافیا) نام کتاب مؤلفی ارکان حربیه امراسندن مصطفی رشید بك دخی دییور که :

(سنهٔ شمسیه ایله سنهٔ قمریه بیننده تقریباً اون برکون فرق اولوب اشبو فرق اوتوز اوچ سنه‌ده بر سنه‌یه بالغ اولمغله سنهٔ مالیه‌یی تاریخ قمری‌یه ارجاع ایتمك ایچون هر اوتوز اوچ سنه نهایتنده برسنه ترك اولنور ایدی. حال بوکه قرق آلتی سنه‌دنبری فرق مذکور ترك و تصحیح ایدلمدیکندن ١٣٠١ سنهٔ مالیه‌سی ابتداسنده سنهٔ قمریه ایله سنهٔ مالیه تاریخلری بیننده تقریباً برسنه ویوز قرق درت کونلك برفرق موجوددر) .

*
* *

بو کون ١٣٢٣ سنهٔ مالیه سنك مبدئی اولمق مناسبتیله اقوام مختلفه‌جه قدیماً موجود اولان سنه باشیلری بروجه زیر درج ایدلدی :

اسکی مصریلرله ، کلدانیلرك ، ایرانیلرك ، سوریه‌لیلرله ، فنیکه‌لیلرك ، وقارتاچیالیلرك سنه باشیلری اعتدال خریفی ایدی. بنی‌اسرائیل سنهٔ ملکیه‌لری مبدئی ایلول ویا تشرین اوله عطف ایتدکاری حالده سنهٔ روحانیه‌لری اعتدال ربیعی‌یی تعقیب ایدن غرهٔ قمردن ، یونانیلر اولا تحول شتوینك بعده تحول صیفینك ایرتسی کونلردن اعتبار ایدرلردی . هیئت‌شناس شهیر (لالاند) بونی یوم اول ایلول اوثق اوزره قبول ایدییور. اسکی روما‌لیلر اوچ سنه باشی اتخاذ ایتمشلردر : بونلردن بری (رومولوس) زماننده اعتدال ربیعی، ایکنجیسی (نوما) زماننده تحول شتوی،

اوچنجیسی دخی یولیوس تقویمنك اصلاحندن اعتباراً کانون ثانی مبدئی‌در . چینلیلر کونشك حوت برجنه انتقالندن صکره‌کی ایلك غرهٔ قمردن اعتبار ایتدکلری حالده مکسیقالیلر آنلرجه دم ظهور خضارت اولان ٢٣ شباطی سنه باشی عد ایتمشلردی . انکلتره‌ده ١٧٥٣ سنه‌سنه‌قدر سنه باشی ٢٥ وفرانسه‌ده (مه‌روو- نجیه‌نلر) زماننده برمارتدن ابتدا ایدردی . (قارلو ونجیه‌نلر) زماننده میلاد عیسادن، (قاپه) سلسله‌سی زماننده مارتك یکرمی ایکیسیله نیسانك یکرمی بشی آره‌سنده اختلاف ایدن پاسقالیا کوننددن باشلامش والنهایه ١٥٦٣ سنه‌سنده طقوزنجی شارل ابتدای سنه‌یی ینه بر کانون ثانی‌یه ارجاع ایتمشدر :

اوروپا، شرقی بیلمزدیه بوندن اوتوز قرق سنه اول متداول اولان برسوز حالا حکمنی اجرا ایتمکده‌در . مثلا فرانسزلرك بیوك آنسیقلوپه‌دیسنده (محمدیلرده کونشك حمل برجنه انتقالی کونی سنه باشی باشلار) عباره‌سی عیناً محرردرکه محض خطادر . آنسیقلوپه‌دینك بوکوندن مقصدی (نوروز) اولدیغنده شبهه یوقدر . منجم باشی تقویمنده مسطور اولدیغی اوزره بوسنه‌دخی کونش نقطهٔ معتدلهٔ فصل بهار اولان برج حملك ثانیهٔ اولاسنه محرمك یکرمی بشنجی وتاریخ میلادینك ١٩٠٦ سنه‌سی مارت رومیسنك سکزنجی ومارت افرنجینك یکرمی برنجی چهارشنبه کونی اذانی ساعت ایله سکز ساعت اوتوز دقیقه آننده نقل وتحویل ایده‌جکدر . فقط بو محمدیلرك سنه باشیسی دکلدر .

اول ایام بهاردر . (نوروز) اسکی ایران تقویمنده وتقویم جلالیده سنه باشی ومعهذا ایلك بهار مبدئی اولمق اوزره قبول ایدلمشدر . محمدیلرده سنه باشی سنهٔ قمریهٔ هجریه‌نك برنجی آیی اولان محرمك برنجی کونی باشلار. سنهٔ مالیه‌یه کلنجه سبب احداثنی بالاده مفصلاً ذکر ایلدك .

* * *

(سنهٔ مالیه حقنده مطالعات)ك مندرجاتندن بر سنهٔ شمسیهٔ هجریه مبدئی حقنده وارد اولان شو سطرلری دخی عیناً اقتباس ایدییورز .

(کندیمزه اویله بر تاریخ انتخاب وتأسیس ایده‌لم که او تاریخ وقتاً من الاوقات بتون عالم اسلامیتجه قبول اولنه بیلمك استعدادنده اولسون . چونکه تأسیس ایدیله‌جك تاریخ صفات لازمه‌یی جامع اولمقله برابر برده دنیاده مسکون اسلاملر بیننده موقع قبول واستعماله کله بیلمك استعدادنده اولمسنه اعتنا ایدیله‌جك اولورسه فنامی اولور ؟ حدذاتنده محرك ارضده سنه باشی اتخاذینه اك مناسب اولان نقطه‌لر اعتدالین ایله تحول شتا نقطه‌لرندن بریدر . بونلردن نصف کرهٔ شمالی خلقنه کوره ابتدای خریف ونصف کرهٔ جنوبی خلقنه کوره ابتدای بهار نقطه‌سی اولان میزان برجنك ایلك درجه‌سی بالتصادف تام یوم هجرته واسلامیتده ایلك مسجد تملی آتیلدیغی کونه راست کلمك وبین المسلمین تاریخك هجرتدن بدأ ایتدیرلمسنه ذاتاً مجلس جناب خطاب (رع) ده

اجماع امت حاصل اولدیغی [۱] هرکسجه معلوم اولمق وعلی الخصوص برکوزل اصول کبیسه ایله نقطهٔ مذکوره وسنه‌سی فنی ولایتغیر کوزل برمبدأ تاریخ اوله بیلمك استعدادنده بولنمق ودیکر ربیع تحول نقطه‌سنی سـنه ایچنده براقمقله عظیم مشـکلاته دوچار اولنمش بولنلمامق حسبیله اول میزانك سـنه وتاریخمزه مبدأ اتخاذی مرجحدر) .

[۱] بوبابده (۱۳۲٤ سنهٔ هجریه‌سی) مقاله‌سنده تفصیلات مکمله ویرلمش ایدی .

اقلام اسلام

اخوت اسلامیه‌یی انظار یاروا غیارده جهت جامعه‌سیله تجسم ایتدیرن فضائل دینیه ومعنویه مقتضیات منیفه‌سندن اولدیغی اوزره هرصدای صدق واخلاص دائما افئدهٔ مؤمنینده بر طنین کزین پیدا ایده‌رك روح ووجدانی اهتزازات مسرت پرورانه ایله تیتره‌تیر . کرهٔ ارض اوزرنده بولنان افراد اسلامیه‌نك سعادت حالنه وترقیات مدنیه‌سنه دائر اله کچن هر اثر معتبر الك قیمتدار بر مژدهٔ مفخرت آور اولمق اوزره تلقی ایدیلیر . باخصوص اسلامیتك مدنیت عمومیه‌یه اولان تأثیرات جلیله‌سی ایله فیوضات مقدسه‌سنك حصوله کتیردیکی آثار واعجازی ناطق اولان مؤلفات برکزیده‌دن هر فرد مسلم آیری آیری حصه‌دار شکران اولور . ایشته بو کونکی زمین مصاحبه‌مزی تشکیل ایدن اثرده بونوع مؤلفات برکزیده‌دندر . بواثر (تمدن یاخود معارف اسلامیه) نامنده بر رسالهٔ حقیقت اساله وصاحبی علمای اسلامیه‌دن شروانلی احمد فرید اسمنده برذات معارف کستردر . مومیٰ الیه اشبو رساله‌سنه (اسلامیت ومدنیت) فصلیله ابتدار ایدییور . دییورکه :

(اوروپاده بو کونه قدر حقنده دوشـونلمه‌مش یاخود دوشونلمك آرزو ایدلمه‌مش بر ذهاب باطل وارکه اوده اسلامیت مساعد مدنیت اولمامسی ذهابیدر . طوغریسی بو حاله شاشمامق الدن کلمز . اونجی عصر میلادی رجالندن فرانسه‌لی (کربرت) [١] زماننده دنیانك الك مکمل مکتبی ایله علوم وفنون متنوعه هپ مسـلمانلر النده اولمغله (کربرت) اندلس حکمدارلرندن (عبـدالرحمن ثالث) دورنده (قرطبه) شهرینه کلمش واوراده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره روما یه عودت ایدوب مسلمانلردن اوکرندیکی علوم وفنونی کندی لسانه ترجمه ایتمشـدر . حتی قرطبه مدرسهٔ اسـلامیه‌سندن آلمش اولدیغی (کرهٔ مجسمه) یی میدانه چیقـاروب اوکونه قدر اوروپاده مستعمل اولان لاتین رقملرینی لغو ایده‌رك آنك یرینه عرب رقملرینی موقع استعماله قویمق ایسته‌مش ایسه‌ده بتون ایتالیا پاپاسلری واهالیٔ خرستیانیه:

— کربرت رافضیدر . مسلمانلره مخصوص بر طاقم فن ایله اوغراشیور . اطرافنده اولان خرستیانلرك ذهنلرینی لزومسز معلومات ایله زهرلیور .

دیه بوغیور ذاتی دوچار مشکلات ایلمشـلردی . چونکه او زمان اوروپاده مدنیت نامنـه برشی یوق ایدی . معلومدرکه قرون وسطاده اوروپاده معارف ومدنیت نامنه کوزه چارپه‌جق

---

[١] ١٤٦ نجی پاپادر . ایکنجی سیلوستره نامیله معروفدر . برنجی آلمان پاپادن صکره پاپا اولمش ایلك فرانسز پاپادر . ٩٣٠ سنهٔ میلادیه‌سنه طوغری (اوریاق) ده طوغمشدر . اصل اسمی (ژربر) در .

برشی یوق ایکن مسلمانلر مقتضیات شرعیه‌دن اولمق اوزره علوم وفنونه اوقدر رغبت واخلاص باغلادیلرکه بوکون اوروپا مدنیتنك اساسنی تشکیل ایتدیلر دیسه‌ك مبالغه ایتمش اولمایز .)

صاحب رساله‌نك شو بیاناتی پك طوغریدر . بو فصلك مابعدی اهل اسلامك علوم وفنونه سبق ایدن خدماتنه دائر اولوب بوبابده دخی پك چوق امثال معتبره ارائه ایدلمشدر . مومی‌الیه احمد فرید افندی دییورکه :

(هر لسانك تحصیلی ایچون لازم اولان صرف ونحو قاعده‌لری ابتدا مسلمانلر طرفندن وضع وترتیب ایدلمشدر . بو ، مسلمانلرکده ، خرستیانلرکده معلومیدر . بو علمی اولا حضرت علی رضی‌اللّٰه عنه حضرتلری وضع وترتیب بیورمشلردر . فن صرف ونحوده بصریون وکوفیون قوللری دیه تفریق وتخصیص ایدیلن اقوال وآرا ، بصره وکوفه شهرلرنده علما وفضلانك قول ورأیلریدر . (امام خلیل) ، (سیبویه) ، (اخفش) وسائر ائمهٔ مشهوره اشبو ایکی هیئت علمیه اعضاسندندرلر . شمدیکی اوروپالیلرك (آقاده‌میا) لفظی ایله تعبیر ایتدکلری مجالس علمیه بونلردن عبارتدر . کرچه (آقاده‌میا) لفظنك یونانی اولدیغندن بالاستخراج بو مجلسك یونانیلر زماننده‌ده اولدیغنه ذاهب اولمشلرسه‌ده اوزمان (آدقاموس) نامنده اولان برذاتك باغچه‌سنده کشاد ایدلمش برمکتبه (آقاده‌میا) دنیلمشدر . یوقسه بو آقاده‌میا شمدیکی مجالس علمیه هیئتنده اولان (آقاده‌میا) اولمسه کرك .

ایشته بوکبی مجالس علمیه دخی مسلمانلر طرفندن وضع ایدلمش واوروپالیلرده اسلاملردن کوروب یاپمشلردر .)

(اقسام کلمه ایله مجرد، مزید ، فاعل ومفعول وسائر مباحث لسانیه‌نك مسلمانلردن آلنمش اولدیغنی تواریخ معتبره‌ده وحتی اوروپا محررلرینك مسلمانجه‌یه ترجمه ایدلمش کتابلرنده کوردك. بز بوراسنی علی سبیل الحکایه سویلیورز . مقصدمز ، اسلامیت مانع مدنیت دکل دیمکدر ومدنیتك برنجی سببلری اولان نیجه علوم لازمه‌نك مسلمانلر طرفندن اختراع ایدلدیکنی ویاخود مسلمانلر النده رواج وترقی بولدیغنی سویلمکدر . علم صرف ، علم نحو ، بیان وبلاغتك تحصیلنه مسلمانلر مسلمان اولدقلری کوندن بری مجبوردرلر . زیرا قرآن کریم واحادیث نبویه‌نك مفهوم ومآلنی آکلامق ایچون بو علملری اوکرنمك لازمدر. بوکونکی اوروپالیلرك پك بیوك براهمیتله تحصیل ایلمکده اولدقلری علم هیئتی اوکرنمك، قرآن عظیم الشانك غوامض ودقائقنه اطلاع ووقوف تام حاصل ایتمك ایچون الزمدر .

(علم هیئت وجغرافیا حقنده امام غزالی حضرتلرینك (المنقذ من الضلال) نام اثرنده وکذلك سیاحین علمای اسلامیه‌دن ابن بطوطه حضرتلری کندی سیاحت نامه‌سنده بوخصوصده مسلمانلری ترغیب ایدوب تحصیلنی الزم کورمشلردر. آیات کریمه‌ده جغرافیا علمنك تحصیلی ترویج بیورلمشدر . علم طبك دخی مسلمان حکیملری النده مرتبهٔ کماله ایردیکی معلوم برکیفیتدر. ظن ایدرمکه

خراسانده ٣١١ نجی سنهٔ هجریه‌ده وفات ایدن (محمد بن زکریا ابوبکرالرازی) یی بیلمه‌ین منتسبین علمدن براوروپالی یوقدر. زیرا بوذاتك احکام طبیه‌یه متعلق اوتوز جلددن مرکب (حاوی) اسمنده برکتاب معتبری وچیچك وقزامق علتلرینه دائر دیکر براثری واردر. بونلرك جمله‌سی اوروپالسانلرینه ترجمه ایدلمشدر. درت یوز یکرمی طقوزنجی تاریخنده (همدان) ده متواریٔ لحدغفران اولان حکمای اسلامیه‌دن (ابوعلی حسین ابن‌سینا) نك (قانون) اسمنده اولان کتابی بتون اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنوب حاوی اولدیغی مسائل طبیه‌وحقائق حکمیه جهتیله آسیا، آفریقا واوروپا قطعه‌لرنده آلتی یوز سنه قدر بالجمله اطبایه اساس معاملات ومأخذ تحقیقات اولمشدر. ابن‌رشد وابوالقاسم کبی علمای اسلامك علم‌طبده نه‌درجه‌ده ایلروده اولدقلرینی پردهٔ تعصبدن غیری برشی قاپلایه‌ماز.

(اوزمان خرستیان طبیبلرینك هیچ براهمیتی یوق ایدی. لیون قراللرندن (سانشو) [٢] نك (قرطبه) شهرینه کله‌رك ابوالقاسم طبیبه مراجعتله‌وجودنده اولان مهلك علتلردن خلاص اولدیغی مشهوردر. حساب ، هندسه ومنطق کبی فنون لازمه‌نك دخی مسلمانلر النده مرتبهٔ کماله ایردیکی وبوخصوصده خلفای اسلامیه‌دن عراقده (ابوجعفرالمنصور) و (مأمون‌ابن هارون الرشید) واندلسلی (عبدالرحمن ثالث) کبی ذوات ایله علمای

[٢] اسپانیاده ٩١٠ سنهٔ میلادیه‌سنده تأسس ایتمش و١٢٣٠ ده (قاستیل) ه نقل اولنمش اولان (له‌ئون) حکومتی قراللرندندر .

اسلامیه‌دن (ابن‌سینا) اندلسلی (ابوالصلد) (ابوموسی)
(ابن‌هیثم) عراقده (احمدبن‌قصیرالفرغانی) (یحیی‌ابن‌ابومنصور)
وسائر کملین طرفلرندن صرف اقدامات ایدلدیکی محقق اولوب
ارباب علم هیئتدن (ابوموسی محمد) و (حسین) نام ذاتلر دخی
مأمون خلیفه‌نك امروتکلیفیله (سنجار) صحراسنده کرهٔارضك
طول دائره‌لرینی اوچوب بیوکلکنی تعیین ایلمشلردر . حکمای
اسلامیه‌دن (احمد بن‌قصیر الفرغانی) (خالد) و (عباس) نام
ذاتلرك ۷۳۵ نجی‌سنهٔمیلادیه‌ده ینه‌مأمون خلیفه‌نك امروتنسیبی
ایله (بغداد) قربنده بررصدخانه یاپوب‌تدقیقات سماویه‌یه‌مباشرت
ایلدکلری وحرکات‌کوکبیه‌یی قید وضبط ایتدکلری معلوم‌انامدر.
ایشته بوکبی اسباب تمدندن معدود اولان شیلرك کافه‌سی
مسلمانلر طرفندن ایجاد واختراع اولندی دیمك کبی برادعاده
بولنمسه‌ق بیله اسکی روما ویونان مدنیتنك ظهور اسلامله
رواج وترقی‌بولنه کیردیکنی ودین جلیل‌القدر اسلامك مساعدات
فیاضانه‌سندن بالاستفاده علما وحکمای اسلام طرفلرندن اسکی
ومتروك ، توز طوپراق آلتنده قالوب قورتلر طرفندن دلیك
دشیك اولمش کتب واوراق دیوشیریلوب یونان ولاتین‌لسانلرندن
عرب لساننه بالترجمه میدان استفاده‌یه قونولدیغنی ومسلمانلرك
بوکبی فنون ومعارفه هوس باغلایوب ال اوزاتمه‌لری تا زمان
سعادتدن بدأ ایله اصحاب کرام طرفندن اجرا ونشر ایدلدیکنی
سویله‌رز . هجرت نبویه‌نك ۲۲ نجی سنه‌سی مصرده (ارسطا .

طاليس) ك فنونه متعلق كتابلرى علماى اسلاميه‌دن مشهور ومعروف (يحيي) طرفندن عربجه‌يه ترجمه ايديلوب ميدانه قونلدقده كبار اصحابدن حضرت عمر جانبندن مصر واليسى (عمروابن‌عاص) رضى‌اه عنه واسطه‌سيله مذكور (يحيي) اعزاز واحترام بيوريله‌رق مسلمانلر آره‌سنده شان وشهرتى ترفيع ايدلدى . اكر اسلاميت مدنيته مساعد اولميه ايدى (كربرت) كبى يحياده مجازات اولنوردى . (ارسطاطاليس) كبى مؤسس مدنيت‌ومعارف اولان حكمانك كتابلرى ينه (عمروابن‌عاص) كبى رسول‌اللهك مسلكندن ذره قدر آيرلمامق نيت خالصه‌سنده بولنمش اولان برذات طرفندن قبول بيورلمسى مجرد دين مبينك مساعدات ومقتضياتندن اولديغنى اثبات ايدر .)

(ظهور اسلامدن مقدم عربلر كنديلرندن بشقه بر قومك كتابلرينى كندى لسانلرينه ترجمه ايدوب استفاده ايتمك شويله طورسون هروقت بشقه‌لرى حقنده خصومت وعداوت بسليه‌رك غوغا ، نزاع ومحاربه ايدرلر ومخاصماتك آردى آره‌سى كسيلميوب قتل نفوس ، تخريب بلاد واهلاك عباد وقبائله سبب اولورلردى . بواثناده ايدى‌كه آفتاب اسلام عربستاندن طلوع ايدرك عصرلردن برى مبتلا اولدقلرى شعائر حربجويانه‌لرينى ترك ايتديلر وزير لواى عدالت احتواى شرع قويمه دخول ايدرك تصديق وحدانيت وشهادت ورفع معادات وخصومات ايلمكله جوهر فطريلرنده مكنوز اولان حميت وبسالت يوز كوسترمكه باشلادى .

باخصوص اسلامیتك موضوع عالیسی اولان عدالت ، حقانیت واوصاف مدنیتی اعلا ایدن سائر امور بین‌الناس دستورالعمل اتخاذ ایدلدی . روی زمینده عربلر هر هانکی خرابه زاره کیردیلرسه اسباب عدل ومعموریتی‌ده برابر کوتوروب طاغی باغ وصحرالری کلزار یاپدیلر . رسول اکرم صلی‌اه علیه وسلم ابتدا تبلیغ رسالت ایتدکلری زمان غایتله جاهل اولان عربلر دین اسلامی قبول ایتمکله آزوقتده جهانکیر اوله‌رق دنیانك هرطرفنه طاغیلدقلری کبی مدنیت خصوصنده‌ده اسکی ملتلرك کافه‌سنی کریده براقدیلر . پیغمبرمز صلی‌اه علیه وسلم افندیمزك احادیث شریفه‌سنده‌کی (تجارت ایدن اللهك سوکیلیسیدر) (علمی بشیکدن مزاره وارنجه‌یه دکین طلب ایدیکز) (علم ولوچینده اولسه‌ده کیدیکز اوکره‌نکز) مآلنده اولان امرلری ، مسلمانلری تجارت ایده‌رك زنکین اولمغه ، بیلمدکلرینی اوکره‌نوب معلوماتلرینی آرتیرمغه سوق ایلدیکندن علم ومال خصوصنده بشقه‌لره فائق اولدیلر .

(مسلمانلر النده صنایع دخی چوق ترقی ایتدی . مسلمان مملکتلرنده کوپریلر، جامعلر، مدرسه‌لر ، کتبخانه‌لر بنااولندی. شامده (جامع امویه) غرناطه‌ده (الحمراء) قرطبه‌ده (جامع کبیر) و (مدینةالزهرا) اماکن مشهوره‌سی کبی هربری بر ملته مدار افتخار اوله‌جق عالی بنالر انشا اولندی . بونلرك جمله‌سی کوزمزك اوکنده اولوب لسان حاللری ایله بزی اسلامیت طوغدیردی

دیه اقرار واثبات ایدوب طوربیورکن اسلامیت مدنیته مساعد دکلدر دیمك بیلمه‌مك دکل بیلمکی ایسته‌مامکدر .)

پك مقنع دلائل مادیه . آفرین حضرت احمد فریده

اقلام اسلام

(تمدن یاخود معارف اسلامیه) عنوان بهترینی ایله زیور انامل اخوان‌دین اولان رسالهٔ معتبره‌نك (اسلامیت ومدنیت) فصلی حقنده هم کندی مطالعه‌مزی اتیان ، هم‌ده صاحب اثر احمد فریدك ملاحظهٔ صائبه‌سنی درمیان ایلمش‌ایدك. احمدفرید ایکنجی فصلده اسلامیتك تأیید اساس مدنیته درکار اولان تأثیرات فیاضانه‌سنی ، مخترعات اسلامیه‌یی تعداد وخاتمه‌اوله‌رق (اسلامیت وعقل‌وحکمت) نامنده برمقالهٔ مخصوصه دها‌اعداد ایتمك‌صورتیله اثبات ایلمشدرکه هرایکیسی‌ده بالوجوه شایان دقتدر . مومی‌الیه دییورکه :

(رسول اکرم صلی‌اه تعالی علیه‌وسلم افندیمز حضرتلرینك احادیث‌نبویه‌لری میانتده‌مآل‌عالیسی (انسانلرك خیرلیسی انسانلره فائده‌لی اولانلردر) جملهٔ جلیله‌سندن عبارت، برحدیث قدسیٔ

نبوتپناهیلری واردر . اشبو حدیث شریفك مضمون منیفی اوزره
بر کیمسه فائدهٔ عمومیه‌یی کوزه‌دوب برشی ایجاد ایلسه اول کیمسه
اسلامیت نقطهٔ نظرندن انسانلرك خیرلیسی اولور . هیئت ناجیهٔ
اسلامیه شام، بغداد، مصر، اندلس قطعه‌لرنده ـ مکنوز اولان
جوهر استعداد وقابلیت وصلابت دینیه‌لری مقتضیاتندن اوله‌رق ـ
صنایع بدیعه و آثار نافعه اختراع وایجادینه صرف همت ایلمشلردر،
ازجمله چالار ساعت وتعیین اوقاته خادم آلات وادوات ظهور
اسلامله برابر میدانه چیقمشدر. خلفای عباسیه‌دن (هارون الرشید)
٧٩١ سنهٔ میلادیه‌سنده فرانسه قرالی شارلمانه عربلرك محصولات
صناعیه‌سندن اولوب اوزمانه قدر اوروپاده مثلی کورلمه‌مش
برچالار ساعت اهدا ایتدیکی و بو ساعتك مومی الیه قرالك وندماسنك
نظر حیرت وتعجبنی جلب ایلدیکی وقایع مشهورهٔ تاریخیه‌دندر .

(جهانده منتظم پوسته عملیاتی ابتدا خلفای امویه‌نك
زمانلرنده احداث اولندیغی روایت اولنیور . اما اندلس
حکومت اسلامیه‌سی زماننده بو عملیات (سیرالبرید) نامی آلتنده
رواج وترقی بولدیغی و آنلردن اوروپالیلر کوروب موقع استعماله
قویدقلری انکار اولنه‌ماز . کاغد چین ممالکنده ایجاد اولنمش
ایسه‌ده میلاد عیسی علیه السلامك ٧٥٧ نجی سنه‌سنده عربستانده
دخی یاموقدن اعمال اولنه‌رق ملت اسلامیه النده کماله کلدیکی،
اوروپایه مسلمانلرك همتی ایله کیردیکی، ایلك کاغد فابریقه‌سنك
اندلسده (شاطبه) شهرنده انشا ایدلدیکی، صکره‌لری ینه

اندلسده (بلنسیه) شهرنده‌فوق‌العاده مکمل بر کاغد فابریقه‌سی دها یاپیلدیغی وبونی متعاقب سائر ممالك اسلامیه‌ده‌ده فابریقه‌لر تأسیس قلندیغی معلوم اولوب کمیجیلکك دخی امویلرك ایلك زمانلرنده ترقی ایدرك آق دکزده عربلرك سیاحات بحریه‌ده پك زیاده ایلری‌یه کیتدکلری تاریخجه مثبتدر [١]

(اوروپا حکومتلری بوصنعتی دخی آنلردن اوکرندکلری کبی حتی بوخصوصده عربلرك استعمال ایتدکلری بعض اصطلاحات فنیه‌یی دخی اخذایدرك اوزمان عربلرك قوماندان بحری معناسنه اولان (امیرالماء) ترکیبنی (آمیرال) ویا (آدمیرال) ه تحویل ایلمشلردر .

---

[١] شهادات موثوقهٔ تاریخیه :

(عقبة بن عامر هجرتك قرق یدنجی سنه‌سنده ردوس جزیره‌سنه غزا ایدوب غنائم کثیره آلمشدر . قرق سکز سنه‌سنده حضرت معاویه قبریس جزیرسنه غزا ایلدی . امویلردن (عبدالملك بن مروان) هنکام خلافتنده (٦٠ سنهٔ هجریه) آفریقیه عاملی (حسان بن نعمان) ه خبر ارسال ایدرك سفائن متنوعه انشاسی ایچون دارالصناعه بناسنی امر ایلمشدرکه ملت اسلامیه‌ده ابتدا یاپیلان دارالصناعه بودر . حالا لسانمزده مستعمل اولان (ترسانه) لفظی دارالصناعه‌دن غلطدر . ٨٢ نجی سنهٔ هجریه‌ده (عطا بن رابع) قوماندانسنده بولنان دونمای اسلام سیجلیا (سقلیه) جزیره‌سنه سفر ایتمشدر . (٩١) ده (موسی بن نصیر) طرفندن (طارق بن زیاد) اولا اندلس مملکتنی ، بعده (ساردنیا) جزیره‌سنی فتح ایتدی ، (٩٢) ده (طارق بن زیاد) هم قپودان همده سردارصفتیله وبر بیوك دونما ایله (سبته) بوغازندن بحرمحیط اطلاسی‌یه چیقه‌رك اسپانیالیلری مغلوب ایتمشدر. ابتدا سبته بوغازندن طیشاری‌یه چیقان اسلام دونماسی ایشته بودونمادر. قوماندانلرینه نسبتله بوغازه دخی (جبل طارق) تسمیه اولنمشدر .

(صنعت دباغت فاس عربلرینك مخترعاتندندر . فرانسزلر سختيانه (ماروكن) دیرلر . اهالیسنك صنعتی هپ سختیان ایشلەمك اولان فاس مملکتنەده اوروپالیلر (ماروق) دیرلر.

ملوك موحدیندن [١] (عبدالمؤمن) زماننده مهندس مشهور (الیاس یعیش) برمقصورۀ متحركه ایجاد ایلمشدركه بومقصوره برطاقم آلات مصنعه واسطەسیله عربه كبی یورر ایدی .

ایشتەبونك زمانمزده بعض وسائط میخانیکیەایله حركت ایدن آلتلردن اولدیغنه شبهه یوقدر. بو حاللر هجرت نبویەنك (٥٥٠) نجی سنەلرنده واقع اولوب اوروپالیلرپك صكره موقع استعماله قویمشلردر . باروتك موجدی عربلر اولدیغی مسلماندن اولوب حتی امیرمصر صالحك كاتبی (عمر) ، اون اوچنجی عصرمیلادی اوائلنده یازدیغی تاریخده درونی ملح بارودایله مملو برآلت حرب تعریف ایلمش وحال بوكه باروت فرانسه ، ایتالیا ، انكلترەیه اوناوچنجی عصر میلادی اواخرنده انتقال ایلمشدر . الحاصل مسلمانلر بونلر كبی نیجه اختراعات صناعیه ایله اوغراشمشلردر بوایسه مجرد دینلرینك مساعده سندن نشأت ایدن برحالدر . حتی دین جلیل اسلامك توصیه،تنبیه واشعارندن متولد برامردر.

(دین جلیل اسلام عقل وحكمته اوقدر یقیندركه اهل اسلام امكان دائرەسنده بولنان كمالات واخلاق حسنەوخصائص تمدندن

[١] ٥٢٥ سنۀ هجریەسندن ٦٦٨ تاریخنه قدر مغرب واندلسده دوام ایدن برحكومت اسلامیەدر .

اولان عدالت ، حقانیت ، صدق ، ملایمت، لطف ، حلم ، رفق انسیت و الحاصل سعادت انسانیه‌یی موجب اولوب عقلاً امور مستحسنه‌دن معدود اولان شیلرك کافه‌سیله مکلفدر . جهل ، غیبت ، اضرار کبی مذموم اولان شیلرك کافه‌سی‌ده ممنوعدر .

(رسول اکرم صلی‌اﷲ علیه‌وسلم ابتدا تبلیغ رسالت ایتدکلرنده حضرت ابوبکر ، امام‌علی ، حضرت‌عثمان ، حضرت عمر ، عبداﷲ ، عبدالرحمن، طلحه، زبیر، سعد وصهیب کبی عرب قومنك حکماسی ایمان ایلمشلردر . جناب حق ، دنیا و آخرت فائده وضررلرینی آکلایوب حقی باطلدن وحقیقتی یالاندن آییروب هرشیده وهر-خصوصده عقل ایله موازنه ومحاکمه ایلسونلر مقصد رحمانیسیله قوللرینه عقل وحکمت احسان بیورمشلردر . بوجهتله اسلامیتده ظنون واباطیل یوقدر. طوغریسی مسلمانلقدن ، ینه مسلمانلغك مقتضیاتندن اولان محبت ، مودت ، انسیت، امتزاج واولوالامره اطاعت وانقياددن بشقه برشی بکله‌مه‌ملیدر .

(حق تعالی دین اسلامی مکارم اخلاق ایله متخلق ومحاسن اعمال ایله مزین قیلمشدر . بوایسه حسن معاشرت و کرم‌طبیعتی آمردر. قرآن کریمده کندی دیننده‌ن غیری دینده اولانلر حقنده جان وماللرینه تعرضدن اجتناب اىدلمسی ایچون آیات جلیله واردر. شریعت غرای اسلامیه هرحقوقده خرستیانلره قارشی عدالت محبانه ابرازایدر وایتمشدرده. کفارت ودیت کبی امرلرده مسلمانلره نه‌کبی حکم ویریلیورسه خرستیانلره‌ده عینیله اویله حکم‌ویریلیر .

شریعت اسلامیه‌ده شراب بیع وشراسی حرام اولدیغی حالده برمسلمان برخرستیانك شرابنی اهلاك ایلسه دین عیسویده‌مباح اولدیغی ایچون ضمان لازم‌كله‌جكی احكام شرعیهٔ اسلامیه‌دندر .

(حضرت نبی‌محترم كندی دیننه كیرمینلره حسد ودشمنلك ایلمدی . زیرا اجراسنه مأمور اولدیغی دینده بویولده برامر یوق ایدی . هجرت نبویه‌نك یدنجی سنه‌سی ملوك اطرافی دین محمدی‌یه دعوت بیوردقلرنده تهدید وتخویف بیورمیوب «قبول ایتمز ایسه‌ڭز بن رسالتی اداایلدم» بیورمشلردر . ٦٣٣ نجی سنهٔ میلادیه‌ده طورسینایه كیدن رهابین مدینهٔ منوره‌یه اوغرایوب حضرت محمدعلیه‌السلامك دیننی تبریك وكندی دینلرینی كماكان اجرا ایلملری حقنده مساعده وبرات استحصال ایلدیلركه بوبرات حالا (حانیه) ده (پرولیا) كلیساسنده محفوظدر . (طائف) محاصره‌سنده حضرت ابوبكرایله برنیجه رهبان حضوررسول‌اللهه كلدیلر ، بورهبانلرك جمله‌سی آزاد وكوكللری تطییب ایدلدكدن صكره جان ومالارینه هیچ برتعرض ایدلمیوب بكندكاری طرفه كیتملرینه‌رخصت ویرلدی . خلیفهٔ ثانی (عمرالفاروق)رضی‌اﷲعنه حضرتلری امور دینیه‌ده فرط صلابتله معروف اولدقلری حالده قدس شریف فتح ایدلدیكی وقت اهالیسنك امور مذهبیه‌لرینه اصلاتعرض ایتدیرمدكدن بشقه كندیلرندن صكره وقوعی محتمل اولان تعرضاته مانع اولمق اوزره نیجه امتیازات احسان بیورمشلردر .

(ملوك امويه‌دن (حضرت‌وليد) (شام)ده هنوز كندى نامنه برمسجد بنا ايله‌مه‌مش ايكن خرستيانلر ايچون بركليسا انشاسنه مساعده ايدوب كافهٔ مصارفنى خزينهٔ دولتدن تسويه ايلمشدر . برادرى (عبداه) دخى بهر معبد ايچون بردينار ويركوتحصيليله اقليم مصرده وبلاد مغربده بولنـان بى حد وبى عـدد قسيس ورهبانك حفظ وحمايه‌لرينى مستلزم طوتمشدر. دولت عباسـيه زماننده دخى اسكندريه پطريقلرى منصوب وموجود بولنه‌رق بين‌النصارى (سن‌مقار) وعربلرجه (ابومقار) تسـميه اولنان مناسترده مظهرامتياز اوله‌رق اقامت ايلمشلردر. اسپانيامسلمانلر طرفندن فتح ايدلدكده قسيس ورهبانلرينك پايه ورتبـه‌لرى اولدن نصل ايديسه او حالده قالوب معـابد ومناسترلرينك هيچ بر تغـير و انقلاب كورمديكنى دردنجى (آلفـونس) (طليطله) يه اسـتيلا ايلديكنده رأى‌العين كوروب تعجب ايلمشدر .)

احمد فريد ، شودرلو استشهادات تاريخيه‌سيله دين‌اسلامك اديان قـديمه‌يه رعايت ايتمكده اولديغنى اثبـات ايدرك بعض غرضكاران ويا جهلانك اسـنادات ابلهفريبانه‌سنى رد وجرح ايتمك ايسـتديكى كبى ديانت جليلهٔ اسـلاميه‌نك عقل وحكمته تمامىٔ توافقنى دخى بومثللواعمال وافعال ايله تبيين ايدرك نصوص قرأنيه‌يه واحكام شرعيه‌يه تبعاً كبراى اسلامك دائما اهل كتابه رعايت وحرمت ورعايا وبرايانك حقوقنى صيانت ايتـدكلرينى اطرافيله تحكيه ايدييور .

ایلك علم حال

كل مولود يولد على فطرة الاسلام

اسلام، هر مولودی مسلم بیلیر . هر مولود ، امت ناجیهٔ محمدیه حوزهٔ منجیه‌سنه داخلدر . بو حسن ظن دین اسلامك حسنات و برکات توجهاتندندر .

حسن ظن ، سوکی ویا محبت بی غرضانه دینیلن حس عالی مشربك سایهٔ تربیت و عرفاننده پرور شباب اولدقجه علم یقین واعتقاده منقلب اولور : بناءً علیه آنا وبابانك ویا سائرلرینك تلقینات و تعلیماتی ایله اطفالده دین اسلام لهنه حاصل اولان حسن ظنی، بر محبت خالصه قوتی ایله تربیه ایتمك شرائط ابتدائیه‌دندر ایمان ، قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار ایسه‌ده اعتقاد، محبت قلبیه ایله بیلمك وینه او محبت قلبیه ایله اینانمقدر . فقط بیلمك اینانمقدن اولادر. شو حالده درت بش یاشنده‌کی چوجق نه بیله بیلمك قدرتنی

حائز ایسه اوقدرتك وسعتنه كوره شرائط دینیه‌یی تعلیمده ثبات ایتملیدر .

معلوم اولدیغی اوزره نبی محترمه ایلك ایمان ایدنلر، ذات ستوده صفات پیغمبرینك بعثتندن اول جمله‌جه مصدق ومبرهن اولان افعال واعمال حسنه‌سی ایله شمائل كریمه واخلاق شریفه‌سنه دلداده اولانلردر . یعنی هر برینی برعمدهٔ اسلام اولمق اوزره طانیوب سودیكمز افاضل واكابر اصحاب ، محبوب خدا افندیمز حضرتلرینی سومشلر وآندن صكره‌ده خواجهٔ هردوسرا حضرتلرینك جناح شفاعت ومحرمیتنه داخل اوله‌رق وظائف دنیویه‌یی ومسلم عارف اولانلره من قبل الرحمن موعود اولان افضال اخرویه‌یی اوكرنمشلردر

چوجق ، صاف ، خالص برمحبت ایله متحسس اوله‌رق طوغار او، آنا قوجاغنده مجتمع بولنان نوادر حیاتی ، آنا ممه‌سندن آقان كوثر حیاتی ، آنا كوزلرندن نبعان ایدن انظار كریمهٔ حمایتی كوروب آكلادقجه حین تولدنده بخشایش قدرت اوله‌رق حصه‌دار بولندیغی حسل طبیعی‌یی بیولتور . بیلمم دقت ایدلدیمی؟ چوجق ایلك دفعه آنا دیدیكی آنده هم كولر، هم سوینیر، هم ده آناسنه طوغری آتیلیر .

*
* *

له الحمد بزم شرائط اجتماعیه‌مزك شیرازهٔ ابدیسی دیانت كبرای احمدیه‌در . اهل اسلام، نام قدسیت اتسام حضرت رسول مجتبایه شرف منسوبیتله تأمین سلامت دارین ایلمكه مجد وساعی افراد

مسعوده‌در . بناءً علیه ذات اقدس حضرت پیغمبری‌یی سوه‌رز، محبتمز خالص، صاف، تعظیمکارانه وابدیدر .

شو حالده ایلك علم حال کتابنی نصل یازمالی و یینی مسلملرده بو محبتی جدی، حقیقی و تعظیمات ایله مالی اوله‌رق نصل اویاندیرمالی یز؟ چوجق دائما سویله‌جك برشی آرار . آنك سوه‌جکی شی کندی محبتنه بکزه‌ین شیلرله تمثل ایتملیدر . آکلایه‌میه‌جغی بر شیدن، هنوز عقل ایردیرمیه‌جکی بربحثدن روکردان اولمسه‌ده یك ده یاناشماز .

نبی محترم چوجقلرله ملاطفه ، مصاحبه بیوررلر، آنلری سورلردی . ذات قدسیت مآبنك آنلرله ملاطفه ومصاحبه‌سی آنلرك کندیلرینی سودکلری ایچون ایدی .

چوجقلر حبیب اللهی کوردکلری یرده تعظیماً اظهار بشاشت ایدرلردی. زیرا سیمای منیر پیغمبرده کوکللری آلیجی، هدائی، الٓهی بر کوزللك ، اطوار واوضاع مصطفاده سودیره سودیره جلب قلوب ایدن بر تواضع ، بروقار، برمکانت نجیبه ، سوزلرنده برتأثیر خاطرنواز ، برنفوذ دلشکار وار ایدی .

سیرت پاکیزهٔ محمدی ، قرآن حکیمك من عندالله ناطق اولدیغی افعال خیریه واعمال حسنه‌نك بودنیاده تماماً موقع فعله قونولمش برمجموع بهترینی اولدیغنده کیمسه شبهه ایدمز. چوجق، بو مجموعك کندی نظر تعظیمی اوکنده تحلیل ایدیله‌رك معنویات واخلاقه دائر نخبه کوزللکلرله برربرر تنویر باصرهٔ جنان ایلدیکنی

كوردكجه آكلادقجه هم صاحب قدسيان مصاحبنه كمال محبتله ربط قلب ايلر ، هم ده او معنويات واخلاق مقدسه يه طوغرى بر انجذاب روزافزون ايله متمايل بولنور . باخصوص بتون جهانه نمونهٔ اخلاق وفضائل اولمق اوزره خلق بيورلمش اولان بويله بر وجود معالى نمودك كافهٔ صفحات جسمانيه وزواهر معنويه سنى هنوز آزادهٔ نقش هوسات بولنان ذهن وعقلنه اخذ واوراده حفظ ايتمك صورتيله تربيه وتنميهٔ وجدانياته مظهر اولور .

(ايلك علم حال) ناميله ذكور ابتدائيه مكتبلرينك برنجى سنه سنه مخصوص اولمق اوزره قبول ايديلن رساله ، محتويات دينيه سى اعتباريله صحيح ايسه ده تدريس اطفال نقطهٔ نظرندن مقصوده خادم اوله ماز :

اول امرده برنجى صحيفه ده مسطور اولان صفات ذاتيهٔ الٓهيه ايله صفات ثبوتيهٔ ربانيه يى برچوجغه، ابتدائى برشاكرده آكلاتمق ايله ازبر ايتديرمكده بيوك برفرق واردر. چونكه اوسنده بولنان وهنوز معلومات ابتدائيه يى اوكره نه جك اولان برچوجق وجود، قدم ، بقا ، وحدانيت ، مخالفة للحوادث ، قيام بنفسه كبى آنجق اجل واعلا حضرتلرينه خاص اولان صفت ايله حيوة ، علم سمع ، بصر ، ارادت ، قدر ، كلام ، تكوين كبى صفات ثبوتيه يى ادراك ايده مز .

انبياى عظام بحثنده بيله (پيغمبر) كلمه سى حقنده حرف واحد سويلنمه مش ودرحال بناى اسلام ايله صفات ايمانه انتقال ايديله رك

افعال مكلفين سرلوحه‌سی ایله اوامر ونواهی تعریفاتنه کیریشیلمشدر .

حضرت فخر عالمه دائر اولان فقره‌یی توضیحاً للمدعا بورایه درج ایلیورز :

(پیغمبر ذیشانمز سیدنا محمد المصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلرینك پدر عالیلری جناب عبدالله و والدهٔ ماجده‌لری حضرت آمنه‌در . وقعهٔ فیل سنه‌سنده یعنی میلاد عیسانك بش یوز یتمش سنه‌سی ربیع اولنك اون ایکنجی پازار ایرتسی کیجه‌سی مکهٔ مکرمه‌ده دنیایی تشریف بیوردیلر . ذات عالیٔ حضرت نبوتپناهیلرینه علوم اولین و آخرین جانب جناب باریدن عنایت بیورلمشیدی . ولادت سنیه‌لرینك قرقنجی سالنده نبوت ورسالتله انس وجنی دعوته بعث ومأمور بیورلدیلر) .

اون اون بر سطردن عبارت اولان شو اجمال ایچندن بر شاکرد ابتدائینك آکلایه بیله‌جکی بر جمله‌یی ــ ظن ایده‌رمکه ــ کیمسه تفریق وانتخاب ایده‌مز . بونی خواجه آکلاده‌جق اولسه بیله چوجق آکلایه‌ماز . (وقعهٔ فیل، میلاد عیسی، علوم اولین و آخرین، ولادت سنیه ، نبوت ورسالت. انس وجن ، دعوت ، بعث) بتون بوکلمه‌لر، بوترکیبلر چوجق ایچون اوچ ، درت، بش آلتی سنه صکره آکلاشیله بیله‌جك کلمات وتراکیب غامضه‌دن معدوددر. احتمالکه :

آکلامازسه ازبرلر آ. دینلرده بولنورلر . قابل دکل ،

ازبرلیه‌مزده . بردرس ایچون بلکه ازبر اوقور . فقط هنوز استثناء ایده‌مدیکی جهتله اونوتور . باخصوص بو سطرلری تعقیب ایدن نسب شریف محمدی‌یی خاطرنده طوته‌ماز . نبوت ورسالت پیغمبری‌یی برلشدیره‌رك ایکیسنی‌ده قرق یاشلرنده ایکن احراز بیوردقلرینی کوسترمك شرف رسالتك اوچ سنه صکره وحی بیورلدیغندن غفلتی ایما ایتمکله رساله‌ده بویله‌جه بولنیشی بتون بتون شایان دقتدر .

***

اعتقادیاتده اصل اولان بیله بیله وسوه سوه ایناتمقدر . باخصوص برچوجق ایچون سومك برغدا ، بیلمك بیوك برمربی حکمنده‌در . شوحالده آنك اول امرده کلمهٔ شهادتی آکلایوب مثلا وجود باریدن ، صفات ذاتیهٔ الٓهیه‌دن وجود ، قدم ، بقا ، وحدانیت ، مخالفة للحوادث وقیام بنفسه‌دن کلمه وترکیب اوکرنمك صورتیله دکل اویاشده‌کی عقله ، ذکایه ، استعداده کوره بر فکر مخصوص ایدینمه‌سی وصفات ثبوتیهٔ الٓهیه‌دن حیوة ، علم ، سمع ، بصر ، ارادت ، قدرت ، کلام ، تکوین حقنده ینه اوعقله ، اوذکایه ، اواستعداده ملایم بر صورتده بر شیلر بلله‌مسی شرط اعظم اولمقله برابر ذات قدسیت صفات نبوی‌یی تعظیماً سومه‌سی بالآخره دیانت اسلامیه حقنده ایدینه‌جکی معلومات ایچون ایلك برقوهٔ معنویه حاصل ایدر . نبی محترم اهل ایمانه تدقیق دین وحکمت ایتملرینی امر ایلمشلردر . بو فرمان عالیده مندمج

بولنان نكتهٔ جليله ارباب رشد وعقل ایچون نه درلو تفسير ايديليرسه ايدلسون اطفال ایچون مطلقا معنويت ذاتيهٔ آلهيه يه طوغرى برشهراه وقوف ارائه ايدن جناب مصطفايى اوكرتمليدر، صورتنده منجلى اولماليدر. (كنديسندن بشقه معبود اولميوب آنجق براولان اللهه و آنك قولى ورسولى اولان محمده اينانيرم) شهادتى عندالاسلام جناب بارى يى عقل بشرك احاطه‌سى نسبتنده بيلمك وحضرت رسول اكرمك كافهٔ افعال واعمال خيريه وسيرت نبويه‌لرينه ونبوت ورسالتلرينه تماماً وقوف حاصل اتمكله صحيح اولور. بوجهتله اطفال مكاتب كلمهٔ شهادتك تفسيرنده حضرت نبى ذيشانك تاريخ اسلامه تعلق ايدن صفحات حياتيه ونبويه‌سنى لزومى واستعدادى درجه‌سنده كورملى وبو مناسبتله قدسيت ذاتيه‌لرينه عقل ايرديرمكه باشلامليدر.

*
* *

فاضل عالى قدر سعادتلو ذهنى افندى حضرتلرينك «نعمت اسلام» عنوان مشكوريله اخوان دينه هديه ايلدكلرى كليات علميه‌نك قسم ثانيسى (كتاب الطهارة، كتاب الصلاة، كتاب الزكاة، كتاب الصوم وكتاب الحج) دن مركب بش مجلهٔ نفيسه صورتنده تجلى نماى بزم اسلام اولمشدر. خواجهٔ محترم بو كلياتك حين تحريرنده يالكز توغلات فاضلانه‌لرينه مراجعت ايتمه‌مشلردر، حتى كتب مذكوره بر مرجع خواص اوله‌جق مزيت عالمانه‌يى حائز اولمقله برابر ينه ايجاب ايدن نقطه‌لرده على طريق

التحشیه تشریحات وتفصیلات معلمانه‌یی محتویدر. فکر عاجزانه‌مزه کوره برکتاب عمومی شکلنده اولان (نعمت اسلام) ده مندرج ومتندن خارج اولان بو تشریحات وتفصیلات بر لزوم اساسی اوزرینه موضوعدر . متنی بو درجه‌ده واسع اولان بر کتابده تظاهر ایدن بو لزوم ایلك علم حالك هیچ بر یرنده تظاهر ایتمه‌مش وعادتا برکتاب اعتقاد فهرسی اولمق اوزره یازیلوب دها دیلنی بیلمین چوجغه تعلیم دین وایمان ایدیلیرکن :

صفات ایمان آلتیدر :

برنجیسی — آمنت بالله

ایکنجیسی — وملائکته

اوچنجیسی — وکتبه

دردنجیسی — ورسله

بشنجیسی — والیوم الآخر

آلتنجیسی — وبالقدر خیره وشره من الله تعالی دیمکدر .

صورتنده وعیناً بو وجهله یازلمشدرکه بوراده‌کی (دیمکدر) قیدینی اوقویان چوجغه بری توجه ایتسه‌ده :

— نه دیمکدر ؟

دیسه عجبا نه جواب ویرر ؟ احتمالکه بوراده مندرج اولمیان واوده آناسندن ویا باباسندن اوکره‌نوب ده خاطرنده قالمش اولان و(البعث بعد الموت ، اشهد ان الا ...) نك اونودلمش اولدیغنی سویلر .

*
* *

شایان دقت اولان مسائلدن بری ده (علم حال) کتابلرنده (قرآن کریم) حقنده لایقیله معلومات وتفصیلات ویرلمه‌مسیدر . دین اسلام معناً ومادةً کلام‌الله وحبیب‌الله ایله تصور وادراك وقبول وتوسل ایدیلیر بر دین جلیل اولدیغی حالده ذکور ابتدائیه‌یه دوام ایدن برنجی سنه شاکردی قرآن حکیمه یالکز (کتبه)ده مضمر ومختفی طوران معانی ایله وصول بولمق اوزره اعداد ایدلمشدر .

سایهٔ دیانت سرمایهٔ جناب خلافتپناهیده مکاتب اسلامیه‌یه دوام ایدن شاکردانك تربیهٔ اسلامیه‌دن حصه‌دار فیض وعرفان اولملرینی تأمین وتسهیل ایتمك نظارت جلیلهٔ معارفجه شمدیلر پك دشوار برکیفیت دکلدر . باخصوص تربیهٔ دینیه درسلرینك اهمیتی نسبتنده کرك قرأن کریمك آمر اولدیغی اخلاقیاتدن وکرك شمائل واخلاق کریمهٔ نبویه ایله اخیار وابرار امتدن یادکار قالان احاسن امثال وعبردن مرکب وموشح وهرنوع تربیه‌جه نظر استحسان ایله کوریله‌جك وحتی قبول ایدیله‌جك درجه‌ده متین وموضح علم حال، رسائل اخلاق، تربیهٔ اسلامیه، تربیهٔ مدنیهٔ اسلامیه کتابلری جمع وتدوین ومکتب تدریساتنه کوره تنظیم وترتیب ایتمك هر زمان ایچون میسر اوله‌جق اجراآتندر . حتی بوبابده مسابقه کشادی صورتیله تدریسه لیاقتی اولان بو نوع تربیه کتابلرینك جمله‌سنی بردن قبول وامر تدریسنی مکاتب خواجه‌لرینك رأینه تعلیق ایتمك‌ده‌ده بیوك برفائدهٔ دینیه ملحوظدر .

سليمانيه جامع شريفى

دونكى روز ربيعى اثر ، حقيقةً فوق العاده منور، مشمس ايدى . دها ايكى اوچ كون اول برداقدن بوشانيرجه‌سنه ياغان ياغمورلرك حلول سرمادن نشان ويرن تأثيرات بارده‌سى قالمديغى جهتله پالطو ، قاپوت كيينلر عادتا ترليه‌جك حاله كليورلردى . اودن چيقار چيقماز :

— بوكون نره‌يه كيتملى ؟

ديه واردر خاطر اولان سؤاله

— سليمانيه جامع شريفنه ،

جوابنى ويردم .

سليمانيه جامع شريفى : بومعبد محتشم سليمانى هرزمان پيرايهٔ

وجدان اخلاص اولدیغی اوزره ایکی خاطرهٔ معززه‌نك سبب احیاسیدر . بوایکی خاطره‌نك بری سلاطین عظام عثمانیه‌نك دیانت غرای احمدیه‌یی اعلا والی ماشاءاه انظار تکریم بشرده لایق اولدیغی مرتبهٔ مقدسهٔ تجیله‌احراقلمق امنیهٔ دیندارانه‌سیله فیض کریم مولادن استعانه و روحانیت جلیلهٔ جناب پیغمبریدن استفاده واستفاضه ایلیه‌رك ، بودرلو مظهریات خداپسندانه ایله الی‌یوم‌القیام معزز وموقر قالدقلری ودیکری دخی عثمانلی هیئت معظمه‌سنك‌مدنیت حاضره‌یه فن‌معماری نامنه براقدیغی نمونه‌لردن برینك شرف زیارتیله زمان‌زمان جمع مباهاته موفقیتمدر .

بو طاعتکدهٔ دلارام دخی استانبول شهرینك خلیج ومرمره حوضه‌سیله بوغاز ایچنه حاکم اولان تلال لطیفه‌سندن برینه مهابت بخش قدسیت اولمش برمؤسسه دینیه‌در . بانئ عالیسی جد امجد حضرت خلافتپناهی خضرت سلیمان قانونی ومعمار ابدی الاشتهاری قوجه معمار سنان معرفت پیرادر .

برکره دها شو صحیفه‌لرده تکرار ایدرك تایید افتخار ایلدیکمز بیانات صحیحه‌دن درکه قوجه‌سنان فن‌معماریٔ عثمانینك واضعی دکل ایسه‌ده مکمل ومحیسیدر ، بعض تذاکرده وعلی الخصوص (تذکرةالبنیان) ده مندرج اولدیغی اوزره طرز معماریٔ عثمانی‌یی تأسیسه احراز موفقیتله موجدلك ومؤسسلك شرفنی قازانان بروسه شهرنده‌کی (یشیل) جامع شریفك بانیسی (الیاس ابو علی) نام هنروردر . تذکرهٔ مذکوره

(الیاس بن علی) بی معماریٔ عثمانیده مؤسس طانیمقله برابر (طرز معماریٔ عثمانی) نك ابتـدای ظهورینی ٨٣٧ تاریخنه عطف ایدییور .

(الیاس بن علی) دن صکره (معمار محمد) (معمارموسی) (معمار خیرالدین) و ذوات مشـارالیهمك پیرولری اولان (معمار قاسم) ایله (معمار کمال) فن معماریٔ عثمانیده مرتبهٔ رفیعهٔ کماله ایریشمش ایسه‌لرده جهانك اعتراف ایتدیکی وجهله نصیبهٔ تکمل ینه قوجه‌سنانك ساعد مهارت واهلیتنده بر آلتون بیله‌زیك اولوب قالمشدر .

معمارسنان قیصریه‌لیدر. ٨٩٥ سنه‌سنده مهد آرای وجود اولمشدر . کندیسی رئیس معماران (عجم علی) نك وفاتندن صکره سر معمار تعیین بیورلمشدر . ایلك اثر موجدانه‌سی (آیاس پاشا) جامعیدر .

کلیات آثاری ٨١ جامع شریف ٥٢ مسجد ٥٥ مدرسه ٢٦ دألقرا ٧ معظم صو کمری ویولی ٨ جسیم کوپری ١٨ کاربانسرای ، ٦ مخزن ، ٣٥ حمام ، ١٧ تربه وبر چوق سبیل وسائره‌دن متشکل برهیئت معظمهٔ معماریه‌در . ادرنه‌ده‌کی سلیمیه جامع شریفیله شهرمزده‌کی (قرق چشمه) مجاریٔ مشهوره‌سی کمرلری آثار برکزیده‌سندن اولوب (سلیمانیه) جامع شریفی دخی انفس آثاریدر. تاریخ ارتحالی ٩٩٦ سنه‌سی جمادی الاولاسنك اون ایکنجی کیجه‌سنه تصادف ایدر. کندی نامنه انشا ایتدیکی جامع

شریف خطیره‌سنده متواری خاك رحمتدر. محل مذکور حالا (معمارسنان) محله‌سی نامیله یاد اولنور .

معلوم اولدیغی اوزره جامع شریف درت مناره‌لی اولوب ایکیسی اوچرودیکر ایکیسی ایکیشر شرفه‌لیدرکه جمعاً اون شرفه‌در، مؤسس عالی تبـاری حضرت سلیمان قانونینك اونجی پادشاه اولدیغنه اشارت ایدر . بردارالحدیث، درت مدرسه ، برعمارت، برتابخانه ، وبرطب مدرسه‌سی ایله برحمام ، برمکتب توابع خیریه‌سندندر. درونـنده فوقانی وتحتانی داخلاً وخارجاً محفلری وآیریجه برده مؤذن محفلی واردر . ۹٦٤ ده اتمام ایدلمشدر .

مجموع خطوطی قره حصاری‌قولی (حسن چلبی) نامنده بر خطاطك اثار نفیسه‌سندندر .

جامع شریفك احتوا ایتدیکی نفائس آثار وهله درونی تزیین ایدن موزائیکلر غایتله قیمتدار اولوب اساس انشاسنه مصروف اولان همت معرفت پردازانه عادتا درون قدسیت مشحوننه جلب انواره واسطه اتخاذ ایدلمش اولمغله انسان ایلك خطوهٔ زیارتده منشرح اولیور . باخصوص قوجه سنانك قواعد طبیعیه‌سی هنوز کشف ایدلمش اولان (آقوستیك) قانوننه بومعبد عالی درونـنده برجای تطبیق بوله‌رق اثر نادرینی بویله بر مزیت ایله وایه‌دار اعتلا ایلدیکندن حفاظ کرامك الحان مؤثره‌سی آیریجه تشنیف آذان عبودیت ایلر .

صلاة ظهری برجمـاعت کبرا ایله ادا ایلدك. انوارقدسـیهٔ

دیانت ایله ذاتاً منور اولان بوعبادتخانهٔ جسیمده الفاظ تکریمیه‌نك کویا کوکللردن افتراقنه حائل اولان قبه و دیوار هرتکررده طنین انداز مملوکیت اولدقجه معنویت عابدانه پیشکاه ذوالجلاله متعالی اولیور ، وفقط مادیت مهتزهٔ طاعتکذارانه‌سی ینـه کوکللره عودتله وجد واسـتغراقه خاص اولان احوال وجدانیه‌یی احیا ایلیوردی .

بانك تکبیر بوسجدکاه قدسیت پناهك تکرریله خاتمه بولمیان الحان دائمه‌سندندر . انظار جسـتجوی مغفرت موزائیـکلردن سوزوله‌سوزوله رنك رنك آقان شعاعات ملونهٔ صفایه‌مقابل کلدکجه خیره‌دار مهابت اوله‌رق جناب منان بی‌زوالك انسـال بشره احسان ایلدیکی نعمت ایمان ولطف ایقانك نه‌درجه عالی اولدیغی تبشیر جلیلنی تنظیر ایدییوردی .

بعدالصلاة جابجا تلاوت فرقان حکیمه ساعی اولان حفاظ کرامی استماع ایلمك وروحانیت مبجلهٔ قرآنیه‌دن حصه‌دار نجات اولمق امنیهٔ دینداران‌ه‌سیله استدامهٔ شرف زیارته موفق اولدم.

الواح جليله وكتابه‌لر

معابد مقدسهٔ اسلامیه‌نك تزیینات عمومیه‌سندن بری، وبلكه برنجیسی معابدمز كوره‌درونده معلق اولان وهر بری آیات كریمه واحادیث نبویه‌دن برینی احتوا ایدن الواح جلیله‌در . كرچه مهرهٔ معمارانمز تأسیس وانشاسنه اهتمام ایتدكلری جوامع شریفه‌نك فن معماری‌یه واستهتیك اصولنه تمامیٔ موافقتی خصوصنده حائز اولدقلری مهارت واهلیتی بحق اثبات ایدرك هر برینی هر نوع تزیینات زائده‌دن مستغنی براقه‌جق درجه‌ده آرایشپذیر مكملیت ایتمشلردر .

فقط درودیواری وقبهٔ رفیعه‌سنك هر نقطه‌سی آیری آیری نظرگاه مؤمنین اولان بو طاعتكده‌لرده چشم ایقان وباطنی دها زیاده تنویره خادم اولوب اساتذهٔ خطاطینك آثار نفیسه‌سندن بولنان الواح جلیله‌دخی بویرلره مخصوص بر نقش لاهوتی پیام اولمغله اسلامك صنایع بدیعه‌یه حرفی حرفنه درجهٔ احترام معنویسی آشكار اولور .

حقیقت ! جوامع شریفه‌یه خاص اولان سادكیٔ مناظرنك

دلارام عصمت کبی وجدان نوازو حسن نازکتر معنویت قدر مؤثر وهم رازدر . درون عظمت مشحوننه دخول ایچون شتاب ایدلدکجه جلالت کبریای حقیقی حضورنده عارض اولان فرط خضوعدن انسان برتأنئ مسترحمانه یه اوغرار . فقط بو مبانئ مبجله نك هوای روح افزاسی روح مستغفر مؤمنه اراقهٔ جرأت ایلر . برحالده کی چشم باطن فکرته مصادف اولان لفظهٔ جلال وعدرحمت ونام حبیب رب متعال تبشیر شفاعت ایتدیکی کبی دامان چهاریار کزین دخی دودست تضرعه بر رحبل متین توسل کوسترر. یعنی مقصد اسلام عینیله متظاهر اولور .

الواح جلیله نك پایدار اولدقلری محللر یالکز جوامع شریفه داخللری دکلدر . قپوخارجلریله حولیلرك جهات فوقانیسنده ده خطاطین کرامك آثار برکزیده سی واردر .

تذاکرده محرر اولان اساتذهٔ خطك عددی درت یوزی متجاوز دکلسه ده بونلر مشاهیردندر . مقر خلافته زینت بخش قدسیت اولان جوامع شریفه ده تعلیق مواقع احترام ایدیلن الواح جلیله یك چوق اولدیغی کبی پك چوق خطاطینك دخی امضالری واردر .

ازجمله والده جامع جدیدینك جلیلری ایله آیاصوفیه جامع شریفنده کی چاریار کزین لوحهٔ سنه سی ، سلطان بایزید جامعنك منارهٔ یمیننده کی تاریخ خطاط ابراهیمك ، سلیمانیه جامعنك قبه سی طاقنده اولان خط مثنا احمد قره حصارینك وباقیسی حسن چلبینك ،

اسکدارده‌کی اسکی والده جامعنك جلیلری حسن اسکدارینك ، فاتح جامع شریفنك طرفین کتابه‌لری یحیی صوفینك ، سلطان احمد جامعنك بالجمله جلی خطلری سید قاسم غبارینك ، عرب جامعنك محکمه طرفنده‌کی آیت کریمه امین بن خلیلك ، فاتح جامعنك شادروان خارجنده پنجره‌لر اوزرندن اولان سورهٔ فاتحه یحیی صوفینك وینه جامع شریف مذکورك دیوارنده فتح حدیث ایله قلیج علی پاشا جامعنك بالجمله جلیلری تیمورجی قولنك ، طوپخانه‌ده نصرتیه جامع شریفنك جلیلری راقمك ، تعلیقلری یساری عزت افندینك ، نور عثمانی ایله نعللی مسجدده‌کی (بلال حبشی) لوحه‌لری و آیاصوفیه جامع شریفنده‌کی ساعتلرك اوزرنده‌کی (عجلوا) کلمات شریفه‌سی وحدتینك و آیا صوفیه جامعنده‌کی کبیر چهار یار گزین اسامئ شریفه‌سیله قبه‌سنده‌کی آیت نور وعتیق علی پاشاده کائن خرقهٔ سعادت جامع شریفی وحولیسی قپولری خطوطیله چهار یار گزین اسامئ شریفه‌سی وقبه‌سنده‌کی آیت نور وعتیق علی پاشاده کائن خرقهٔ سعادت جامع شریفی وحولیسی قپولری خطوطیله چهار یار گزین اسامیسی وقبه‌سنده‌کی آیت نور ویحیی افندی جامعی قبه‌سنده‌کی کذلك آیت نور قاضی عسکر مصطفی عزت افندی مرحومك ، سنان پاشا جامع شریفنك پنجره‌لری اوزرنده‌کی اسماء حسنی علاءالدینك ، اسکدارده‌کی جامع سلیمیه‌نك خطوطی اسعدکدر . بزم بوراده تعداد ایتدیکمز اسامی ، خطاطین عثمانیه‌نك عددینه نسبتله پك قلیلدر .

خط ثلثده شیخ ثانی وخط تعلیقده عماد ایرانی نظیر اولان خطاط یکتاقاضی عسکر مصطفی عزت افندی مرحومك آیاصوفیه جامع شریفنده پیرایهٔ موقع مستثنا اولان خطوط جلیه‌سی دارالخلافةالعلیه‌ده بولنان خطوط جلیه‌نك اك جلی‌واك كبیریدر .

جامع شریف مذكورك مؤذن محفلنده آویختهٔ موقع تعظیم اولان (هوالسمیع العلیم) لوحهٔ تعلیقیه‌سی یساری زاده‌نك هیچ بریدیمین كفایته میسر اولمیان آثار برجسته‌دندر .

جوامع شریفه ومساجد منیفه ایله تكایا وترب وزوایاده بولنان بو درلو الواح جلیله‌نك قیمتلری پك عالی اولمقله برابر ممالك عثمانیه‌ده فن خطك ادوار تكاملنی ارائه ایتدیکی جهتله شئون مدنیه‌مز نقطهٔ نظرندن دخی غایتله مهمدر .

خطاط شهیر راقمك فاتح جامع شریفنك چیویجیلر طرفنده‌كی حظیره‌لری تزیین ایدن یازیلریله سائر محللرده بولنان خطوط استادانه‌سنی تماشا ایدنلر بونلرك صنایع نفیسه نامنه برر مودل اولدیغنی تصدیق ایتمكده تأخر ایتمزلر .

زواهر جواهر

جوامع شریفه‌ده آویختـهٔ موقع احترام اولان الواح جلیله ومعلقات تعظیمیه ایله معابد مقدسهٔ مذکوره‌نك در ودیوارینه منقوش وقبه‌لرینه زینت بخش اولان خطوط نفیسه‌دن وخطاطین عثمانیه‌نك بعضیلرندن بحث ایتمش و(الواح جلیله وکتابه‌لر) عنوانی حائز اولان بومقاله‌نك بریرنده :

— حقیقت ! جوامع شریفه‌یه خاص اولان بو سادکی مناظره‌نك دلارام کبی عصمت کبی وجدان نوازوحسن ناز کترمعنویت قدر مؤثر وهمرازدر .

دیمش ایدك. ینه‌ده اویله‌در. فقط برجهت وارکه اوده جوامع شریفه‌ده مکنوز اولان دفائن مزینهٔ خطیه‌نك بونلردن عبارت اولمدیغیدر. الواح جلیله، خطوط جلیه‌مزی ارائه ایدن بر کلیات نفیسه‌در . خطاطین عثمانیه یالکز خطوط جلیه ایله اشتغال ایتمه‌مشدر. اکثریتی مصاحف واجزای شریفه ایله حلیه وادعیهٔ مأثوره‌یی حاوی آثار برکزیده براقمشلردر .

خطوط اسلامیه‌نك تاریخ ظهوری حقنده منظورمز اولان روایتلره کوره اقوام عرب خطی کلدانیلردن اقتباس ایده‌رك کاف فارسی ایله (خ) و(پ) حرفلرینی (ج) و(ح) و(ب)یه تبدیل وباقی قالان حرفلری عینیله قبول ایتدکلری کبی (ث)و(خ)،(ذ) و(ظ) و(غ) حرفلرینك حروف کلدانیده اولمدیغنی آکلادقلرندن قرب مخرج مناسبتیله ت ، ح ، د ، ص ، ط ، ع اوزرینه بر خط چکمك صورتیله جبر نقصان ایلمشلردر .

شو حالده خط عربی خط آثوریدن مأخوذدر . آثار عتیقهٔ عربیه‌یه مدار زینت اولان خطوطك کافه‌سی خط کوفی‌یه منحصردر .

بعده خط کوفی‌یی (ابن مقله) نامنده بر ذات اصلاح ایتمش واعرابك درون کلماته ادخالنه چالیشمش ایسه‌ده خط عربی‌یه مخصوص اولان اتصال حروف بو امنیه‌یه مانع اولمغله یالکز حروف الفبائی‌یی دها زیاده حسن ترتیبه وضع وخط کوفی‌یی نسخ ایلدی‌که بوجهتله خط مذکوره نسخ دنیلمکده‌در .

خط اویغور خط پهلوی وسیاق کوفیدن منشعبدر .

ابن مقله‌دن صکره (ابن بواب) ظهور ایلمش وبالآخره فن خط (یاقوت) ایله (ولی عجمی)یه انتقال ایتمش ایدی . خطوط اسلامیه میاننده برده اندلس و آفریقا شمالیده مستعمل (خطوط آفریقیه) نامیله برخط واردر. صدر اسلامده ایلك دفعه مصحف یازان وحسن خطی ایله اشتهار ایدن (خالد ابن ابی‌الهیاج)در (احول سکزی) زمان مامونك الك کزیده خطاطیدر .

آب روی خطاطین (اسحق بن عماد) منصور ومهدی دورنده یتیشمش وبرچوق شاکرد یتیشدیرمشدر. ابن مقله بوندن مؤخر اولوب (ابن بواب)ك اصلاحنه موفق اولدیغی خطك اسمی دخی (بدیع) ایدی. خطاط عنوانی صدر اسلامده برنجی دفعه اوله رق (یاقوت مستعصمی)یه ویرلمشدر .

فقط روایات مشهوره یه کوره ایلك خط، خط(معقلی)اولوب بوخطده حرف مدور یوقدر . آندن صکره خط کوفی کلیر . بوخط هم مسطح وهم ده مدوردر . ایشته اساتذهٔ خط بو ایکی خطدن، (ثلث، نسخ، محقق، ریحانی، توقیع، رقاع) نامیله آلتی طرز ایجاد ایلمشلردر :

بونلردن (ریحانی) ابن بوابك محصول همتیدر .

(خط تعلیقی) نك موجدی (خواجه ابوالعال) اولمق اوزره کوستریلیور. ابوالعال بوخطی، کوفی وخط پهلویدن فارسی یازمق مقصدیله وضع ایلمشدر. بعضلری ده خط محققك ایلك خط اولوب خط ریحانینك آندن مستخرج ونسخ خطنك اوچنجی خط اولان ثلثدن ورقعه نك خط توقیعدن مأخوذ اولدیغنی ادعا ایتمشلردر .

معلوم اولدیغی اوزره بو آلتی خطدن ریحانی مصاحف وادعیه تحریرنده، ثلث تعلیم خطده، رقعه مکاتبات ومراسلاتده، نسخ، تفاسیر واحادیثده، توقیع فرامین همایون ایله منشورلرده ومحقق قصاید واشعارده مستعمل اولوب بونلرده ایکیشر درلو یازلدقلرندن اون ایکی یه بالغ اولور .

خطوط مذکوره‌دن ماعدا (غبارین)، (دیوانی)، (سیاقت)، (مسلسل)، (قیرمه)، (دشتی)، (اویغوری) (توامان)والخ نامل‌ریله برطاقم یازیلر دها واردر .

بر کتابده منظورمز اولدیغنه کوره علی‌الطریق الاجمال شجرهٔ سرآمدان خطاطین بروجه آتیدر :

حضرت علی (رضی‌الله عنه)	خیرالدین مرعشی
حسن بصری (رحمة‌اه‌علیه)	شیخ حمدالله
اسحق عماد	شکرالله
ابراهیم سکزی	اوغلی مصطفی دده
احول	اوغلی محمد دده
حسن مرزبان	حسن اسکداری
محمد بن اسعد	خالد ارضرومی
علی ابن هلال	درویش علی
عبدالمؤمن	صویولجی زاده
یاقوت مستعصمی	مصطفی ایوبی
سید حیدر	حافظ عثمان
عبدالله صیرفی	یدی قله‌لی امیر
	اکری قپولی محمدراسم
	ابراهیم طاهر

خطاطین عثمانیه

خطاطین عثمانیه‌نك پیری شیخ حمدالله ابن شیخ مصطفای بخاریدر .

مشار اليه، (خيرالدين مرعشى) حضرتلرندن تعليم ايتمشلردر. قبلة الكتاب لقبيله ملقبدرلر. كنديلرى آماسيه‌لى وپدرلرى بخارا ليدر . تاريخ وفاتى (٩٢٦) سنه‌سنه تصادف ايدر . ٤٧ عدد كبير وصغير مصحف شريف، برمشارق، بيك قدر سورهٔ انعام وكهف شريف، وسورهٔ (نبأ) جزئى ايله پك چوق قطعات ومرقعات وجوده كتيرمشدر .

سلطان بايزيد جامعنك محرابى اوزرنده وقبه‌سنده وادرنه قپوسنده‌كى تاريخلر وينه ادرنه قپوسنده‌كى كلمهٔ توحيدوخزينه‌دار فيروز آغا جامعيله داود پاشا جامعنك تاريخى اثر قلم اعجازيدر .

آياصوفيه كتابخانه‌سنده (٩٠١) تاريخلى مصحف يادكاريدر. ايشته (زواهر وجواهر) عنوانيله نظركاه ارباب دانشه عرض ايتمكه جرأت ياب اولديغمز شو مقالهٔ عاجزانه حضرت شيخ حمدالله ايله آندن صكره كلن خطاطين كرامك جوامع شريفه‌ده محفوظ محفظهٔ تكريم اولان آثار بديعه‌سندن مطلع اوله بيلدكلرمزى خلاصةً تبيين ايده‌جكدر .

مشاهير خطاطيندن شيخ حمدالله زاده مصطفى دده‌نك سليمانيه جامع شريفنده برمصحف شريفى واردر. مولانا (احمد قره حصارى)نك آياصوفيه كتبخانه‌سنده زيور ايادئ تجيل اولان انعام شريفده محرر بسملهٔ شريفه‌نك صورت منيفه‌سنى كورديكمده كنديمى اظهار خيرت واستحسان ايتمكدن آله‌مدم .

سیاق و ترتیبی اودرجـهده روان ، اودرجهده مصنعکه قلم خطاطك بوکلهٔ مقدسه‌یی بر کشیده‌ده وجوده کتیردیکنه اطمئنان حاصل اولیور .

آیاصوفیه کتبخانه‌سی پیشکاهنده تلاوت ایدلمك اوزره بشیر آغانك وقف ایلدیکی اجزای قرآنیه ابراهیم دائمینك، حکیم علی پاشا جامع شریفنده‌کی جسیم بر قطعه مصحف شریف توقادی درویش احمد بن محمدك، ایوب جامع شریفنـده جانب محرابده رحله زیب تکریم اولان کبیر قطعه واوچر سطر ثلث وماعداسی نسخله املا اولنمش مصحف شریفك نصفی صو یولجی زاده‌نك ونصف عالیٔ دیکری قورشونجی‌زاده‌نك ، سلیمانیه جامعنده بولنان مصاحف شریفـه‌دن بری حمزه‌نك اولوب حافظ عثمانك دخی آیاصوفیه‌ده برمصحف شریفی ونور عثمانیـه‌ده سرخ نقطه ایله معلم حروفاتی، ابونجیبانك والده جامعنـده (۱۰۹۵) تاریخلی بر مصحف شریفی، کاتب کمرك محمد حفظینك امیر بخاری خانقاهنه موقوف اولان اجزای قرآنیه‌سی ودرویش محمدك سلیمانیه جامعی محرابنه موقوف برمصحفی واردر .

تذاکرده مذکور اولدیغنه کوره اکری قپولی چلبی عنوانیله بنام اولان خواجه محمد راسم آلتمش عدد مصحف شریف ، بیك قدر انعام،حلیه، دلائل ، وقفیه، برچوق مرقعات، قطعات وصحائف، مشارق ومصابیـح یازمش وخط تعلیقده امام سیوطینك (انموذج اللبیب) نام اثرینی یادکار براقمشدر : اساتذهٔ خطاطیندن

حافظ عثمانك يكرمى بش عدد، عثمان ابن عبدالباقينك اوچ يوز، درويش علينك قرقى متجاوز، رسام عمرك اون آلتى، امامزاده فيض‌اه بن صنع‌اه يوز طقسان بش، قيصريه‌لى سيدمحمد بن احمد بش‌يوز، ارنود زاده محمد بن‌حسن يوز يتمش، خواجه‌زاده محمد انورى‌قرق، عرب زاده محمدبن‌عمربيك‌مصحف،مشهورراقم‌يوز، چاوش زاده سيدمصطفى قرق، اسماعيل زهدينك قرق ،نائلى‌ملا احمدك‌يوز ، حافظ جمشيد محمدصالحك درت‌يوز اللى‌درت،حكاك زاده مصطفى حلمينك ايكى يوز ، حافظ يحيي وهبينك طقسان ، وصفينك قرق مصاحف شريفه يازدقلرى ايشيدلمشدر .

خطاط شهيرقاضى عسكرمصطفى افندى اون‌برقطعه مصحف شريف ايله اون‌قدر دلائل خيرات ، ايكى‌يوز قدر حليهٔ‌شريف، اوتوزى متجاوز انعام،برچوق قصائد وحروفات ومرقعات‌يادكار براقمشدر . اديب محترم عطوفتلو اكرم بك‌افندى حضرتلرينك پدرلرى مرحوم رجائى محمد شاكر افنديـنك اوچ آى ظرفنده كوچك قطعه‌ده غبارين‌خطيله يازوب مرحوم رفعت پاشايه تقديم ايلديكى مصحف شريفك دخى نوادر آثاردن اولديغى متواتردر. سلطان محمود تربه‌سنده محمدراشدك كلام‌قديمى زيب‌رحلهٔ تكريم اولوب قيوم‌زاده محمدصالح‌دخى‌يوز قدرمصحف‌شريف‌يازمشدر.

خطاطين عثمانيه‌نك آثار پايدارى تعداد ايتديكمز مصاحف شريفه واجزاى قرأنيه‌ايله سائر ادعيه‌دن عبارت دكلدر. ملازاده محمد، طوپخانه‌لى محمود ، آشـجى مصطفى ، محمود جلال‌الدين ،

حافظ یوسف ، صاری یحیی ، بالطه‌جی‌زاده ، مصطفی بن محمد ، صویولجی‌زاده، مصطفی خطاط، امام‌محمدکبی مشاهیر خطاطینمزدن بك‌چوغنك‌سائر آثار برجسته‌سی واردر. (الواح‌جلیله‌و کتابه‌لر) مقاله‌سنده دخی سویلمش اولدیغمز وجهله بو آثار موجوده فن خطك‌ممالك عثمانیه‌ده ادوار تکاملنی ارائه‌ایدن انافس بدیعه‌دندر.

باخصوص فن‌خطك‌عثمانلی‌خطاطینی النده اوغرادیغی‌تحولات فن مذکورك تاریخی نقطهٔ نظرندن دخی‌شایان دقتدر .

خطاطین عثمانیه میاننده صاحب تألیف اولان ذوات نادر دکلدر . مستقیم زاده سلیمان افندینك (تحفةالخطاطین) نام‌کتابی ایله(سلسلةالخطاطین) ی‌وترجمهٔ‌مکتوبات خواجکان، مجلةالنصاب، دوحهٔ مشایخ اسلام، شرح‌قصیدهٔ مضریه ، شرح ورد سیدیحیی ، ترجمهٔ لغةقانون،شرح دیوان خضر ومرتضاسی مشهوردر .

بونلردن ماعدا مؤلفات عدیده‌سی واردر . (صویولجی‌زاده) دخی (دوحة الکتاب) نامیله برتذکرهٔ خطاطین یازمشدر . اکثریسی شعروادبه منسلك ذوات‌نادره‌دن‌اولوب‌مدون دیوانلری موجوددر .

ایکی جامع شریف

بوغاز ایچنك مرمره جهتنده‌کی مدخلنك روم‌ایلی ساحلنه جابجا زینت بخش مقدسیت اولان جوامع شریفه‌دن اول امرده مصادف نگاه تکریم اولان (نصرتیه) جامع شریفی ایله ینه آنك خذاسنده اولمقله برابر براز دها قره طرفنه میل ایتمش اولان قلیچ علی پاشا معبد منیفیدر. بو ایکی جامع شریفك هر ایکیسی‌ده طوپخانهٔ عامره فابریقه‌لر میدانی ایله یکدیگرندن آیریلیر و دائرهٔ جلیلهٔ مشیریتك پیشگاهنه تصادف ایلر.

نصرتیه جامع شریفی درون مغفرت مشحوننده جلی خط ایله منقوش اولان سورهٔ جلیلهٔ (عم) خطاط شهیر مرحوم مصطفی راقم افندینك اثر خامهٔ استادانه‌سی اولوب مشارالیه جامع شریف یازیلرینی تکمیل ایتمك اوزره ایکن ارتحال دار نعیم ایلمش وباقی قالان یازیلری شاگردان نفائس پرستانندن خطاط شاکر افندی اکماله موفق اولمشدر.

جامع شریف مذکورده‌کی محفل همایون مقبر طرفنده کائن

اولوب قفس يكپاره پرنجدن اويمه ويالديزليدر . بناى عالى كاملاً مرمردندر . ايكى مناره‌سى ششخانه‌لى اولوب ماهيه قورلدقجه قبه‌سنك حيلولت ايتمسنه بناء بالآخره‌دها زياده ترفيع ايدلمشدر.

قليج على پاشا جامع شريفى وقتيله طوپخانه جامعى ديه ياد اولنورمش . جامع شريف اولدقجه وسعتلى وكاركيردر . طولى عرضندن زياده‌جه‌در . درونده فوقانى برمحفل همايون ايله صوك جماعت يرى وحوليسنده شادروانى ،موصلقلرى ،سبيلى ،ومكتبى ايله مدرسه‌سى حتى حمامى دخى واردر .

حوليسنده تسبيحجى ، مسك ياغجى ، عرضحالجى كبى اصناف دائمى برسركى حالنده بولنور .

دونكى كون قليج على پاشا جامع شريفى ايله نصرتيه جامع شريفنى زيارتله مباهى اولدق . حفاظ كرامدن برى تلاوت قرآن مبينه ساعى ايدى . شهر رمضان مغفرت نشانك مقر خلافت سنيه‌يه اينار ايلديكى درجات نورانيتدن بومحال مقدسه‌نك اكتساب ايتديكى حصهٔ روحانيت پك بالاايدى . فن معمارئ عثمانينك آثار كمال وترقيسنى يالكز جوامع كبيره‌ده تحرى ايتمه‌مليدر . جسامت ووسعتجه ايكنجى وحتى اوچنجى درجه‌ده بولنان ومثلا قدرغه‌ده‌كى محمدپاشا جامع شريفى كبى عادتا مسجد دنيلوب كچيلن معابدصغيره‌نك انشاآتنه مصروف اولان همماتمعرفت كسترانه آره‌سنده‌ده انسانى دوچار حيرت ايده‌جك بدايع معماريه اكثردر . نصرتيه جامع شريفنك طرز انشاسنده‌كى ظرافت مهارتكارانه وهلةً نظر دقته

مصادف اولیور. منارەلرینك طرزموزونیتی اودرجەدلربا درکە اواینجەلك آرەسندن آچیلان برکذرکاهدن مؤذنك نصل اولوبدە فرجەیاب دخول اولەرق شرفەلرە قدر ارتقا ایدەبیلدیکی انسانی برآز دوشوندیرییور .

بوایکی جامع شریفی انظار استحسانده دهازیاده قیمتدار کوسترن بالطبع اومیدان وسیعك موجودیتیدر. بونلردن یالکز قلیچ علی پاشانك حولیسی برطاقم اصنافە جای تجارت اولمشدر . هلە نصرتیەنك حولیسندە اوتەبری کسانك یرطوتمیوب کنیشجە قالمسی حسبیلە اخذایتدیکی منظرۀ دلنشین هروجهلە شایان ملاحظە برشیدر .

استانبولك لب دریادە واك معتنا برمحلندە نیجەهمت نقدیەودینیە صرفیلە وجود پذیر اولمش اولان یکی جامع شریف حولیسی ایلە اطرافندکی میدانی استیعاب ایدن وعادتااورالری صاتدقلری اموال واشیانك پك بیاغی شیلردن اولمسی حسبیلە مزخرفات ایچندە براقان اصناف کومەسنی کوروبدە تأسف ایتمەمك قابل اولمیور .

فاتح میدانی ایلە بوجامع شریف میدانندە چادرقوران، کرەویت یاپان اصناف هیچ اولمازایسەاجزای تجارت ایتدکلری محلك شرف وقدسیتنی درك ایدەرك تطهیرات وتنظیفاتنە رعایت ایتسەلرینە بردرجەیە قدر نظرمسامحە ایلە باقیلە بیلیر !

مذکور میدانلرك بوکبی ملوثات تجاریەدن تطهیر ایدیلەجکی حقندە کچن سنە جرائد محلیەدە منظور اولان فقرات تبشیریەدن

ممنون اولمدق کيمسه قالمامش ايدی . واسفاکه بوامنيهٔ عمران پروری هنوز ثمره‌دار اوله‌مدی .

اعتقادمجه دارالخلافة‌العليه‌يی مادی ومعنوی تزيين ايدن مبانیٔ عظيمه جوامع شريفه اولوب هر بری خلافت جليلهٔ عثمانيه‌نك شان ديانت وشرف شريعت محمديه‌يی اعلا مقصد علويت پرستانه‌سيله وجوده کتيرديکی آثار مؤبده‌دن اولمغله بو محال مقدسه‌نك اطراف وجوانبنی برمنظرهٔ اسف آوره کرفتار ايلمك هيچ بروجهله روا دکلدر . ذاتاً بوميدانلرده صاتيلان شيلر بالچق خرماسی ، قوری کستانه ، چوراب ، فس ، عبا ، صابون ، چوروك الما ، قوقمش قاوورمه کبی لوازم عاديه‌دندر . بناءً عليه اصناف مرقومه‌يی سيار برحاله کتيرمك الك قولای ايشلردن معدوددر .

خطوط اسلامیه‌نك مأخذ ومنشألری

(الواح جلیله) و (زواهر جواهر) سرنامه‌سیله یازدیغمز ایکی مقاله‌ده مشاهیر خطاطین عثمانیه‌نك یادکار نفاستی اولان خطوط جلیه ایله سائر یازیلری حقنده برنبذه معلومات ویره‌بیلمش ایدك. بومقاله‌مز معلومات متقدمه‌یی برازدها توسیع واکماله خدمت ایده‌جکدر . بوجهتله ظهور وایجاد خط حقنده دوران ایدن روایاتی شورایه خلاصه ایده‌لم :

غالبا بشریت ، بداوت عالمنك بدایتنده ایکی شیئی کندیسی ایچون معقول کورمشدر . بوایکی شیئك بری حساب ، دیکری تعیین مسافات . حساب کورمك ایچون قوللاندیغی اصول غایتله ساده ایدی . آغاج ، کمیك کبی شیلرك اوزرینی چیزر ، ایپلك، سیجیم کبی شیلره‌ده دوکوم اوروردی . فی زماننا مستعمل اولان سودجی وا کمکجی چتله‌لری ایله منديل دوکومله‌مه بو اصول حسابیه‌نك آنتیقه حالنه کیرمش نمونه‌لریدر. تعیین مسافات ایچون قوللانیلان اصول‌ده پك ساده ایدی . یوللره طاش ، قازیق دیکرلر ایدی که حالا دربند، منزل دیه‌یاد ایتدیکمز قرارکاهلرله شمندوفر یوللرنده‌کی

کیلو مترو اشاراتی بو اصولك حال تمدنه کیرمشلرندن معدوددر. کل ، یاسمن ، لاله ، سنبل ، نرکس کبی چیچکلرك اشعار قدیمه‌ده ناطق اولدقلری معانی ایله قاقوله ، بیبر ، طوز ، اتمك ، قهوه ، دفنه دالی ، وامثالنك دلالت ایتدکلری افکار ومحسوسات جمله‌نك معلومیدر . شو حالده بدایت بداوتدن منتقل اولان بو اصول ، صکره‌لری تصویر افکار وتصویر الفاظ صورتلرینه کیرمش دیمکدر فقط بو صورته کیرنجه‌یه قدر فن بدیع و بیانك مجاز ، استعاره ، کنایه وجزؤ وکل ، سبب ومسبب ، آلت ، علت علاقه‌لری کبی تبیین افکاره خادم اولان اشکالی مبهم بر وضع افاده آله‌رق دوران ایدوب طوردی .

بالآخره اجزای کلام ، احوال اسما ، وافعالك تصریفات تامه‌سی ایله ادوات مفقود اولدیغندن چالیشه چالیشه معانی‌یی افاده ایدن لفظی تلفظ ایچون صورتلری مشابه اولدیغی حالده معنالری مختلف کلمه‌لر ترسیمنه موفقیت الویردی . بر حالده‌که بو کلمه‌لر اوزونجه بر خط تشکیل ایده‌رك چین لساننده اولدیغی کبی هر اشارتك لفظی باشلیجه بر هجا یرینه قائم اولدی .

اولدی اما بو اصول هر لسانه موافق کلمدی . حتی آثوریلر هجا اشارتلریله اکتفا ایتدیلر . کرچه مصرلیلر الفبا حروفنی بولدیلر . فقط تصویر هجادن قورتوله‌مدیلر . بشریتك آرادیغی بو شرف ایجادك صکره (فنیکه) لیلره میسر اولدی . فنیکه الفباسی (ابجد) دن (قرشت) لفظنه قدر امتداد ایدن یکرمی

ایکی حرفدن متشکل ایدی . قوم مذکورك ازمنهٔ قدیمه‌ده حائز اولدیغی وسعت تجاریه، حروف مذکوره‌نك انتشارینه یاردیم ایتدیکی جهتله (الفبا) دخی بوصورتله تعمم ایتدی . کلدانیلر هر حرف ایچون برصورت یاپمق کلفتنه طیانه‌میه‌رق آنلرده اختصاره رعایتله خط عبرانی‌یی وضع ایتدیلر. فنیکه خطی ابتدا (صیدا) ، (صور) ، (بیروت) جهتلریله سوریه طرفلرنده تداول ایتدی .

خط کلدانی،خط مسماری‌ویاخود خط پیکانی‌نك‌مأخذیدر. آثوریلر ایسه خط عبرانی‌یی خط سریانی‌یه تحویل‌ایلدیلر که خط زندی ، خط کوفی ، خط پهلوی بوندن مستخرجدر .

اولجه دخی عرض ایتدیکم اوزره بومختلف الفبالردن عرب الفباسی خط کلدانیدن منشعبدر . فقط عربلر سائر قوملرله کندی لسانلرنده صدای مخصوصی اولمیان حرفلری ترك ویاخود صدای اصلیسنی بالتبدیل صورتنی قبول ایتدیلر . بوندن ماعدا صداسی کندی لسانلرنده اولوبده صورت حرفیسی کلدانی الفباسنده بولنمیان حرفلری اختراع ایلدیلر، ویاخود قرب‌مخرجه رعایتله برعلامت فارقه وضع ایده‌رك قریب‌المخرج اولان برحرفی اوصدایه مخصوص قیلدیلر .

ایشته الفباسی شو صورتله اکمال ایدن اقوام او الفبایه داخل اولان حروفی کندی‌شیوه‌سنه، کندی ذوق‌تحریرینه‌کوره یازمغه ، آنلره اوشیوه اوذوق تحریر داخلنده بر مطبوعیت ویرمکه باشلاینجه خطاطلق‌ده میدانه چیقدی .

ابن خلدون ، (حميرى) دينلن خطى ذكر ايتديكى صره‌ده بونك ملوك تتابعه زماننده حدكماله ايرديكنى و بعده فن كتابتك حميريلردن اهل طائف وقريشه انتقال ايلديكنى بيان ايتديكى صره‌ده اهل طائف وقريشدن ابتدا استعمال قلم ايلين ذاتى بر روايته كوره (سفيان) وديكر روايته كوره (حرب ابن اميه) اولمق اوزره كوسترەرك بونلرك دخى خيره ارباب كتابتندن (اسلم بن سدره) نام ذاتدن تعلم ايلدكلرينى درميان ايليور .

خط حميرى صاغدن صوله يازيلير حروف مقطعه‌دن متشكل ايدى.

كلەلم سائر روايانه :

ايرانيلر شرف ايجاد خطى پيشداديان سلاله‌سنك برنجيسى اولان (هوشنك) ك اوغلى (طهمورث)ە اسناد ايدرلر .

(ابن خلكان) خط عربيى ابتدا حضرت اسماعيل يازمشدر روايتنى جرح ايدرك وقتيله بغداد جهتنده مؤسس اولان (انبار) شهرى اهاليسندن (مرامر ابن مره) يه عطف ايليور .

(اصمعى) خطك قريشه انتقالنه اهل خيره‌يى واهل خيره‌يه انتقالنه اهل انبارى واسطه كوسترمشدر .

(ابو عمر دوانى) (التنبه على النقد والهيكل) نام رساله‌ده خط عربينك (ابن سفيان ابن حرب) واسطه‌سيله يمنه انتقال ايتديكنى و آندن صكره (عمر بن خطاب) حضرتلريله اهل قريشدن بعضيلرينك دخى ابى سفياندن تعلم ايدوب از جمله امام على حضرتلرينك فن كتابتده كافه‌سنه تفوق ايلديكنى بيلديرمشدر .

خطوط موجوده‌یه عربی ، حمیری ، یونانی ، فارسی ، سریانی ، عبرانی ، رومی ، قبطی ، بربری ، اندلسی ، هندی وچینی خطلرینی اساس کوسترنلرده واردر . بنی امیه زماننده ایلك کتابت ایدن ذاتك (قطبه) اولدیغی و (عراقی) دینلن خطك (مأمون) زماننده یازی‌یه حسن ووزن ویردیکی مشهوردر .

(خط وخطاطین) نام کتابده منظورمز اولدیغنه کوره خطوط اصلیهٔ موزونه‌یی بروجه آتی اسماء ایله اوتوز یدی‌یه قدر تعداد ایدنلر وار ایمش : کوفی ، طومار ، جلیل ، مجموع ریاسی ، ثلثین ، نصف ، جوانحی ، مسلسل ، غبار ، مؤامرات ، محدث ، مدمج ، منثور ، مقترن ، حواشی ، اشعار ، لؤلوی ، مصاحف ، فضاح النسخ ، غبار ، عهود ، معلق ، مخفف ، مرسل ، مبسوط ، مقور ، ممزوج ، مفتح ، معماة ، مؤلف ، توامان ، معجز ، دیوانی ، سیاقت ، قیرمه .

خطوط اسلامیه‌نك ظهور وانتشاری مسئله‌سی شو صورتله توضیح ایتدکدن صکره برجهت دها قالیورکه اوده (خط کوفی) موجدی اولان ذاتك کیم اولدیغیدر ؟ کوفی دینلنجه بو خطك (کوفه) ده ایجاد ایدلمش اولدیغی آکلاشیلماملیدر . (منسوب) دینلن خطك بوخط اولدیغنه قائل اولانلر موجود اولدیغی کبی خط کوفینك ایجاد کردهٔ امام علی اولدیغی دخی متواتردر .

نور عثمانی

دیانت مقدسهٔ احمدیه‌نك برقات دها اعلای شانی امر مبرورنده سلاطین عظام عثمانیه‌نك خدمات خیریهٔ خدا پسندانه لرینی هروسیلهٔ حسنه‌دن بالاستفاده زیور لسان محمدت ایتمه‌مك نصل قابل اولورکه ممالك وسیعهٔ عثمانیه‌نك هرهانکی جهتنه کیدلسه اوراده آثار معظمهٔ دینیه‌لرندن برقاچنه تصادف ایدیلیور . باخصوص مقر خلافت سنیه‌ده تأسیس کرده‌لری اولان مبانیٔ مقدسه شریعت اسلامیه‌یه نه درجه‌یه قدر حرمت ایلدکلرینی تبیین ایدر .

ایشته‌دونکی کون شرف زیارتیله حصه‌دار انشراح اولدیغمز « نور عثمانی » جامع شریفی‌ده سلاطین عثمانیه‌دن جنتمکان محمود خان اولك مآثر برکزیدهٔ دیانت پرورانه‌سندندر .

جامع شریف ، چارشوی کبیرك مدخلنده وشهر شهیریمزك

نقاط مرتفعه‌سندن بری اوزرنده مبنی‌در. کرچه اساسی فردوس آشیان محمود خان حضرتلرینك زماننده قورولمش ایسه‌ده ختامی عهد عثمان خان ثالثه میسر اولدیغندن بر خاطرهٔ معززه اولمق اوزره «نورعثمانی» نام علویت اتسامیله توسیم ایدلمشدر .

حقیقةً نورعثمانی معبد مقدسی انوار جلیهٔ عثمانیتی انظار شکر واعتبارده تجسم ایتدیرن مبانیٔ محتشمه‌دن بریدر . درون قدسیت مشحونی زمیندن زیاده‌جه مرتفع اولمغله برابر غایتـله روشن منظردر . ١١٦٩ سنه‌سی رجبنك یکرمی یدنجی کونی ختام بولمشدر. نورعثمانی جامعی، حسن جان زاده شیخ‌الاسلام خواجه سعدالدین افندینك حلیله‌سی فاطمه خاتونك مسـجد شریفی یرینه بنا ایدلمشدر. محفل همایونی ومؤذن محفلی وتوابع مشتملاتندن مدرسه ، عمـارت ، کتبخانه ، موقت اوطه‌سی ، سبیل وچشمه واردر .

اورته قپونك خارجنده اولان (أن‌الصلوة ....) آیت کریمه‌سی خطاط شهیر راسم افندینکدر.

خواجه محمد راسم ابن یوسـف اکری قپولی چلبی لقبیله معروفدر. اون سکز یاشنده ایکن یدی قله‌لی امیر افندیدن آلتی قلمده کتبه وضعنه مأذون اولمشدر. تاریخ وفاتی ١١٦٩ ده در. آلتمش عدد مصحف شریف، بیك قدر انعام، حلیه، دلائل، وقفیه مرقعات و سائره یادکار براقمشدر .

ایکی طرف قپولرینك داخلنده بولنان آیات کریمه دخی فخرالدین یحیانکدر .

فخرالدين يحيي بن عثمان طوپخانه‌ليدر . انبـاری زاده‌دن مشقه باشلايوب حسين حبليدن اجازت آلمشـدر . نور عثمانی جامعنده‌کی آيات کريمه‌يی حرف حرف ، کلمه کلمه يازوب بعده ايکنه‌ليه‌رك کمور توزيله سيلـكمش وصکره تصحيح ايلمشدر. ١١٦٩ ده وفات ايتمشدر .

خارجده منقوش لوحهٔ تکريم اولان آيات کريمه دخی يدی قله‌لی زاده عبدالحليم افنديـنکدر .

کاتب زاده‌دن خط ثلث و نسـخی کوکب حافظ افنديدن تعلم ايتمش ايسه‌ده اذن کتبه‌يی خواجه راسمدن آلمشدر . شـايان دقت درکه خطاط راسم دخی خط تعليقده کنديسندن مأذونيت آله‌رق هر ايکيسی يکديکرينك مجيز و مجازی اولمش واوسته چراق يکديکرينه تعليم خط ايله‌مشدر .

جامع شريفمزده کورده بروسه‌لی مذهب علی افنديـنك خطلری واردر. بوذات حسن خطی اولا کرد زاده مصطفی افنديدن بعده سرکاتبی احمد يدن تعليم ايده‌رك هزار فن بروسوی‌يه‌ده خدمت ايتمشدر. خط تعليقده کاتب زاده‌دن مأذوندر. ١١٩٠ ده ارتحال ايله‌مشدر .

ممالك شرقيهٔ اسلاميه‌ده (تجليد وتذهيب) صنعتی قديمدر. مذهب عنوانی بزی شويله برفقرهٔ استطراديه تحريرينه سوق ايليور :

بو ايکی صنعت نازکه شرقلك الك کزيده، الك زياده نظربا آثار مکتوبه‌سنه زينت ويرمش ومجلدات ومذهبات عتيقه شمديلر

انافس آثار صناعیه‌دن معدود اولمشدر . معلوم اولدیغی اوزره اوائل عهد اسلامده مصنعات ایله صکلر ، احکام ودفاتر دیوانی ومنشورلر دری‌اوزرینه یازیلیردی . کاغدك عربلر طرفندن‌ایجاد ایدلدیکی مشهور وآل برامکه‌دن فضل ابن یحیی زماننده ایجاد ایدلدیکی متواتردر .

بعده کاغد اوزرینه یازی یازلمغه باشلامش وبومیانده غایتله مصنع کاغدلر ایجاد ایدلمشدر. ایلك اعمال ایدیلن جلدلر ساده ایدی . اسلام فن تجلیدده ایلرولدکجه جدول کشی وتذهیب اصولنی‌ده اختراع ایلدی . بالخاصه خراسان، هندستان، کشمیر، فارس وعراق طرفلرنده یاپیلان اویله مصنع ومکلف قابلر ومصور ومنقش کتابلر ومزین‌ومذهب‌مصاحب والواح ومرقعات واردرکه بونلرك قیمتلری نفائس شناسان نظرنده پك‌زیاده‌در .

صنعت تجلید یالکز تذهیب وجدول کشی کبی ایکی شعبه احداثیله‌محدود برحالده قالمامشدر.صنعت مذکوره‌کاغد تربیه‌سی، مقوا اعمالی ، طرح الواح ، اختراع اشکال جدول وتحریر متن وحاشیه اصولی، خرده‌کاری ، قبارمه ، چیقارمه، شمسه، ترصیع قطع اوراق وامثالنه‌منشأ اولمشدر .

عثمانلی استادلری میاننده ابراهیم چلبی ، شبلی زاده احمد ، احمد استاد ، ماستوری پاولی تاج‌الدین کوه‌بند، توز قوندورمز قنبور حسن چلبی ، حسن مذهب ، کفه‌لی حسن، رئیس حیدر مصورسنان بك ، بروسه‌لی عبدالرحمن چلبی ، قینجی محمود ، هزارفن قدمادندر .

بونلردن ماعدا مجلد باشی احمدافندی ، حاجی حسین، راشد افندی ، حاجی رفعت (اقسرای والده جامعنك یازیلری بوذاتڭکدر) علی پاشا، یساری عارف ، عزیز افندی، حاجی مصلح الدین ، صولاق سلیمان ، قره محمد ، حاجی سعید افندی ، عاشق عثمان پهپهی حافظ افندی کبی استادلر دخی صنعت تذهیب وتجلیدده متأخریندندر . معاصر مجلد ومذهبین آره سنده دخی صالح افندی حسن ، مجلد باشی محمد افندی ، مذهب حسن افندی ، راغب افندی ، حاجی احمد افندی ، هدایت افندی، نورالدین افندی قدری افندی مشاهیردن معدوددر. جملهٔ مآثر مبرورهٔ حضرت پادشاهیدن اولان (اورخانیه) جامع شریفنك تزیینات وخطوطی وقتیله پارس سرکیسنده آثاری موجب تقدیر اولمش اولان توفیق افندینکدر .

عرب جامع شریفی

جوامع شریفه حقنده یازمقده اولدیغمز مقالات عدیده نك برنده مقر خلافت سنیه نك شرف وقدسیتنی اعلا ایدن معابد منیفه نك بیوك کوچك جمله سنده طراز نقش خاطر اوله جق بدایع منوره موجود اولدیغنی برآورده لسان تحمید ایتمشدك. ایشته دونكی کون شرف زیارتنی میسر اولان عرب جامع شریفنده ده عین حس ایله متحسس اوله رق اسلامك وصول الی الحق قاعدهٔ منجیه سنه اتباعده کوستردیکی سعی خارقانه یه قارشی اظهار حیرت ایلدك. غلطه جامعلرینك اك بیوکی اولمغله (جامع کبیر) نامیله دخی معروفدر. ۱۲۲۲ سنه سنده وقوع بولان حریقده محترق اولمش ایسه ده جانب حرمیندن تعمیر ایدلمش وجنتمکان سلطان محمود خان اولك والده لری فردوس آشیان صالحه سلطان طاب ثراها حضرتلری عزب قپوسی داخلنده سبیل، چشمه وفوقنده کی

مکتب کبی آثار خیریه بنا ایتدکلری صیره‌ده جامع شریفی دخی تجدید وتوسیع ایلمشدر .

عرب جامع شریفی عزب قپوسنه یقین صول طرفده بر سوقاق داخلنده اولوب ســوقاغه کیریلیر کیریلمز نظر دقته قاعده‌سی مستطیلی بر ذوار بعة الوجوه تصــادف ایلیور . بر عمود مجسمك ذروه‌سنه پنجره‌لری اوفاق اخشاب بر شرفه و آنك اوستنده دخی قورشون بر کلاه موضوعدر .

حولی‌یه غیر منتظم کمرلرله اوروملش قیصه بر توزدن کیریلمکده‌در حولیسنده موقت خانه ، شادروان واردر . درونندەکی صهریج عادله سلطان حضرتلرینك احیا کرده‌سیدر .

اصل بنا مستطیلی ، درت دیوار و بر طواندن عبارت اولوب جاده‌دن کیریلنجه قارشو طرفده بویلی بوینه کنیشجه بر صوندورمه بولنمقده‌در .

درونندەمحفل همایون و بر ستون اوزرینه مبنی بر منبر ومؤذن محفلی ایله جماعت محفللری موجوددر .

*
* *

عرب جامع شریفی حولیسنه کیررکن تصادف ایتدیکم سقط بر دیلنجی قیافت مستکرهه‌سیله طورمش ، کلندن کچندن آندویره‌رك دیله‌نیوردی : تصدقك سنن سنیهٔ محمدیه‌دن اولدیغی اهل اسلامك محفوظیدر . فقط ذل سؤالی واسطهٔ ونقود ایدنلره پاره‌ویرمك

آنلری بو صنعت منفوره‌یه تشویق ایتمك اولمغله هیچ برزمان مقبول اوله‌ماز .

دیلنجیلر حقنده یازیلان فقرات ومقالاتدن آرتق جمله‌یه‌عنا کلمشدر . بونلر دکان ، قرائتخانه ، غازینو ، ترامووای ، شمندوفر موقعلری ، خانه قپولری جاده سوقاق دیمیوب انواع تعجیزات ایله دیلندکلری کبی جرأتلرینی ارتیره‌رق جوامع شریفه داخلنه‌ده کیرمکده‌درلر .

جوامع شریفه‌حولیلری قپولرنده‌طورانلرده بشقه ، شوراسی شایان دقتدرکه جامعلرده دیله‌نن اشخاص مرقومه ایام عادیه‌ده کورولمیور . بونلر رمضان شریف وسیله‌سیله ترك‌دار ودیار ایدرك کزییورلر . هله پیسلکلرینه تعفنلرینه تحمل ایتمك ممکن دکل . طهارت و نظافته بسبتون بیکانه اولدقلری جهتله سنه‌لرجه‌صیرتلرندن چیقمیان روبالردن انتشار ایدن بوی کریه عادتا معده‌بولاندیرییور . امراض ساریهٔ جلدیه‌یه مبتلا اولانلری زیاده‌جه اولدیغی کبی آره‌لرنده برطاقم اطفال صغیره ومعصومه‌دخی واردر .

معروضات سالفه‌یه شوراجقده علاوه ایده‌جکمز برشی وار ایسه اودخی مسئلهٔ مرقومه‌نك هیچ اولمازسه جامع قپو وحولیلریله ایچرولرنده شعار اسلامیته بالکلیه منافی اولان احوال غیرمشروعه‌دن منع ایدلملری حقنده‌تدابیر معقوله اتخاذینه عنایت بیورلمسیدر .

ابو ایوب انصاری (رضی عنه الباری)

تربهٔ شریفه‌سی

دونکی کون شهر رمضان مغفرت نشانك ارچنجی جمعهٔ مقدسه‌سی اولمغله تربهٔ منیفهٔ حضرت ابو ایوبی زیارته شتابان اولدق .

ابو ایوب انصاری حضرتلرینك کنیهٔ شریفه‌لری (خالد بن زید خزرجی)در . کبار اصحابدن اولدقلری کبی فخر کائنات افندیمز حضرتلری مکه‌دن مدینه‌یه هجرت سنیه‌لرنده سعادتخانه‌لرینه نزول وخانه ومسجد نبوینك اکمال انشا آتنه قدر اوراده اقامت بیوردقلرندن نام عالیلرینه (مهماندار رسول) عنوان بهترینی اضافه ایدلمشدر .

مشارالیه (غزوهٔ بدر) ، (غزوهٔ احد) ، (غزو خندق)ده حاضر بولندیغی کبی حضرت علی کرم‌الله وجهه حضرتلرینك معرفتیله وقوع بولان سائر غزواتده دخی موجود بولنمشدر . کندیلرندن یوز اللی حدیث شریف منقولدر . هجرتك اللنجی

سنهٔ متیمنه‌سنه طوغری «یزید ابن معاویه» قوماندا‌سنده اوله‌رق بوراله قدر اعلای کلمةاللهه موفق اولان برفرقهٔ اسلام ایله کلمش ایسه‌ده علت زخیردن ارتحال دار نعیم ایلدکلرندن نعش مبارکلری حالا مدفون اولدقلری محل معینده ودیعهٔ رحمت رحمن قلنمشدر.

فتح قسطنطینیه‌ده جناب فاتحك معیت شاهانه‌لرنده بولنان کبار اولیاءاللهدن آق شمس الدین حضرتلرینك قوهٔ قدسیه و کرامت انسیه‌لری ایله تعیین ایلدکلری محل وسائر تاریخلرك دخی تعیین ایلدکلری محل ایله مطابق چیقمقله محل مذکور حفر ایدلمش وایکی قولاچ قدر قازیلدقده اوزرنده (هذا قبرابی ایوب) عباره‌سی محرر برطاش ظهور ایتدیکی جهتله درحال بر تربهٔ شریفه بنا وختامنده بر جامع شریف دخی علاوه ایدلمشدر . شوحالده قبر ابو ایوب (٨٠٦) سنه صکره ظاهر اولمشدر .

جامع وتربهٔ شریفه سلاطین عظام حضراتنك همت دیندارانه‌لریله نیجه تعمیرات وترمیماته اوغرامش واکمکجی زاده احمد پاشا دخی هجرتك بیکنجی سنه‌سنده مصلی اوکنده حالا باقی اولان ضمیمه‌یی انشا ایتدیرمشدر . ١١٣٢ تاریخنده عموم سلاطین جامعلرنده ماهیه قورولمسنه دائر فرمان همایون صادر اولدیغی اثناده جامع شریفك مناره‌لری ماهیه قوروله‌میه‌جق درجه‌ده قیصه اولمغله مجدداً ایکیشر شرفه‌لی ایکی مناره بنا اولنمشدر . خارج جامعده بولنان ایکی محفل الحاج بشیر آغانکدر. «مواجهه» پنجره‌سی نامیله یاد اولنان پنجره جنتمکان سلطان احمد خان اول

حضرتلری طرفندن کشاد ایدلمشدر. (نقش قدم حضرت نبوی) ١١٤٤ سنه‌سی رجبنده سلطان محمود خان اول حضرتلرینک رأی اصابت قرینه‌لری ایله تربهٔ مطهرهٔ ابو ایوبه نقل وحالا زیارتگاه اولان محل تکریمده ودیعه قلنمشدر .

جامع شریفک ایچ حولیسنده بولنان شادروان حوضی خلیل پاشا زاده صدر اسبق ابراهیم پاشانک وایکی طرفنده‌کی موصلقلر بازرکان باشی اسماعیل افندینک اثر خیریدر .

تربهٔ شریفه‌نک جمعه کیجه‌لری کشاد ایدیله‌رك قرآن کریم تلاوت ایدلمسی حضرت فاتحک تنسیب کردهٔ ملوکانه‌سیدر . جامع شریفک ١٢١٣ تاریخنده کلیاً تجدیدی فرمان بیورلمقله اوزون حسن افندینک نظارتیله یکرمی سکز آی ظرفنده اتمام ایدلمشدر .

موقتخانه ایله محفل همایون یولی بو تجدید اثناسنده انشا قلنمش وسلطان سلیم ثالث حضرتلری تربهٔ شریفه‌نک حین تعمیرنده پرنجدن دوکمه پنجره قپاقلری سیم تلدن ایکن دوکمه سیم شبیکه قفس یاپدیرمشدر . تربهٔ شریفه‌ده معلق طوران :

علمدار کریم شاه اقلیم رسالت سین

مصراعیله باشلایان قطعهٔ برجسته یساری زاده خطیدر . مرقد سعادتک باش و آیاق طرفنده طوران کبیر سیم شمعدانلر جنتمکان سلطان ابراهیم خان حضرتلرینکدر .

جامع شریفك طیش حولیسنه کیردیکمزده کوکرجینلرك پرواز مسرورانه‌سنی سیر ایتدك. ایچ حولیسنده طابع شهیر (فراقی)نك یازی ورسم اکسپوزیسیونی‌ده کوزدن کچیردك. جامع شریفك صحن مقدسی پك زیاده واسع اولمامقله برابر درونی پك زیاده روشندر. قدری زاده طاهرك (هذا من فضل ربی) تعلیقی ایله سائر الواح جلیله تنویر ابصار ایلیوردی.

فضلادن زکی افندی حضرتلرینك ایچ بولمه‌ده وعظ و نصیحت ایلمکده اولدقلرینی استبشار ایدر ایتمز درحال حلقهٔ فیوضاتنه داخل اوله‌رق استفاده ایلدك.

تربهٔ شریفه زوار ایله مالامال دینه‌له‌جك حالده ایدی. ذات دیانت سمات حضرت خلافتپناهینك بالجمله ترب شریفه‌یه تعلق ایدن فیض انظار تقوی شعارانه‌لری بو تربهٔ مبارکه‌ده دخی انجلا بخشاری عیون اولمقده ایدی. کچن سنه شرفصادر بیوریلان امر وفرمان خیریت بیان حضرت ظل‌اله اعظمی موجب عالیسنجه تربهٔ شریفه‌نك خالیلری و پنجره‌لری تجدیداً فرش وتعلیق ایدلمش ودرونی روحانیت حضرت خالدایله پرنور اولمش ایدی.

تربهٔ جناب نصرالدين

خواجه نصرالدين مرحومى كيم بيلمز ، حتى كيم سومز ؟ آنك صافيت طبع ونيكئ خلقنه حيران اولمامق قابلمى ؟ اول امرده نام محترمى هركوكل ايچون مايهٔ نشاط اولمشدر . خواجه نصرالدين ديلديمى يوزلرمزده بليرن مقدمات خندهدن نه درجه يه قدر محبوب قلوب اولديغى تظاهر ايدر. ذات مباركى آناطولينك نشئهٔ خاطريدر . هر نه زمان بر حكايه سنى ديكلسهم منشرح اولورم . مشاراليه ورع وتقوا ايله معروف اولديغى كبى بولنديغى قصبه نك اعلم علماسى بولنديغى جهتله يالكز قالمق ممكن دكل . خلق بيلمديكى نه وارسه برر برر صورييورلر . مثلا برى پاطليجان كتيرمش :

— بو نه‌در ؟ دينوو .

خواجه نه ديسون ؟ فقط برشئ سويله‌ملى . دفع سائل ايچون :

— کوزی آچلمادق صغیرجق قوشی .

دییور . فقط او کیدرمی ؟

— قوش ایسه هانی بونك قنادی ؟

دیه صورییور خواجه درحال :

— بویله قوشه بکزه‌مین قوشه قنادك نه‌لزومی وار ؟

دیه الزام ایلیور .

یاخود اوده مشغول . طام آقطارییور . آشاغیدن برسس :

— خواجه براز آشاغی کلیرمیسك ؟

— کله‌یم . نه وار ؟

— الله رضاسی ایچون برصدقه .

اوده بونلرك الندن یانمش .

— کل یوقاری‌یه .

حریفی طامه چیقاردقدن صکره :

— نه ایستیورسك ؟

— صدقه !

— عنایت اوله .

صورتنده مقابله‌ده بولنیور .

الحاصل مشارالیهك مناقب لطیفه‌سنه عائد فقراتك البته پك چوغی صکره‌دن کندیسنه اسناد ایدلمشدر . هله برطاقم شیلر خواجه‌نك مسلم جهان اولان عفت اخلاقی وعصرلردن بری مظهر اولدیغی احترامات ایله قابل توفیق دکلدر . خواجه‌نك

ذات شريفنه مخصوص اولان مناقب صحيحه ، مألنده صافيت حكيمانه بولنانلريدر . بناءً عليه بو صافيتدن محروم اولانلرينه امالهٔ نگاه التفات ايتمه مليدر .

***

بزه شو سطرلرى يازديران آق شهردن آلديغمز برمكتوبك خواجهٔ مرحومه تعلق ايدن قسميدر قارئين كرامك خاطرلرنده اولسه گركدركه گچن سنه قونيه اركليسنه قدر وقوع بولان سياحتمده تربهٔ محترمهٔ نصر الدينى زيارتله مشرف اولديغمى يازمشيدم تربهٔ نصر الدين آق شهر استاسيوننده قصبه يه كيدن جاده نك صول طرف منتهاسنده طاشلق ، اوتلق بر محله‌در . اثناى زيارتمده قلباً بيوك بر انشراح حس ايتدم ايدى . فى الواقع مقبر انورى اوزرنده درت ديركه مستند شادروان قبه‌سى كبى برسقفدن برده بيوجك بركليددن ماعدا برشى يوق . يالكز بياض صاريلى سرپوش قيمتدارينك براورنكى بولنيور . اطرافنه حيوانات وسائره نك كيروب چيقمسنى منع ايچون عادى برحائل چويرلمش ايدى . درو ديوارنده زوارك يازدقلرى جمله‌لر ، قطعه‌لر ، مصراعلر ايچنده اولدقچه لطيف اولانلرى ده وار ايدى .

واصل دست ممنونيت اولان مكتوبده ديتيليوركه :

«روح پرفتوحى عالم ناسوتده طيران ومناقب لطيفه‌سى اقطار عالمده دوران ايدن خواجه نصر الدين حضرتلرينك تربهٔ شريفه‌لرينك محتاج تعمير اولديغى گچنده دوراً آق شهرى دخى تشريف

بیورمش اولان والیٔ ولایت عطوفتلو بك افندی حضرتلرینك نظر عمران پروریلرینی جلب ایلمکله تعمیر ایدلمسنی امر بیوردیلر درحال قائممقام قضا عزتلو مصطفی شکری بك اعانهٔ حمیتمندان ایله مصارف ولوازم انشائیه‌سنی تدارك ایلیه‌رك یدی یوز کسور سنه‌دنبری غنودهٔ خاك رحمت اولان ولیٔ مشارالیهك خشنودیٔ روان معززینه موفق اولمشدر.»

خوش دکلمی؟ فقط تربهٔ شریفه‌نك قدمی حقنده کوستریلن یدی یوز کسور سنه بر از زیاده‌جه.

خواجه مرحومك ترجمهٔ حالنه دائر دسترس اولدیغمز مختصر وفقط موثوق معلوماته کوره مشارالیه جدامجد حضرت شهریاری خداوندکار غازی حضرتلری زمانلرینه یتشمش وعهد ییلدیرم بایزیدخانده شهرتیاب اولمشدر. حتی جنتمکان چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینك ایام سلطنتلرنده ارتحال دار نعیم ایلمکله آق شهر خارجنه دفن ایدلمشدر.

دیکر طرفدن (قاموس اعلام) دییورکه:

(خواجه نصرالدین ظرفادن ومظنه‌دن برذات اولوب حاجی بکتاش ولی ایله معاصر بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده دها اسکی اولوب سلجوقیلر زماننده یاشامش اولمسی محتملدر. هر حالده تفصیل احوالی مجهولی اولوب لطائفه اولان میل طبیعیسندن طولایی بر چوق نوادر مناقب کندیسنه اسناد اولنه‌رق اسمی بو خصوصده مثل حکمنه کیرمشدر. آق

شهر قربنده درت طرفی آچیق وبیوك برکلیدله کلیدلنمش بریرك خواجهٔ مشارالیهك تربه‌سی اولدیغی مرویدر.

معهذا بوترجمهٔ حال پك‌زیاده مترددانه یازلمشدر . اول امرده خواجهٔ نصرالدین خاجی بکتاش ولی ایله معاصر ایسه ینه اورخان غازی‌یه منسوبدر . ثانیاً سلچوقیلر زماننده یاشادیغنه دائر شمدیلك الده هیچ برونیقه‌یوقدر . بناءً علیه عهد ییلدیرم بایزیده یتشدیکی کسب وثوق ایدر . شو حالده خواجه‌نك قدم قبرمنوری بش ویابش بچق عصر آره‌سنده‌در .

مرحوم مشارالیهك مسقط رأسی اولدیغی متفق علیه اولان آق شهر آناطولی شمندوفرینك اسکیشهر-قونیه قسمی اوزرنده اون بشنجی استاسیون موقعیدر . شهر بلاد قدیمه‌دندر . اسم عتیقنده اختلاف واردر . برروایته کوره (پیسیدا آنطا کیه‌سی) برروایته کوره (سوریوم) بر روایته کوره (فیلو ملیون) اولوب قونیه‌نك ٢٤ ساعت غرب شمالیسنده شرقه طوغری ممتد اولان مشهور اووه‌نك کنارنده‌در . برروایته کوره بانیسی قیاصرهٔ رومیه‌دن برینك قیزی (سینه) در . حتی روم تاریخلرنده (سینه حصار) دیه معروف ایمش . ٧٩٣ تاریخنده سلطان ییلدیرم بایزید خان حضرتلری طرفندن قرمان اوغللری یدندن آلنمش وبوصورتله حجاج مسلمینك سلامتی تأمین ایدلمشدر ، سلطان سلیمان خان قانونی زماننده قرمان ایالتنده سنجاق بکلکی مرکزی ایدی . سنوی یکرمی کیسه حاصلاتی اولور وحین

سفرده سکزیوز عسکر چیقاردی. وقتیله قلعه‌سی پك محکم ایدی. خراب اولمشدر.

آق شهرك منظره‌سی کوزلدر. استناد ایتدیکی صیرت همان کاملاً یبانی فندق آغاجلریله مستوردر. زیارت ایتدیکم اثناده بو آغاجلرك آشیلانمسی کیفیتی ایله اشتغال اولنیوردی. موجود معلوماته کوره (۱۳۰۰) ه قریب خانه‌سی و (۸۵۰۰) نفوسی اولدیغی کبی حکومت قوناغی، رشدیه مکتبی، بایزید خان اولك احیا کرده‌سی اولان بر کوزل جامع شریفی، بر قاچ مدرسه‌سی واردر. آق شهر کولی اپیجه واسعدر. تخمیناً یتمش کیلومترو مربعنده اولوب ایکی چای آقار. کولده سیاه «قوغو» بولندیغنی برابرمزده بولنان بر آلمان مهندسی سویلمشیدی. خواجه مرحوم کولده سیر و سیاحت ایتدیکی اثناده بونلری کورمش ایسه - پطایجان تعریفنه کوره - کیم بیلیر نه‌لر دیمشدر؟

دارالشفقة الاسلاميه

— ١ —

تربیهٔ اسلامیه‌نك حائز اولدیغی مزیات اخلاقیه وحسنات برگزیده‌نك اذهان وقلوب اوزرنده گوستردیکی تأثیرات عالیه هیچ برزمان قابل زوال دکلدر. بو حقیقت مسلمه اوته‌دن بری عظام سلاطین عثمانیه‌نك و اکابر رجال سلطنتك دائما رهبر اجراآتی اولدیغی کبی بالخاصه ذات خلافتسمات حضرت ولی نعمت اعظمینك مفطور بیورلدقلری سجایای دیانت پروری آثار مبجلهٔ تقوی شعارانه‌سی دخی ـ دائما لسان تعظیم ایله مقر ومعترف اولدیغمز وجهله ـ بوقولی مؤید شواهدعادله‌دندر.

معلوم اولدیغی اوزره دیانت جلیلهٔ محمدیه‌نك آمر اولدیغی تربیهٔ اسلامیه ، عملیات حسنهٔ اخلاقیه، معلومات مدنیه ومادیت ومعنویتك حسن امتزاجنه خادم اولان استکمالات دینیه‌دن مرکب برتربیهٔ اصلیه‌در . بوجهتله اقوام متمدنه نزدنده معتبر اولان اصول تربیتك کافهٔ شعباتنی من‌القدیم احتوا ایتدکدن‌فضله

اولەرق برده تزيين وجدانيـاته عائد برفرع مخصوصى واردر. ايشته اولكى كون زيارتيله مشرف اولديغم (دارالشفقةالاسلاميه) بواوچ اس اخلاقينك تعليمنه وترقيات مدنيەنك وجودەكتيرديكى معلومات جديەنك تدريسنه مخصوص اولمق اوزره ١٢٩٠ سنه‌سنده كشاد ايدلمشيدى.

مكتبك تأسيسنه وسيله اولان يـنه برخدمت انسانيتكارانه‌در. سيمكشخانه‌ده اصناف چراقلـرينى اوقوتمق ايچون ١٢٨٤ سنه‌لرينه طوغرى كشاد ايديلن مكتب، « دارالشفقه» نك، سايهٔعنايت وايهٔ حضرت پادشاهيده مكاتب عاليه صره‌سنه ارتقا ايلمش اولان بو مؤسسهٔ خيريه‌نك ايلك صورتيدر: بعده بوصورت دها واضح، دها جدى برفكر ديانت وانسانيته مقارن اولەرق اصلنده مندمج اولان فيض خير وصلاح ايله بيومش و ايتام مسلمين ايچون آنا قوجاغى قدر مشفق، بابا حمايه‌سى قدر مربى ومصلح اولمق اوزره (مؤسسات خيريهٔ اسلاميه) نك برنجيلرى زمره‌سنه كيرمشدر.

بالذات پروردهٔ نان ونعمتى والى الابد شكر كذار عنايتى اولديغم كبى اولاد تربيت ومعرفتى صفتيله دخى دائما مفتخر بولنديغمدن نظرم تاخارجدن بناى محتشمنه تصادف ايدر ايتمز برحس محمدت ايله تيتره‌دم. دنياده اك سوديكم بروجود محترم اولان وهرنەقدر طاشله، طوپراقله ياپيلمش بربنا ايسه‌ده معنويت مجسمه‌سيله بنى حالا بندكم حضورنده تربيه وتحصيله

سوق ایدن بولطفکار مؤبدی تماشادن آلدیغم ذوق جاویدی تصویره بو صحیفه‌لر کفایت ایده‌مز. نجه آنك قالین ، سنکین دیوارلری بر شهپر حمایت ، سقف علویت مداری بر سپر سفالت ، هر قپوسی بر آستان عاطفت ورأفتدر . بو جهتله آکا تقرب ایتدکجه براشتیاق مسرورانه‌ایله رعشه‌دار اولیوردم. بالای جبهه‌سنده خط تعلیق ایله (دارالشفقه ١٢٩٠) محرر اولان آهنین ، یشیل بویالی قپوسی آچیلدیغی زمان باغچه‌سنك طرح قدیمنی الآن محافظه ایتدیکنی ، برزمانلر سایه‌لرینه باقوب چالیشدیغمز آغاجلرك ، صاغه تصادف ایدن حمامنك یرلرنده طوردیغنی، اذن کونلرنده کمال استعجال، عودتمزده برنوع رخاوت ایله چیقدیغمز ایکی طرفلی مرمر دیوننك حالا محلنده بم بیاض تجسم ایتمکده اولدیغنی کوره‌رك کوزلرمی درحال پنجره‌لره قالدیردم . افندیلر کورنمیور، یالکز تك بر افندی تا اوزاقده‌کی پنجره‌دن قپویه طوغری باقیوردی . خاطریمه ینه کندم کلدی. مکتبه دخولمك ایلك کونلرینی یاد ایدرك « کیجه‌لرم »ده مندرج شو سطرلری بردها طویار کبی اولدم .

(اوقودیغم کتابده « آنا » لفظنی کوریر کورمز تیترر ، درحال یانمده‌کی چوجقله آنا حقنده سوزه باشلاردم. اوده بنم کبی. اوده آناسنی سوییور . کورمك، بوینه صاریلمق، آغلایه آغلایه اوپمك، باشنی کوکسنه قویوب اویومق، اورادن آیریلمامق، آنی کوجندیرمه‌مك ایستیور . آه ! بیلسه‌کز بو محبت مشترکه نه‌قدر مؤثردر ، بیلسه‌کز اوزمان ، اوده‌ان معصومك ناطقه‌سنده

نه‌قدر بلیغ بر تأثیر بولنور . بن بونلرك جمله‌سنی حس ایدر ، جمله‌سنی آیری آیری قوراردم .

(ساده بنمی ؟ هپمز اویله ایدك . بعضاً مذاکره‌خانه‌نك خارجه ناظر پنجره‌سندن باقاردم . سوقاغك باشنده برقادین طورمش‌ده مکتبه باقیورسه هرکسه خبر ویرردم . هپمز : بنم آنامدر دیه اووجود مجهولی بنمسردك) .

طاشلقده یورورکن نگاه متحیرم ستونلر آره‌سنده اخذ مقام علویت ایلمش اولان (من جاء بالحسنة ...) آیت کریمه‌سنه تعلق ایتدی قالدی . بو لوحهٔ جلیله تاریخ دخولم اولان ١٢٩٢ سنه‌سنده یازلمش ، کمال احترام ایله هرایکی طرف دیوانخانه طاشلغنه آصیلمش ایدی ، حتی بشنجی ویا آلتنجی صنفده ایکن معنای شریفی حقنده خواجهٔ محترم مرحوم میخالیجی مصطفی افندی طرفندن پك زیاده مکمل برموعظه ویرلمش وبونده برحسنه‌یه مقابل ، قبل واهب العطایادن اون مثلی ، حتی مشیت الٰهیه‌یه معلوم اولان صورتده امثال غیر متناهیه‌سی احسان بیورلمق موعود و مقدر اولدیغنی بیلدیرمش ایدی .

علامهٔ شهیر میخالیجی خواجه مصطفی افندی مرحوم بایزید درسعاملرندن ودارالشفقه‌نك معلمین ومؤسسین عرفانندن ایدی . فاضل مشارالیه معلومات عمیقهٔ دینیه‌سندن ماعدا علوم وفنون حاضره‌یه منتسب وزهد وصلاح وصوك درجه‌ده عفت اخلاق ایله متصف بروجود نادر ایدی . مکتبك سکز صنفنده‌ده تدریساتده

بولنور وحسن اطوار وعذوبت اقوالی ایله جمله مزی چالیشدیرتیر . فقط کندیسی ، همان درت ساعت اویویه رق اوحالنده بیله بزدن زیاده چالیشیر برخارقهٔ فضیلت نمون ایدی . عربی وفارسیدن باشقه انکلیزجه یه ده واقف وشمائل ستوده سندن ماعدا هر وجهله عارف برذات خجسته صفات اولدیغندن نیم نگاه تعزیرندن عادتا بیوك ندامتلرله متأثر اولوردق . حتی مکتبده اوچ آی قدر مدیریت وکالتنده بولندیغی اثناده عموم طلبه ذاتنه فرط احترام ایله متحسس اولدقلرندن ایچلرندن بری ایچون اولسون دفتر اوامره قباحت نامنه برسطر یازلمامش ایدی.

بو تحسس ایله ایلریلدم. جامع شریفك یاننده کی مدیریت اوطه سنه توجه ایدرك برزمانلر عجزهٔ شاکردانندن بولندیغم بومعزز مکتبه شمدی ممیز صفتیله کلدیکمه سوینیوردم. نصل سوینمیم ؟ دها یکرمی ایکی سنه اول بو اوطه نك اوکندن کچمکه جسارت ایده مزکن شمدی حسن قبوله نائل اوله رق درونده اعضای طبیعیه سندن بولنمق شرفیله وایه دار مزیت اولدیغم حالده اثبات وجود ایدییورم. اوت ، اولادندن بری بیومش ، کندیسنه عرض خدمت ایلیور. بتون بوسطرلری آنك مفاخر معرفت پسندانه سی نامنه یازییور.

مدیر مکتب سعادتلو علی رضا بك افندی ، مدیر ثانی فضیلتلو خلوصی افندی حضراتی ، مدیر معاونی عزتلو بك افندی ، معلم قدیمم امام افندی ، امور حسابیه باش کاتبی محمدعلی افندی ایله آیری آیری تشرف ایتدم.

اول امرده (قرآن کریم) امتحانندن مستفیض اولمق اوزره جامع شریفه داخل اولدق. مینی‌مینی برافندی مصحف شریفك نهادهٔ موقع تکریم اولدیغی رحله اوکنده وضع زانوی تعظیم ایلیه‌رك صدای معصومانه‌سیله اوقدر مؤثر برصورتده تلاوت ایلدی که اشکریز اولمامق ممکن دکل ایدی . بومنظرهٔ مستحسنه تعاقب ایتدی، اورادن مطیباً قالقلدقدن صکره تاریخ طبیعی موزه‌سنی زیارت ایلدك . موزه اپچه کسب وسعت ایتمش . موزهٔ همایون مدیر معاونی سعادتلو خلیل ادهم بك افندی حضرتلرینك اهدا ایلدکاری مسکوکات عثمانیه واجنبیه قولکسیونی ایله بعض آثارعتیقه، مشاهیر اطبادن یانیه‌لی (اکدر) افندینك حیوانات نمونه‌لری ، بالقخانه ناظری عطوفتلو علی رضا بك افندی حضرتلرینك مملکتمزده یتشن بالقلرك نواعنی محتوی جامکانی جالب دقت اولدی . مکتبك نائل اولمقده بولندیغی علو اعطاف مکارم اتصاف حضرت پادشاهی ایله برابر اثرجلیل جناب خلافتپناهی‌یه اقتفاءً هنوز ارباب بروم‌روتك هدایاواعانات معارف منذانه‌لرندن دورقالمدیغنی کورمك بنی زیاده‌سیله سویندیردی . طلبه‌لکم زماننده بوتاریخ طبیعی موزه‌سی قورومش نباتات، تشخیص اخشاب ومعدنیات نمونه‌لرندن ، برازده حیوانات طولدیرمه‌لرندن مرکب ایدی . بوکون بوشعبه‌لر موجود اولمقله برابرباالخاصه حیوانات شعبه‌سیده آرتمش ، جامکانلری طیقه باصه طولمش . نه‌قدرخوش .

حکمت طبیعیه درسخانه سنده‌ده ایکی ذات کریمك ایکی اثر

قیمتداری مصادف نظر تقدیر اولدی . بری تلغراف و پوسته ناظری مرحوم عزت افندینك، دیگری طربزون والیسی مرحوم قدری بکك مخدومی سعادتلو کاظم بك افندی حضرتلرینك آلتی یوز لیرا قیمتنده‌کی آلات حکمیه‌یی محتوی اولان ایکی جامکانی .

هندسه امتحانی بوصوك درسخانه‌ده اجرا ایدیلیوردی . چاغیریلان افندیلری استماع ایتدیگمز صره‌ده برخارقهٔ ریاضیه‌نك مکتبده نشوونما بولمقده اولدیغنی ایشیتدك . استرحامز اوزرینه بو کوچك (صالح ذکی) یی جلب ایتدیلر . هنوز ابتدائی ایکنجی صنفده ، علی افندی نامنده بر کوچك قرداش . تربیه‌لی ، تمیز. حسابدن اعمال اربعه‌یی اوقودیغی حالده ذکای ریاضیات پسندی آنی تا ایلریلره حتی ایکی اوچ سنه صکره اوقویوب اوکره‌نه‌جکی مباحث حسابیه‌یه طوغری سوق ایتمش. ایراد ایدیلن هرمسئله‌یی برسرعت تامه ایله حل ایدوب ادیبانه طوریبور . نه‌قدرسویملی برتماشا . صالح ذکی بك برادرمزك کوچکلکنی تخطر ایتدم . آنك ایچون بومیفی میفی ریاضی‌یه کوچك صالح ذکی دیمکلکنه پك زیاده طبیعی کلدی .

مکتبده برده اجزاخانه وجوده کتیرلمش . اولدقجه مکمل ، نظیف ، خسته‌خانه‌سی‌ده توسیع ایدلمش .

ممیزلکنه تعیین بیورلدیغم (کتابت رسمیه) درسنك امتحان زمانی تقرب ایدنجه هیئت اداره ومعلمین ایله برابر اولاسکزنجی صنف درسخانه‌سنه کیدلدی. یوزلرینی هنوز کوردیکم بو اخوان نورسته‌دن بکا طوغری انعطاف ایدن انظار تقدیر پك زیاده

غبطه کارانه ایدی . سیمالرنده مشهود اولان حس افتخار، بیوك برادرلرینك‌ده برزمان بویله رحله‌نشین اولدیغی تصوردن منبعث ایدی . حتی کندیلرینه ممیز تعیین ایدلدیکمدن طولایی حس ایتدکلری لزوم تقدیری مبین اوله‌رق سیاه تحته اوزرینه برده قدومیه یازلمش ایدی . بو آثار مخادنتدن، بومأثر اخوتدن متأثر اولمامق قابلمی ؟ موضوعمز (الطاف وعنایات حضرت پادشاهی‌یه عرض شکران ایتمکله برابر امتحان اثناسنده هیئت معلمه وممیزه ایله هیئت اداره‌نك حقلرنده کوستردکلری معاملات حقانیت‌پرورانه‌یی تصویراً مرجع عالیسنه برتشکرنامه تحریرندن عبارت ایدی . قلملر ، کاغدلر حاضر . ذاتاً ظواهر دخی کندیلرینك نائلیتلریله الی‌الابد مدیون شکران قالدقلری علو اشفاق حضرت خلافتپناهی‌یی وانعام جلیلهٔ خسروانه‌یی تحدیث ایتدکلرینی ناطق اولدیغندن یازه‌جقلری موضوع حقنده ایضاحات ویرمکه بیله احتیاج براقمدیلر. چونکه عرض ایتدیکم وجهله موضوع آنلر ایچون ابدی بر موضوع نجات وفلاح اولمق اوزره تا برنجی سنه‌دن بریدر تعلم ایده‌کلدکلری بردرس اخلاقی ایدی. بناءً علیه مأذونیت امتحانلرینه مناسبت آلدیریله‌رق اول و آخر تحمیدات اولمق اوزره انتخاب ایدلدی .

یدنجی صنف ایچون احضار ایتدیکمز موضوعه کلنجه اللری هنوز قلم طوتمغه باشلادیغی ایچون مکتبه دخوللرینی اخطاراً سایهٔ عنایت وایهٔ جناب خلافتپناهیده ایتام مسلمینه برپناکاه

اولمق اوزره كشاده اولنان دارالشفقة الاسلاميه‌يه يتيم و بی‌كس بر چوجغك قيد ايدلمسی استرحاماتنی متضمن اوله‌رق مرجع عاليسنه بر عرضحال يازلمسندن عبارت ايدی . ايشته بالاده اول و آخر تحميدات ديديكمز بوايكی ماده‌نك تكرارينه معطوفدر.

* * *

شاكردانك نزدمزده تحقق‌ايدن لياقت كاتبانه‌سی تام نومرو اون اولمق اوزره ايچلرندن هيچ برينك سكز نومرودن آشاغی نومرو آلمامش اولمسيله ثابتدر.

عودتمده پك زياده متحسس ومتأثر ايدم. مكتب قپوسندن چيقاركن ينه (كيجه‌لرم) ك شو سطرلری كوزمك اوكنده طولاشدی :

(بركون صوك امتحانی ويردم . بيلميه‌رك كيرديكم قپودن بيله‌رك چيقدم . اوكون سوينجمدن، يولده قوشاركبی يوريبور، عجله‌مك فرقنه وارەمديغمدن نفسم طيقانيوردی . يا اوغروزنه ايدی ؟ اكمال تحصيل ايتمشم . نه قدر خطا، نه بيوك بلاهت . مكر بن دها چاليشه‌جق ايمشم . قورتلمق ممكن دكل .

(اوه باقلاشدقجه مسرتم زياده‌لشدی. بو تزايد مسرت آننه‌مه سويليه‌جكم سوزلردن ناشی ايدی . بو سوزلر پك مهم ايدی . اوزمان‌صبی‌فكرلی اولديغم حالده كنديمی دنيانك عقلاسی آره‌سنده كوريبوردم . نه ظن ايتديكزيا . بن اكمال تحصيل ايتدم . سكزسنه مكتبك ايچنده، چيچكلی باغچه‌سنده‌چاليشه‌رق قوشه‌رق

شـويله بر موفقيته نائل اولدم . كولدم . اكلندم . اوبنا بنم ايام صباوتمك كافۀ مساعيسنه ، مسرتنه تحمل ايتدى .)

(قپودن چيقدقدن صكره بر كره آرقه‌مه دونه‌رك باقـدم ايرى پنجره‌لرى ، كنيش مرديونلى قپولرى ، آغاجلى يوللرى نظرمده توتدى . بكا ينه خوش كوروندى) .

اوت . اوكوزده ينه بويله خوش كوروندى .

دار الشفقة الاسلاميه

— ۲ —

سایهٔ شاهانه‌ده درونده اکمال تحصیله احراز موفقیتله نشأت ایلدیکم بو مکتبی اخیراً زیارت ایتدیکم اثناده منتهی صنف شاکر . دانك بیوك تخته‌یه یازمش اولدقلری برقطعهٔ وداعیه نظر دقتمی جلب ایلدی . بوقطعه ، صورت ترتیب ونظمی جهتیله شایان عرض دکل ایسه‌ده احتوا ایتمك ایسته‌دیکی معنای معصومانه‌سنده بیوجك برحس تأثر مندمج ایدی . فقط بوحس تأثر آنجق بزه ، بزم کبی بو دار مرحمت صیغینه‌رق سنه‌لرجه اوراده پرورده اولمش علاقه‌دارانه منکشف اوله‌بیلیر . بوسببله بنده‌ده خاطرات ماضیه‌یه طوغری برحرکت رجعیه اثری حصوله کلدی . بو اثر هنوز بیومکدن خالی دکلدر ، چونکه او قطعهٔ وداعیه‌یی حصوله کتیرن حس تأثر ، ناظمنك برمدت صکره مکتبی ترك ایدرك یالکز باشنه اولدیغی حالده باشقه بردار المساعی‌یه آتیله‌جغنی تأملدن نشأت ایتمش وداها شیمدیدن آنی دوشوندیرمکه باشلامش

ایدی . اوت، اوحسلر انسانی دوشوندیرر . منتهی صنفه گلمش برشا کردده او زمانلرده تأثیرجه یکدیکرینه مباین ایکی حس مهیج واردر : بونك بری اکمال تحصیل کبی تمامیت مقصده وصولدن طولانی حس ایدیلان سرور ، دیکری حمایهٔ مادیه ومعنویه‌سیله دور صباوتنه ، مقدمات شبابنه حامی اولان بو آشیان عرفاندن الی‌الابد چیقه‌جغنی تیقن ایتمسندن ناشی وقوعه کلن تحزندر. مأذونیت زمانی تقرب ایتدکجه مکتبك در ودیوارنده ، دیوانخانه‌لرنده ، قغوشلرنده ، درسخانه‌لرنده، باغچه‌سنده اولدن بری منظوری اولان اشکال ومناظرده برباشقه‌لق کوردیکی کبی وقتیله اعدادندن بولندیغی طلاب موجوده‌دن آیریله‌جغی جهتله آنلرك علائم وجهیه‌سنده دخی یه بر باشقه‌لق کورور . بن اوزمانلرده‌کی تحسساتمدن برمقدارینی حفظ ایتمشمدر. حالا او آنه مخصوص برتأثرله :

(اوان تحصیل ، نه‌دن بوقدر مونس خیالمدر ؟ بونی بن‌ده آکلایه‌میورم . غالبا آکلاته‌میورم‌ده . هرایکیسی‌ده طوغری . سنم ترقی ایتدکجه بینمده غریب برمراق حاصل اولدی . متصل دوشونوردم . بوسائق نه اولورسه اولسون بنم تربیهٔ ذهنیه‌مه یاردیم ایتدی .

(مکتبدن چیقیش بنده‌کی تأثراتی ازاله ایده‌مدی. بالعکس تزیید ایتدی) دیه سویلنیرم .

* * *

ایجه خاطرلیورم : آقشام نمازندن صکره صنفمز آغیر آغیر مذاکره‌خانه‌یه طوغری چیقمغه باشلادی . مبصرلر برقاچ کوندن بریدر بزمله سنلی بنلی اولمشلردی . مدیرك بیله چهرهٔ ضابطیتی دکیشمش ایدی . مبصر « حسین بابا » مذاکره‌خانه‌لرك دیوانخانه‌یه آچیلان قپوسنك اوکنه اسکمله‌سنی آتمش ، صنفلرك کمال سکون وادبله کچیشلرینه باقیوردی .

مذاکره خانه‌مز صاغده‌کی دائره‌نك اوچنجی قات دیوانخانه‌سنك مردیوندن چیقنجه ینه صاغه کلن قپوسندن کیرلدیکی اوته‌کی دائره‌یه طوغریدن کیدن قوریدورك باشلانغجنده ، ایچریلك ، بیوجك بر اوطه‌در . اوچ بیوجك آیاقلی صیره‌نك ایکیسی یکدیکرینه موازی وبرینه عموداً وضع ایدلمسندن متحصل موضعك اورته‌سی بالاسنه تصادف ایدن لامبانك شعاعاتی بو حجره‌یی تنویر ایدییوردی .

اوصره‌ده قپونك اوکنده طورمشیدم . غالبا یدنجی صنف چاوشی زکریا افندی ایدی :

— نه باقیورسك ؟

دیه‌کوله‌رك مذاکره خانه‌یه دخول وجمله‌مزه زاسمهٔ وداعی ایفا ایلدی . ایچ طرفلردن طوغری کلن برمذاکره‌جی سسی ، مبصر یوسف آغانك پات پات یوریشی ، تا اوزاقلرده اینجه بر سس ایله اوقونان سورهٔ قرآنیه آیری آیری تأثیرات حزن‌پرورانه ایله جمله‌مزی اویوشدیرییوردی .

اوكيجه‌نك اك مؤثر لوحه‌سى دورهٔ تدريسيه‌نك يدنجى صنف آرقداشلرمزه تركى منظره‌سى ايدى. آرتق مبصرلر آلديرميورلردى. يدنجى صنف كاملاً بزم مذاكره خانه‌يه كلدى. محاوره باشلادى :

— آرتق سز چيقيورسكز. كله‌جك سنه‌ده بز.

— سنده هندسهٔ رسميه نوطلرى وارايمش، ويريرميسك ؟

— آل. ايسترسه‌ك تلغرافى‌ده ويره‌يم.

— شو فرانسزجه مكالمه لازممى ؟

— خير. آل. فرانسزجه معلمنك ترجمه‌لرى‌ده وار. آنلرى‌ده آل.

— كيميا نوطلرى ايسترميسكز ؟

— اصلا ايسته‌ميز.

— آلك سزه برسورى دفتر، قلم، كاغد، تباشير، فورچه، مشمع، سهپا، لاستيك.

*
* *

يتاق‌قغوشنه چيقديغمزده تووالت باشلادى. اوپله يا، يارين اوكله يمكندن صكره چيقه‌جغز. چماشيرلرى دولابه قويمالى. پانتالونلرى ايجه سوپوردكدن صكره اوزرينه صو پوسكوروب تمام ديزقپاق اورته‌سندن بوينه طوغرى دوزه‌رك شيلته‌نك آلتنه سرملى. دوكه‌لرك مالطه توزى ويا تباشيرله پارلادلمسى يارينه قالسون. منديللرى اونوتدق. آنلرى‌ده كوزلجه قاتلايوب شيلته

اوتوسنه یاتیرمالی . بوتینلری خدمتجی صباحلین بویار . بند میان احترام ایدیندیکمز طوقه‌لره پاسی آقسون دیه زیتون یاغی سورمه‌لی .

زیرا بوروبالر بر آی قدر دها کییله‌جك . آندن صکره ینه مکتبك ترزیسی معرفتیله بر سیاه ره‌دنغوت ، یلك ، پانتالوندن ، فس ایله بوتیندن مرکب بر لباس ویریلیر . ایشته دارالشفقه بویله‌در . بزی سکز سنه یدیردی ، بیوتدی . آرتق مسلك مساعی‌یه تسلیم ایده‌جك . فقط هانکی قیافتله ؟ بویله تمیز ، یکی بر قیافت ایله . اونه مشفق بر نظر حمایه‌درکه اولاد تربیتنی باطناً متحلی کوردیکنه قناعت ایده‌مزده اخلاق و آداب عمومیه درسلری صره‌سنده برر برر تعداد ایتدیکی مواد مخصوصه موجبنجه ظاهراً ده بر قیافت مقبوله وادیبانه ایله متجمل کورمك آرزوسندن کندیسنی آله‌ماز .

او آنه قدر کیجه‌لری سکون مطلق ایچنده قالان قغوشده او کیجه فیصیلدیلر پیدا اولدی :

— راسم

— نه وار ؟

— اویویورمیسك ؟

— یو... ق .

— راشد سن ؟

— بن ده اویویه‌مادم . صباح ده اولمیورکه .

تا اوته باشدن :

— آرقداشلر . یارین چیقار چیقماز بایزیدده‌کی فوطوغرافجی‌یه کیده‌لم . رسملرمزی آلدیره‌لم .

— اولور .

اورته‌دن :

— بردانه‌سنی چرچیوه‌لته‌لم‌ده . هپ بردن مکتبه کتیره‌لم .

— البته .

— یاتك . نوبتجی کلیور .

— آرتق کلسون . اویویه‌میورز والسلام .

— احسان ! سویلیه‌لم‌ده اذانه توفیق چیقسون .

— اولور ، فقط اوچنجی صنفده‌کی ایله برابر چیقسون . چفت اذان اوقوسونلر .

— یارین کیدرکن مبصرلرله، خدمتجیلرله، امامله، هپسیله حلاللاشه‌لم ، حسین بابانك النی اوپه‌لم .

*
* *

ایشته اوفاق ، تفك ، طاغنیق برصورتده جایکیر ضمیر منت اولان خاطرات تلمیذانه‌نك ناقص، پارچه پارچه، زنده طوران اقسامندن برقاچی . بتون بوخاطرات او بوزوق دوزن وفقط حس نامیء محمدتله میدانه کلمش اولان قطعهٔ وداعیهٔ معصومانه‌نك قلبمه‌قدر نفوذ ایدن تأثیرات خوش آینده‌سیله بونجه غبارمشاغل آره‌سندن سیلکینوب كوروندی . بالطبع بولوحهٔ قدیمهٔ روحیه‌نك پك چوق طرفی بوزولمش ، كورونمز حاله كلمش ایدی . قارئین کرام مکتبك الآن حائز اولدیغی حمایت جهان قیمت حضرت ولی‌نعمت اعظمی‌یی بیلیرلر .

بز بو حمايهٔ جليلهٔ جناب خلافتپناهينك مكتب نشين اولديغمز زمانلر بتون بتون محاطى اولديغمز حسبيله تأثيرات عاليجنابانه سنى ده بتون روحمزله حس ايدر ، آنكله هم مفتخرانه ، هم متشكرانه كزردك.

يوم زيارتمده عين تحسساته ينه تصادف ايتدم : اللى قدر افندى جامع شريف درونده حلقه اوله رق مدايح سنيهٔ حضرت پادشاهى يى متضمن واكثريسى استادفارابى نهاد مرحوم زكائى دده حضرتلرينك زادهٔ طبع نوادر پرورى بولنان بسته لرله ترطيب لسان عبوديت ايلديلر .

بوداب صداقت كسترى بزه مكتبمزك الك برنجى درس وظيفه آموزيدر . آلتى يدى ياشنده كى مينى مينى بر افندى بيله بو نغمات محمدت كارانه دن حصه دار تعلم اولور .

*
* *

سزه بر خاطره دها : پيش نظر خيالكزه ضعيفجه بر سيماى ادب كتيرك ، تماس دست سنين بو سيمانك آلن ، كوزكنارلرينى بوروشدرمش فقط ، پاكئ اخلاق ووجدانه دائر نورانظارنده باشقه برشعشعهٔ انعطاف وجوده كتيرمش . فيض اكتهال لحيه سنده صاچلرنده بم بياض بر رنك اوياندرمش . دائما تبسم ريز ، ملتفت بر دهن نادره كويى بو سيمانك ناطق اولديغى عفت وجدانيه يى متكلم فرض ايديكز ، بومجموع خياليه بر اندام نحيف ومؤدبك قاعدهٔ ظرافت اولديغنى ده تصور ايليكز ، حضرت استاد مغفورك حال وقيافت زندكانيسنى بر درجه يه قدر تجسم ايتديره بيليرسكز .

درسی اخلاق وشمائلی ایله قطب العارفین مزیتنه کسب لیاقت وفن بدیع موسیقیده احاطهٔ کلیه سیله احراز مرتبهٔ ریاست ایلمش اولان بو وجود محترمدده، دار الشفقة الاسلامیه نك معلمین فاضله سندن ایدی. اویاشده بهاریه دن قالقه رق مکتبه کلیر ، تعلیم موسیقی ایلردی. دست مبارکی پك یوموشاق ایدی. او مرتبه وضیع، او رتبه تربیهٔ جمیله یه مالك ایدی که کیمسه یه تقبیل ایچون رخصت ویرمزدی شمدی مخدومی ، هر وجهله وارث تربیت ومعرفتی اولان حافظ احمد افندی بو وظیفهٔ نظیفه ایله مکتبده معلم موسیقیدر .

جامع شریفده بر حلقه تشکیل ایده رك مدایح سنیهٔ ملوکانه یی متضمن بسته لر اوقویان افندیلر میاننده کوچك بر افندینك وضع وحالی نظر دقتمه ایلیشدی . بو وضع وحال آیاقده طوردیغی حالده اوقویان بر چوجغك آلدیغی وضعیت متغنیانه دن عبارت ایدی . درحال ایلك دفعه مؤذنلك ایتدیکمی خاطرلادم . اویاشده ایکن هم مؤذنلکه اوزه نیر ، هم ده صیقیلیر ایدم. حتی اذنسز قالدیغم آیلرده نماز وقتی کلنجه طوغریجه مؤذن محلنه اوطوریر ، اوفاق اوفاق اوقور ایدم. فقط سائر اوقاتده جسارت ایده مزدم. مع هذا بو هوس کیتدکجه بیویوردی. نه یاپمالی ؟ نه یاپیله جق . بر کون هرچه باد آباد دیوب مؤذن باشینك یاننه اوطورملی . اوطوردم ، اوطوردم اماتیریل تیریل تیتره مکه باشلادم. مؤذن باشیمز حقیقةً صلحادن بر افندی ایدی . قبل الصلاة ایجاب ایدن دعالری اوقودی . صیره قامته کلنجه اوته کی افندی یه اشارت

ایتدی نمازدن صکره اوقونه جق ادعیه یی ده باشقه لرینه اوقوتدی بن رعشه لرمله قالدم .

ایکندی ، آقشام نمازی ده بویله کچدی. یاتسی نمازنده بکا قامته قالق ! دیمسونمی ؟ بردنبره قالقدم ، فقط ذهنمه او آنده طاری اولان پریشانلق ایچنده نه اوقویه جغمی اونوتدم . بو اونودش، شدیدبر حجاب وارتعاش ایله برلشدی. جامعده کیلری کوره میه جك درجه ده کوزلرم قراردی. «داءالجمود»ه طوتولمشم کبی بر انسلاب حسیات عارضه سیله دیم دیك قالدم . بر حالده که بر باشقه مؤذن افندی طرفندن قامت ویرلدیکنی، نمازه طورلدیغنی فرق ایده مدم. بنم شو حالمه کولنلر، نمازدن صکره اکله نن‌لر بولندی. نه چاره که بن باشلانغجده مبهوت قالدیغم ایچون بر دها مؤذنلك ایده مدم .

ایشته او کوچك افندینك نظردقتمی جلب ایله بیشی اوکون اك تیز بر صدا ایله تدویر نغماته موفقیتندن ناشی ایدی .

دارالشفقه نك هیئت ابتدائیه سی ارکان معلمینی میاننده بولنان خواجه زکائی دده ساده فن بدیع موسیقی یه منتسب دکل ایدی. رؤف یکتا بك برادرمز (اساتیذ الحان) ده قید ایتدیکی وجهله هم حافظ، هم خطاط، هم ده علوم عربیه دن تصورات و تصدیقاته قدر ارتقا ایلمش بر عالم کامل ایدی .

بز، کلمهٔ موسیقیه یی آندن ایشیتدك . ایلك لحن موسیقی یی آندن دیکله دك . بزه ایلك دفعه اوله رق آلهیلر مشق ایتدیکی

زمان اوچنجی ، دردنجی اوقوییشـده چیقاریشمزی پك زیاده تقدیر ایده‌رك خیر دعالرده بولنمش ایدی .

مشق اثناسنده‌کی حالی کوزمك اوکنده‌در : باشنی جامعك دیوارینه استناد ایتدیرر، کوزلرینی قپار، وجه نورانیسی جمله‌مزك نظرکاه احترامی اولدیغی حالده اللریله اصول اوره‌رق تعلیم ایدردی . شاشاردق . آوازمز چیقدیغی قدر باغیردیغمز حالده آنك صوت اسـتادانه‌سی ، اوحالنده ، او سن وسالنده ینه بزم سسلرك فوقنده پرواز ایدر، آره‌ده خطامزی تصحیحاً بشـقه بر کمراهلق ایله عکس انداز اولوردی .

رؤف یکتابك اساتیذ الحاننده حضرت استادك معلم اوله‌رق دارالشفقه‌یه بدایت دوامنی (۱۳۰۰) سـنه‌سی تموزندن اعتبار ایدییورسـه‌ده بوتاریخ طوغری دکلدر . زیرا دها مقدمدر . چونکه بز ۱۳۰۰ سـنه‌سنده دارالشفقه‌دن مأذون اولدق . او حالده معلم محترمی طانیمامقلغمز لازم کله‌جك . حال بوکه حلقهٔ تعلیمنده بر ایکی سنه‌قدر بولندیغمزی پك اعلا تخطر ایدییورم. حتی رمضـانلرده « تراویح نمازی » قیلمق ایچون بعض ذوات بالخاصه دارالشفقه‌یه کله‌رك مؤذنلرك هر ایکی رکعتده بر مقامات عدیده‌دن اوقودقلری الهیلرله تشنیف آذانه مسـارعت ایدرلر ایدی که اومحصول موسـیقی بتون زکائی دده مرحومك آثار تعلیمیه‌سندن ایدی .

هند وهند مسلمانلری

قطعهٔ هندیه، عربستان شبه جزیره سیله هندچینی شبه جزیره سی آراسنده و آسیای جنوبیده متشکل جسیم اوچنجی بر شبه جزیره در. بو شبه جزیره قاعده سی هیمالایا طاغلری و رأسی (قومورەن) بورنی اولمق اوزره مرتسم، جسیم بر مثلث غیر منتظمدر. غربنده (بحر عمان)، وشرقنده (بنکاله) کورفزی موجود اولوب عرب طرفنده (آفغانستان)، (بلوجستان) اراضیسی، سفید، سلیمان کوه طاغلری، وشمالاً (کشمیر)، (نپال)، (بوتان) حکومتلری وچینک (تبت) و (ترکستان) قطعه لری ایله تماس ایدر. قطعهٔ مذکوره نك (نپال) و (بوتان) اراضیسندن ماعدا هر طرفی حسن صورتله مساحه ایدیله رك سطح مجموعی (اوچ میلیون سکز یوز بیك) کیلو مترو تخمین ایدلمشدر.

۱۸۹۱ سنه سنده اجرا ایدیلن تحریر نفوس نتیجه سنده (ایکی یوز سکسان ایکی میلیون) ی متجاوز اهالی بولندیغی تبین ایتمشدر.

بو قطعه نك «هند» تسمیه سی حقنده روایات مختلفه واردر :

(بیوك آنسیقلوپەدی) نك بیاننه كوره اندوس (سند) نهرینك اسمی سانسكری لساننده (سندهو) اولوب نهر مذكورك غرب طرفنده بولنان قبائل بونی (هندو) دیه تلفظ ایدەرك تحریف وبویلەجه نقل ایتمشلردر .

(قاموس الاعلام) دییوركه :

(بواسم ، اساساً شبەجزیرەنك شمال غربی قسمنده جریان ایدن (سند) نهریله بونك حوضەسندن عبارت اولان جهت مذكورەنك اسمی اولوب ایرانیلر عادتلری اوزره (ه) یی (س) ه تبدیل ایله نهره (سند) دیدكلری حالده مملكته بواسمك هندولردن ایشیتدكلری شكل اصلیسنی تخصیص ایتمشلردی . مرور زمانله شبەجزیرەنك شرق وجنوب جهتلریده معلوملری اولنجه بواسمك مدلولنی اوراره قدر توسیع ایتمش وعربلردخی بواسمی ایرانیلردن آلمشلردر. كشفیات اخیرهٔ جغرافیەده بوشبه جزیرەنك شرق طرفنده وچینك جنوبنده دیكر بیوك برشبه جزیره بولندیغی دخی معلوم اولنجه اوروپالیلر طرفندن (هند) اسمنك مدلولی اوراره قدر توسیع اولنەرق تفریق ایچون بوكا (هندچینی) ویا (هندشرقی) دینلمشدر . حتی بوایكنجی شبه جزیرەنك جنوب شرقیسنده كشف اولنان جزایر كثیره وكبیرەیەده بواسم تعمیم اولنەرق اوروپا لسانلرنده (هند) جمع صیغەسنده اولەرق (Les indes) صورتنده قوللانلمغه باشلامشدر. بوقدر تعمیم كافی دكلمش كبی (قریستوف قولومب) غرب

جهتندن هنده کیتمك طریقنی بولمق مقصدیله یوله چیقه‌رق (آمریقا) یه‌وصولنده هنده‌واصل اولمش ظننده بولندیغندن بوقطعه‌یه بونامی ویرمش وبونك هنددن چوق اوزاق و آیریجه برقطعه اولدیغی آکلاشلدقدن صکره‌دخی (آمریقا) یه (هند) نامی‌ویرلمکه دوام ایدیلوب تفریق ایچون (هندغربی) دینلمشدی. هندستان، هندك اهالیسی اولان (هندو) لره نسبتله حاصل اولمش براسم ایسه‌ده «هندستان» لفظی « حبشستان» کبی فاحش برتعبیردر.)

یونانیلر (هند) لفظنی ایرانیلردن اخذ وباشده‌کی (ه) حرفنك سسنی حذف ایتمشلردر . چینلیلر بودیاری تحدید ایدن نهرك اسمیله‌توسیم ایدوب قبل‌المیلاد ۱۲۵ نجی‌سنه‌یه طوغری آسیای وسطاده سیاحت ایدن (شانغ ـ کیانغ) واسطه‌سیله خبردار اولمشلردر. هندك، چینجه‌ده‌اسماء متعدده‌سی اولوب (یووان‌ـ‌طو) (شین ـ طو) (ین ـ طو) (تیان ـ چو) باشلیجه‌لریدر .

هندعلمای‌لغویونی (اندو) Indou کلمه‌سی قمرمعناسنه اولوب هندوستانك‌سائرقطعات میاننده‌قمرکبی‌اشعه‌نثار معموریت‌اولمسندن طولانی‌هندتسمیه ایدلدیکنی ادعا ایتدکاری حالده بونلردن برقسمی دخی Indra (اندرا) نام معبوده نسبت ایتمکده‌درلر . مع هذا (هند) نامی فتوحات اسلامیه‌دن صکره تعین ایتمش وانکلیزلردخی بونامی ابقا ایلمشلردر .

محلی‌جغرافیا آثارنده ایسه (ژامبوده‌وی‌پا) یعنی (اوژه‌نیا ژامبو) آغاجنك نشوونما بولدیغی و (قومه‌ریقا) یعنی اهالینك

صنوفه آیرلدیغی مملکتناملریله مسطور اولوب اسلاملرك ایسه هندوستان کلمه‌سندن غائر (کنك) وادیسیله (ژوما) وادیسی آره‌سنده‌کی اراضی‌یی قصد ایتدکلری وبعده (سند) نهریله غائر نهری منصبلرینه وهیمالایا ایله (وندهیا) طرفلرینه‌ده تعمیم ایدلدیکی آکلاشیلیور .

*
* *

مهر منیر اسلامك بودیارده نشر انوار حقیقت ایلمسی زمان خلافت عثمان ذی‌النورینده‌در . تواریخ اسلامیه‌ده هجرتك اوتوز برنجی سنه‌سی «عبداه بن عامر» قومانداسنده بولنان مجاهدین اسلام ، خراسان ولایتنه استیلا ایدوب (بهرآباد) (بیهق) (باخرزف) (اسفرائین) (ارغیان) (نساوابیورد) کبی شهرلرك قبضهٔ تسخیره آلندیغی و (هرات) ایله (مرو) دخی فتح اولنه‌رق مشارالیه قوماندانك (نیشابور) دن مکه‌یه روان اولدیغی صره‌ده (خالد بن عبداه) ی (هرات) و (بادغیس) و (غور) و (غرجستان) ولایتلرینه والی تعیین ایلدیکی محرردرکه بونلردن (غور) افغانستانده (هرات) ایله (غزنه) آره‌سنده طاغلق ومتین بریردر . شوحالده معاشر مجاهدیندن برقسمنك حدود هندی آشدیغی محتملدر . فقط سائر صحایف تاریخیه‌ده اسلاملرك زمان خلافت حضرت عثمانده غرب شمالی جهتندن هندوستانه داخل و(سند) ایله (قنوج) جهتلرینه واصل اولدقلری‌ده آیریجه مذکوردر . زمان خلافت عثمانه عائد اولان شوروایاتی بیلمکله برابر خلفای

امویه‌دن (عبدالملك بن مروان) زماننـده دها زیاده مؤید بعض معلومات واردر . حتی (حجاج بن یوسف الثقفی) ٨٥ تاریخنده حجـاز وعراق والیسی ایکن مؤخراً (هنـد) و (مغولستان) حدودینه قدر توسیع دائرهٔ ولایت وبو جهتـله هندستاندن پك چوق یری ممالك اسلامیه‌یه ضمیمه ایلمشدی.

دردنجی عصر هجریده غزنه‌ده ظهور ایدن و (آل سبکتکین) نامیله معروف اولان حکومتك مؤسسی سـلطان محمود غزنوی هندستانه اون ایکی سفر ایده‌رك (لاهور)، (قنوج)، (دهلی) وسائر بلاد هندی ضبط وبرچوق جسیم ومشهور جوامع شریفه بنا ایتدکدن ماعدا (غزنه)ده واضعی اولدیغی مؤسسات اسلامیه‌یی تزیین ایلمشدر که هندده احکام اسـلامیه‌نك تأسسنه اك زیاده موفق اولان‌ده بو ذاتدر .

٥٤٥ تاریخ هجریسنده (هرات) ده تأسس و ٦٠٧ تاریخنه قدر امتـداد ایدوب بالآخره (غزنه) یه نقل حکومت ایلین (شهاب الدین) دخی هندستانك قسم شمالیسنی فتح ایده‌رك شرقاً بنكاله وغانژ نهرینه قدر توسیع حدود ایلمشدی .

سلطان محمود غزنوی زماننده احکام جلیلهٔ قرأنیه وشرعیه هندستانده (کجرات) ه قدر نشر فیوض ایتمشدر.

هندستانده بولنان افراد اسـلامیه نفوس عمومیه‌نك بشده برینی تشکیل ایدر. مقداری (اللی یدی ملیون اوچ یوز یکرمی بر بیك) تخمین ایدلمکده‌در.

بوافراد اسلامیه‌دن (۲,۲۱۵,۱۳۷) نفوسی سندنواحیسنده (۱,۷۹۳,۷۱۰) نفوسی (کشمیر) طرفلرنده مقیم اولوب (پنجاب)ده (۱۱,٦۳٤,۱۹۲)،(بنگاله)ده (۲٦,٤۳۷,٥۹۱)ایالات شمالیه‌ده(٦,۳٤٦,٦٥۱)مقدارنده‌در. ایالات وسطیه‌ده‌پك آزاوله‌رق (۲۹۷,٦۰٤) ، (میسور) ده (۲٥۲,۹۷۳) ، (نظام) ده (۱,۱۳۸,۰٦٦)، (بومبای) ده (۱,۲۸٦,۷٦۳) ، (مدارس) ده (۲,۲٥۰,۳۸٦) نفوس واردر.

اسلاملر هنده‌داخل اولدقلرندن‌اعتباراً صنایع‌عربیه‌یی‌دخی نقل وتأسیس ایتمشلردر. هندولر ذاتاً برمدنیت‌قدیمه ایله مألوف واسلاملر دخی دین مبین احمدینك جذباب معرفت آموزانه‌سی‌ایله مشغوف اولدقلری جهتله بو ایکی ذکای اساسینك یکدیکره تماسی بر چوق خوارق صناعیه‌نك وجود پذیر اولمسنه سبب‌اولمشدر. بر زمانلر حکمران اولان ملوك اسلامیه هندده اویله مبانئ محتشمه ، جوامع معظمه وسائر آثار عالیه براقمشلردرکه‌بونلرك اسلوب وتنوعی وعددی آیرو آیر مجله‌لرله آنجق توصیف ایدیله بیلیر.

قاموس‌الاعلام دییورکه :

(هند اوچ مدنیتك آثارینی‌حاوی اولوب بونلرك اك اسکیسی (براهما) عمرانیدر. ازمنهٔ‌قدیمه‌ده‌هندلیلرك‌حکمت وفلسفه‌ده‌وطب وهندسه‌کبی فنونده مهارتلری مشهور ایدی. کلدانیلر کبی‌اقوام

قديمهٔ معروفه‌نك مدنيت وعلومی هنديلردن اخذايتمش اولدقلری ملحوظدر.

عربلرك خلفای عباسيه زمانلرنده يونانيلرك كتب فنيه‌سنی ترجمه ايتدكلری صيره‌ده هنديلری دخی اونوتميوب بغداده برقاچ هندلی عالم وحكيم جلب ايتمش واسكی هند آثارندن برقاچ كتابی ايرانيلر واسطه‌سيله عربی‌يه ترجمه ايتديرمشلردی .

اومدنيتك آثارندن شمدی موجود اولانلری سانسكری لساننده محرر (مهابراته) (رامايانه) و (بيد) كبی بر طاقم بيوك وناقابل تقليد منظومه‌لردر . براهما مذهبنه تابع بولنان هنديلرك قسم اعظمی اليوم بوندن آيرلمق ايستميورلر.

(ايكنجيسی مدنيت اسلاميه‌دركه سلطان محمود غزنوی و آندن صكره هندده حكمسورن دول اسلاميه طرفندن ادخال اولنان علوم وادبيات عربيه وفارسيه ايله عجم و روم و عرب طرزلرنده وجوده كتيرلمش اولان اصول معماری وسائر آثار مهمه‌دن متشكلدر . هندك بيوك شهرلری ظريف جوامع شريفه، جسيم تربه‌لر، سرايلر، چارشو وكاربانسرايلرله مزيندر. برطرفدن هندولر (رامايانه) [١] يی ازبرلمكله مشغول اولدقلری كبی برطرفدن ده اسلام طلبهٔ علومی حسابسز مدرسه لرده تفسير وحديث وادبيات عربيه ايله فارسيه اوكرنمكده‌درلر. بوايكی مدنيت عتيقه هندده يان يانه كورنمكده‌در .

---

[١] (رامايانه) دينی وحماسی، اللی بيك بيتدن مركب وسانسكری لسانی اوزرينه محرر برمنظومهٔ قديمه‌در .

اوچنجیسی انکلیزلرك ادخال ایتدکلری مدنیتدر .

شواوچ مدنیت ایله حال حاضرده موجود اولان هندده مقیم افراد اسلامیه صوك زمانلرده پك چوق ترقی ایتمشلردر . هند مسلمانلری مؤسسات اسلامیه یه پك زیاده اهمیت ویره‌رك جمعیات علمیه تشکیل ومدارس مکمله تأسیس ایتمکده اولدقلری کبی اخیراً اعاظم آثار حضرت خلافتپناهیدن اولان (حمیدیه حجاز تیمور یولی) خط مقدسنه دخی اعانات کلیه‌ده بولنمشلردر . اسلامیتك ژاپونیاده تعمیمی مقصدیله وقوع بولان اعانات وتشبثات اخیره دخی شایان استحسان برحرکت دیندارانه اولوب بر طرفدن هندك بیوك شهرلرنده کشاد ایدیلن اوروپا کاری دار الفنونلر ، علوم وفنون مختلفه‌یه مخصوص مکاتب ایله اعدادیه‌لر ، السنهٔ شرقیه مکتب وجمعیتلری ، جغرافیا هیئتلری ، رصدخانه‌لر ، موزه‌لر ، علوم طبیعیه نمونه خانه‌لری وبیکی متجاوز نشراولنان جرائد وپك چوق کتب ورسائل دخی امور معارفی توسیع ایتمکده‌در . رسائل وجرائد مذکوره فارسی ، عربی ، اردو ، سانسکری ، انکلیزجه وسائر السنهٔ هندیه‌اوزرینه محرر ومنتشردر .

هند مسلمانلری ، سائر صنوف اهالی آره‌سنده ممتازوسرفراز اولوب ایچلرنده پك چوق ارباب دانش وعرفان واردر .

مؤلفات اجنبیه‌ده دخی منظورمز اولدیغنه کوره هنداهالیٔ اسلامیه‌سی (اردو) لسانیله برابر عربی وفارسی دخی تحصیل ایتمکده‌درلر .

آچه‌لیلر

اقطار بعیده‌ده بولنان معاشر اسلامی المزده‌کی مختصر ویا مفصل معلوماته کوره اولسون طانیمق ، آنلرك عادات واخلاقنه کسب اطلاع ایتمك اخوان دین ایچون لازمه‌دندر . بوجهتله بوستونلرده عالم اسلام حقنده دسترس اوله‌بیلدیکمز فوائد تاریخیه ومعلومات حاضره‌یی جمع ودرج ایلیه‌جکز. شومصاحبه‌مز بری اوقیانوسیه‌ده دیکری آفریقاده اولان ایکی فرقهٔ اسلامیه‌یه منحصردر .

آچه ، ویاخود (آچین) ، (آشم)ناملریله معروف اولان دیاراسلام اوقیانوسیا قطعه‌سنك اوچ بیوك تقسیمندن بری اولان (مالزیاده) (صوند) جزائر مجتمعه‌سندن (صوماطرا) آطه‌سنك شمالنده واقع بر مملکتدر . مملکت مذکوره صوماطرا آطه‌سنك قسم شمالیسنی احتوا ایتمکله برابر غربه طوغری امتداد ایده‌رك فلمنکلیلرك زیراداره‌سنده بولنان(سیاق)حکومتندن تامیان حکومتی فاصیله‌سیله آیریلیر . اولجه (بیوك آچین) و (کوچك آچین) نامیله ایکی قسمه آیرلمش ایدیسه‌ده بالاخره برلشمشدر .

آچه مملکتنك بتون ساحلی سلسلهٔ جبال ایله محدوددر .

جبال مذکوره ده بك چوق یوکسك تپه لر و آره لرنده متعدد ینار طاغلر واردر ؛ شمالده بولنان (صلامان) تپه سی (٢٠٠٠) (مون دور) تپه سی (٢٣٠٠) متره ارتفاعنده اولوب غربده (په دورداهلی) داخلنده (آبونغ آبونغ) نامرنده مرتفع دیکر ایکی تپه دها بولنمقده در .

سواحل آزچوق درین کورفزجکلر تشکیل ایتمك اوزره قیالردن عبارت برنوع دانته لا کبی اولوب مملکتی شمالاً بحر محیط هندینك طالغه وروزکارلرندن محافظه ایدر . داخلده همان غیر قابل دخول جسیم اورمانلر بولنور . بو اورمانلر دکز خرسزلرینه ملجأ اولمشدر .

مملکتك طوپراغی خفیف ایسه ده منبتدر . صوماطرا جزیره سنك سائر محللرندن بطاقلق اورمانلرله آیریلیر . (آچین) ، (سینکل) نامرنده ایکی بیوك نهری ، غرب طرفده (ریغا) ، (باقو آنغان) وشرق طرفده (صامون) قویلری واردر .

آچین مملکتی نفوسی تخمیناً یدی یوز بیك راده سنده در . اوچ مختلف عنصردن مرکب اولوب بونلر اصل آچه لیلرله (وه دی را) و (ماله) لرو (باتاق) لر وسائره در . آچه لسانده (اورانغ) کلمه سی انسان معناسنه کلمکله جنسی بیان ایدر . (اورانغ آچه) ، (اورانغ باتاق) ، (اورانغ مالایو) دیرلر . یعنی آچه جنسی باتاق جنسی . مالایو جنسی دیمکدر .

اصل آچه لیلر مملکتك الکبهادر الك قوی آدملریدر . بونلرك

علائم وجهیه‌سی سرت ، سیمالری جدیدر . بورونلری (ماله) جنسنك بورونلری کبی یاصصی دکلدر . ارککلری (آچه‌لانا) تعبیر ایتدکلری کنیش اتکلك ، (بادغو) دیدکلری بیاض کوملك کیروهنده صارینی صارارلر . افرادمذکوره علی العاده مسلح اولوب اللرنده (ساکینغ ، پان چونغ ، قله‌ئوآن ، لادینغ ، پارانغ) نامیله معروف مزراقلر وبللرنده فیل دیشی ، بوینوز ویاخود تخته‌صاپلی (رانغ‌چانه) دیدکلری خنجر طاشیرلر . خلقةاستحقار ممات ایله متصفدرلر .

* * *

آچه‌لیلر کاملاً مسلم اولوب خلافت معظمهٔ عثمانیه‌یه روابط قویه‌معنویه‌لری واردر . اشبو رابطهٔ معنویه‌یی توضیح مقصدیله (قاموس الاعلام) دن عبارهٔ آتیه‌یی اقتباس ایدیورز : (لسان - محلیده محرر بر تاریخك روایتنه کوره آچه حکومتی هجرتك ٦٠١ تاریخنده تأسیس اولنمش وسلطان سلیم خان اول زماننده سنان پاشا طرفندن اوجهته برده دونما کوندرلمشدر .)

روایته نظراً آچه‌یه کیدن دونمای هایون مملکت مذکوره حاکمنه سلطان سلیم خان حضرتلرینك بر قطعه فرمان عالیشانی اعطا ایلمش وپدر قدسیت کهر حضرت خلافتپناهی جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری عهد سلطنتلرنده دخی دارالخلافه‌یه آچه‌دن بر هیأت کلدیکی کبی آندن صکره ایکی هیأت دها کلمشدر .

آچه‌ده احکام شرعیهٔ محمدیه اوزره فصل دعاوی ایدیلیر .

اصول زعامت حالا بر دوامدر . احكام شرعيه (قالى) دينلن بر رئيس ايله ائمه وعلما وحكام وساطتلريله رؤيت واداره ايدلمكده اولوب (شاليپ) و (بى تل) نامليله‌ده مأمورين شرعيه واردر .

آچه حكومت اسلاميه‌سنك مركزى (قالى) نهرى اوزرنده كائن (آچين) وياخود (آچه) شهريدر . سكز اون بيك نفوسى حاويدر . خانه‌لرك اكثريسى خيزراندن ياپيلمشدر ؛ ليمانى (اولهله) نامنده اولوب سنه‌دن سنه‌يه كسب اهميت ايتمكده‌در . آچين مركز حكومت اولديغى كبى ادارهٔ ملكيه وعسكريه‌نك ده مركزيدر . بو شهردن براز اوته‌ده (قراتون) قلعه وسرايى واردر. ديكر مشهورشهرلرى ساحل‌شرقيده (په‌دير) (پاسان‌غان) (دلهى) (صامالان) (پاهام) (ئه‌نه‌دا) (په‌را) ساحل غربيده (تاپان) (سين كلفت) (تارومون) (آريغا) و (داهاه) در .

* * *

آچين حكومتنك تاريخى اوروپاليلرك شمالى صوماطرايه ورودیله باشلار . اولا (١٥٠٩) سنهٔ ميلاديه‌سنده پورتكيزليلر (دييه غولو پرسه فه‌را) نام قپودانك دلالتيله (په‌دير) شهرينه يناشديلر .

شهرمذكوراوزمان برحكومتك مركزاداره‌سى و آچه‌شهرى بونك جزيه كذار برتابعى ايدى . (١٦٠٠) سنهٔ ميلاديه‌سنده‌ده

(پاولوس) قپودانك قوماندا سنده بولنان ایکی هولاندا کمیسی بیبر تجارتی ایچون آچه‌یه مواصلت ایلدی .

هولاندالیلردن صکره انکلیزلر قومودور سیر (جیمس لانقاستر) ك قوماندا سنده اوله‌رق آچه پیشگاهنده کوروندیلر. بو هیئت انکلتره حکومتندن حاکمه مرسول برنامه‌یی حامل ایدی. بومناسبتله بیبر محصولی حقنده برمعاهدهٔ تجاریه عقد ایدلدی. بالآخره آچه حکومتی‌ده انکلیزلرك هند قومپانیاسندن بیوك بیوك امتیازلر استحصال ایلدی. مع هذا اوزمانك وسائط نقلیه‌سنده‌کی بطائت سببیله تجارت ایلریلیه‌مدی. آچه‌لیلر آوروپالیلر یوزندن انواع مشکلاته اوغرامقله برابر کندیلرینك درایت وروحی سایه‌سنده کسب قوت ووسعت ایده‌رك (په‌دیر) ك حاکمیتندن قورتولدیلر. حتی ساحل شرقیده‌کی (په‌دیر) (پازه‌ی) (آرو) (ده‌لی) (جوهور) (پاهام) (پرو) وسائر شهرلر له ساحل غربیده‌کی (باران) (پاسامان) (نیقوئو) (پریه‌امان) شهرلرینی تحت تابعیته آله‌رق خاتمهٔ فتوحات اولمق اوزره‌دخی (پادانغ) شهرینه‌قدر کیردیلر .

١٥٨٢ سنه‌میلادیه سنده (صوند) آطه‌لریله (مالاقا) شبه جزیره‌سنك برقسمی اوزرینه توسیع نفوذ ایده‌رك ژاپونیادن تا عربستانه قدر امتداد ایدن بحر محیط هندیده‌کی ممالك ایله مناسبات تجاریه‌ده بولندیلر. آچه‌لیلرك اون آلتنجی عصر میلادی اوائلندن اون یدنجی عصر اواسطنه قدر پورتکیزلیلرله وقوع بولان

محاربه‌لرده ابراز ایتدکلری مآثر ثبات وشجاعت اوروپا صحائف تاریخنده کمال ستایش ایله منقوشدر. حتی ١٥٨٦ سنه‌سنده آچه حکمدارلرندن بری آلتمش بیك طائفه‌سی اولان بش‌یوز یلکن کمیسی ایله پورتکیزلیلره هجوم ایلمشدر .

١٨٧٢ سنه‌سندنبری آچه‌لیلردن برقسمنك هولاندالیلر ایله محاربات اجرا ایتمکده اولدقلری معلومدر. بونلر (کوچك آچین) رؤساسی اولوب بعضاً بیوك آچین طرفلرینه قدر ایلریله‌مکده‌درلر :

(قاموس الاعلام) بوبابده شویله برحکم ویریور : (بو کونکی کونده دخی آچه حاکمنك ممالکی اسماً ورسماً خیلی واسع اولوب علی‌الخصوص آطه‌نك سواحل غربیه‌سندن ١٥ ۲ْ عرض شمالی‌یه قدر ممتد اولیور و آچه حکومتیله فلمنك مستملکاتی درجهٔ مذکوره‌ده جریان ایدن (سینکل) نهری آییریور ایسه‌ده حکم ونفوذی اعتباری اولوب حقیقتده فلمنکلیلر حکم‌سورمکده‌درلر. علی‌الخصوص اخیراً انکلیزلره (کینه)نك سواحلنی ترك ایده‌رك صو ماطراده انکلتره ایله فلمنك آره‌سنده بر معاهده عقد ایدلمشدر . مع‌هذا آچه‌لیلر غایت جسور آدملر اولدقلرندن سنه‌لردن بری همان متمادیاً محاربه‌ده بولنمقده‌درلر .)

*
* *

آچه‌لیلرك لسانی (باتاق) (ماله) و(هندستانی) لسانلرندن مخلوط برلسان تکلمی اولوب لسان تحریری (ماله) جه‌در . بولسان ایله یازیلان بعض آچه کتابلری انافس آثاردن عد ایدلمکده‌در .

آچه‌لیلر سواحلده برنجی ایشلری اولان بالقجیلق ایله محاربه‌دن بشقه داخلده دخی صنایع و تجارت ایله مشغولدرلر . آره‌لرنده ماهر طوغرامه‌جی و آلتون ایشله‌ین آدملر واردر. قادینلری ایپك بوجکی یتیشدیروب نسج ایدرلر.

مملکتك باشلیجه محصولاتی : برنج ، پاموق و عمومیتله ممالك حاره‌یه مخصوص اولان میوه‌لردن عبارتدر . زراعت داخلده سواحلدن زیاده مترقیدر . مواشی و کوچوك بارکیر چوقجه یتشدیریلیر . فیل بك چوق اولوب اهلی اوله‌رق استخدام ایدلمکده‌در. طوپراغنده معدن کموری طمارلری موجوداولمغله سنوی اون ملیون فرانقلق اخراج اولنور .

حیوان ، کوکورد ، کافور ، عسلبند ، خام ایپك تجارتی‌ده اولدقجه مهمدر .

***

قومورلیلر

قومور آطه‌لری آفریقا جزائر مجتمعه‌سندن اولوب بحر محیط هندیده ، موزامبیق قنالنك مدخل شمالیسنده‌در . باشلیجه آطه‌لری (بیوك قومور) (آنژوآن) ، (مایوط) و (موهه‌لی) نامل‌رنده‌در . بونلر (٢٥٠) کیلو مترو امتدادنده بر سلسلهٔ بر کانیه اقسامندندر . مساحهٔ سطحیه‌لرینك مجموعی ایکی بیك کیلو مترو اولوب نفوسی دخی قرق یدی بیك راده‌سنده‌در. اراضیسی غایتله محصولداردر . ممالك حاره‌ده یتیشن نباتات زراعیه‌دن بالخاصه وانیلیاسی، قهوه‌سی، قاقائوسی، مشهوردر. فقط احوال

اقليميه‌جه پك صاغلام دكلدر . هله بطاقلق ستمه‌سى مستولى بر بر حالده‌در.

*
* *

قاموس‌الاعلام قومور آطه‌لرى سكنه‌سندن بحث ايتديكى صره‌ده ديبوركه:

(بو آطه‌لردن هر برينك سواحلده برر ايكيشر قصبه‌سى واردر . قصبه‌لر ، قريه‌لر سورله چيويرلمشدر . اهالئ اصليه آفريقادن كچمه زنجيلردر : فقط بوندن اوچ قرن اول بحر احمر جهتلرندن بر طاقم عربلر بوطرفه كچوب بو جزايرى ضبط ايده‌رك برطاقم حكومات صغيرهٔ اسلاميه تشكيل ايتمش وبولدقلرى يرلى زنجيلرله روابط صهريت پيدا ايدوب،قاريشه‌رق بر قوم اولمشلردر. جمله‌سى‌مسلم ولسان عرب‌ايله‌متكلمدرلر. كنديلرى مونس وتجارتله مألوف آدملر اولوب اسكله‌لرينه‌اوغرايان اوروپا سفائنيله اخذواعطاايدرلر. بو جزيره‌لر اسماً فرانسه مستملكاتندن معدوددر . (بيوك قومور) آطه‌سنده مأ جارى اولمديغندن صهرنج صويى قوللانيرلر . جزيره‌نك اورته‌سنده بر وولقان واردر. ١٨٦٥ سنه‌سنده اشتعال ءلامى كوسترمشدر.)

ديكر آثار اجنبيه‌ده‌ده اهالئ جزيره‌نك (قافرى) (مالغاش) وعربلردن مخلوط اولديغى محرردر. فقط لسانلرينك عربجه ايله (ساهوئه‌لى) ديلندن مركب برلسان مختلط اولديغى بيلديريليور. بو لسان آطه‌لرك كافه‌سنده سويلنمكده ايمش .

قومور آطه‌لرینك وجودندن آوروپایی ایلك خبردار ایدن انکلیز ملاحلرندن قومودور (لانقاستر) در . (۱۵۹۱) سنهٔ میلادیه‌سی. (لانقاستر)دن صکره اقوام مختلفه کمیجیلری طرفلرندن‌ده زیارت ایدلمشدر .

۱۸٤۱ سنهٔ میلادیه‌سنده (بوربون) آطه‌سی والیسی فرانسز آمیرالی (هل) (ماداغسقار) اوزرینه یوریدیکی اثناده بوکوچك آطه‌لری تحت تابعیته آلمش ایسه‌ده ایچلرندن یالکز (مایوط) آطه‌سی بوتابعیتده قالمشدر . (جانوجی) نامیله مشهور اولان لیمان بالخاصه بحریونك نظر دقتنی جلب ایده‌جك درجه‌ده کوزلدر .

۱۸۹۱ سنه‌سنده (آنژوان) حاکمی (عبداه) وفات ایتدکدن صکره فرانسه مداخله‌یه مجبور اولمش و ۱۸۹۷ سنه‌سنده جزیره‌لرك فرانسه‌یه ارتباطی تامین ایدلمشدر .

*
* *

متوفی عبداه « قومورن » نامیله بر نشان احداث ایلمشدر. بونشان اوچ رتبه اوزرینه مؤسسدر : برنجی رتبه‌دن اولانی (لژیون دونور) نشاننك برنجی رتبه‌سنه معادل اولوب حمائل واری تعلیق ایدیلیر . ایکنجی رتبه‌دن اولانی چاپراست تعلیق ایدیلیر. اوچنجی رتبه‌سی دوکمه ایلیکنه طاقیلیر، شریدی قرمزیدر.

بو نشاندن ماعدا برده « آنژوآن » نشانی واردرکه بوده اللی آلتی سنه مقدم حاکم عبداه طرفندن احداث اولنمشدی . بونك برنجی ، ایکنجی مع پلاق ، اوچنجی ، دردنجی رتبه‌سی واردر . شریدی بیاض چیزکیلی قرمزیدر .

بلوجستان

بلوجلر ، تاریخی مضبوط اولمیان اقوامدندر . بو جهتله روایات تاریخیه‌لری صوڭ ایکی عصر ظرفنده‌کی وقایعك شویله بویله کسب تعین ایتمسندن عبارتدر . بوندن یوقاریلری ایچون ظنیات وفرضیاته احتمال ویرمك لازم کلیر .

بلوجستانك معمور اولدیغنی ، نهرلرینك بتون سنه طولو طولو آقدیغنی ، معدنلرینك ایشلدیکنی ، یایلالر اوزرنده بیوك بیوك شهرلر مبتنی بولندیغنی اشراب ایدن علائم واشارات یوق دکلدر . فقط بوزمانك پك قدیم اولدیغی شبهه‌سزدر .

بوقطعه موقع جغرافیسی حسبیله ایرانه یاخود هندستانه مربوط قالمقدن وارسته قاله‌مامشدر .

عرب جغرافیونی (فارس) ایله (کرمان) آره‌سنده (بلوص) اسمیله مشهور برقوم بولندیغنی بیان ایدییورلر . بلوجلرك بونلر اولدقلری قویاً مظنوندر . اوحالده (بلوص) لرك اخیراً شرقه طوغری هجرت ایدرك (مکران) و (کلات)

طرفلرینك (بلوجستان) تسمیه ایدلمسنه سبب اولدقلری آشکار اولور .

بلوجستان ایران یایلاسنك جنوب غربی جهتنی تشکیل ایدر. غرباً (ایران) جنوباً (بحر محیط هندی) شرقاً (هندستان) شمالاً (افغانستان) ایله محدوددر . فقط بو محدودیت قطعی دکلدر . جغرافیون (هلمند) نهرینك جنوبنده بولنان یتمش بیك کیلومترو مربعی اراضی‌یی بعضاً افغانستانه، بعضاً بلوجستانه عائد اوله‌رق کوستره‌کده درلر . والحاصل بلوجستان، ضلعلری آلتی یوز کیلومترو اوزونلغنده برذواربعة الاضلاعه بکزر . (٢٧٥,٠٠٠) کیلو مترو مساحهٔ سطحیه‌ده‌در .

یارم ملیونه و اران بلوجستان اهالیسی ایکی عنصردن مرکبدر :

بلوجلر، (براهوی) لر . بو ایکی عنصردن ماعدا اوچنجی ایکی عنصردها واردر. (نومری)لر، (دهوار)لر بو درت عنصردن بشقه (کوه تاه) جوارنده ، حدود اوزرنده بعض قبائل افغانیه‌یه ، (مکران) سواحلی اوزرنده بعض عرب جماعتلرینه ، (مسقط) دن کله زنجیلره ، (ملتانی) و (مرواری) جنسندن هندلیلره ، چنکانه کوجبه‌لرینه‌ده تصادف اولنور .

بلوجلر قسماً (سهروان ایله سند اعلی آره‌سنده) کائن (کچ کنداوه) اووالریله مرکزی و (کرمان) ه قدر غربی بلوجستانده (هرمز) بوغازنده متمکندرلر . (مبحث انسان

بشر) ده بلوجلر امم آریانیه نسلندن ایران هیئتنه منسوبدرلر.
فی الواقع بلوجلرك اصلی فارس اهالینك اصلنه تماميله مطابق
ایسه ده برقسمنك یرلی اولمدیغی ده محتملدر . آفغان حدودنده
بولنانلر عادتا ترکدرلر. وهلة (قرغیز) ظن اولنه جق درجه ده
آشکار اولوب آوروپاجه فوطوغرافیالر اوزرندن اجرا ایدیلان
تدقیقاتده شرق طرفنده ساکن بلوجلرده آلت دوداق صارقیق،
برون کنیش ویاصی، صاچلر حلقه حلقه اولمقدن زیاده قویرجیق،
رنك قویو اسمر اولمق حسبیله شبه زنجی علائمی اثبات ایدلمشدر.
ساحلده مقیم عربلرله اختلاط وصهریتلری اولمغله بعض مؤلفین
بلوجلرك اصلاً عرب اولدقلرینه قائل اولمشلردر . حتی روایات
محلیه دخی بونلرك عربستاندن کلمه اولدقلرینی مؤیدر. «قاموس اعلام»
فتوحات اسلامیه دورنده جزیرة العربدن بر چوق خلقك بورایه
کچه رك اهالیٔ قدیمه ایله قارشدقلری ملحوظدر فکرینی قید
ایلیور بوفکر بعض قیود ایله ده تأکید ایدیلیور . بر روایته
کوره زمان سعادت نشان حضرت نبویده ، بر روایته کوره
ارتحال پیغمبریدن صکره افراد عربدن بعضلری هرمز بوغازندن
بالمرور (مکران) حوالیسنه یایلمشلر ایمش .

خالص بلوجلر عرق ابیضك کافهٔ علائمنه مالك برصوی
اولوب شمالی هندستانك (راجپوت) لری کبیدر . شرق
ولایتلرنده بولنانلرله منطقهٔ ساحلیه ده ساکن اولانلرك رنکلری
قویودر .

غرب وشمال طرفلرنده بولنانلرك رنكلری پك زیاده آچیقدر. بو حوالیده متمکن بلوجلر آره‌سنده همان قمراله قریب کستانه صاچلیلر ، آچیق الا حتی مائی کوزلی افراد دخی واردر . بلوجلرك عمومیتله نظرلری کسکین، ناصیه‌لری یوکسك ،چهره‌لری اوزون ، صاچ وصقاللری کوردر . علی‌العاده ضعیف . مطبوع اندام ، حرکتلرنده چویك ، جسمانی ادمانلرده پك زیاده ماهردرلر . مونغول وزنجی ملزلرنده آلن باصیق ، برون یاصیدر.

بلوج لسانی فرس جدیدلسانه‌پك زیاده یاقین اولوب تعبیرات واصطلاحات دینیه عربجه‌دن وتجارته عائد اولانلری هندلسانلرندن مقتبس ومنقولدر.

بلوجلر سنی المذهبدرلر . ایران حدودی اوزرنده شیعی برقاچ قبیله بولنور .

(خیل) تعبیر ایتدکلری پك چوق قبائله منقسم درلر . بونلرك بعضاً اسملری دکیشدیکی کبی محل اقامتلری‌ده دکیشیر . مثلا بر قبیله بعضاً اجدادینك ، بعضاً اقامت ایتدیکی ولایتك اسمنه، کاه شمائل واخلاق قبیله‌یه ، کاه مفاخر قومیه‌دن برینه نسبتله توسیم اولنورلر .

بتون بو قبائل مملکتك اوچ بیوك اقلیم طبیعیسنه توافق ایدن باشلیجه اوچ فرقه‌ده جمع اولنه بیلیر . بو فرقه‌لر (ناروئی) (رند) و (مغزی) اسملریله معروفدرلر. ناروئیلر بلوجستانك

مرکز و غربنده بولنان اراضیٔ مرتفعه‌ده ساکن اولوب الك خالص بلوجلردر . سیاحینك روایتنه نظراً بونلر سکز الی اون اوچ قبیله‌دن عبارتدر .

رندلر ، (کچ کنداوه) نك منحط اوواسیله (سند) نهرینك شمال غربی حدودی اوزرنده و (مکران) ك جهت شرقیه‌سنده ساکن یکرمی بش قبیله‌در .

مغزیلرده (کچ کنداوه) ولایتنده ساکن واون آلتی قبیله‌یه منقسمدرلر . بونلر آتا لسانلرینی ترك ایدوب (سندی) لسانی شکلنده اولان (جاتکی) لسانیله متکلمدرلر . رندلرله مغزیلر بر عصر اول (مکران) دن بوطرفه کلمشلردر .

اصل بلوجستاندن خارجده اوله‌رق (آفغانستان) ده، (سند) ولایت هندیه‌سنده وحتی (پنجاب) ك اقسام غربیه‌سنده متمکن پك چوق قبائل بلوج واردر . سیستان (سجستان) ك قسم اعظمی (سانغورانی) و (تاوکی) اسماء مشترکه‌سنی طاشیان قبائل ایله مسکون اولوب تاوکیلر (براهوی) لرله قاریشیقدرلر .

(بلوج) قبائلندن بعضلری سیاه کچه‌دن معمول چادرلر آلتنده بولندقلری حالده دیکرلری کلبه‌لر انشا ایتمکده وحتی طوپراق ایله کرپیچدن انشا ایدلمش محللرده اوطورمقده‌درلر . پك چوق یرلرده عائله کومه‌لری بواوچ نوع اقامتکاهه مالکدرلر . روبالری تادیزلره قدر اینن ماوی پاموق کوملکدن وعین قماشدن معمول برنوع پانطالوندن عبارتدر . باشلرینه ایپك ویا پاموقدن معمول

برتقیه کیرلر وبارامل‌رده صاریق صارارلر ، جنکاورلری بر تفنك ، برقلیچ ، بر مزراق ، برقالقان ، بر خنجر والخ آلات ایله مسلحدرلر. بر چوق چادرلرك برآره‌یه کلمسندن بر قبیله تشکل ایدر . قبیله رؤساسی (کلات) حاکمنه تابعدرلر . کلات حاکمی (براهوی) لردندر. بلوجلر پك زیاده مهمانپروردرلر. مرکزی وشرقی بلوجستانك اقالیم مرتفعه‌سنده یعنی (جاهلوان) و (سهروان) ولایتلرنده ساکن اولان (براهوی) لر شکلاً ولساناً بلوجلردن فرقلیدرلر . براهویلر قیصه بویلو ، طیقناز وبودور اولوب بلوجلردن پك زیاده سیاه رنکده‌درلر . بونلرك آره‌سنده قرال رنکلیلره تصادف ایدلمز . آلنلری باصیق،علائم وجهیه‌لری یاصی ، صاچلری پك زیاده کور ، صقاللری قیصه سیرك اولدیغی جهتله هندستان جنوبیده ساکن و (اورال) و (آلتای) سلسله‌سنه منسوب (دراوی دینه‌دن) هندلیلرینه یاقلاشیرلر ، دیکر طرفدن‌ده لسانلرنده فارسی، هندی، وپاچو لسانلرنده پك چوق کلمه بولنمقله برابر (دراوی دینه‌ن) ویا خصوصی (تامیل) وهند مرکزینك (غون) دینلن دیللریله اصلاً پك یاقیندر . (براهوی) لسانجه یازلمش هیچ بر اثر یوقدر . (راجپوت) لر (براهوی) لره (باراهـا) دیرلر . (براهوی) لرك بوکونکی کون بولندقلری موقعدن مقدما پك زیاده اوزاق اوله‌رق بلوجستانك مرکز وغرب طرفلرنده بو- لندقلرینی تأیید ایده‌جك وثائق واردر . بولندقلری مواقع

حاضره یه (بلوجلر)ك تسلطاتی اوزرینه چکلمشلردر. فی یومناهذا (براهو یستان)غرب طرفده اولوب بلوجلر شمال وشمال شرقینه‌درلر. (اتنوغرافیا) علمای بنامندن (ماصون) ك تدقیقاتنه كوره غرب استقامتندن بلوجستانه داخل اولمشلردر. زیرا (باروهی) دیمك (چولدن كلن آدملر) دیمكدر. بونلرك الكزیاده محافظهٔ نسب ایلینلری (كران) چولی حدودنده بولنان (مرواری) لردر. بونلرك ابوالمؤرخین (هرودوت) ك روایتنه كوره (جدروسیا) انسالندن اولملری ده ملحوظدر.

(براهوی) كر اكثریتله كوجبه درلر. صوك بهاری حیوانلریله برابر برلكده اوله‌رق منحط اووالرده كچیروب ایلك بهارده یایلالره چیقارلر. بونلردن برقسمی یایلالری ترك ایتمیوب زراعتله مشغول اولورلر. براهویلر، بلوجلردن دها زیاده صفوت قلبه مالك، دها سا كندرلر. پك چالیشقان اولدقلری كبی قاریلرینه ده حرمت ایدرلر.

(براهوی) لرده سنی المذهبدرلر.

نومریلر(براهویلر) و(بلوجلردن)دن پك آزدرلر. (لاس) ولایت ساحلیه‌سنده مقیم اولورلر. (جات) نام هند قومنك اقرباسندن اولوب بو قومك لسانیله متكلم وهندیلرله ایرانیلر آره‌سنده متوسط اولوب درت بیوك قبیله‌یه منقسمدرلر. بونلر دین اسلام عقائدندن برقسمیله براهما اعتقادینی قارشدیرمشلردر. یالكز (دهوان) نامی آلتنده بولنانلر قرویدرلر. سجستان،

آفغانستان وترکستانده بولنانلر لساناً و اصلاً فرقلی دکللردر. بو اهالی چالیشقان وساکن افراددن مرکب اولوب بشقه قبائلدن قیز آلمادقلری جهتله محافظهٔ نسله موفق اولمشلردر . بونلرك بلوجستانی ایلك اشغال ایدنلر میاننده بولندقلری مظنوندر .

بلوجستانده زراعت پك آزمترقیدر. آنجق (کچ‌کنداوه) ایله (مکران) واحه‌لرنده اکیلیر .

معادنی پك‌چوق ایسه‌ده ایشلدلمه‌مکده‌در. (باغ) ده کوکرت (کچ‌کنداوه) ده قورشون، (خزدار) ده آنتیمون، (جلوان) ده آلتون وکموش معدنلری بولندیغی معلومدر . بونلردن ماعدا دمیر وباقر، شاب طمارلری‌ده واردر. غربده قوراق چوللرده بر قاچ ده‌سیمتره قالینلغنده قیا طوزی چیقار .

تجارت بریه همان مفقوددر. یکانه‌مادهٔ اخراجیه‌قیاطوزیدر. تجارت بحریه‌ده بر آز فعالیت کوریلور . (کوادار) اك مشهور لیمانیدر. یوك ، خام پاموق، تره‌یاغ ، خرما، طوزلی بالق اخراج ومنسوجات، کراسته، شکر ، پرنج ادخال ایدر .

بلوجستانده قورومش نهر یتاقلرندن ماعدا یول یوقدر . (کلات) دن (صون‌میانی) یه کیدن بش یوز کیلومترولق یولده کاربان ایشلر ایسه‌ده منتظماً تسویه ایدلمامشدر .

آفغانستان

بودياره نه مناسبتله آفغانستان دينلديكى معلوم اولهميور : بعضلرى سانسقرى لسانده (سوارى) معناسنه اولان Asçava (آساوا) كلمهسندن (سواريلر مملكتى) معناسنه اولهرق «آفغانستان» تركيب ايدلمش فكرنده ايسهلرده بعضلرى ده فارسيده (آفغان) طاغ بوغازى ويا كچيدى معناسنه اولوب مملكتك تشكلات طبيعيهسنه مبنى (آفغانستان) دينلمشدر ديبورلر ، سائر تفصيلاته كوره آفغانليلر كنديلرينه (نجق) ويا (نجتوان) نامنى ويررلر. هندستانده (بريتان) ناميله معروفدرلر. ايرانيلر (آفغان) ديرلر. بونام يكى ومحدث برشى دكلدر. ابوالمؤرخين (هرودوت) اسفنديار طرفندن مأموراً سياحت ايتمش اولان (اسكيلافس) نام سياح يونانىيه اقتفاءً

(هندکوه) اهالیسندن بحث ایتدیکی صره‌ده (آفغان) نامنی جزئی تحریف ایده‌رك یازمشدر . بو اسمك سانسقری لساننده سواری دیمك اولان (آسواغان) کلمه‌سندن غلط اوله‌رق قوللانیلدیغی مظنوندر تعریفی‌ده واردر .

*
* *

آفغانستان تخمیناً (٧٢٠،٠٠٠) کیلومتره‌لك مساحهٔ سطحیه‌ده بر مملکتدر غرباً ایران ، شرقاً هندستان ، شمالاً ترکستان ، جنوباً بلوجستان ایله محدود اولوب هنوز جغرافیا نقطهٔ نظرندن کاملاً کشف ایدیله‌مه‌مشدر .

آثار جدیده‌یه کوره (پارس) نصف‌النهاری اعتباریله ٢٨ ایله ٣٨ درجه عرض شمالیده و٥٨ ایله ٢ درجه طول شرقیده‌در .

قاموس‌الاعلام (شمالدن جنوبه اولان آکنی ٦٢٢ وشرقدن غربه اولان بوینی ٨٩٠ کیلومترو) اولمق اوزره قیدایدییور :

*
* *

آفغانلیلر من‌القدیم مستقل اوله‌رق یشامش بر قومدر .

(اسکندر کبیر) هندستان فتحنده (کابل) وادیسندن مرور ایتمشدر آفغانستانك تحولات تاریخیه‌سی ایچه قاریشقدر . تواریخ اسلامیه (دولت سامانیه) زماننده اترا کدن (آلپ تکین) نام ذاتدن بحث ایده‌رك اوغلی سلطان (محمود سبکتکین) ك آفغان عسکری ایله هندستان وایرانده غزنویلر حکومتنی تشکیل ایتدیکنی ، بعده (شهاب‌الدین محمدغوری) نامنده برینك دخی (پیشاور) ایله (سند) آره‌سنده تأسیس حکومت ایدرك بالآخره استیلایه اوغرادیغی

ونادر شاهك دخی آفغانستانی ضمیمهٔ ایران ایلدکدن صکره احمد خان نامنده بر ذاتك (قندهار) ده آفغانستانی احیا ایده‌رك خلفلرینك (کابل) شهرینی پای تخت اتخاذ ایلدکلرینی تحکیه ایتمکده درلر .

والحاصل افغانستانك ١١٦٠ سنهٔ هجریه سندن بری موجودیتی آکلاشلمش اولوب بوکونکی کون هندستان ایله ترکستان اراضیسی آره‌سنده بر مملکت متوسطه حالنده بولنمقده‌در .

آفغان ادبیاتی ظن ایدلدیکندن دها زیاده زنکیندر . فقط آثار محلیه برچوق عصردن زیاده برقدمه مالك دکلدر . آثار مذکوره شعرك حماسیات وغرامیات قسمنه منسوبدر . آثار دینیه وعقائد اسلامیه‌دن ماعدا اصول فقهه دائر مؤلفات واردر ، تربیه و تحصیل پك زیاده تعمم ایتمش وحتی نسوان افغانیه میاننده بیله آثار شعریه‌سی بولنان افراد چوغالمشدر .

آفغانستانده صنایع نفیسه‌نك وجودینی اثبات ایده‌جك پك چوق مبانی و واردر . حتی (کابل) ولایتی داخلنده بولنان (بودا معبدلرنده طرز معماری یونانی مشهود اولمقده‌در : (غزنه) خرابه‌لرنده سلطان (محمود سبکتکین) ك تربه‌سی زیارتکاه مسلمین اولوب بوخرابه‌لرك عالی ومحتشم مبانیدن اولدقلری عیاناً کورلمکده‌در . (کابل) ده تزلزلات ارضیه پك صیق اولدیغی ایچون خانه‌لر کاملاً اخشابدن انشا اولنور .

*
* *

آفغانستان آسیانك جنوب شرقیسنده و آسیا جبال مرکزیه

سنك كتلهٔ جسيمه‌سى حدودنده بر يايلادر . دها طوغريسى (ايران) يايلاسنك شمال شرقيسنى تشكيل ايدر . داخل مملكتده (هندوكوه) (كوه بابا) (سفيد كوه) (سياه كوه) ناملريله جبال جسيمه واردر . (سفيدكوه) ايرانه قدر ممتد اولوب (هندقوش) ناميله‌ده معروفدر . (هندقوش) درين بوغازلرله ييرتيق اولوب جنوبده بولنان (تيريج ــمير) تپه‌سى ٧,٥٠٠ متروارتفاعنده‌در. بوندن ماعدا آلتى بيك وبش بيك مترويى متجاوز تپه‌لرى ده واردر. (كوه‌غور) طاغلرنده شايان ذكر اولان (كوه‌پنج انكشت) يعنى بش پارماق طاغيدر .

شرقده (سند) واديسنك غربنده (پيشاور) ه قدر امتداد ايدن (سليمان‌كوه) ده (تخت‌سليمان) ناميله ٣,٤٥٤ متره ارتفاعنده بر تپه بولنور ، ايشته اصل آفغانيلرك منشأ ووطنى (كوه بابا) طاغلرى آره‌سنده‌كى بولنان قورقونج بوغازلرله دره‌لردر .

(هندوقوش) طاغلرى آفغانستانى اوچ حوضهٔ طبيعيه‌يه آييرر. (كابل) نهرى حجم نقطهٔ نظرندن مهم بر ماه جاريدر .

(سليمان كوه) لك غربنده‌كى طاغلرك قارلرندن تشكل ايدن (قورام) نهرى (سنده) منصب اولور .

(هندوقوش) طاغلرينك شمالنده (امدريا) حوضه‌سى واردر: (امدريا) آفغانستانك شمال شرقيسندن ده نبعان ايدر. (قوقها) (ياغمان) طاغلرندن چيقار و(جلال آباد) قربنده (قونار) آياغيله برلشير.(قوندوز) (خولم)، (دريای‌بوربون) ياخود بلخ نهرى ، (صارى‌يول)(ميمنه) آياقلرى‌ايله (مرغاب)، (هرات)ناملريله‌اوفاق

نهرلرده واردر . غزنه حوضه‌سی قپالیدر . بو حوضه ۱۷ بیك کیلومترو مساحهٔ سطحیه‌ده اولوب هندوقوش طاغلرندن جنوبه طوغری اینر. و ۲,۱۵۰ متره ارتفاعندن آقه‌رق (آب ایستاده) دینیلان درت متره عمقنـده‌کی کوله منجر اولور . بوحوضه‌لرك اك مهمی هامون حوضه‌سـیدرکه آفغانستانك یاریسنی قاپلار و بش یوز بیك کیلومترو مربعنده‌در. اك مشهور نهری (هلمند) نهری اولوب ۱۱۰۰ کیلو مترو طـولنده‌در : (کوه بابا) نك منتهای شرقندن چیقوب (کابل) ك آلتمش کیلومترو جوارندن کچه‌رك جنوب غربی‌یه طوغری آتیلیر . بو نهرده (نیل) کبی طاشوب حوضه‌سنی اروا وحصه‌دارفیض بی‌انتها ایلر. ساکن زماننده ۳۰۰، جوشغون زماننده ۹۰۰ متره‌یه‌قدر کنیشلر. (ارکنداب) (طرنان) (ارکسان) (دوری) نامارنده آیاقلری واردر. (هامون) کولنه آقار .

هامون کولی (٤٠٠) کیلومتره طولنده‌در . (فرح رود) (هاروت‌رود) نامارنده دیکر ایکی آیاغه مالکدر .

*
* *

اقلیمی مختلفدر . آفغانستانده برکون یوریین هم حرارت شدیده‌یه هم‌ده قارلی روزکارلره تصادف ایدر . درجهٔ حرارت کیجه ، کوندوز تخلف ایدر . (کوه سلیمان) هندن یاغمور کتیرن روزکارلری کسدیکی جهتله آفغانستانده، عربستانه مخصوص اولان صیجاق وقوری روزکارلر اسر. بعض محللرده بادسموم بیله واردر . اهالی کوپك ، قورت، چقال قودوزلرینی بوروزکار لره اسناد ایدرلر .

مع هذا اقليم صاغلامدر . بوراده امراض مستوليه‌دن اثر يوقدر . ياغمورلر تموزده باشلار . ايلك بهار هرطرفده وقتندن اول كلوب چابوق كچر . يازلری پك صيجاقدر . فقط تنبت پك سريعدر .

آفغانستانك زمرهٔ نباتيه‌سی آناطولیٔ شاهانه وايران جنوبی زمرهٔ نباتيه‌سندندر . فصوليه ، بقله ، نخود كبی بقليه وفراشيه فصيله‌لرينه منسوب اولان نباتاتك بلكه آلتمش نوعی ايله لاحنه ، شالغم ، (شب بوی) ك داخل اولديغی (صليبيه) ، فرنك مايدانوزی بالديران ، يبان حاووجنك داخل اولديغی (صيوانيه) ، لسان ثور جنسنك منسوب بولنديغی فصيلهٔ سنجاريه ، لوانطه ، ككيك ، نانه كبی فصيلهٔ شفويه انواعی واردر . مسك اوتی ويبان قرنفلی كبی نباتاتك قوقولری پك زياده خوشدر : آفغانستان قويون وكچيلر- ينك اتلری بونباتلردن طولايی لذتليدر . بغدای ، آرپه (٢٧٢١) متره ارتفاعنده‌كی يرلرده وحتی ١٩٥٠ متره ارتفاعنده بولنان كابل ده پرنج بيله زرع اولنور .

طاغلرنده ، واديلرنده ، هند قاپلانی ، آرسلان ، تلكی ، كيرپی ، طاوشان ، طاغ فاره‌سی ، يبان طوموزی ، يبان مركبی ، جيلان ايله يبان كچيسی وماننداسی ، قوشلردن ككليك . سوكلون واردر . بالقلری آناطولیٔ شاهانه‌ده‌كی طاتلی صوبالقلری جنسندندر . وان كديسی اصل بوراليدر .

*
* *

آفغانستان اهاليسی اجناس مختلفه‌دن برطاقم قبائله منقسمدر .

انكليزلر تدقيقات اخيره اوزرينه پك چوق معلومات اسـاسيه ايدينمشلردر . بوطوپراقده تاريخده ابقاى نام ايتمه‌مش پك چوق اقوامك كلوب كچديكى محققدر . شمديكى آفغانليلر عرق فرسـه منسوبدرلر . هرات ايله قندهار وكابل ولايتنده دورانى ياخود ابداليلر ۸۰۰,۰۰۰ نفوس .

(جلال آباد) ده خوجانيلر (۵۰,۰۰۰)

(سليمان كوه) ايله شرقنده و(كابل) ك شمالنده (غول كوه) ك غربنده (پوتى) ده (غيلزائى) لر (۶۰۰,۰۰۰)

(پيشاور) ك شمالنده (يوسف‌زائى) لر (۷۰۰,۰۰۰) ، كابل ايله (سوآت) آره‌سنده مومند زائيلر (۴۰۰,۰۰۰)

آفغانستانك جنوب شرقى زاويه‌سنده قاقارلر (۲۰۰,۰۰۰) خوتاقلر(۱۰۰,۰۰۰) ، اوتمان‌خيل (۸۰,۰۰۰) ، بانغاشلر (۱۰۰,۰۰۰)، آفريديلر (۹۰,۰۰۰) ، طوريسلر (۳۰,۰۰۰) خيبر وسفيد كوه طاغلرى ، پيشاور حدودنده شيناريلر (۵۰,۰۰۰) (پوانداه) لر (۵۰,۰۰۰) و (آو آزيريسلر) واردر .

آفغـان اوله‌رق ايكى يوز يتمش يدى قبيله اولوب بونلردن ماعدا (پاتان) ناميله معروف يوزيكرمى‌سكز قبيله دها موجوددر . بونلرك جمله‌سى اوچ درت مليون نفوس يعنى عموم سـكنه‌نك ثلثانى تشكيل ايدر .

آفغانليلر كنديلرينى اقوام سـاميه‌يه منسوب ظن ايدرلر . بونلرك قفالرى چوق قيصه دكلدر . سيمالرى سرت ، رنكلرى بياض ، صقاللرى كور ، كوز وصاچلرى سياهدر . پاتان طاغليلرله

سلیمان کوهلیلرده الا ، مائی کوزلی، آچیق سیاه صاچلیلر واردر. سنی المذهبدرلر .

کندی لسانلری وار ایسه‌ده فارسی تکلم ایدرلر . بونلر میاننده سیمالری، لسانی ایرانی اولان بر میلیون آدم ایله بلوجلر، بدخشیلر ، کوهستانیلر ، سیاه پوشلرده موجودر .

سیاهپوشلر بدخشیلر کبی (غالچا) نسلنه منسوب اولوب صبیح‌الوجه، کوزلری مائی، قویورنکلی، صاچلری لاپیسقه‌دن سیاهه قدر تخلف ایدر .

بویلری اوزون و کندیلری بت پرستدرلر. آنجق اللی بیك نفوسه واریرلر. آفغانستانده (٨٠٠,٠٠٠) قدرده مونغول واردر . بونلر (هزاره) (اویماق) (قاتاغان)ناملریله اوچ جنسه آیریلیرلر. قاتاغانلر ترکجه تکلم ایدرلر . بونلر هندوقوشك شمالی میللرندن ام دریانك صوك ساحلنه قدر امتداد ایدن محللرده مسکون اولوب سنی وهزاره‌لر ایله اویماقلر شیعیدرلر . هراتده ، کابلده ، غول کوه طرفلرنده (٧٥,٠٠٠) قدر قزلباش بولنمقده‌در . بونلر ایران ترکمنلرندندر . هندکی دینیلن هندجه متکلم بر صنف دها موجود اولوب برهمنیدرلر. هندکیلر بش یوز بیك راده‌سنده‌درلر .

آفغانیلرك الفبالری ، الفبای عربینك لسانلرینه کوره تعدیل وتحریف ایدلمسیدر . (بحتی) دیدکلری اصل لسانلری فن السنه نقطهٔ نظرندن پك بیوك اهمیتی حائزدر .

هند اوروپایی عائلهٔ لسانیه‌سنك ایران شعبه‌سنه منسوب اولوب علمای حاضرهٔ لسانیه‌دن بعضلری بولسانك پك قدیم بر زمانده آیرلمش اولدیغی ظننده‌درلر .

مع هذا هندلسانلرندن زیاده فارسی یه یاقیندر . حسب الاسلامیه عربجه کلمات پك چوق اولوب تاتارجه‌دن دخی بر خیلی کلمه آلنمشدر .

* * *

آفغانیلر طوپراغی پك کوزل سوررلر . اراضی صاحبلری تخم ایله آلات زراعیه‌یی ویریر . محصولك یاریسنی آلیر . بعض یرلرده رنجبر ایشلدیلیر . زراع اصول اروا واسقاده پك ایلری یه کیتدکلرندن میاه جاریه‌دن پك چوغی آزالمش ویا قورومشدر . بناءً علیه (قارز) تعبیر ایتدکاری یر آلتی صویوللری یاپوب صو صاقلامقده‌درلر . غزنه‌ده بولنان صویولی اوتوز کیلومترو طولنده‌در . غرب طرفلرنده تربیهٔ مواشی‌یه پك زیاده اهمیت ویریلیر . معادن مبذول ایسه‌ده ایشله‌دیله‌میور ، سیللرك بعضلرنده آلتون کورلمکده‌در . قورشون ، دمیر ، قیا طوزی ایله هندوقوشده احجار ذی قیم بولنور . بو طاشلردن طولایی هندوقوشه (بلورستان) دخی دیرلر .

صنایع مفقوددر . تجارته مانع اولان یوللرده‌کی امنیتسزلك سببیله هرتاجر کچدیکی قبیله‌یه برجزیه ویرر . هزاره‌لر چاپولجی ایچون بونلرك طرفندن کاربانلر کچمز .

هندستاندن پاموق بزلری ، موسلین ، فیل دیشی ، چیوید قالای ، بالمومی ، شکر ، وبهارات ادخال و آت ، کورك ، شال توتون میوه اخراج ایدر .

سه‌لب آطه‌سی مسلمانلری

اوقیانوسیا قطعه‌سنك (مالزیا) آطه‌لری جمله‌سندندر : ٥ درجه ٣٩ دقیقه عرض جنوبی ایله ١ درجه (٤٥) دقیقه عرض شمالی و ١١٦ درجه ٣٤ دقیقه ایله (١٢٠) درجه ٥٢ دقیقه طول شرقیده کائندر . تشکلات طبیعیه‌جه غایتله غیر منتظمدر. شکلی برقدید محدبه، چفت نعله ، بر آختاپوده ویاخود ازیلمش عنکبوته بکزه‌دلمشدر. بوجزیره طار برزخلرله یکدیکرینه مربوط و (بونی) (طولو) (غورون تالو)ناملرنده‌کی قویلرله یکدیکرندن متفرق درت شبه جزیره‌دن مرکبدر . (بحر محیط کبیر) ده، (مولوك) جزائرینك غربنده و (بورنئو) آطه‌سنك شرقنده‌در . (بورنئو) آطه‌سندن (ماقاسار) بوغازیله آیریلیر . جنوباً (باندا) دکزی ایله ، شمالاً (فلیپین) آطه‌لرندن آیران (سه‌لب) دکزیله محدوددر. شمالدن جنوبه‌قدر اولان طولی تخمیناً (٧٥٠) کیلومتره اولوب غربه‌قدر اولان عرضی ٦٠ کیلومترو ایله ٣٠٠ کیلومترو آره‌سنده تخلف ایدر. مساحهٔ سطحیه‌سی (١٩,٠٠٠) کیلومترو مربعی تخمین اولنمقده‌در .

بوقاروده ذکری کچن شبه جزیره‌لردن (غورون تالو) شمالده، (بالایت) ایله (تام‌بوقو) شرقده ، (ماقاسـار) ده جنوبده‌در . (سه‌لب) آطه‌سی سواحلی عمومیتله مرتفع وپك زیاده عارضه‌لیدر. بوجزیره‌ده اکثربولنان ایی لیمانلردن (ماقاسار) (بونی) و(غورون تالو) برنجی صره‌ده‌در . سـه‌لب آطه‌لرینك تشکلات طبیعیه‌سی ایجاباتندن اوله‌رق بالضروره بورونلردخی پك چوقدر. اك مشهور اولانلری سـاحل شمالیده (قاندی) (قوفن) ، ساحل شرقیده (تالامبو)، ساحل غربیده(ری‌وه‌ر) (طوندا) (ته‌موول) (وی‌لم) (قیل) (اون‌قونا) (وماندار) بورونلریدر . هر شـبه جزیره‌نك اورته‌سندن برسلسلهٔ جبال کچر ایسه‌ده (سه‌لب) آطه‌سنده مجاوری اولان (بورنئو) آطه‌سنده‌کی ینار طاغلردن یوقدر .

انهار عـدیده جسیم قیالرك قاعده‌لرینه آتیلیر ومشـاجر جسیمه آره‌سـندن کچر . جزیره‌نك اك معروف اولان نهری (بونی) کورفزینه آقان (شین‌راما) و (سه‌لب) دکزینه منصب اولان (بوول) نهرلریدر. بو نهرلردن ماعدا جزیره‌ده پك چوق کول واردر . اك مشهوری (تامپ) کولیدر .

(سه‌لب) آطه‌سنك اقلیمی صاغلام ومعتدلدر . موقعاً منطقهٔ حاره‌یه منسوب اولمغله برابر حرارت مبذول یاغمورلر وسرین روزکارلرله کسب اعتدال ایدر . روزکارلر ، جزیره‌نك تشکلات مخصوصه‌سی وساحللرینی کیرینتیلی، چیقندیلی ایدن کورفزلر حسبیله قولایجه داخله کیرر . پك نادر بولنان بطاقلق اقسـامندن ماعدا یرلرده‌هواسی جیددر ، سه‌لب آطه‌سنك هیـچ برنقطه‌سی ساحلدن

اوزاق اولمدیغی جهتله طوپراغنك بر قسمنی ستر ایدن جسیم اورمانلرك ایشلدلمسی نقطهٔ نظرندن پك زیاده مساعددر . بو اورمانلرده انشا آت بحریه جه مقبول اولان (غوفافو) Gofaffu و (بن تانكر) Bintanger نامیلرنده كراسته لر ، كوتوكی بعضاً اوچ متره قطرینه واران دمیر آغاجی ، ۱ متره ۳۲ سانتیمتره عرضنده (چفته طولاب) لق ویرن آبنوس ، ظرافتجه نوادردن معدود اوله جق اثاث بیتیه اعمالنه مخصوص (لن غوآ) Lingoa آغاجی بولنور . بو كوزل آطه ده دنیاده معلوم اولان نباتاتك هر درلوسی یتیشیر . بو میانده (قرنفل) فدانلری ، شجر بوا ، موز ، هندستان جوزی ، قهوه ، خرما ایلیكندن هند ایرمیكی استحصال اولنان (ساغو) آغاجی والخ بولنور . جزیره ده توتون ، قاوون ، پتاتس ، لاحنه ، هندبا وعمومیتله اوروپا نباتات اهلیه سی زرع اولنور . پرنج وپاموق پك مبذولدر . اورمانلرنده قاپلاندن ، فیلدن اثر یوق ایسه ده كیك ، یبان طوموزی ومایمون واردر . غایتله جسیم بویده بر نوع ییلان بو مایمونلری تلف ایتمكده در .

سه لب آطه سنك طاغلرنده ، كچی ، قیون بولنور . اورمانلرده انكرك ، پی تون ، عقرب چوقجه در . نهر كنارلرنده تمساحلره ده تصادف اولنور . سواحلده قاپلومبغه وبالق قارنجه كبی قایینار ، قوشلردن بیاض ، سنجابی سیاه پاپاغان پك زیاده در .

معدنیات جالب نظر دقت اوله جق درجه ده در . جنوب قسمنده هیچ بر طمار یوقدر . فقط شبه جزیرهٔ شمالی آلتون معدنیله لبریزدر . (غورون تالو) شبه جزیره سنده یوزقدر اوجاق

ایشلەمکدەدر. بو معدن کیرچلی قیالر ایچنده کوز کوریلەمیەجك درجەدە صفیحه حالنده طاغلمشدر. باقر، قالای، حتی الماس معدنلری‌ده واردر. طاغلرك بعضلرنده بللور، بعضلرنده دمیر بولنور. درونی کوکرت ایله مشحون اراضی پك چوق اولوب صیق صیق تکرر ایدن زلازل ایله آلت اوست اولمقده‌در.

*
* *

اهالی برطرفدن (بونی) و (بوغی) لر دیکر طرفدن (آلفورەز) لر ویاخود (آلفوروس)ناملریله یکدیکرندن تفریق اولنور. پك زیاده جسورایسەلرده پك چابوق‌دەیورغون دوشرلر. یورغون دوشمەلری آفیونك تأثیرندندر.

سودکاری سلاح (قریس) نامیله بر خنجردرکه دمیری ییلانقاوی‌اوزانیر چوجقلق تربیەلری حسبیله چویك، صنعتکار صاغلام اولورلر.

والدەلر، چوجقلری تربیهٔ بدنیەلری ایچون زیتون یاغی ویاخود صو ایله دلك ایدرلر. بوغیلر جزیرەنك هرطرفنە یاییلمشلردر. وقتیله دکز خرسزلغی ایدرلردی. بونلر ایری، قوتلی آدملر اولوب مالزیالیلرەپك‌زیاده بکزرلر. یالکز رنکلری دها آچیق، یوزلری دها یوارلاقدر.

بوغیلر ساکن طبیعتلیدرلر. تعدد زوجاتە مائلدرلر. قادینلری زراعت ایشلرینە قاریشیرلر. بوغیلرده اثرجهالت اولەرق کهانت جاریدر. اوقومشلری قوشلرك پرواز ونغمەلرندن تفأل ایلرلر. (آلفورەزلر) جلدلرینك بیاضلغی، یوزلرینك یووارلاقلغی وخویلرینك یوموشاقلغی ایله‌تفریق اولنورلر. بونلر دکزجیلکه

میل ایتمه‌دکلرندن (سه‌لب) آطه‌سنك شمال ساحلی بوینجه هیچ بر بالق قایغنه تصادف ایدلمز . بونلرك (صولو) خرسزلرندن احترازاً اسفار بحریه‌دن واز کچدکلری مظنوندر. بونلرده دیشلری سیاهه بویامق عادت حکمنه کیرمشدر .

(سه‌لب) سکنه‌سی بوندن ایکی عصر اول نوردیانت محمدیه ایله مستنیر اولمشلردی .

(قاموس الاعلام) تفصیلات آتیه‌یی ویرییور : (اصل جزیره‌نك اهالیسی (بورنئو) ده‌کی (دایاق) لره مشابه، دوزکون سیما و بدنلی وبیاض چهره‌لی آدملر اولوب بونلر (آلفوره) (بوکی) (ماقاسار) وسائر اسملرله برچوق اقوامه منقسم اولدقلری کبی (ملایی) قومی دخی جزیره‌نك هرطرفنه وعلی الخصوص سواحله انتشار ایدوب اهالیٔ اصلیه‌یی دین اسلامه جلب ایتمش اولمغله دین اسلام بوجزیره اهالیسنك مذهب عمومی ومشترکی اولمشلردر. بوجزیره اهالیٔ اصلیه‌سی (بورنئو) نك (دایاق) لری کبی نیم وحشی برحالده قالمیوب عمومیت اوزره قبول ایلدکلری دین اسلام سایه‌سنده تمدن ایتمش وکسب انسیت ایلمشلردر. جنوبده ساکن اولان (ماقاسار) لر ملاییلر کبی کمیجیلکده مهارت تامه‌یه مالکدرلر . شمال جهتنك اهالیسی ایسه آوجیلقده ، بالقجیلقده وسواریلکده ماهردرلر . عوام ناس یالکز بر پشتمال صاروب اغنیا ومعتبران صنفی ایسه انتاری وجبه کییرلر وصاریق صارارلر . قادینلری کوزل، نازك، وظیفه‌شناس اولوب ایچلرنده اوقویوب یازمق بیلمینلری آزدر ارکك چوجقلره مکتبدن

چیقنجه (مرانغوزلق)و(چلینکیرلك) کبی بر صنعت وقیزچوجقلره ایپك وپاموقدن سجاده وسائره نسجنی تعلیم ایدرلر . اجنبیلر حقنده پك مکرم ومهماننوازدرلر . الحاصل بوجزیره اهالیسی صرف مدنیت اسلامیه ایله تمدن ایدوب اوروپادن بوکبی جزایر بعیده‌یه سرایت ایدن سرخوشلق وفرنکی کبی بلیات وعللدن رهایابدرلر . هرنه‌قدر اسماً بوجزیره فلمنکه تابع عد اولنورایسه‌ده یالکز جنوب جهتنده برایکی اسکله طوغریدن طوغری‌یه حکومت مشارالیهایه تابع اولوب آطه‌نك سائر طرفلری برطاقم حکومات اسلامیه‌یه منقسمدر)

*
* *

پورتکیزلیلر ١٥٢٥ سنهٔ میلادیه‌سنده (سه‌لب) آطه‌سنك جنوبنده کائن (ماقاسار) ده یرلشمشلر و(مولوك) آطه‌لرینی ترك ایتدکدن صکره دخی بوراده قالمشلردی . کرك بونلری وکرك انکلیزلری بوطرفه جلب ایدن بهارات تجارتی ایدی . بعده فلمنکلیلر قرنفل وجوز بوا تجارتی رقابتی سائقه‌سیله پورتکیزلیلری جزیره‌دن چیقارمشلردر . جزیره اوچ قسمه منقسم اولوب شمالده (منادو) شرقده (ترنات) وجنوبده (ماقاسار) ولایتلری واردر . (منادو) ولایتی ایکی‌یوزبیك نفوسی حاویدر . بوولایت داخلنده الك برنجی پرنج تارلالری واردر . بوتارلالر آلتی متره ثخننده طبیعی کوبره طبقه‌لری اوزرنده اولوب درجهٔ حرارت اوواده ٣١ وتپه‌لرده ٢٦ سانتیغراددر . بوراده قهوه و قاقائو

زرع اولنور. مركز اداره اولان (منادو) وقتيله سونمش (قلوبات) بركانى اتكنده در. نهرك ساحللرنده ملايى وچين محله لرى بولنور. يالكز ليمانى تهلكه ليدر . (ماقاسار) شهرى غايتله كوزل بر ليمانه حاكمدر . شهر ١٧٠٨ سنه سنده بنا ايدلمشدر . يكرمى بيك نفوسه مالكدر .

سه لب تجارتى فلمنكليلرله چينليلرك النده در. جزيره، پرنج، آلتون ، باقير ، بالمومى ، قرنفل ، جوزبوا وسائر بهارات ايله برابر قوقولى آغاجلر ، مرانغوزلغه وانشا آته مخصوص كراسته، آت ، قيرلانغيچ يوواسى ،درى ، طوز وسائره اخراج ايدر . ادخالات ميانده ايسه پاموق ، ايپك ، آفيون، ليكور ، ايشلنمش معادن، آلتون صيرمه ، توتون ، پورسلن، لقاء، دنيان بر نوع رچنه الك مهملرندندر .

کلیات عبرت و تجربه

دن

مناقب اسلام

قسم ثانی

محرری : احمد راسم

ناشری عسکری
کتابخانه‌سی

معارف نظارت جلیله‌سنك ۱۳۹ نومرولی وفی ۱۶ جمادی‌الاولی سنه ۱۳۲۵
وفی ۱٤ حزیران سنه ۱۳۲۳ تاریخلی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

درسعادت

محمود بك مطبعه‌سی

۱۳۲۶

قناعت كتابخانه سی

باب عالی جاده سی نومرو ٤٢

خلافت جلیلهٔ عثمانیه

امانات مقدسه

خلافت معظمهٔ اسلامیه‌نك دردنجی شكل علویت قرینی اولان «خلافت جلیلهٔ عثمانیه» زمان مسعدت نشان جناب ظل‌الله اعظمی وقایع مهمهٔ دینیه‌سندن اوله‌رق بوندن درت سنه اول دردنجی عصر انتقالنی اكمال و بشنجی قرن نباهت آراسنه داخل اوله‌رق آنك دخی عین توفیقات صمدانی وفیض لایزال سبحانی ایله دردنجی سنهٔ متیمنه‌سنی ادراك ایلامشدر .

آرایش صحیفهٔ اخبار اولدیغی اوزره بودرت یوز درت‌سال فرخنده فال ظرفنده یكرمی یدی شهریار دیانت شعار جالس مقام خلافت اولمش وحالا پیرایهٔ اریكهٔ معال سیبكهٔ سلطنت اولان امیرالمؤمنین تقوی كزین وامام‌المسلمین زهادت آیین ولی نعمت معظم ومفخم افندیمز حضرتلری بوسبحهٔ مكرمهٔ خلفانك یكرمی یدنجی دردانهٔ معزز ومقدسی بولنمشلردر .

«كلیر آخر اعالی صدره اكثر»

*
* *

شهادات قاطعهٔ تاریخیه ومأثر فاخرهٔ دینیه ایله دخی ثابت

اولدیغنی اوزره خلافت عثمانیه‌ دیانت کبرای محمدیه وشریعت غرای احمدیه امور حراست وصیانتنه ابذال سعی بلیغ ایلیه‌رك اشكال علویهٔ خلافتدن هیچ برینه نصیب اولمیان برامتداد روز افزونه مظهر اولمشدر.

برنجی خلیفهٔ عثمانی سلیم اول بی‌مدانی که نام عظمت اتسام کیتی ستانیسی طراز لوحهٔ جهانگیراندر ، من‌عنداه نصیبه‌دار خلافت ونزد رسول کبریاده نائل اتم خشنودی ومظهریت اولدقلرینی مبشر ومبلغ بونجه‌مآثرشکوه وشان وجلالت‌صاحبی بولندقلری حالده.محضا دین مبین جناب مصطفایه کمال حرمت وتعظیمی وشرع قویم مجتبایه‌مزید اعتنا وتکریمی سائقهٔ جمیله‌سیله فتح شهبانك ایلك جمعه‌سنده (ملك الظاهر) جامع شریفنده خطیب زمان ـ اوآنه قدر منابر اسلامده نام ملوکه (مالك الحرمین الشریفین) وصفی تردیف ایدلدیکندن ناشی ـ (مالك الحرمین الشریفین) دیه یاد ایدر ایتمز درحال :

« حرمینك مالکی اولمق نه‌حدمدر . بن حرمینك خدمتکاری اولمغله افتخار ایدرم . بنی خادم‌الحرمین الشریفین اولمق شرف جهانبهاسنه نائل اولمقلغم افتخاریله تشهیر وتعریف ایله »

خطاب صوابنده بولنمشلردر.

متون مزینهٔ تاریخیه‌مزی وایه‌دار شرف ومجدت ایله‌ین بوذات علویت سمات ، اولاد پاکیزه نهادی وباخصوص خلیفهٔ

دوران وظل ظليل مستعان افنديمز حضرتلری کبی حفيد مکرم وقدسی نژادی حقلرينه دخی شامل اولمق اوزره :

(تابعيت حرمين الشريفين ايله اعلان اتقا ومسار وخدمت اعلای کلمة اله ايچون ترك حضور وراحتله يد حراستنده کی شريعت شريفه نك سلامت وبقاسی اغورنده کی فداکارلقلريله عرض افتخار ايتمك شعار خدا پسندانه سی اول شهريار مکرمت آثاردن الی يومناهذا اخلاف کرامی حضراتنه بر يادکار جليل الاعتبار قالمشدر)

مؤدای حقيقت احتواسنی تعريف خاص براقمشدر .

ايشته بويوم شرافت توأمده ذات کروبی صفات حضرت خلافتپناهينك بالعز والاجلال خرقهٔ سعادت دائرهٔ نورانيت باهره سنه عزيمتله بردهٔ سيدالثقلينی زيارت وجيبهٔ تکريميه سنی ايفايه موفقيتلری دخی مؤدای مذکوری انظار اسلاميانده برقات دها اظهار ايدن بينات مشهوده دندر .

*
* *

٩١٣ تاريخ هجريسنده حرمين محترمين حاکمی اولان شريف (سيد برکات) ك اوغلی شريف (ابونمی) وداعتيله جناب سليم کامکاره کوندرديکی مفتاح بيت اله وتبرکات مسعوده وبعده سلاطين عظام عثمانيه طرفلرندن جمع وخرقهٔ سعادت دائرهٔ فاخره سنده الآن حفظ ايديلن امانات جليله دن بعضلرينك کتب معتبره ده منظور اولان جنس ومقداری بروجه زير تحرير اولنور :

(برعدد دندان رباعئ سعادت ، قدم سعادت نشانه سنی

حامل برحجر شريف ، ايكى نعلين سعادت (كه برتكى زمان عبدالعزيزخانده وروداتمشدر). خرقهٔ شريف نبوى، برسجادهٔ لطيف پيغمبرى ، سجادهٔ صديق اكبر ، لواى سعادت احتواى جناب رسالتپناهى ، برسيف نبى (قبضه) ، برقوس پيغمبرى ، ايكى عصاى شريف (برى حضرت شعيب عليه السلامكدر) ، تجرهٔ حضرت نوح ، قزغان حضرت ابراهيم ، قميص حضرت يوسف ، سيف حضرت داود ، قميص سيدالشهداء ، قميص حضرت فخرالنساء ، لواى چهاريار كزين ، مشاراليهمك عمامه‌لرى ، تسابيحى ، سيوفى (دردر عدد) ، سيوف عشرهٔ مبشره (آلتى قبضه) ، سيف جعفر طيار ، سيف خالد بن زيد ، سيف معاذ بن جبل ، سيف شرحبيل بن حسن ، سيف ابوطلحه ، لوائين امامين ، تاج ويس القرنى ، كلام قديم باخط عثمان بن عفان ، كلام قديم باخط امام على ، مصحف شريف باخط زين العابدين ، مفتاح بيت اعظم ، ميزاب زر ، باب التوبه قنادى ، مقام ابراهيمك سيم قپاغى ، برپارچه بالچق ، غسل نبوى صويى .)

اشبو امانات وتبركات جليله‌نك هربرى برر غلاف سيمين وخرقهٔ مباركه دخى كموشدن برصندوقچه درونده محفوظاً تخت اوطه‌سنده موضوع موقع تكريم اولوب سائر امانات دخى بواوطه‌نك راف وجدارلرنده برر موضع تعظيمه قونولمشدر .

بر كتاب معتبرده منظور اولان فقرهٔ آتيه خرقهٔ سعادت حقنده‌كى احترامات وتعظيماتى ناطقدر :

(اوائلده سلاطين عدل آيين عثمانى يوم مخصوصنده زيارت

ایدرلر واتکنی صو ایله مملو برقزغانه باتیردقدن صکره بوصویی تبرکاً شیشه‌لره طولدیروب مهرلی اوله‌رق رجال دولته کوندریرلر، بویله برشیشه صویه مظهر اولانلر ایسه ماء مذکوری مانند زمزم تعظیم وتفخیمه اعتنا واوروج طوتوب آنکله افطار واستشفا ایدرلر ایدی.)

*
* *

امانات مبارکه‌دن برقاچ عددی‌ده مصرده (سلطان غوری) تربه‌سنده محفوظ اولوب وقتیله قپودان دریا غازی حسین پاشا طرفندن زیارتله تبرکاً تطییب وتعطیر وبوغچه درونده اولدیغی حالده برکرسیٔ مزین اوزرینه وضع ایتدیریله‌رك مراسم مخصوصهٔ تعظیمیه ایله صندوقه‌سنه اعاده ایدلمشدر. امانات مذکوره برعدد قمیص ایله برعدد عصای شریف وبرده میل سعادتدن عبارتدر.

*
* *

وقتیله خرقهٔ سعادتك شهر رمضانك اون بشنجی کونی اجرا بیوریلان مراسم تعظیمیهٔ کشادی حقنده (تاریخ عطا) تفصیلات وارده‌یی اعطا ایلیور:

«صلات ظهردن ایکی ساعت اول بیت شریف مذکوره مثوای همایونده خاص اوطه‌لیلر خرقهٔ سعادتك سیمدن معمول یالدیزلی بیوك صندوقه‌سنی کومش سهپا اوزرندن آله‌رق شطرنج واری بربری اوزرینه موضوع صوم صیرمه‌لی وساده‌لر اوزرینه وضع ایله نزد همایونده‌کی آلتون مفتاح ایله کشاد اولنه‌رق درون منورنده اولان یدی عدد آغیر حریر یشیل قطیفه اوزرینه صوم صیرمه وانجی ایشلمه‌لی، اکلی شریدلی بوغچه‌لرك

شریدلری چوزلدکده اوزرندن آچیلیر ایکی قنادلی زر خالصدن مصنوع چکمجه یعنی ایکنجی محفظهٔ جلیله‌سی یینه نزد شاهانه‌ده محفوظ اولان آلتون آناختار ایله آچیلیر وکافهٔ خاص اوطه‌لیلر حضور همایونده بولندقلری وامام‌اول وثانی‌افندیلر ایله آغالردن اولان خاص اوطه امامی وده‌ها صداسی کوزل مؤذنلر قاعداً لاینقطع قرآن عظیم‌الشان تلاوت ایلدکلری حالده ابتدا ذات پاك خلافتپناهی جانب قدسی مناقبندن وبعده ارزانی بیوریلان اشارت پرمیمنت جناب ظل‌اللهی‌یه امتثالاً سائر ذوات طرفلرندن زیارت وتلثیم ایدیلوب زیارت رسم عالیسی ختامنده دخی صندوقهٔ سعادت ید مؤیدهٔ حضرت پادشاهی ایله تقفیل ومحل محترمنه توصیل اولنور .

١٥ رمضان ١٣٢٥ سنهٔ هجریه

خاتم حقنده

تاریخك دلالتیله دخی ظاهر اولدیغی اوزره خاتم حجج وتمسکات ورسائل وخزائن مهرلەمك ایچون ظهور اسلامدن اول مستعمل ایدی . فقط اسلامده ایلك خاتم ، خاتم الانبیا افندیمز حضرتلرینك اعمال ایتدیردكلری مهر شریفدر . سیدالمرسلین افندیمز حضرتلری بتون اقوام دنیایه مبعوث بیورلدقلری جهتله روم قیصرینه دخی برنامه یازدیرمشلر واوزمان ملوك فرس وروم ممهورنامەلره اعتماد ایدرلردنیلدیکنده خالص كموشدن برخاتم قازدیرمشلردی .

بوخاتم مبارکك وجهنه هر کلمه خط کوفی ایله برسطر اولمق اوزره (محمد رسول الله) کلمات مقدسەسی محکوك ایدی که بخاری روایتی موجبنجه بورسمده وبوکامشابه خاتم قازدیروب استعمال ایتمك هیچ برکیمسه ایچون جائز دکلدر .

خاتم نبی ، ارتحال نبویدن صکره حضرت ابوبکر الصدیق ، بعده جناب عمر الفاروق طرفلرندن تیمناً وتبرکاً استعمال ایدلمش وحضرت عثمان بن عفان زماننده دخی مصالح خلافتده استعمال ایدلمکدەایکن کونك برندەدست کرامت پیوست (ذوالنورین)دن قضاءً (اریس) نامندەکی قیویه دوشمشدر .

روايات صحيحه‌دندركه :

جناب رسول مجتبى افنديمز حضرتلرى مسجد قبايى هرنه وقت تشريف بيوررلرسه بئر اريسه كيدر وجمعه ايرتسى كونلرى قبا قريه‌سنه كيدرك « مسجد عمره » ده ايكى ركعت نماز قيلدقدن صكره بئر مذكوردن صو ايچنلرك بر « عمره » ثوابنه نائل اوله‌جقلرينى سويلرلر ايدى . ذات عالئ رسالتپناهيلرى غايت صيجاق بر كونده تسكين حرارت ايچون چهاريار حضراتيله برابر بئر مذكورى بالتشريف برقوغه صو چكديروب يد مباركلرينى قوغه‌نك ايچنه قويمشلر. اواثناده خاتم سعادتلرى ده قعر بئره سقوط ايتمش . فقط خاتم شريف نبويلرى اوكون قيودن چيقارلمشدر .

شوحالده خاتم مباركك آلتنجى سال خلافت عثمانده (بئر اريس) ه سقوطى ايكنجى دفعه‌در .

بئر مذكورك صويى چوق وقعرينه وصول متعسر اولمغله خاتم مذكور بولنه‌مادى . بونك اوزرينه جناب عثمان زياده‌سيله مكدر ومحزون اوله‌رق برعينى ياپديروب استعمال ايتدى .

كتب معتبره‌ده منظور اولديغنه كوره (بئر اريس) منبع جويبار رسالت افنديمز حضرتلرينه منسوب آثار مباركه‌دن بريدر . اريس ، جليس وزننده وچفتجى معناسنده اوله‌رق طوائف يهوددن برينك اسميدر . مسجد (قبا) نك طرف غربيسنده اولوب يانده اوچ آرشون ارتفاعنده برطاش موجوددر.

بئر مذكورك ١٩ بچق زراع عمقى و ٤ زراع قدر صويى اولوب كونشدن محفوظ بولنه‌جق درجه‌ده يوكسك بناسى

ومسجد قبا جهتنده برده نماز کاهی واردر. (مرأت الحرمين)ك نقلنه کوره بو نمازکاهك طاق محرابنده :

« روز شب قبلسه عجبميدر زيارت انس وجان »
« بئر ختم خاتم پيغمبراندر بومكان »

بيت صنعتداری يازيليدر.

فقط « قوانين تشريفات » نام اثر دلپذير (اول خاتمك صكره‌لری خلفای عباسيه زماننده چاه مزبورده بولنوب چيقارلديغنی روايت اولنور. دول ماضيه‌ده خاتم معمول بهايه كاه پادشاه وقتك اسمی وكاه تسبيح وتهليله متعلق كلمات وكاه جوامع الكلمدن بركلام مفيد يازيلوب نامه‌لرله مناشيره ودفاتر وتمسكاته اوريلوردی. صكره پادشاهلره مخصوص اولان خاتم امور معظمه‌يه تخصيص اولنوب سندات ودفاتر وكلا مهريله مختوم اولمغه باشلادی. بعده امور متفرقه‌يه قلم ايله صح وامضا مثللو علامتله اكتفا ايديلير اولدی. لكن پادشاهلرك وزير اعظملره ويردكاری خاتم وكالتك اصلی سليمان پيغمبر عليه السلامك خاتم مشهورينه تشبه واقتفاءدر. سليمان پيغمبر ايچون وزيری (آصف بن برخيا) نك اتصالات نجوميه وشرايط واختيارات رصدات طلسميه ونسب حروفيه ووفقيه واعمال روحانيه واسرار تناسب اعتداليه مراعاتيله عمل وحك ايتديكی خاتمه مهر سليمانی ديرلر.)

ديدكدن صكره خاتم سليمانی حقنده دخی بروجه آتی تعريفاتده بولنيور :

(خاتم مزبور ايكی مثلث متقاطعة الاضلاعدن مركب،

وسطی مسدس الاطراف وکوشه‌لری دخی مسدس اولمق اوزره برشکلدرکه نوعما بورسم آکا مشـابهدر . واسم سلیمانك دخی حروفی آلتیدر ، اسم اعظمك دخی حروف اصلیه‌سیله بینات غیر مکرره‌سی آلتی حرفدر . اسم اعظمك هر برحرفیله اسم سلیمانك هر برحرفی جمع ونسب معلومه اوزره مزج اولنوب بو آلتی کوشه‌یه ترتیب وفقیه‌یه اوزره شروط لازمه‌یه مراعات ایله وضع ایدوب وسطنه مثلث طبیعی دخی وضع اولنورمش.)

مشهور خاتملردن بری‌ده جناب معاویه‌نك فضه‌دن معمول واوزرنده (لکل عمل ثواب) عباره‌سی محرر اولان مهردر. ینه (قانون تشریفات) ك بیانه کوره :

(دولت علیهٔ اسلامیه‌ده مراسلات واوراق صدق قاصده اعتماداً مطویاً مهرلنمزدی . ابتدا طی ایدوب اوزرینی مهرلین معاویه‌در. اصلی بوکه معاویه ، کوفه حاکمی (زیاد) ه (عمرو بن زبیره) ه یوز بیك درهم ویره‌ســك دیه یازدی . وعمروك کندی النه ویردی . (عمرو) ورقه‌یی آچوب (مائة الف) لفظی مائتین الف یاپدی ومکتوبی (زیاد) ه ویروب ایکی‌یوز بیك درهمی آلدی . سنه آخرنده (زیاد) محاسبه کورمك ایچون دفاتر وتمسکاتی معاویه دیوانه کوندردکده وثیقه‌یی معاویه کوروب مائة لفظی مائتین اولوب قلم قاتلدیغی معلومی اولدقده عمرو بن زبیری احضار ایدوب یوزبیك درهمی استرداد وتحصیل ایچون حبس ایلدی . ایشته بو وقعه‌دن صکره معاویه کندیسنه مخصوص اوله‌رق مهر مذکوری یاپدیردی .)

*

* *

مهرلك اوروپاده‌كی تاریخنه نظراً وقتیله عادتا یوزوك كبی پارماغه‌طاقیلیر حلقه بچمنده اولوب حتی طوغریدن طوغری‌یه حلقه دینیرمش. پسقپوسلر، رهابین ودیكر ذوات كندی بیاننامه ومكتوباتنی بوحلقه‌لرله تختیم ایدرلردی. بوحلقه‌لرك بعضلرنده تصاویر ذاتیه محكوك اولوب بعضلرنده‌ده اسكی طاشلر بولنوردی. مشهور (شارلمان) ك امتیازنامه‌لرندن برنده باشی اوزرنده برنوع اوچلك بولنان بر (آپیس) یعنی مصریلرك بقرهٔ مقدسه‌سی رسمی محكوك ایدی.

قرون وسطی مهرلرینك اوزرلرنده حاملرینك نشانهٔ اصالت وصنعتی موجود اولدیغی الده بولنان نمونه‌لرندن آكلاشیلیور. قرال مهرلرینك تاج، عصاوقلیج، پسقپوسلرككنده دكنك، صلیب، نسوان اكابرمهرلرنده بیلك اوزرنده‌طورمش برآتماجه كورلدیكی كبی چلینكیر مهرلرنده آناختار، فیچیجی مهرلرنده‌دخی برفیچی‌یازیلی‌طوررمش. ١١٢١ سنهٔ‌میلادیه‌سنده ویرلمش اولان برامتیازنامه‌ده دخی شو عباره یازیلی ایمش:

(اشبو براته صقالملك اوچ قیلیله وضع خاتم ایلدم)

*

* *

مهرلرك وضع ایدلدكلری ماده‌لر حقنده دخی (قانون تشریفات) ده آتیده‌كی فقرهٔ مهمه مسطوردر:

(امانات ومناشیر ومكاتیبك اوزری بعدالطی موم ایله یاخود غیر شی ایله ربط اولنوب مهرلنمك دول قدیمه‌ده‌مراسم لازمه‌دن ایدی. مناقب حكماده وآنلرك حكومتلری احوالنی جامع اولان كتبده‌مذكوردركه (هرمس مثلث) وقتنده‌وعرب

وفرس وروم‌دن حکمت وسلطنت بيننی جمع ايدن اساطين اسلاف زماننده (ذهب فرفير) و (ياقوتة الحمرا) و (صمغة الحكمة) و (زرناب) و (موم زرين) ديدکلری شی‌که ذهب مجلا اوزرينه يوريمش ميناى احمر براق کبی مشعشع برآلتونکه جزئی آتش حرارتنده موم کبی ذائب اولورمش. ملوك عظام بربرلرينه کوندردکلری مراسلات ومکاتيبك وخواص دولتدن بعض کبارك تذکره‌لرينك اوزری بوموم زرين ايله مهرلنورمش وخالص آلتونی بومرتبه ملايم ورنکين ايتمك تدبيری عظمای حکمادن اولان اساطين وسلاطين خزينه‌لرينه مخصوص ايمش. بعده آکابدل واول ياقوته حمرايه تقليداً (شمع ابيض)ی زنجفر ايله بويايوب حالا قرمزی موم وفرنکی لوك ديدکلری قرمزی طمله شمعه‌يی پيدا ايدوب استعمال ايدر اولديلر. افرنج وحبشه وکرجستان وسائر اقاليم منحرفه ملوکی نامه ومکتوبلرين (کلارمنی) و (آشی) شکلنده قرمزی برچامور ايله تمغاليوب مهرلرلرکه جمله‌سی سلف کاملينك جوهر مفتخرلری اولان فرفيری‌يه تقليددر.

آلمانيانك مشهور (Bulle d'or) يعنی آلتون قوانينی، مجله‌سنه معلق طوران آلتون مهردن اخذ نام ايتمش وفرانسه قراللرينك اسکی امتيازات براتلرندن اکثريسی آلتون ويا کموش اوزرينه تختيم ايدلمشدر. پاپا بياننامه‌لری علی العموم قورشون اوزرينه‌در. صکره‌لری حکمدارانه مخصوص اولمق اوزره بياض بالموی قوللانلديغی کبی قيرمزی، يشيل، صاری مروملر دخی رواج بولمشدر.

بر کیجه

۱۳۲۵ رمضان

نه‌قدر خوش ، نه‌قدر لطیف . پروژکتور ، حزمات الکتریقیه‌یی برر طرهٔ مهتاب کبی صولرك یوزنده ، قییلرده ، یالیلرك جبهه‌لرنده آغیر آغیر طاغیده‌رق واپوره یول کوستردکجه بوغازده کورلمدك برکیجه صفاسی دها حس ایدیلیور . وانی کوی ، چنکل کویی آچیقلرندن مرمره‌یه طوغری امتدادایدن تنکنای موجه دارك ایکی ساحلنده کورینن شعله‌لردن ماعدا تاایلریلرده برر جملهٔ کوکبیه‌یی آکدیران قندیل کومه‌لری ، نور اینر کبی برربرر سقوط وتوقف ایده‌رك کاه برکل شعله‌داری ، کاه برمقصورهٔ ضیاباری تصویر ایدن معلقات منوره منظره‌لری ، آره‌ده خیره‌دار برچشم بیدار شعاعنه بکزه‌ین برتك فنارك رنك احمراری بویله کیجه‌لرده سقف مکوکب آلتنده برطاقم طبقات مفروضه‌نك اهتزاز ایلدیکنی ظن ایتدیرییور .

سما اوقدر یاقین کورنیور ، مرمره مدخلی اوزرندن ایچریلره طوغری آچیلان ایکی جناح ساحلی اورتبه برتباعد خیالی ایله بربرندن آیریلیورکه واپورك میل عزیمتی عادتا حس ایدلمیور . کوز کوره‌جك اولسه‌بیله مختلف ارتفاعلرده بولنان نقطه‌لرك انشعاعاتندن جهت مرکوزیتی شاشیرییور .

پروژ کتور دونوب طوردقجه سطح آب اوزونده ترسم ودرحال تبدیل محل ایله‌ین مراکز احتراقك پارلاق مهتابلردن تقطر ایتمش بر رموج سیماب کبی قاینایه قاینـایه زائل اولیور . شهره اسکدار اوکارندن باقیلدقجه کندی اوزرنده طوپلانمش برکتلهٔ محتشمه‌یه بکزتمه‌مك قابل دکل . برحالده‌که نکاه تماشا کوندوزین کوردیکی اعوجاجات مرتفعه‌یی اونوده‌رق متصـل مواقع قنادیله قدر یوکسلیور .

فقط نه‌سمای متموج! محیالرك اطرافی سنجابی ماوی برهالهٔ غیرمنتظمه ایله آچیق اولدیغی حالده فاصله‌لر سیاه ، طالغه‌لی . یریر خفیف التماعات ساحه‌لریله قویو . صماخ دقت مادةً هیچ برشی طویمیورسه‌ده‌طاول ، ساز صدالرندن ، آرابه‌کورلدیلرندن ، مختلف طرزده باغیران اصنافك یکون‌شماتتندن مرکب برولولهٔ دورا دور ایشیدیر کبی اولیور .

*
* *

شهرك بولوحهٔ لیله آراسی پرعظمت ، سماسـنه طوغری چیقـان بیکارجه شـعاعات متناظره‌نك بخش ایتدیکی نیرنکیٔ شبانه‌دن طولانی مهابت افروز ، مناره‌لرك بندمیان منورلری آره‌سـنده‌کی فواصل برر هیولای اسمر کبی قائم ، قبه‌لرك رصـاص انحناسی عکوس قنادیلدن بنك بنك منظور ، وجود معابد بیاض بادانه‌لرك درجات بعیده‌سنه کوره آشکار ومستور ، اشکال مبانی یالکز طاملرینك ارتفاعاتیله موجود .

خلیج بتون بتون غور فراشنه چکیلمش ، درین برامتداد مظلم فقط مختصر برر سـاحل نو پیدا ایله محصور . زمین

يسارينه حاكم ايكى شاهقهٔ معلومه‌سندن برينه طراز عرش معلا اولان الواح قدسيه‌دن « محمد رسول الله » نسخهٔ ازليه‌سى نازل ، برنده عرق رخسار مختاردن فيض آلان بركل تابدار نابت .

نه روحانى بركيجه . سماده طرف طرف نقوش ومصورات پارليور . جسيم برشمسيه ، درت كوزلى قديم برجسر هوائى ، بانك توحيد مؤمنين آره‌سندن قوتلى قوتلى صعود ايدرك پيرامن انحاى الوهيته صيغينمش بر (استغفرالله) ، غنجه‌لر آچمش بركلبن رحمت ، تا اوزاقلرده ، احتمال كه بلغورلى صرتلرى اوزرندن طلوع ايتمش برستارهٔ معظم كورينيور .

*
* *

ساعت آلتى . قمر تربيع اخيرينه مخصوص اولان نيم بر جرم حالنده شرقه متوجه . بتون او نقاط معلقه سونمش . سما بر يد علويت پيما ايله چكيلمش كبى متباعد . هر نجم كزيده طلعت ماوراى افلاكه دونيور مشجه‌سنه كريزان . بياض ، پارلاق ، قراكلق ، پارچه پارچه سحابه‌لر متلاشى . كاه بر دامن حريرى كبى انكشاف ايدرك كوزله كورونميه‌جك درجه‌ده شفاف بر نسيج رقيقه تبدل ايدييور ، كاه سياه برنقاب مشبك عارض معكوس قمره طولانه‌رق بر آنده كواكب بعيده‌يى خنده‌ريز التماع ايدن درآغوشلرله آيريليور .

بو مجاملات فلكيه تا صباحه قدر سوره‌جك استعدادده . دكز ساكن . قاضى كوى طرفلرندن منظور اولان

افق غربی تنها ، برابدیت محیطه احساساتیله بی حرکت .
سورلرك خط اعوجاجی آرقه‌سندن کورینن ضیالر شب‌زنده‌دار
اصطبار اولان کوزلر کبی میال خواب .

اوزاقدن دها زیاده دقت ایدیله‌جك اولورسه شهری احاطه
ایدن هوای لیل اورته‌لرینه طوغری یردن خفیف خفیف
چیقان شعاعات منطفیه‌یی آکدیرر بر آچیقلق کوریلیور .
دیرکلر آره‌سی تنوراتندن منبعث بر اثیر متصاعد بو ساحه‌نك
زمینی اولسه کرك .

بو تماشای وحدت کزینانه توالیٔ ساعاتی منع ایده‌میور .
سکون اطراف آره‌سنده برآهنك قدیمی احیا وسفائن جسیمه
حرکات متصوته‌سنی اخطار ایدن کومبوردیلر چوغالیور .
وقت سحور . لیال رمضانك پیوسته اولدیغی منتهای اول .
بتون برکات ویمن فیوضات صیام بو زمان ایچون موعود .
وجدان معتقد بو سحرلرده‌کی الطاف سماویه‌یه منتظر . قمر
ایستدیکی قدر مغربه طوغری روان اولسون . ردای سحری
چشم حقیقت بینه مرأت تجلای وحدانیتك اك کزیده عکوس
تصاویرندن نبعان ایدن الوان دلارام فجری احضار ایتمك اوزره
آغاریبور . آرتق کافهٔ مظاهر لیل رنك وتابنی ترك ایده‌رك
چکیله‌جك .

سمایه عروجنده هر اهتزازی برمغفرت پارهٔ کبریا طرزنده
آذان اهل ایمانه نفوذ ایدن بانك دلاویز محمدی ذکر تسحرله
بیدار اولان قلوب امتك رازدان تهلیلیدر . اسلام او کلمات
علویه‌نك فسون اعجازی ایله لبیك‌خوان محمدت اوله‌رق بشرك

عظمت ربوبیت حقنده پرورده ایده‌جکی احتساسات عابدانه ایله سجده بر تعظیم اولمغه شتاب ایلر . جناب (حبیب ابن عبدالرحمن) ك مكه‌ده، بلال خجسته خصالك مدینه‌ده ایلك دفعه اعلا ایلدكلری نغمات طیبه هنوز آفاقگیر عالمدر .

*
* *

اذان محمدی حقنده وقتیله یازمش اولدیغم معلومات تاریخیه‌یه شو سطرلری دخی علاوه ایدییورم :

(امام شعبی) دن منقول اولدیغنه كوره مؤذنان حضرت رسالتپناهی بلال حبشی ، ابومحذوره وابن ام مكتوم حضراتی ایدی . جناب بلالك بولنمدیغی زمانلرده (ابومحذوره) ؛ اوده بولنمازسه (ابن ام مكتوم) اوقورلر ایدی . فقط اسفار نبویه‌ده منحصراً حضرت بلال تلاوت اذانه مأمور ایدی . ابومحذوره، بلال ایله برلكده اذان اوقومنی استرحام ایله‌مكله رجاسی قرین اسعاف عالی بیورلمش وغزوهٔ حنین غنائمنك تقسیمنده (جعرانه) نام محلده صورت قرائتی رسول اكرم افندمز حضرتلرندن تعلم ایده‌رك مسجدالحرام مؤذنلكنه تعیین قیلنمش اولمغله مكه‌ده قالمشدر .

جمعه كونلری مناره‌لرده اذان اوقونمسنی اوچنجی خلیفهٔ اسلام حضرت « عثمان بن عفان » حضرتلری اعتیاد بیورمشلر واذان جمعه‌یی ایلك دفعه اوله‌رق (عباد بن صامت) ویاخود (ابویعلی) حضرتلرینه اوقوتمشلردر كه مقصد عالیلری ارباب حرف وتجارتی صلات مقدسه‌یه چاغیرمق ایدی . كندیلرینك دخی اذان اوقودقلری متواتردر .

سلسلهٔ مؤذنان اسلامه دائر الده بولنان احتجاجاته کوره حضرت بلال، جناب صدیقك کوله‌لرندن اولمغله زمان خلافتلرنده اذان اوقومش و (محمد بن سعید)ك روایتنه کوره دور جلیل حضرت عمرده مؤذنلکدن فراغت ایدرك مشار الیهه (سعدالقرظ) ی توصیه ایتمشدرکه مسجد سعادت مؤذنلکی وظیفهٔ مقدسه‌سی بوندن صکره بوذاتك اولاد واحفادینه انتقال ایله‌مشدر .

عصر سعادتده مدینهٔ منوره‌ده مسجد سعادتدن ماعدا طقوز محلده مساجد شریفه وار ایدیسه‌ده بونلرك آیری آیری مؤذنلری اولمدیغندن جناب بلالك اذانیله نماز قیلنیردی .

آفریقا قطعه‌سنده ایلك دفعه اذان محمدی‌یی تلاوت ایله‌ین ذات (ابومسلم بن عامر بن عبدالمرادی) نام صحابهٔ کزین اولوب محل تلاوتی دخی مصرده (عمرو بن العاص) حضرتلری طرفندن ابتدا انشا اولنان جامع شریف مناره‌سیدر . تصدیقات تاریخیه‌یه نظراً بو ذات شریف اصحاب کرامدن وخلیفهٔ ثانی حضرتلرینه مؤذنلك ایتمش اخیار مسلمیندندر . عمرو بن العاص ، بنا کرده‌سی اولان جامعك مؤذن باشیلغنی ابو مسلمه توجیه ایتمکله بووظیفهٔ نظیفه افراد نسلنه میراث قالمشدی . روایت (ابوالخیر) ه کوره مشار الیهك اوقودیغی اذانك اول وآخری (لااله‌الاالله) کلمهٔ توحیدیه‌سیدر . فقط ایلك دفعه مناره‌یه چیقوب اذان اوقویان ابو مسلمك برادری (شرجیل بن عامر) در .

نقش قدم سعادت

« خرقهٔ سعادت » زیارت جالب الشفاعتی مناسبت جلیله‌سیله یازدیغم مقالهٔ مخصوصه‌ده ید مؤبدهٔ حضرت خلافتپناهی‌یه مودوع اولان امانات مبارکه‌دن بعضلرینی دخی تعداد ایلمش ایدم . بومیانده « قدم شریف نشانه‌سنی حامل حجر شریف . عدد : ۱ » قیدی دخی وار ایدی .

قدس شریفی زیارت ایتدیکم اثناده (صخرة الله المشرفه) ده ملتثم شفاه اهل ایمان اولان اثر قدم خیرالامی بن دخی تلثیم شرفیله مباهی اولدیغم جهتله کرك دارالخلافه‌ده وکرك بلدهٔ مقدسه‌ده بولنان بواثرلرك عندالاسلام حائز اولدیغی صحت تاریخیه‌یی تحری ایدییوردم . دون دست احترامه « آثارالحکم فی نقش القدم » عنوانیله مطرزال یازیسی برنسخهٔ مقبوله کچدی . بواثر حجماً وضیع اولمغله برابر مندرجاتی میاننده برخیلی نوادر تاریخیه‌یی محتوی اولوب صاحبی دخی جد امجد حضرت تاجدار اعظمی فردوس آشیان سلطان عبدالحمید خان اول عصر همایونلرنده کیلار خاصه خواجه‌لکیله موقر اولان عینتابی السید «محمدمنیب» افندی نامنده برذات دیانت سماتدر . مرحوم ۱۱۸۲ ده درسعادته کله‌رك طریق تدریسه وسلك قضایه سلوك ایله‌مش و ۱۲۲۲ تاریخنده آناطولی قاضیعسکرلیله بکام بیورلمش اجلهٔ علمای اسلامیه‌دن اولوب (سیر کبیر) ی ترکجه‌یه ترجمه

و (دوحةالمشايخ) نام اثر دينيه برذيل تحرير ايليه‌رك ١٢٣٨ سنه‌سنده آيدين كوزل حصارنده عازم دار نعيم اولمشدر .

مشاراليه مقدمهٔ اثرنده معجزات پيغمبرى حقنده خامه‌ران تعظيم اولديغى صره‌ده :

(جمله‌دن برى وجود پرجودلرينه مماس اولان سنك خارا وصخرهٔ صما خمير كبى نرم ولين وكاه اثر مرفق رفق توأملرى وكاه رسم قدم‌سعادت ظاهر ومتين‌اولوب مدالدهور والاعصار مواضع عديده‌ده يادكار اولوالابصار اولمق اوزره كالنقش والحجر پابرجا وبرقرارقالمشدر . حتى جوار شام جنت مشامده برسنك زمرد فام اوزره نقش پاى كيماساى رسول اكرم بيك يوز طقسان سكز سنه‌سنه كلنجه مستلم جباه بنى آدم اولمش ايكن پادشاه زمان السلطان ابن‌السلطان السلطان عبدالحميدخان حضرتلرى اول رسم قدم ميمنت قدم ايله دارالسلطنةالعليه دخى شرف اندوز ميامن واقبال وعزت آموز سعادت‌واجلال اولمغيچون ماند بدر منير ، مطلع قديمندن قسطنطينيه سمتنه تحريك وتسيير وباغچه قپوسى قربنده رياض ناضره‌كبى مجدداً احيا بيوردقلرى مدرسه وكتبخانه ومكتب وسبيل وعمارت عامره‌لرى جوارنده وضع وتقرير اولنمغه مثال واجب‌الامتثال ملوكانه‌لرى شرفريز ساحهٔ اجلال اولمشدر .) ديدكدن صكره قدم مفخرالانبيا احجارده تأثير ايتمك واقع اولديغى اولمديغى بحث مهمنى اله آليور .

عالم مشاراليهك بيانات مختصره‌سنده :

« امام سيوطى » بويله برتأثيره دائر براصل وسنده واقف

اولمدیغنی وکتب حدیثده بوتأثیری تخریج وروایت ایله‌مش برکیمسه‌یه تصادف ایتمدیکنی سرد واتیان ایلدیکی حالده ائمهٔ مالکیه‌دن (امام ابوبکر بن العزلی) نك « موطاء مالك » شرح کزیننده صخرة‌اه وصفنده‌شب معراجده صخرة‌اللهك جنوب طرفنك قسم اعلاسنده قدم نبوینك تأثیر ایدوب مهابت رسول‌اللهدن صخرهٔ مشرفه‌نك اوطرفه میل ایتدیکنی واکابر اسلامدن (حافظ شمس الدین ناصرالدین دمشقی) و (امام سبکی) نك دخی بورأیده بولندقلرینی درمیان ایلدیکی کبی امام سیوطینك افکاری قبل الاطلاع اولوب بعده قائل اولدیغنی ینه امام مشارالیهك قول ذاتیسی ایله تأکید ایدییور .

شامدن ١١٩٨ سنه‌سنده درسعادته نقل ایدیلن قدم شریف نشانه‌سنك نه‌صورتله شهر مذکورده موجود اولدیغی حقنده‌کی روایات شایان دقت مناقب نتیجه‌سنده دکیشیور : بعضلرینه کوره جناب پیغمبرك شامه قدر عزیمت رسالتپناهیلری وقوعه کلدیکنه وبعضلری دخی شهر مذکوردن درسعادته جلب ایدلدیکی کبی اورایه دخی وقتیله جلب ایدلمش اولدیغنه قائلدرلر. حتی منیب افندی بوایکی جهتی بریره جمع ایدرك دییورکه :

(اما مبحثمز اولان رسم قدم سیدالبشرك غالیه‌ساز چهرهٔ حجر اولدیغنه دائر برقول صحیحه ظفر میسر اولمامشدر . (جلال الدین سیوطی) نك « ولاوطئ علی صخرة الاوقد اثر فیه » کلامی و (تقی الدین سبکی) نك تائیه‌سنده (واثرفی الاحجار مشیك) نظم لؤلؤ نظامی تعدد وقوعنه دال اولمغله برای تجارت ایکی سفر سعادت اثرده دخی تحققی غالب احتمالدر . لکن

واقع اولان علامات جليله‌يه نسبتله شئ قليل اولمغله ذكرينه تصدی اولنمامش اوله ياخود محميهٔ قسطنطينيه‌يه نقلی كبی بلاد شامه دخی محل آخردن نقل اولنمش اوله . والله اعلم . قالدی‌كه حقيقت نقش قدم اولميوب تقليد اولسه دخی ينه پيغمبر عالی نسبه انتسابی سببيله تعظيم وتكريم وتقبيل وتلثيم موجب اجر عظيم ومستوجب يمن جسيمدر .

*
* *

صحائف تبجيل اسلامه خطوط زرين ايله نقش وتصوير ايديلن اعظم مأثر دينيهٔ حضرت خلافتپناهی حميديه حجاز تيمور يولی خط عاليسنك شامده كائن « قدم شريف » دن ابتدا ايله مسنده‌كی حكمت تعظيميه نه قدر عالی برحس تقوا محصوليدر . اهل اسلام بلدتين طيبتينه حين عزيمتلرنده اول امرده قدم شريف جناب پيغمبری‌يه رومال نياز اولدقدن صكره مهبط انوار سبحانی اولان وجود اقدس رسالتپناهيلرينك دفين خاك جنت مشام اولديغی ديار معززه روان اوليور . بو مظهريت محضا عتبهٔ عليای شفيع المذنبينه موصول اولان حسيات تقديسيه نشانهٔ باهر المحمدتی اولوب نزد اسلامده صورت مخصوصه‌ده مقبول ومعتبر اولمش وخط عالی كبی حقيقةً بك بيوك برهمت شاهانه‌يه مقارن اولان برتأسيس كزينك آنجق بويله برتوسل عابدانه فيوضات موفقيت بخشاسی ايله وجوده كلديكی حقيقتی هرزمان متظاهر بولنمشدر .

مأخذمز اولان اثر مذكورده مندرج فقرات آتيه دخی سزاوار مطالعه‌در :

(امام سبکی) رحمةاه تعالی تأثیر قدم نبوی مسئله‌سنی ، شعر ،

« واثر فی الاحجار مشیك ثم لم »
« تو ثر برمل والحصباء رطبة »

بیتی ایله تقویه قیلوب معنای بیت :

(یارسول‌اه سنك رفتار عرعر خرامك سینهٔ احجارده نیجه کره تأثیر تام ایتمشکن شب هجرتده رطوبتلو قوم اوزرنده تأثیر ایتمدی) دیمکدر . لیلهٔ هجرتده عدم تأثیردن مراد تمامنی نفیدر. یوقسه تأثیر جزئی آنده دخی تحقق ایتمشدر . حتی اول شب عنبر نسبده (بنی مدلج) دن که علم قیافه یعنی ایز سورمك فننده ماهر ایدیلر ، برجماعت مشرکین قریشه هوادار اولوب باب غاره کلنجه ثانیٔ اثنین اولان رسول‌الثقلینه تعاقب ایدوب دیدیلرکه :

— بومحله دکین ایکی قدم تقدم ایتمش . بریسی (ابوبکربن ابی قحافه) نك قدمیدر . لکن قدم دیکر کیمکدر بیلمه‌یز . آنجق (مقـام ابراهیم) ده مرتسم اولان رسم قدمه غایتله مشابهدر . بوقضیه اقتضا ایدرکه رمل وحصبا یعنی اوفاق طاشلر اوزرنده قدم فخرالمرسلین تأثیر ایتدیکندن ماعـدا رفیق شفیقلری حضرت صدیقك دخی شرف رفاقتله نقش قدملری احجارده مستقر اولمش اوله . بنی مدلجك مقـام ابراهیمده اولان نقش قدمدن مقصـدلری اولدرکه حضرت ابراهیم علیه‌الصلوة والتسلیم ولد امجدلری اسمعیل علیه‌التحیة‌والتبجیل حضرتلریله بناء بیت‌الحرامه شروع واقداملری اثناسـنده بنا

مرتفع اولوب قامت سدره نمالری رسیدۂ سمت والاسی اولمدقده الآن ارکان کعبه‌دن (مقام ابراهیم) تعبیر اولنان حجر یاقوت نظیری زیر پای کیمیا سایلرینه وضع ایتدکلرندن آنده نقش قدم ابراهیم بدیدار اولمشیدی. اکثر اهل سیره کوره جناب ابراهیم برکون ینه (ساره) دن استیذان ایدوب نزول ایتمه‌دن کوروب رجعت ایتمك شرطی اوزره مأذون اوله‌رق سمت حجازه روان اولدقده (هاجر) فوت اولمش واسماعیل علیه‌السلام شکاره کیتمش اولمغله اسمعیل علیه‌السلامك زوجۂ محترمه‌لری ابراهیم علیه‌السلامه. مأولبن ایله ضیافت ورأس سعادتلرینی غسله مباشرت ایتدکدن رعایت شرط ایچون دایه‌دن نزول ایتمیوب آنجق برجانبه میل وسقوطدن تحفظ ایچون صاغ آیاقلرینی مقام اوزره نهاده وسر دولتمقرونلرینی غسل ایتدردکلرنده نقش قدم ظهور ایتمشدر دیو بیان ایلدیلر)

معلومات سالفه‌نك احتوا ایتدیکی بعض کونا مشکوکیت اقوالی ، صاحب اثرك دیدیکی وجهله ، خاکپای سیدالمرسلینه مرفوع اولان صدق انتساب وتعظیم درجۂ صحت ومعززیته ایصال ایده‌جکندن نقش قدم سعادت الآن کحل عیون مؤمنین اولان تأثیرات فیاضانه ایله تاج سرارباب اتقادر .

عيد ومعايدات

صوم رمضان، هجرت سنيهٔ محمدیه‌نك ایکنجی سنهٔ متیمنه‌سنده فرض اولمغله ادرا کیله مباهی اوله‌جغمز اشبو عید سعید دخی اهل اسلامك بیك اوچ یوز یکرمی اوچنجی عید فطریدر.

نکاه ابتصار، سور مدینه‌یی غلغله‌دار اشواق ایله‌ین ایلك عید مبارکك ذاتاً شرافت رمضـان ومظفریت بدر ایله دلسیر سرور اولان قلوب مؤمنینده اویاندیردیغی حسـیات کزیده مألنه تعلق ایتدکجه کوردیکی نکات جلیلهٔ استسعادك اوزمان ایچون یکی اولدیغی قدر الٓهی طرز برطاقم معانیٔ مبجله ایله مشـحون اولدیغنی آکلار. ذات قدسـیت سمات حضرت رسالتپناهی امت اسـلامیه‌یه ایام معتادهٔ بلده‌دن خیرلی کونلر اولدیغنی تبشیر ایده‌رك [۱] آنکله ذوق آشنای وحدت اولملرینی امر بیورمشلر، انصار ومهاجرین دخی مسرت آموز وجدان اولان یکی کونلر کوزه‌رك احیـای انسـانیت امر مبرورینه چالیشانلره موعود مثوبات معنویه‌دن دنیا یوزنده دخی حصه‌یاب مسرت قالمق فائدهٔ جزیله‌سنی فهم ایله‌مشلر ایدی.

---

[۱] اهل مدینه‌نك ایکی یوم سروری بولندیغی، حلولنده بالسؤال معلوم عالیٔ نبوی بیورلدقده مؤمنینه خطاباً:

« حق تعالی سزك ایچون او ایکی یومه بدل آنلردن خیرلی ایکی کون احسان بیورمشدرکه آنلرده یوم اضحی ویوم فطردر» بیورلمش اولدیغی (سنن ابی داود) ده مذکوردر. (کتاب الصلاة)

کیم بیلیر ؟ بو ایللك مصافحات ومعایدات نه درلو احتساسات قلبیه ایله مترافق ایدی؟ اطراف ونواحی ظلمات شرك واعتقادات باطله ایله تیره‌دل بر طاقم افراده وطن اولدیغی حالده یالکز یثربك بر کوشهٔ معمورینه طوپلانمش اولان برمعشر هدایت قرین مستنیر بنوراه . بتون کائنات ومظاهر اورته‌سنده پارلاق بر نقطهٔ اشراق کبی ضیاپاش بهجت . بویرده نظر خارجی‌یی خیره‌دار حیرت ایده‌جك بر معانقهٔ اخوت منداته آثاری موجود .

دها صباح . کیم کیمه ملاقی اولورسه اظهار بشاشت ایدییور ، بذل صدقات ایلیه‌رك تطییب خاطر ایدنلر چوق . فقط هر برینك رفتاری سکون وتمکین ایله پروقار ، لسانلری مشغول تهلیلات . قیافتلری پاك ومزین ، وجودلری مطیب .

— نه وار ؟

دیه صوران متجسس :

— بوکون مؤمن اولان عباداللهه دینی ودنیوی انعام الٓهی مبذولدر . جوابیله ملزم .

اسلام قواعد تعاونك هنوز بریرده تأسس ایتمدیکی شو زمانده صدقهٔ فطر وزکات کبی حقیقهٔ پیرایه بخشای انسانیت اولان ایکی وظیفهٔ ضعفا نوازی ایله مکلف اولدقلرینه متشکر . سبب ایجاد عوالم اولدیغی حالده صدق وقناعتی مایهٔ ثروت جناب ایله‌ین ، کندی الیله طاشنی ، طوپراغنی طاشییوب یاپدیغی بناء اللهده بشرك خیر عواقبنی تمنی ایله سجده بر شکران اولان بر وجود معززه عرض اخلاص ومصافاته شتابان .

حقیقت . ایریشیله‌جك بر بایرام . چونکه حالا فیض

ومیمنتی صاف اولدیغی حالده باقی، متجدد، متکامل . ملیونلرجه اخوان دین حالا آنك برکات حسنه‌سیله متهیج، متسلی، مسرور .

*
* *

عجبا بو مراسم سروردن مستفیض اولمش ده آثارندن بعضلرینی محافظه ایده بیلمش اقطار اسلامیه یوقیدر ؟ البته واردر . مدینه‌ده اجرا ایدیلن معایداته دائر المزده بولنان مختصر معلوماته کوره :

(بایرام نمازی قیلندقدن وراسمهٔ دعا وخطابت ختامه ایردکدن صکره هرکس حجرهٔ معطره‌یه رخساری سای نیاز وضراعت اولوب رسول اکرم صلی‌اللّٰه تعالی علیه وسلم افندیمز حضرتلریله معایده ودیلی دوندیکی مرتبه مافی‌الضمیرینی عرض وافاده ایله عودت ایدرلر . درسعادت بایراملری کبی اوچ کون اوچ کیجه اجرای شهرآیین اولنمق اصول قدیمه‌دندر. بومدت ظرفنده هرفرد یکدیکره کیدوب کله‌رك بری برینك النی اوپوب دعاسنی آلیر . مدینهٔ منوره‌ده ال اوپمك یالکز اعیاده منحصر دکلدر. هرنماز عقبنده جماعت کرك غنی اولسون، کرك فقیر یمین ویسارده بولنانلرك اللرینی اوپرلر .

مسجد سعادتده بایرام نمازی ایکی امامله قیلنیرکه امامك بری حنفی دیکری شافعیدر .)

معلومات متممه‌دن اولمق اوزره آتیده‌کی سطرلر دخی شایان مطالعه‌در :

(مدینهٔ منوره اهالیسی اصول معایده‌یی عید فطرده بشقه، عید اضحاده ینه بشقه درلو اجرا ایدرلر .

عيد فطر معايده‌سنده بيرام نمازى ادا وحجرهٔ سعادتك واسمهٔ زيارتى اجرا اولندقدن صكره جماعت باب جبريلدن چيقوب (بقيع شريف) مقبره‌سنه كيدرلر وهر برى بر دسته فسلكن وخضروات سائره كتيروب اقربا وتعلقاتلرينى واتراب شريفه ايله مراقد كبارى بعد الزياره عودت ايدرلر. بيرامك ايلك كونى مأمورين حكومت واكابر مملكت ايله ذوى‌الارحام وايكنجى كونى ايكندى‌يه قدر «ساحه» محله‌سنده ساكن اولان اهالى ايله، اوچنجى كونى «مناخه» وباب المصريدن مقعد بنى حسين محله‌سنه قدر داخل بلدهٔ مقدسه‌ده بولنان سكنه ايله، دردنجى كونى دخى اغوات محله‌سنده كائن (دكه) هيئتيله معايده ايدلمك اصول قديمه‌دن اولمغله هر بايرام بووجهله معايده اولنور.

(اغوات بيرامك دردنجى كونى محله‌لرنده‌كى «دكهٔ رسميه» ديركلريله ديوارلرينى حجرهٔ سعادت شبكه‌سنك ايچ يوزينه مخصوص اولان يشيل ستاره‌لرله تزيين ايليه‌رك بيوكارى كوچكلرى فوق العاده مزين البسه كييرلر وظهر وقتى حلولنه‌دكين بودكه‌ده اوتوره‌رق كوله‌لرينى عربانه مخصوص ملاعباتله اوينادوب سير ايدرلر. اهالى على العموم بودكه‌يى سير وتماشايه شتاب ايدرك بعد الظهر اغوات محله‌سى سكنه‌سيله حرم شريفه جوار اولان زروان، ديارعشره، ومديريت دائره‌سى طرفنده بولنان حناكيه، زقاق البدور، دار الضيافه، سقيفهٔ رصاص، زرندى زقاقلرى اهاليسيله معايده‌يه كيدرلركه يوم مزبور محلات مذكوره‌نك يوم معايده‌سى وعيد فطرك نهايتيدر.

(رسمی عید اضحی معایده‌سنده ایسه اهالینك بر طاقمی عرفاتده بولندیغندن مدینه‌ده اولانلر صلاة عیدی بعد الادا حجرهٔ نبویه زیارتی اصولنی اجرا ایله باب جبریلدن چیقوب بقیع شریفه کیدرك بورانی زیارت ومأمورین حکومت واکابر مملکت ایله معایده ایتدکدن صکره ذبح قرابین ایچون هرکس خانه‌سنه عودت ایلر.

عید اضحی معایده‌سی حجاجك مکه‌دن عودت ایلدکلری کون اجرا اولنور. یوم مذکورده اهالینك چوغی باب السلامدن مواجههٔ سعادته قدر دیزیله‌رك حجرهٔ سعادتی زیارت ایچون مسجد سعادته ورود ایدن قافله اهالیسنی استقبال وغنی فقیر بربرینك خاطرینی سؤال ایله اجرای راسمهٔ تهنیت وبعد الزیاره اهل قافله‌نك آیری آیری خانه‌لرینه عزیمتله اجرای راسمهٔ خوش آمدی ومحبت ایدرلر.)

مکهٔ مکرمه‌ده اجرا ایدیلن رسم معایدات دها بشقه درلودر. بوبابده دسترس اولدیغمز معلوماتده بروجه آتیدر:

(عادات مرعیهٔ قدیمه‌دن اولدیغی اوزره مکهٔ معظمه اهالیسی عید فطر کونلرینی برر محله‌یه تقسیم ایله بوکون بایرام فلانجه محله‌ده وبومحله ساکنلرندن فلان ایله فلان وفلان زواری قبول ایچون کندی خانه‌لرنده‌در دیه اوکون اعاظم واشرافدن کیملر ایله کوریشلمك ممکن اولدیغنی بربرینه بیان وذکر اولنان ذواتك کندیلریله معایده‌یه کیده‌جك اولانلره منتظر بولندقلرینی اعلان ایدرلر. آنك ایچون بایرام هانکی محله‌ده ایسه سائر محلات اهالیسی علی العموم بایرامی اولان محله‌نك کبار سادات

واشرافی دوائرینه عزیمت وبومحله سکنه‌سی دخی ایرتسی کونی بایرامی اولان محله کبراسی خانه‌لرینه کیدرك مراسم معایده‌نی ایفایه مسارعت ایدرلر . بواصوله مکه اهالیسی اوقدر رعایت ایدر واجرای اقتضاسنه اوقدر انهماك کوستررلرکه بایرام کونلرنده کبار وصغار سکنه‌دن بربریله کوریشوب یکدیکری حقنده خیر دعا ایتمه‌مش آدم قالماز .

(بومعایده‌نك اصحاب قبوره دخی شمولی اولدیغندن عید شریف فطرك ایلك کونی وقت زواله قدر ارککلرك آندن صکره قادینلرك کافه‌سی « معلی » مقبرهٔ جنت منظره‌سنه ومقابر سائره‌یه کیدرك اقربا وتعلقاتلرینی زیارت وبعض سور شریفهٔ قرآنیه تلاوتیله عودت ایدرلر . شو حال سنت سنیه جملهٔ جمیله‌سندندر .)

فقرهٔ محرره‌نك صاحبی علاوةً دییورکه :

(هم آناطولی وهم روم‌ایلی ولایتندن بعض ممالك بایراملرنده‌ده بولندم . بورالرده کوردیکم رسم معایده حرمین اهالیسی بیننده جاری اولان رسم وعادته تماميله مطابق دکل ایسه‌ده بایرام کونلری برقریه اهالیسنك دیکر قریه اهالیسنه کیدوب کلمکده اولدقلرینه نظراً بواصول حرمین شریفین رسم معایده‌سنك برصورت محرفه‌سی اولمق لازم کلیر) .

*
* *

هرزمان وهریرده خلیفهٔ اسلام وپادشاه انام افندیمز حضرتلرینك خاکپای علویت احتوای شاهانه‌لرینه مرفوع اولان انواع تعظیمات وتقدیسات میاننده اعیاد مبارکه مناسباتیله

اجرا ایدیلن مراسم تبریکیه دخی عثمانلیلرجه اوتەدن بری عادات و آداب تکریمیەدن معدود اولمشدر .

تشریفات قدیمه تاریخلرنده سلاطین عظام عثمانیەنك متخذی اولان مراسم عدیده مندرجدر . بونلر نقیب الاشراف مرحوم اسعد افندینك (تشریفات قدیمه) کتابنده و تاریخ (عطا) ده مفصلاً مسطوردر .

معایده همایون ترتیبات جلیلەسنده اول امرده تخت همایون اطرافی ترتیبی اجرا اولنوب بعده تشریف شاهانه شرف واقع اولور . آلقیشلرده (علیك عون الله) وقیام وقعود همایون وقوعنده (ماشاءالله) تمنیاتی علناً ورد زبان ایدلدیکی کبی اولا نقابت معایدەسی اجرا ایدیلەرك نقیب الاشراف طرفندن دعای بالخیر حضرت پادشاهی ادا اولنور . بعده صدر اعظم پاشا حضرتلریله وکلای فخام ووزرای عظام ورجال بنام وصکره شیخ الاسلام افندی حضرتلری داخل معایدهٔ همایون اولەرق ادعیهٔ مفروضهٔ جناب خلافتپناهی‌یی تلاوت ایلدکدن صکره صدور عظام وعلمای اعلام حضراتی برر برر آستین بوسی شرف عالم بهاسنه نائلیتله بکام بیوریلور .

(تاریخ عطا) تشریفات مذکورەدن بحث ایتدیکی صیرەده :

[۱۲٤۱ تاریخنه قدر معایده رسمی صلات صبح بعد الادا اجرا اولنمق وصلات عید معایدەدن صکره ایفاقیلنمق اصولدن ایدی . بو تاریخدن اعتباراً تنسیب عالی وجه اوزره صلات عیددن صکره‌یه تأخیر بیورلمشدر .] دیيور .

*
* *

اسعد افندی مرحومك (تشریفات قدیمه) اثرنده مذكور اولان شو فقره ندرتی حسبیله شایان مطالعه كورلسه كركدر :

(بیك یوز اللی ایكی سنه‌سی [١] رمضان شریفك اوتوزنجی كونی قوشلاق وقتی رمضان شریف غره‌سی بر كون اول اولدیغی ثابت اولدقده قپودان پاشایه وطوپجی باشی آغایه طوپلر آتلمسی وبوستان كتخداسنه دخی منادیلر ندا ایلمسی ایچون بیورلدی ارسال وعلمایه وسائر تبریك عیده كانلره تذكره‌لر تحریرینه وقت اولمدیغندن چاوشلر ایله لساناً اخبار ووزرایه كتخدا بك طرفندن تذكره‌لر تحریر اولنوب بعده آلای والا بر معتاد قدیم اجرا اولنه‌رق جامع شریفه وارلدقده صلوة عیدشریفی ادادن صكره خطبه تمام اوله‌جق زمان اوكله اذانی اوقونمغله صلاة ظهر دخی بعدالادا قانون اوزره آلای ایله سرای همایونه تشریف همایون واقع اولمش ومعایدهٔ همایون رسم عالیسی اجرا بیورلمشدر .)

[١] فردوس آشیان سلطان محمود خان اول حضرتلری دوری .

بر وثيقهٔ تاريخيه

اعاظم علمای عصریه‌دن اولوب کچنلرده قرب خدای منانه رحلت ایله‌مش اولان وقعه نویس لطفی افندی مرحومك حین ارتحالنده کندی تاریخندن اقتباساً دولت علیه وقعه نویسانی صره‌سیله یازمش ایدك. وقعه نویسلك نزد سلطنت سنیه‌ده مهم بر مأموریت اولوب اربابی دائما اهل فضل وکمالدن انتخاب ووقایع دولت بونلر طرفندن ضبط وتحریر ایدیلیردی. مغفور مشارالیه تاریخنك ایلك صحیفه‌لرنده بو مأموریت حقنده (ضبط وقایع دولته مأمور ذواته بیك سنه‌لرینه قدر «شهنامه خوان» اطلاق اولنوب مؤخراً وقعه نویس نامی ویرلمشدر. شهنامه خوان عنوانیله دولت علیه‌ده الك اول ضبط وقایعه مأمور اولان وایراندن هجرتله دولت علیه خدمتنه کیروب ۹۶۰ سنه‌سنده وفات ایدن «فتح اه» افندیدر. قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك غزواتنه ترکی وفارسی منظوم تاریخلری واردر. بوندن صکره (لقمان) و (کاتب محمد) و (حکمی) افندی نامرلیله کلن شهنامه خوانانك اثرلرینه ظفریاب اولنه‌مامشدر. صکره کیلره وقعه‌نویس تسمیه اولنمشدر) دیدکدن صکره اسامئ وقعه‌نویسانی بروجه آتی یازییور:

١ — شهری نشانجی وزیر عبد الرحمن پاشا ، ٢ — حلبلی نعیما افندی ، ٣ — راشد افندی ، ٤ — شیخ الاسلام چلبی عاصم افندی ، ٥ — سامی افندی ، ٦ — شاکر افندی ، ٧ — صبحی افندی ، ٨ — عزمی افندی ، ٩ — شفیق افندی ، ١٠ — قریمی رحمی افندی ، ١٠ — حاکم افندی ، ١٢ — چشمی زاده ، ١٣ — موسی زاده ، ١٤ — بهجتی افندی ، ١٥ — سلیمان ملا ، ١٦ — طربزونی انور افندی ، ١٧ — ادیب افندی ، ١٨ — اندرونی نوری بك ، ١٩ — رئیس الکتاب واصف افندی ، ٢٠ — پرتو افندی ، ٢١ — عامر بك ، ٢٢ — عینتابی عاصم افندی ، ٢٣ — شانی زاده ، ٢٤ — اسعد افندی ، ٢٥ — رجائی افندی ، ٢٦ — عاکف پاشا زاده نائل بك ، ٢٧ جودت پاشا ، ٢٨ — مرحوم مشار الیه. بو مأموریت مهمه‌نك اوائل احوالی حقنده شمدی‌یه قدر معرف تام اوله‌جق هیچ بر اثر نظر اطلاعمزه تصادف ایتمدیکی کبی بالخاصه فتح اه ، لقمان ، کاتب محمد و حکمی افندیلر حقنده‌ده بر طرفده نشانهٔ معلومات کورمه‌مش ایدك . بو بابده الده ایدیله‌جك معلوماتك تاریخلرمز ایچون دخی فوائد کلیه‌یی موجب اوله‌جغی شبهه‌سزدر .

اخیراً مصادف نظر اولان و شهنامه خوانان دولت علیه‌نك دردنجیسی مرحوم حکمی افندی‌یه احسان بیوریلان بر منشور عالی صورت جلیله‌سی ایسه احتوا ایتدیکی بعض فوائد خصوصیه جهتیله هم وثائق تاریخیه‌دن ، هم‌ده مأموریت مذکوره وظائفنی جامع حجج مهمه‌دن عد اولنمغه شایاندر . منشور عالی اسبق

کدخدای صدر عالی رسمی احمد افندینك (خليفة الرؤسا) نام رساله‌سنده محرر اولوب حکمی افندی‌یه وقعه نویسلك توجیه بیورلدیغی مبلغدر .

صورت منشور عالی :

«چون محرر مناشیر دیوان قدرت وابداع سرلوحهٔ شاهنامهٔ سلطنت واقبال روز افزونمی رقوم معجز رسوم « انی جاعلك للناس اماما » ایله رشك کلستان فردوس برین ومصور تصاویر ایوان فطرت واختراع دیباجهٔ جدیدهٔ خلافت واجلال ابد مقرونمی صور قدسی پیکر « حسنت مستقراً اومقاما » ایله غیرت نکارستان چین وبطون صحایف اوراق روزکاری مأثر عظیمة المفاخر فتوحات ممالك واقطار ربع مسکون ایله مزین ومتون مصاحب اطباق لیل ونهاری مناقب جلیلة المراتب غزوات ومعارك اعدای ضلالت مقرون ایله معنون ایلدی ، فلا جرم قاعدهٔ اجداد امجاد عظام وقانون اسلاف اشراف کرام انار اه تعالی براهینهم وثقل یوم الحشر موازینهم موجبنجه ایام سلطنت معدلت انجامده میسر اولان وقایع سنین وشهورك تدوینی وزمان سعادت اقترانمده سنوح بولان حوادث حدود وثغورك ضبط وتبیینی بابنده سعی موفور وجهد نامحصور ایدن فصحای نباغت شعار وبلغای حصافت دثار علی الاستمرار عنایت علیهٔ شاهانهم ایله کامکار وعاطفت جلیهٔ ملوکانهم ایله بهره‌دار وانظار رأفت خسروانهم ایله قرین اعزاز وآثار مکرمت پادشاهانهم ایله ممتاز

اولملری عادات حمیدهٔ شهریاری وقاعدهٔ پسندیدهٔ تاجداری‌در.
بناءً علی ذلك سابقا سدهٔ سعادتمده شهنامه کوی اولان (لقمان)
کنار دفترداری اولوب یرینه شهنامه‌جی اولان تعلیقی زاده کاتب
محمد دخی آخر دیاره کیتمکله یرینه دیوان عالیشانم کاتبلرندن
علی الدوام دیوان همایونم خدمتنه مواظب وحاضر وتحریر وقایع
یومیه وضبط قضایای دیوانیه‌یه قادر کمسنه نصب اولنمق لازم
ومهم اولدیغی اجلدن حالا دیوان همایونم کاتبلرندن اولان اشبو
رافع توقیع رفیع فرخنده فال وناقل یرلیغ بلیغ خجسته مثال
افتخار ارباب التحریر والقلم مختار اصحاب التقریر والرقم المختص
بمزید عنایات الملك الاکرم کاتب حسن حکمی دام مجده نظم ونثر واملا
وانشاده ناقل الاقران وحسن خط ولطف اداده مشار بالبنان
اولمغله سابقا شهنامه‌جی اولان لقمان رعایت اولندیغی اوزره
شهنامه‌جیلك خدمتنه تعیین اولنمسی پایهٔ سریر اعلایه عرض
اولندقده سابقا اولان شهنامه‌جی رعایتیله ویرلسون دیو خط
همایون سعادت مقرونمله فرمان عالیشانم صادر اولمغین بو نشان
همایون مکرمت نمونی ویردم وبیلوردمکه بعد الیوم سدهٔ سنیهٔ
سعادتمأبمده شاهنامه‌جی اولوب مرور دهور ایله حدود وثغورده
وممالك نزدیك ودورده متجدد اولان فتوحات وغزوات ومعارك
ومحاربات وسائر قضایای دیوانیه ووقایع یومیه‌یی سابقا شهنامه‌جی
اولان تعلیقی زاده کبی نظم ونثر خوب وادا وانشاء مرغوب
ایله ترتیب وتدوین وتذهیب وتزیین ایدوب رکاب همایونمه ایصال
ایلیه وتألیف وتصنیف ایلدیکی وقایعی یازوب رکاب همایونمه
ویردکده سابقا اولان شهنامه‌جی نه وجهله رعایت اولنمش ایسه

مشاراليه دخی اولوجهله رعایت اولنه وشهنامه خدمتنده اولان کاتبلر ومصور ومذهبلر شاهنامهٔ همایونمه متعلق امورده مشاراليهه مراجعت ومتابعت ایدوب مخالفته جواز کوسترمیه‌لر تحریراً فی اواخر جمادی الآخر لسنة عشرة والف) .

منشور عالی، تاریخنك دلالتیله دخی ثابت اولدیغی اوزره اکری فاتحی غازی سلطان محمد خان ثالث حضرتلری طرف شاهانه‌لرندن احسان بیورلمشدر. شوحالده ایلك شهنامه خوان اولان فتح اه افندی ایله حسن حکمی افندی آره‌سنده اللی سنه‌لك برفاصله موجوددرکه بومدت ظرفنده‌ده منشورهمایونك مبلغ اولدیغی وجهله کنار دفترداری لقمان وتعلیقی زاده کاتب محمد افندیلر وقعه نویس اولمشلردر .

منشور همایون دقتلیجه مطالعه ایدیله‌جك اولورسه وقعه نویس تعیین بیوریله‌جق ذاتك نظم ونثرده واملا وانشاده وحسن خط ایله ادای تحریرده صاحب اهلیت اولمسی مطلوب عالی اولمغله برابر معیتنه کاتبلر، مصور ومذهبلر تعیینی اصول متخذه مقتضیاتندن بولندیغی وبوندن ماعدا عهد محمد خان ثالثده دخی کندیلرینه (شهنامه‌جی) و (شهنامه کوی) دنیلدیکی منفهم اولور .

(غلطات مشهوره) صاحبی وقعه نویس ترکیبی حقنده :

(دولت علیهٔ ابدی القرار خدماتندن وقوع یافته حوادثاتی تحریر وتدوین مأمورلرینه اطلاقی شایعدر. (حضرت زمخشری) نك (اساس البلاغه) نام مؤلفنده استعمالات عربك انحصارینه نظراً عربیده فتح واو ومد قاف وکسر همزه ایله

(وقایع نویس) دن غلط اولوب فارسیسی (شهنامه‌نویس) اولور. ترکیب مرقومده جزئین عربی وفارسیدن مرکب اولمغله مخترعات ابنای رومدن اولدیغی خفی دکلدر. حتی بیك تاریخلرنده اسم فارسینك جزء اولنه ادات نسبت ترکیه الحاقی ایله (شهنامه‌جی) تعبیری مشهور اولمشدر).

دییور.

(روضة العزیزیه) نام جدول مأمورینده دخی فتح‌اه، تعلیقی زاده کاتب محمد وحسن حکمی افندیلرك شهنامه‌جیلکی تصریح ایدلدیکی کبی (وقایع نویسلك خدمت معتبره‌سیله کسب امتیاز ایدن ذوات) جدولنده دخی ابتدا مؤرخ شهیر (مصطفی نعیما) افندی ذکر اولنمش ایسه‌ده لطفی تاریخنده محرر وقایعنامه صاحبی نشانجی وزیر عبد الرحمن پاشانك قدمی واردر. مرحوم مشار الیه ١٠٧٤ ده یعنی سلطان محمد خان رابع دور سلطنتنده وقعه نویس تعیین قیلنمشدر. شوحالده حسن حکمی افندی ایله آره‌لرنده التمش درت ودیکر طرفدن نعیما ١١٢٠ ده مأمور اولدیغندن عبد الرحمن پاشانك تاریخ وفاتی اولان ١١٠٢ تاریخنه کوره آنکله‌ده آره‌سنده ١٨ سنه‌لك بر فاصله واردر.

منشور عالیده محرر کاتبلرله مصور ومذهبلرك وظائفی بزجه هنوز مجهولدر. فقط وقعه نویسلك مأموریت معتنابهاسنه مناسبت قویه‌لری جهتیله بونلرك دخی تحریر وتصویر وقایعده وعتبهٔ همایونه تقدیم ایدیله‌جك وقایعنامه‌لرك ترتیب وتنظیم وتذهیبنده کلی علاقه‌دار اولدقلری آکلاشیلیور.

ایشته منشـور عالی محتویات کزیده‌سندن استخراج ایده‌بیلدیکمز معلومات تاریخیه بوقدرجقدر. فقط خط جلیلك وقعه نویسلك تاریخی نقطهٔ نظرندن اهمیتی پك زیاده‌در .

مصاحبهٔ رمضانیه

نصف اول رمضانی موسم خریفه مخصوص برلطافت دیکرله شعشعه‌دار کشایش‌ایله‌ین هوا ، ایکی اوچ کوندن بریدر یاغمورلر، روزکارلر ایله متغیر اولدی ایدی. شهرك ماه رمضانده بوروندیکی کسوهٔ نورانیتله پك زیاده متناسب دوشن مهتاب بوتغیرات هوائیه ایچنده لیاله مخصوص برادای سنبلی ایله کورینیوردی . فی‌الواقع اشارات تقویمیه‌ده (برودت میاه) (موسم‌شدت ریاح) (بالق فورطنه‌سی) مندرج . فقط نه‌لوفرك کوروندیکی، نه‌ده پالاموطك اوچدن آشاغی‌یه دوشدیکی وار .

شو سطرلری یازدیغم اثناده رفقادن بری :

— نه‌دییورسك ؟ شیمدی‌انبارلی طرفندن آلامانه‌ایچنده درت یوز اللی اوقه لوفر کلدی .

تعریفیله آغزمی صولاندیردی .

مع‌هذا هرنه‌دن ایسه بین‌الاسلام رمضانلرده بالغه رغبت ایدلمز . ساردالیا ، خویار ، بالق یمورطه‌سی ، ترشیسی ، طوزلامه‌سی افطار ترتیباتنده کورلدیکی حالده یمك اثناسنده اعلی برلوفر ایسقاره‌سنه یاخود کاغدده باربونیه‌یه تصادف اولنماز . دیکر طرفدن اسقومری ، میدیه طولمه‌سی کبی چرزلر ینیر . استریدیه‌دن اثر کورولمز . زیتون یاغلیلرده بوقبیلدندر .

پیلاکی ، پیاز ، لاحنه وپاطلیجان طولمه‌سی یمز . کویا حلاوت ایامه نظیره یاپیلیورمش کبی ایام عادیه‌ده خاطر نشانمز اولمیان طاتلیلردن هیچ اولمازسه بر دفعه‌طادیلیر. چوربانك اول اطعمه اولمق حیثیتله انواعی چوغالیر. فقط دقت ایدلمیورمی؟ چوربا، طاتلی انواعی چوغالدیغی کبی توتون انواعی‌ده چوغالیور . حتی احبادن بری دییور ایدی‌که :

— بن هر رمضان سیار توتونجیلره دونیورم. باق، جیبلرمده قاچ پاکت وار !

صحیح بوغچه، اکسترا ، صالون ، زیوانه‌لی بافره ، یتمشلك قالین سیغاره‌دن ماعدا برده خانه‌سنده یتمشلك ایله‌سرت یوزلکدن مخلوط اوله‌رق یاپیلمش طیقیز برقوطی سیغاره چیقارمسونمی؟

— بونلرك هپسندن‌ده ایچیورمیسك ؟

— ایچیورم .

— اوحالده نصل کیف بولیورسك ، قارمه قاریشیق اولمیورمی ؟

— اولمیور . افطاردن صکره شو اوزون صالونلردن بردانه‌سنی توتدیرییورم . او آجیلاشیرکن براکسترا ، آنی متعاقب بربوغچه ، اودن چیقارکن برزیوانه‌لی بافره یاقیورم . بومختلط دومان بینمی دوندیردیمی چایجیده یاصلانوب برده نارکیله چکشدیرییورم .

— تمام ! بوده صولوسی . نارکیله‌دن صکره ؟

— معتادم اولان یتمش ایله سرت یوزلکدن .

— دها صکره ؟

— (كوله‌رك) دها صكره‌سی . رژینك صاتدیغی نه‌قدر توتون وار ایسه بونلردن چیقان و آراسنه قاچاق بیله صیقیشان دومانلردن متشكل برقولكسیون تنفس ایتمك ایچون تیاترولردن برینك لوجه‌سنه چیقوب ساعت سكزه قدر غشی اولیورم .

*
* *

دقت ایدیله‌جك اولورسه بزده توتون مراقنك ایلریلدیكی، نارکیله مراقنك تنزل ایتدیكی كوریلیر . فرانسه‌ده طوتیلان برایستاتستیق مآلی دخی نفس پارسده توتون صرفیاتنك یوز سنه‌دن بری مترقی اولدیغنی اثبات ایدییور . جدولِ مذكوره نظراً ١٨١٦ و ١٨٢٦ سنه‌لرنده شهر مذكورده آدم باشنه توتون صرفیاتی پك جزئی برمقدارده ایكن ١٨٣١ ده ٩٩,٧ كیلویه وارمش وكیت كیده توسع ایده‌رك :

١٨٣٦ ده :	١٠٥,٧
١٨٥١ ده :	١٣٢,٥
١٨٥٦ ده :	١٦٠
١٨٦٦ ده :	١٦٢,٧

كیلویه چیقمشدر . فقط بوتاریخدن ١٨٣٧ سنه‌سنه قدر جزئی برتنزل كوریلیور . بشنجی آلتنجی نفسده بیتن سیغاره‌لرك دومان اولوب محو اولدیغنه باقمیك . بوماده‌نك چوق مراقلیسی واردر . سنوی انكلتره حكومتنه ١٧٠ ، ایتالیایه ٧٣ ، آوستریایه ٦٠ ، اسپانیایه ٧٣ ، پورتكیزه ٨ ، آلمانیایه ٧ ملیون فرانق كتیرمكده‌در . حسابات تخمینیه‌یه كوره آسیاده (١٩٠) اوروپاده (١٤٠) ، آمریقاده (١٢٤) ، آفریقاده (١٢) ، اوسترالیاده بش یوز بیك كیلو زرع ایدلمكده‌در .

اوروپالیلر آره‌سنده « ایران توتونی » دیه معروف اولان تنباکونك ممالك شاهانه داخلنده اك زیاده صرف اولندیغی محللر مصر ، عراق ، سوریه وحجاز ایله حوالیٔ جنوبیه‌سیدر . شهرمزده اك زیاده صاتیلان تنباکو نوعی حجاز ایله اصفهان اولوب برتنباکوجی دکاننده شهری سکز قیه قدر سورومی وار ایمش .

تنباکو ایله پرنج آره‌سنده طعمجه مناسبت بولندیغنی بری ادعا ایتسه کولرز دکلمی ؟ حال بوکه مطالعه‌کذارمز اولان برفقره انسانی همان تجربه‌یه‌سوق ایده‌جك قدر غریب. بوفقره پرنجك صو ایله ییقاندقدن صکره تنباکو کبی ایچیمی اولدیغندن وتنباکو بولندیغی محللرده انك یرینه قوللانیله‌بیلدیککندن باحثدر.

*

* *

شهر مبارکك نصف اخیری مرور ایتمکده اولدیغی حالده شمدیلك خاطرمزه کلمه‌ین برطاقم ایامده بزه طوغری کلمکده‌در . سنه‌نك تقسیم قدیمی اعتباریله بوکون اعداد روز خضرك یوز یتمش دردی . شو حالده قاسمك برینه اون ایکی کون قالیور . حتی عید شریفك ایکنجی کونی برینه کیره‌جکز.

تصادفاتدن اوله‌رق ماه غفران پناهك تکمیل ثلثین اعتباریله حاوی اولدیغی ایامدن صالی ایله چهارشنبه بشر دفعه تکرر ایدوب جمعه ، جمعه ایرتسی ، پازار ، پازار ایرتسی وپنجشنبه کونلری دردر دفعه حلول ایلیه‌جکدر .

*

* *

مبانیٔ مشهوره‌دن اولوب احتوا ایتدیکی آثار صنعتکارانه

حسبیله شهرمزك اك نفیس مشتملاتندن عد ایدیلن وبوکره امر تعمیراتی مقرون تنسیب عالی بیوریلان (چینیلی) کوشکك مدخلنه نظر ایدنلر بورادہ جلی ثلث خطیله منقوش برکتابهٔ مزینه‌نك موجود اولدیغنی کوریرلر . کتابهٔ مذکوره غایتله کرفت یازلمش اولدیغی کبی ایچ ایچه استیف ایدلمش ایکی نقشدن عبارت اولدیغندن اوقونمسی برخیلی دقت وممارسه‌یه متوقفدر . افاضل معلمین عثمانیه‌دن شاعر ستوده بیان سعادتلو فیضی افندی حضرتلری اخیراً بوکتابه محتویاتنی فوطوغرافیلری اوزرندن بالتدقیق نقوش محرره‌نك آتیده مسطور فارسی وتاریخی ایکی قسمدن عبارت اولدیغنی میدانه چیقارمشلر وبرنسخه‌سنی دخی بزه اهدا ایله‌مشلردر .

مدخلده‌کی جلی ثلث خط ایله منقوش کتابه

(بنیان معلای این قصر فلك قدر آیانه که ازفرط علودست درکمر جوزا زند وحضیض ساحتش براوج فرق وفرقدان وسقف اعلی کیوان شرف بخشد قبهٔ زمردین آن زسما که‌بازهار کوناکون ونقوش بوقلمون بنزهت جای خلد برین کردد بفر عز دولت خانی ویمن همم شاکردان ایرانی بحکم‌المبانی تحکی همت‌البانی شرف اتمام یافت درآخر ماه ربیع‌الاخر درتاریخ سنه سع وسعین (سبع وسبعین) وثمانمایه)

بوکتابه‌یه صارماشیق اوله‌رق صعوبتله کوریلان دیکر کتابه

ای درت پیشکاه خلد نعیم
حرمت کشته محترم چو حریم
از لطافت هوای بقعهٔ تو
کاد یحیي العظام وهی رمیم

از کرامت پیشکاهش قبلهٔ ارباب ملك وسعادت و آستانش قبله‌کاه اهل دین مطلع خرشید رفعت، مشرق صبح مراد، چشم آسمان وزینت روی زمین .

برنجی کتابه‌نك مألنه نظراً مذکور کوشك ایراندن جلب بیورلمش اولان ارباب صنایع طرفندن انشا ایدیله‌رك ۸۷۷ سنهٔ هجریه‌سی ربیع الآخرینك صوکلرنده پذیرای ختام اولمشدر .
بنای مذکورك جد امجد حضرت تاجدار اعظمی فردوس آشیان ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری آثار جلیله‌سندن اولدیغی معلومدر .

مصاحبهٔ رمضانیه

مراسم قدیمهٔ افطاریه‌مزآلافرانغه سفره ترتیبات وخدماتنك تعمیمندن بری یواش یواش اونودلمقده‌در. خاطرمزده قالدیغنه کوره وقتیله افطار سفره‌لری یره قوریلیردی. خانه‌سنه کوره بیوك ویا کوچك، عریان ویاسفره اورتوسی نامیله معروف اولوب کنارلری طیرطیللی، اویمه‌لی بیاض اورتولرله مستور، اطرافنه ارکان مندری دیزیلی برسینی وبونك اورته‌سنده اکثریا مستطیل، مدور شکلده برتپسی قونوردی که بو تپسی ایچنده بر رچل، بر طوزلو اولمق اوزره مثلا ویشنه طباغی یانه پنیر، قایصی رچلی یانه صوجوق، عناب یانـه زیتون، خرمایله خویار، فرنك اوزومی ایله بالق یومورطـه‌سی والخ بولنـور، سیمت، چورك، پیـده انواعنـدن‌ده آره‌لرینـه صقیشـدیریلیر، وقت افطارده بوتپسیدن تناول ایدیلنجه قالقار، یرینه (نهالی) دینلن میشیندن ویاسائر شیلردن معمول برپاصدیقجق اقامـه ایدیلیردی. بوکانهالی دینلمسی اسـاساً فدان داللرندن یاپلدیغی ایچوندر. بعـده چوربا، یمورطه، ات، حلویات واطعمهٔ موجوده کلیردی. فقط افطارلرده‌شایان دقت اولان جهت اصل بودکلدی. اوروج بوزلمقله برابر آقشام نمازینك وقتی حلول ایدر، معلوم اولدیغی اوزره صلاة مغربك وقتی غروب شمسدن

اشتباك نجوم يعنى شمسك افق غربيدن اون درجه انحطاطى زماننه‌قدر اولوب آندن وقت‌عشايه قدر مكروهدر . بو جهتله حالا اكثر محالده اوكجه افطار ايديلير ، بعده اداى صلاة اولنه‌رق طعامه كيريشيلير .

بواصول مستحسنه‌نك حرمين الشريفين عاداتندن اولديغى موثوقدر . ايام مباركهٔ رمضانده مدينهٔ منوره‌ده غربا كثرتلى اولمقله بونلرى آغيرلامق كوج اولديغندن اهل مدينه مسجد شريف حرم منيفنده افطار وبقيهٔ افطاريه ايله غربايى اطعام ايدرلر . افطاريه‌لر (بورك ، پينير ، خرماوحلوا) دن‌عبارت اولوب ذكور اهالى وقت افطاره يارم ساعت‌قاله طاقم طاقم حرم شريفه‌داخل اولورو سقالرك مخزنلرده صوغوتدقلرى (عين زرقا) صويى زورقلر ايچنده اوله‌رق جماعت صفلرينك قارشولرنده بولنان خالى موقعلره وضع ايديلير . حتى شهرمزده‌كى افطاريه‌نك ده بورالردن مأخوذ اولديغى مرويدر .

مدينه‌ده رمضان شريفلرده آقشام نمازلرى اقامتى بش آلتى دقيقه‌قدر تأخير ايدلمك اصول قديمه‌دن اولمغله مؤذنلر دخى اقامتى ختام افطاره قدر تأخير ايدرلر .

(مرأت الحرمين) مسجد سعادتده بعدالتراويح اجراسى معتاد اولان موم آلايندن‌ده بحث ايتديكى صره‌ده ديبوركه :

رمضان شريف كيجه‌لرنده حجرهٔ سعادت فوق المطلوب انارة اولنمق ايچون ايام‌عاديه كيجه‌لرنده ايقاد اولنان ايكى آلتون شمعدانلى بالموملرينه سكز شمعدان دها علاوه ايديلير . بو

شمعدانلری بعد التراویح موم خزینه‌سنه اعاده ایتمك ایچون خارجدن خاطری صایبلیر سکز ذاتك دعوت ایدلمسی دأب دیرین مقتضیاتندندر . بو خدمت مستوجب المغفرتك اعیان واشراف مدینه ایله مأمورین محلیه‌یه منحصر کبی بولندیغنه مبنی (شیخ الفراشین) طرفندن هر کیجه سکز کیمسه‌یه تذکرهٔ مخصوصه یازیلیر .

موم آلایی اجرا اولنه‌جغی زمان شیخ الحرم ایله نائب الحرم اولان ذاتلر برر بول یکلی فراجه (جبه‌وبنیش) کییوب بللرینی یالکز بو مراسمه مخصوص شاللر ایله باغلادقدن واوجلرینی آشاغی‌یه طوغری صالیویردکدن صکره باندکره مدعو بولنوب‌ده کندیلری کبی کینمش اولان سکز ذات ایله برلکده حجرهٔ معطره‌نك «باب جبریل» جهتنده کائن «باب شامی» اطلاق اولنان قپوسی پیشکاهنه کلیرلر ودعوتلی بولنانلری آیاق اوزره صلاة وسلام ایتمك ایچون بو مبارك قپونك طیش طرفنده براقوب کندیلری حجرهٔ معطره‌یه کیررلر . برازمدت صکره شهورسائره لیالیسنه مخصوص اولان ایکی قطعه زرین ونوبتجی آغالری دخی ایقادی رمضان شریف کیجه‌لرینه منحصر بولنان دیکر سکز عدد شمعدانی آلوب تعظیمات لاحقه وتکریمات فائقه ایله باب شامی‌یه عودت ونوبتجی آغالری اللرنده بولنان شمعدانلری باب مذکور خارجنده قالمش اولان مأمورینه بالاعطا ترتیب صفوفه مثابرت ایدرلر . بونلردن ماعدا فراشین مسجد سعادت دخی محراب شریف ومواجههٔ سعادت الیف موملرینی آلوب بری بری آرقه‌سنه دیزلدکدن صکره حجرهٔ شریفه موملری ایلریده

وحرم لطيف مومليرى آنلرك آرقه‌سنده اولديغى وصاغ و صوللرنده حجرهٔ معطره خدمه‌سى بولنديغى حالده صلاة وسلام ايدرك آغير آغير موم خزينه‌سى طرفنه كيدرلر . بو اثناده مؤذنلردن سسى كوزل اولان برى مرقد سعادتى بالاستقبال نعت شريف نبوى وستايش اصحاب مصطفوى‌يى شامل قصائد ايراديله اشتغال ايدرك ختامنده پادشاه اسلام وبالجمله انام حقنده دعا ايدوب بعده (فاتحه) ديه ندا ايدر .

موم آلايى ترتيب اولنوركن اطفال موحدين مسجد سعادت قوملغنده بولنان خرما باغچه‌سى اوكنده طوپلانه‌رق آلاى مذكورى استقبال و مدعوين اللرنده‌كى شمعدانلرى آلوب خزينه اطلاق اولنان اوطه‌يه نقل وايصال ايدرلر .

*
* *

آداب مستحسنهٔ شهرياران عثمانيه‌دن اولديغى اوزره شهور مباركهٔ رمضانده حضور فائض النور حضرت خلافتپناه اعظميده « حضور همايون درسلرى » قرائت اولنور . اشبو عادت متيمنه ذات ملائك صفات جناب پادشاهى‌يه جد امجد تاجدار اكرميلرى بانئ سلطنت سنيه جنتمكان سلطان عثمان بى‌مدانى عصر ديانت حصرندن موروث اولوب فردوس آشيان اورخان غازى عهدنده دخى دائمى صورتده اجرا اولنوردى . تاريخ ديوركه :

(خصوصيله اجداد عظام پادشاهيدن جناب خداوندكار عدالت شعار وقتندنبرى رمضان شريفده وقت بولندقجه هر كون وسائر ايامده اراده بيورلدقجه فحولين علمادن اولان ذوات

فضائل سماتك اكثریسی حضور همایونده بولنه‌رق آیات جلیلهٔ فرقانیه‌دن بعض سور شریفه تفسیر اولنمسی قاعده حکمنه کیرمشدی . مصطفی خان ثالث حضرتلری دخی بو اصول خیریه‌یی قانون قوی‌یه ربطله دائمی ورسمی بر نظام حکمنه وضعه همت بیورمشلردر.

(جنتمکان مشارالیه ۱۱۷۲ سنهٔ هجریه‌سی رمضانندن بدأ ایله بهر رمضان شریفك برنجی کوننده اونبجی کوننه‌قدر بر مقرر ایله چندنفر مخاطب افندیدن مرکب اولمق اوزره بر هیئت علما جمع ایدرك تفسیر شریف (بیضاوی) دن بر قاچ آیت کریمه تفسیر ایتدیرمك وبو جهتله استفاضهٔ فیض وبرکت ایتمك واونبجی کونی کتبخانه خواجه‌سی پیشوا اولدیغی حالده مقرر اولان ذاتلردن مرکب برمجلس متمایز دخی عقداولنه‌رق کذلك تفسیر شریفدن مباحثات حسنه‌سیله تنویر مبالات ایدلمك اصولنی وضع ایتمشلردر .

(اشبو اصول مستحسنه‌نك تأسیسنی ربم تأیید و تشیید بیورسون، دولت علیهٔ عثمانیه‌نك شریعت غرا وعلوم هدایت پیمایه اولان فرط رغبت ورعایت عالیسندن ایلرو کلمش وبو شرفه نائلیت آرزوسی برچوق فحول وفضلای علمانك تقدم امثال ایلمکه سعی و کوششلریله ممالك محروسهٔ شاهانه‌دن حلب ، شام ، خادم ، قیصریه ، قره‌مان کبی علما یتشدیرن ممالکدن ماعدا ایران ، توران و خراسان وداغستان وهندوستان وبخارادن بر نیجه افاضلك مرکز سلطنت سنیه‌یه قدوملە عرض کمالات مکتسبه

ایلملرینه بادی اولمغله درسعادت الحق منبع علوم آلیه وعالیه دینمکه کسب صلاحیت ایلمشدر .)

*
**

رمضان شریف ظرفنده آلدیغمز ایکی ورقه وارکه بری جوامع شریفه شادروانلری ، دیکری ده عمومی کتبخانه‌لر حقنده بعض اخباراتی حاویدر . شادروانلر حقنده ورقه یازان ذات بورالرك تطهیرات وتنظیفاتنه لایق وجهله دقت ایدلمدیکنی بیان وعمومی کتبخانه‌لردن شکایتی متضمن اولان ورقه دخی هرنه زمان بونلردن برینه کیدیله‌جك اولسه قپالی وحافظ کتب افندینك نیجه ایامدنبری نهان اولدیغنی اتیان ایلیور. حتی: (اسعد افندی کتبخانه‌سنه مراجعتده حافظ کتبی بوله‌مدیغمه یانمدم ، کتبخانه آناختار دلیکنك حقیقةً وجداً اورومجك طوتمش اولدیغنی کوره‌رك صوك درجه‌ده متأسف اولدم . وقتیله صاحب کتبخانه‌نك احفادندن اسعد بك نامنده برذات بوراسنی دائمی صورتده تفتیش ایدر ، سیلدیرر ، سوپورتور ایدی . بو ذاتك ارتحال ایلدیکندن بری آثار تنظیفیه‌دن ذره کورولمدیکی کبی قپوسی بیله آچیلمامش اولمالی که اورومجکلر آناختار دلیکلرینه وارنجه‌یه قدر لانه قورمشلر) دییور. بزم شو سطرلره علاوه ایده‌جك هیچ بر سوزمز یوقدر . چونکه نه‌سویلیه‌جکمزی تعیین ایتمکدن عاجز قالدق .

شادروانلره کلنجه بونلرده ده امر تنظیفاته دقت ایتمك خدمهٔ موظفه‌سنك وجائب ذمتندندر . رمضان شریفده وایام عادیه‌ده تجدید وضؤ ایده‌جك اهل ایمانك کیرلی صوایله آبدست آلملری

کیرلی یالاق وموصلق قارشولرنده بولنملری ناقابل تجویز احوالدندر .
بناءً علیه دائرهٔ عائدهسنجه هرایکی جهت خیریه حقنده تقیدات
کامله اجرا ایدلمسنی ومسامحات واقعهیه نهایت ویردیرلمسنی رجا
ایلرز .

مصاحبهٔ رمضانیه

مشهور اولدیغی اوزره اکثر اهل صیام آجلقدن شکایت ایتمز . یاز رمضانلرنده صوسزلقدن بیزار اولانلر بولنور . فقط رمضان شریف ایستر یازه ، ایستر بهاره ، ایسترسه قیشه کلسون توتونله قهوه سزلك ازعاجاتندن کچیلمز . دون آقشام حال وطورندن اصنافدن اولدیغی آکلاشیلان قیرجه صقاللی بری افطاره ایکی اوچ دقیقه قاله ذهنی غریب بر مشغولیت ایچنده اولدیغی حالده وزنه جیلرده بلکه بش آلتی دفعه طوردی . صائم اولدیغی سیمای متغیرندن بللی اولدیغی کبی تیریاکیلکی ده ایکی قولاغی آردینه صیقیشدیردیغی سیغاره لردن ماعدا برطرفدن ده رنکی آتیق معدن طبقه سندن بوکمکه چالیشدیغی اوچنجی بر سیغاره دن آشکار اولیوردی . بالطبع حرکاتنی نظر دقتمدن دورطوتمادم . دوشوندکلرینی بر بر استخراج ایلدم : اوه کچکدیکی ایچون اوطوره جق بر یر ، طوپ آتیلیر آتیلماز کندیسنه برفنجان قهوه صونه جق بردار الامان آرایور . اصناف اما بی انصاف اولمدیغی جهتله اسلام قهوه لرندن هانکی برینه اوطورسه آنك ده ذوق افطارینی اخلال ایتمه مك غیرتیله سرکردان . کندی کندیمه :

— نه اولورسه اولسون برکره ...رارم. دییه‌رك یاننه یاقلاشدم. یواشجه، متبسمانه دیدم که:

— چوربانی برابر ایچه‌لم.

بردن بره دونه‌رك:

— سمتم اوزاقجه اولاد... کچیکدم.

— اویله ایسه قهوه‌یی برابر ایچه‌لم.

آرتق بوکا طیانه‌مادی:

— ایشته بواعلی.

شیمدیلر هم چایجی، هم پروکا کادرولان دیرکلر آراسی آرامگاهلرندن برینه گیررکن طوپ... آتیلدی. زواللی مسافرم، درحال النی قولاغنه آتدی. کبرت چاقدم. فقط هانکیسنی یاقه‌جق؟ آووجنده برچفت سیغاره... ... ایسه، بربری اوستنه ایکی قهوه ایچدی. ممنوناً یولنه روان اولدی.

بودرلو تیریا کیلکده جالب استغراب اولان جهت توتون ایله قهوه‌نك یکدیکرینك لازم غیر مفارقی عد ایدلمسیدر. نصل اولمش‌ده بو ایکی شی‌ء بی لزوم یکدیکرینه کندیلرینی الزم ایتمشلر؟ اخبارات تاریخیه‌یه نظراً توتونك درسعادتده ظهوری ۱۰۱۲، قهوه‌نککی ۹۱۰ سنه‌لرینه مصادف اولوب آره‌لرنده‌زمان نشأتجه برعصری متجاوز زمان وار. تأثیرجه توتون اویوشدیریجی، قهوه موقظ، منبه. عجبا اسکی آفیون تیریاکیلکندن قالمه برنشئهٔ خراب، بین النوم والیقظه تعبیرینه ماصدق اوله‌جق برکیفیت ایجادیله‌می کندیسنی طوپلامق ایسته‌دی؟

کیف نه ایسه مراقده اودر. ایشته سزه ارباب مراقدن

بری دها . بوذات حساب ابجده مراجعت ایدرك بربرینه اویغون ویاخود ضد برطاقم کلماتی طوپلامش . بونلرك عدداً بربرلرینه مساوی اولدیغنی بیلدیریور. موافقت اعداددن طولایی لازم وملزوم اولان برطاقم کلمه‌لر واردرکه آنلردن بعضیلری شونلردر :

نوح	:	٦٤	ناجی	:	٦٤
عبادت	:	٤٧٧	عزت	:	٤٧٧
سمی	:	١٤٠	علم	:	١٤٠
سراج	:	٢٦٤	پروانه	:	٢٦٤
صباح	:	١١٠	مساء	:	١١٠
حساب	:	٧١	سهو	:	٧١
کل	:	٥٠	می	:	٥٠
طب	:	١١	دوا	:	١١
توبه	:	٤١٣	پشیمان	:	٤١٣
عالم	:	١٤١	فانی	:	١٤١
صلح	:	١٢٨	نزاع	:	١٢٨
کاکل	:	٧١	سودا	:	٧١
محبوب	:	٥٨	ناز	:	٥٨
دیوانه	:	٧٦	کوکل	:	٧٦

دیدکدن صکره بحثی توتون ایله قهوه‌یه‌ده انتقال ایتدیره‌رك :

(غرائب اتفاقیه‌دندرکه عربیده دخان ورقنك موضوع لهنه یعنی لوله‌سنه فتحات ثلثه ایله (طبقه) دیرلر . بوکلمه حساب ابجدده ١١٦ عددینه مساوی اولوب ١١٦ عددینه مساوی اولان قهوه ایله موافقت و امتزاجلری اسرار اعداددندر . کویا حسابلری مساوی اولمغله بربرلرندن عدم مفارقتلری آشکاردر .)

بو سبب كيفی اما حاله مطابق اولديغندن خوشجه .

* * *

حلوياته دائر شورايه‌درج ايده‌جكمز برقاچ سطر ثريا كيلكه عطف ايدلمسون . بعض اشيانك احوال قديمه‌سنه عائد اولان معلومات‌ده طاتلی اوقونور . مثلا شكركی بوقبيلدندر . زمانمزده بو ماده‌نك حائز اولديغی اهميت معلومدر . حتی انواعی اوقدر تعدد ايتمشدركه صنايع سكريه ناميله شعبه‌لر بيله حادث اولمشدر . شو حالده شكرك برعصر اول شرقده‌كی حالنه ارجاع نظر ايتمكده تاريخ نقطهٔ نظرندن برفائده آرانه‌بيلير .

شرقليلر بيننده برعصر اول معلوم اولان شكر انواعی محدود ايدی . قامشدن اخراج ايدلمك ايچون خصوصی اوجاغنده طبخ ايديلان عصاره‌يه (سكر احمر) ، تجره درونده طبخ وتصفيه ايديله‌رك اذابه ايديلان نوعنه (سليمانی) ، طبخ ايدلدكدن صكره مخروطی قالبلره افراغ اولنانلره فانيذ (كله شكری) وبونك فوق‌العاده اهتمام ودقتله ياپيلمش اولاننه (قند مكرر) ، قند مكررك طرفينی مساوی مستطيل قالبه افراغ ايد؛ ، شكلنه (قلم شكری) ، طبخ وتصفيه‌دن صكره شيشه‌يه ولنلره (نبات قزاز) ، بودرلو طبخ اثناسنده درونه صوء ايديلوب عقيده‌لننجه كفچه‌ايله بربرينه زياده‌اوره‌رق اوز پلك شكلنه افراغ ايديلنلرينه (فانيذ خزائی) و (فانيذ ی) ديرلردی . (طبرزد) يعنی صلابتندن ناشی (بالطه ايله قيريلير) ناميله معروف اولان كله شكری نوعی اثنای طبخده درونده اونده بری قدر خالص وتازه سود علاوه‌سيله استحصال اولنوردی .

انواع مذکوره‌دن بو کونکی کونیالکز کله شکری قالمشدر که بونك دخی اصول تصفیه وطبخی ترقیات صناعیه ایله بسبتون دکیشمشدر .

هرشیدن بحث ایتمك استعدادنده اولان کتب قدیمه‌یی قاریشدیرمقدن پك زیاده حظ ایدرم. بونلرده علی الاکثر حقنده هیچ دوشونمه‌دیکمز وهرکون قوللانوب ویا ییدیکمز مواده دائر تحف فقره‌لر کوریلیر. مثلا دنیاده ایلك دفعه محلبی‌یه کیم قاشیق صالمشدر؟ سؤالنه آغزی آچیق قالمیه‌جق ذوات نادراتدندر . ایشته کتب قدیمه‌دن بری کونك برنده ذهنه لایح اوله‌جق بویله برسؤالی ولو عندی اولسون طاتلیجه حل ایدییور.

— (مهلب بن مغیره) در .

حتی بالایضاح :

(وجه تسمیه : (مهلب بن مغیره) نك معده‌سنه منصب سوداىی دفع ایچون حکمادن (دورس بابلی) ایجاد ایتمکله مهلبه نسبت اولنمشدر . محلبی مفردات طبیه‌ده مذکور اولدیغی اوزره عربیده ضم میم وفتح هاء هوز وتشدید وفتح لام ایله «مهابیه» دن غلط اولوب فارسیده کسرتین ایله « فرنی » دیرلر ایمش. »

دییور . عجبا موجدی اولان بو (دورس بابلی) کیم؟ اثری معلوم اولوبده مؤثری بیلنه‌مینلردن بری‌ده بو اولسه کرك. استانبولك الك معروف حلویات لبنیه‌سندن اولان محلبی‌نك صفراىی دفع ایده‌رك معده‌یی تصحیحه خدمت ایتمسی وبونك بیك سنه‌دن بری معلوم اولمسی طوغریسی بو طعام لذیذ حقنده‌کی صحت اصابتمزی تأیید ایدر .

تخت وعنوان

طراز

معايدهٔ همايون مراسم جليله‌سی مناسبت جميله‌سيله بوكون دامان نباهت افشانی ملتثم شفاه عبوديت وملاسم جباه رقيت اولان تخت عالی ، شهريار شهريار اجداد افنديمز حضرتلرينك بالارث واستحقاق صاحبی بولندقلری رتبهٔ جلالت اتسام حكمرانينك مقام يكانه‌سيدر . بوجهتله معروض اولان كافهٔ تعظيمات وتقديسات امت، خاكپای همايونه بومقام خجسته مناقبك دلالتيله مرذوع اولور .

شهرياران افراد تبعه‌دن والاشان اوله‌رق يارادلدقلری ومشيت ازليه مقتضاسی بويله برامتياز ايله سرفراز اولدقلری جهتله كنديلرينه مخصوص مزين ومطرز سريرلر اتخاذی قديمدن بری قاعدهٔ مرغوبه‌در . رسوم اصليهٔ پادشاهيدن اولديغنده شبهه اولميان اتخاذ سرير حقنده آثار اسلامده :

« ولكن تخت اتخاذی دولت قوهٔ تامه ايله فحوليت رتبه‌سنه بالغ اولدقدن صكره وجلالت شان ايله امتياز عن الاقران ملكه‌سی رسوخ بولدقدن صكره اله كلمشدر . مبدأ دولتده مراعات اولنه‌جق اموردن دكلدر . زيرا هر دولتك اولنده

صاحب دولت اکثر احوالده اصحاب واعوانیله همرنك اولوب بعد استحکام الامر آنلره تفوق وتمیزی مشعر خصوص استحداث اولنور . »

تعریفی واردرکه بو حال جد مکرم حضرت تاجداری جناب عثمان ایله اورخان عالیتبارده عینیله واقعدر . فقط ینه تاریخ نقطهٔ نظرندن ملاحظه ایدیله جك اولورسه فتح قسطنطینیه یه قدر حکمداران عظام عثمانی اریکهٔ علویت سبیکه‌سی عادتا سایر وصیره سیله ازنیق ، بروسه ، ادرنه شهرلرینك مقر حکومت اولملری اعتباریله مستقر ایدی .

شرقده تخت دینیلیر دنیلمز تخت سلیمانی درخاطر ایتمه‌مك ممکن اوله‌ماز . روایاته کوره بوسریر فیل دیشی پاره‌لرندن معمول و آلتون قاقمه‌لر واحجار ذی قیم ایله مرصع ایدی . ذاتاً نبوت ایله سلطنتی جمع ایدن انبیاء بنی اسرائیلك حضاردن مرتفع بر محلده وعظ ونصیحت ایتدکلری محققدر .

ایران حکومتنه مخصوص اولان تختلر میاننده « تخت طاقدیس » نامیله مشهور برسریر واردرکه (ترجمهٔ برهان قاطع) بونك حقنده :

« غریب وعجیب برسریردر . (افریدون) دن انتقال ایده‌رك (خسرو پرویز) ه واصل اولمشدر . برقاچ طبقه‌سی وار ایدی . جمله‌سی انواع جواهر ایله مرصع ومکلل وصور اشکال شکار وغیره وشکل اقالیم سبعه وفلك البروج آنده مصور ومشکل ایدی . وفصول اربعه‌یه مناسب دوشه‌مه‌سی وار ایدی . هر برینی فصل وموسمنده استعمال ایدر ایدی » .

دولت اسلامیه‌ده ابتدا تخت اتخاذ ایدن موجد مقصوره جناب معاویه‌در . آثار تشریفاتیه‌ده کورلدیکی اوزره مشارالیه برکون ارکان دولتی جمع ایدوب :

« الحمدلله تعالی تمدنمز وهیئتمز رتبهٔ کماله ایردی . قوت وشوکتمز نصاب استقلاله بالغ اولدی . اعدایه رغماً ومقام خلافته تعظیماً اتخاذ تخت ایله امتیاز ، جمله اعوان وانصاردن ودولته محض اعزازدر » دیوب ایلك تخت اسلامی احداث ایلدی .

سریر معاویه جوز تخته‌لرندن معمول وطول وعرضی اوچر ذراع برصندلی اولوب زوایای اربعه‌سنده‌کی درت یوکسك اسطوانه اوزرنده مطلا نحاسدن بابادیدکاری فلکه‌لر وارایدی .

دولت عباسیه‌ده وعلی‌الخصوص هارون‌الرشید ، مأمون ومعتصم زمانلرنده مستعمل اولان سریرلر باشقه درلودر . بونلر هنددن کلن ونامنه (صندل) دینیلن تخته‌لرله شجرهٔ کافوردن معمول اولوب خرده قلمکاری نقش ، مجوهر صحائف زرین ایله تزیین ایدیلیر وباشه کلن جهته محراب واری دوز شالدن پوشیده‌لر وضع اولنوردی .

تاریخ اسلامه عائد اولان مناقب سریریه‌دن بری‌ده (عنوان‌العبر) نامنده‌کی اثردن منقول اولان وقعهٔ آتیه‌در :

« عصرفاروقیده «عمرو بن عاص» حضرتلری مصری فتح ایلدیکنده حکمدار بولنان « مقوقس » هر زیارته کلدکجه خدم واتباعی زرین سریرینی اوموزلایوب برابر کوتوررلر و قصرك برکوشه‌سنه وضع ایدرلر ، عمرو بن عاص کبارعرب ایله برابر

طوپراق اوزرینه احرام دوشیوب اوطورورلر ، مقوقس ایله بویله‌جه قونوشورلردی . اول زماندن الی وقتناهذا ملوك نصارایه وایلچیلرینه و مستأمنلره مراسم زینتلری بابنده نوع رخصت وحضور حکامده اسکمله اوزرنده اوطورمغه اذن ایله رعایت لمصلحة تجویز اولنه‌گلمشدر .

*
* *

تدقیقات اخیره‌یه گوره عبرانی حکمدارلری Kisa hamalkout « قیذا حملقوت » و یاخود ساده‌جه « قیذا » دینلن سریرلره اوطورورلر ، حکمداران یهود رسم قبوللرده خلعت فاخره گییرلردی . بو سریرلر عادی کرسیلردن براز دها یوکسك اولوب فوق العاده مزین و (حادوم) تعبیر اولنان قدمه‌یه مالك ایدی . یونان قدیم حکمدارلریله ملوك قدیمهٔ حبشیه‌نك قاعد اولدقلری سریرلرك دخی بو طرزده اولدیغی « هومر » ك تعریفاتندن مستبان ا در . حتی شیرازك آلتمش کیلو مترو قدر شمالنده کائن « اصطخر » بلدهٔ قدیمه‌سی حفریاتنده بولنان مسناتده بونلرك اشکالی موجوددر . والحاصل سریر ، قرون قدیمه‌دنبری بالجمله اقوام نزدنده معلا بربارکاه سلطنت اولمق اوزره قبول ایدلمشدر . تعریفات عمومیهٔ سریریه‌ده تخت ، غایتله مزین و محتشم اوله‌رق برکروت اوزرینه موضوع وبرمظله تحتنده بولنان بر قولتوق کرسیدر .

اوروپاده آثار قدیمه‌دن معدود اولان سریرلردن بری ده فرانق قراللرندن (داغوبر) ك صندلیسیدر . بو صندلی فرانسزجه X حرفی شکلنده اولوب طونجدن معمول واوجلری آرسلان

پنجه‌سی ، بانی مصور کموش قاقه‌لرله منقوشدر . بوکا اون اوچنجی عصر میلادیده دروازهٔ شبکی شکلنده بر آرقه‌لق علاوه ایدلمش واون دردنجی عصرده پك زیاده تعمیم ایله‌مشدی .

انکلیز حکمدارلرینك (وه‌ست منستر) نام مدفن مشاهیرنده محفوظ بولنان سریرلر قوللو ، مربع الشکل بر ر قولتوق اولوب آرقه‌لقلری دروازه شکلنده واوطوره‌جق یرلری ایکی شیر مثهور اوزرنده‌در .

*
* *

خلفا وملوك اسلامیه‌یه مخصوص اولان القاب جلیله‌دن (امیرالمؤمنین) عهد خلفای راشدینده احداث ایدلمشدر .

« قوانین تشریفات » نام اثر کزیده بو جهتی پك کوزل ایضاح ایدرك دییورکه :

« ابوبکر رضی‌الله عنه حضرتلرینه بیعت اولندقده امت محمد جناب صدیقه (خلیفهٔ رسول الله) دیرلردی . حضرت عمر رضی‌الله عنه بیعت اولندقده مشارالیهه (خلیفهٔ خلیفهٔ رسول الله) دیدیلر . بولقب تعدد کلمهٔ خلفا ایله کیده‌رك تکثر اضافاته مؤدی اولدیغی ایچون فصحای اصحاب بو وجهله خوش کورمدیلر . برکون (عمرو بن عاص) جناب فاروقه :

— یا امیرالمؤمنین .

دیه خطاب ایتدکده حضار وحضرت فاروق استحسان ایدوب بعدالیوم بو القابله موسوم وحجج ومراسلاتده بوعنوانله مرسوم اولنمنی فرمان بیوردیلر » . بعدذلك کافهٔ خلفایه بالتوارث بولقب خاص مخصوص اولمشدر . سلطان وپادشاه وشهریار

وشهنشاه وخنکار عنوانلری ملوکه مخصـوص اولان القابدن ایدوکی ظاهردر . کذلك پادشـاهلره مخصوص اولان عنوان وتعبیراتدن لفظ (همایون) و (نفس نفیس) و (درکاه عالی) و (رکاب سعادت) وبوکا بکزر نه قدر القاب ملوکیه وار ایسه پادشاهلره مخصوصدر . تعظیم قصدیله برفرده بو القاب وتعبیراتدن بریله لساناً وتحریراً خطاب ایلهمك ممنوعدر .)

*
* *

بوکون معـایدهٔ همایون مراسم جلیلهسی مناسبتیله ارکان ورجال دولت اونیفورمهلرینی لابس اولدقلری حالده حضور همایون حضرت پادشـاهیده تلثیم ذیل شرف عالمبهاسـنه نائل اولهجقلردر. وقتیله دولت علیهده سراسر اوست خلعتی وتشریف خفتانی معناسـنه اولهرق (طراز) مستعمل ایدی . حکومات قدیمهده وزرا وحکام ودوائر سـلطنته منسوب اولان خدام وسائره کیدکلری لباسلرك احاد ناس روبالرینه مشابه اولمامسی ایچون باشقه قماشـلر ، صیرمه ایشـلمهلی ، وحریر ملون ایله طوقونمش منسوجات متنوعه کییرلردی . حتی پك اسکی زمانلرده بولباسلره ملوکك صورتلری ، صکرهلری مدح وثنا مقصـدیله پادشاه وقتك اسمی نقش اولنوردی .

مرور ایام ایله بوحروف وکلـمات دخی متروك اولهرق برینه قید تاریخیسنك ناطق اولدیغی وجهله (ازهار ورياحين ونبـاتات واشجار) نقوشی ایله اکتفا ایدلدی . بونلر مراتبه کوره اعلی، اوسط وخفیف طوقنوردی . (قوانین تشریفات)

بو اونیفورمه بحثنی مختصر وفقط مفید برصورتده جمع وتلفیق ایلدیکندن مهم یرلرینی اقتباس ایدییورز :

(پادشاه وقت طرفندن توجیه مناصب وتعیین مراتب وسائر توقیراتله تشریف بیوریلان کیمسه‌یه رتبه‌سنه کوره اول خلعتدن الباس اولنور . اوکیمسه‌لر دخی دیوان سلطنته ملازم ایسه‌لر دیوانلرده وغیری ایام زینتلرده ومواسم مشهوره‌ده ویوم مشهودده یعنی جمعه ویا عرفه کونلری بوخلعتی کییوب بین الاقران افتخار وابتهاج ایدرلردی . حتی قواعد قدیمه‌ده پادشاه اسمنی ویاعلامت ویا تمثالنی خلعتك یاقه‌سنه ویاخود اوموزینه تصادف ایتدیروب اویله بیچوب دیکرلرمش . ایرانده «پیشدادیان» زمانلرنده بوقاعده‌یه مراعات ایدلدیکی کبی طراز ایچون دستکاهلر ، حریرباف ، نساج وسیمکشخانه‌لر دخی انشا وحتی بونلرك امورینه باقمق اوزره برده (نظارت طراز) احداث اولنه‌رق ناظری مناصب معتبره اربابندن عد ایدلمشدر .

(دولت علیهٔ اسلامیه ابتداسنده بوقاعده متروك اولوب لباسده طریقهٔ اختصار اختیار اولنمشدر . اکرام اولنان کمسه‌یه خلعت کیدرمك تازمان « ادریس »دن قالمه قاعدهٔ معتبره اولمغله رسول اکرم صلی‌اله علیه وسلم حضرتلری حین اقتضاده مبارك وجود پرجودلرنده اولان خرقهٔ مبارکه‌یی احسان ایدوب شخص مکرمی عز التفاتله مشار بالبنان بیوردقلری کتب موثوقه‌ده مسطوردر . کذلك خلفای راشدین رضوان‌اله علیهم اجمعین حضراتی کندی خرقه‌لرینی ، جبه‌لرینی ، شالدن وبر دیمانیدن معمول قبالرینی حین اقتضاده احسان ایدرلردی .

(زمان معاويه‌ده عجم زردوزلرینك ایشلدکاری (زربافت) (و آلاجه) وصیرمه‌لی شاللرو دیباج، آلتون صیرمه ایله ایشلنمش مزین خلعتلر کیلیردی . ملوك بنی امیه‌دن (عبد الملك) ك زماننده ایران طرزنده (طراز دستکاهلری) انشا ایدیلوب کران قیمت امتعهٔ ملوکیه ایشلنمشدر .

(خلفای عباسیه وسائر دولتلرده پادشاه وقتك قوت وشانه وسرمایهٔ وسعتنه کوره بوزینتی اجرا ایتدیلر. سلجوقیلر ومصر وشامده کلن اتراك وچراکسه‌ده بوصنعتی اختصار اوزره ایشلدوب لزومی اولان نفیس طوتلقلری تشریفات ارباب مناصب ایچون لازم اوله‌جق قدر برقاچ صنف طوقیدیرلردی .

(دولت علیهٔ عثمانیه‌ده وقتیله بوصنعتك عمله‌سی اوزرینه صاحب طراز مقامنده ناظر وحاکم اولان خفتانجی باشی وسراسرجی باشیدر . حتی دار الصناعه‌سی لوازمندن اولان خدمات دخی (میزان حریر امینی) و (سیمکش خانه امینی) آدلی باشقه مأموریتلره تفریق اولنمشدر.)

زيارت خرقهٔ شريفه

يارينكی روز علويت افروز ، شهر صيام مغفرت اتسامك اون بشنجی يوم سعادت توأمنه شرف مصادف اولمغله آداب مستحسنهٔ سلطنت سنيه‌دن اولديغی اوزره زيارت خرقهٔ سيدالمرسلين آلای معالی احتواسی اجرا بيوريله‌جقدر .

اشبو رسم كزين شهرياران عثمانينك عتبهٔ عرش مرتبهٔ حضرت نبی مختاره دائما مرفوع و موصول اولان تعظيمات وتقديسات تقوی پرورانه‌لری مقتضيات ديندارانه‌سندن اولديغی جهتله اهل اسلام نزدنده زيارات مقدسه‌دن معدوددر .

خرقهٔ شريفه‌نك صاحب شريعت عليه ازكی التحية افنديمز حضرتلرينك حضور شفاعت نشور رسالتپناهيلرينه بلغای اصحاب كرامدن (كعب بن زهير) حضرتلرينك تقديم ايتديكی (بانت سعاد) قصيدهٔ مشهوره‌سنك مظهر قبول بيورلديغی تبشيراً احسان بيوريلان بردهٔ مباركه اولديغی معلوم جهانياندر .

امانات جليلهٔ پيغمبرينك ۹۲۲ تاريخ هجريسنده يدمؤيدهٔ جناب سليم اوله توديع ايديله‌رك بوجهت فائضه دن طولايی سلطنت سنيهٔ عثمانيه‌نك خلافت مبجلهٔ اسلاميه ايله دخی وايه‌دار عز وعلا ودائما مظهر عون وتوفيق خدا اولديغی تصديقات تاريخيه ايله مثبت بولنمغله صورت وقوعنی بروجه زير اقتباس ايليورز :

(خاقان جلادت عنوان جد کریم حضرت خلافتپناهی یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری مصرده خلافت رسمیه ایله آرامساز اولان خلفای عباسیه دن اوچنجی (متوکل) خلیفه یی درسعادته کتیردکدن صکره (آیاصوفیه) جامع شریفنده غایت مکمل بر جمعیت عالیه ده خلیفهٔ مشارالیه منبره صعود وشهنشاه خلافتپناه حضرتلرینك جمعیت جلیلهٔ اسلامیه خلافت باسعادتی حقنده موهوب من عندالله بیورلدقلری استعداد واستحقاق عالیسنی بالاعتراف خلافت اسلامیه نك ذات حضرت پادشاهیلری عهدهٔ باهرالاقتدار عالیسنه علی طریق التوارث ترك وفراغ ایلدکلرینی معلن ظهرنده کی فراجهٔ رسمیهٔ خلافت عظمایی ید ودیعتلریله دوش ملوکانه لرینه اکسا واول مجلس اقدسده موجوذ اولان متحیزان سادات کرام ایله هیئت سلطنت ودیانت درحال تصدیق وتبریکه اعتنا ایلملریله بوصورت مسعوده ایله تلقیٔ خلافت کبریایه موفق اوله رق پادشاهلقله اجتماع ایدن امامت وخلافت واتباع احکام شریعت بنای شوکت اسلامیه وسلطنت سنیهٔ عثمانیه یه باعث تحکیم ومتانت اولمشدر . ربم الی آخرالادوار پایدار وبرقرار بیورسون .)

شو فقرهٔ مجملهٔ تاریخیه خلافت عثمانیه نك بالارث والاستحقاق اولاد واحفاد جناب سلیمه منتقل بولندیغنی اطرافیله ایضاح واثبات ایدر .

*
* *

امانات جلیله نك موضوع محفظهٔ تکریم اولدیغی دائرهٔ قدسیت باهره دخی جنتمکان مشارالیهك تأسیس کردهٔ دیانت

پروانه‌لریدر . بوندن اول امانات مقدسه حرم همایونه وضع واوراده حفظ اولنمش وبواثناده خرقهٔ سعادت دائرهٔ عالیه‌سنك تیمناً وضع اساس مبارکه‌سنه بالذات مباشرت بیوریله‌رق بعد الختام تزیین قلنمشدر . تاریخ (عطا) ده منظور دیدهٔ شکران اولان فقرهٔ آتیه ذات معلا صفات جناب سلیمك امانات شریفه حقنده نه درجه‌لرده اعتناکار بولندقلرینی مؤیددر :

(ردای حضرت نبوی‌یی روز وشب تعظیم وتوقیر ایتمك ونفس نفیس خلافتپناهیلری داخل اولدیغی حالده « سلحدار آغا » و « چوقه‌دار آغا » و « رکابدار آغا » و « انخدار آغا » و « پیشکیر آغاسی » وباش چوقه‌دار وسرکاتبی وسائر ما بینجیلر ایله برابر خرقهٔ سعادت نگهبانی قرق نفر خدمهٔ مبروکه وچند نفر ملازم اولمق اوزره (خانهٔ خاصه) یی ایجاد واوراده بولنه‌جق قرق اللی نفر خاص اوطه‌لیلر ایچون خرقهٔ سعادت بیت مبروکه‌سنك تحتنه یعنی سطح زمینه محاذی و دروننده قرق قدم نردبان ایله محفل مقدس مذکورك داخلنه صعود وهبوط ایتمك ایچون (عرض خانه) یه مخرج اولان قپو آرسنده‌کی دولاب طرزنده طرح اولنوب ایکی قنادی دریچه اتخاذ اولنان اسکی خاص اوطه‌یی بنا ایتمشلردر .)

* * *

خرقهٔ سیدالانام دائرهٔ فاخره‌سنه داخل اولمق شرف جهان قیمتنه نائل ومثوبات زیارتله مغبوط الاماثل اولان ذواته ویریلن کنارلری :

« خرقهٔ حضرت فخر رسله
« اطلس چرخ اولەماز پای انداز
« یوز سوروب ذیلنه تقبیل ایدرك
« قیل شفیع اممه عرض نیاز

قطعهٔ بلیغه‌سیله مزین دستماللر دخی برنجی خلیفهٔ عثمانی جناب سلیم بی‌مدانینك آثار تقوی پرورانه‌سندندر. (تاریخ عطا) دییورکه:

(رمضان شریفك اون ایکنجی کونی رداء سعادتك صندوقهٔ جلیله‌سی (روان) اوطه‌سنه نقل اولنه‌رق دائرهٔ مذکوره‌نك هرطرفی سوپرولدیکنی متعاقب جدار مغفرت مدار عالیسی مسك وکلاب ایله طلا وعود وعنبرله تبخیرینه اعتنا وستون سیم و شبکهٔ واجب التعظیمی بعدالتجلیه باکمال تعظیم جهراً صلات وسلام تلاوت واون بش قدر خانهٔ خاصه اغواتیله برابر بیت مبارکنه نقل وارجاع اولنوب ایام روزه‌نك اون بشنجی زیارت شریفه کونی کسوهٔ مبارکه صندوقهٔ جلیله‌سندن اخراج ایله اثنای زیارتده تلثیم اولنان نقطهٔ مقدسه‌سی دلبند ایله لمس اولنه‌رق شرف تقبیل ایله مستسعد اولان زائرینه ویرلمك قاعده‌سی قانون مشار الیهدر.)

(بیت شریف مذکورك عود، عنبر، قرص، بخور، بخوردان، کلاب، کلابدان، سونکر، دلبند، سوپورکه وفراشلری موضوع اولان دولابك آنختاری دلبند آغاسنده طورر: هفته‌ده بر دفعه زمین عالیسی و جدار مبارکی خفیفجه و یکرمی ایکی کونده برقبهٔ مبارکه وجدار در ودروازهٔ منوری زیاده‌جه جلا

اولنمق قاعدهٔ منتظمه‌سنك اجراسنه دوام اولنمغله حین تجلیه وطلاسنده شاروف و اسفنج، منشفه و دلبند و دولاب مخصوصندن اخراج ایله (پرس) نوبتنده بولنان خاص اوطه‌لیلره ویریله‌رك هرجانب مغفرت جالب عالیسی تکمیل تبخیر اولندقدن صکره مذکور سوپورکه و سونکر و فراش و دلبند دولاب مخصوصنه وضع وحفظ اولنور. اشیای مذکوره‌دن استعماله صلاحیتی قالمیه‌رق فرسوده اولانلری بئر معطله وضع والقا ایدیلیر.)

*
* *

« انبئت ان رسول الله اوعدنی
« والعفو عند رسول الله مأمول

ترانهٔ مسترحمانه‌سیله حضور فائض النور جناب سید المرسلینه داخل اوله‌رق مظهر عفو جلیل رسالتپناهی و بردهٔ شریفه‌یه نائلیت نعمت جهان بهاسیله واصل سعادت لایتناهی اولان (کعب بن زهیر) مشاهیر شعرای قریشدن ایدی. کنیه‌سی (کعب بن زهیر بن ابی سلمی المزنی) اولوب قرداشی (بجیر) ایله برابر قیونلرینی رعی ایدردی. برکون (بجیر) نزد پیغمبری‌یه کله‌رك اظهار اسلام وعودتنده کعبه بو یولده افادهٔ مرام ایتمکله کعب بجیری تعییب وحق عالئ نبویده ناسزا برطاقم تفوهات منظومه انشادینه جرأت ایلمشدر. بونك ارزرینه قانی هدر بیورلمش ایدی. مشار الیه قصیدهٔ استرحامیه‌سنده :

« ان الرسول لسیف یستضاء به »
« مهند من سیوف الله مسلول »

بیت مؤمنانه‌سیله دخی معترف اولدیغی وجهله سیف مسلول رسالتدن استضائهٔ هدایت ایلیه‌رك زمرهٔ اصحاب کرامه داخل اولمشدر .

ایشته بردهٔ شریفه بو بیت فصاحت نمونك موجب اولدیغی محظوظیت سنیهٔ جناب رسالتپناهی اوزرینه احسان بیورلمشدر.

روایات تاریخیه‌یه نظراً جناب پیغمبرك (کعب) ه احسان ایلدیکی بردهٔ شریفه‌یی حضرت معاویه اون بیك دینار آلتون مقابلنده اشترا ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده حضرت کعب راضی اولمامشدر . مشارالیهك یوز سکز یاشنده وفاتندن صکره ورثه‌سی طرفندن یکرمی بیك درهم سیم خالص ایله حضرت معاویه‌یه ویرلمش و آنکله تجهیز وتکفین اولنمشدر . بعده بردهٔ شریفهٔ مذکوره‌نك (بنی امیه) یه، دها صکره خلفای عباسیه‌یه کچدیکنی و (مقتدر)ك زماننده ظهور تاتار ایله ضایع اولدیغنی وبعضلری (معتصم) ك زماننده (هلاکو) عساکری طرفندن احراق ایدلدیکنی روایت ایدنلر وارسه‌ده اصح روایات ، سلطنت سنیه‌نك ید توقیر واحترامنده بولنمسیدر .

برروایته کوره دخی سلاطین عثمانیه‌یه انتقال ایدن برده « وقعهٔ تبوك » ده (ینبع) ایله (مصر) بیننده (آیله) بلده‌سی اهالیسنه احسان بیوریلان و « ابوالعباس سفاح » طرفندن اوچ بیك درهمه اشترا ایدیلن (بردهٔ یمانیه) در .

*
* *

(اسکی علی پاشا) ده موضوع موقع تعظیم اولان رداء

سعادت اجلهٔ تابعیندن (اویس القرنی) حضرتلرینه احسان بیوریلان بردهٔ مبارکه‌در.

جناب اویس، بعثت جناب رسولی استخبار ایدر ایتمز اظهار ایمان ایله‌مش و قبول اسلام ایلدیکنی مبین حضور رسالتپناهی‌یه بر عرضحال یوللامشدر. مأل عریضه موجب ممنونیت نبوی اولمغله بر رداء شریف ایله تلطیف بیورلمشیدی. (الحقائق) ده مسطور اولان فقرات آتیه‌دن (اویس) ک نزد رسول مجتباده حائز اولدیغی رتبهٔ مقبولیت تظاهر ایدر:

(حضرت فخر رسل معجزات ظاهره‌لرندن اوله‌رق بو اویس القرنی‌یی اصحاب کزینه اخبار ایله خاصةً حضرت عمره خطاباً:

« سزه یمندن وقبیلهٔ مراد و (قرن) دن (اویس بن عامر) اسمنده بر کیمسه کله‌جکدر، یمندن والده‌سندن بشقه کیمسه‌سی اولمیه‌جق وبدننده برص (آلاجه) اولدیغی حالده جناب حقه دعا ایدوب برصی زائل اوله‌رق یالکز درهم‌قدر بر موضع قالمش بولنه‌جقدر. سزدن هر کیم آکا ملاقی اولور ایسه آندن طلب دعا واستغفار ایتسون » بیورمشلردر. بوجهتله حضرت عمر یمندن کلنلر اولدقجه:

— ایچکزده اویس بن عامر وارمی؟ دیه سؤال ایدرلر ایدی. حجه کیتدکلری سنه که وفاتلری اوسنه وقوع بولمشدر (جبل ابی قبیس) ده طوره‌رق:

— ای یمن حجاجی، ایچکزده اویس بن عامر وارمیدر؟ دیه ندا ایدوب براختیاردن:

— بنم اويس اسمنده بر برادر زاده‌م واردر ، فقط نام ونشانی يوقدر . حضوركزه كتوريله‌جك كيمسه دكلدر . دوه چوبانلغی ايتمكده‌در . جوابنی آلملری اوزرينه :

— نره‌ده‌در ؟

ديه سؤال بيورمشلر . عرفات جانبنده اولديغی جوابنی آلدقلرنده همان جانب عرفاته كيدوب حضرت اويسی اوراده بولمشلر وتنبيه جناب نبی وجهله كنديسندن طلب دعا واستغفار ايتمشلردر . بو اثناده حضرت علی رضی‌اه عنهك دخی بولنديغی ونيازمند دعا اولديغی مرويدر .

«عصر همايون رسالتك اواخرينه يتشمشلر وفقط رسول اللهه ملاقی اوله‌مدقلرندن تابعی عد اولنمشلردر . ظاهرده ملاقی اوله‌مامشلر ايسه‌ده كمال محبت ومراقبه‌سی جهتيله باطناً فنا فی الرسول مرتبه‌سنی بولمش اولدقلرندن اويله بلا واسطه واصلينك مسلكلرينه (طريقت اويسيه) دنيلمشدر .

« حضرت اويس عصر حضرت عمرده جيوش اسلامه امداد اوله‌رق يمندن كلن غزات ايله برابر مدينۀ منوره‌يه كلوب اورادن عراقه كيتمش وكوفه‌ده قالمشدر . (صفين) سفرنده حضرت علی ايله برابر بولنوب شهيد اولمشدر . تاريخ ، آنايه حرمت ومحبتده جناب (اويسی) نمونۀ مكمل عد ايدر »

(حديقة الجوامع) ده دخی (آقسرای) مسجدی حقنده مندرج تفصيلات ميانده شو سطرلر واردر :

(بو مسجدك مقابلنده كائن خرقۀ شريف خدمتنده اولان مدرس افنديلر : بوراده‌كی بردۀ مباركه حضرت اويس رضی‌اه عنه

طرفنه فخر عالم افنـديمزك امرى ايله ارسـال اولنـان خرقهٔ شريف پارهسيدر ، بزلرده برادرى نسلندنز ديرلر.

جد امجد حضرت شهريارى فردوس آشيان سلطان محمود خان عدلى حضرتلرى خرقهٔ سعادت محلى ايله شيخلرينك ساكن اولدقلرى قوناغى تعمير ايتديرمشـدر . اشـبو خرقهٔ سعادتى (١٠٢٧) سنهسنده استانبوله كتيرن (شكراه) افنديدركه حالا خدمت سعادتده مقيم افنديلرك جديدر .)

١٤ رمضان سنه ١٣٢٥

استقبال رمضان

بونه کوزل کونلر ! عجبا بتون ایام خریف بویله سنبلی هوالر ، بویله مینائی سمالرله‌می کذار ایده‌جك ؟ هر صباح ، رخسار آفتاب شفاف تولر ، پارلاق غازه‌لر ایچنده خندان ، هر آقشام افلاطونی ساحه‌لر ، آتشین ، یر یر منور وزرین افقلره طوغری کریزان ، کیجه‌لرك اوائل امتدادی مکوکب ، اواخر سحر کزینی مقمر . مرمره ، بوغاز طالغه‌لرینی اویوتمشلر ، خفیف ، نیم حار بر نفحهٔ شمالی یاخود آهسته روان ، نوازشکار بر باد جنوبی آره‌ده صره‌ده تلال محیطه‌دن اینه‌رك سرپیلوب طاغیلیور .

اوت . بونه کوزل کونلر ! یالکز آثار انکشافی کچمش . یوقسه نه‌صوك بهار نه‌یاز . عادتا ربیع ، وجود اوحرارتی طویبور ، کوز او تجسم طبیعتی کوریور ، فقط هر زمان جستجوی معطرات ایدن مشام نکهت آشنایه نه‌اولمش ؟ نه باغدن ، نه باغچه‌دن ، نه‌قیردن ، نه‌طاغدن بر شمهٔ امل افزای طراوت آله‌میور . عجبا اومکونات ربیعیه‌ترك معنویت ایده‌رك قاپ‌قاتی بر مادیته‌می منقلب اولدی ؟ بهارایسه ، ایشته بر بهار دها . خیر . بوبهار دکل ، برکلمه . بهار دیه ، او ایام کذشتهٔ

نضارته دينور . بوبهار اونوع مقلداتدندركه آنی يالكز الفاظ ومعانی‌يه منحصر اولان حسن تصنيع الهام ايده‌بيلير.

اوت . ماديت مواسم بيله كرانجان . روحـه عائد مناسم وروايحی اولميان بهارلرده سوليور . فقط بز بو صوك بهاری سوه‌جكز . چونكه بتون معنويت‌عاليهٔ اسلاميه‌نك زمين‌پيرای محاسن اولديغی شهر مغفرت رسان يدی سكز كونه قدر حلول ايده‌رك جبين پاكيزهٔ ايامی هلال مرصع نوينی ايله تزيين ايده‌جك ، ازهار بهاران يرينه انوار زاهرهٔ رمضان چشم باطن وفكرتی تنوير ايده‌رك قـلوب امت محمديه‌ده سرمدی نسـيم بهـارلر آچيله‌جقدر .

حقيقةً بويله‌در . اهل اسلام بوماه رحمت پناهی الك‌بيوك اميد مغفرت ايله استقبال ايده‌رك عند الله‌ده حائز اولديغی شان قدسيت ومنوريتنی تعظيماً برقات دها طاعات وعباداته مواظبت و استغفارات دائمه ايله ترك معصيته مداومت ايلديكی ايچـون روحاً اكتساب فيوضات ايده‌رك تزكيهٔ وجدانه موفق اولور .

علو قدر ومنزلتی حيطهٔ ادراك انسانيدن متعالی اولان بو ايام ، پروردهٔ انعام ربانی اولديغی حيثيت جليله ايله سـالكين دين مبينی هر آن وثانيه مسـتغرق الطاف سـبحانی ايلديكندن حلول مكارم شمولی انواع تكريمات وتقديسـات ايله استبشـار ايديلير .

دارالخلافه، شهرمباركك تقربی مناسبتيله‌عادتا برمعبد جسيمه تحول ايده‌رك جوامع ومسـاجد شريفه وتكايا وزوايای منيفه‌ده

استقبال واجب الاجلالى ضمننده تداركات لازمه‌ده بولنيلور ، مساكن اسلاميه‌ده تطهيرات وتنظيفاته اعتنا ايديلير .

*
* *

شهرمزده هر چوجق ماه صيامى مناره‌لر آره‌سنه كريلن ماهيه طاقملرندن درخاطر ايدر .

جوامعده ابتدا مناره تأسيس ايدن حضرت (مسلمه) در . تاريخلك شهادتيله دخى ثابت اولديغى اوزره دور اسلامده (اصول تسبيح) اولا : مصرده وحضرت مسلمه‌نك حاكميتى زماننده (٥٨ سنهٔ هجريه) اجرا ايدلمشدر . جناب مسلمه بو ايلك مناره‌يى (عمرو بن العاص) رضى الله عنهك بنا كرده‌سى اولان جامع شريفه ياپديرمش ومؤذنى بولنان (شرحبيل بن عامره) دخى نصف الليلده اذان محمدى اوقومغه باشلايوب طلوع فجره قدر تمديد ايده‌رك آذان جناب مسلمه‌يى ختام عمرينه‌قدر حجرهٔ اعتكافنده عكوس لاهوتى نغمى ايله تشنيف ايلمشدركه بو تقديرجه مناره‌ده ايلك اذان اوقويان صحابئ مشاراليهدر .

ليالئ معززه‌ده مناره‌لر آره‌سنده قوريلان ماهيه‌لر ويا محيالرك دور سلطان احمد خان اولده ايجاد ايديلديكى متواتردر . حتى روايات واقعه‌يه كوره فاتح جامع شريفى مؤذنلرندن (خطاط حافظ كفوى) نامنده بر ذات غايتله مصنع بر چوره ايشله‌مش واوزمان عرض عتبهٔ عليا ايليه‌رك قرين محظوظيت سنيه اولمسى اوزرينه بو ايشلمه كبى خطوط ومرسماتك آداب مستحسنهٔ دينيه‌مزه موافق اولمق شرطيله رمضان كيجه‌لرنده مناره‌لر آره‌سنده اجراسى فرمان بيورلمشدر .

ماهیه‌جیلرمزك بیلدکلرینه کوره بوصنعتی اصلاح وتنسیق ولازمهٔ مهارته توفیق ایدن بر زمانلر سلیمانیه جامع شریفی ماهیه‌جی باشیلغنده بولنمش اولان (عبداللطیف) افندی نامنده بری ایمش .

اصولدن اولدیغی اوزره ماهیه خلاطیله ، یدکلرك ایپلری وقندیللرك ترتیب وتنظیمنده مدخلی اولدیغی سویله‌نن ماهیه مناره‌سنده‌کی بونجق دینیلان قیوریق ایپلر، والحاصل بوجورغاد طاقمی نصف اخیرشعبانده کریلیر. شهرمزده ایلك ماهیه سلطان احمد جامع شریفنده قورولمش اولدیغی روایتنه نظراً دخی جامع مذکورك تاریخ ختام انشاآتی اولان ۱۰۲۶ سنهٔ هجریه‌سی بو صنعت کزیده ایچون مبدأ اتخاذ ایدیله‌بیلیر .

*
* *

شهرمزك سماسنی تزیین ایده‌جك اولان استحضارات تنویریه‌دن باشقه شمدیلر زمینده دخی درلو تدارکات رمضانیه‌یه توسل ایدلدیکی کوریلیور: شکرجیلر مطبوع ومذهب لیسته‌لر ترتیب وکموش قابلی ظن ایدیله‌جك درجه‌ده پارلاق قالایلی کوپلرینی اعمال ایتدکلری فرنك اوزومی ، آناناس ، ویشنه ، قاییصی، کل، قیزیلجق، جوز ، عناب، اریك، آیوا ، قوروق، پورتقال، ترنج وچللری ایله املا ایده‌رك خصوصی قابلره دخی حماض ، لیمون ، برغمود والخ شربتلکلریله منکشه ، آغاج چیلکی ، تمرهندی . نار وامثالی شروبلر وضع ؛ تسبیحجیلر آرمودی ، تام یووارلاق ، اوجلی ، یووارلاق ، یارم بیضی ، یومورطه بیچیمی اسملریله شکللرینی تعریف ایتدکلری ناقه ،

صوم ، عود ، پلسنك ، قوقه ، كل ، طيرناق ، بغه ، يكي جيقمه «غال ليخت ويا سودطاشى» ، كهربادن اوتوز اوچلك ، طقسان طقوزلق تسبيحلرينى پرداخت وچكمجه‌لره استيف ؛ آغيزاقجيلر وداقلى ، طماقلى ، اولاح ، تپه‌سى امامه‌لى ، پارچه‌لى ، كوشه‌لى ، ايچى پاموقلى ، جيچكلى ، قاقه‌لى ، تللى ، بورمه‌لى ، ششخانه‌لى ، بوزلو ، يكپاره ، ياسمن ، كراز ، آبانوز ، آتشى ، صارى كهربا سيغاره‌لقلرينى ، پيپولرينى جامكانلره نقل ايده‌رك بققالر دخى زيتون انواعيله باصديرمه تحته‌لرينى ، صوجوق قانغاللرينى ، پينير كله‌لرينى ، ياغ تنكه وفوچيلرينى ، خويار ، صارداليه قوطيلرينى ، پرنج قازويلرينى ، اون ، شكرچواللرينى تشهير ايتمكده ، رمضان مبارك خاطرلرده هردرلو وسائط انشراح وانبساطى يمن حلوليله احيا ايده‌كلديكى جهتله احتياجات عموميه‌يه خادم اولان تحافيه‌جى ، توتونجى ، قونديره‌جى ، ترزى ، منماو ، قصاب ، حتى ترشيجى ، كتابجى دكانلرى ، قرائتخانه‌لرله قهوه‌خانه‌لربيله باشقه برنظافت موقته ايله سوسلنمكده ، طاتليجى ، محلبيجى ، سميدجيلر دخى بوماه كثيرالبركه‌نك شرف تقربيله تبرك ايلمكده‌درلر .

تياترولى تعميرات مقتضيه‌سنى اكمال ، قره‌كوز پرده‌سنى قورمق خصوصنده استعجال ايتديكى كبى پانوراما ، نشان آتمه ، دكز جنوارى ، آرسلانى ، سينه‌ماطوغراف ، اورته اويونى محللرى آيرلمقده ، آشجيلر بر تجربه ايچنده پيشن اتدن ، طاس ، اورمان ، طلاش ، كاغد كبابلرى ، قوش باشى ، صالچه‌لى

کلباستی، قیزارتمه، نخودلی، بکندی، اکشیلی چیقاران کفچه، سوزکج، قاشیق بچاق وسائر معدنی آلتلرنی پارلاتمقده، صوك بهاره ایلك بهار قوقولرینی دوراپدن عطریات مستحضرلرمز شیق، مزین، ظریف، متناسب شیشه‌لره آقاسیا، ایده آل، بیلك بر چیچك، تفارق، خانم الی، زنبق، سنبل، سوسن، شب بو، عنبر، شمیم یار، فولیه، غاردنیا، قرنفل، گل، لیلاق، مانولیا، منکشه، هلیوتروپ، یاسمن روایح مؤثره‌سنی، ایلك بهار، یونجه، بوغاز ایچی دمتلرینی، هر چیچکدن برشمهٔ محفوظه‌یه مالك اولان قولونیالرینی اراقه، توالت ایچون گل قایماغی، نرمین، اکسیر ملاحت کبی مستحضراتی آیری آیری ارائه ایده‌رك جلب خشنودی‌یه چالیشمقده‌درلر.

البته دیگرلر آرایش پروکارلری بو موسم کرمیٔ تجارتی بوشه گچیرمزلر. بر سماور، بر گوشه مانغالی؛ ایکی اوچ نارکیله، بش اون چای، قهوه فنجانی آنلری ذوالجناحین ایتمکه کفایت ایدر.

خبازان، خاص اتمکلرینه صوصام علاوه‌سیله چاشنی‌یه حلاوت ویره‌رك خاص پیده‌لر، سودلی، تره‌یاغلی سمیدلر، چورکلر، تل، یاصصی، اتمك قطایفلری، محلبی، سودلاچ، طاووق کوکسی، کشکل فقرا، قرده‌ما، بورمه، خرما، طولومبه، لقمه، کوزله‌مه طاتلیلری ایله عادی، قایماقلی، بادملی، آی، بیاض، کلاج، جندره بقلاوالری، روانی، سونکریه، یوفقه، یوف، بوغچه، فنجان، صو، آلتااوست، سیغاره، نمچه

بورکلری میدانه کلیر . لخنه ، پاطلیجان ، اوزوم، شالغام ، طام قوروغی ، قاواطه ترشیلرینه رغبت چوغالیر .

بایزید سرکیسی شهرمزك بوطـاقم احتیـاجاتنه مخصـوص برمعرض موقتی اولدیغی جهتله آنك کشادی تهیئاتی دخی استقبال رمضان علائمندن معدوددر .

يوم شك واستقبال رمضان

شهرسز، ماه مغفرت آورك ورودمسعدت نمودی جمله مزی شادمان ایده جك. فقط هانكی كون؟ ایشته اهل ایمان شمدی بویوم معززك انتظار حلوایله حسیات قلبیه سنه عارض اولان سرور مترددانه ایچنده در . عجبا يارينمی ؟ يوقسه صالی كونيمی ؟

استانبول قاضیلغی مقامندن اعطا قلنان اعلام شرعیده شهر شعبان المعظمك غره سی بازار كونندن ثابت اولمسنه بناءً صالی اولان بازار ایرتسی كیجه سی رؤیت هلال ممكن اولنه مدیغی تقدیرده تكمیل ثلثین اعتباریله صالی كونی غرهٔ شهر صیام مغفرت اتسام اوله جغی بیلدیریلیور .

دیكر طرفدن هوالرك اطراد رنكینی بردوام . اوحالده رؤیت هلال ممكن اوله جق . منجم باشی تقویمنه نظر ایدیله جك اولورسه :

(هلال ، صالی كیجه سی جنوبی معتدل ورقیق كورینوب اون ایكی ساعت قرق بر دقیقه ده مغرب شمسك شمالنده غروب ایدر .)

قیدینه تصادف اولنور .

مؤلفات دینیه مزدن (كتاب الصوم) نام اثر بهترینده رؤیت هلالك مشروعیتی حقنده :

(معلوم اولدیغی اوزره عربی آیلر شهور قمریه‌در . شهور قمریه‌نك ثبوتی ایسه اهله‌سیله‌در . ائمه ، امامك جمعی اولدیغی کبی (اهله) دخی هلالك جمعیدر .

(هوا مغموم اولمدقجه آنی رؤیت هر اهل بصره میسر اولور . هوا مغموم بولنوب رؤیت ثابت اوله‌ماز ایسه حساب ایام لازم کله‌جکندن هر شهر قمرینك اولی معلوم ومضبوط اولمق اقتضا ایدر . شهور قمریه ، کاه یکرمی طقوز وکاه اوتوز اولمغله هر شهر قمرینك ابتداسی یا هلالنی کورمك ویاخود اوندن اولکنك ایامنی اوتوزه ابلاغ ایتمك ایله ثابت اولور .

(حدیث شریفده هلال رمضانی کوروب صائم ، هلال شوالی کوروب مفطر اولمق ورؤیت ممکن اولمدیغنه کوره عدد ایام شعبانی اوتوز یاپمق ایله امر اولندیغمزدن شعبان آخرنده هلال رمضانی ورمضان آخرنده هلال شوالی رؤیت قیدنده اولمق علی الکفایه واجبدرکه فرض کفایه دیمکدر .

(بو بابده یعنی نه ایجاب صومده نه ایجاب فطرده اهل توقیت وحسابك قوللرینه باقیلماز .)

دنیلدیکی کبی رؤیت هلالك اثباتی حقنده دخی :

(صوم رمضان امر دینی اولدیغندن هوا مغموم اولدیغنه کوره آنك هلالنی رؤیتده عاقل وبالغ برعادلك یعنی حسناتی سیئاتنه غالب اولان برینك وقول صحیح اوزره بر مستورك یعنی فسقی وعدلی ظاهر اولمامش اولان برمجهول الحالك خبری مقبول اولور . فاسقك خبری مقبول اولماز . عادل ویا مستور اولان مخبر واحد کرك قادین یاخود مملوك اولسون . محدود

فى القذف اولوب توبه ايتمش بولنسون . محدود فى القذف يعنى اهل عفته عز وزنا ديمك اولان قذفى ثابت اوله‌رق آنك عقوبت شرعيه‌سنى كورمش اولان شخص توبه ايتامش اولورسه ثابت الفسق ديمك اولمغله خبرى مقبول اوله‌ماز .

(رؤيت هلالده نصاب شهادت مسلم مكلف اولوب محدود فى القذف اولميان عادل ايكى حر اركك وياخود وصف مذكور اوزره بر حر اركك ايله ايكى حر قادين‌در .

(هوا مغموم اولمديغنه كوره كرك رمضان ، كرك شوال هلالنك ثبوت مرئيتى ايچون جمع عظيمك شهادتلرى لابددر.)

صور شرعيه‌سى درميان ايديليور .

*

* *

لسان شرعده يوم شك مغموم هواده شعبانك يكرمى طقوزنجى ولى ايدن ورمضاندن ويا شعباندن اولديغى بيلنه‌ميوب مشكوك فيه اولان كون ديمك اولوب بوسنهٔ مباركه‌ده دخى هوا مغموم اوله‌جق اولورسه پازار ايرته‌سى يوم شكدر . ايام سنه ظرفنده صومك مكروه اولديغى كونلردن برى‌ده يوم شك ايله آندن اولكى كوندر . چونكه حديث شريفده :

(شهر صيامى آندن اول بر ويا ايكى كون اوروج طوته‌رق استقبال ايتميك) بيورلمشدر .

فقط يوم شك اوروجى تطوعاً يعنى برشى اوزرينه لازم وواجب اولميوب اختياريله ياپمق قبيلندن اولان اعتيادلرده واوكون رمضان خاطره‌سى اولميه‌رق صوم نفل محضى نيتلرنده مكروه اولماز . بوصوك صورت كار خواصدر . يعنى كيفيت

صوم یوم شکی بیلنلرك کاریدر . حتی (کتاب الصوم) شویله برفقره ایراد ایلیور :

(امام ابو یوسفی یوم شکده (باب هارون) ده سیاه صاریق وسیاه لباس ایله سیاه اکرلی سیاه آت اوزرنده اوله‌رق ناسه افطاری افتا ایدر ایکن کوروب :

— سن دخی مفطرمیسك ؟

دیه سؤال ایدن « اسد بن عمر » اوکون امام مشار الیهده صقالندن باشقه بیاض اولمدیغنی وذکر اولنان سؤالنه جواباً مشار الیه :

— بکا یاقلاش .

دیوب اودخی یاقلاشدقده :

— بن صائمم . دیه قولاغنه سویلدیکنی حکایه ایتمشدر .

امامك ، جناب اسدك قولاغنه سویله‌یشی ، خواصك کیفیت صوم شکی عوامدن یعنی بوصورتی بیلمه‌ینلردن کیزلی طوتدقلرندندر . زیرا بوکونلرده‌کی صومك سبب کراهتی عوام ناسك آنی فرض رمضانه زیاده ایدلمش اولمق ظنیله اعتیاد ایتملرینی وایام شعبان ویا رجبده نقصان اولمق توهمنه دوشه‌رك بواوروجلرله تلافیٔ ایام شهر صیام ایچون احتیاط ایدیلیور ظننده بولنملرینی منع ایچوندر .

کتب دینیه‌مزده مقید اولدیغی اوزره محرم الحرامك طقوزنجی ویا اون برنجی کونلرینی علاوه ایتمیه‌رك یالکز اوننجی کونی طوتیلان اوروج ایله یالکز جمعه ویا جمعه ایرتسی وبالخاصه ابتداء ربیع اولان « نوروز » وابتداء خریف اولان « مهرجان »

کونلری طوتولان اوروجلر مکروهدر . بونلردن ماعدا ایکی بایرام کونلریله ایام تشریق ، که سنه‌ده بش کون ایدر ، بونلرده صائم اولمق حرامدر .

*
* *

دارالخلافة العلیه‌ده عادات قدیمهٔ بلده‌دن اولدیغی اوزره حلول رمضان طاول ایله اعلان ایدیلیر ، کیجه ایسه جوامع شریفه مناره‌لری قندیللری یاقیلیر . افطارده ، وقت امساکده طوپ آتیلمق قدیم دکلدر . مکهٔ مکرمه‌ده (قنه) دیدکاری اصول وجه ایله تپه‌لره آتش یاقیله‌رق اطرافه اخبار اولنور .

(مرأت الحرمین) مدینه‌ده استقبال رمضان شریف حقنده شویله برفقره یازییور :

(اوائلده مدینهٔ طاهره اطفالی هرسنه شعبان شریفک یکرمی طقوزنجی کونی برمیدانه طوپلانه‌رق ایچلرندن قوهٔ نطقیه‌یه مالک اوچ چوجق انتخاب وبونلردن برینی شیخ الحرم ، برینی قاضی ودیکرینی امیرالحج اتخاذ ایلدکدن صکره خارج سوره عزیمت وآقشام اوستی رمضان شریفی آله‌رق عودت ایلرلردی . اهالیٔ مدینه آره‌سنده بواویونه « چوجقلرک رمضانی استقبال آلایی » ویا « شعبنه » اطلاق اولنوردی . زمانمزده متروکدر .)

یوم شک ، ارباب مذاقی شکسته جام ایله‌ین بوروز محاسن افروز کوکللری‌ده تأثیرات متردانه‌سیله تیتره‌تیر . کوچکلکمزده طاوول چیقـار چیقماز بزده یا اوک مناره کورن اوطه‌سـنه ویاخود علی العاده سوقاغه چیقه‌رق برآنده حیات عمومیهٔ شهره طاری اولان انشراح وانبساطدن حصه‌دار اولوردق .

یوم شك ارباب ایمانك باشقه برتوسل اخلاص کارانه ، باشقه برتوکل عابدانه ایله ایام رمضانه دخول ایچون حاضرلاندیغی اوان طاعت گذارانه‌دن مرکب اولمغله حسیات شخصیه‌ده معرفت نفس وصلاح احواله طوغری بیوك برتشبث کوریلور. اوقات خمسه‌یه ، تراویحه مداومته ، صوم رمضانی تماماً ایفا ، جوامع ومساجدده عبادات ایله اشتغال ایده‌رك استغفاره مواظبت ایلمکه ، بذل صدقاته والحاصل تکثیر مثوباته دائر نیات جمیله اظهار اولنور . بشریت ایچون بوکبی آمال صالحه تسلیلر احضار ایدن مندوبات فعلیه وعملیه‌دندر . آنك ایچون یوم شکه مدخل ایام مغفرت اطلاقی شایان اولور .

هلال

لسان شرع وادبده آیك ایكیسنه ویكرمی آلتنجی ویدنجی کیجه‌لكنه هلال وآندن صكره كوریلن صفحاتنه قمر اطلاق اولنوب عربلر بلوط آره‌سنده مستتر اولان هلاله (ابن‌مزنه) دیرلر. مزنه، بیاض بلوط ویا یاغمور بلوطی دیمكدر.

شاعر بلیغ عرب، جناب «معری» بر قصیدهٔ مشهوره‌سنده‌كی:

ولیلة فیها وابن مزنتها
كمیت عاد حیاً بعدما قبضا

شو بیتده (ابن مزنة) ی یعنی پرده دار سحاب اولان هلالك موت وبلوطدن خروجنی حیات ایله تفهیم ایلیه‌رك سیمای بدیع تجلیسنه برشیئك حائل اولماسنی ضمناً اشراب ایتمشدر. اوت، كوزللك هیچ برزمان حیلولت اشیایه تحمل ایده‌مز. حتی چكی دوزن بیله فضله كلیر.

آفاق مغربه متوجه اولان نكاه انتظاریا بو آقشام ویاخود یارین آقشام طلوع وغروبی آره‌سنده‌كی فاصلهٔ زمانی همان متساوی برقوس آسمانی، اینجه، ضیادار برنجم كزین هلالی كوره‌جكدر.

نظر تغافل، بوستارهٔ وحدت آموزك دور محاقی تعقیب ایدن ایام ظرفنده هركون خطوه خطوه كریلیه‌رك، زمان بدره

قدر آغیر آغیر شرقه انتقال ایده‌رك هر آقشام جرم لامعه بارنی طولدیردیغی، آندن صکره طاعت شعشعه نثارینه نقصان ترتب ایتدکجه ماورای افقه چکیله‌رك کیجه‌لدکدن، حتی بشقه افقلارده صباح ایتدکدن صکره ینه کورونور اولدیغنی بیلیر. فقط نور عارضی دکیشدیرن میل ازلی ایله، دون، بوکون دکل فردای آفرینشدن بری بویله سبکبار وبی آرام کزینه‌رك بشرك مقام شوقا شوق علویت بیلدیکی بزم افلاکه کیجه‌لری کلمکه آلیشمش اولدیغنی ده آ کلامشدر.

شرقك اعصار قدیمهٔ تاریخیه‌سی، سنین عمری بوشکل دلارام هلاله مربوط قالمش اولدیغنی کیم انکار ایدر؟ نبطیلر، عبرانیلر، معاشر بنی اسرائیل، والحاصل اقوام عرب حیات ومعیشت نامنه کچن وکله‌جك زمانلری آنك طلوع وغروبیله حساب ایده‌رك قطع مراحل ایتمشلردر. بتون اشعار ومقالات ادبیه‌سنده هلالك، بدرك آثار احساسی موجوددر. آنی برمحبوب معقب کبی سمالرده طولاشدیران حسیات تمثیلیه‌ده‌کی علاقهٔ معنویه نه قدر رنکیندر.

غربده بوتحسسدن آزاده قالمامشدر. وقتیله روماقادینلری صاچلری آره‌سنه برهلال زرین ویاسمین تعلیق ایدرك تزیین جمال، آتنه‌لیلر کییدکاری نعلین باغلرینه بوشکلده فیل دیشی ویا کموش برر ابطه کچیره‌رك آنکله اعلان اصالت ایدرلردی.
شرقی روما ایمپراطورلغی هلالی رمز مخصوص خاندانی ایدینمکله برابر اوکوست، ترایان، ژولیا، قاراقاللا نامل‌رنده‌کی ایمپراطورلری شرفنه اوله‌رق مدالیه‌لر بیله ضرب ایله‌مش

وعثمانليلر دخی حوزهٔ حراست اسلامده بولنمغله فیض نامیٔ الٓهیدن حصه‌دار شکوه اولدیغنده شبهه اولمیان حکومتلرینك نشانهٔ تعالیاتی هلال اولمق اوزره قبول ایتمشلردر .

شکل هلال تاریخك ناطق اولدیغی تصدیقات ایله ثابت اولدیغی اوزره بونامده برنشان ذیشانك دخی اصلیدر . عهد سلیم خان ثالثده احداث بیوریلان بونشان خیرخواهان اجانبه ویریلیردی. حتی ایلك دفعه اوله‌رق انکلیز آمیراللرندن مشهور (نلسون) ه برقطعهٔ مرصعه‌سی احسان ایدلمش ایدی . عهد سلطان محمود خان عدلیده نشان مذکورك یرینه (افتخار) نشان عالیسی اقامه ایدلمش والآن دولت ابد مدت عثمانیه‌نك بیوك نشانلری میاننده بولنمشدر .

نشان هلال ١٤٤٨ سنهٔ میلادیه‌سنده ناپولی قرالی (ره‌نه دانژو) طرفندن دخی احداث ایدیله‌رك بش رتبه‌یه آیرلمش ایدی . نشان هلال عثمانی ایکی رتبه‌یه منقسم ومائی مینالی آلتوندن معمول بر آرمه لوحه‌سی اوزرینه موضوع برهلالدن عبارت اولوب شریدی قیرمزی ایدی. مراسم عالیه‌ده برنجی رتبه‌سی حمائل واری وایکنجیسی بویونه تعلیق ایدیلیر اولدیغی حالده سجلیا هلال نشانی عسکری ایدی. صاغ قول اوزرینه تعلیق اولنور، شکلی مینالی برهلال اولوب صاحبنك بولندیغی محاربه‌لر عددینه مساوی ستون شکلنده ایشلنمش کوچك نشانه‌لر معلق بولنوردی .

بونوهلالده ، شهر صیامده بیویوب بدر اوله‌جق ، ینه

برنوهلال اولدیغنده بزه برعید مسرت کوستره جکدر . دیمك که بتون ایام مغفرتده ینه برابرز .

*
* *

ثبوت هلال ، ایام ولیالیٔ اسلامیه نقطهٔ نظرندن غایتله مهمدر . اول امرده سنهٔ هجریه مبدئی ایله لیالیٔ مقدسه‌دن مولد النبی، رغائب ، معراج ، برات وایام عیدینك تعیین واثباتنه خادمدر .

فقط شهر رمضان ایله شهر شوال هلالنك اثباتی بردکلدر. هلال رمضانك اثباتی ایچون – « یوم شك » مقاله‌سنده دخی برای استفاضه نقل ودرج ایلدیکمز وجهله – اخبارده لفظ شهادت وسبق دعوی شرط دکلدر. حتی (کتاب الصوم) ده مذکور اولدیغی اوزره ظاهر العداله برکیمسه‌نه رؤیت هلال رمضان ایتدیکنی حاکمه اخبار ایدرکن حضور حاکمده بولنوب ایشیدن کیمسه‌یه – حکم حاکمه حاجت اولمیه‌رق – صوم لازم اولور . فقط عین هلال شوالده تقدم دعوی شرط اولمسه‌ده لفظ ونصاب شهادت شرطدر . حتی هلال رمضانی مغموم هواده یالکز حاکم کورمش اولسه طرفندن برنائب نصب ایدوب آکا حکم ایتدیرمك ویاخود طوغریدن طوغری‌یه ناسه صومی امر ایتمك بیننده مخیر اولدیغی حالده هلال عیدده نه کندیسی بایرام نه‌ده ناسه بیرامی اعلام ایلیه بیلیر . مطلقا مملوك اولمیان ایکی ارکك ویاخود بر غیر مملوك ارکك ایله ینه غیر مملوکه ایکی قادینك شهادتی لازمدر .

سائر شهور قمریه‌نك اثباتنده دخی – هوا مغموم ایسه

نصاب شهادت و آچیق ایسه جمع عظیمك شهادتلری لازمدر .

*
* *

شهرمزده رؤیت ایچون على العاده مناره ، قله وطاغ تپه‌لرینه چیقیلیر .

وقتیله (جراح پاشا) جامع شریفنك برامامی وار ایمش که بوذات هلالك زمان وطرف طلوعنی پك کوزل حساب وتخمین ایدر اولدیغی جهتله على الاکثر اثبات هلاله موفق اولور ویوم شك آقشامنده رؤیت ایتدیمی قوندره‌لرینی قوینه قویوب قوشه قوشه باب مشیخته کیدر ایمش . حتی اوزمانلر جراح پاشا ، سینکلی بقال ، آقسرای اهالیسی مرحومی کوزتلرلر وبونك کمال استعجال ایله کلدیکنی کوردکلرنده رمضان اولدیغنده شبهه ایتمزلر ایمش .

اثبات هلال رمضان ایچون نظره انداز آفاق اولانلرك بعضاً خیاله احتمال ویردکلری‌ده واقع اولمشدر . روایات صحیحه‌دندرکه عهد مسعود عمر الفاروقده بر کیمسه حضور خلافتپناهیلرنده :

— بن هلالی کوردم .

دیه ایفای شهادت ایله‌مش . بونك اوزرینه جناب ایفا شاهدك قاشلرینك صو ایله مسح ایدلمسنی امر بیورمشلر . بعده :

— شیمدی هلال نره‌ده ؟

دیه سؤال ایلدکلرنده :

— غائب ایتدم . دیمکله احکام شرعیه‌ده قیلی قرق یارمق صورتیله تدقیق مسائل ایله‌ین حضرت امیرالمؤمنین دخی :

— سنك ایکی قاشکدن برر بیاض قیلی قالقمش ایدی . سن آنی هلال ظن ایلیوردك . جواب ملزمنی اعطا ایله‌مشلردر .

*
* *

صوم رمضان ، فخر کائنات علیه افضل التحیات افندیمز حضرتلرینك هجرت سنیه‌لرینك ایکنجی سنهٔ متیمنه‌سنده فرض اولمغله جناب نبی محترم برروایته کوره دردی یکرمی طقوز وبشی اوتوز ودیکر روایتلره کوره بردن ویا ایکیدن ماعداسی یکرمی طقوز کوندن عبارت طقوز رمضان اوروجی طوتمشلردر .

سایهٔ دیانت سرمایهٔ حضرت خلافتپناه اعظمیده بو سنهٔ مبارکه‌ده اهل اسلامك ادراکیله مشرف اولدقلری شهر صیام بیك اوچ یوز یکرمی اوچنجی ماه غفران انسامدر .

مصاحبهٔ رمضانیه

کاشکی ارضك‌ده همسایهٔ سماویمز اولان « مریخ » کبی ایکی بیك شب آراسی بولنه ایدی‌ده بری هلال ایکن دیکری بدر اوله ایدی ، یاخود شرق وغربده هرکیجه بر چراغ نورانی صورتنده تمثل وتجلی ایده‌رك شو پهنای کبود واثیرده موجود مرقعات مرصعه آره‌سنده بزه برده جنبش هلالین کورینه ایدی . دون آقشام لمعات فجر ایچنده عیان ونهان اولان ماه نو ، بویله برخیال محال ایله چشم باطن فکرتده برتماشای دورا دور اویاندیردی :

هجرتك ایکنجی سنهٔ میمنه‌سنه تصادف ایدن اولین وقایع اسلام خاطردن کچه‌رك کاه عم کریم جناب مصطفی حضرت (حمزه) نك ، کاه عم زادهٔ رسول مجتبی (عبیده) نك صافیت خلق ومعصومیت وجدان اسلامی تصویر ایدن لوای سفید رنك ایله جوار بطحاده طوغری سفر ایلدکلرینی ، کاه هنوز نورسته بر ولی عالی شیم اولان حیدر کرارك حراست نبی محترمده بولندیغی حالده بر فرقه مهاجرین ایله (کرز بن جابر) کبی برشقی‌یی تعقیب ایلدیکنی دوشوندکجه اعلای کلمة اللهه موفق اولان بو ارباب رشد ونهانك علویت ذاتیه‌لری کوزلرم اوکنده تجسم ایتدی .

لطف خدا ينه بوسنهٔ مباركه شعبانندہ اهل اسلامه ارزانى بيوريله‌رق قبله، بيت المقدسدن كعبهٔ مشرفه‌يه تحويل ايدلمك صـورتيله يوزلرى كولدى وشهر رمضـانده صيام ايله مأمور ومكلف اوله‌رق مبشر انعام الـهى اولان هلال قمر غزوهٔ كبراى (بدر) ده طلعت نمـاى ظفر اولمغله وقعهٔ جليله مبدأ انتشار اسلام اولدى . شايان دقتدركه افراد ناجيهٔ محمديه هنوز اون يدى كونلك صائم ايديلر. اويوم جلادت اتسامده ابتدا جناب مهجع [١] نوش جام شهادت ايده‌رك مفطر نعيم ابدى اولمش وطرف عالئ پيغمبريدن «سيد الشهدا» عنوان مبجليله تلقيب بيوريله‌رق روح پرفتوحى جنتله تبشير قلنمشدى .

عجبا مژدهٔ مظفريت اسلامى ايصاله مأمور بيوريلان (زيد بن حارثه) نه درلو برشتاب ايله ابواب مدينه‌يه طوغرى سكيرتمش ايدى ؟

بتون بوخاطرات شـائقه‌يه منضم اولان تعاليات متواليه آثارى روح وفكر اسلامده مؤبد واولاد واحفاده منتقل مفاخر عاليه‌دندر . دين محمدى بوشهر مبـاركده من قبل الرحمن توالئ نزول حضرت فرقان ايله مؤيد اولديغى كبى بويله جليل الشان برعون ونصرت ربانى ايله دخى مؤكد اوله‌رق له الحمد نور وحدتك ظلمت شرك وجهله غلبه‌سى ايله تماميت حقى تظاهر ايلدى .

*
* *

---

[١] حضرت عمر الفاروق رضى الله عنهك آزادلو كوله‌سى ايدى .

جناب رسول اکرم حدیث شریفنده :

« جناب حق سزه رمضانك صیامنی فرض قیلدی ، بن‌ده قیامنی یعنی صلات تراویحی سزه سنت قیلدم » بیورمشلردر .

(کتاب الصلات) کندی حاشیه‌سنده :

« نبی علیه السلام حضرتلرینك تراویحی سائر نوافل کبی طوتمیوب آنده علی سبیل التداعی [٢] جماعت اوله‌رق (وتر) ایله برابر اون‌بر رکعت قیلمش وبعده جماعةً قیلمغی ترك وترك ایتمکده‌کی عذرلرینی امته آنك دخی فرض اولمسی خوفندن عبارت اولمق اوزره بیان بیورمش اولدقلری روایت حضرت عائشه ایله جامع صحیح بخاریده مذکور اولانه مبنیدرکه حضرت مشارالیها حضرت رسالتك رمضانده ورمضانك غیریده کیجه‌لری اون بر رکعتدن زیاده قیلمدقلرینی سویله‌مشدر .

« بوکا کوره تراویحك سکز رکعتی سنت واون ایکی رکعتی مستحب ، مجموعنك سنیتی (علیکم بسنتی . . .) حدیثیله ثابت اولمش دیمکدر . حال بوکه حضرت عائشه‌نك بیانی اغلب احواله مصروف اولوب چونکه نبی اکرمك صلات لیلی غیراز وتر اون ایکی رکعت قیلدقلری دخی صحیح بخاریده مذکوردرکه مع الوتر اون بش ایدر . ذات همایون رسالتپناهیلری یکرمی رکعتی ایکی کیجه قیلوب ترك ایتدکاری ایچون حضرت عائشه آنی ذکرایله‌مه‌مشدر) دییور .

دیکر بر روایتده دخی جناب رسولك تراویحی منفرد اوله‌رق قیلدقلری واصحاب کرامك دخی بووجهله ادا ایتدکاری

---

[٢] بربرینی برایش ایچون دعوت ایتمك .

مذكوردر . حتى خلافت حضرت عمر الفاروقده (١٤ نجى سنهٔ هجريه) اردوى اسلامك متوالياً احراز ايلديكى مظفريات عظيمه‌يى تحميداً صلات تراويحك جماعتله قلنمسى تنسيب بيوريله‌رق اركككلر ايچون قدماى اصحاب كرامدن وكتبهٔ وحيدن اولوب سيد القراء ومعلم اصحاب عنوان جليلنى محرز بولنان (ابىّ بن كعب) حضرتلرينى وقادينلر ايچون دخى (ابن خيثمه) حضرتلرينى امام نصب وتعيين بيورمشلردر .

صلات تراويحده مقتداى اول اولان صحابئ مشار اليه (ابىّ بن كعب بن قيس الانصارى) حضرتلرى بيعت عقبه وغزوهٔ بدرده بولنمش اكابر اصحاب كزينندن اولوب بالخاصه قرائت قرآن كريمده تفرد ايلمشلر ايدى . حتى عم زادهٔ جناب رسول (ابن عباس) حضرتلرى ـ كه ترجمان القرآن صفت مقدسه‌سنى حائزدرلر ـ حفظلرينى معلم مشاراليهه ديكلتمشلردر . احاديث شريفه‌ده (عبداه بن مسعود) ، (سالم مولى ابن حذيفه) ، (معاذ بن جبل) وابى بن كعب دن اخذ وتعلم ايليك ديه امر نبوى شرفصادر بيورلديغى كبى حضرت عمر الفاروق حضرتلرينك دخى (قرآن كريمى اك ابى اوقويانمز «ابىّ» در وحكم وقضاجه ماهرمز عليدر) ديدكلرى موثوقدر . حتى خليفهٔ مشار اليه جناب (ابىّ) ه حقنده «سيد المسلمين» ديرلر ايدى . (الحقائق) نام مجلهٔ نفيسه‌ده منظور اولان فقرهٔ آتيه دخى مشار اليهك كعب عاليسنى مؤيددر :

(سيد الانام عليه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرى جناب ابيّه خطاباً :

(لم يكن الذين . . .) سكا اوقويوب ديكلتمه‌مى ربم بكا امر ايتدى بيورمش وحضرت ابى بوالتفات عالى اوزرينه وجد ابتهاج ايله بكا ايله‌مشدر. ايكى كنيه‌لرى واردر: برى (ابوالمنذر) دركه بوكنيه‌يى حضرت فخر رسل ويرمشدر . وديكرى (ابوالطفيل) دركه بونى‌ده مخدومى (طفيل) سببيله حضرت عمر ويرمشدر .

*
* *

آداب تكريمية اسلاميه‌نك الك برنجيلرى ميانده بولنوب هر مسلم ايچون مادام الحيات تكريرى وظائف دينيه‌مزدن اولان ختم قرآن كريمه دون كيجه‌دن ابتدار ايدنلر البته‌پك چوقدر. بناءً عليه بوكون جوامع شريفه‌ده حفاظ كرامك تلاوت فرقان مبينه سعى ومباشرتلرى طبيعيدر .

امام عالى همان جناب ابوحنيفه‌نك رمضان مغفرت نشانده هر كوندوزين بر ، هر كيجه بر وعموم صلات تراويح‌ده دخى برختم ايندير مك صورتيله آلتمش برختم شريف ايلدكلرى كبى جوف كعبهٔ مكرمه‌ده دخى ايكى ركعتده برختم ايندير مشلردر.

شهر مزده بر تراويحى ختم شريف ايله قيلديران امامل نوادردن دكلدر . فقط بتون رمضان شريفده برختم ايله تراويح قيلديرانلر واردركه بوصورت مسنوندر. تأليف كزين (صلاة) ده مذكور اولديغى اوزره عدد ركعات تراويح ، اوتوز كيجه‌ده آلتى يوزه بالغ اولور . امام بوختم شريفى ايندير مك اوزره هر ركعتده اون ودها زياده آيت كريمه اوقويه‌جقدر . شو حالده اونر آيت كريمه‌دن آلتى بيك ايدر . رمضان يكرمى طقوز

اولدیغنه کوره یکرمی رکعت اکسیلیر وعدد آیات منیفه‌ده بش بیك سکز یوزه واریر . لکن آی اوتوز اولسه‌بیله مجموع آیات قرآنیه (آلتی بیك آلتی یوز آلتمش آلتی دینلدیکنه نظراً سکز یوز آلتمش آلتی آیت متباقی قالیر. بوجهتله آنلری‌ده تماملامق ایچون اونر آیت کریمه‌دن زیاده اوقومق ایجاب ایدر .

* * *

دونکی نسخه‌مزده مندرج (هلال) مقاله‌سنده : (اثبات هلال رمضان ایچون نظره انداز آفاق اولانلرك بعضاً خیاله احتمال ویردکاری‌ده واقع اولمشدر .) دیمش وعهد حضرت فاروقده بویله بر وقعه‌نك دخی ظهور ایتمش اولدیغنی یازمش ایدك . مکر رفقامزدن برنده هم‌ده چفت کورمك صورتیله عین حال واقع اولمش‌که دونکی (هلال ولیال غفران) مقاله‌سنده بوخیالی :

(رمضانك ایلك کیجه‌سی . برنشوهٔ عظیم ایله اوزاقده‌کی منـاره‌لر اوزرنده آیری آیری برر قلادهٔ نور وزینت حالنده پارلایان قندیللره باقیوردم . وقت آقشـام . افقده برمناره‌نك علمیله اولیلهٔ فیوضـاتك هلال روحنثاری برخذاده . عادتا قارشی قارشی‌یه کلمش . درحال پدرمه قوشدم . بوتقابل رنکینی کوستره‌رك :

— ایکی آی یان یانه .

دیدم . اوده باقدی ...

طرزنده تصویر ایلیور . نصل اولور ؟

١ رمضان ١٣٢٥

اسلامده منبر

بوكون شهر رمضانك ايلك هفتهٔ حلولی ایام مبارکه‌سندن اولوب شرف وقدسيتی ایله اعز وبالاتر اولان جمعه‌یه شرف مصادفدر.

یوم جمعه‌نك نظر اسلامده حائز اولديغی علو قدرومنزلت وارستهٔ ایضاحدر .

چونکه قرآن عظيم الشانده شرافت ازلیه‌سی حقنده اشارت ربانیه موجود وصلات جمعه‌نك مفروضيتی بحکم سبحانی منصوصدر . حتی اسلام :

(ای مؤمنين . جمعه کونی ادای صلات ایچون ندا ایدلدکده ذکر جناب رحيم اولان نمازه سعی ایدوب اخذ واعطایی ترك ایدك که سزك ایچون خيرليدر) امر جلیل صمدانیسی ایله مأمور بیورلمشدر :

یالکز خاطر اعتلا مظاهر مؤمنينی تزيين ایدن ایکی وقعهٔ جلیله بو یوم سعادت توأمك تجلیات مخصوصه‌سندندرکه بری قرآن کریمك نازل اولوب مسلمینك ادای صلات مقصد عبوديتکارانه‌سیله تشکیل جماعت و دیکری دخی جناب رسول محترمك هجرت سنیه‌لری اثناسنده « بنی سالم بن عوف» یوردنده

ایلك صلات جمعه‌یی ادایی ادا وایلك خطبهٔ بلیغه‌یی قرائت ایلدکلریدر .

بوکون دخی دار الخلافه‌ده مؤسس جوامع شریفه‌ده ادای صلات ونام نامیٔ حضرت خلافتپناهی یه اوله‌رق خطبه قرائت ایدیله‌رك اذکار آلهیه ایله تزیید مثوباته سعی ایدیله‌جك ، بوجهتله هر خطیب وقت صلاتده منبر نشین احترام اوله‌رق امر مفروض وواجبی ادا وپادشاه اسلامه خیر دعا ایده‌جکدر .

خلیفهٔ وقت وپادشاه اسلامه خیر دعا ایتمکی ابتدا « ابن عباس » حضرتلری احداث ایتمشلردر . عم اطهر جناب رسالتپناهی حضرت عباسك فرزند عالیقدری اولوب فضل وکفایت علیه‌لری ایله اولاد عباس ایچنده تفرد وترجمان القرآن وسرور مفسرین عنوانیله تمیز ایله‌مشلردر . مشارالیه زمان خلافت جناب مرتضاده بصره والیسی ایکن خطبه‌ده :

اللهم انصر علیاً بالحق

دیه دعا ایتدکلرندن بعده بوقاعدهٔ مندوبه بین الخطبا مرعی اولمشدر . خلفای راشدین حضراتی مرتفع منبر نبوی یه چیقوب حمد وثنای خدا وذکر صلوات وسلام ایلرلردی .

*
* *

تاریخك بزه شویله بویله بیلدیردیکی معلوماته کوره انبیای سالفه کندی امتلرینه وعظ وخطبه اجرا ایتدکلری اثناده بعضاً محرابده وبعضاً مرتفع برموضعده اوطوررلر وحتی آیات نازله‌یی دخی بوکبی مواقعدن تبلیغ ایدرلردی . تاریخ انبیا

ایلك منبر اسلامی مكهٔ مكرمه‌ده‌كی « صفا » تپه‌سی اولمق اوزره كوستریيور . دییور كه :

(رسـول اكرم بالخاصه یاقین اقرباسـنی اللهك عذابیله قورقوده‌رق دین حقه دعوت ایتمكله مأمور اولدیغنـدن همان حرم شریفه كیتدی و (صفا) اوزرینه چیقوب قومنی دعوت ایتدی . اوسـاعتده (بنی هاشم) هپ كلوب اوراده حاضر ورسول اكرم حضرتلرینك خطابنه منتظر اولدیلر)

رسول اكرم :

« ای عبدالمطلب اوغللری ، ای فهر اوغللری ، اگر شو طاغك آلتنده بردشمن وار ، سزی غارت ایتمك ایچون كلمش دیسه‌م اینانیرمیدیكز » دیه سـؤال ایتدی . جمله‌سی اوت . دیدیلر . رسول اكرم : « اویله ایسه بن سزك اوككزده‌كی قیـامت كوننك عذابیله قورقوتمغه مأمورم ، ایمان ایدیكز » دیه بیوردی .

ایكنجی منبر نبوی « قبـا » دن حركتله مدینه‌یه توجه بیورلدیغی صره‌ده مارالذكر بنی عوف یوردنده (رانونا) دینیلن وادینك اوست طرفنده‌كی موضع شریف اوله‌جقدر كه جناب نبی قدسی شیم بوراده ایكی خطبه ایراد بیورمشلردی .

مسجد شریف مدینه اكمال ایدلدكدن صـكره دخی صاحب دیانت احمدیه افندیمز حضرتلری منبر مخصوص اولمدیغی جهتله قائماً خطاب ایدرلر واوزون اوزادی‌یه آیاقده‌قالیرلردی . برمأخذ معتبرده منظور اولدیغنه كوره اصحاب كرام بو حالدن متأثر اوله‌رق خطیب منبر رسالت افندیمز حضرتلرینك خطبه

خوان اولدقلری محل مقدسه برخرما آغاجی رکز واثنای خطابتده بو آغاجه اتکا بیورلمسنی رجا ایتمشلردر. برمدت صکره مدینهٔ منوره نجارندن وجناب (سعید بن العاص)ك كوله‌لرندن (باقوم رومی) صحابهٔ کزینه‌دن (تمیم داری) حضرتلرینه:

— اکر رسالت مآب افندیمزدن مساعده استحصالی ممکن اولسه ایدی، برمنبر یاپار ایدم. دیمش وشایان بیوریلان مساعدهٔ سنیهٔ جناب نبوتپناهی اوزرینه اوچ ویا درت آیاقلی برکرسی یاپمشدر. منبر شریف مذکورك «مستراح» دینیلن کرسیسنك آرقه‌سنده اتکا اولنمق ایچون اوچ عدد ستونی وار ایدی. بو آغاجلرك بری ١٩٠ سنهٔ هجریه‌سی خلالنده قیرلمش ایسه‌ده درعقب تجدید ایدلمشدر.

(باقوم)ك اعمال ایتدیکی روایت اولنان منبر سعادتك برروایتده ایکی وبرروایتده اوچ ویاخود درت درجه‌سیله بر مجلسی یعنی قبه آلتی اولدیغندن فخر کائنات افندیمز حضرتلری اوچنجی درجه‌یه اوطوروب مبارك آیاقلرینی درجهٔ ثانیه اوزرینه وضع ایدرلردی.

جناب صدیق ایله حضرت عمر الفاروق برنجی قدمه‌یه وحضرت عثمان بن عفان دخی آلتی سنه قدر ینه او قدمه‌یه قعود ایله آیاقلرینی زمین مسجده وضع ایتدیلر ایسه‌ده خلیفهٔ مشار الیهك سنهٔ سادسهٔ خلافتلرنده عدد اسلام پك زیاده چوغالمش وجماعت وجه منیر جناب ذوالنورینی کوره‌مدکلری جهتله بالضروره درجهٔ ثالثه‌یه چیقوب منبر سعادت قپوسنه‌ده بر پرده تعلیق ایتدیرمشدر.

روایات سائره‌یه کوره منبر سعادت قپوسنه ابتدا پرده آصدیران حضرت معاویه‌در . فقط بو قول ضعیفدر . یالکز معاویه حضرتلرینك مکه‌دن عودتلرنده منبر شریفه ایکی قدمه دها علاوه ایده‌رك شامه کوتورمك ایسته‌دیکی صحیحدر. حتی موضع مبارکی سوکدرمکه باشلادیغی اثناده غایتله شدتلی بر کسوف شمس وقوعه کله‌رك دست تشبثنی دوچار تعطیل ایله‌مشدر. بعضلر قوتلی دلیل ایله بووقعه‌یی (مروان بن حکم) ك مدینه والیلکی زمانه عطف ایدییورلر .

یاقومك اعمال کرده‌سی اولان منبر شریف ایلغین آغاجندن وقاعده‌سی بر ذراع مربعنه ، ارتفاعی ایکی آرشونه ومجلسیله برابر اوچ قسمه مالك اولوب هرقدمه‌سی بر برندن برر قاریش فاصله‌لی وایکیشر قاریش وسعتلی ایدی . (مروان بن حکم) قدمه‌لرینه زمین جهتندن آلتی قدمه وارتفاعنه درت آرشون دها علاوه ایدوب ارتفاعنی قاعده‌سی اعتباریله یدی آرشونه وقدمه‌لرینی طقوزه ابلاغ ایله‌مشدر که شوحالده منبر قدیمك بر آرشون اولان تملیله برابر ارتفاعی یدی وسطحنك طولی آلتی آرشون ایدی . ٦٥٤ ده ظهور ایدن حریقده یانمش وبعده (ملك مظفر) (ظاهر رکن‌الدین) (ظاهر برقوق) (شیخ مؤید) (قایتبای) طرفلرندن برر منبر کوندریله‌رك (مروان) ك تجدید ایتدیکی منبر سعادت ٣٧١ سنه ظرفنده سکز دفعه تبدیل اولنمشدر . جد امجد حضرت خلافتپناهی جنتمکان سلطان مراد خان ثالث حضرتلری طرفندن ٩٩٨ سنه‌سنده برمنبر جدید ارسال وبرمکبریه (یعنی مؤذن محفلی)

بنا ایدلمشدر . اشبو مکبریه ١٢٦٧ سنه‌سنده والد ماجد حضرت تاجداری فردوس آشیان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری طرفندن دها دلنشین برصورتده تجدید واخشابدن دیکر بر محفل دها علاوه ایدلمشدر .

*
* *

صدر اسلامده مسجد نبویدن غیری محلده منبر یوق ایدی. سائر بلاد اسلامیه جوامعنده خطبا محراب یاننده بر ویا ایکی قدمه قدر مرتفع طاش ویاتخته اوزرنده قائماً خطبه اوقورلردی .

زمان سعادت نشان حضرت پیغمبریدن صکره ایلك انشا ایدیلن مرتفع منبر عهد عمر الفاروقده جناب (عمرو بن العاص) ك مصرده احیا کرده‌سی اولان جامع شریفده‌در . خطبه‌لرده احداث وکالت ایدن جناب معاویه‌در . مشار الیه « مقصوره » لركده موجدیدر. ایشته عندالمحققین وقت‌دعاسی، سائر دعالر ایچونده لطف مستجابیتی جالب اولان (دعای خیر سلطان) ك اك کزیده ، اك محترم موضع ادا وایفاسی منابر شریفه اولوب جناب رسول اکرمك اثنای خطبه‌ده آرام کاه قدسیت پناهی اولمغله شرفیاب معززیت اولدیغنه بناءً جوامع منیفه داخلنده‌کی محاریب مقدسه‌یه ثانی عد اولنور . اسلام بومواقع مکرمه‌ده دهن پاك محمدیدن صدور ایدن کلمات طیبهٔ خطابتی استماع ایله سعادت دارینه ایصال ایده‌جك وسائل منجیه‌یی اوکرنمشلردر .

ایلول ایچنده

١١ ایلول ، ابتدای فصل خریف . کونش ، اوکون بروج اثنی عشرك یدنجیسی اولان میزان برجنه تحویل ایدییورکه (هیپارك) زماننده یعنی میلاددن (١٥٠) سنه اول کونش میزان برجنده اولدیغی زمان نصف کرهٔ شمالیدن نصف کرهٔ جنوبی یه کچر وکیجه لرله کوندوزلرك مدتی متساوی اولورایدی. شیمدیلر ایسه اعتدال خریفی آلافرانغه ایلولك یکرمی اوچنه طوغری وقوعه کلیور. کونش بواثناده مدار سرطاندن اینه رك خط استوادن مرور ایدر .

شمسك میزان برجنه انتقالی کونی تاریخ اسلامده الك مهم بر وقعهٔ خیریه نك شرف پاش ظهور اولدیغنی مخطردر . جناب سیدالکائنات افندیمز حضرتلرینك هجرت سنیهٔ رسالتپناهیلرنده بلدهٔ (قبا) یه مواصلتله ایلك مسجد منیف اسلامی تأسیس ایلدکلری کون آفتاب عالم آرا دخی برج میزانه داخل اولمشدیء اویوم بهجت افروزده شمس هدایت ونور رحمت یزدان افندیمز حضرتلری دخی روی زمینده میزان عدل وایقانی بوبقعهٔ طاهره اوزرنده وضع ایله مشلردر .

مؤلفات مقبولهٔ عثمانیه دن اولان (ریاض المختار) بوصورتی بالتأیید :

(پیغمبرمز علیه افضل التحیات-افندیمز حضرتلرینک مکهٔ مکرمه‌دن هجرتله مدینهٔ منوره‌یه وصوللری برنجی سنهٔ هجریه‌نك ربیع الاولنك اون ایکنجی کونی اولدیغندن بوبابده اصول علمیه‌سی وجهله یاپیلان حساب دقیق نتیجه‌سنده یوم مذکورده شمسك میزان برجنك برنجی درجه‌سنده اولدیغی یعنی صوك بهارك تساوئ لیل ونهار کوننه تصادف ایتدیکی تحقق ایتمکده‌درکه عصرمز منجم باشیلرندن مرحوم طاهر افندی دخی مدینهٔ منوره‌یی تشریف سعادت کونی شمسك میزان برجنك برنجی درجه‌سنده اولدیغی بالحساب تقویم سنوی‌یه ادخال ایله‌مش وخلفی طرفندن دخی تعقیب ایدلمکده بولنمشدر).

دییور . فی‌الواقع تقویمه باقیله‌جق اولورسه ۱۱ ایلول خذاسنده : رأس سنهٔ هجریهٔ شمسیه (۱۲۸٦) قیدینی کوریرز. شوحالده هجرت نبویه‌دن اعتباراً اوکنزده‌کی ۱۱ ایلوله قدر ۱۲۸٦ سنهٔ هجریهٔ شمسیه کچمش اولیورکه وقتیله تاریخ اتخاذنده مبدأ تعالئ اسلام اولان اشبو قید درپیش نظر اهتمام ایدلمش اولسه‌ایدی تاریخ مذکور غایتله طبیعی اولمغله برابر هم صحیح ، هم‌ده بر وقعهٔ معظمه‌یه مقارنتی حسبیله دها معزز اولوردی.

نبی محترم افندیمز حضرتلری معبد منورینی محل مذکورده (بنی عمربن عوف) محله‌سنده ساکن اولدقلری مدتده تأسیس بیورمشلردر . بوروایته کوره جناب پیغمبر اومحله‌ده اوچ کیجه اقامت بیورمشلر وبعده مدینهٔ منوره‌یه کیتدکلرندن اهالئ

محله اداى صلات ايچون (كاثوم بن هدم) ك خرما قوروتمغه مخصوص اولان عرصه‌سنده جامع نور لامعى بنا ايتمشلردر. فقط رسول اكرم افنديمز حضرتلرينك عرصهٔ مذكوره‌ده نماز قيلدقلرى محققدر. ديكر برروايتده ايسه مسجد قبا، قبل الهجره (اسعد بن زراره) حضرتلرى طرفندن طرح وتأسيس ايديله‌رك اثناى هجرت نبويه‌ده مسجد اتخاذ ايدلمسى فرمان بيورلديغى مذكوردر، فقط بو روايت مقبول دكلدر.

مدينهٔ منوره‌ده بولنان مسجد سعادت نبوى ايكنجى معبد اسلام اولوب مسجد قبا ايله آرالرى ايكى ميلدن زياده‌در. فضلاى مؤرخين مدينه‌دن (امام سمهودى) حضرتلرى مسجد سعادتك باب جبريل عتبهٔ شريفه‌سندن مسجد قبانك قپوسى اشيكنه قدر اولان مسافه‌يى مساحه ايده‌رك يدى بيك ايكى يوز آرشوندن براز فضله كالديكنى بيلديرمشدر.

طولاً، آلتمش آلتيشر آرشون حدوده وينه طولاً اللى وعرضاً يكرمى آلتى آرشون ساحه‌يه مالك اولان بومسجد شريف ٩٥٠ سنه‌سنده جد امجد حضرت شهريارى سلطان سليمان خان قانونى زماننده مأمورين مخصوصه ارساليله و ١١١١ سنه‌سنده دخى سلطان مصطفى خان بن سلطان محمد خان دورنده معمار سليمان بك معرفتيله تجديداً تعمير وترميم قلنمشدر.

١٢٤٤ سنه‌سنده دخى سلطان محمود خان ثانى حضرتلرى طرف شاهانه‌لرندن مهندس (عزت) افندى ايله بنا امينى (وحيد افندى) مدينهٔ منوره‌يه ارسال ايديله‌رك قبه‌لريله ديوارلرى تجديد ايدلديكى كبى مشتملاتندن دخى برخيلى محلى اعمار اولنمشدر.

قبا قریه‌سی وقتیله (بئر قبـار) نامیله معروف ایکن بئر مذکورك شئامتنه مبنی قبار ، قبایه تحویل ایدلمشدر .

*
* *

وقایع حسنه‌دن اوله‌رق بوسنهٔ مبارکه‌ده ولادت باهرالسعادت حضرت خلافتپنـاه اعظمی یوم مجدت توأمی دخی ۱۱ ایلوله شرف مصادفدر . شو حالده یوم مذکور [صالی] تاریخ هجرت سنیهٔ محمدیه‌یی جامع اولمق حسبیله مبدأ تعالئ اسلامیان وولادت میمنهٔ حمیدیه‌یه مقـارنتی ذریعهٔ متبرکه‌سیله‌ده منشأ سـعادات عثمانیان اولان هرایکی یوم فیروزك فیوضـات جلیله‌سنی احتوا ایده‌جکدر . باخصوص ایکی تاریخ مسـعودك « لیلهٔ برات » عمیمة البرکاتی تعقیب ایلمسی هروجهله استسـعاد ایدیله‌جك تصادفات جمیله‌دندر .

*
* *

ایلول ماهتابی . دون کیجه ینه اولکی شعشعهٔ دلاراسـیله شهرمزك سمای صافنده فروزان ، هله قرتال قییلرندن منظور اولان اعتلای منورانه‌سی اك لطیف صفحات التماعندن بری عد ایدلسه شایان ایدی . خفیف برروزکارك صولرك یوزنده پیدا ایتدیکی اینجه چیزیکلره وارنجه‌یه قدر کذرکاه انعکاسـنه تصادف ایدن هرشیده لرزش سیمایی آکدیران برجنبش نوظهور کوریلیور ، بوکذرکاه تاکورفز مدخلنه قـدر اوزانه‌بیلمك اسـتعدادینی محرز عریض ، متلاطم ، یره ایتمش برکهکشـان سیمینی آکدیرییور ، انحنای نظره فریبی ، چشم خیال‌اوکنده پارلادقجه انسـان آطه‌لری صـاره‌جق ، اورالرك سـواحل

معوجه‌سنی کموش رنکنده انجلاپذیر لطافت ایده‌جك برجریان نورانی اولدیقنه اینانمق ایستیوردی .

بو کوزللك ، سمانك کیجه‌لین عرض ایتدیکی بو تماشای علوی ، کونشك برسطح سکون پروردن عکس ایتدیکی بوضیای شعر آفرین آره‌سنه تك بریلکنلی صیقیشمش، بادبان ابیضی عادتا برماهتاب شناور کسیلمش ایدی . بوجالامش . یوریه‌میوردی. فقط بویله برانکشاف بالاترین آلتنده یوریَنیرمی؟

سکون ، لیالیٔ مقمره‌نك روحه بخش ایتدیکی بودوای مؤثر سواحله‌قدر تأثیر ایدرك امواج‌وارده‌دن یالکز برفیصلدی ایشیدیلیور ، فقط یاوری برعوعوه‌زن ، آرد آیاقلری اوزرینه اوطورمش ، کسیك ، بعضاً بر ، بعضاً ایکی اوچ هجالی آوازیله سویلنوب طوریور ، نظر ، اك زیاده شفاف برواسطهٔ متنوره آره‌سندن کچه‌رك آطه‌لرك بنك بنك پارلاق ، منور ، متجسم طوران سیاهیٔ اشکالنده برشیلر آرارکبی طولاشیوردی .

هوا ، نه‌صیجاق نه‌ده سرین . یالکز براز رطیب . افق، تا اوزاقلره‌چکیلمش. جبال متقابله بر رسحاب ییغینی کبی مرئی. براز اوته‌ده دالیانك صاریشین شعلهٔ ثابته‌سی یاقاموزلانیور . بلدهٔ معظمه‌نك نواحیٔ علویه‌سنه طوغری ایچ طرفنه اینجه بیاض‌تول قابلی برپردهٔ لاجوردی کریلمش طوریور .

نه‌محتشم کیجه. بتون ظواهری‌زواهرطبیعیه‌ایله دونانمش. لطافت مألی سمایه ، زمینه منتشر ، مجمل ومفید ولکن سراپردهٔ وجدانه قدر نافذ . وجود آره‌صیره تیتره‌دکجه لطف احساسی تمادی ایدییور .

آرتق آچیقده كچن ماهتابه وداع . آرتق لیال آتیه‌ده قمرهاله‌دار اوله‌رق طولوب كوچوله‌جك، سیسلر ، رطوبتلر ، بخارلر ضیاسنه حائل اوله‌رق یاغمورلر ، روزكارلر صفای تماشاسنی اخلال ایده‌جكدر .

مدینهٔ منوره

بدرقهٔ سبیل هدایت ورهنمای صراط مغفرت افندیمز حضرتلرینك ۱۳۷۸ نجی دور سنویٔ ولادت سنیه‌لرینه شرف مصادف اوله‌جق اولان سنهٔ هجریهٔ آتیه ربیع الاولنك اون ایکنجی لیلهٔ متیمنه‌سی دخی «تاریخ مآثر اسلامیه» ده الی الابد منقوش ومسطور قاله‌جق بروقعهٔ خیریه ایله نشاط افزای قلوب موحدین اوله‌جقدر. بووقعهٔ خیریه ذات قدسیت سمات حضرت رسالتپناهینك خلیفهٔ صدیق سیرتی بولنان امیرالمؤمنین وامام المسلمین افندیمز حضرتلرینك یدمؤیدهٔ تقوی پرورانه‌لریله تأسیس وانشاسنه بدأ ومباشرت ویاوریٔ توفیقات صمدانیه ایله اکماله احراز موفقیت بیوره‌رق عالم اسلامه اهدا ایلدکلری حجاز خط عالیسی قسم اول ومهمنك یعنی شام ـ مدینه خط کبیرینك کشادیدر.

سابقون خلفای اسلامیه‌دن هیچ برینه میسر اولمیان بومظهریت خداپسندانه‌نك مجرد خلیفهٔ نبی محترم افندیمز حضرتلرینك هرحال وکارده عون وعنایت الٰهی‌یه توکل واعتماد وشادیٔ روان جناب پیغمبری‌یی موجب اوله‌جق افعال ممدوحه واطوار مستحسنهٔ دیانت کسترانه‌یی اعتیاد بیورمش اولملری مکافات جمیله‌سی اولدیغی آزادهٔ اشتباهدر. بوجهتله خط عالینك

عتبهٔ رسول اکرمه قدر فرش واعلا ایدلمسندن متولد اولان برکات دنیویه ومحسنات فعلیه‌نك جمله‌سی معاشر اسلامی بردها مسرور ایده‌جکی کبی ذات اقدس حضرت خلافتپناهی‌یی دخی عنداه قات‌قات مأجور وعندالناس الی یوم‌النهایه مبرورقیله‌جقدر.

مع‌هذا مدینهٔ منوره دخی موفقیات واقعه‌دن حصه‌دار افتخار اوله‌جق ، یعنی تاریخ تأسیس ومعموریتی نقطهٔ نظرندن دردنجی دورهٔ تکاملنه دخول ایده‌جکدر .

عمومك معلومی اولدیغی اوزره بلدهٔ مبارکه خطهٔ حجازیه‌نك ایکنجی شهر مشهوریدر .

صورت تأسسی حقنده موجود اولان روایات ، تاریخك (بعدالطوفان) قسمنه عائددر . مؤسسلری حقنده‌کی روایات اولدقجه قاریشیق وپردهٔ مجهولیت آلتنده مستور اولمغله برابر ینه قیمتداردر . بعض مؤرخینه کوره احفاد نوحدن وعربجه متکلم برفرقه افرادندن « یثرب بن عبیل بن عوص بن سام » ویاخود « یثرب بن قائنة بن مهلائیل بن ارم بن عبیل بن عوص بن سام » وبعضلرینه نظراً « عملاق بن ارفخشد بن سام » نامنده بری عائله‌سیله برابر بودیاره کلمش وبرمدت آرام ایتدکدن صکره بورا مضافاتندن اولان (جحفه) اسمنده‌کی محله کیتمشدر . ایشته بواوچ روایتدن صوکنجیسی اولان عملاق ، تاریخه « عمالقه » نامنده برقوم ذکر ایتدیرییور .

قوم مذکور ، بنی اسرائیلك مصردن خروجندن اول موجود ایدی . حتی مصر قدیم تاریخنده « هیکسوسلر » دیه‌یاد ایدیلن افراد متسلطه‌نك ده بونلر اولدقلری مظنوندر . دیکر

طرفدن بونلرك (عمليق) نام شخصك ذريتی اولوب بحرين، عمان ومدينه طرفلرنده ساكن اولانلرينه (جاسم) دنيلديكی وبرقسمنك (بنی ارقم) نامنده‌كی سركردهٔ رياستنده اوله‌رق نجد طرفلرنده بولندقلری كبی قديماً مصرده اون اوچنجی سلالهٔ فراعنه‌يی تشكيل وآثوريا جهتلرنده دخی برحكومت تأسيس ايلدكلری مرويدر. انبياء بنی اسرائيلدن يوشع، داود عليهما السلام زمانلرنده وقوع بولان محاربانك بونلرله اولديغی روش رواياتدن مستبان اوليور. حتی بركتاب معتبرده دينيوركه:

(ابن شيبه) نك حضرت (جابر) دن روايت ايلديكی حديث شريف حكمنه نظراً طوائف عمالقه‌نك مدينه‌ده اقامتلری بنی اسرائيلدن مقدم اولمق اقتضا ايدر. چونكه حضرت موسی عليه السلام برادری هارون عليه السلام ايله يثرب زمينه اوغراديغی زمان هجوم عمالقه‌دن امين اولمق ايچون جبل (احد) ده اختفا ايتمش ايدی.

كتب تاريخيهٔ عربيه‌دن بعضلرنده دخی بلده‌نك مؤسس اولی (بنی ارم بن سام بن نوح) سلاله‌سندن (يثرب ابن قانيه) اولديغی مذكوردر. يثرب كلمه‌سی، هجرت سنيهٔ حضرت محمدی‌يی متعاقب طرف ذيشرف جناب رسالتپناهيدن اسمنده‌كی هجنت سببيله ترك ايدلمسی امر بيورليه‌رق «طيبه» و«طابه» يه تحويل بيورلمشدر.

مدينهٔ منوره‌يه تخصيص ايديلان اسامی پك چوقدر. (مجدالدين لغوی) نام ذاتك تدقيقاتنه كوره يوزی متجاوز

اولوب قرآن كريمده واحاديث شريفهده اوصـاف مقبوله‌سنى تبييناً وارد اولانلريله بالاستحسان موضوع اولانلرى بروجه آتيدر:

(ارض الله ، ارض الهجره ، اكالة البلدان ، اكالة القرى ، الايمان، الباره ، بره ، بحره ، بحيره، بحيره؛ بلد ، بيت الرسول، الجنه ، حبيبه ، حرم ، حرم رسول الله ، خيّر ، خيره ، الدار ، دارالابرار ، دارالاخيار ، دارالايمان ، دارالسلام ، دارالسنه، دارالسلامه، دارالفتح، درع الحصينه، ذات الحجر، ذات الحرار، ذات النخل ، سيدالبلاد ، شافيه ، طابه ، طيبه، طيّبه، طائب، مطيّبه، طبابا، ظيابا ، ظبابا ، عاصمه، عذراء ، عرّا، عروض ، فاضحه ، قريه ، قرية الانصار ، قبة الاسلام، قرية الرسول؛ قلب الايمان . متبوئ الحلال والحرام مباركه ، مبين الحلال والحرام ، مجبوره ، محبه ، محببه ، محبوبه ، محبوره ، محرمه ، محروسـه ، محفوفه ، محفوظه ، ممتـازه ، مدخل صدق ، مدينه ، مدينة الرسـول ، مرحومه ، مرزوقه ، مسجد الاقصى ، مسكينه ، مكينه ، مهاجرالرسول ، مسلمه ، مضجع الرسول ، مرجيه ، مقدسه ، مقر ، مكتتان ، موفيه ، ناجيه ، نبلاء ، نجر .)

اسماء مذكوره‌دن ماعدا تورات شريف ايله كتب مقدسه‌دن منقول اوله‌رق :

جابره ، جبار ، جبابره ، جبار واوچ درلو قرائته احتمال اولملق اوزره : سلق ، قاصمه ، هزراء ، هز

صورتلرى موجوددر .

دیکر جهتدن (یثرب) لفظی حقنده شویله برفقرهٔ توضیحیه دها موجوددر:

(جناب (ابوعبیده) عندنده یثرب، مدینه‌نك کافهٔ جوانبنه و (ابن عباس) حضرتلرینه کوره یالکز برناحیه‌سنه دینیرکه ناحیه (جرف وفناء) دینیلن موقعلرك آره‌سنده کائن اولان محلدن عبارتدر.

زمانمزده (یثرب) مشهد حمزه «رضی‌اعنه» جهتنده و (برکة‌المصر) لك طرف شرقیسنده‌کی (عین‌الازرق) یاننده برموضع اسمیدر. بوموضع (اثاب) دیمکله معروف اولان خرما باغچه‌سی اولوب ذاتاً (نبی حارثه) قریه‌سنك عرصه‌سی ایدی. یوم‌الاحزابده (واذقالت طائفة ...) آیت کریمه‌سی ذکر اولنان موضعده نزول ایتمش وقریش مشرکاری ضرب خیام احتشاد ایلمش ایدی. بوتقدیرجه (یثرب) یالکز برقریه موضعنك یعنی سالف‌الذکر خرما باغچه‌سی محلنك اسمی اولمق اقتضا ایدر ایسه‌ده نبی ذیشان افندیمز حضرتلری (زباله) موقعنده الآن «یثرب» دنیلن ناحیه موقعنه یثرب اطلاقیله ذکر اولنان آیت کریمه‌نك منافقین مدینه حقنده نازل اولدیغنی ایما بیوردیلر.

* * *

عمالقه‌نك اضمحلالندن صکره (یثرب) ده بنی اسرائیلك ساکن اولدقلری محققدر. فقط ظهور اسلام نقطهٔ نظرندن باقیلدیغی تقدیرده (اوس) و (خزرج)ناملرنده ایکی قبیله‌نك اهمیت فوق‌العادیه مالکیتلری کوریلور. چونکه قبل‌الهجره وقوعاتنه دائر تاریخك ناطق اولدیغی معلوماته کوره:

(رسول اكرم هرسنه حج موسمنده و (سوق عكاظ) پنايرى ايامنده (مكه) خارجنه چيقوب اطرافدن كلن قبائل ايله كوريشه‌رك آنلرى دين اسلامه دعوت ايده‌كلديكى كبى نبوت سنيه‌لرينك اون برنجى سنه‌سى موسم حجنده دخى خارج مكه‌يه چيقدى . (عقبه) قربنده مدينه اهاليسندن بر جماعته راست كلدى . بونلر مكر (خزرج) قبيله‌سندن ايمشلر. خزرجيلر ايله نبئ محترمك منسوب اولدقلرى هاشميلر بيننده ايسه قرابت صهريه وار ايدى . زيرا جد رسول مجتبى (عبدالمطلب)ك والده‌سى كه (سلمى) خاتوندر، آنك عشيرتى اولان (بنى نجار) اشبو خزرج قبيله‌سنك برشعبه‌سى ايدى . رسول اكرم اول جماعته :

— سز كيملرسكز ؟

ديه صوردى .

— خزرج قبيله‌سندنز، ديه جواب ويرديلر. رسول اكرم حضرتلرى آنلره برمقدار قرأن كريم تلاوتله دين اسلامه دعوت ايلدى . آنلرده همان ايمان ايده‌رك حضور نبويده كلمهٔ شهادت كتورديلر. ذوات مشاراليهم (ابوامامه اسعد بن زراره) ايله (رافع بن مالك) و (عوف بن حارث) و (قطبه بن عامر) و (عقبه بن عامر) و (حارث ابن عبداه بن رياب) ايديلر . ايشته انصاردن اول باول شرف اسلام ايله مشرف اولان بو آلتى ذاتدر . بونلر موسم حجدن صكره مدينه‌يه كلديلر ودين اسلامك انتشارينه سعى وغيرت ايدر اولديلر . بوجهتله دين اسلام خزرجيلر بيننده كركى كبى منتشر اولدقدن باشقه (اوس) قبيله‌سنه دخى سرايت ايلدى .)

قیدی غایتله مهمدر .

(خزرج) ایله (اوس) اشراف عربدن ایکی برادردر . بو ایکی قرداش خطهٔ یمانیه‌ده (سباء) قطعه‌سنك مرکز قدیمی اولان (مأرب) بلده‌سی متمولین وا کابرندن (عمرو مزیقیا) نامنده برینك طوروندریدر . (عمرو مزیقا) (ارض سبأ) دن برابرنده (بنو آزد ، آل وداعة بن‌عامر ، بنو خزاعه ، اوس وخزرج ، آل جنفه ، آل غسان ، آل سدیر ، آل خزیمه) نامرنده‌کی قبائل ایله هجرت ایتمش وبونلردن بنو خزاعه (بطن مکه) ، اوس وخزرج (یثرب زمین) ، آل جنفه‌و آل غسان (بصره) ، آل سدیر (شام) وآل خزیمه دخی (عراق) طرفلرنده تمکن ایله‌مشدر .

عمرو مزیقیا اوغلی (ثعلبه) وافراد قبیله‌سی ایله برمدت مکه‌ده اوطوردقدن صکره وفات ایتدیکندن (ثعلبه) ارض حجازده کندی نامنه منسوب دیارده توطن ایتمش وصکره‌لری (اوس) ایله (خزرج) مدینه طرفلرینه کیتمشلردر . مرور زمانله اوس وخزرجه منسوب اولان ایکی قبیله افرادی بویرلرده شهرت آلدیلر ، بومناسبتله (بنی نضیر) و (بنی قریظه) وسائرناملرله متعارف اولان قبائل یهود ایله آره‌لرنده مناقشات وقوعه کله‌رك نهایت الامر (یثرب) ده صاحب نفوذ اولدیلر . بونلر دخی برمدت صکره (بنو عبد الاشهل ، بنو ظفر ، بنو واقف ، بنو سلیم ، جعادره) دیه مشتهر اولان بنو وائل ، بنو امیه ، بنوعطیه وبنوسعد ، بنوحطمه ناملریله مدینه‌نك آلت طرفلرنده وخزرجلیلر دخی بنی حذاره ، بنوسالم ، بنو حبلی ، بنوسلمه

بنو عبيد ، بنو حرام ، بنی نجار ، بنی ساعده ، بنو عذاره واخ دخی جوار مدينه‌ده محال مختلفه‌ده استقرار ايدرك انتشار اسلامه قدر بو صورتله ايام كذار اولمشلردی . (بنی خزرج) ك هجرتدن اول اسلامه كلدكاری وانصار كرامدن اولدقلری معلومدر . حتی قبل الهجره (عقبه) بيعتندن صكره دين اسلامك مدينه‌ده سرعت انتشارندن طولايی رسول اكرم افنديمز حضرلری قرآن كريمی تعليم و آداب اسلاميه‌يی تفهيم ايتمك اوزره (مصعب بن عمير) نام ذاتی كوندرمش و بو ذات تلقينات هدايت كارانه‌سيله ايكی قبيله افرادينی كاملاً مشرف بالاسلام ايلمشدر.

ايشته هجرت سنيهٔ محمديه‌يه قدر مدينهٔ منوره حقنده مندرج اولان معلومات تاريخيه‌نك خلاصه‌سی .

*
* *

هجرت سنيهٔ محمديه اهل ايمان ايچون مبدأ تعالی اولديغی كبی بلدهٔ يثرب ايچون دخی مبدأ تنور اوله‌رق اوزمان سعادت نشاندن بری (مدينة الرسول) ديه ملقب اولمش وعالم اسلامك ايكنجی بلدهٔ طاهره‌سی اتخاذ ايدلمشدر .

فخر كائنات افنديمز حضرتلری هجرت سنيه‌لرندن اون بر سنه صكره دعوت الهيه‌يه اجابتله قرب يزدانه معاودت بيورمشلردر . مدينهٔ منوره بو مدت ظرفنده مركز اسلام اولديغی كبی ابوبكر الصديق ، عمر الفارق ، عثمان ذی النورين حضراتی زمانلرنده دخی قبر سعادت نثار پيغمبری‌يی احتوا ايتمك شرف عوالم بهاسنه ضميمةً بو شرف مركزيتی محافظه ايله‌مشيدی .

زمان خلافت جناب عليده ايسه مركز خلافت (كوفه)يه انتقال ايله‌مشدر . بعده (شـام) ه وآندن صكره (بغداد) ه انتقال ايدن مركز خلافت ، النهايه يد مؤيدۀ حضرت سليم كامران ايله دربار شوكت قرار سلطنته نقل ايدلمشدر .

جناب رسـالتپناه افنديمز حضرتلرى فتح مكه‌يى متعاقب اصحاب كرامدن جناب (عتاب) ى بلدۀ معظمه واليلكنه تعيين بيورمشلردى . مكۀ مكرمه امارتى ٣٥١ سنۀ هجريه‌سنده تأسس ايده‌رك امر اداره‌سى سـادات اشرافك يدينه تفريق ايديله‌رك اداره ايدلمش ايسه‌ده قطعۀ حجازيه وحرمين الشريفينك خلافت عثمانيه‌يه انتقالنه دكين ولات منصوبه بعضاً مكه‌ده وبعضاً مدينه‌ده اوطورورلردى . حتى (روضه) قصر مشهورنده امانات مقدسه ايله بيت معظم آناختارينى جنتمكان ياوز سلطان سليم خان اول حضرتلرينه تقديم ايدن (شريف ابونمى) دخى قطعۀ حجازيه امارتيله بكام بيورلمشيدى .

بوكونكى كون مدينۀ منوره حجاز ولايته‌ملحق برسنجاق مركزيدر ، شيخ الحرم ومدينۀ منوره محافظى عنوانلى وطرف دولت عليه‌دن منصوب ايكى مأمور ايله‌اداره اولنور . (ينبع البحر) و (الوجه) نامارنده ايكى قضاسى واردر . مكۀ مكرمه‌نك ٣٤٠ كيلومترو شمالنده وينبع البحرك ٢٠٠ كيلو مترو شمال شرقيسنده اولوب حجاز خط عاليسنك شـامدن اعتباراً ١٣٠٣ نجى كيلو مترو سنده‌در . (قاموس الاعلام) ك ويرديكى معلوماته كوره :

(اوچ طرفدن طاغـلرله محـدود اولديغى حالده جنوبه طوغرى اوزانان آز متموج ومنبت براووه‌نك كنارنده‌در .

اهالیسی ۲۰,۰۰۰ راده‌سنده‌در ، شهر بیضی الشکل اولوب ٤٠ قدر قله‌سی ٤ قپوسی اولان کوزل و ۳۰ متره مرتفع برسور ایچنده‌در . شهرك وسطنه قریب محلده روضهٔ مطهره‌یی ومسجد جناب نبوی‌یی حاوی حرم شریف بولنوب بویی ۱٦٥ واکی ۱۳۰ آدیمدر . حرم شریفك درت طرفی ستونلر اوزرینه مبنی رواقلرله محاط اولوب جنوب جهتنك ستونلری ۱۰ غرب طرفنده‌کیلر ٤ وشمال ایله شرق جهتنده کیلرده ۳ صیره‌در . حرم شریفك جنوبنده مرمرلرله و آلتون یازیلرله مزین (باب السلام) اسمیله مصنع برقپو واردر . حرم شریفك جنوب شرقی کوشه‌سنده روضهٔ مطهره بولنیورکه داخلاً خارجاً انواع ذی قیمت زینتلرله مزین اولوب فخر کائنات افندیمزله حضرت ابوبکر الصدیق وعمر الفاروق (رضهما) نك قبر شریفلرینی شاملدر .

استطراد — ایشته اوکمزده‌کی ولادت سنیهٔ محمدیه روز میامن افروزنده حجاز خط عالیسیله بلدهٔ مقدسه‌یه اعزام بیوریله‌جق هیئت مخصوصه وزوار اشبو روضهٔ مبارکه حضورنده صف بستهٔ احترام اوله‌رق خط عالینك مؤسس عالی تباری خلیفهٔ صدیق سیرت وامیرالمؤمنین فاروق معدلت افندیمز حضرتلرینك روح اطهر جناب سیدالمرسلینی خشنود ایلین مآثر دیانتکارانه‌لرینی بالتذکار حق احق ملوکانه‌لرنده روحانیت جناب خاتم الانبیادن تضرع واستشفاع ایده‌جکلردر .

*
* *

مدینهٔ منوره خانه‌لری کارکیر ومرتفع واکثری درت بش

قاتليدر . سوقاقلرينك اك كنيش وكوزل جاده‌لرى حرم شريفدن شام ومصر قپولرلرينه قدر ممتد اولانلريدر . چارسو بوجاده‌لرك برنجيسنده‌در . جنتمكان قانونى سلطان سليمان خان طرفندن مكمل برصو يولى انشا اولنه‌رق (قبا) دن مقدار كافى صو آقيدلمش اولديغى كبى قيولرى دخى بولدر . شهرك ايكى فرسخ شمالنده غزاى مشهورك محل وقوعى اولان « احد » طاغى بولنور. داخل شهرده ١٠ مسجد، ١٧ مدرسه ، بررشديه ، ١١ صبيان مكتبى ، ١٢ كتبخانه ، ٨ تكيه . ٩٣٢ دكان ومغازه ، ٤ خان ٢ حمام ، ١٠٨ رباط موجوددر .

(مرأت الحرمين) ديبوركه :

مدينهٔ منوره‌ده نواحى اهاليسيله برابر تخميناً ٣٠ بيك نفوس اولديغى مروى ايسه‌ده بونلرك ايچنده اصح روايات حكمنجه انصار كرام حضراتى ذرياتندن اليوم يالكز براركك ايله برقاچ قادين موجود اولوب ماعداسنك اجدادى مجاورت صورتيله بلاد اطرافدن كلوب توطن ايتمشلردر . طوغوب بيوين مجاورزاده‌لر مدينهٔ طاهره اهالئ كرامندن معدود اولمق جهتيله نسلاً بعد نسل چوغالوب بيوك برجمعيت تشكيل ايده‌رك بر طاقمى اولاد برى (يعنى غرب طرفلرندن) ، بر طاقملرى اولاد سمهودى (يعنى خطهٔ مصريه‌دن كلنلر) وبر طاقملرى‌ده سائر اسملرله اشتهار ايلمشلردر .

مصاحبهٔ رمضانیه

کوندوزلری ایکندیدن صکره پای عزیمت، بایزید سرکیسنه توجه ایدییورز . نه‌ایچون ؟ ایشته بوراسی مجهول . برشی آلمق ایچونمی ! خیر . بویله اولسه سرکی بر کونده طام طاقیر قالیردی . زیرا ازدحامدن کچیلمیور . کورمك ایچونمی ؟ بر دفعه‌سی کفایت ایتمزمی‌یا ؟ باخصوص هرسنه کوردیکمز معمولات ومصنوعات . ینه اوقوقولی بهارجیلر ، سیغاره‌لقجیلر ، تسبیحجیلر ، رژی شعبه‌سی . اویله ایسه نه‌ایچون ؟ نیجه‌سی کوزه‌نك . رمضان شریف کوندوزلرینه مخصوص براعتیاد .

بایزید میدانی قدیمدن بری شهرك الك معروف برمحلیدر . دقت ایدیله‌جك اولورسه بو میدانه چیقان یوللرك جمله‌سی صنایع محلیه‌یه منسوب برطاقم اصنافه بازار تجارت اولمش اولدیغی آکلاشیلیر . اساساً چارسوی کبیرك بوراده بولنیشی میدانی بیوك بر آمد شده نسبت ایلمشدر . استانبولك یدی تپه‌سندن چنبرلی طاش ایله نورعثمانیه جامع شریفنك مبنی بولندیغی ایکنجی ودائرهٔ سرعسکری وسلیمانیه جامعنك پابرجای لطافت اولدیغی اوچنجی تپه‌یی بربرینه وصل ایدن ضلع مجسم اوزرینه مصادف اولمغله منظره‌جه دخی اولدنبری مشهوردر . حتی اسکی ، ایکی یوز سنه‌لك براثر تاریخی بوراسنی :

« جامعك ایچ حرم خارجنده اولان صحرا مثال حرم عظیمك جوانب ثلثه‌سنده دکاکین انشا ایدوب اصناف وارباب حرف ایچون برمطبخ ودارالضیافه ایله پیراسته وبردارمسافرین ایله خجسته برحرمدر . بوحرمك خارجی سراپا درخت منتهالر ایله مزیندر . اما اکثری شجرهٔ « توت » کونا کوندر. بواشجارك ظلنده نیجه بیك آدم سایه‌دار اولوب کفاف نفس ایچون نیجه بیك کونه اشیا فروخت ایدرلر وبوحرمدن طشره برعظیم میدان واردر ، سلطان بایزید میدانی دیرلر . جوانب اربعه دکاکین کونا کون ایله مزیندر . برطرفنده بایزید خانك یتمش قبهٔ عظیم برمدرسه‌سی واردر . بوجامعك ناظری شیخ‌الاسلاملر اولمسی حیثیتی ایله بومدرسه‌نك درسعاملری ذوات مشارالیهمدر . هفته‌ده برکره درس تقریر ایدرلر . طالبلرینه بهای لحمیه وشمعیه وضیفه‌لری ماه بماه واصلدر. زیرا غایت متین اوقافدر . وایکی بیك قرق خدامی واردر . جملهٔ موقتك علوفه‌سی شرط واقف اوزره زیاده‌در . زیرا ممالك اسلامده نه‌قدر کشتیبان وملاحان وار ایسه جمله‌سی سلطان بایزید خان موقتنه محتاجدرلر. زیرا جامع شریفك قبله‌سی کشف کرامت ایله [١] درست اولدیغندن جمله رئیسلرك قبله‌نمالری

[١] کتاب مذکور دیبورکه :
(جامعك اساسنه ابتدار اولندقده معمار باشی « پادشاهم محرابی نیجه وضع ایده‌لم » دیو استفسار ایلدکده بایزید ولی حضرتلری « شو آیاغمه باص » دیرلر . معمار باصدقده کعبهٔ مکرمه‌یی مشاهده ایتمکله همان آیاغنه قپانوب محرابه ابتدا قیلوب ینه محرابده ایکی رکعت صلات حاجت بایزید ولی قیلوب حسن اتمامی ایچون خیر ایله دعا بیوردیلر .

وساعت عيارلرى بوجامع محرابنده تصحيح اولنور . وجميع فرنكستانده علم نجومه مالك اولان استادان ميقاتلرينى وقبله نمالرينى جامع بايزيد خانده تصحيح ايدرلر ، مشهور آفاق برمحراب صحيحدر . »

شو صورتده توصيف ايتدكدن صكره جامع شريفك مظهريات قدسيه‌سندن اولان رغبات وزيارات ناسى دخى :

« غايتله روحانيتلى برجامعدر وچارسو وبازار ايچره اولديغندن روز وشب جماعت كثيره‌دن آرام يوقدر . كرات ايله واقع اولمشدركه برجماعت صلات عصرى ادا ايدوب بعدالسلام برجماعت دخى اقامته ابتدا ايدوب اولكى جماعته آيت الكرسى‌يى ورد ايتمكه مانع اولور . وحوض عظيمك موصلقلرى آقشامه قدر قپانميوب دائما جريان ايتمكده‌در . زيرا جماعتدن آرام يوقدر »

طرزنده تحكيه ايليوركه بوحال رمضان شريفلرده همان عيناً واقعدر .

براز يوقاريده بايزيد ميدانه چيقان يوللرك جمله‌سى صنايع محليه اربابنه بازار تجارت اولمش ايدى ديمش ايدك . چارسوى كبيرك قاشيقجيلر قپوسى ايله اوقجيلر باشى ، مركبجى قپوسى كاغدجيلر ، قرغانجيلر جهتى بومدعايى تماميله اثبات ايدر .

قاشيقجيلق مهمجه برصنعت ايكن ادخالات خارجيه‌نك كثرتندن ومعدنى قاشيقلرك تنوعاتيله برابر نسبةً اوجوز دوشديكندن طولايى تدنى‌يه يوز طوتمشدر . بركتابده مسطور اولديغنه كوره زمان سعادت نشان جناب پيغمبريده معلقه يوق

ایدی . حضرت نبی محترم صاغ الّریله تناول بیوررلردی . (تقی عجمی) نامنده برذات برقاشیق اعمالیله جناب رسالتپناهی‌یه تقدیم ایله‌مش ایمش . یقین زمانه قدر محل مذکورده اصناف مرقومه دکانلری کوریلیردی . قاشیقلری علی الاکثر بغه ، صوم ، قوقه ، آبانوز ، صدف ، کرکدان ، مانده بوینوزیله صیغیر طیرناغی ، زیتون ، هندستان جوزی قبوغی ، آردیج ، وعلی العاده یرلی قاشیقلر نامی تحتنده چمشیردن معمول یمك ، خوشابلق ، طاتلی ، قهوه قاشیقلری وکفچه انواعندن ومرجانلی یوارلاق ، ششخانه‌لی ، بقلوالی ، فستیقلی ، داللی ، ییغمه‌لی ، اویمه‌لی ، مهره منویشلی دیدکاری اشکالدن عبارت ایدی .

اوقجیلر باشی وقتیله ممالك عثمانیه‌ده اوق ونشان بعلیملرینك حائز اولدیغی اهمیته بناءً تأسیس ایدلمش براوجاغك مشروطه‌لرندن متشکل برمحله اولدیغی مظنوندر ، حتی یاسمن آغزلقلری وجلاسیله مشهور اولان متوفی اوقجی محمد دخی بوراده اقامت ایدردی . بونلر آت میداننده قدیم ینیچری تعلیمخانه‌سیله اوق میداننده آتیجیلر تکیه‌سنده وسائر محللرده‌کی تعلیمخانه‌لرده بولنورلردی .

میدانك مرکبجیلر قپوسی طرفنده‌ده یقین زمانه قدر اصنافك دکانلری کوریلیوردی . برینك یوزی قیرمزی لکه‌لی قرداشلك دکانی حالا کوزملك اوکنده‌در . بودکانده مرکب اعمالنده قوللانیلان بزیر ، چیره ایسی دوکمك ایچون برهوان ایله دکانك سوکه‌لرنده ، یانلرنده بوش ، طولو سیاه ، سرخ مرکب شیشه‌لری آصیلی طوروردی . شیمدی بواصنافدن

« جمال افندی » نامنده برذات قالمشدر . بودکانلرك عددی قرق قدر اولوب فقط افرادینك پك چوغی خانه‌لرنده ایشلرلردی . وقتیله سلطان سلیم قربنده کائن یکی چشمه قربنده (مرکبجی قادین) نامیله برقادینك مرکبیله (قزیل موصلق) محلهٔ قدیمه‌سنده برینك مرکبی پك زیاده شهرت آلمش ایدی . حتی شعرای کتابدن بری :

مرکب چوقدر استانبولده اما
قزل موصلقده‌کی غایتله اعلی

دیمشدر .

قزغانجیلر معلوم . بواصناف حالا اسکی نشئهٔ مساعیسنی محافظه ایتمش ایسه‌ده چینی دیدیکمز نه‌مایه قابلرله شهرمزده مؤسس بعض مغازه‌لر وسائر اوروپامعمولاتی انبارلری معادن عدیده‌دن معمول اوانیٔ طبخیه جلبنه باشلادقلرندن بونلرکده آز چوق ضرردیده اوله‌جقلری ملحوظدر .

*
* *

جامع شریف ، مطبوعیت معماریه‌سیله بنام اولدیغی کبی مناره‌لرینك موزونیتی ، تك شرفه‌لی اولمسی وآره‌لرنده‌کی آچیقلغك زیاده لکندن بالخاصه ماهیه ترتیبنده‌اك بیوك خطوط ومرسماتی احتوا ایده‌بیلمسی جهتیله‌ده معروفدر . (مناره) حقنده‌اوجه یازدیغمز فقرهٔ تاریخیه‌یه بوکونده (الدررالمنتخبات المنثوره فی اصلاح الغلطات المشهوره) نام غلطات کتابنده‌منظور اولان ایضاحاتی علاوه ایدییورز :

« مناره : ليالئ مباركه‌ده ايقاد قناديل واوقات صلاتی اعلان وندا ايچون اذان محمدی قرائت اولنان محل معروفك اسمی . كسر ميم ايله مستعملدر . عربيده فتح ميم ومدّ نون ايله (مناره) دن غلط اولوب فارسيده لفظ مرقوم اعراب محرره ايله كندی لسانلری كبی شيوعندن غيری اعراب محرر وحذف را وهـا ايله (مناره) و (منار) دخی ديرلر . خفی دكلدركه مناره‌نك اصلی موضع نور يعنی اوزرنده چراغ ايقاد ايلدكلری يوكسـك نسنه معناسـنه اسم مكان اولان (مفعله) وزننده (منوره) اولمغله واو حرف علت متحرك ، ماقبلی حرف صحيح ساكن نون ، واوك حركه‌سی ماقبلنه نقل اولندقده واو متحرك فی الاصل ماقبلی مفتوح آلان قاعدهٔ مشهوره‌سنه مبنی الفه قلب ايله مناره اولور . لكن صـلوتی ندايه مخصوص مكانه كسر ميم وسكون همزه وفتح ذال ونون ايله (مئذنه) ديرلر. كلمهٔ مرقوم كسر ميم ايله مفعله وزننده اسم آلت اولوب آلت اذان معناسنه‌در. ياخود اسم مكان اولوب مكان اذان اولور وهمزه‌سی سـاكنه وماقبلی مكسور اولمغله يايه قلب ايلمك دخی جائزدر . فارسيده محل اذانه بلافرق محرر اولان اسامئ ثلاثی اطلاق اولنور . »

مناره‌يه چيقوب ايتمكدن چتين دكلی ؟

مصاحبهٔ رمضانیه

طاول

یباںجی برکوش دقت، لیالئ معظمه‌نك اواخرینه طوغری شهرك اعماق مسکونه‌سندن کلن ونوعما برآهنك دورا دورك نغمات بلند وشوق افزاسندن بر ویا برقاچنی آکدیران صدای کوسدن مطلقا برشی آکلایه‌ماز. فقط بز آکلارز. عثمانلیلر بو آلتك اسکی صاحبیدرلر. حتی منسوبیتیله افتخار ایلدکلری سلطنت جلیلهٔ عثمانیه‌نك مفاخر جهان پسندانه‌سی میاننده بوصدای شهامت افزای خاقانی موجوددر. واضع بنیان‌دولت حضرت عثمان بی‌مدانی هنوز اوتوز بش یاشلرنده برسرور عالی مقام ایکن طینت پاکیزهٔ همایونلری آثار نجدت نثارندن اولان مردلك وخیر خواهلق خصلت کزیده‌سی مکافاتی اوله‌رق کندیسنه (٦٨٧) تاریخ هجریسنده سلجوقلردن برروایتده (غیاث الدین مسعود ابن کیکارس) ودیکر روایتده (سلطان علاءالدین فرامرز) طرفندن (قره‌جه بلبان) وداعتیله بیاض برسنجاق، طبل، نفیر، علم وشمشیر وشاهانه برثوب مطلا وبراسب بی‌همتااهدا وسنهٔ مذکوره ذی‌القعده‌سنك اون‌یدنجی کونی امارتی تصدیق اولنه‌رق ایکندی نمازندن صکره نوبت تعبیر اولنان طبل وسورنا ایله حکومتی اعلان وندا اولندیغی

معلومدر . حتى صحائف تاريخده مذكور اولديغى اوزره : « هرايكندى نوبتى مهترخانه‌سنك حين ضربنده عثمان خان غازى حضرتلرى تشكراً قيام بيورر ونوبتك ختامنه دكين قائماً طوررلر ايمش. بوسنت عثمانيه فاتح سلطان محمد خان عهدعاليسى اواخرينه قدر دوام ايتمشدر . »

آثارقديمهٔ عثمانيه‌دن (قوانين تشريفات) نام مجلهٔ كزيده‌ده منظور اولان ولطافت مآلى وبحثه موافقتى حسبيله حقيقةً ديكلنه‌جك مطالعاتدن متشكل بولنان سطور آتيه تاريخ موسيقى‌يه عائد برخيلى تدقيقاتى محتويدر :

(پادشاهلر ايچون بعض آلات وعلامات وشكل وقيافته متعلق نيجه طورلو (درلو) زينت وهيئات واردركه علو قدر وارتفاع شان وجلالت ومجد وعنوان اقتضاسيله سائر خالقدن ممتاز اولدقلرى تبيين ايدلمك ايچون زمان قديمده وضع اولنمشدر. بوآلات وعلامات هراقليمده وهردولنده‌اصول حكمته مراعات ايله اختيار اولنوب قانون اولمشدر . ازجمله توغ وسنجاق والويه ورايات ومهترخانه ديدكلرى معنادركه (طبل) و(سورنا) و (بورى) و (زيل) و (نقاره) وسائر بومقوله اصوات عظيمه‌سى اولان آلاتدر . قنالى زاده على افندى مرحوم (اخلاق علائى) ده تأثير موسيقى‌يى مفصلاً بيان ايتمشدركه ايكى قسمدر . قسم اول نسب موسيقى اوزره بروجهله تركيب وآلاتى بروضع هندسى اوزره تصنيف اولنمشدركه حركت شوقيهٔ نفوسى جانب لذته منجذب ولذايذ مشتهيات سمتنه منسحب ايليه . بوقسم هواى نفسه ملايم اولمغله (آلات طرب)

تسمیه اولنمشدر . لسان علمای شرعیه‌ده مخترعات شیطانیه‌دن عد ایدیلن آلات لهو بونلردر . قسم ثانی دقائق نسب موسیقی ایله شویله تصنیف اولنمشدرکه شوق نفسی ینه تحریك ایلیه اما لذات طرفنه جذب ایتمیوب بلکه غیرت وهیبتله ممتزج برکونه جولان ویره‌که روح کندی ذاتنده برعظمت وحس وکماله متعلق برحالت ملاحظه‌سیله اقراننه غالب ومعارضلری دفعه طالب اولوب هم قلبه استیلای سرور ، هم تفوق اقران وقهر اعدایه استعدادی حصوله کله . ازجمله (کوس) و (طبل) و (بوری) و (کرنای) و (زیل) مثللو آلات بوفائده ایچون موضوعدر . لکن بوقسمدن اولان آلات اصلیه صداسی زیاده مهیب اولمغله نفس بونلری استماع وتلقی یه ومسارعت قبوله چندان مطاوعت ایتمز . حکمای اطبا خسته‌لره شنیع الطعم وکریه الرائحه شربت ویامعجون کبی دوا ویرمك اقتضا ایتدکده طعمنی ستر ایده‌جك بعض ادویهٔ لذیذه ورائحه‌سنی طویورمیه‌جق عقاقیر طیبه الحاق ایدوب ویررلر. بوفنك حکماسی دخی نفوسه تأثیر بلیغی اولان اصوات مسموعه‌ده بوحیلهٔ فلسفیه‌یی استعمال ایتمشلردر . مثلا (سورنا) یی (نی) ایله بوریدن تولید ونقاره‌یی کوس ایله دفدن انتزاع وتصنیف وسائر آلات مشجعه ایله تمزیج وترتیب ایلیوب مزاج نفسه لذیذ وموافق برتألیف غریب ایتدیلرکه الآن « مهترخانه » دیدکاری معنادر .)

*
* *

شرقك تاریخ قدیم موسیقی حقنده مدون آثارینه ومطالعات ونتایج تدقیقاتنه کوره آلات بسیطهٔ عتیقه درتدر : (نای)

صور قرن دینیلن (بوری) ، (رباب) و (دنبلك) در . بزم طاولز بودنبلکدن ظهور ایتمشدر . حتی اثر مذکور بودرت آلت بسیطه‌دن اختراع ایدیلن سائر آلات موسیقیه‌یی تعداد ایتدیکی صیره‌ده طاول حقنده دییورکه :

(دنبلکدن دخی اشکال غریبه و آلات عجیبه تولید ایتدیلر. کاه اجسام معدنیه‌دن عظیم الجثه مغرفه‌لره (کفچه) دریلر قاپلایوب مضراب جسیم ایله ضرب ایدوب (کوس) دیدیلر . کاه اجسام معدنیه‌ده معتدل الجثه ظرفلره دری قاپلایوب انکشته بدل ایکی عصا ایله نقر ایدوب (نقاره) دیدیلر . کاه تحته‌دن تدویر اولنمش عریض چنبرك طرفیننه دری قاپلایوب زیاده صدا ویرسون قصدیله برچوب رفیع وبرطرفنه مشت واری مضراب غلیظ ایله ضرب ایدوب (طبل) دیدیلر وکاه بویله برچنبر خفیفك برطرفنه جلد قاپلیوب ضربات کف ایله ضرب ایدوب (دف) دیدیلر. کاه بودفك دقهٔ چنبرینه حدید سلاسل پارچه‌لری وضع ایتدیلرکه زیاده‌جه صداویره . الآن بلاد حجازده وبوسمتلرده چنکانه‌لرك دفلری بویله‌در . وکاهیجه بودفلرك چنبرلری دلنوب معدنی پوللردن چفته مدور جلاجل کچیروب افراط اوزره صدا ویرسون دیو جلد یرینه مدبر ومدبوغ ترشه‌لر قاپلایوب « دائره » دیدیلر .)

ایشته طاولك آبا واولادی شو صورتله تشکل ایتمشدر .

غربك آنسیقلوپه‌دیلریله تاریخ آلات موسیقیه‌سنده محرر اولان معلومات ایله شرقك بونوع خرده آثارنده مندرج ملتقطات آره‌سنده اکثریا برمباینت کوریلیر . معهذا شرق کندیسنه

خاص اولان اختراعاتی ینه کندیسنجه اتخاذ ایتدیکی مبدألره نسبتله بیان ایدرك توضیح کیفیت ایدییور . مثلا طاول ویاطبلك بدایت ایجادی حقنده :

(زمان ادریس علیه‌السلامدن طوفانه کلنجه اولان حکومتلرده کمانه (یعنی رباب) وکوس شکلنده دنبلك دیدیکمز (مغرفه) وبوری دیدیکمز (صور) استعمال اولنوردی . بعده عصر (جمشید) ده (طبل) و (سورنا) پیدا اولمغله آنی دخی استعمال ایدر اولدیلر . زمان موسویده بنی اسرائیل دولتلرنده بوینوز بوری استعمال اولنوردی . حتی تورات مترجملری بیننده مشهوردر : بنی اسرائیل (حلب) قربنده کائن (اریحا) شهرینی محاصره ایتدکلرنده ظفر ممکن اولمیوب اول بوری چالان شخصلر نبیلری اشارتیله بوریلرینی نفخ ایدرك شهری یدی کره طواف ایتدکلرنده شهر ایچنده اولان خلقی خسف اولنمشلردر . (عمالقه) و (فراعنه) دولتلرنده سائر آلات دخی جسته‌جسته ظهور ایتدی دیرلر . (کشتاسب کیانی) دولتنده موسیقی‌یه افراط ایله اعتنااولنوب اکثر آلات موسیقیه‌یی پیدا ایتدیلر . (افلاطون) مشهور ارغنونی پیدا ایلدی . زمان مسیحدن صکره ملوك نصاری بیننده متعارف اولان آلات کریهةالاصوات حدوثی مشهوردر . دولت علیهٔ اسلامیه ظهورنده بومقوله اصوات وآلات لذات نفسانیه‌یه مبنی امور منکره‌دن اولمغین متروك قالوب اصلا استعمال اولنمازدی. آنجق مکه‌ومدینه وبادیهٔ عرب خلقی بیننده سورلرده وجمعیتلرده‌واعیادده‌کمانه ودف بی‌جلاجل ومغرفه‌قوللانورلردی .

سلچوقیلر دولتنده سائر آلات موسیقیه متروك قالوب طبللرك جوفنه زیللر کبی کونا کون صدا ویرر شیلر وضع ایدوب اویله چالمشلردر . حتی عثمان خان غازی‌یه (علاءالدین سلچوقی) طرفندن منشور ایالت ایله کوندریلن طبل معروف که الآن (بروسه) ده اورخان غازی تربه‌سنده معلقدر . سیر ایدنلر نه عجب اصوات غریبه‌یی جامع شیدر بیلیرلر . کیدرك حالا استعمال اولنان (مهترخانه) ترتیبنده قرار ایتمشدرکه بوندن الطف ومستحسن اولمق ممکن اولمامق کرك)

دیدیکی حالده آثار غربیه‌ده بونلردن حرف واحد بیله یوقدر . (لاروس آنسیقلوپه‌دی) سنده مندرج معلومات تاریخیه‌یه کوره نه (هومر)ك (ایلیادا) و (اودیسه) نامرنده‌کی آثارنده ، نه‌ده شاعر شهیر (پندا) ده طاوولدن بحث یوقدر . (اوری‌پید) ك (باقانت) نام اثرنده (باکوس)ك (فریجی)ده چالدیرمق عادتی اولدیغی ایچون کندی ملازمین اعتیاداتنه طبلی توصیه ایتدیکی محرردر . نظر تدقیق شو (فریجی) کلمه‌سندن برآنده تحسس ایدر . تصادفه باقك که میلاد عیسادن درت بش عصر اول معمر اولان (اوری‌پید) صدای طبلی بودیارده یعنی ساحهٔ ظهور عثمانیان اولان کوتاهیه وقره‌حصار صاحب سنجاقلری داخلنده چالدیرمش ومومی‌الیهدن بیك بوقدر سنه صکره نام جلادت اتسامی کنکرهٔ آفاقی طنین انداز عظمت ایله‌ین جناب عثمان دخی اودیارده یعنی فریجی ایچریلرنده هرکون (نوبت سلطانی) اوردیره‌رق اعلای شان وشوکت ایله‌مشدر .. (اوریپید) ه وطولاییسیله یونانیلره کوره طبلك

موجدلری فریجیلردر. فقط روماليلر بوشرف ایجادی سوریه‌لیلره اسناد ایدرلرسه‌ده مناقب عدیدهٔ تاریخیه بوآلت قدیمه‌یی بتون انسال بشرك منشائی اولوب آسیای مرکزینك یوکسك یایلالرندن هجرت ایدن (آریا) اقوامنه تخصیص ایتمکده‌در. تشکیل اولی حقنده‌کی معلومات شرقیه ایله معلومات غربیه آره‌سنده برمشابهت وار. شرقلیلر (مغرفه) یعنی کفجه دیدکلری حالده غربلیلر قالبور ویا خرمن یابه‌سی دییورلر. قوللانیلان دریلر مرکب ویا صیغیر دریلری ایدی. اوائلده دف، داربوقه کبی ال ایله ضرب اولنورکن صکره‌دن (چوماق) قوللانلمشدر.

آثار غربیه‌ده طاول وانواعی حقنده موجود اولان تعریفات بالاده مذکور اولان تعریفاتدن باشقه دکلدر.

*
* *

طاول مراقی حالا آناطولیمزده باقیدر. دوکونلرده، بایراملرده، استقبال وتشییع، اخذعسکر وکوکللو جمعی مراسمنده طاول چالینیر. اقوام سائره نزدنده دخی طاولك اعتباری واردر.

لسانمزده:

طاول طوزیله مناره کولکه‌سی آرار؟
طاول زورنا ایله آدم آرامغه کیدر.
طاول زورناسز دوکون اولماز
طاولك سسی اوزاقدن خوش کلیر

شکللرنده ضروب امثال دخی موجوددر . عربی وفارسی‌ده
دخی صوت طبلی معانئ لایقه‌سنده استعمال ایتمشلردر . ایشته
شیمدیلر سحورلرده دیکله‌دیکمز طاوولك تاریخ مختصری .

قلم ، كاغد

(طبل) حقنده یازدیغمز مصاحبه‌ده درمیان ایلدیکمز وجه ایله آثار اسلافده مخصوصات شرقیه حقنده موجود معلومات ، هنوز مؤلفات غربیه‌یه تماميله انتقال ایده‌مه‌مشدر. بوجهتله اکثر اشیای مدنیه‌نك تاریخلرنده هرایکیسنده‌ده بیوجك نواقص کوریلیور . بوندن ماعدا شرق آثار تاریخیه‌سنك ناطق اولدیغی معلومات ایله غرب مدونات حاضره‌سنك جمع وتلفیق ایله‌مك ایستدیکی مطالب دقیقه‌یی یکدیکرندن آییران بعض فواصل وارکه بونلر وقتیله شرقك دها طوغریسی مدنیت اسلامیه عاملرینك هرطرفده متراکم وياخود اقطار مدنیه‌ده متفرق طوران جواهر عرفانی طوپلامقده‌کی اصول متباینه ایله مثلا یالکز یونان ولاتین محررانه استناد ایتمکده‌کی غیرت وآره‌ده صیره‌ده هند وچین مناقب واشعارینه عرض رغبت وبوکا مقیس برنوع عادتدر . ایشته بودرلو اسباب ظاهریه ایکی مدنیت متقابله ومتتابعه‌یی اصل مقصوددن آییرمق صورتیله شرق وغربه اقعاد ایتمکده مصر کورینیور وبشرك کرهٔ ارضك هرهانکی نقطه‌سنده اولورسه اولسون علم ومعرفت نامنه چالیشوب چبالادیغی آیری آیری کوستریبور . حال بوکه ازمنهٔ مجهوله‌دن بری بویوله مصروف

اولان اقدامات وهمماتك برمقصده خادم اولدیغنده شبهه اولمدیغی
کبی علم ومعرفت نامنه نه یاپیلدی ، بیریکدیرلدی ایسه جمله‌سنك‌ده
مال موروث انسانیت اتخاذنده اصلا بأس اوله‌ماز .

ایشته بوکونکی مصاحبه‌مزك سرنامه‌سنی تشکیل ایدن (قلم ،
کاغد) ده بومقوله اموال ومخلفات انسانیت پرورانه‌دندر .
اسلامده « قلم » دنیلدیکی مخاطب بوجزء فعال مدنیتی الهی
الاصل برمنشأ علوی‌یه ارجاع ایده‌رك نام نامیسنی درحال تبجیل
ایدر . چونکه قلم ، خط وکتابت کبی خصیصهٔ ممتازهٔ مدنیه‌نك
اساسی اولمق اوزره من قبل الرحمن احسان بیورلمش برمزیت
نادره‌نك ، دکل انسانلر حتی ملکلر النده بیله مظهر احترام
اولدیغنی بیلوب آکا کوره توجیه اعتقادیات ایله‌مشدر . اسلامك
بوشیئه براصل لاهوتی اسنادی ، محضا کندی علویت معنویه
ومادیه‌سی مقتضیات منیفه‌سنی ضبط وربطه مأمور اولدیغنی اعلان
وتفهیمه معطوفدر .

حتی خالق اللوح والقلم عنوان قدسیت نشانی صفات جلیلهٔ
الهیه‌دن اولوب قرآن کریمده (وکتبنـا ...) آیت کریمه‌سی
ذات اقدس ربوبیتی معرفدر .

رمضان شریفك ایلك کونلرندن بری (اقدام) ی مطالعه
ایدنلرك (صنعت ترسیم) مقاله‌لرنده مصادف انظاری اولان
(مناقب هنروران) ده بوجهت اودرجه‌ده دقیق برصورتده
بسط وتحریر ایدلمشدرکه نکاه دقت هرکلمهٔ زاهره‌سندن آیری
آیری متحسس اولور . چونکه انسانیتك قلم دیدیکمز بوناى
پارهٔ معزز حقنده پرورده ایده‌جکی حس تعظیم وتوقیری

جامعدر . غربك قلم كلمه‌سنده برلشديرديكى (خط وكتابت) ايسه پك زياده برهنه قيافتدر. ديكر جهتدن شرق قلمده بر آيت كبراى الـهى كوره‌رك آنى خلقتك كافهٔ وقايع ومناقب ازليه وابديه‌سنى راقم بيلمكله تطمين وجدان ايلركه بشرك انسانيت حقنده كسب ايتديكى حسيات تعالى پرستانه‌نك اك زياده ملهم صلاحَ ومزكئ نفس وجناب اولانيدر .

(مناقب هنروران) ه كوره نبى آدمدن اولا قلم قوللانوب يازى يازان وكندى تعبيرى وجهله خياطلق ايدوب خامه كسن « ادريس» عليه السلام وزمرهٔ ملائكه‌دن اعمال عباده استخدام ايله رغبت واحترام وافعال عباد تحريرينه مأمور قيلنوب قرآن كريمده كرام كاتبين وصف لطيفيله معنون اولان ايكى ملكدر.

اثر مذكور بوبابده برمقدمهٔ كزيده ايراد ايتدكدن صكره :

(بالجمله لوح وقلمك شرفيتى وخطك محض مزيتى وامم متنوعه وملل متفرعه مابينلرنده جارى اولان اقلام معتبره‌نك حروف غير مركبه‌سى دخى بيلنمك لازم مالا كلامدر . ايمدى عرب وعجم وترك وديلم وساير طوائف معلوم الرقم مابيننده مضبوط ومعمول به اولان قلملرك حروف هجاسى هپ بيردر . نهايت روش واسلوب حيثيله بربرلرينه فى الجمله مغايردر ... الخ) ديه‌رك انواع اقلامى بروجه زير تعداد و توصيف ايليور :

(اقلامك اولى « قلم عربى » دركه حالا عرب وعجم واهل روم وديلم مابينلرنده معتبر اولان اول قلمدر .

ايكنجى قلم « كوفى » دركه هجرتدن اول جارى اولانا كثريا

اول قلم ايدى و آنك حروفى صنوف عربيه‌دن برمقدار مهم ايدى .

اوچنجى قلم « طبيعى » دركه اصحاب اوفاق وزمرهٔ وفاق وساير منجمين آفاق آنى استعمال ايده كلمشلردر .

دردنجى قلم هرمس حكيمدركه اورياء اول وبعضلر قولنجه ادريس پيغامبر ديدكلرى نبى مبجلدر . غالبا اقلامك مقدمى بوقلمدر .

بشنجى قلم فلسطينى ، آلتنجى قلم حكما ، يدى قلم اسرار ، سكزنجى قلم مكنون ، طقوزنجى قلم اسارب ، اوننجى قلم سريانى ، اون برنجى قلم قطيرى ، اون ايكنجى قلم يوسف كاهن ، اون اوچنجى قلم فارس ، اون دردنجى قلم ريحانى ، اون بشنجى قلم يونانى ، اون آلتنجى قلم قبطى ، اون يدنجى قلم مليح ، اون سكزنجى قلم سقالبى [١] در . اگرچه جمله‌سى يكرمى نوعدر وبومشهوردر ولكن مفرداتى منظورمز اولان بوذكر ايديلن اون سكز قلم مسطوردر . وكتاب روزكارك (شش قلم) اعتبار ايتدكلرى ثلث ونسخ وتعليق وريحان ومحقق ورقاع وبونلردن غيرى نستعليق وخط چپ وديوانى قيرمه‌سى وخط مشتى دخى واردركه جمله‌سى اون قلم اولور .

*
* *

معلوم اولديغى اوزره تنوعات خطيه‌نك جمله‌سى آيرى آيرى قط ايدلمش قلملرله يازيلير . كتاب اسلام بوبابده خطنه كوره برطاقم قواعد قطيه وضع ايله‌مشلردركه بونلرك موجوديتى

[١] صقالبى : اسلاولر ديمكدر .

اسلافك حسن خطه نه درجه‌یه قدر اعتنا ایتمش اولدقلرینی تبیین ایدر . حتی كوروله‌جكی اوزره برطاقم اصطلاحاتی‌ده واردر . مثلا :

قلمك كاتبدن طرفه اولان شقنه « انسی » ویازی طرفنه اولان شقنه « وحشی » اطلاق اولنیور . (مناقب هنروران) ه كوره نسخ ، ثلث ورقاعده یعنی شش قلمده وحشی طرف ، انسی طرفك ضعفی مقداری اولدیغی حالده دیوانی‌ده یعنی خط چین ایله قیرمه‌ده ودشتی‌ده انسی طرف وحشی طرفك ضعفی مقداری اولمق اوزره قط ایدیلیور .

یعنی انسی طرف برنقطه مقداری ایسه طرف آخری ایكی ودیوانی وقیرمه‌ده بالعكس انسی طرفی ایكی ووحشی طرفی برنقطه اولمالی ایمش .

نستعلیق‌ده هرایكی طرف متساوی اولیور. خط مذ كورده برمقدار محرف قوللانانلرده وار ایمش . حتی (علی مشهدی) (میرعلی) (مالك) ، (محمود شهابی) وهم روشـلری اولان اساتذه محرف و (انیسی) وقرنداشی (عبدالكریم) ، پدری (عبدالرحمن) وشاكردانی جزم یعنی طوغری قط ایتمشلردر . مولانا (شـاه محمود) اورته قط صورتنی اختیـار ایدوب خیرالامور اوساطها حكمنه اتباع ایلمشدر .

معاصرین خطاطیندن مرحوم عزت افندی « قام كسمك وطوتمق اصولی » مخطره سنده شوتعریف وجیزی درمیان ایلمش ایدی :

(قلمی اولا باش پارمق بوكومی مقدارنجه آشـاغی اوجنه

طوغری کیتدکجه اینجلەرك کسدکدن صکره اورته‌سندن بر مقدار شق وایکی یاندن مطلوب اولان قالینلق درجه‌سنه قدر کسوب مقطه اوزرینه وضع اولندقده صول النك باش پارمغیله اوزرندن قلمی ودیکر پارمقلرله آلتنده مقطه‌یی طوته‌رق کسیلن قلمك اورته‌سندن آشاغی‌یه طوغری خفیفجه تراش ایدرکبی آلنیر ، بعده قط ایدیله‌جك اوجنی قلمك یالکز صیرچه‌سی اوزرندن اکر ثلث ونسخ قلمی ایسه اکریجه ، رقعه ودیوانی قلمی ایسه براز طوغریجه قطع ایدیلیر . وقلمی صاغ النك باش وشهادت پارمقلریله طوته‌رق اورته پارمغیله‌ده اعانه ایتدیرمك لازمدر . فقط حق قلم لایقیله اجرا اولنمق اوزره قلمك کسیلمش طرفنی یازیلان سطرك اوزرینه چویره‌رك حرکت ایتدیرملیدر) .

(مصطفی صبحی) کتبه‌سیله موشح و (قواعد خط) نامیله موسوم برکتاب قدیمده دخی تنبیهات آتیه منظور اولمشدر :

« حسن خط ایچون قلمك اعلاسی ، مرکبك رعناسی ، کاغدك زیباسی کرکدر .

« قلمك اعلاسی قزیلی پك قزیل وبیاضلغی پك آق ، سنکین وطمارلری طوغری اولانیدر . زیرا طوغری اولمازسه شق ایدلدیکنده اکری شق اولورکه اکری شق اولان قلمدن‌ده حسن خط حاصل اولماز. قلمك قالینلغی سرچه پارمق قالینلغی قدر ، اوزونلغی اون ویا اون ایکی پارمق مقداری اولمالیدر . اساتذهٔ خطاطین قلمده آلتی صفت آرارلرکه بونلردن اوچی حسن خطه کلیر واوچی کلمز . حسن خطه کلن صفتلر قزیل

وسنكين اولمقدر . سست وسياه ومعوج وطمارلوجه اولانلر ایکنجی اوچ صفتدر .

« قلم پك اولورسه زیاده یونتوب اتندن چوق آلمالی ، یوموشاق اولورسه پك یونتمیوب اتلی براقمالی . قلمك شقی تا اورته‌یه اصابت ایتملی ووحشی جانبی انسی جانبندن قوتلی یعنی اتلی ، قالین اولمالیدر . حسن خطده قلمك شقی قلمنه کوره‌در . قلم پك اولورسه شقی اوزونجه ، یوموشاق اولورسه شقی قلیل اولمق کرکدر .

« قلم اوچ دورلو قطایدیلیر : (جزم) ، (وسط) (محرف) در . جزم طوغری ، وسط ایکری کسیلمش دیمك اولان محرف ایله جزم اورته‌سیدر . قلمی مقطه اوستنه قویوب باش پارمقله قلمتراشك آرقه‌سنه باصدقده قلمك قطدیه آوازی چیقمه‌لیدر . آوازی قط دیه چیقمیان قلم ایی قط ایدلمه‌مشدر . »

*
* *

(مناقب هنروران) ده مندرج اولان معلومات متفرقه میاننده قلم ایله مرکب وکاغد حقنده دخی شایان دقت وصایا وبعض اسامئ تاریخیه مذکوردر . صاحب اثر عالی مرحومه کوره : قلم قطنده مولانا شاه محمودك اصولنی یعنی واسطی طرزینی قوللانمغله برابر محکم ومتین ومثابهٔ آهنین اولانلرینی اختیار ایتمك لازمدرکه شیمدیلر مطبعه‌لرده قوللاندیغمز اوجلر تماميله بو تعریفه موافق ونقط خطمز اسلوب استادانه‌یه غیرمطابقدر .

«مرکب ایچون (دوده) جنسندن قوللانیوب حبرقسمنك

غايتله سياه وبجلاسنى استعمال قيله‌لركه مرور زمانله برقرار ورنكى وجلاسى كيتدكجه پايدار اولدقدن ماعدا ارباب عرفانه يادكار وصفحات روزكاره آرايش معارف شعار اولان قطعه‌لرينه وصاللق [١] لازم كلدكده وآلتنه برقات كاغد دخى ياپشديرلدقده وياخود خطا ايله صويه طوقنوب نمناك اولدقده خطى بوزولميه.»

ديور . مع هذا بزم بيلديكمز مركب دوده جنسندن يعنى ايس مركبيدر . عربجه (حبر)ك معناسى ده يازى مركبيدر . فقط مواد سائره‌دن ده انواع مداد اعمال اولنديغى محققدر. مركبك، تورات شريفده (ده‌غو) ناميله مسطور اولديغى كبى خط وكتابتدن اسكى بولنديغى ده ممالك قديمهٔ شرقيه‌ده الده ايديلن بقايای تاريخيه ايله مثبتدر . مداد قديم، صوده ازيلمش اينجه كمور قيرينديسى ويا ايس ايله بعض نباتى صمغلردن مركبدر .

زمانمزده كاغد انواعى همان هركون اختراع ايديلن طرز اعمال وكيميا وسائر فنونك علاوه ايلديكى تركيبات ايله تعدد ايتمكده‌در . فقط كتّاب اسلافك قوللاندقلرى كاغدلرك انواعى اون ايكى اولوب (دولت آبادى)(خطائى)(عادلشاهى) (حريرى) (سلطانى سمرقندى) (هندى) (نظام شاهى) (قاسم بيكى) (حريرئ هندى) (لوى تبريزى) (مخير) (ختنى) (دمشقى) ناملريله معروفدر. بوكاغدلرك الك آشاغى جنسى صوك ايكى نوعدر. حريرئ هندى كوچك قطعه‌ده ولوى تبريزينك اعمالى يالكز تبريزليلره مخصوص اولوب مخير كبى شكر رنكنده ايدى.

---

[١] وصاله: صحيفه‌لرى اويوب كنار چكيرمك، وصاللق‌ده بوصنعته اطلاق اولنور .

لاحقه اولمق اوزره‌شوراسنی دخی بالاقتباس ذکر ایده‌لم که اوائلده قرق بش ویا اللی حرفه بر بیت اطلاق اولنوب کتاب یازدیرمه‌ده بیکر بیت اوزرینه قول ایدیلیر وادنا خطاطه هر بیک بیته ایکی (فلوری) اجرت آلنیر ، فقط نامدار خطاطلر بیک بیتی اوچ آلتوندن زیاده‌یه یازارلردی .

صدر اسلامده ایلك دفعه مصحف شریف یازان مشاهیر خطاطیندن (خالد بن ابی الهیاج) در .

اسلامده سلسلهٔ خطاطینك برصورتی‌ده شویله‌در :

(١) حضرت آدم ، (٢) حضرت ادریس (٣) حضرت ابوبکر (٤) حضرت عمر فاروق (٥) حضرت عثمان ذوالنورین (٦) حضرت علی (٧) حضرت امام حسن (٨) حضرت امام حسین (٩) حسن بصری « سیدالتابعین » (١٠) شیخ محمد بن اسمعیل بخاری (١١) ابن مقله (١٢) برادری حسن فصیح (١٣) ابن بواب (١٤) یاقوت والخ .

ليلهٔ مقدسهٔ رغائب

دون كيجه ليالئ مقدسهٔ اسلاميه‌نك ترتيب شهور اوزره ايكنجى شب فرخنده‌سنه شرف مصادف ايدى . بركيجه‌لك برعيد سعادت بلعيددن عبارت اولان بودورهٔ مقدسه‌نك شرف حلولى اهل اسلامه قبل رحمانيدن عطاياى جزيله ومواهب جليله احسان وعنايت بيورلديغنى تبشير وتأكيد ايلديكى جهتله وجوه اهل ايمانده روحانى آثار بهجت وسرور كورولدى . قمر صفحهٔ وجدان معصوميت قدر پاك ويكرنك برساحهٔ دلاويز فلك اوزرنده تربيع اولنه مخصوص برشتاب منوريت افزا ايله كيجه‌دن اول كورينه‌رك بومأثر مسعوديته طبيعى برصورتده اشتراك ايتديكى كبى شهرمز وجوارنده تأسس نماى قدسيت اولان سكز ، طقوز يوز قدر جوامع شريفه مناره‌لريله اماكن اميريه وخصوصيه‌ده ايقاد ايديلن قناديل دخى بوشهر آيين معززيت قرينى شعشعهٔ ماديتى ايله اتمام ايلدى .

ليلهٔ رغائب حقنده يكديكرينى ناقض ايكى روايت موجوددر. روايت اولى ، قاموسده اختصاراً بيان ايديلن صورت آتيه‌دن عبارتدر :

« رغيبه ، رغبت اولنان شيئه وچوق ويركويه اطلاق

اولنورکه جمعی رغایبدر . لیلهٔ رغایب دنیلمسی ده عطایای جزیله ومواهب جلیله کیجه‌سی اولمسی حسبیله علم اولمشدر . مادر نبی علیه‌السلام اولان آمنه حضرتلری پدر والا کهر نبوی جناب عبداه ایله اول کیجه زفاف ورحم مومی الیها صدف درهٔ نبالت اتصاف اولمشدرکه اولین شب جمعهٔ رجب شریفدر .)

روایت ثانیه (کتاب الصلاة) ك ناطق اولدیغی فقرهٔ توضیحیه وعبارهٔ نقضیه‌در :

(احیاء علوم) ك تکرر سنین ایله متکرر اولان نوافل قسمنده « صلات رجب » و « صلات شعبان » مذکور اولدیغی کبی لیالی وایام فاضله بیانی حاوی اولان فصلده رجبك ایلك ونصف ویکرمی یدنجی کیجه‌لری وصلات لیلهٔ معراج دخی مذکوردر. بونلردن فصل نوافلده‌کی صلات رجب شهر رجبك ایلك جمعه کیجه‌سنه عائددرکه بزم (لیلهٔ رغائب) دیدیکمز کیجه‌در . صلات مذکوره ، صلات لیلهٔ معراج کبی کیتجه اون ایکی رکعتدر .

(اوکیجه‌نك لیلهٔ رغائب اولمسی حقنده افواه عوامده دائر وسائر اولان سوزکه سیدالکائنات علیه ازکی الصلوات افندیمز حضرتلرینك صلب پدردن رحم پاك مادره اوکیجه نزول بیورمش اولملریدر ، عقلاً ونقلاً نی اصلدر . اربعین « نووی » نك حدیث خامسی شرحنك اواخرنده شیخ « اسماعیل حقی » قدس سره دیمشدرکه : اول کیجه‌ده خصوص اوزره تجلی‌ٔ افعال واقع اولوب جناب صاحب نبوت صلی اه تعالی علیه وسلم غرفهٔ نور افعال اولمغله شکراً لله تعالی اون ایکی رکعت صلات رغائب

قيلنمشدر . رغائب : ضحى وتهجد نمازلرى كبى سائر نوافلدر .
واول كيجه‌يه ليلة الرغائب ديمك لسان ملائكه‌دن صادر اولمشدر .
نتكيم امام نسفينك [١] (ياقوته) نام كتابنده مصرحدر .)
(شهر رجب الفرد) سرنامه‌سيله كچن سنه يازمش اولديغمز
مقاله‌ده دخى علوق نطفهٔ محمدى حقنده موجود اولان روايات
اهل اسلامى طوپلامش وشويله‌جه افاده ايتمش ايدك :
(اهل سيره كوره ايام حجده ، ايام تشريق اورته‌سنده
وبر روايتده جمعه كيجه‌سى ويوم عرفه عشيه‌سنده نور محمدى
ناصيهٔ عبدالله‌دن جبين آمنه‌يه انتقال ايله‌مشدر . بو رواياتك
جمله‌سى « روضة الاحباب » ده مندرجدر . فقط عربلر اشهر
حرمى تقديم ويا تأخير ايده‌رك محارباتى‌ده بو تقديم وتأخيره
كوره تفضيل ويا تعويق ايدرلر وبوجهتله حجلرى ذى الحجه
آيندن ماعدا آيلرده‌ده ايفا ايلرلردى . حتى (مرأت مكه)
اهل نسئه‌دن بحث ايتديكى صره‌ده ديمشدركه :

---

[١] نسفى ناميله علماى اسلاميه آره‌سنده ايكى ذات واردر :
١ — نجم الدين ابو حفص عمر بن محمد نسفى : مشاهير علمادن اولوب
الك مشهور تأليفى « عقائد نسفى » ديمكله معروف اولان كتابيدركه علم
عقائدده يازيلان كتابلرك الك معتبرى اولوب علامهٔ (تفتازانى) وسائر
مشاهير طرفلرندن شرح اولنمشدر . وفاتى ٥٣٧ تاريخنده واقع اولمشدر .
٢ — ابو البركات حافظ الدين عبدالله بن احمد نسفى : مشاهير فقهادن
اولوب (نسف) شهرندن نشأت و ٧١٠ تاريخنده وفات ايتمشدر . الك
مشهور تأليفى (الوافى) عنوانلى كتاب معتبرى اولوب بوكا (الكافى)
عنوانيله برشرح دخى يازمشدر . (كنز الدقائق) عنوانيله دخى مشهور
برتأليفى واردركه اجلهٔ علمادن برچوق ذوات طرفندن شرح وتحشيه
اولنمشدر .

« جاهلیهٔ عرب موسم حجی معتدل ومیوه‌لی بر زمانه دوشورمك واطراف مكه‌ده قورولان بازارلره، پنایرلره قولایلقله كیدوب كله‌رك لایقی وجهله اخذ واعطا ایلمك فكریله افراد قبائله بر آیی اونوتدیرمق ایچون :

— بوسنه شهورینه بر آی علاوه ایدر واوچ سنه‌ده بر كره بو اصوله رعایت ایلر ایسه‌ك موسم حج هر سنه هر نوع محصولك یتشدیكی زمانه دوشر وبناءً علیه خلق محصولاتیله برابر كلوب هم حج وزیارت همده تجارت ایدر.

دییه‌رك سنهٔ شمسیه اوزرینه ترتیب شهور ایتدیلر وسنهٔ شمسیه‌نك، سنهٔ قمریه‌دن براز فرقی اولدیغی جهتله كبیسه احداثنه محتاج اوله‌رق بوندن حاصل اولان تفاوتی جمع ایله بعض سنه‌لره بر آی علاوه‌سیله اوسنه‌لری اون اوچ آی اعتبار ایلدیلر كه بو ترتیبدن صكره بعض سنه‌لرك حجی شهر ذی الحجه‌یه وبعضلرك حجی شهر محرمه تصادف ایتدی. یعنی حج عرب، شهر ذی الحجه‌دن باشلایوب آیدن آیه نقل ودور ایلدی. صاحب شریعت (علیه اكمل التحیة) افندیمز حضرتلری دورنسیٔ تمام اولدیغی سنه‌نك (حج وداع سنه‌سی) ذی الحجه سنده ایفای حج شریف ایدوب اشهر حرمك موضع قدیمنه رجعت ایتدیكنی بیلدیردیلر.

شو قوله كوره ولادت محمدیه‌نك ثبوتی اوزرینه بنای حكم ایتمك ایجاب ایدر كه شهر ربیع الاولك اون ایكیسنه تصادفی اعتباریله شهر رجب الفردك ایلك جمعه كیجه‌سی حسابی بوكا مبتنی اولسه كركدر.

دونکی کیجه جوامع شریفه منارەلرینه برر بندمیان منور
کبی صاریلەرق انظار اهل تقوایه مادةً خاکی وفقط معناً سماوی
برمنظرۀ لطیفه ارائەایدن قندیللرك ایام ولیالیٔ مقدسهٔ اسلامیه یه
احتراماً ایقاد ایدلدکلرنده شبهه یوقدر . بو آثار تعظیمیەنك
بالجمله بلاد اسلامیەده حاصل ایتدیکی تماشای نورانور حقیقةً
شایستهٔ تقدیر ابداعات وتأسیسات دیانت پرورانەدندر. بو اصول
مستحسنەنك ممالك شاهانەده صورت تأسیسندن بحث ایدن
(عطا) تاریخی ، قاموس مترجمی « عینتابی احمدعاصم » افندی
مرحومك « سیرحلبی » ترجمەسنده مذکور مولدشریف قرائتی
مراسمی مناسبتیله سلاطین عظام عثمانیەنك مسبوق ومشکور اولان
خدمات دینیەلرینی تذکاراً دیورکه :

(اربلده ومصرده یوم مسعود ومبارکه اولان رعایتی یاد
ایدوب دولت علیهٔ عثمانیه دام فی دهور الابدیەده بووقت مبروك
ومسعود حقنده عرض اولنان وجیبهٔ حرمتدن وخصوصیله اون
برنجی شهریار معالی آثار (سلیم خان) دیانت شعارك رسم مبروك
مذکوره رعایتندن باشقه لیلهٔ ولادت باسعادت حضرت نبوی ایله
لیالیٔ معراج وبرات واعیادده منار جوامعك قنادیل ایله تزیینی
ترتیب وتبیین و (سلطان احمد) خان اول حضرتلری دخی بورسم
بهینه برطاقم علاوات مرعیه ووجیبهٔ رعایت لازمه علاوه وتعیین
بیوردقلرندن بحث ایتمەمسی شایان تأسفدر . باخصوص بورعایت
الی یومنا هذا مع زیادة اجرا اولندقدن فضله اول کیجەلرده
کافهٔ بندکان وبالجمله مؤمنین خانەلری قپولری پیشکاهلرینی
قنادیل ایله تنویر ایتمك عادتی سلطان محمودخان ثانی حضرتلرینك

عهد سلطنتلرندن یادکار قالهرق لیلهٔ مسعودهٔ مبروکه الحالة هذه منور ساز عیون موحدین اولمقده‌در . حمداً ثم حمداً ثم حمدا سلاطین عظام عثمانیه حضراتنك فی یومنا بو اصولك اجراسنده‌کی دوام وهمتلرندن بشقه کافهٔ بندکان وخصوصیله احاد ناسدن جزئیجه صاحب اقتدار اولانلر بیله خانه‌لرنده اطعام واکرام زوار ایله مولد قرائت ایتدیرمك وخانه‌لرنده وسعت اولمیانلر جوامع ومساجد شریفه وتکایا وزوایای منیفه‌ده منقبهٔ جلیله قرائتنی پیشه وبعدالوفات روحلری ایچون کذلك محال مبارکه‌ده مولد قرائتیچون وقفلر تخصیصیله ولادت رسول کبریایه فریضهٔ رعایتی اندیشه ایده‌رك ... الخ)

تفصیلات سالفه‌دن دخی آشکار اولیور که لیالیٔ مقدسه‌ده ایقاد قنادیل رسم احترامکارانه‌سی جد امجد حضرت شهریار اعظمی سلطان سلیم خان ثانی حضرتلرینك اوان سلطنتلرنده تأسیس بیورلمشدر. شو حالده اوچ بچق عصرلق بر کیفیت مندوبه دیمکدر .

لیلهٔ رغائب کبی لیالیٔ مبارکه‌ده اجرا ایدیلن مراسم تعظیمیه‌نك مبدئنی بولمق ایجه مشکلدر . اسلامده بایرام کونلرنده مصافحات اخوتکارانه‌ده بولنمق وزیارت وتهنیت ایتمك من القدیم جاری ایسه‌ده قدیماً اجرا ایدیلان بو مراسمك شکلی حقنده بزجه معلومات موثوقه یوقدر . معهذا زمان ومکان قرینه‌سیله برطاقم استخراجاتده بولنیله‌بیلیر. مثلا: منقبهٔ جلیله قرائتی مراسمنی وضع ایدن اربل حاکمی « مظفرالدین »ك

بوبابده پیشوا اولدیغی قبول ایدیلیر. حتی تاریخ «عطا»یه کوره

مراسم مذكوره نك موجدی ده آنجق بوذاتدر. تاريخ مذكورده مقيد اولوب «سير حلبی» ترجمه سندن منقول اولان: حاكم مشار اليه ٦٠٤ سنه سی ماه ربيع الاولنك اون ايكيسـنده بو آيين بهيی وضع واختراع ايدوب بهر سال روزمرقوم حلولنده اجراسنه ابتدار ايله ايام عيد وسور كبی اطعمهٔ نفيسه واشربهٔ لذيذه احضار ايدرك بالجمله اهالیٔ شهر وقرابی ضيافت واكرام وصلاة وصدقات ايله مسرت بخش قلوب فقرا اولدقلرينه متشكراً علمای زمانی رسـائل عديده تأليف وشعرای عديدهٔ دورانی قصائد بليغه ايله اصداف مسامع عاليانی تشنيف ايلديلر.)

قيدی بوبابده بردليلدر. يعنی ليالیٔ مقدسه حلولنده علی اجرای مراسم تعظيمكاری يه ٦٠٤ سنهٔ هجريه سی ربيع الاولنك اون ايكنجی كيجه سی مبدأ اولمشدر دينيله بيلير.

ليالیٔ مقدسه نك روحه بخش ايلديكی احساسات ديانتكارانه نك درجه سی پك زياده علوی اولمقله برابر عادات اسلاميه يه ده تأثيرات حسنه دن خالی قالمامشلردر.

اهل ايمـان ذاتاً عهدهٔ مفروضيتلرنده بولنـان تطهيرات وتنظيفات بدنيه يه برقات دها اعتنا ايدرك كوزل گيينمكه اهتمام واولرك هر نوع آثار سروره جلوه كاه اولمسنه بذل اقـدام ايدرلركه چوركلر، طاتليـلر، شـكرلر بوقبيل استحضارات مقبوله دندر. انسان كنديسنی سويندیره جك هردرلو وسـائلی دائما حسن نظرله كورمكه آليشمش اولديغی جهتله امت اسلاميه ايچون برروسيلهٔ ابتهاج اولان بويله ايام ولياللك حلولنده تبريكاته وتهنياتده بولنمق ده وجائب ادب وتربيه دن عدايدلمشدر.

ایام حج

عقول وفهومه ماهیت مادیاتدن دهاعلوی، دهانازکتر ومصفی برطرز الهامه مالك اولان معنویات وروحانیاتك تاریخ اعصار بشریتده نامی کندیسندن اول مذکوردر. روح وباطن مبدأ حقنده نه دوشونمش ایسه آنده فوق‌الخیال برعلویت پرواز ایتدیرمدکجه قانع اوله‌مامشدر. زیرا دوشونمك کبی برخصیصهٔ علویه‌نك صاحبی اولمق مزیتنی انجق شو صورتله تحمید ایده‌بیله جکنی آکلامشدر.

برشیئی مکرم ومعزز، معظم ومقدس، مطیب ومسعود بیلمکده‌کی ذوق روح اوشیئه بوصفاتی توجیه ایچون صرف ایدیلن مقادیر ادراکده مندمجدر. بشر ایلك نظر ادراکنی افلاکه صالدیغی آنده اورالرده برعلویت محضه‌نك سیران ایتدیکنی آکلادیغی کبی دیانت کبرای آدمیته تحویل نکاه دقت ایلدیکی اثناده دخی روی زمینده آنك برنقطهٔ مرتسمهٔ علویتی بولنه‌جغنی تیقن ایله‌مشدر.

بونقطه نره‌سیدر؟

شبهه‌سز. کعبة‌العلیادر. چونکه‌لهنده اتفاق امم موجوددر. کفر وانکار اوزره بولنانلر شرله وبغی وعصیانلری سببیله زیارتندن محروم اولانلردر.

صحائف معنويهٔ خلقتده مقيد اولان بينات و آيات بورانك من الازل مطاف ارواح مسلمين اولديغنه متعلقدر . نه ايچون ؟ بشر بو سنكلاخ دوار اوزرنده برافق معالی كوره ميه جك اولايدی عجبا برامل طاشيه بيلير ميدی ؟ نه دن دوشونسون ، نه دن معارف حقيقيه يه ميل ايتسون ؟ نه دن ماورای فطرتده طوران اشكال ومبهمات ونظائر ظواهره قدر تنفيذ انظار ايده جك برفرجهٔ هدايتدن استناره ايتمك ايچون يانسون ياقيلسون ؟ نه دن محاطی اولديغی معرفت نفس ،سرخردفرسانی استكناهه چاليشسون ؟

انسان كوزيله كوره مديكی پك چوق منورات سرائری روحيله كورور . تربيه وتزكيهٔ روحيه ده كی اساس كسب ده بواقتداره وصول ايچوندر .

بشرك تماس علوياتدن قازانديغی مرتبهٔ طبيعيه يی هيچ برشيله مبادله ايده ميشنه سببده بو تربيه نك نتايج كزيده سندندر . او يرده ، برمكانده بتون اسرار ذاتيه سيله ، بتون ذرات احتساساتيله منكشف اولمق آرزوی شديدندن خالی قالمامق اوزره يارادلمشدر . ياشامق ، آنك بو آرزوی شديديدر . بو ير ، بو مكان نره سی ؟ ايشته اوراسی .

او يرده ، او مكانده بولندقجه بتون وارلغيله منكشفدر . او يرده ، او مكانده كزيندكجه بتون يوقلغيله مصاحبدر .

اوت ، بو ير ، بو مكان نره سی ؟

بو سئوال مقدره بر صوت قديم هدائی جواب ويرييور :

— ابو البشرك پيرامن عفو كبرياده كريان ومتحسر دونوب طولاشيركن داخل اولديغى « اول بيت » .

*
* *

بشرك تاريخ ايله اشتغالنده بودرلو معنوياتى ممتزج كورمك ايستهمسى پك طبيعيدر . آنك سربيان علائقنه شعر قدر ياراشان برنخبهٔ وجدانيه يوقدر . ايشته بردانه‌سى :

جناب ابراهيم ، طوفانزده اولمش كعبهٔ اللهى بناياده مأمور . فوقنده سكينه ، ظل افكن سعادت . آلتنده براق ، باديه پيماى وصال .

صماخ تأثرنده « ساره » نك :

— اصاقين هاجرله قونوشمه ، كورشمه ، سوزى . چشم تحسرنده اوغلى اسماعيلك كوزل يوزى .

مطلقا هاجر ايله سكينه آكا نه اوكرتدى ايسه اوكرتدى . نه‌يركوستردى ايسه كوستردى ، بوتردد وصالتله خانهٔ اسماعيله واردى . قپوسنى چالدى . ايچريدن بر قادين سسى [حايلهٔ اسماعيل] :

— نه ايسترسك :

طيشاريدن كنديسى :

— اسماعيل ايله هاجرى .

ينه او سس بر آنده مبتهج بر آنده متهيج اولديغى حالده :

— اسماعيل شكاره كيتدى . هاجر وفات ايتدى .

ايكى ممنون آره‌سنده برخليل : ساره ، ابراهيم ، اسماعيل .

*
* *

بابا . اوغل انکشت قدرتك ارائه ایتدیکی اوقیزیل تپه‌یی قازوب اعمار بیت اللهه سعی وهمت وختامنده ینه بابا اوغل طواف ایده‌رك فریضهٔ حجی ایفایه مبادرت ایتدیلر .

شهادات قدیمه‌دندرکه :

(جناب ابراهیم فریضهٔ حجی ادا وشرائط مناسکی حافظهٔ احترامنه ثبت واملا ایتدکدن صکره حضرت اسماعیل ایله وداع ایده‌رك اقتضای مأموریتنه مبنی عودت ایدرکن (جبل الرحمه)یه صعودنده برکره شامه ، برکره‌ده حوالیٔ بیت حرامه باقدی . آب وهوای دمشقك لطافتنی ، حجازك اوطاقتسوز حرارتنی بالمقایسه فرزند نجیبنك حالنه آجیدی . حقنده اوزون اوزادی‌یه خیردعا ایتدکدن صکره پادرركاب عزیمت اولور ایکن « واذن... » ارادهٔ آلهیه‌سیله خلق عالمی حج ایتمکه مأمور اولدی . درحال آیاغنی اوزنکیدن آله‌رق :

— یارب . طواف کعبه‌یی خلائقه فرض ، بنی‌ده آنلری دعوته مأمور ایتدك . بن آنلری نصل دعوت ایده‌یم که شرق وغربدن کلوب حج ایتسونلر . دیدی . او آنده شرف صدور بیوریلان امر الهی موجبنجه باب کعبه‌نك صاغ طرفنده حالا « مقام ابراهیم » دیه توسیم ایدیلن محل مبارکه چیقه‌رق پارماقلریله قولاقلرینی طیقادقدن صکره آواز بلند ایله :

— یا عبادالله ! حق تعالی بکا نام الوهیت اتسامنه یاپدیردیغی کعبه‌یی حج وطواف ایتمکزی امر ایدییور ، دعوت سبحانیه‌سنه اجابت ونسك مفروضی ایفایه مسارعت ایدیکز . مألنی اطرافه ایصال ایلدی .

حج خليل واسماعيل حقنده‌كی روايتدندركه :
جناب ابراهيم بو صورتله ندا ايتدكدن صكره يره اينمش ودلالت مخصوصهٔ الٓهيه ايله هر ايكيسی اولا « جبل صفا » يه واورادن « جبل مروه » يه كيده‌رك حدود مسجدالحرامی كوره‌رك اشارت ايديلن يرلره علامت فارقه اولمق اوزره برر طاش ديكوب شهر ذی‌الحجه‌نك يدنجی كونی بيت شريف مواجهه‌سنده برخطبه تلاوت ايلدی. اثنای تلاوتده حضرت اسماعيل زانوبزمين استماع ايدی . ايرتسی كونی ينه هرايكيسی حرم شريفده احرام بند نيت اولوب ماشياً « منا » يه ويوللرده تهليل وتلبيه ايدرك اوكيجه مسجد « خيف » ك بولنديغی موقعده بيتوتت واوكونه « يوم ترويه » نامنی اعطا ايتديلر . ذی‌الحجه‌نك طقوزنده صباح نمازينی قيلدقدن وكونش (جبل ثبير) اوزرينه يايلدقدن صكره (عرفات) ه كيدوب مسجد « نمره » دنيلن محل مباركده طورديلر . بومسجد شريفك بر اسمی ده « مسجد ابراهيم » دركه حجاج بوراده اوكله وايكندی نمازلرينی متصلاً قيلارلر . بعده حضرت ابراهيم مسجد « صخره » يه كيره‌رك جناب اسماعيلی برمحله اصعاد وكنديسی اياق اوزره برطاقم سوزلر ايراد ايتدكدن صكره اوكله‌وايكندی نمازلرينی متصلاً ادا وقائماً ذكر وتسبيحه اعتنا ايدرك بعد الغروب « مزدلفه » واديسنه عودت ايتدی .

مزدلفه واديسنده دخی آقشامله ياتسو نمازلرينی متصلاً قيلدقدن صكره رمی جمرات ايچون ٤٩ عدد كوچك طاش طوپلاديلر . اوكيجه‌يی مزدلفه‌ده كچيردكدن صكره (وادئ

محسر) ه واردیلر . وادئ مذکورده بش یوز آرشـون قدر یری سیر سریعله کچوب حدود وادی خارجنده ینه عادت اوزره یوریه‌رك (منا) یه‌واصل وبوراده مزدلفه‌دن آلدقلری طاشـلرك یدیسـیله « جمرة العقبه » یی طاشـلایوب مسجد « خنیفه » عرصه‌سـنه یعنی مکه‌دن کلیرکن کیجه‌لدکلری موقعه نازل اولدیلر . بعده برر قربان تدارکیله بونی مسجد « منحر » ده کسوب « منـا » یه ورودلرینك بشنجی کونی اوکله‌دن صکره رمی جمرات اصول مشروعه‌سنی بالاکمال مکه‌یه توجه و (محصب) وادیسنده اوکله نمازینی ادا ایچـون براز توقف ایدرك عودت ایتدیلر .

*
* *

حج ابراهیم واسماعیلی جنـاب ساره واسحاقك وجناب اسحاقدن صـکره کان پیغمبرانك حجلری ولی ایدرك حتی حواریوندن بیله مکه‌یه‌واصل اولانلرك بحسب التعظیم دابه‌لردن اینه‌رك چپـلاق آیاق یورودکلری مرویدر . روایاتك قرون اولی اغلاقانندن قورتلمغه باشلادیغی زماندن اعتبـاراً حج وطواف مکه‌ده برقطعیت موجود اولدیغی کوریلیور .

معهذا بوراده دقت ایدیله‌جك برجهت وارکه اوده جمله‌ٔ روایاتده کعبةالعلیانك طرف انسانیدن بانئ اولی حضرت آدم، بانئ ثانیسی حضرت شیت ، بانئ ثالثی حضرت ابراهیم اولوب روایات مذکوره تسلسلاتنـدن اوله‌رق بانئ رابعی عمالقه اقوامیـدر . بونلردن صـکره طوائف جراهمه ملوکنك طقوزنجیسی اولان (حرث بن مضـاض الاصغر) ، اجداد

مکارم نهاد جناب پیغمبریدن (قصی بن کلاب بن مره) کلیر. بعده سکزنجی دفعه اولمق اوزره قبیلهٔ قریش طرفندن اعمار ایدلمش واواثناده حضرت نبی مجتبی افندیمز حضرتلری اوتوز بش یاشلرینه کیرمش ایدی. مؤرخیندن بعضلری بوخاطره‌یی بعثت نبویه‌دن اون بش وبعضلری‌ده بش سنه اوله ارجاع ایدرلر.

بنای کعبةالله طقوزنجی دفعه اصحاب کرامدن (عبدالله بن زبیر بن العوام) واوننجی دفعه‌ده «حجاج» طرفلرندن تجدید ایدلمش واون برنجی بانیسی اولمق شرف مقدسنی جد مکرم حضرت پادشاهی جنتمکان سلطان مراد خان رابع حضرتلری اکتساب ایله‌مشدر.

*
* *

یدنجی سنهٔ هجریه ذی‌القعده‌سی اوائلنده عمره یعنی سعی وطواف کعبه نیتیله رسول اکرم مدینهٔ منوره‌دن چیقدی. وقربانلق آلتمش دوه کوتوردی. صبیاندن ونسواندن بشقه اوله‌رق ایکی بیك اصحاب کرامده برابر ایدی. یاقلاشدقلرنده قریش طائفه‌سی مکه‌دن چیقوب اوزاقدن رسول اکرمك قدومنی تماشا ایلدیلر. نبی محترم دوه اوزرنده اولوب اصحاب کرام اطرافنی احاطه ایتمش اولدقلری حالده «عبداله‌ابن‌رواحه» رضی‌اه تعالی عنه اوکنده یورور، الهی طرزنده کوزل کوزل اشعار اوقور ایدی.

مکه‌یه بوصورتله کیردیلر. رسول اکرم همان بیت اللهی

طواف وصفا ايله مروه بيننده سعی ايتدی . اصحاب كرام دخی طواف وسعی ايتديلر . وزيارت كعبهٔ معظمه احكامنی يرينه كتورديلر . جناب پيغمبرك حديبيه وقعه‌سندن اولجه كورمش اولديغی رؤيا ايشته بوكره عينيله چيقدی .

§ فتح كونی خاتم الانبياء عليه افضل التحايا حضرتلری سر مباركلرنده سياه عمامه اولديغی حالده مكهٔ مشرفه‌يه داخل اولديلر وهمان كعبهٔ معظمه‌يه عزيمت ايلديلر . كعبهٔ معظمه كورندكده اول سرور كونين تكبير آلدی . جمله اصحاب كرام دخی تكبير آلديلر . بانك تكبير ايله طاغلر ايكله‌دی . صانكه طاغلردن خوش كلديكز صدالری كاوردی . اول كون يوم جمعه ايدی . وعيد فطره اون كون قالمشيدی . اهل اسلام حقنده مسعود بر كون ايدی .

حضرت پيغمبر بيت اللهی يدی كره طواف ايتدی . او حضرت طواف ايدركن اصحاب كرامی دخی ايزينه باصوب كيدرلردی . اوكله وقتی كلدكده حضرت بلال رضی الله عنه كعبه اوسته چيقوب اذان اوقودی . نه بيوك تحولات حسنه‌دركه كعبه اوزرنده صباحلين قوجه (هبل) نام بت طورركن آن واحدده خاك ايله يكسان اولوب اوكله وقتی اذان محمدی اوقونيور وحرم شريفده بونجه بتلر وار ايكن جمله‌سی بردن محو ايديلوب كعبهٔ مشرفه اطرافنده بيك آغزدن تكبير آلنيور .

قصص انبيا

*
* *

اوائل اسلامه دائر سزه بر ایکی صحیفهٔ بلیغه‌ده‌ها نقل ایده‌یم :

« دولت دیرینهٔ محمدیه‌ده ابتدا امیرالحج اولان حضرت ابوبکرالصدیقدر . طقوزنجی سنهٔ هجریه‌ده حضرت سلطان الانبیاء علیه وعلی آله اکمل التحایا افندیمز حضرت صدیقی اوچ یوز صحابه ونفس همایونلرندن یکرمی بدنه (قربانلق دوه) ایله حجه مأمور بیورمشلردر . سکزنجی سنهٔ هجریه رمضاننده مکهٔ مکرمه فتح اولنمش واو سنه‌نك موسم حجی (حنین) و (اوطاس) و (طائف) وقایعیله کچمش ایدی . موسملرده مشرکین اکسیك اولمیوب عادت جاهلیه‌لری اوزره ایچنده گناه ایشلدیکمز لباس ایله کعبه‌یی طواف ایده‌میز دیه چیلاق طواف ایتمك کبی قبیح فعللر دها باقی اولمق سببیله نبی ذیشان افندیمز حضرتلری ایرتسی‌سنه موسمنده حضرت ابو بکری خلقه تعلیم مناسك ایتمك وبرنهج شرعی حج ایتدیرمك اوزره امیر موسم حج نصب ایتمشلر ودها ایرتسی‌سنه‌که هجرت سنیه‌لرینك اوننجی سالیدر، کندیلری حج ایلمشلردر. حضرت ابوبکری متعاقب حضرت علی‌یی دخی : سورهٔ براءه‌نك باش طرفنی اوقیوب اعلان ایله :

« بیت‌اللهی چیلاق هیچ کیمسه طواف ایتمیه‌جك. حضرت پیغمبر ایله بینلرنده معاهده بولنانلر مدت عهدلرینك انقضاسنه ومعاهده‌لری اولمیانلر درت آیه قدر امانده‌درلر. جنته آنجق مؤمن اولان کیره‌جك . بوسنه‌دن صکره مسلملر ایله مشرکلر

حجده اجتماع ایتمیه‌جك یعنی مشركلر بوندن صكره مسجد حرامه یاقلاشمیه‌جقلر » دیمكله مأمور بیورمشلردر. الحقائق

* * *

هجرتك اوننجی سنه‌سی ذی‌الحجه‌یه بش كون قاله رسول اكرم اوكله نمازینی قیلدقدن صكره اهل بیتی واصحاب كرامی ایله مدینه‌دن چیقوب (ذوالحلیفه) یه واردی . كیجه اوراده قالدی . فرداسی احرامه كیردی . واوكله نمازینی قیلدی. بعده اورادن قالقوب قرق بیك حجاج ایله مكهٔ مكرمه‌یه عزیمت بیوردی . ذی‌الحجه‌نك دردنجی پازار كونی علی‌الصباح اویله برعظیم قافلهٔ حج ایله مكه‌یه واردی . و (بنی شیبه) قپوسندن حرم شریفه كیردی . بیت اللهی كوردكده :

— یارب سن بو بیتك شرف وشان ومهابتنی زیاده قیل .

دیدی . وهمان بیت اللهی طواف ایتدكدن صكره صفا اوزره چیقدی . جناب خدایه حمد وثنا ونیاز ودعا ایتدكدن صكره (مروه‌یه) ایندی . سعی ایتدی .

حج موسمی شهر آذار یعنی مارت ایچنده كون ایله كیجه‌نك متساوی اولدیغی زمان ایدی . وجمعه كونی عرفه اولوب اول خاتم‌المرسلین یوز بوقدر بیك مسلمین ایله حج اكبر ایلدی . رسول اكرم اوكون غایتله مؤثر برخطبه اوقودی. بوخطبه‌سنده زمان جاهلیتدن قالمه قان دعوالرینی یساغ ایتدی وایشله‌مش فائض دعوالرینی قالدیردی . ایكندی وقتی كلمش وحال بوكه اوكله نمازی قیلنمامش ایدی . حضرت بلال رضی‌اله تعالی عنه اذان اوقودی . واقامت كتوردی . ابتدا اوكله نمازی قیلندی.

آقشام اوسنی حضرت پیغمبر هنوز موقعنده ایکن (الیوم اکملت ..) آیت کریمه‌سی نازل اولدی .

فخر عالم غروب شمسده (قصوا) نام دوه‌سنه بیندی . و (اسامه) رضی‌الله عنه حضرتلرینی ترکیسنه آلدی . عرفاتدن حرکت وکمال تمکین ووقارله (مزدلفه) یه مواصلت ایلدی . آقشام نمازی قیلنمش اولمیوب یاتسو وقتی ایسه ایرشمش اولدیغندن رسول اکرم ابتدا آقشام وآرقه‌سندن یاتسو نمازلرینی قیلدی . فرداسی ایرکندن صباح نمازینی قیلدقدن صکره ینه دوه‌سنه بیندی . وبوکره ترکیسنه (فضل ابن‌عباس) ی آلدی . و (منا) یه کلدی .

ومناسك حجك اتمامنه قیام ایتدیکی صیره‌ده قربان کسدی . تراش اولدی واول اثناده :

(ای ناس ، مناسك حجی بندن اوکره‌نیکز) دیدی . بر خطبهٔ بلیغه دها اوقودقدن صکره مکه‌یه کلدی . طواف وداع ایتدی . وابن عباس الندن زمزم ایچدی . حج تمام اولدی . حجاج طاغیلدی . رسول‌الله دخی دار هجرتی اولان مدینه‌یه عودت بیوردی . قصص انبیا

* * *

حضرت نبی مختار افندیمز حج الوداعدن ماعدا حج ایتمیوب آنجق دزت عمره ایتمشلردر .

(الحقائق) ده منظور دیدهٔ ایقان اولدیغی اوزره فرضیت حج (ولله علی ...) آیت کریمه‌سنك نزولنده یعنی هجرت سنیهٔ محمدیه‌نك طقوزنجی ییلنده‌در . شو حالده سایهٔ دیانتوایهٔ حضرت

خلافتپناهیده کمال امن و آسایش واتم رفاه و آرامش ایله اجرا ایدیله‌جك اولان بوسنه‌کی حج شریف اسلامك بیك اوچ یوز اون آلتنجی دفعهٔ متیمنه‌سیدر. مع هذا کله‌جك بیك اوچ یوز اون یدنجی دفعهٔ جلیله‌سی مناسبتیله تاریخ حج اسلامده بیوك برائر نافعك حیز حصوله کلدیکی ادراك ایدیله‌جك وقوافل حجاج ید مؤیدهٔ جناب ظل اللهی ایله انشا وکافهٔ فوائدی عالم اسلامه اهدا بیوریلان سبیل هدایت دلیل اوزرندن مرفهاً کیدوب کله‌جکدر.

عصر سعادت حصر جناب رسالتپناهیده مکهٔ مکرمه‌یه ایلك دفعه والی تعیین بیوریلان اصحاب کزیندن « عتاب بن اسید بن ابی العاص بن امیة بن عبد شمس عبدمناف » حضرتلریدرکه اوزمان هنوز اون سکز یاشلرنده ایدیلر.

طرف ذیشرف خلافت عثمانیه‌دن ابتدا ۹۲۳ تاریخنده قرنای جناب سلیم اولدن « امیر مصلح الدین » بك والی تعیین بیورلدیغی کبی جلوس معالی مأنوس حضرت پادشاهی‌یی متعاقب اولا وزیر حالت پاشا مرحوم حجاز ولایتی والیلکی ایله بکام اولمشدر.

دور دلارای جناب شهریاریده حالت پاشا مرحومدن صکره:

وزیر ناشد پاشا، مشیر صفوت پاشا، ارزنجانی حاجی عزت پاشا، مشیر عثمان نوری پاشا، مشیر حسین جمیل پاشا، مشیر نافذ پاشا، وزیر اسماعیل حقی پاشا، مشیر دولتلو راتب پاشا (والیٔ لاحق) ایله دولتلو حسن حلمی پاشا حضراتی والی نصب بیورلمشلردر.

شهر رجب الفرد

بوكون رجب شريفك برنجی روز مباركيدر . سنهٔ قمريه آيلرينك يدنجيسی ، لسانمزده اوچ آيلر ديه تلقيب ايديلن شهور مباركه‌نك برنجيسی وزمان جاهليتده عربلرك حرب وجدالدن كف يد ايده‌رك حقلرنده عرض تعظيمات ايتدكلری اشهر حرمك دردنجی‌سيدر . فقط بودردنجيلك صره ترتيبنده‌در . يوقسه معروض اولديغی حرمت وتعظيم سببيله ينه برنجيدر .

(قاموس)ده « رجب » و« ترجيب » كلمه‌لری حقنده بعض تفصيلات مفيده مندرجدر . بووثيقهٔ مشهوره‌يه كوره : « رجب برنسنه‌دن قورقمق ، اوتانمق وبركمسه‌دن هيبتلنوب يعنی كوزينه پك بيوك ومهيب كورونمكله آكا تعظيم وتبجيل ايلمك معناسنه‌در . اشهر اثنی عشردن شهر معروف اسميدركه معنای مزبوردن مأخوذدر . زيرا جاهليتده آكا پك تعظيم ايدرلر ايدی .

« ترجيب ، بودخی بركمسه‌دن مهابتلنوب تعظيم ايلمك معناسنه‌در . ورجب آينده قربان كسمك معناسنه‌دركه جاهليتده شهر مزبورده اصنام ايچون ذبح قرابين ايدرلر ايدی .

بوندن ماعدا (قاموس) اشهر حرمدن محرم الحرام حقنده ويرديكی ايضاحات ميانده‌ده ديوركه :

(محرم ، شهرالله الاصب اسميدر . جمعی محارم ومحاریم ومحرمات کلور . شارح دیرکه : کرچه مقصود اول شهور سنه اولان آیدرکه محرم الحرامدر ، لکن اصب ایله توصیفی ملایم دکلدر . زیرا اصب لفظی ، اصم کبی ماه رجبك وصفیدر . دخولنده سلاحلر الدن براغلدیغی ایچون یعنی آنده حرب وجدال ترك اولندیغی ایچون متصف اولمشدر . کذلك شهرالله دخی رجبك اوصافندندر . لکن اشهر مبارکه نك هر برینه تعظیماً شهرالله اطلاق اولنمشدر .

نهایت برر وصف مخصوصله تمیز ایدرلر . مثلا محرمه «شهرالله الحرام» ورجبه «شهرالله الاصم» وشعبانه «شهرالله المعظم» ورمضانه «شهرالله المبارك» اطلاق ایدرلر .)

اصم تعریفنده دخی دییورکه :

(وصفدر . قولاغی صاغر اولان آدمه دینور . وزمان جاهلیتده ماه رجبی اصم ایله توصیف ایدرلردی .)

اشهر حرم وجاهلیه حقنده وقوع بولان مطالعاتمزی شوراده اجمال ایدهلم :

بعثت سنیهٔ محمدیه دن اول اقوام عرب جهالت کلیه ایچنده بولندقلری جهتله اوزمانلره (جاهلیه) دینیر .

بوجاهلیهٔ عربده (اهل نسئه) دینیلن برطائفه وار ایدی که بونلر غصب وغارت ایله اوغراشورلردی . حتی شریعت ابراهیم واسماعیل (علیهم السلام) ده رجب ، ذی القعده ، ذی الحجه ومحرم آیلرنده جنك وجدال ممنوع اولدیغندن طائفهٔ مرقومه صوك اوچ آی ظرفنده متمادیاً حرب وجدال ایتمیه رك وخیمه نشین

استراحت اولمغه بردرلو صبر ایده‌میه‌رك شریعت ابراهیمیه‌دن آیرلمق ایسته‌دیلر . فقط طوائف عربدن (بنی کنانه) یه منسوب اولان (قلمس بن عبد بن فقیم) نامنده بری شهور مرقومه‌ده جدال ایدلمه‌مك حکمنی فسخ والغا ایتمك مقصدیله اوییلك موسم حجنده دوه‌سنه بینه‌رك افراد قبائله برخطبه ایراد ایله‌مش وبوخطبه‌ده : (بوسنه‌نك محرم آیی بزه حلال وآنك حرمیتی صفره تأخیر ایدلدی) دینجه افراد قبائل محظوظ اوله‌رق غصب ویغمایه باشلامشدر . فقط (قلمس) هرسنه حجنده برر خطبه ایرادیله ایسته‌دیکی آیك حرمیتی تنسیب ایتدیکی آیه تأخیر ایلدیکندن بوعادت برزمان صکره تأسس ایتدی ، حتی اولادی بیله بوطریقهٔ ضلالتده پویان اولدی ایسه‌ده بالآخره حضرت فرقان حکیم منع بیوردی .

*
* *

شهر رجب ایکی لیلهٔ معظمه ایله وایه‌دار قدسیتدر : لیلهٔ رغایب ، لیلهٔ معراج .

لیلهٔ رغایب ، بوسنهٔ مبارکه‌ده‌دردنجی کیجه‌یه یعنی اوکزده‌کی پنجشنبه کونی آقشامنه شرف مصادفدر .

رغایب ، رغیبه‌نك جمعیدر . رغیبه حقنده قاموس دییورکه :

(رغیبه) رغبت اولنان شیئه دینوروچوق ویرکویه اطلاق اولنور . جمعی رغایب . لیلهٔ رغایب بوندندرکه عطایای جزیله ومواهب جلیله کیجه‌سیدر . مادر نبی علیه السلام اولان آمنه حضرتلری ، پدر والا کهر نبوی جناب عبداه ایله اول کیجه

زفاف ورحم مومی الیها صدف درهٔ نبالت اتصاف اولمشدرکه اولین شب جمعهٔ رجب شریفدر.)

کتب تاریخ وسیرده علوق نطفهٔ محمدی حقنده. روایات کثیره موجوددر. «روضةالاحباب»: اهل سیره کوره حج ایامنده، ایام تشریق اورته‌سنده وبر روایتده جمعه کیجه‌سی ویوم عرفه عشیه‌سنده نور محمدی عبداللهدن آمنه‌یه منتقل اولمشدر. واول کیجه نور محمدی آمنه‌نك بطننده استقرار ایتمشدر.) دییورسه‌ده بوروایت مقبول اوله‌ماز. بالاده دخی یازمش اولدیغمز وجهله عربلر اشهر حرمی تقدیم ویا تأخیر ایده‌رك محارباتی بوتقدیم وتأخیره کوره تفضیل ویا تعویق ایدرلر وبوجهتله حجلری ذی‌الحجه آینه‌دن ماعدا آیلرده‌ده ایفا ایلرلردی. حتی (مرآت مکه) اهل نسئه‌دن بحث ایتدیکی صیره‌ده دییورکه:

(جاهلیهٔ عرب موسم حجی معتدل ومیوه‌لی بر زمانه دوشورمك واطراف مکه‌ده قورولان پازارلره، پنایرلره قولایلقله کیدوب کله‌رك لایقی وجهله اخذ واعطا ایلمك فکریله افراد قبائله بر آیی اونوتدرمق ایچون بوسنه شهورینه بر آی علاوه ایدر واوچ سنه‌ده برکره بواصوله رعایت ایلرایسه‌ك موسم حج هرسنه هرنوع محصولاتك یتشدیکی زمانه دوشر وبناءً علیه خلق محصولاتیله برابر کلوب هم حج وزیارت وهم‌ده تجارت ایدر دیه‌رك سنهٔ شمسیه اوزرینه ترتیب شهور ایتدیلر وسنهٔ شمسیه‌نك قمریه‌دن برآز فرقی اولدیغی جهتله کبیسه احداثنه محتاج اوله‌رق بوندن حاصل اولان تفاوتی جمعله بعض سنه‌لره

بر آی علاوه‌سیله اوسنه‌لری اون اوچ آی اعتبار ایلدیلرکه بوترتیبدن صوکره بعض سنه‌لرك حجی شهر ذی‌الحجه‌یه وبعض ییللرك حجی محرمه تصـادف ایتدی . یعنی حج عرب شهر ذی‌الحجه‌دن باشلایوب آیدن آیه نقل ودور ایلدی .

(صاحب‌شریعت (علیه اکمل التحیة) افندیمز حضرتلری دورنسئی تمام اولدیغی سنه‌نك (حج وداع سنه‌سی) ذی‌الحجه‌سنده ایفـای حج شریف ایدوب اشهر حرمك ینه موضـع قدیمنه رجعت ایتدیردیکنی بیلدیردیلر .)

شو قوله کوره‌ولادت حضرت محمدیه‌نك (صلی‌الله‌علیه وسلم) ثبوتی اوزرینه بنای حکم ایتمك ایجاب ایدرکه شهر ربیع الاولك اون ایکیسنه تصـادفی اعتباریله شهر رجب الفردك ایلك جمعه کیجه‌سی حسابی بوکا مبنی اولسـه کرکدر . حال بوکه دیکر طرفدن (نعمت‌اسلام) نام کلیات نفیسه‌نك قسم ثانیسنی تشکیل ایدن (کتاب‌الصلاة) ده لیلهٔ رغائبك وجه تسمیه‌سی حقنده قاموسـك ناطق اولدیغی تعریفی ناقض اوله‌رق شویله بر فقرهٔ ایضاحیه موجوددر :

(اوکیجه‌نك لیلهٔ رغائب اولمسی حقنده افواه عوامده‌دائر وسائر اولان سوزکه سیدالکائنات علیه ازکی الصلوات افندیمز حضرتلرینك صلب پدردن رحم پاك مادره‌اوکیجه نزول بیورمش اولملریدر . عقلاً ونقلاً بی‌اصلدر . اربعین « نووی »نك حدیث خامسی شرحنك اواخرنده شـیـخ اسماعیل حقی قدسی سره دیمشـدرکه اول کیجه‌ده خصوص اوزره تجلیٔ افعـال واقع اولوب جناب نبوت صلی الله علیه وسلم غرقهٔ نور افعال اولمغله

شكراً لله تعالى اون اون ایکی رکعت صلات رغائب قیلنمشدر.
واول کیجه‌یه لیلة الرغائب دینلمشدر. نته‌کیم (امام نسفی)نك «یاقوته» نام کتابنده مصرحدر)

*
* *

(کتاب الصلات)ك (احیای لیالی) یه عائد قسمنده منظورمز اولدیغنه کوره: بش کیجه واردرکه آنلرده دعا بهمه حال قرین قبول اولور: جمعه کیجه‌سی، رجبك ایلك کیجه‌سی، شعبانك نصف کیجه‌سی، عید فطر وعید اضحی کیجه‌لری.
(احیاء علومك تکرر سنین ایله متکرر اولان نوافل قسمنده صلات رجب وصلات شعبان مذکور اولدیغی کبی لیالی وایام فاضله بیانی حاوی اولان فصلده دخی رجبك ایلك ونصف ویکرمی یدنجی کیجه‌لری وصلات لیلهٔ معراج دخی مذکوردر. بونلردن فصل نوافلده‌کی صلات رجب، شهر رجبك ایلك جمعه‌سنه عائددرکه بزم (لیلهٔ رغائب) دیدیکمز کیجه‌در. صلات لیلهٔ معراج کبی کمیتجه اون ایکی رکعتدر.

*
* *

شهر رجبك ایکنجی کیجه‌سی مدینهٔ منوره‌ده برشهر آیین اجرا ایدیلیر. لیلهٔ مذکوره‌ده مدینهٔ طاهره اهالیسیله قطعهٔ حجازیه سکنه‌سندن اولانلر سیدنا «حمزه بن عبدالمطلب» رضی الله عنه حضرتلرینك تربهٔ شریفه‌لرینی زیارته کیدرلر. بعدالزیاره مرقد مبارك اطراف وجوارنده رکز وتهیه ایدلمش اولان چادرلره طاغیلوب صباحلره قدر شنلك ایدرلر.
بوندن ماعدا رجب شریفك اوچنجی کونی اهل مدینه

(رجبيون) اطلاق اولنـان زوار قافله‌سنی اسـتقبال ایچون علی العموم خارج شهره چیقارلر .

اهل مدینه ، رجب شریفـده حجرهٔ معطره‌یی زیارت قصدیله اطراف واکنافدن وارداولان زواره (رجبیه) دیرلر. بوزوار ، مدینهٔ منوره‌یه هجین سوار اوله‌رق کلیرلر .

رجبیون بالخاصه مدینهٔ منوره‌یه جوار اولان بلاد وقرا اهالیسندن متشکلدر . بونلرك جمله‌سی اولاد وعیاللریله برابر برر هجین دوه‌سـنه بینه‌رك وهرقبیله افرادی برر علم تدارك ایده‌رك اوکده رؤسا اولدیغی حالده کمال شـوق واخلاص ایله حرم سعادته داخل وعتبهٔ عرش مرتبهٔ نبوی‌یه یوز سـورمك شرف عالیسـنه نائل اولدقلری کبی نعوت لطیفه وصلوات شریفه تلاوت ایدرلر .

زوار مذکوره شهر منوره دخول ایتدکاری سـاعتدن اعتباراً اوچ کون اوچ کیجه حضور سعادت موفور پیغمبریده علی التمادی حلقه بند خضوع وخشوع اوله‌رق بومدت ظرفنده مدائح جلیلهٔ حضرت پیغمبری ایله مشحون سوزشلی قصیده‌لر، آهنکلر انشاد ایدرلر .

«باب الرحمه» ساحه‌سنه مزین بر کرسی وضع ایدوب اوزرینه سسی کوزل برذاتی چیقـار یرلر. بوذات بر منظومهٔ معراجیه تلاوت ایلر . زوار تاباصباح مسجد النبی حرم جنت توأمنده عبـادات وطاعات ایلیه‌رك صباح نمـازینی قیلدقدن وطلوع شمس یارم ساعت قدر کچیردکدن صکره ینه هجینلره سـوار

اوله‌رق عودتنه بعد الوصول ایفای مراسم تهنیت ایدرلر. بو زیارته
بین العرب (حج النبی) نامی ویرلمشدر.

١٣٢٤ سنهٔ هجریه‌سی

شهر شعبان المعظم

بوكون شعبان المعظمك برنجی روز فیروزیدر . سنهٔ قمریه آیلرینك سكزنجیسی ، لسانمزده اوچ آیلر دیه تلقیب ایدیلن شهور مباركه‌نك ده ایكنجیسیدر .

قاموس دییوركه :

(عرب جاهلیه شهر مزبورده صوتحریسی ایچون متشعب ومتفرق اولملریله شعبان تسمیه ایلدیلر)

دیكر برتعریفه كوره :

(زمان جاهلیتده عربلر بو آیده شعبه‌شعبه اوله‌رق متفرق اولدقلری جهتله بوكا شعبان دیمشلردر .)

عربلر شعبانه (شهرالله المعظم) دیدكلری كبی (شهرالكرامه) و (شهرالقصیر) ده اطلاق ایدرلر . بونلرده‌كی وجه تسمیه بوستانلره چیقوب برابرجه كوتوردكلری اطعمه وارزاقی تمام اولنجه‌یه قدر تنزه وتفرج ایتمكی عادت ایدیندكلریدر . مدینه اهالیسی شعبانك اون بشنجی كیجه‌سنه « لیلة الحلوی » دیرلر . او كیجه خانه‌لرنده حاللرینه كوره طاتلولر پیشیروب یرلرویدیررلر . بزده همان هرقندیل كیجه‌سی برلیلة الحلوادر . فقیر ، زنكین بویله كیجه‌لرده طاتلی یاپمق بزجه‌ده طاتلی برعادت اولمشدر .

(نعمت اسلام) نام كلیات دینیه‌نك (كتاب الصلاة)

قسمنده اون بشنجی کیجه حقنده بروجه آتی ایضاحات عابدانه مندرجدر :

(ایلهٔ نصف شعبانی احیا ایتمك مندوبدر. (احیاءعلوم)ده او کیجه‌نك نمازی (صلاةالخیر) اسمیله یوز رکعت اوله‌رق کوسترلمشدرکه هر رکعتی بعدالفاتحه اونر اخلاص اوقومقله قیلنور . مجموع عدد اخلاص بیکدر . «سید مرتضی» مرحوم (شرح احیا) ده سلف صالحینك صلاةالخیرده جماعت اولدقلری دخی ذکر ایلمشدر . اولیلهٔ مبارکه ذنوب سنه‌یی ولیلهٔ جمعه ذنوب اسبوعی ولیلهٔ قدر ذنوب عمری مکفردر .

هم ده اولیلهٔ مبارکه‌ده ارزاق و آجال واغناء وافقار واعزاز واذلال واحیا واماته وعدد حجاج تقدیر اولنور .

حق جل وعلا آنك حقنده (فیها . . .) بیورمشدر . اولیلهٔ مبارکه‌ده جناب حق خیری سح ایدر یعنی یاغمور کبی یاغدیرر .)

(بش کیجه واردرکه آنلرده دعا مردود اولماز : جمعه کیجه‌سی ، رجبك ایلك کیجه‌سی ، شعبانك نصفی کیجه‌سی ، عیدفطر کیجه‌سی، عید اضحی کیجه‌سی) . بر حدیث شریفده دخی : بش کیجه احیا ایدن نائل سعادت اولور .

ترویه کیجه‌سی (ترویه . تربیه وزننده، ذی الحجه‌نك سکزنجی کونی آدیدر) عرفه کیجه‌سی ، عید فطر کیجه‌سی ، عیداضحی کیجه‌سی ، نصف شعبان کیجه‌سی) بیورلمشدر .

(حدیث دیکرده: علیه‌الصلاة والسلام افندیمز حضرتلری بیورمشلردرکه شعبانك نصفی اولدیغنده کیجه‌سنی قائم وکوندوزینی

صائم اولك. زيرا او كيجه‌نك بخشايش فيضا فيضنه نهايت يوقدر. ينه صلی الله عليه وسلم افنديمز حضرتلری بيورمشلردركه: نصف شعبان كيجه‌سی وايكی بايرام كيجه‌سی قائم اولانك قلبی نورازلی ايله مستنير اولور.

شهر شعبان المعظم‌ده ايكی ليلهٔ معظمه واردركه بری ليلهٔ برات عميمة البركات، ديكری خليفهٔ قدسی شيم افنديمز حضرتلرينك ولادت سنيهٔ ملوكانه‌لرينه شرفتصادف اولان ليلهٔ ناشر السعاداتدر.

ليلهٔ مباركهٔ برات نزد اسلامده پك زياده مقدس برشب جليل القدر اولوب شعبان شريفك اون بشنجی كيجه‌سنه تصادف ايدر.

ليلهٔ ولادت باهر السعادت جناب شهرياری‌يه مصادف اولان ليلهٔ مسعوده دخی اون يدنجی شب منوردر.

*
* *

اهل مكه وجوار اهاليسندن تشكل ايدن قافلهٔ زوار شعبان المعظمك برنجی كونی مكه‌دن حركتله اون ايكنجی كيجه (مساجد فتح) ده تا بصباح قرآن كريم ومولد النبی تلاوت ايده‌رك ليلهٔ برات مفخرت غاياته مصادف اولان اون بشنجی كيجه‌يی مدينهٔ منوره‌ده مسجد سعادتده منقبهٔ ولادت پيغمبری تلاوتيله احيا ايدرلر.

مساجد فتح مواقعی اليوم معلوم وزيارتكاه عموم اولان

مساجد نبویه‌دندر . (مرأت الحرمین) بوبابده پك کوزل معلومات ویرییور :

(علیه الصلاة والسلام افندیمز حضرتلرینك نماز قیلدقلری یرلرده تبرکاً نماز قیلمغی علمای کرام استحباب ایله بو مواقع شریفه‌یه مساجد انشاسنی بیان واعلام ایله‌مشلردر . مساجد منیفهٔ مذکوره (عمر بن عبدالعزیز) ك مدینه والیلکنده تأسیس قلنمش وصکره هرهانکی محللری محتاج تعمیر اولمش ایسه تجدید اولنمشدر .

(مسجد فتح ، معبد شریفی جبال مدینه‌دن جبل (سلع)ك جهت غربیه‌سنده وکوچك بر تپه اوزرنده اولوب شرق وشمال جهتلرندن نردبانله چیقیلور . بوعبادتگاه مقدسك (مسجد الاحزاب) و (مسجدالاعلی) دیه ایکی نامی دها واردر .

(مسجد شریف مذکورك طرف قبلیسنده اساسکیر اولان دیکر ایکی مسجد لطیفه دخی « مسجد فتح » دینور . فقط اصل مسجد فتح ، جبل سلعك حذاسنده وبوایکی مسجدك ایلروسنده‌در .

(سرور انبیاء افندیمز حضرتلری (احزاب) وقعهٔ جلیله‌سنده مسجد فتح عرصه‌سی اوزرنده انهزام اعدا ایچون بازار ایرتسندن چهارشنبه کوننه قدر دعا بیوردقلری وجه تسمیه اولوب حتی دعای نبوی چهارشنبه کونی بین الصلاتین قرین اجابت واحزاب مشرکین اوساعتده رهین انهزام وخیبت اولمشدر .

(فاتح خطهٔ رسالت (علیه افضل التحیة) افندیمز حضرتلری احزاب وقعه‌سی ابتدالرنده « جرف » اطلاق اولنان موقعده

ایدیلر . مؤخراً مسجد فتح محل مقدسنه عزیمت وغالبیت اصحاب کرام دعاسنه مواظبت بیوردیلر . خدای متعال حضرتلرینه بوخصوصده اولقدر یالواردیلرکه دعالری صباحدن آقشامه قدر دوام ایتدی . حتی اوکله ، ایکندی و آقشام نمازلرینی قیله مدیلر .

بعد الظهر اوچ وقتك نمازینی بردن مسجد فتح عرصه سنده ادا ایتدیلر . نبی محترم افندیمز حضرتلرینك نماز قیلدقلری موقع مبارك مسجد شریفك محرابنه مقابل اولان ایکنجی ستونك مرکوز بولندیغی محل اولدیغی عندالمؤرخین ثابتدر .

مع التأسف مسجد مذکور تجدید اولندیغی صره ده ابنیه مأمورلری حسب الجهاله اشبو ایکنجی دیرکی اسکی یرندن چیقاروب بشقه یره دیکمشلردر . شمدی اومأثر سعادت نقطه سی غیرمعلومدر .)

تاریخ اسلام درسلری

سایهٔ دیانتوایهٔ جناب خلافتپناهیده مکاتب عمومیه‌مزك انتظام تدریساتی کمال سرعتله وجودپذیر اوله‌رق علوم دینیه درسلری هرصنف ایچون قبول ایدلمش وبومیانده تاریخ اسلام درس مهمی دخی موضوع رحلهٔ تعلیم اوله‌رق بویوزدن فوائد جزیله الده ایدلمش اولدیغی وارستهٔ ایضاحدر. هله بودرسلرك تامکاتب ابتدائیه‌دن بداء ایده‌رك صنوف عالیه‌یه قدر تمادی ایتمسی بومقصد علویٔ شاهانه‌یی تمامی‌تمامنه انظار شکر ومحمدتده تجسم ایتدیرور.

اسلامده دین وملت براولمق حیثیت مبجله‌سی میدانده بولندقجه مکاتبمزك هرایکی جهتدن مستفید ومستفیض اولمسی امکانی کیتدکجه کسب وسعت ایدر. ایشته بوامنیهٔ خیریه‌یه بناءً مطالعات عاجزانه‌می بروجه زیر یازییورم:

لله‌الحمد والمنه دولت علیهٔ عثمانیه، دیانت جلیلهٔ اسلامیه اوزرینه مؤسس اولوب پادشاهان عظامنك حائز اولدقلری علو قدر ومنزلت افسر معالی پرور خلافتله دخی پیرایه‌دارکمال اولدیغندن حکومت سنیه بتون عالم اسلامیتك حامیسی صفت فاخره‌سنی احراز ایلمشدر. بونکله برابرشان نجدت وجلادتی تاریخك الك پارلاق صحیفه‌لرینی تزیین‌ایده‌رك‌یاوریٔ حق‌وروحانیت

رسول رب مطلق ایله عصرلردن بری پایدار اولمش والی ماشاءالله بقا وموجودیتی من قبل الرحمن تأبید بیورلمش اولمغله تاریخ مفاخری تاریخ اسلامه الی الابد مربوط قالمشدر. نصل قالمسون که تاریخک ناطق اولدیغی ادوار ووقوعاته ومحاسن اسلامیه‌نك عصرلردن بری تأیید ایلدیکی مظهریات وموفقیاته صاحب یگانه اوله‌رق یالکز وجود بهبود حکمدارییسی ارائه ایدیلیر. بو حکومت اسلامیه قدر هیچ برحکومت اسلامیه دین مبین محمدینك حارس ذی‌شوکتی وشریعت غرای احمدیه‌نك نگهبان مکارم منقبتی عنوان مفخرتنی محافظه ایده‌مشدر. بو مزیت خداپسندانه یالکز عثمانلی شهریارانده تجلی ایله‌مش برموهبهٔ الهیه‌در. بناءً علیه اطفال مملکت اول امرده شو سطرلرك افاده ایتمك ایسته‌دیکی جهات عمیقهٔ ارتباطی اوکرنمایدرلر. دنیاده معرفت نفس دنیلن خاصهٔ اولای امتیازی وایه‌دار اعتلا ایده‌جك مأثر معرفت پروریدن بری ده انسانه اسلافی کوره‌جك برچشم دوربین بخش ایله‌ین تاریخك مناقب کوناکون حقیقیسیدر. برکره دوشونك: طقوز اون یاشلرنده برمعصوم صباحه قارشی قالقمش، علم حال درسنه چالیشه‌جق. برسنه اول ده تاریخ اسلامی اوقومش، ادوار اسلامیه‌یی شویله بویله اوکرنمش، اسلاف کزیننك باشلیجه‌لرندن خبر آلمش، آنلرله ولو پك اوزاقدن اولسون کوروشمش، سسلرینی ایشیتمه‌مش اما سوزلرندن برقاچنی ازبرله‌مش، کوچوجك دماغنده آنلر ایچون سویملی بر شکل حاصل اولمش، حضرت نبی مختارك سیر شریفه‌سنه، خلفای راشدین حضراتنك مناقب عالیه‌سنه، امام اعظمك

بیوکلکنه ، ارطغرل غازینك ولایتنه ، مؤسس بنیان سلطنت حضرت عثمانك اخلاق جمیله وحماست خارق العاده‌سنه والحاصل مشاهیر اسلامك الك ایلری کلنلرینك محاسن خلقیه‌سنه دائر ولو برنبذه اولسون معلومات آلمش . بونلرك جمله‌سنك الندەکی کتابك حاوی اولدیغی مآل زندهٔ نجات ایله عامل اولدیغنی خواجه‌سی‌ده کوزلجه آکلاتمش. شمدی اومعصومك ماضینك قات قات پرده‌سی آره‌سندن نفوذ ایده‌رك تاخاکپای رسالته‌قدر ایریشن نکاه محبت وعشقنی تصور ایدك .

آرتق علم حالی ازبرلرمی ازبرله‌مزمی؟ حرزجان ایدینیرمی، ایدینمزمی ؟ دینی بتون مسلمان اولورمی اولمازمی ؟ صاپ صاغلام ، طوسون کبی برعثمانلی اولمق غیرتیله چالیشیرمی چالیشمازمی ؟ بوراسی ایوجه محاکمه بیورلسون . یااوبیلدیکی معلومات سنه‌دن سنه‌یه آرتارسه آنده‌کی حب دیانت ودیانتك امر ایتدیکی افعال وحرکاته متابعت خصوصنده کوستره‌جکی غیرت وهمته پایان اولورمی ؟

هیچ اونوتمام . دارالشفقه‌ده کرهٔ مجسمه‌یی کوروبده دنیامزك بوشکلده، اوزرنده‌کی اراضی‌شو حالده ،دکزلری شویله اولدیغنی آکلامغه ایلك باشلادیغم زمان ایکی ساعت قدر نظر حیرتمی اوزرندن آله‌مدم ، سوینمدم. برده مکهٔ مکرمه‌یی، مدینهٔ منوره‌یی ، استانبولی کورنجه خواجه‌نك یاننده اولدیغمی‌ده اونوته‌رق :

— وای ! وای ! باقك . دیه حایقیره حایقیره سویلنه‌رك جمله‌سنی اطوار متحیرانه‌مه قارشی کولدوردم . کرچه خواجه

بنم بو حالمی تقدیر ایده‌میه‌رك مجازات اولمق اوزره اوكله‌یمكندن محرومیتمه دائر امر ویردی ایسه‌ده بن آنلری كورمكله قناعت ایده‌رك فریح ، فخور ، مسرور وقانع بر صورتده یارم صومونله طویدم .

عرضنه جرأت ایتدیكم شو مطالعهٔ ناچیزانه‌م تحصیل ابتدائی مقالهٔ كمترانه‌مك برجزئیدر .

بوندن سكز اون سنه اول ترتیب ایتمش اولدیغم (كوچك تاریخ اسلام) كتابی مكاتبك تاریخ اسلام درسلرینك كشادینه وسیله اولدیغی ایچون كرچكدن مفتخرم . اوزماندن اعتباراً ملل سائره مكاتب ابتدائیه‌سنده تدریس ایدیلن تاریخ كتابلرینی تتبع ایده‌ایده وآنلرك پروغراملرنده‌كی محاسنی ازبرلیه ازبرلیه بزه تطبیق ایتمك فكریله دمكذار اولدیغمدن مقالهٔ ثانیه‌ده‌ده بزده تاریخ اسلام نصل تدریس ایدلملی مطالعه‌سنی برتفصیل عرض ایلیه‌جكم .

مربیه‌لر

معلومدرکه تربیهٔ اسلامیه الڭ مکمل ، الڭ متین والڭ زیاده ناموس وعصمته واخلاق وفضائله خادم ، جدی اساسلرله مستحکم ، قرون واعصارڭ تعصیر ایده ایده تصفیه وتزکیه‌سنه موفق اولدیغی برتربیهٔ عارفانه‌در .

هرمدنیته وانسانلرڭ اوصاف ملکیه واخلاقیه‌سنه تمامی تمامنه مطابق، منتظم برهیئت اجتماعیه‌وجوده کتیرمکه‌هروجهله صالح، جهلی ازاله‌یه مقتدر، ترقی‌یی، آمر، مصفا، پاك، سلامت فکر وجسم موجدی، واسع، هرنوع مسعودیتی کافل، حضور وراحتی موجب، حسن‌معیشت وانتظام حرکاتی مؤدی برتربیهٔ انسانیت پرورانه‌در . بزم مالمز ورهنمای نجاتمز اولان بوتربیه‌یی نه‌درجه‌لرده حرز جان ایدینه‌جك اولورسه‌ق اودرجه‌لرده سعادت بیتیه واجتماعیه‌مزی تأمین ایتمش اولورز .

هیچ دقت ایدییورمیسکز؟ سنین اخیره ظرفنده خانه‌لرمزده برر مربیه کورونمکه باشلادی . فقط بونلرڭ ایچنده نه‌لر وار؟ نظر دقت وتفتیش بونلرڭ یوزده طقسان طقوزینی مشکوك الاحوال کوریيور . برآز خرده‌شناس اولان نظرلر قاش وکوزلرینڭ جنبش عشوه پردازانه‌سندن درنجه معنالر چیقاره‌بیلیر . اربابی رفتار وخراملرندن ، توالتلرندن، وضعیتلرندن هفته‌ده بردفعه

خانه‌دن غيبوبتلرندن ، آره‌ده صره‌ده اوطه‌ده اوقودقلری مکتوبلرك ظرفلرينك شكل ورسمندن ، صفحه‌ده چكدكلری شهقه‌لردن نه‌درلو مباحث قلبيه ايله اوغراشدقلرينی آكلار . بونلره مربيه دكل ، تربيه دوشكونی ديمك دها زياده ياقيشيق آلان عنوانلردندر .

اوت . چوجوغی تا كوچكدن تربيه ايتمك هرتربيه‌يه مساعد برتشبثدر . فقط بز چوجغمزی كيمه تسليم ايديورز ؟ هانكی يد تربيه‌يه ويريورز ؟ اوقادين كيمدر ؟ كيمك نه‌سيدر ؟ فی‌الواقع السنهٔ مدنيه‌دن فرانسزجه‌يه ، انكليزجه‌يه ، آلمانجه‌يه واقف ، سويليور ، يازيور .

حال بوكه لساندن اول چوجغمزه لازم اولان اخلاقدر . پدر ومادره ترتب ايدن وظيفه‌ده بودر . هرچوجق ، بخشايش فطرت اولان وكوندن كونه آرتان ذكاسنی اول امرده تقليده صرف ايدر . بوحال طبيعيدر . بناءً عليه مربيه‌يی تعقيب ايده‌جكدر . بر چوجغك دور ابتدائيسنده آله‌جغی تربيه‌نك اوچوجغك استقباليله شدت تعلقی واردر . صباوت حسنات وسيئات اخلاقيه نامنه نه‌وارسه جمله‌سنی اخذ وبلعه مستعددر .

سوقاقلرده تين تين يورين اومينی مينيلرك مربيه‌لرندن كوردكلری حركاتی بيليورمی‌يز ؟ خير دكلمی ؟ برمودا رنك ولطافتيله ايلروله‌مكه باشلامش ؛ ظريف اولدقجه لطيف ، موسمه كوره كينمش ، شيق ، پودره‌لی صاچلری بويالی ، موميان ، فستانی آل ، آرقه‌سی پاپيشيق ، قامبره آياقلی برمادام ، اوكده بونه‌تانك بالاستعمال شاپقه‌يه تحولندن حصوله كلن

کنیدش ، مور، آل، پنبه، افلاطون سرپوشلی، پونژه‌لی، برقیز، یاننده انکلیز چیپلاقلرینی آکدیران براوغلان یوریبور. قیافته، ظرافته کیمسه برشی دییه‌مز. فقط هرشیده آداب وعادات ایلری‌یه سوروللیدر. چوجغك ازبرلدیکی بتون اخلاق اجنبیه‌یه عائد جمل حکمیه، تربیهٔ نصرانیه‌یه متعلق نصوص؛ ارکان تربیت وادب بتون باشقه.

شو صورت محاکمه شمولی دکلدر. فقط خاطره کلن تأثرله‌مالیدر. اخلاق وتربیه‌مزی افساد ایتمك ایچون بو یادکارلرك وجودی یتیمورمش کبی شمدی‌ده نسوانمز یانلرنده برر (دام دوقومپانیی) یول آرقداشی طاشیمغه باشلادیلر. برقادینه یولده رفاقت ایده‌جك، اوده آنکله صحبت ایلیه‌جك دیکر برقادینك نه‌درجه‌یه قدر مهم اولدیغی متظاهردر. حال بوکه مادامه‌نك ویا مادمازلك ظاهری اولان ماهیتندن بیله قادینلرمز بی‌خبر. هله اویله بیچاره‌لره تصادف ایدیلیورکه یاننده‌کی مادامه‌یی کورنلر برر خندهٔ تأثر ایله کچوب زوج واولادینه واقارب وخویشانه قارشی حسیات مختلفه ایله سویله‌نوب طوربیورلر. واقعا قادینلرمز بوبابده معذوردرلر. حقیله طانیمقدن عاجز اولدقلری، اوروپالی عالمه منسوبدر دییه یانلرینه آلدقلری بوقادینلرك ماهیتلرینی کشف ایده‌مزلر.

برخانه‌نك احتشام وزینتی قادیندن عبارتدر. اصول معیشت بیتیه فصل مهمی براوده حیا وناموسی تمام اولان قادیندن بشقه زینت یوقدر دییور. بوقاعده قدیمدر. بشریت ایله برابر طوغمش، بیومش والآن طوغوب بیومکده‌در. بناءً علیه

قادینلرمز ایچون صویی صوپی بللیسز، تربیه‌سی مشکوك، ماضیسی قپالی دام‌ویاده موازل دوقومپانی‌لری یانلرینه آلمغله سوء انظاره هدف اولمق قدر موجب تأسف‌حال اوله‌ماز . اویله‌یا ! سوء ظن چابوق نشوونما بولور. دال بوداق ویرر، اطرافه کوك صالار ، هرکون برنوع سیئه‌نك ادراکیله معطوف اولدیغی وجودی لکه‌لر . ایشته شو یکی مودا بزده‌ده بونتیجه‌لری کوسترمکه باشلادی .

خطوات ترقی

دها درت بش سنه اول شامدن حرکت ایدن موکب حج شریف (مدینهٔ منوره) یه مواصلت ایتمك ایچون مزیریب ، زرقا ، قطرانه ، معان ، مدوره ، ذات الحج ، اخضر ، مداین صالح ، بئر الزمرد ، بئر الجدید ، فحلتین ، بیار نصیف کبی عددی یکرمی آلتی یه واران مرحله‌لره اوغرار و آنجق اوچ یوز یکرمی بش ساعتده یعنی اون اوچ ، اون درت کونده انواع مزاحم سفریه ایله بلدهٔ مقدسه‌یه واره‌بیلیرکن سایهٔ دیانت سرمایهٔ حضرت پادشاهیده تأسیس وانشا ایدلمکده اولان حجاز تیمور یولی خط عالیسی بو مراحل بعیده‌یی یکدیکرینه قاب ایدرجه‌سنه وصل ایلمکده اولدیغی جهتله اغلب مأمولاته کوره کله‌جك سنه قافلهٔ حجاج درت کون ظرفنده سور مسعدت نشور یثرب پیشکاهنده رکز خیام آرام ایلیه‌جکدر . مجموعی بیك ایکی یوز کیلو مترویه واران خط کبیرك طولنی اولکی ساعات مراحله نسبت ایده‌جك اولورسه‌ق بهر ساعته اوچ بچق کیلو متروden براز زیاده دوشر . حال بوکه شو برقاچ سنه ایچنده ساعت باشنه قطع ایدیلن مسافه ۲۵ الی ۳۵ و اقتضاسنه کوره ٤٠ کیلو مترویه رسیده اولمقده‌درکه کرك سوریه وکرك جزیرة العرب بدایت

خلقتدن بری بویله برسرعت مشی کورمه‌مش ، او ایسسز ، بی‌نهایه چوللردن هنوز بویله‌سریع خطوه‌لرله کچن اولمامشدر. بوخطوات سریعه بیابانی حیران مأثری ایتدیکی کبی بتون‌جهان مدنیتی دخی سویندیره‌رك نیجه زماندن بریدر کرهٔ ارضك عادتا اقسام مجهوله‌سندن معدود اولان بوقطعهٔ جسیمه‌یی‌ده تماميله استکشاف وتمدینه مساعد قیلمشدر .

دیکر طرفدن بحر محیط آطلاسی اسفار وسیاحتنده دخی ترقیات مهمه وخطوات جدیده کوریله‌جکندن بحث اولنیور . استحصال سرعت امرنده کیجه‌یی کوندوزه قاتان دانشوران شمدیلك ساعتده یکرمی اوچ نوط قطع ایله (هامبورغ) دن (نیویورقه) کیدن (دویچلاند) (ایکنجی قایزر ویلهلم) کبی سفائن منتظمه‌یی بکنمیه‌رك حتی (کونار) شرکت بحریه‌سنك قریباً سیروسفر ایده‌جك اولان یکرمی بش نوطلی واپورلرینی‌ده دها شمدیدن ایکنجی درجه‌یه تنزیل ایلیه‌رك ماکنه‌لری اوتوز بیك بارکیر قوتنده و ۳۰ نوط سرعتنده پترول ایله ایشلر واپورلر احداثنی وبحر مذکوری درت کونده یعنی (۳۰۰۰) میل وحساب عادی اوزره برملیون ایکی یوز بیك مترەلك مسافه‌یی ساعتده اللی بیك متره قطع ایتمك اوزره درت کونده مرور ایتمکی درپیش اهتمام ایله‌مکده‌درلرکه بحرمحیط آطلاسی‌ده بویله برسرعت فوق‌العاده‌نك بخش ایده‌جکی تلاطم ایله هنوز کف نثار مهابت اولمامشدر .

دهاسی وار . (اقدام) ك برهفته‌ اول « الکتریق » و « ادیسون » سرنامه‌سیله یازدیغی حوادث مدنیه‌سنده بومخترع

شهیرك (كله‌جك اون سنه ایچنده الكتریق حقنده‌كی معلومات اومرتبه‌ده وسعت بوله‌جق كه صوك اللی سنه‌دنبری صنایع الكتریقیه‌ده حصوله كلن ترقیات بونك یانده جزؤی عداولنه‌جق. بخارله متحرك لوقوموتیفلرك جمله‌سی خرده دیه دمیرجیلره صاتیله‌جق، معدن كوموری اوجاقلرینك مدخلنده جسیم اوجاقلر تأسیس اولنه‌رق چیقاریلان كومورلر بوراده یاقیله‌جق، بوصورتله استحصال اولنان قوهٔ الكتریقیه ایستنیلان محللره نقل ایدیله‌جك، سوقاقلرده باركیر آرابه‌لری قالمیه‌جق، سفائنك بخار ماكنه‌لری معطل اوله‌جق، یالكز الكتریقله تحریك ایدیله‌رك آمریقا ایله اوروپا آره‌سنده‌كی بحرمحیطدن اوچ كونده كچیله‌جكدر.) دیدیكنی یازییوردی.

صكره؟ باخصوص برقاچ عصر صكره؟ غالبا مشهور (ئیورانسكی) نك خلیا ایتدیكی كبی انسانلر كاه بوراده، كاه صحرای كبیرده، كاه غوبی چوللرنده بولنه‌رق بیلمه‌جه‌لرمزده چات بوراده چات قپو آرقه‌سنده دیه تصویر ایدیلن سپورکه كبی ذیل عمرانپرور تمدنی ایله پهنای ارض اوزرنده سورتوب طوره‌جقلر. بوندن‌ده اكلنجه‌لی شی اولماز. نقل ایده‌جك هرهانكی واسطهٔ متحركه اولورسه اولسون استانبولده ایچنه بین، یانده كیله شویله‌جه مصاحبه‌یه قویول، بر سیغاره یاق، یاریسنه كله‌دن، قوندوكتور،

— ادرنه!

دیه باغیرسون، براز اویو:

— هایدی افندیلر، چابوق اولك، سلانیكه كلدك.

نداسیله اویاندیرسون ، فنا دکل . شوحسابجه ایسترسه‌کز قبل الحرکه اوه :

— سلانیکه کیدییورم ، یمکه بکلیك .

زمیننده تنبیهات لازمه‌ده دخی بولنه‌بیله‌جکسکز .

حتی برمبالغه کارك آتنك سرعت سیرندن بحث ایتدیکی صیره‌ده کندیسنه وارد اولان سؤاله :

— ساعتده نه‌قدر مسافه قطع ایتدیکنی قطعی برصورتده سویلیه‌مم . فقط شیرازده اسبسوار ایکن اسپیره قیزمش ایدم ، حدتله المی قالدیروب بر طوقات آتدم ، ایواه که بوطوقات او تربیه‌سزه راست کلمه‌دی ، اصفهانده‌کی مناوك اکسه‌سنه ایندی . وار ، سن تخمین ایله .

مألنده ویردیکی جوابه‌ده ایناتمق زمانی کله‌جك . وارسون . کلسون . پیره بیله صیچرایشجه طول وارتفاع بدننك ایکی یوز مثلی مسافه قطع ایدییور ، انسانلر تشبثات خیریهٔ فنیه‌لرنده بومثلك نه‌دن ایکی یوز ، ایکی بیك مثلنه موفق اولمسونلر ؟

اختراعات مدنیه‌نك ارائه ایتدیکی خارق‌العاده‌لکلرده موداسی آز سورییور . آکاده چار چابوق آلیشیرز . بوندن بر ایکی عصر اول یاشایانلره تللی ، تلسز تلغرافی ، تلفونی ، سینه‌ماطوغرافی ، شمندوفری ، اوتوموبیلی ، سفائن سریعهٔ بخاریه‌یی ، حتی بزم تراموایلری سویلیه ایدك ایناتیرلرمی ایدی ؟

*
* *

ذوی‌الارواحه عائداولمسی لازم کلن سرعت مشی وخطواتدن وسائط تحریکیه یاردیمیله اشیا وجماداتکده حصه‌دار اولدیغنی

بیلوب طوردیغمز حالده بونك یکانه مدار معیشت محررین اولان قلمده نه‌درجه‌یه واصل اولدیغنی حساب ایتمیشمزه نه‌دیرسکز ؟ مع‌هذا بز حساب ایتمه‌مش ایسه‌کده باشقه‌لری تخمین ایتدیرمشدر . حتی اوروپا غزته‌لرندن بری بوبابده (سرعت قلمیه‌سی عادی درجه‌ده بولنان، ایشنه مقدم، تعطیل، دوامسزلق بیلمز بر یازیجی عجبا دقیقه‌ده، ساعتده، کونده، سنه‌ده قلمنه نه‌قدر مسافه قطع ایتدیرر ؟)

دیه شویله بر سؤال ایراد ایتمش و (بویله برالـ، سرعت وسطیه اوزرینه ایکی ثانیه‌ده آنجق برر کلمه تحریر ایده‌بیلیرکه حروفك کاسه‌لری، منحنیاتی، کرفت وملتصق یرلری‌ده داخل حساب اولدیغی حالده کلمهٔ مذکوره‌نك طولی ١٦ سانتیمتره ٦٦٦ کسردن عبارتدر . یعنی دقیقه‌ده ٥، ساعتده ٣٠٠ واکر تام اون ساعت چالیشه‌جق اولورسه کونده ٣٠٠٠ متره‌یه بالغ اولور. شوحالده بر قلم، بوسعی وحساب موجبنجه سنه‌ده ١٩٠٥ کیلومترو قطع ایدر) جوابنی آلمشدر. مسئله‌یی جغرافیا مساحاتنه نقل ایده‌جك اولورسه‌ق کرهٔ ارضك ایکی قطبندن کچن بزم نصف‌النهار دیدیکمز محیط دائره‌یی ٣٦ بچق سنه‌یی براز متجاوز وبر میل ٣٠٠٠ متره حسابیله قطر ارضی ١٢ سنه‌یه قریب بر مدتده طولاشه‌جغی کبی اخیراً پکین ایله پارس آره‌سنده اجرا ایدیلن اوتوموبیل مسابقه‌سنه داخل اولسه ایدی پك زیاده راجل قاله‌رق آنجق ١٥ سنه ٦ آی صکره شکسته، بسته وپژمرده برحالده عودت ایده‌بیله‌جك ایدی .

برکت ویرسونکه بو جهت شمدی‌یه قدر متقدین آثارك خاطرلرینه کلمدی . اوله‌بیلیرآ . بز مأخذمزك طرزنده دوشونمیه‌لم‌ده تجارت نقطهٔ نظرندن دوشونه‌لم : ایسترمیسکز کتابجیلرمزك آثار طبع ونشری حقنده محررلر ایله عقد ایتدکاری بر طاقم مقاولات ازعاجکارانه ایچون پك کوزل بر زمین مادی اولای بودرلو برحساب آنلرك نظر طمع وانتفاعنی دها زیاده آچسونده اثرکزی صاتمق ایچون مراجعت ایتدیککزده :

— کیلو متروسنه اون غروشدن زیاده ویره‌مم ، تکلیفیله سزی برقات دها یورسونلر ؟

شایان دقتدرکه یازیده بواولچو ومسافه بحثی چوقدنبری مطبعه‌لرده جاریدر .

اون بش سنه اول (ترجمان حقیقت) ده محررلك ایتمکده اولدیغم اثناده آقشام اولنجه باش مرتب عبداه افندی‌یه :

— دها نه‌قدر یازی ایسترسك ؟

دیدم‌می ، مرحوم بلاجواب آشاغی‌یه اینر وکندیسنه مخصوص وسیجیه‌لی براصول مساحه‌ایله سطور واساتینی‌اولچوب حساب ایتدکجه جواب ویرمزدی‌که مساحهٔ مذکوره‌ده وقوعه کلن تك برخطانك برستون یازی‌یه بدل اولدیغی دوشونیله‌جك اولورسه قحط حوادث ومعلومات زماننده بونك نه‌درجه‌یه قدر موجب تعب خطوات قلمیه ایله اکمال ایدیله‌جکنی رفقای محترمه‌م پك کوزل تقدیر ایدرلر .

وقت اولوردی که بو خطا تعدد ایدر ایدی‌ده کیجه ساعت اوچلره ، درتلره قدر تشمیر ساق اهتمام ایلیه‌رك سکز صحیفه‌دن مرکب اولان یعنی کلمات مطبوعه‌سنك بویی نیجه کیلو مترولره وارەجق اولان اوجریده‌ده بردور تام اجراسیله بی‌تاب وتوان دوشر ایدك . فقط خطوات مترقیهٔ مدنیه انسانی یورماز ، بالعکس دینکلندیرر ، موجب فرح وانبساط اولور . حجازخط کبیر عالیسنك عربستان‌شبه جزیره‌سنه‌طوغری آتدیغی‌خطوات موفقیت پرورانه‌ده بوجملهٔ جمیله‌دندر . خطوات مذکوره‌نك شمدی‌یه قدر ایاب وذهابه کشاده ایتدیکی طریقك بیك کیلو مترویه واردیغی نظر منت وامعان اوکنه آلنه‌جق اولورسه ٣٦٠ ساعتلك مسافه‌یی اوچ درت سنه ظرفنده ٦٠ ویا ٨٠ ساعته تنزیل ایتدیکی تظاهر ایلرکه حجاج وزوار هردرلو مادی مصارف ومشاق نامنه اوله‌رق ایکی اوچ یوز ساعتلك برمسافه قطع ایتمکدن آزاده بولنیورلر دیمکدر .

معان طوغری

۱۳۲۰ سنه‌سی آغستوسی اوائلنده شرفصادر بیوریلان ارادهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی موجب عالیسنجه جلائل آثار مقدسهٔ حمیدیه‌دن حجاز تیموریولی خط مبارکی «شام — معان» قسم اولنك رسم کشادنده حاضر بولنمش وحین زیارتمده مشاهدات وتحسساتمی ناطق اوله‌رق (صباح) غزته‌سیله اون درت قدر مکتوب نشر ایله‌مش ایدم. مکاتیب مذکوره خط عالینك احتوا ایتدیکی افکار مقدسهٔ شاهانه فیوضاتندن حصه‌دار ومأثر اسلامیه‌نك الک بیوکی اولان بویله بر مؤسسهٔ معظمهٔ مدنیه‌یه تعلق جهتیله شایان انتشار اولمغله برابر بر نوع تاریخچه‌سی حکمنده دخی بولندیغندن بروجه زیر صیره‌سیله طبعنه ابتدار اولندی.

١

٥ آغستوس سنه ١٣٢٠

آقشام . فقط غروبه دها ایکی اوچ ساعت وار. پویراز اولدقجه سرت. طبیعت دریا نه چوق متلاطم، نه ده ساکن. یالکز کوکلر آلیجی برهوای اشتیاق، تعقیبیله نائل مثوبات اوله جغمز منهاج قدسی یه طوغری روان اولمش اسیور . پای تختك برقسم مناظر سواحل نوازی کوز اوکنده ، ایکی نهایتندن برر بحیرهٔ موجه داره منتهی برخط عریض وکبودی عرض ایلیوردی .

نه قدر لطیف! باد شمالی بوشکاف موجه دار اوزرنده حصوله کتیردیکی کوپوکلی التوا آت مائیه ایله اوغراشیور . راکب اولدیغمز سفینه لنکر اوزرنده تحرك ایدوب طوریور .

بوغازك بتون لطافتی بوطالغه لر اوستنده مرتسم بررشکل جاری ایمش کبی هرطالغه یکدیکرینك پیندن شتابان . برحالده که غروبه میل ایدن کونشك شعاعات مذهبه سی اوزرلرنده ثبات ایده جك ثانیه بوله میور . لکن اوسواحل ، بشریتی سراپا احیا ایلیه جك درجه ده روح پرور عنایتلرك برآره یه طوپلانه رق بردامن امان ومروت کبی دریایه طوغری اوزانوب طاغلدیغنی آکدیرییور . نصل آکدیرمسون که اوج آسمان پیراسندن بتون اسلامیتك حامئ بی منند وعالی خصلتی ، بتون عثمانیتك

شهنشـاه ذی فضیلتی ، جمله‌مزك ولی نعمت معالی منقبتی ذات کروبی صفات جناب خلافتپناهینك سایهٔ عاطفت ودولتی برجناح رأفت ومعدلت احساساتنده تجسم ایله‌مش ؛ بزم کبی رهروانان صداقتی اعزاز واحیا ایلیور .

(ازمیر) واپور همایونه ایلك خطوهٔ دخولمده قلباً حس ایتدیکم درجهٔ منته پایان تصور ایدیله‌مز .

چونکه خلیفهٔ اعظم ذیشان قرب قدسیٔ الوهیته ، آستان شفاعت احتوای رسالته یکی برطریق وصول کشاد ایله‌مش ؛ بزلری اوراه مستقیمه توفیقاً اعزامه عنایت بیوربیورلر .

بونه‌بیوك سعادتدرکه دنیوی واخروی مظهریاتیله کامران اوله‌جغمز کافهٔ آمال منورهٔ دینیه‌یه محضـا یدمؤیدهٔ حضرت خلافتپناهی ایله برشهراه بنیاد ایدلمش ، بتون عالم اسـلامیت بوشهراه نوین الٓهی نمادن حصه‌دار فیوضـات اوله‌رق بعدما (بطحا) و (یثرب) ه بواثر جلیل پادشـاهی‌یی تعقیباً رومال عبودیت اولمق شرفنه نائلیتله تأمین نجـات دارین ایلیه‌جك .

بن بونوع تفکرات محمدتکارانه ایله‌مشغول اولدیغم صیره‌ده هیئت محترمه‌یه منسوب اولان ذوات کرامدن ، زواردن ، مطبوعات عثمانیه ارکانندن بعضلری قایقلر ، صندالرله کلیورلردی .

ساعت طقوز . هیئت محترمه رئیس معـالی انیسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلری رفاقت آصفانه‌لرنده یاوران حضرت شهریاریدن ارکان حربیه میرلواسی سعادتلو جواد پاشا وسائر ذوات اولدیغی حالده واپور همایونه کلدیلر .

آرتق وقت حرکت حلول ایدییور . مقر خلافت سنیه‌دن

جسماً مفارقتله سدۀ سنیۀ حضرت رسول الثقلینه مفتوح اولان خط عالی‌یه طوغری توجیه وجهۀ احترام ایلیه‌جکمز اوان ابتدائیه برر برر تحوب کیدییور .

بوغازك انحای مرتفعه‌سندن قوپوب کلن بادشمالی صدمه‌لری خوبکرده ناصیه‌مه چارپیور . قلبمده ایکی حس مزدوج وار :

بری ذات ستوده سمات حضرت ظل‌اه اعظمی کبی عظمت شان واجلالی خیر وعنایتله مالی وعنوان بهترین کمالی حراست دین وشریعت امرنده مصروف بیوره کلدکلری علو اقدامات وسمو همم سنیه‌لریله متعالی برشهریار عالی تبارك عصر مسعود ومقدسنی ادراك ایله مباهی اولدیغ بختیارلغندن ، دیکری ینه اوشهریار شهریار اجدادك منوریت فکریه‌سندن قطعۀ حجازیه‌یه تعمم ایدن پرتو معموریتله تنویر فکر ووجدان ایده‌رك دربار قدسیت آثار جناب رسالتپناهی‌یه مرحله مرحله تقربه مظهریتم محقق بولندیغندن متولددر .

ساعت اونه بش قاله (شرف) استمبوطیله (رهبر) استمبوطی (ازمیر) واپور همایونه تقرب ایتدی . رهبر استمبوطنده بحریه ارکان حربیه رئیسی عطوفتلو محمد پاشا حضرتلریله لیمان رئیسی سعادتلو سامی پاشا حضرتلری بولنیورلردی .

محمد پاشا حضرتلری سواریمز قدری بکی جلب ایده‌رك :

— حاضرمیسکز ؟

دیه سؤال ایتدیلر .

نصل دکلز ؟ نخلزار نبوتده ، بلدۀ معمور التهیده انتها

بوله‌جق سبیل رحمت دلیل لاهوتی‌ده بولنمق شرفنه جانلر فدا .

آلای سنجاقلریله دونانمش اولان واپور همایون اوکنده (رهبر) ، جناح یسارنده (شرف) اولدیغی حالده یوریمکه باشلادی . شدید براهتزاز عصبی ایله متأثرم . جمله‌مز علویت مجسمهٔ خلافتك کافهٔ آثار محاسن دثارینه محل صدور اولان (ییلدز) سرای معالی احتواسنه مقابل دست برسینهٔ تعظیم اولدیغمز اثناده سوکیلی پادشاهمز ولی نعمت دقایق اکتناهمز افندیمز حضرتلرینك مارش عال‌العال همایونلری استانبول واپور همایونی موسیقه‌سی افراد معرفت پردازی طرفندن ترنم ایدلدی .

نان ونعمتی وشو آنده‌بیله نائل اولدیغمز دنیالر دکر عنایت ومروتی عروق واعصابمزی احیا ایله‌مش اولان ذات ملائك صفات حضرت پادشاهینك پیشکاه اجلال ومعدلتنده کوکاره طوغری پرواز ایدن بوبانك دلاویز صداقت ، آهنك عمومك وشو مناسبت جلیله ایله بتون اهل اسلامك سمواته طوغری اطاره ایلدیکی برحس تکریم وتبجیلدن نشانه ایدی .

مارش عالی ، واپور همایونك آهسته حرکاتیله سواحل متقابله‌یی پرطنین مسرت ایتدیکی اثنالرده یکدیکرینی متعاقباً ایصال قبولکاه احدیت قلنان :

« پادشاهم چوق یشا »

دعوات خیریه‌سی تحسسات متزایدهٔ عبودیتکارانه‌یه برباشقه شوق بخش ایلیوردی .

واپور همایون ، (اورته کوی) جامع شریفی حذاسنه

مواصلتنده ینه آهسته آهسته دونه‌رك مرمره حوضهٔ لطیفه‌سنه طوغری استقامت آلدی . ایشته بو آنده دخی عمومك زیور زبان مصادقتی اولان :

پادشاهم چوق یشا

دعای بی‌ریاسی بر کره دها شنیف‌ساز سامعهٔ اصدقا اولدی .

*
* *

ساعت اون بچق قیزقله‌سی پیشکاهنده‌یز . (رهبر) مفارقت ایتدی . ینه دلیل سعادتمز فیض قدسیٔ پادشاهی ، دکزدن دکزه انتقاله وساطت ایده‌جك رهنمای بی‌همالمز ینه علو عنایت خلافتپناهی . بو برسایهٔ پایدار عنایت که لایتناهی .

ساعت اون ایکی . کوچك چکمجه ایله بیوك چکمجه سواحلی اورته‌سنده‌یز . واپور همایونك کوندر اوستنده‌کی سنجاق آلندی . موسیقه بر روز مسرتك برلیل صفاداره تحولنی تأکیداً مارش عال‌العال حمیدی‌یی ترنم ایدنجه السنهٔ حضار :

پادشاهم چوق یشا

درود اجابت موعودیله کراراً تزین ایلدی .

شب حلول ایتدی . قمر سینهٔ امواجدن طولغون بر هلال سیمین وشعشعه‌دار صورتنده کوروندی . هرتار شعاعی طالغه‌لر آره‌سنده ایصلانمش کبی یواش یواش آفاقه سوزولیور .

سما مکوکب . باد شمالی حالا پیزدن روان . مقر خلافتك هر کوشه‌سنی زیارتله دونوب طولاشوب کلیور . کویا برنفحهٔ اعجاز حیات بزه خاطرات معززهٔ عائله‌دن ، سوکیلی مملکتمزدن پیام بشارت کتیریور ایمش کبی دائما اوجهتدن اسیور .

آفاق صـاف . بر نوع التماع كبودى ايله نظره فريب . دكز امواج متواليه ايله رقصان . هرموجه‌نك سربى سكوننده طوپلانوب سونن كوپوكلر لمعهٔ مهتاب ايله پارلايوب سونيور . جبال متجاوره كيتدكجه نهان اوليور . سما ايله درياده بررقابت وار: نجوم ظاهره پارلاق، تيز شعاعات ايله مهتز ، موجه‌لر برر سرپوش سفيد ايله وايه‌دار انشعاع .

ســاعت برى كچيور . خوان بى‌امتنان ولى‌نعمت مهيا ، مرتب .

ليسته

قوسقوس چورباسى (پيليچ صوينه)

پيليـچ قيزارتمه‌سى

باميه

قويون اتى فيله‌طوسى

پلاو

اوزوم ، اريك ، طوكدرمه

كيجه ساعت اوچ . موسيقه اول امرده مارش عال‌العـال حميدى ايله تزيين صماخ ايلدى . بعده مارش، پولقا ، قارمن كبى مشهور پارچه‌لرى ترنم ايده‌رك درتده ختامه ايردى .

*
* *

هيئت محترمه رئيس عاليسى دولتلو طرخان پاشا حضرتلرى اصـالت وتربيت نامنه هردرلو محاسن خلقيه‌يى جامع بروزير عاليشان ، ذات قدسى صفات حضرت پادشاهى‌يه متصف اولديغى حليهٔ صداقت وعبوديت ايله خادم برصادق دولت اولديغى كبى

عفت اخلاق واستقامت افعال دولتلری نزد معالیوفد ملوکانه ده تبین ایله مش ، بو آنه قدر نجه نجه مهام امورده اثبات رویت وحصافت ایتمش برذات ستوده شیمدر . نزاکت مسلمه لری ایله جمله مزی حیران اطوار سامیلری قیلمقده وحقیقةً وزیرانه معاملات لطفکارانه ایله بذل التفات ایله مکده درلر .

یاوران حضرت شهریاریدن برنجی فریق عطوفتلو رحمی پاشا حضرتلری اطوار عسکریه لری وتربیهٔ مکتسبه لرینك الجاآت حسنه سی ایله هیئت مشارالیها ایچون حقیقةً برشرف کزین وقرنای حضرت شهریاریدن مابین همایون جناب ملوکانه کاتب ثانیسی دولتلو عزت پاشا حضرتلرینك مخدوم سامیلری عطوفتلو محمد علی بك افندی حضرتلری عرفان ممتاز عالیلری ایله متحیز ونزاکت اطوارو گفتارلریله پك زیاده سویملی برذات محترم . معیت سنیه ارکان حربیه مشیری دولتلو شاکر پاشا حضرتلرینك [١] مخدوم عنایت موسوملری یاوران حضرت شهریاریدن ارکان حربیه میرلواسی سعادتلو جواد پاشا جداً مابه الافتخار امرای مقتدرهٔ عسکریه مزدندرلر . مزیات علمیه وسیفیه لرینی برقات دها اعلا ایدن تربیت وفرط نزاکت عالیلری ایله واجب الحرمه .

محکمهٔ تمیز جزا دائره سی اعضاسندن عطوفتلو امین افندی حضرتلری رویت ونزاکت مفطوره لریله هیئت محترمه یه مدار زینت ومباهات اولمش برذات عالیقدر .

---

[١] مشارالیه اخیراً ارتحال دارنعیم ایله مشدر .

معارف ناظر معالی مظاهری دولتلو هاشم پاشا حضرتلرینك مخدوم دولتلری جمعیت رسومیه اعضاسندن سعادتلو مختار بك افندی حضرتلری شیمهٔ کریمهٔ نزاکت ایله مفطور . ناصیهٔ عالیلرندن لمعان ایدن نور عرفان وذکا کندیلرینك مزیت برکزیده‌لرینه بیوك بر برهان جلی . نافعه نظارت جلیله‌سی هیئت فنیه‌سنه منسوب عزتلو مصطفی بکك اقتدار ریاضیسی وبالخاصه معلمی بولندقلری شمندوفرجیلکده‌کی وقوف عالمانه‌سی مسلمدر ، خوشکو ، ظریف ، خاطرنواز .

ایشته هیئت محترمه حقنده سزه براجمال سریع ، بوکا برده نافعه مکتوبی معاونی اولوب هیئت مشاراالیها کتابتنده بولنان مرحوم محمود جلال الدین پاشا زاده سعادتلو ضیا بك افندینك تربیت مغبوطه ودرایت مسلمه‌لرینی علاوه ایتملیدر .

*
* *

ساعت طقوزی کچیوردی . اویاندم . روزکار آرتمش . سماده برقاچ سحابپارهٔ مظلم طولاشیور . (ازمیر) امواج پیاپی ورود آره‌سنده یك نسق برکورولتی ایله یوروییور . اوت . ساعت طقوزی کچیور . فقط آفاق کیتدکجه طارلاشیور . یواش یواش کلیبولی ساحلنه طوغرو صوقولیورز . ساعت اون ایکی . کلیبولی اوکلرنده‌یز . اولیاءاللهدن یازیجی محمد افندی مرحومك تربه‌سی اوکنه وصولمزده واپور همایون امامی حاجی عبداه افندی طرفندن بردعای بلیغ قرائت ایدیله‌رك بومناسبت جلیله ایله دخی دعوات خیریهٔ حضرت خلافتپناهی یاد وتذکار ایدلدی .

بوغاز دها زیاده طالغه‌لی ، خرچین صولرله پرتلاش . گاه برپوسته واپوری ایفای رسم سلام ایدوب کچیور ، گاه بریلکنلی قارشی یاقه‌یه کچمك اوزره روزکار اوکنده چبالایور . (نعره) لیمانه طوغری تقربمزده موسیقه مارش عال العال حمیدی‌یی ترنمه باشلادی . واپور همایونده بولنان سلاح انداز نفرات بحریه رسم سلامی ایفا ایتمکده اولدقلری حالده ایلرولیوردق. لیمانی شمالندن چویرن اوفاق چیقندی‌یی کچر کچمز دونمه‌ـای همایون منظور اولدی . (حمیدیه) ، (عثمانیه) ، (آورخانیه) ، (عزیزیه) زرهلیٔ همایونلریله (اجلالیه) (مقدمهٔ خیریه) (حفظ الرحمن) قروت همایونلری لنکر اندازمهابت اولمشلر. قوماندان سفینه‌سی اولان «حمیدیه» زرهلیٔ همایوننن بالمقابله ایفای سلام ایدلدی. قلعهٔ سلطانیه‌ده بولنان بالجمله قشلهٔ همایونلرله لیمان دائره‌سی، واپور آجنته خانه‌لری طرفلرندن مقام احترامده بایراقلر چکیلدی.

سکسان میل طولنده اولان قلعهٔ سلطانیه بوغازندن حین مرورمزده سایهٔ مکملیتوایهٔ جناب پادشاهیده ساحه آرای تأسس اولان استحکامات و طابیه‌لرك منظره‌سی غایت مهیب ایدی . شمدی «مدللی»یه طوغری روان اولمقده‌یز. ظل ظلیل مکارم دلیل خسروانه‌ده یکیدن احیا ایدلمکده اولان دونمای حقنده بوراجه استحصال ایده‌جکم معلوماتی قریباً عرض ایلرم .

٢

مدلیدن : ٥ آغستوس

بحر سفیدك سطح نیلکونی اوزرینه یاصلانه یاصلانه یوریه‌رك، باش طرفدن سویهٔ کبود دریایه بیاض کوپوکلر سرپه‌رك جزائر بحر سفید آره‌سنه کیرن ازمیر قرووازور همایونی مدللی یه طوغری توجه ایتدی. چناق‌قلعه بوغازندن خروجمزدن برساعت صکره‌یه قدر امتداد ایدن روزکارلی هوا، بوزجه آطه‌اوکلرنده انقطاعه اوغرادی. روزکار دوشدکجه دوشدی.

بوزجه آطه‌نك بر آز اوزاغندن کچدیکمز ایچون عادتا غیرمسکون کورینیوردی. فقط وهلهٔ برخضارت زاره بکزر برشی کوروندی. اوتوز قرق قدر متفرق خانه ایله اوچ درت یل دکرمنی بو جزیره‌نك حیات عمومیه‌سنه شاهددر. آندن صکره بزه مرئی اولان اقسامندن مساکنه تعلق ایدر برشی کورونمیور، یالکز سورولوب بیچلدیکی بعض علائم بارزه‌دن مستبان اولان تارلالر بوراده‌ده برحیات ساعیانه بولندیغنی اشراب ایدییوردی. سواحلی همان باشدن باشه یالچین، قیالق، صرپ، دوز، غیرمنبت کبی کورینن چوراق، خالی، صولر آره‌سنده ثابت برکنار تراب. فقط هرحالیله برابر ینه‌سویملی، کنارینه سورینوب آقان طالغه‌لرله پرنشوه. یانیق برچهره‌دن

آره‌ده‌صره‌ده‌نمایان اولان تبسملر قدر طراوت کزین. واپورمز یوریبور. بتون طالغه‌لر طالغین، خوابیده. نفحه یوق. دریادن انعکاس ایدن حرارت بزم‌ده یوزمزی یاقیور.

ساعتلرجه دوام ایدن بوسیر وسفری اوکله طعامی برآز اونوتدیردی. ینه سایهٔ جلیل خسروانیده دکزلر اورته‌سنده متنعم اولدق. موسیقه‌نك ترنمات لطیفه‌سی آره‌سنده بوز کبی صغوق صولر ایچمك، میوه‌لر، پیلیچلر، قوتلتلر، یمك صورتیله مظهر اعزاز تام اولدق.

بوزجه آطه‌دن برآز آیریلیر آیریلماز افق پیدای وسعت ایلدی. کنارلرینه‌طوغری کسب انحنا ایدن بومحیط موجه‌دارده برشیلر کورونمیور. سکون تام. نه‌طالغه وار نه‌روزکار. یالکز ماکنه‌لرك اصوات مطرده‌سی بوغوق بوغوق ایشیدیلیور.

اوخ! افقده برکمی نه‌قدر پارلایور. کونشك شعاعات محرقه‌سی شمشك کبی نظره کداز.

برسس: مدللی کوروندی. فقط وصول ایچون‌دها زمان وار. حرارت دوشمیور. حالا برنفحه یوق. برطاقم تپه‌لر، برطاقم آغاجلر کوچولوب سیره‌لیور. بوآغاجلقلر جزیره‌نك مدار ثروتی اولان زیتون آغاجلری ایمش.

جابجا یل دکرمنلری. فقط رکودت هوادن هیچ بری دونه‌میور. کمی قطع مراحل ایتدکجه، جزیره‌نك قره‌بوغازلرینك اوکنه کلدکجه برآز روزکار آلمغه باشلادق. دکز بتون مائیلشدی.

مدللی، بوزجه آطه کبی دکل. ساحلی معمور کویلرله‌مزین.

بللی . جزیره برفعالیت تجاریه ایچنده . سراپا پرآب وتاب . هرکیریندیسی ، هرتپه‌سی آیری برلطافتی حائز .. ساعت اون . مدللی فناری کوروندی . آنی متعاقب شهریار کردون اقتدار افندیمز حضرتلرینك نام معالی اتسام شاهانه‌لریله حائز قیمت اولان (حمیدیه) قرووازور همایونك شکل منطبوعی نمایان اولدی .

اوت . سایهٔ تجدد وایهٔ جناب ملوکانه‌ده حیات تازه بولان قوای بحریه‌مزك ایلك طلیعهٔ ذی‌مهابتی کورونور کورونمز قلباً حس ایتدیکم فخر وغرور دریالر قدر متموج براثر شوق روحانی ایدی . قرووازور همایونك جهت یسارنده (مسعودیه) وآنك ده جهت یسارنده (عبدالمجید) قرووازور همایونی اخذ موقع مهابت ایتمشلر .

واپور همایون مدللی قصبه‌سی اوکندن آهسته آهسته مرور ایده‌رك اسکی قلعه‌یی کچرکچمز موسیقه‌مز مارش جلیل حضرت جهانبان اعظمی‌یی ترنمه ابتدار ایتدی . درحال دونانمای همایوندن فلکه‌لر ، صندالر ، استمبوطلر رایات ظفر آیات عثمانی ایله مزین اولدقلری حالده استقبالمزه شتابان اولدیلر .

نه مسرت الٓهی ، نه محبت . مدللی لیماننك مدخل ظریفنه برر آهنین قلعه کبی لنکرانداز اولان بواوچ سفینهٔ حربیه‌نك لیمانه بخش ایلدیکی وقار ومهابت حقیقهٔ کوروله‌جك مناظر نادره‌دندر . سفائن شاهانه‌نك درجهٔ مکملیتی بوکون جهانك لسان اعترافنده دائر برحقیقت اولدیغی کبی سطوت بحریهٔ عثمانیه‌نك اعتلاسی امرنده رایکان بیوریلان همت بلند شاهانه‌نك

مثال مجسم آهنینی مشاهده بختیارلغنه نائلیتمدن طولانی قلباً حس ایتدیکم اثر مفخرت ده بنم ایچون ابدی برحقیقت اولدی، قالدی.

مدللی لیمانی اولدقجه واسع، منتظم، نصف قطع ناقص بر قوس لطیفه اوچ درت تپه حاکم اولمش. بو تپه‌لرك دامنی تا وسطلرینه قدر بیاض بویالی، اوزاقدن منتظم کورینن خانه‌لرله وایه‌دار عمران.

واپور همایون لیمانك مندیرك حذاسنه کلنجه‌یه قدر مارش حمیدیی دوام ایلیوردی. موسیقه بردن بره برسلام هواسی چالدی. ایشته اوزمان اطراف اربعه‌دن جوش ایدوب تلال وجبال اوزرنده برعکس مدید شکران براقان:

پادشاهم چوق یشا

دعای بی ریاسی شواهق متسلسله‌ده بولدیغی عکوس مؤثره‌یی سمواته قدر نشر ایده‌رك قلوب صادقه‌مزك بالالره پیوسته اولان احتساسات عبودیتکارانه‌سنه برشاهد ذی مآل اولدی.

(ازمیر) بو آواز متحد صداقت آره‌سنده سفن همایونك پیشکاهنده لنکر انداز اولدی. اوزمان (ارطغرل) قروت همایوننك لطافت شکل ونظافت وضع مجسمی کورووندی. حیران اولمامق قابل دکل.

واپور همایونك توقفنی متعاقب سفن شاهانه قوماندانی یاوران حضرت شهریاریدن سعادتلو اشرف پاشا حضرتلری آلتی چفته قوماندانلق صندالنه راکب اولدیغی حالده رسم زیارتی ایفایه شتابان اولمغله هیئت محترمه رئیس عالیسی دولتلو طرخان

پاشا وياوران حضرت پادشاهيدن برنجى فريق عطوفتلو رحمى پاشا حضرتيله سائر اعضاى هيئت طرفلرندن استقبال ايدلدى . بعده متصرف لوا سعادتلو غالب پاشا حضرتلرى وورود ايله مكله حقلرنده احترامات لازمه ايفا اولندى .

متعاقباً (حميديه) قرووازور همايونى سواريسى مير آلاى عزتلو رضا ، (مسعوديه) زرهلئ همايونى سواريسى مير آلاى عزتلو سعدالدين ، (عبدالمجيد) قرووازور همايونى سوارى وكيلى قائممقام عزتلو حقى و (ارطغرل) قروت همايونى سوارئ ثانيسى ياوران حضرت شهر ياريدن رفعتلو جاويد بكلر واپور همايونه كله‌رك ايفاى راسمهٔ خوش آمدى ايلديلر .

آره‌دن برقاچ دقيقه كچر كچمز جزائر بحر سفيد والئ واليسى دولتلو عابدين پاشا حضرتلرى [١] ارطغرل قروت همايوننك آلتى چفته فلكه‌سيله واپور همايونه وورود ايلدكارندن حق عالئ ولايتپناهيلرنده احترامات عسكريه بالايفامارش عالى العال حميدى ترنميله هيئت محترمه طرفندن استقبال ايدلديلر . لوا محاسبه‌جيسى ناظم بك ، متصرف معاونى واسيلاكى افندى ، تجارت محكمه‌سى رئيسى كامى بك ، رژى ناظر معاونى شكرى ملحمه افندى ، مدعئ عمومى معاونى الماس بك ، مدللى اشرافندن ملتيادى قومپه ، زراعت بانقه‌سى مأمورى رفعتلو توفيق افندى ، قره‌غول واپور همايونى قول آغاسى احمد افندى قپودان دخى واپور همايونه كلديلر . بو مراسم متسلسله اثناسنده كونش‌ده (قاياكى) تپه‌سى

---

[١] اخيراً ارتحال دار نعيم ايله‌مشدر .

اوزرندن یواش یواش ماورای آفاقه دوشمکه باشلادی .
کوروله‌جك برمنظره : مدللی قصبه‌سی غروب ایله برابر اسمر برنخاره بورونیور . صیرت صیرته امتداد ایدن زروه‌لرك سمادن آیرلدیغی خطوط معوجه‌ ایله رنك متباقیٔ آسمان آره‌سنده بوشده قالان سویهٔ افلاطونی، نقطهٔ غروبده شعاعات سائره ایله برلشه‌رك نظر دقتده امتزاج وانتشاری آهنکدار بربدیعهٔ ملونه حصوله کلیوردی .

ساعت اون ایکیده عکس ایدن برطوب صداسی اوزرینه سفن همایون‌شاهانه‌ده بولنان افرادبحریه کاملاً چیاریوا ایده‌رك ورد زبان عبودیتمز اولان :

پادشاهم چوق یشا

دعای بی‌ریاسی ایله تزیین لسان ایدلدی .

احزان لیال، مدللی حوالیسی اوزرینه‌رفته چوکدیکی اثناده ایدی‌که برحزمهٔ ضیا (حمیدیه) قرووازور همایونندن بارقه انداز اطراف اولدی .

اواثناده صدور ایدن بوخیط نورانی جمله‌مزه لمعات التفات حضرت کیتی‌ستانیدن مژده‌لرویرر اولدیغی ایچون چشم محمدت عمومده هجوم مسراتدن قطره‌لر بریکدی .

ساعت اون ایکی‌یی چاریك لحه سفن شاهانه بتون پروژ کتورلریله لیمانی ضیالر، مهتابلر ایچنده براقدیلر .

لیمانك بولمعات شدیده ایله آلدیغی منظرهٔ لطیفه تصویره صیغماز . ضیا طرف یوریور ، تماس ایتدیکی هریرده کویا برنقطهٔ احتساس وجوده کتیریورمش کبی اهتزازلرحاصل

اولیوردی . بولمعات شدیده حمیدیه ، مسعودیه ، عبدالمجیدسفن شاهانه‌سندن توجیه ایدیلن اوچر الکتریق پروژکتوریله ارطغرل قروت همایوننك ایکی آیینهٔ لامعه‌داری محصولی ایدی.

تا ایچ لیمانده بولنان (آلپاغوت) و (آق‌حصار) طورپیدو بکچر همایونلری دخی الکتریقله منور ایدی .

دونمای همایوندن انتشار ایدن بوشعاعات الکتریقیه‌یه قصبه درونندەکی باغچه‌دن انداخت ایدیلن فشنکلر ، یاقیلان مهتابلر مقابله ایتدیکی جهتله بحراً وبراً اجرا ایدیلن بویله برشهر آیین آره‌سنده قالدق . کوندوزین وروددمزده بایراقلرله تزین ایتمش اولان مبانی کیجه‌لین فنارلرله دونادلمش ، منظره دها زیاده کسب رونق ایتمش ایدی.

مدللیدن واپور همایونه اوچ ذات راکب اولدی . بونلر اشرافدن مصطفی بك ، دفترخاقانی باش کاتبی نجیب بك ، بلدیه رئیسنك قاین‌پدری آناسطاس افندیدر. ذوات‌مومی‌الیهم دخی بزمله برابر اثر بدیع حضرت ولی نعمت اعظمینك رسم کشاد علویت معتادنده بولنه‌رق حائز نصاب مفخرت اوله‌جقلردر.

کیجه‌نك بوالتماعات نظره فریبی ساعت ایکی بچغه قدر امتداد ایلدی . ایکی ساعت صکره بزده تحریك چرخ عزیمت ایلدك . حرکت ایدر ایتمز سفن شاهانه پروژکتورلری رهنمالق وظیفه‌سنی ایفا ایده‌رك یارم ساعت قدر العاب ضیائیه ایله رهکذارمزی تنویر ایتدیلر. ساعت بش بچق ایدی .

٣

ازمیردن :　　　　　　　　　　　٦ : آغستوس سنه ٣٢٠

مدللیدن کیجه ساعت بش بچقده حرکت ایلدك . سماده مهتاب یوق. فقط هرکوشه‌سی نقاط مضیئه ایله پرتاب . حمیدیه، مسعودیه ، مجیدیه سفن شاهانه‌سندن صیره‌سیله سوق ایدیلن ضیای الکتریقی حزمه‌لری واپورهمایونه کنیش، مجلا رهکذارلر کشاد ایلیوردی . بوتنویرات متناوبه یارم ساعت قدر دوام ایتدکدن صوکره التماعات نجومدن تحلل ایدن ظلام حقیقی آره‌سنده قالدق. دکز صوك درجه‌ده راکد . نفحات لطیفه‌دن اثر یوق . واپور همایونك حرکتی بیله بر اطیف تماس حصوله کتیره‌میور .

آرتق هرکسك قماره‌لره چکیلمك زمانی کلدی . مدللینك تنویرات وتزیینات استقبالیه‌سی، دونمای همایونك مراسم منورهٔ تشییعیه‌سی نظر خیالمده اوکنده اولدیغی حالده برمدت دها سمای مکوکب آلتنده ، شو بحر بی پایانك سطح پرسکونی اوزرنده بوخاطرات معززه ایله اوغراشدم . ولی نعمت معالی منقبتمز ولی نعمت عالمیان افندمز حضرتلرینك سایهٔ سماپیرایهٔ ملوکانه‌لرنده مستغرق اولدیغمز دریای عنایات والطافدن نه‌درجه‌لرده حصه‌دار

تحسس اولدیغمی تصویر محالدر . یالکز شو مهمهٔ وجدانیه‌یی عرض ایلیه‌یم که هر نه طرفه توجه ایتسه‌م علو عواطف شاهانه‌لرینی آیری بر مقیاسده ، بر مقیاس اعظمیده ارائه ایدن آثار مبجلهٔ خسروانه‌لرینه تصادف ایتمه‌مك ممکن دکل ایدی . کیجه ، بحر سفیدده بر لیل مکوکب . نظر تماشا ، مظهریتیله مباهی اولدیغمز سمو مکارمك قلب وحس اوزرنده حصوله کتیردیکی مرتبهٔ رفیع شکران ایله متناسب اولمق اوزره دائماً افلاکه انعطاف ایدییور .

بو بر اعتیاد عبودیتکارانه درکه بزلره محضا خلیفهٔ عالی جاه وشهریار معالی پناه افندمز حضرتلرینك من عنداه مفطور بیورلدقلری رفعت قدر وبلندیٔ مرتبت شاهانه‌لرینی استقصا امل مصادقتکارانه‌سندن یادکار قالمشدر .

بر لیل مکوکب ، فقط سکون اطراف آره‌سنده بدیع ، نظره فریب ، خاطر آشوب بر لیل مکوکب . افقلرده نه طالغه‌لردن ، نه ده بویله انکین دکزلرده بر کورینوب برنهان اولان بیاض ، قیرمزی ویا یشیل فنارلردن اثر وار . یالکز بر قدرت علویه نظر خیالك ایریشه‌میه‌جکی بر ارتفاع مخیلده نقطه نقطه منور بر دای کبود کرمش ، عمیق ، صولری ازرقی برزمین موجه‌دار اوزرینه دم بدم دوشن ، عکس ایدن شعاعات خفیفهٔ سماویه‌دن یاقاموز شکلنده زیر دریایه بیکلرجه منار معوج ایصال ایدییور . کوپوکلر بیله بو انشعاع خفیفدن وارسته قالمیور . سفینه‌یی تنویر ایدن الکتریق لامبالرندن بعضلری سوندیرلدی . آرتق دم استغراق بتون بتون حلول ایلدی . بن ده قرارکاهمه چکیلدم .

اویاندم . ساعت یارم . مارش عال‌العال حمیدی اطرافه طنین انداز حبور اولیور . ازمیره کلیورز . یکی قلعه اوکنده بزه رسم سلام واحترام ایفا ایدیلیور.

صباح منور ومشمس . ازمیرك اطراف وانحاسی ، مبتنی اولدیغی تلال متسلسله‌سی ، لیمانی ، ریختیملری ، آنترپولری ، لیمان داخلنده طوران سفائن تجاریه ، یلکن کمیلری اوزاقدن اوزاغه کوریلیور . بوشهر تجاری‌یه کیریلیرکن صولمزده (قارشو یاقه) نك مبانیٔ ظریفه‌سی ، (قطیفه قلعه) نك وضع مرتفعی ایله صاغمزده تصادف ایدن (قره طاش) ، (کوز تپه) ترامواینك منتهی اولدیغی (قوقار یالی) یه قدر بالجمله مناظر ساحلدن بدأ ایله تپه‌لره طوغرو ارتقا ایله‌مش برمعموریت حالیه‌دن نشان ویرییوردی .

مدخل، برسعی فعالانه یه کریزکاه خدمتی کوربیور ایمش کبی دها شمدیدن حرکات سریعه مشاهده اولنیور . سفینهٔ همایون بومدخله تقرب ایدر ایتمز موسیقه‌مز مارش عالی‌یی ترنمه باشلادی . قشلهٔ همایون پیشکاهنه طوغری ایلریلیور ، ولایت جلیله معیتنه مأمور (ثریا) واپور همایوننك اوکنه کیدییورز .

قشلهٔ همایون ، حکومت قوناغی ، مکتب اعدادی ، حمیدیه صنایع مکتبی کبی مبانیٔ جسیمه یواش یواش بلیرییور . قشلهٔ همایون سنجاق کشیده‌سیله رسم سلامی ایفا ایتدیکی کبی عساکر شاهانه طرفلرندن دخی راسمهٔ احترام ایفا ایدلدی . درحال صنداللر بزه طوغرو روان اولدیلر . برایکی استمبوط طالغه‌لر

اوزرندن، حميديه وابور شركتنك ٩ ، ٥ نومرولی واپورلری کمال سرعتله یانمزدن کذار ایتدیلر .

ساعت بری یکرمی کچیور. (ازمیر) واپوری دمیر آتدی. مارش عالی طنین انداز مسار . هیئت محترمه ارکانی صالونده، رفقای سیاحتك بعضیلری کوکرته‌ده ، بعضیلری صالون آره‌لرنده ، بعضلری کوپشته کنارنده اولدقلری حالده رهکذارمزده تجلی ایدن بوشهر وسیع ونامدارك مناظر ابتدائیه‌سنی سیر ایدییورلر . بوراسی ایشللك بر مخرج اولدیغنی کندی کندیسنه اعلام ایدییور. سفینه‌نك یانه تقرب ایدن صندالار ایچنده‌کی تك توك افه یاورولرینك قیافت ووضعیتلری پك خوش! نظرم آنلره تعلق ایتدی قالدی . بو قیافت محلیه چوبكلك ، مردلك کبی اوصافه بورالرده علم اولمشدر .

حتی ازمیر دینلدیمی افه‌یی تخطر ایتمه‌مك اوله‌ماز .

ساعت ایکی‌یی یکرمی کچیور .

ساحلدن تباعد ایدن برصندال، هیئت محترمه‌یی استقبال وحقلرنده عرض احترام ایتمك اوزره مأمورین عالیه‌دن برقاچ ذاتك بزه طوغرو کلدکلرینی آکلاتدی . فی‌الحقیقه ازمیر فرقه‌سی قوماندانی یاوران حضرت شهریاریدن فریق سعادتلو توفیق پاشا حضرتلریله یاور خصوصی حضرت شهریاری مخدوم سامئ جناب ولایتپناهی بحریه میرآلایی عزتلو سعید وافراد جدیده سوقنه مأمور یاوران حضرت پادشاهیدن سواری میرآلایی عزتلو صادق بك افندیلر وقوماندانلق یاوری ملازم اول رفیق بك درت چفته برصندال ایله تقرب ایتدیلر وهیئت

محترمه اعضای کرامی طرفلرندن قبول ایدلدیلر . بعده ازمیر تلغراف باش مدیری سعادتلو حاجی عمر بك ایله لیمان رئیسی قائممقام عزتلو سنان بك کلوب رسم استقبالی ایفا ایلدیلر.

بو اثناده هیئت محترمه اعضای کرامیله مشاراالیه توفیق پاشا حضرتلرندن ومیرالای عزتلو سعید وصادق بکلرله زواردن مرکب برغروپك بحریه سرفطوغرافی عزتلو سامی بك طرفندن مکمل برفطوغرافیسی آلندی .

واپور همایونی زیارته کلن ذواتك جمله سی قهوه لر، سیغاره لر اعطاسی صورتیله مظهر اعزاز ایدلدی .

موسیقه مز بومدت ظرفنده اهویهٔ لطیفه ترنمی ایله مشغول ایدی . ساعت اوچ . نائب ولایت سماحتلو محمد امین افندی حضرتلریله بلدیه رئیسی سعادتلو اشرف پاشا حضرتلری دخی بش چفته صندال ایله واپور همایونه مواصلت ایلدیلر . هیئت محترمه رئیس عالیسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلریله اعضای کرام طرفلرندن استقبال ایدیله رك مراسم واحترامات لازمه ایفا ایدلدی .

ساعت دردی چاریك کچه ازمیرك یگانه روزکاری اولان (اینباط) اسمکه باشلادی .

شهر مذکوردن قافله مزه داخل اولان ذواتك اسامیسی بروجه آتیدر:

قصبه تیمور یولی قومیسری شمعی بك وآهنك غزته سی مخابری امراه بك

اشرافدن عزتلو حاجی شرف پاشا

خدمت غزته‌سی صاحب امتیازی ابراهیم بك

تجار معتبره‌دن احمد خرسا پاشا

مکتوبی معاونی طاهر کنعان بك

تجار معتبره‌دن بزاز حاجی عثمان افندی .

*
* *

واپور همایون شهردن یوز طونیلاتو قاردیف کموری ایله ارزاق لازمه ، قاوون ، اوزوم کبی فواکه لذیذه اخذ ایلدی. سایهٔ مکملیتوایهٔ جناب ولی نعمت اعظمیده اسباب استراحتمز بحق استکمال ایدلمکده وهردرلو احتیاجاتمز بالغاً ما بلغ استیفا قلنمقده‌در .

واپور آنطالیه‌یه کیدییور. مکتوبمی اورادن آلیرسکز .

٤

۷ آغستوس سنه ۳۲۰ جمعه ایرتسی

ازمیره صورت مواصلتمزی واوراده وقوع بولان مراسم استقبالیه‌یی مفصلاً یازمش ایدم . پای تخت سلطنت سنیه برنجی اولمق اوزره ممالک محروسهٔ شاهانه‌نك ایکنجی برمعموره‌سی اولان بلدهٔ مذکوره‌دن چابوق چابوق مفارقت ایده‌میه‌جکم . اوچ بیك سنه‌لك برقدم تأسسه مالك اولان والحالة هذه آناطولی قطعهٔ جسیمه‌سنك اك برنجی مخرج تجارتی شرفنی محافظه ایتمکده بولنان بو بندرگاه قدیم درسعادتك (۲۸۰) میل وياخود (٤۳۰) کیلو مترو جنوب شرقیسنده و ۳۸ درجه ۲٤ دقیقه عرض شمالی ایله ۲٤ درجه ۵۲ دقیقه طول شرقیسنده کائندر.

شهرك تجارت عمومیه‌سی حقنده بو آنه قدر تنظیم ایدیلن ایستاتستیقلر مآلنه نظراً باشلیجه اخراجاتی کرك آیدین ولایتی داخلنده کرك جوار اولان سائر محللرده یتیشن پاموق، قوری اوزوم ، قوری انجیر ، ایپك قوزه‌سی ، پلاموط ، زیتون ، آفیون، حبوبات متنوعه ، کلیم، خالی، سجاده وسائره‌دن مرکب اولوب آناطولی یه وقوع بولان ادخالاتك قسم اعظمی دخی بورادن اخراج ایدلمکده‌در .

كورفزی اولدقجه كنيش و آطه‌لر د كزينك جهت شرقيه‌سنده كائن ديكر كورفزلرك جمله‌سندن دها زياده قوللانيشلی اولوب ايچ ايچه برقاچ قويدن متشكلدر . آغزی شماله طوغری آچيق اولمقله برابر غرب جهتی (قره‌برون) ايله قپاليدر . فقط اطرافی طاغلرك محاطی اولديغندن سير سفائن ايچون امين برمحلدر . طولی الالی ، عرضی الك كنيش محلنده يكرمی و ايچ كورفزك طولی يكرمی وعرضی بش كيلو متر ودر . بدايت تأسسنده (زميرنی) ناميله آكيلان بوشهره بالآخره بولفظدن محرف اوله‌رق (ازمير) لفظی علم اولمشدر .

سايهٔ ترقی وايهٔ جناب پادشاهيده ازمير شهری متعدد مؤسسات نافعه ومبانئ خيريه ايله قابليت معموريتنی تزييد ايله‌مش ومعارف عموميه‌نامنه‌برخيلی وسائط مؤتمنه‌يه‌مالك بولنمشدر . ازميره مواصلتمزله اورادن مفارقتمزه قدر مرور ايدن اون اون بچق ساعت ظرفنده واپور همايون كمور آلمق ، مالزمه تدارك ايتمك صورتيله مجبور آرام اولمشدی . ليمانده منظور اولان سفائن تجاريه‌نك كثرتی فعاليت تجاريه‌سی حقنده‌برفكر تام ويره‌بيلير درجه‌ده ايدی . سفائن مذكوره‌ميانده برانكليز واپوری بايراقلرله دونانمش اولديغندن برای زيارت سفينه‌يه كلمش اولان ازمير مخابرمزدن بونك سببنی استيضاح ايتدم . مكر بوسنه‌نك ايلك قوری انجير محصولنی حامل ايمش . حموله‌سنی لونده‌يه كتوره‌جك ايمش .

شهرك منظره‌سی ساحلدن تپه‌لره طوغری صعود ايدن اماكن كثيره‌دن ، ساحل بوينجه برطرفدن تاكوز تپه ، قوقاريالی

حتی یکی قلعه حمیدیه استحکاماتنه قدر تمادی ایدن آشاغیلی یوقاریلی صیفیه‌لردن ، کوشکلردن ، اورته‌ده تأسیس ایدیلن لیمان وکرك دائره‌لریله آنترپولردن ، دیکر طرفدن (پونطه) اوزرلرندن آشه‌رق قارشی یاقه‌ده انتها بولان بنالردن ، شهرك قاعده‌سنده مبتنی اولدیغی (قطیفه قلعه) نك وضع حاکمیتندن مرکب وکویا ال ایله چیزیلیرکن طرز انحناسنه اکثر محلده خلل عارض اولمش بردائرهٔ غیر منتظمه‌نك ۱٤۰ ویا ۱٤٥ درجه‌لك قوسنی آکدیران برپارچه‌سندن عبارت اولوب هیئت مجموعه‌سی اعتباریله شمالاً وجنوباً اولدقجه متناظر برحوضهٔ معموره‌در. اوك طرفی بحرسفیدك میاه نیلکونی ایله متوسع اولدیغی کبی کورفزدن باقیلنجه یالکز نظر خیاله معروض اولان بیوجك بر ، کوچك برقاچ آطه وساقیز جزیره‌سی کبی مسنمات ترابیه ایله محدود اولدیغی کوریلور.

منظرهٔ شهر آره‌سنده اك زیاده نظر دقتمی جلب ایدن آبده ولی نعمت معظم ومکرم ، شهریار قدسی شیم افندمز حضرتلرینك جالس اورنك سلطنت وخلافت اولدقلری روز معالی افروز خسروانینك یکرمی بشنجی دور سنویٔ مقدسنی تعظیماً قشلهٔ همایون میداننده تأسیس ایدلمش اولان ساعت قله‌سی ایدی. بوقله‌نك قاعده‌سی مرمردن واوستی اك قیمتدار صوما کیدن معمول اولوب دکزه ناظر اولان یوزی آرمهٔ همایون ایله موشح آلافرانغه برساعتی وقره‌یه متوجه یوزی طغرای غرا ایله مزین آلاتورقه دیکر برساعتی محتویدر.

بن قله‌یه طوغری نصب نکاه دقت ایتدیکم اثناده قشلهٔ

همايون ميداننده ايكى طابورعساكرشاهانه بررسم تچيد اجراسيله مشغول ايديلر . رسم تچيدى متعاقب موسيقه مارش عالى‌العال حميدى‌يى ترنم ايلدى .

ختام ترنمده اوچ دفعه :

پادشاهم چوق يشا

دعاى اصابت انتماسى ايصال قبولگاه جناب پروردكار قيلندى .

كونش افق غربى‌يه طوغرى آرزومند افول اولديغى اثناده امواج خفيفه اوزرينه فرش ايلديكى دامن شعشعه‌دار اوزانوب حدود آفاقى آشيور، اون اون بش يلكنلينك بياض قادلرى اوزرنده كوز آليجى ، بم بياض پارلتيلر حصوله كتيرييوردى . شهره بردها باقديغمده ظل عنايت وشفقتى مأمن درماندكان وعلو رحم ومروتى ملاذ بى‌چاركان اولان ذات فرشته صفات حضرت ولى نعمت اعظمينك دور مسعود همايونلرينه خاص مؤسسات خيريه‌دن برى دها نكاه محمدت اوكنده تجسم ايلدى . بومؤسسه بعض اقسامى هنوز پذيراى ختام اولميان وعن‌قريب اكمالى سايهٔ مراحم وايهٔ جناب خلافتپناهيده محقق بولنان (ازمير غربا خسته‌خانه‌سى) ايدى .

ساعت اون . واپور همايون كمورينى آلمقده دوام ايدييور . يارم ساعته قدر حركت ايده‌جك . هيئت محترمه رئيس حصافت انيسى دولتلو طرخان پاشا حضرتلرى اوامر لازمه اعطا بيوريورلر .

كونش كيتدكجه نواحئ افقه ياصلانيور . اورالرده طولاشان

یلکنلرده قیرمزمتراق پارلتیلر کوریلیور . کوزتپه طرفلری قزیل. جبال حاکمه بر بخار متکاثف ایچندن، نیم شفاف بر مانیلك آره‌سندن عیان . (قارشی یاقه) نك تلال مرئیه‌سی آچیق سونوك باقر رنکنده .

دکیزك آچیق یشیلی آکدیران سطح موجه‌داری دکیشیور . بر کبودی متبدل یوریبورایمش کبی تااوزاقلردن آغیر آغیر یاییلیور . بورنك سیار، جسیم بر مایع ایچنه دوکولمش مائی بر بویانك یواش یواش امتزاجنی آکدیرر صورتده بدیدار . اطراف دها زیاده کوزل ، دها زیاده مسکون ، دها زیاده نظره فریب . رنك وضیانك اماکن ومبانی‌یه ، تپه‌لره صورت انعکاسنده آیری بر حادثهٔ جویه وقوعه کلیورایمش کبی بر خفت انتشار وار . شمدی زرین بر لون شدیده محل انعکاس اولان برقاچ پنجره بردن بره آتشین بر لمعه ایله قیزاریرکن سماده ...ویهٔ افلاطونی کبی کورینن بر قسم فلك آچیلوب قپانیور .

ساعت اون بره چاریك وار . واپور همایون عزیمتنی اخطار ایدن دودوکنی اوتدوردی . مسافرین یواش یواش عودت ایدییورلر .

*
* *

ساعت اون بر . (ازمیر) واپوری رنك ارغوانیٔ غروب ایچنده حرکت ایلدی . موسیقه مارش عالی ایله طنین انداز . کونش غروبه تمایل ایتدکجه کنار افقدن اوزانوب کلن سرو شعشعه‌دار، قیصالوب سونمکه مهیا التماعات خفیفه‌یی آکدیرییور . دم اولدی که بر واپور رهکذارینه بکزه‌دی . فقط احزان

غروب تپه‌لره چکیلمش‌ده سواحله دوکیلیورمش کبی بخاری بر رنك ، بر سیس حالنی آلدی . آرتق یوربیوروز .

واپور کوز تپه ، قوقاز یالی استقامتنده ایلرولیور . یکی قلعه حمیدیه استحکاماتی اوکنه وصولمزده موسیقه ینه مارش عالی‌یی ترنم ایده‌رك رسم سلام و احترامی ایفا ایدن جنود مظفرهٔ شاهانه‌یی طنین مکارم آیینی ایله وایه‌دار شرف ایلدی . آنی متعاقب سنجاق آلندی .

اوچنجی لیلهٔ سیاحت ! ماهتاب دها طولغون، دها سیمین، دها خاطرنواز ، بالطبع دها کوزل . ضیای سیمینی جبال منظوره وادیلری ایچنه خفیف سایه‌لر فرش ایدییور . افق دکیزدن اولدقجه بیاض بر ساحهٔ مدوره ایله آیرلمش . طالغه‌لر هنوز خرچین. بیاض کوپوکارله یریر لکه‌دار. متحرك صولرك رنك کبودیسی دها قویو .

ینه سکون ، ینه س... . تك توك برقاچ اوفاق آطه‌نك هیولای اسمری، ساقیره کتلهٔ مظلمه‌سی ، تا اوزاقلره قدر یاییلان قمرك ضیای مواجی وار . یالکز صولده‌کی ساحلده آرالق آرالق کویلره تصادف ایدیلیور .

ساعت بر. ظلمت متراکمه‌یی تعدیل ایدن نور قمر بزه یکی یکی کذرکاهلر آچیور .

بردن بره تیتره‌دم . او جبال متسلسله دامننده کوچك برکوی . بر ییغین علو . مطلقا برمشعله اوله‌جق . آکلادم . آنلرده طویمشلر .

ذات خلافت سمات حضرت ولی نعمت اعظمینك خطهٔ مبارکهٔ حجازیه‌ده تأسیسنه موفق اولدقلری خط عالینك رسم

كشادينه مأمور بيوريلان هيئت محترمه‌نك شوكونلرده بو يرلردن مرور ايده‌جكنى استخبار ايتمشلر، بتون اسلاميتى حصه‌دار مباهات ايدن اشبو موفقيت سنيهٔ حضرت پادشاهيدن صوك درجه متشكر قالمشلر. بزى حسب الديانه استقبال وتشييع ايچون بويله بر شهر آيين مختصر اجراسنه قرار ويرمشلر. علوك اطرافنده چولق چوجق قوشوشيورلر. يكرمى خانه‌لى برقريه‌يى مستغرق نشاط ايدن لطف بى عديل پادشاهى عجبا اقطار وسيعهٔ اسلاميه‌ده نه‌درلو تظاهرات متشكرانه‌يه ذريعه بخش حصول اولمقده‌در.

بونه تماشاى علوى! اك كوچك بركويده بيله ذات كروبى صفات حضرت تاجدار اعظمينك، مظهريات خدا پسندانه وموفقيات جليلهٔ ملوكانه‌لرى ايله بارگاه الوهيته، دربار شفاعت مدارسيدالمرسلينه وصول مقصد ديانت مرصدينه حسن خدمت ايليه‌رك قلوب صادقهٔ امتى لبريز مسرات بيوردقلرينى تحميداً مشعله‌لر ايقادى صورتيله ايفاى رسم احترام ايديليور.

حس رقت بونوع بيانات صادقهٔ قلبيه‌دن پك چابوق متأثر اولور.

واپور همايون عنايات جهاندرجات حضرت پادشاهينك هرنوعنى حامل برقافلهٔ سياره. خوان بى امتنان ولى نعمت هرفرده كشاده، احتياجات ماديه‌مزك جمله‌سى آماده. ذوق خاطر نامنه مكمل برباندو موسيقه موجود. قارمن، تراوياتا، عسكرى مارشلر، پولقه‌لر، والسلر، ترنم ايتمكده. حقيقةً ماهر بر اوركسترو. مرتباتى بوبابده برفكر مكمل ويرير.

کدکلیٔ ثانی	صبری	افندی	ترومبا
»	ابراهیم	»	قلارین
»	احمد	»	باریتون
»	مصطفی	»	طرانبون
»	حسین	»	غرانفاسه
کدکلیٔ ثالث	محمد	»	برنجی ترومبا
»	علاءالدین	»	فورتو
»	محی الدین	»	برنجی پیریموفورتو
»	مصطفی	»	باصو
»	شوکت	»	ایکنجی بویولو
»	علی	»	برنجی بویولو
»	سلیمان	»	زیلجی
»	کریدلی مصطفی	»	ایکنجی فانیول
»	مصطفی	»	زیلجی
»	وهبی	»	باصو
»	عبدی	»	قلارین
»	احسان	»	طرانبون
سنز چاوش	حمدی	»	ایکنجی ترامپت
»	اسماعیل	»	برنجی فورتو
صره چاوشی	عمر چاوش		برنجی قلارین
»	محمد	»	ایکنجی بویولو
»	صادق	»	ایکنجی ساقس

صره‌چاوشی	محمد	افندی	باصو
»	قدری	»	ایکنجی ساقس
»	قمری	»	باصو
»	جمال	»	ایکنجی باریتون
»	نوری	»	برنجی طرانبون
»	علاءالدین	»	بویولو
»	شکری	»	برنجی فانیول

*
* *

ساعت ایکی . قره‌برون شبه جزیره‌سنی دوشونیورز . (ییلان) آطه‌سی، (اوزون آطه)، (فیون) آطه‌سیله فناری صولمزده، ساقیز آطه‌سی صاغمزده . جمله‌سی کول رنکنده بر کتله حالنده کورینیور . فنار آطه‌سنی صولده براقه‌رق ایلریلیورز . کیجه لطیف . ماهتاب غربه انتقال ایتدکجه صولمزده‌کی مناظر مجسمه دها زیاده تنور ایدییور .

ساعت درت بچق . جمله‌مز خوابیده . تك توك کزینتیلر وار . اویاندیغم زمان (سیوری حصار) اوکلرنده‌ایدك . (سیسام) جزیره‌سی ایله (قاشوت)، (قابوت) آطه‌لری کورینور کورنمز برحالده . فقط نه طلوع . عمرمده بویله برکرهٔ لعلین کورمدم، قرص خورشید اك شفاف، اك زیاده صاف، کونلرجه سوزولمش، ترسباتدن عاری برلعل رنکی ایله ملون . هرتار شعاعی برخیط لعل افشان . تپه‌لر بودرلو انعکاساتك بخش ایلدیکی طراوت احمرار ایله دلنشین . دریا بوکرهٔ دلارامك کافهٔ صفحاتنی دقیقه دقیقه اخذ ونشر ایتمك صورتیله پنبه‌لکلر ایچنده متموج ،

بتون تلال وسواحل ، بتون ساحهٔ موجه‌دار بو حمرت سحریدن حصه‌یاب انعکاس اولدیغی جهتله ایلرولدکجه لعل رنکی آل ، توز پنبه‌سی کبی درجات خفیفه‌یه تنزل ایلدی .

سیسام جزیره‌سیله (نیقاریا) آطه‌سی بیننده‌کی (فورنی) بوغازینه دخولمزده بر روزکار پیمزدن وزان اولمغه باشلادی . (فورنی) آطه‌لری صاغمزده ، بز اژدر مهیب دریا نورد کبی طالغه‌لر آره‌سنده صاللانیور . یوریدکجه جزائر بحر سفیدك اوفاق تفك اقسامنه تصادف ایدییورز . (آرقی) (غایداروس) (لرییوز) (قالیمنوس) برر برر آشکار اولیور .

نه لطیف بر یورویش ! آق دکز بتون اسرار لطافتنی اظهار ایدییور . افق کنیش ، سما آزادهٔ سحاب . دکزدن ، آطه قیرینتیلرندن ماعدا برشی کورونمیور . ممالك محروسهٔ شاهانه‌نك هر نقطه‌سنه شامل اولان شو خداداد لطافت مناظر ، غالبا بو حوالیده نقطه نقطه سرپیلمش اولمالی که نظر ، نیرنكیٔ دریادن یورولور یورولماز یا ساحلده کیرینتیلی برشبه جزیره‌یه ، یا آچیقده تنها کورینن اوفاق بر آطه‌یه ، یاخود کیتدکجه سیسلره بورینن قدمه قدمه یوکسلمش خط فاصللری نظر خیالده درین درین وادیلر ، اوچورومولر تجسم ایتدیرن ، صیرتلرینك بریرنده برطوپ آغاجلق نمایان اولان ، شاهقه‌لری برر خط منکسر ایله قطعهٔ سمادن آیریلان ، دامنلری صولرله ایصلاق طوران ارتفاعات ارضیه‌یه تصادف ایدرك میال استراحت اولدیغی برمدت بویولده تماشالرده بولنمقله آکلاتیور .

برصدا (استانکوی) جزیره‌سنه‌اوغرایوب صو آله‌جغمزی

اخبار ایتدی . فی‌الحقیقه واپور همایون بو جزیره‌یه طوغری استقامت آلمش ایدی . ساعت طقوزده استانکوی کورفزیله جزیره‌سی وسطنده بولنیوردق .

استانکوی کورفزی آیدین ولایت جلیله‌سنك منتشاسنجاغی داخلنده اوزون برکورفزدر . شمالنده (بودروم) جنوبنده (کیریپو) بورنی واردر . جزیره بوکورفزك همان مدخلنده‌در . کورفزك غربدن شرقه تمادی ایدن عرضی (۹۰) کیلومترو اولوب (مغله) نك اسکله‌سی اولان (کوك آباد) قصبه‌سنه منتهیدر .

بوکورفزك آغزنده و ساحل شمالیسنده کائن (بودروم) قصبه‌سنك ابوالمؤرخین (هردوت) ك مسقط رأسی اولدیغی متواتردر .

استانکوی جزیره‌سی لیماننه مواصلتمزده ساعت طقوزی کچیورایدی . بو لیمان هم کوچك، هم‌ده غیر محفوظ ایسه‌ده قصبه‌نك منظرهٔ لطیفه‌سی لیمانك طارلغی ایله عدم محفوظیتنی بردن بره نظردن ستر ایدییور. قصبه‌نك شمالنده‌کی بروندە برفنار وجنوب جهتنده برقلعه وار. بوقصبه‌نك قدمی وحکیم شهیر (بقراط) ك محل ولادتی اولدیغی مشهوردر . آلمانیای جنوبیده کائن (قوبین کن) دارالفنونی پروفسورلرندن موسیو (هتزوغ) طرفندن بوراده اوچ سنه‌دنبری اجرا ایدیلن حفریات واقفانه نتیجه‌سنده (بقراط) مکتب طبیسنه عائد برخیلی آثارعتیقه کشف ایدلدیکی معلومدر. حفریاته حالا دوام ایدلمکده اولوب کونده یوزلرجه عمله استخدام ایدلمکده‌در .

روایات محلیه‌یه نظراً جزیره‌ده‌کی غایت اسکی وداللری پك طاغنیق، جسیم وقطر اعظمی اون درت قولاجه رسیده اولان چنار (بقراط) زماننذن قالمه بر یادکار ایمش . حفریاته قصبه‌نك اوسنده و(دیخیووونو) نامیله یاد اولنان (کلس) و(شیست)دن متشکل طاغك اتکنده دوام ایدلمکده اولوب (بقراط) ك چشمه‌سی وحمامی دیه‌معروف برچشمه ایله یرآلتنده برحمام ویرانه‌سنه تشمیل ایدلمشدر .

استانکوی آطه‌سی اوزون وطار برآطه . وضعیتی شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغریدر . ۳۶ درجه ٤٠ دقیقه عرض شمالیده و ۲۵ درجه ۲ دقیقه طول شرقیده اولوب طولی ٤٠ وعرضنك حد وسطیسی ۸ کیلومترودر . جزیره غرب جنوبی‌یه طوغری توسع ایده‌رك برقوش باشی ویاخود برچکیچ شکلنی آلمشدر .

(دیخیووونو) طاغی اراضیٔ برکانیه‌دن معدود اولوب زروه‌سنده برده (منفذ) واردر .

جزائر بحرسفیده مخصوص اولان کوزللکلر بوجزیره‌نك ده سواحلندن، تپه‌لرندن، بالخاصه قصبه‌سنك تشکلات منتظمه‌سندن رونما اولمقده‌در . لیمانده طوران یلکن سفائننك وضعیاتی پك خوش ایدی . اراضیٔ مزروعه ایله باغلرك ، باغچه‌لرك آره‌سندن کورینن کارکیربنالرك هیئت عمومیه‌سی، یل دکرمنلرینك حرکات دورانیه‌سی آیریجه لطافت بخش انظار اولیوردی .

احوال اقتصادیه‌سی : بغدای ، آرپه ، رزاقی ، قاوون ،

قارپوز اخراجاتندن عبارتدر . جد عالی کهر حضرت پادشاهی جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری دورنده ضمیمهٔ ممالك قلنمشدر .

غروبی ، کیجه‌یی ، مهتابی استانکویده کچیردك . بونك اوچیده نظره آرا آیری آیری بر تماشا ایدی .

صباح ساعت طقوز ، واپور همایون (ردوس) ه متوجهاً حرکت ایلیور . جزیره‌نك جنوبنده‌کی (قوفا) بورنی کچدك . مختلف سیر ایله یوریورز . (باوه) شبه جزیره‌سنك (تکر) و (فرییو) برونلری اسکله ، (شرونکیلو) (پالی) (نیژه‌رو) (پسقوپی) (هالیکه) (ستن‌طودورا) جزیره‌لری سنجاق جهتنده قالدیلر .

براز دها ایلرولدکدن صکره سونکر اخراجاتیله مشهور اولان (سومبکی) آطه‌سنی اسکله جهتنه آلدق . (ردوس) سنجاق جهتنده قالدی .

بوله رژی اداره‌سنك احمد قپودان قومانداسنده بولنان (اسکندرون) واپورینه تصادف ایده‌رك تعاطیٔ سلام ایلدك . استانکویدن ردوس ٦٤ میل بحری اولدیغنه کوره بوکون بعدالظهر جزیره پیشکاهنه مواصلت ایلیه‌جکز . شوحالده بیروته قدر ٣٨٤ میلمز قالمش دیمکدر .

٨ آغستوس . پازار

٥

۱۱ اغستوس (باصول اوتلی)

(قبریس) آچیقلرینی کچدکدن صکره (بیروت) ه مواصلت امکانی دها زیاده کسب جدیت ایلدیکی جهتله نظر تحسر، واپور همایونك متوجه اولدیغی کنار افقه انعطافدن خالی قالمیور. فقط ینه دریا بی کران کورونمکدن اوصانمیور. تك توك قباران اولو طالغه‌لر کف نثار اولمقسزین کمی‌یی صاللایور. دوربینلر الده، سما سیسلی اولمقله برابر منور، افق بك درین برمسافه‌یه چکیلمش، دکز ماس ماوی. اطرافك حاکی اولدیغی شو یکنسق مناظر انسانی صیقمیورسه‌ده اکلندیرمیورده. بدایت سیاحتدن بری آز چوق قره پارچه‌لرینه تصادف وتقربله ممنون ومنتدار قالان چشم غربت آشنا، شمدی بر ابدیت قدر واسع کورینن شو حوضهٔ وسیعه‌دن توحش ایدر کبی اولیور. فقط شد مراحل ایده ایده وصولیله شرفیاب اوله‌جغی نقطهٔ معتنای اقدسك چشم باطن دیانته دها شمدیدن کشاده ایلدیکی ریاض موفقیت حضرت خلافتپناهی مناظر شاهانه‌سی براشتیاق کسیلمش اولان کوکللره هردقیقه نورانیت نثار بهجت اولدیغندن سماده، دریاده تمادی ایدن وحدت تماشا روحه اودرجه کلال ویره‌میور.

هم وابور همایون بر آهنك . موسیقه‌مز صباح ، آقشام اهویهٔ لطیفه ترنمیله انشراح قلوبه خدمت ایدییور. امین اولك. وابور همایون درونده لفظ محرومیتی آكدیره‌جق برشی یوق. عنایت عوالم شمول ملوكانه‌نه نهایت تصور ایدیلمین ولی نعمت معظم افندمز حضرتلرینك سایهٔ عاطفت سنیه‌لرنده اسباب رفاه واستراحت نامنه نه وارایسه جمله‌سی مهیا. بوسیاحت عالیجناب، كریم، محب لطف وكرم اولان شهریار سخاپرور افندمز حضرتلرینك بالذات امروفرمان بیوردقلری وظیفهٔ مقدسه‌نك حسن ایفاسنه مقارن اولمقله‌ده جمله‌یه شرف بخشا . بزجه بوندن دها عالی نه‌درلو برمظهریت اوله‌بیلیر ؟

برسس :

— غالبا كوردیكم رأس بیروت فناری !

دیه عكس ایتدیكی زمان بتون انظار دقت وممنونیت بردن بره عین جهته توجه ایلدی .

اوت . بیاض برشی افقه یاپیشمش كبی كورونیور. اوت . بر ایكی مارطی پرواز متهالكانه ایله میاه را كدهٔ نیلكون اوزرینه چیز كیلر چیزه‌رك لجوب كیتدیلر . بوفرقهٔ طائره هردریا نورده قره‌دن خبر كتیرر پیشدارلردر ! فقط او افقه یاپیشق طوران لوح سفید نه‌در؟ فنارمی؟ خیر . آكلاشیلدی. روزكارسزلقدن بوجالایوب طورمش بر یلكن كمیسی .

ساعت طقوز . سواریمز برساعت صوكره لبنان شواهق مرتفعه‌سنی كوره بیله‌جكمزی تأمین ایدییور . آرتق قماره‌ده صالونده كیمسه اوطورمیور . كوكرته‌ده، وارده‌یاده، كوپشته

كنارنده ديزيلى طورييورز . تا اوزاقلرده تشكلات ارضيه‌يى ايما ايدر سيسلى بر خيال وار. عجبا بو بر غلط رؤيت نتيجه‌سيمى؟

— هاى ! هاى !

ديمكه وقت قالمادى .

— خير . خير . قره . ادعا ايدرم .

ديه برسوز ايشيديلدى . حقيقت ! بللى بللميسز بر سلسلهٔ جبال، يرير اكلى ، بياض بر لكه كبى طوران بر ساحل بعيد، دقيقه بدقيقه آچيليور . يارم ساعت صكره دها آشكار اولدى . او بياض ، اكلى يرلرك لبنان اتكلرينه ياپيلمش كويلر اولديغى تظاهر ايتدى . رأس بيروت كوروندى . ساعت اون . دها برساعتمز وار .

ساعت اون بره چاريك قاله بيروت شهرى ساحل غربيسنى تعقيبه باشلادق . واپور همايون آلاى سنجاقلريله دونادلدى .

سوكيلى پادشاهمز افنديمز حضرتلرينك مارش عالى‌العالى طنين انداز اطراف اولدى . بيروت ، برمعموره شكلنده تجسم ايديور . كرچه مناظر ابتدائيه طاغنيق ، باغچه‌لر آره‌سنده مختفى مساكن ظريفه‌دن متشكل ، فقط ليمانه طوغرى ايلرولدكجه اولرصيقلاشيور. قشلهٔ همايون، ساعت قله‌سى، فرانسز مكتبى، بيروت مشاهير اغنياسندن سرسقلرك خانه‌سى ، شهرك مسنمات جسيمه‌سى منظور اوليور .

دها ليماندن اوزاقده‌يز . خارجنده اوچ درت سفينه‌نك لنكرانداز، داخلنده‌درت بش كمينك پالامار بنداولديغى كوريليور. آقشام پك مطرا ، روزكار سرين اسيور .

ساعت اون بر . آقشـامك خيوط اشـعه‌داری آفاق مغربده قاپنار كبی برغليان التماع ايچنده . نه لطيف برتقابل ! انحای مرتفعهٔ شرقده قمر ، افق غربيده كونش . بوتنـاظر نيرين بيروت سماسنی سيمين ، زرين شعاعات ايله تزيين ايدييور .

ولايت جليله معيتنه مأمور (تمساح) واپوری آلای سنجاقلريله دوناديله‌رق راسمهٔ سلام واحترام ايفا ايدلدی . ليمانك مدخلنه طوغری وضعيت آليورز . مارش علی‌الدوام ايدييور . ليمان خارجنده‌كی پوستهٔ خديويه‌نك (مينيا) واپوريله (قره‌ثول پرنس) ، (فوريا) واپورلری وديكر ايكی كمی طرفندن رسم سـلام ايفا اولندی ، قلاغوز صندالرينك دلالتيله اون بری يكرمی‌كچه ليمانه داخل اولدق .

ليمان داخلنده بولنان قره‌غول سـفينهٔ همايونی ايله ادارهٔ مخصوصـه‌نك (آفريقا) و (قوصوه) واپورلری دخی رسم سلامی ايفا ايلدی .

ريختيم ازدحامدن كورلميور . ليمان داخلنده رايات عثمانيه ايله مزين صندالر درونده پك‌چوق مستقبلين وار . بحرسفيد سيار فيلو قوماندانی سعادتلو فائق پاشا حضرتلريله ليمان رئيسی قول اغاسی علی قپودان واپور همايون حذاسـنده اخذ موقع ايتديلر . اولا ولايت جليـله پوليس مديری سـعادتلو كمال بك ايله قرانتنه ديركتوری كله‌رك مدير مومی‌اليـه والیٔ ولايت دولتلو پاشـا حضرتلرينك بيوك اونيفورمه‌لرينی لابس اولدقلری حالده كله‌جكلرينی بيلديردی . واپور همايون دمير آتار آتماز اوچ دفعه (پادشاهم چوق‌يشا) دعای واجب‌الاداسی

تكرار ايدلدی . ساعت اون بربچقده والئ ولايت دولتلو خليل ابراهيم پاشاحضرتلری برابرلرنده ترجمان ولايت سعادتلو ميشل افندی اولديغی حالده (ازمير) واپورينه كلديلر .

هيئت محترمه بيوك اونيفورمه‌لرينی لابس اوله‌رق استقبال ايتديلر . دولتلو طرخان پاشا حضرتلری ، اعضای هيئتی واپور همايونك بيوك صالوننده برر برر تقديم ايلديلر . بر آز صكره مشاراليهما حضراتيله ياوران حضرت شهرياريدن برنجی فريق عطوفتلو رحمی پاشا وكاتب ثانئ حضرت شهرياری قرنای پادشاهيدن دوقتور عزت پاشا حضرتلرينك مخدوم ساميلری عطوفتلو محمد علی ومحكمهٔ تميز اعضای كرامندن عطوفتلو امين ، عدليه ناظری ابهتلو دولتلو عبدالرحمن پاشا حضرتلرينك مخدوم ساميلری عطوفتلو عارف حكمت بك افنديلر[١] حضراتی و ياوران حضرت شهرياريدن اركان حربيه ميرلواسی سعادتلو جواد پاشا بش چفته برصنداله راكباً شهره عزيمت ايتديلر.

بعده معارف ناظری دولتلو هاشم پاشا حضرتلرينك مخدوم عاليلری سعادتلو مختار بك افندی حضرتلريله ياوران حضرت شهرياريدن آلمانيالی ميرلوا سعادتلو آولرپاشا ، بك اوغلی ضابطه‌سی سرطبيبی سعادتلو جلال پاشا ونافعه نظارت جليله‌سی مكتوبی معاونی سعادتلو ضيا بك افندی ، خارجيه ناظری دولتلو پاشا حضرتلرينك مخدوم عاليلری وسائر ذوات صنداللرله ريختيمه چيقديلر .

---

[١] داماد حضرت شهرياری وشورای دولت تنظيمات دائره‌سی رئيسی دولتلو عطوفتلو عارف حكمت پاشا حضرتلری .

هیئت محترمه قره‌یه نازل اولنجه طوپلر انداختیله رسم احترام ایفا قلندی .

هیئت مشار الیها طوغریجه حکومت قوناغنه عزیمتله والیٔ ولایت پاشا حضرتلری طرفندن اجرا بیوریلان رسم قبولده حاضر بولندقدن ومفتیٔ بلده فضیلتلو عبد الباسط افندی فاخوری طرفندن توافر شان وشوکت وتزاید عمر وعافیت حضرت پادشاه مکرمی متضمن ادعیهٔ مأثورهٔ خیریه تلاوت ایدلدکدن صوکره بیروت بلدیه‌سنجه احضار ایدیلن آرابه‌لره را کباً مشار الیه والی پاشا حضرتلرینک (سوقاق بیلاد) ده بولنان دولتخانه‌لرینه کیتدیلر .

اشبو رسم قبولده رسومات ناظری عطوفتلو کامل افندی[١] حضرتلریله اشرافدن سعادتلو دمشق افندی ، مکتوبیٔ ولایت محمود بك افندی ، دفتردار امین عالی بك افندی حضراتی وحاکم افندی حضرتلریله مفتی عبدالباسط افندی و بحر سفید سیار فیلو قوماندانی سعادتلو فائق پاشا ومحکمهٔ تجارت رئیسی سعادتلو جلال بك افندی ، شمندوفر قومیسری عزتلو احمد فهیمی بك وشمندوفر ایکنجی دیرکتوری موسیو قوس وسائر ذوات و ارکان ولایت حاضر بولنمشلردر .

بیروتده برنجی کیجه

علویت وسماحتی شیمهٔ کریمهٔ خسروانه‌لرینك محاسن الجاآت ومکارم مقتضیاتی ایله مرتبهٔ ملکیته ایصال ایلمش اولان

[١] اخیراً ارتحال دار بقا ایله‌مشدر .

ولی نعمت ستوده افعال وشهریار حمیدالخصال افندمز حضرتلری اعاظم آثار دیانت شعار خلافتپناهیلری اولان خط مبارك وعالیلرینك رسم کشادنده حاضر بولنه‌جق هیئت محترمه‌نك اثنای راهده هروجهله مظهر احترامات وتسهیلات اولملرینی امر وفرمان بیوردقلری جهتله بیروته مواصلتمزده مأمورین محلیه طرفلرندن فوق العاده برصورتده استقبال ایدلدك. جمله‌مز بلدیه طرفندن احضار ایدیلن آرابه‌لرله والئ ولایت دولتلو پاشا حضرتلرینك دولتخانه‌لرنده مدعواً حاضر بولندق.

والئ مشارالیه حضرتلری هیئت محترمه وزواری کندی قوناقلرینك باغچه‌سنده برضیافت مکلفه‌یه دعوت ایتمشلردی. آرابه‌دن اینر اینمز نظر شکرانم هوا غازیله منور وایکی طرفی رایت ظفرآیت عثمانی ایله مزین

پادشاهم چوق یشا

لوحهٔ غراسنه تصادفله تنور ایلدی. باغچه‌نك تنور وتزینی او رتبه‌ده ایدی‌که بورایه بر (حدیقهٔ نورا نور) اطلاقی سزاوار کوریلور. صورت مکمله‌ده طرح ایدلمش اولان بو باغچه سکزر کوچك فانوسلی اون سکز مشعل ظریف ایله بردانه بش فانوسلی مشعل و یکرمی تك فنار ایله تنویر ایدلمش، چیچکلر آره‌سنه، آغاج داللرینه آصیلان برچوق فنارلرك ضیالری دخی تنویراته انضمام ایله‌مش ایدی. باغچه‌نك مدخلندن ایلرویه طوغری کیدیلنجه صاغ طرفك منتهای یسارنده ایکی دیرکلی مزین برچادر مرکوز اولوب زمینده قیمتدار خالیلر مفروش، درونده اقمشهٔ نادیده‌دن معمول

صندالیه‌لر، قولتوقلر موضوع اولدیغی کوریلیوردی . بوندن ماعدا باغچه‌نك مناسب محللرینه زوارك اوطورملری ایچون یوزلرجه اسکمله قونولمش ایدی .

بیروت قشله‌ٔ همایوننده آرامساز بشنجی اردوی همایون اوتوز آلتنجی آلایك موسیقه‌سی ملازم ثانی علی افندینك اداره‌سنده اولدیغی حالده ترنمساز اولیوردی .

خیمهٔ مزینك تاقارشوسنده یعنی صاغ طرفك منتهای یمیننده ضیافت صالونی اتخاذ ایدلمش مکمل ومنتظم برباراقه انشا ایدلمشیدی . بوصالونك مدخلی مستثنا اولمق اوزره جدار داخلیسنه محاذی سفره‌لر قورولمش ، بوسفره‌لرك مناسب محللرینه بوکتلر قونولمش ، باراقه‌نك طاوانه قریب بولنان پروازلر داخلنه قیرمزی ، بیاض ، یشیل ، فنارلر دیزلدیکی جهتله غازلرله برابر پك زیاده نظر ربا برمنظرهٔ منوره حصوله کلمش ایدی . اثنای ضیافتده دولتلو طرخان پاشا حضرتلریله والیٔ ولایت دولتلو پاشا حضرتلرینك اوطوردقلری محل ـ که مدخلك تماماً مقابلیدر ـ جهت فوقانیه‌سنده :

پادشاهم چوق یشا

لوحهٔ دعائیه‌سیله مدخلك جهت فوقانیه‌سنده اوزری رایات عثمانیه ایله مزین « آی ، ییلدیز » لوحهٔ مبجله‌سی وار ایدی . ضیافت سفره‌سنده والی پاشا حضرتلریله طرخان پاشا حضرتلرینك اوطوردقلری محلك اوك طرفنده چیقولاته‌دن ویاخود باشقه برشیدن معمول کوچك مقیاسده برلوقوموتیف بولنیوردی. لوقوموتیفك قزغانته تصادف ایدن جبههٔ عریضی

اوزرنده شکردن :

پادشاهم چوق یشا

لوحهٔ شکرانی، آنك آلتنده (١٣٢٣) تاریخی و آنك آلتنده دخی آی ییلدز شکل محترمی ولوقوموتیفك نومروسی اولان (١٠٧) رقم سکرینی منقوش ایدی .

ضیافته بدأ ایدلمه‌دن مقدم (ازمیر) واپور همایوننده کی موسیقه دخی که‌رك عسکری موسیقه‌سیله متناوباً ترنمساز اولمغه باشلادی .

دولتلو طرخان پاشا حضرتلرینك بوحدیقهٔ منوره‌یه تشریفلرنده موسیقه طرفندن مارش عال‌العال حمیدی ترنم ایدیله‌رك والئ مشارالیه حضرتلریله سائر ذوات طرفندن استقبال ایدلدیلر . برمدت صکره ضیافت صالونه کچیلدی .

سفره حقیقةً پك کوزل دونانمش یتمش سکز کشیلك برسفره ایدی . بوضیافت مکلفه‌نك لیسته‌سی بروجه آتیدر :

چوربا

بالق

تی‌پاته

فیله‌ژاردینیه‌ر

قوش قونماز

باقلاوه

هندی

پلاو

بودینغه

طوکدورمه

یمشلر:

اوزوم ، قارپوز ، الما . موز ، شفتالی ، (غاتولرك انواعی چیقولاته وسائره)

اثنای ضیافتده کرك والیٔ ولایت دولتلو پاشا حضرتلری وکرك هیئت محترمه رئیسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلری طرفلرندن ایراد ایدیلن نطقلرك بر صورتنی بزه تلغرافله یوللامش ایدم .

اشرافدن وادبای عربدن عبدالقادر دنا افندی ایله حسن بیهم افندی طرفلرندن محامد سنیهٔ جناب ولی نعمت اعظمی‌یی وطرف ذیشرف جناب خلافتپناه اعظمیدن عالم اسلامیته اهدا بیوریلان خط مبارك ومقدسك مزیات معنویه ومادیه‌سنی تحمیداً ایراد اولنوب بلاغت وخطابت عربیه‌یی بحق تجسم ایتدیرن نطقلر ومومی الیهمانك افادات حق گویانه‌لرینی قلوب سامعینده برقات دها تبیینه خدمت ایدن اوضاع صادقانه‌لری شایان ذکر وستایشدر .

ضیافتی متعاقب قهوه‌لر ایچیلدی . ولایت جلیله‌جه اتخاذ بیوریلان تدابیر مکمله ، اظهار ایدیلن مآثر جمیلهٔ مهماننوازانه ایله برقات دها موجب تشکر درجه‌یه واصل اولمش ایدی .

هیئت محترمه ایله زوارك تأمین استراحتی ضمننده هر درلو اسباب تسهیلیه آماده قلنمش اولدیغندن دولتلو طرخان پاشا حضرتلریله یاوران حضرت شهریاریدن ارکان حربیه میرلواسی سعادتلو جواد پاشا بلدیه رئیسی سعادتلو عبدالرحمن پاشا

بیضونك خانه‌سنه و یاوران حضرت شهریاریدن برنجی فریق عطوفتلو رحمی پاشا وعطوفتلو محمد علی بك افندی ومحکمهٔ تمییز اعضاسندن عطوفتلو امین بك افندی حضراتیله سعادتلو آولر پاشا احمد محیشی پاشا خانه‌سنه وهیئت محترمه‌یه داخل اولان ذوات کرام ایله زوار ، بلده‌نك اك معتبر واك تمیز اوتللرندن معدود اولان (باصول) اوتلیله (اوتل دانغلتر) و (آلمان) اوتلنه مسافر ایدلمشلردر .

بیروتجه حقمزده بیوك براثر مسافر پروری ابراز ایدلمکده‌در . حق نعمت ملوکانه‌سنی مادام‌الحیات ادادن عاجز قالدیغمز ولی نعمت عالی کردارمز خلیفهٔ سیدالمرسلین وامام‌المسلمین افندمز حضرتلرینك منور ساز عیون عبودیت اولان اشبو لطف جلیل خسروانه‌لری هر برمزك قلب مصادقت گزینی آیری آیری احتساسات متشکرانه ایله وایه‌دار فخر ومباهات ایلدیکی جهتله مطبوعات عثمانیه صحائف شکران ومحمدتنك لسان وقالمزه مواجههٔ عالمده ترجمان اولمسنی استرحام ایلرم .

٦

بیروت ولایتی وبیروتده ایکنجی کون

ولایات شاهانه میاننده موقع جغرافیسی وترقیات تجاریه ومدنیه‌سی ایله برشهرت خصوصیه قازانمش اولان بیروت ولایتی ایله نفس بیروت حقیقةً شایان تدقیقدر .

موجود اولان معلومات رسمیه‌یه کوره بیروت ولایتی داخلنده ذکور واناث :

اسلام	٥١٢١١١
اورتودوتوقس	٥٦٢٢٧
قاتولیك	١٧٥٩٣
مارونی	٢٤٥٢٤
پروتستان	٢٤٩١
لاتین	٢٨١٦
ارمنی قاتولیکی	٧٦٢
ارمنی	٢١
موسوی	١٩٠
سامری	٨٩٤١

واردرکه ولایتك مساحهٔ سطحیه‌سی عندالحساب

(۲۰۲۲۹۹٤) دونمدن عبارت اولدیغنه کوره هردونمه ۳,۲ دن براز فضله نفوس دوشمکده‌در . اوتوز بیکه قریب اولوب (بلقا) ، (عکا) و (طرابلس شام) سنجاقلرنده بولنان خیمه نشین عربان بویکونه داخل دکلدر .

مزروعات ومحصولاتی لیمون، پورتقال، زیتون، قاییصی، موز، اوزوم، اینجیر، توت، بغدای، آرپه، مصر، بیاض داری، سیسام، نخود، فول، طرمس، فاصولیه، پرنج، یولاف، مرجمك، توتون و پاموق ، پاتانس وسائره‌در . محصولات مذکوره صرفیات داخلیه‌یه کفایت ایتدکدن ماعدا اخراجاته‌ده یارامقده وهله سنین اخیره ظرفنده کلیتلی یتشمکده اولان ایپك ولایتك احوال اقتصادیه‌سنه طوغریدن طوغری‌یه تأثیرات نافعه‌ده بولنمقده‌در . نفس بیروتك بتون حوالیسی طوتلقلرله، بوجکخانه‌لرله محصور اولدیغنی کوزمله کوردم . بیروتده وسائر قصبه‌لرده برچوق ایپك فابریقه‌سی واردر .

۱۳۱۹ سنهٔ هجریه‌سنده تنظیم ایدیلان رسمی بر ایستاتستیق مألنه نظراً ولایتك منقسم اولدیغی بش سنجاق (بیروت، عکا، نابلس، طرابلس، لاذقیه) واردات مجموعه‌سی ۳۳,۸۹۱,٤۳۵ غروشدر .

ولایت مشار الیهانك مالك اولدیغی مؤسسات مدنیه دخی آیریجه شایان دقتدر :

نفس بیروتده بری ملکی وبری عسکری ایکی رشدیه ایله بر مکتب اعدادی ، ایکیسی ذکوره ایکیسی اناثه مخصوص دورت ابتدائی ویکرمی قدر صبیان مکتبی واردر.

بونلردن ماعدا (زاکی کوهن) نامنده بر موسوی، (پطریقیه) نامنده برقاتولیك سریان، مارونی مکتبلری و (کلیه) نامنده آمریقا مکتبی ایله ایتالیان تجارت مکتبی، ایتالیان اعدادی مکتبی، سن ژوزف دارالفنونی، (یسوعیه) و (فرەرلر) مکتبی و آمریقان میسیونرلرك بر رصدخانەسی موجوددر.

السنهٔ مختلفه‌اوزره کتب ورسائل وجرائد طبعنه مخصوص اون آلتی مطبعه بیروتده نشر وتعمیم معارف خصوصنه مصروف اولان اقدامات متوالیه‌یی تفهیمه کفایت ایدر.

ثمرات الفنون، غیر رسمی بیروت، حدیقةالاخبار، لسان الحال، الاحوال، المصباح، التقدم، النشرة الاسبوعیه، البشیر، الهدیه، کوکب، الصبح المنیر، ایکی روضة المعارف، المشرق، الطبیب، المنار، المحبه کبی جرائد متنوعه وفرانسزجه نشر اولنور طبی و اینچیاری برغزته ایله بیروت جریدهٔ رسمیه‌سی ولایتك مطبوعات جیده‌سندندر.

بیروت لیمان وریختم شرکتی، بیروت ـ شام ـ حوران وبیره‌جك شمندوفر شرکتی، بیروت ـ جبل لبنان بخارلی ترامووای شرکتی، بیروت صو شرکتی، بیروت غاز شرکتی ناملریله آکیلان مؤسساتك اهمیتی دخی آشکاردر.

بیروتی ایکنجی دفعه زیارتم حسبیله بوکره منظرهٔ شهردن آلدیغم احتساس، دها زیاده آشنایانه ایدی.

کرك طرف عالیٔ ولایت پناهیدن مظهر اولدیغمز حسن قبولك وکرك بلدیه طرفندن اظهار ایدیلن معاملات جمیلهٔ

مهماننوازانه‌نك بو احتساسی درجهٔ منتداری‌یه ایصال ایلدیکنده شبهه یوقدر .

بیروتی خارجدن تماشا ایتمکله داخلنده کزوب سیر ایتمك آره‌سنده فرق کلی واردر . رأس بیروتدن کلیرکن بردن بره عیون مسرته آشکار اولان شهر لطیف بشقه ، ریختمه چیقوبده سوقاق آره‌لرنده همان غیر منتظم شوسه‌لر اوزرنده یورینلدیکی زمان منظور اولان شهرینه بشقه. کرچه داخل شهرده برفعالیت حکمفرما اولدیغی کوریلیور، فقط بوفعالیتی ایجاب ایدن وسائل اقتصادیه‌نك نه‌کبی شیلر اولدیغنی وهلهٔ کورمك محالدر . بلدیه نظافت وطهارته دقت ایتمکله برابر سوقاقلرده ینه آزچوق مزخرفانه تصادف ایدیلیور. یبانجیلری هرنوع مبایعاتده بشقه برصنف عد ایتمك بیروات اصنافنجه متخذ اصول مرعیه‌دن اولدیغنی بوایکنجی زیارتمده‌ده آکلادم.

بوکون ایلك آلدیغم خبر طرف ذیشرف جناب خلافتپناهیدن خط عالی‌یه اهدا واحسان بیوریلوب واپور همایون ایله بیروته نقل ایدلمش اولان (واغون) ك واپوردن چیقارلدیغی وساعت آلتی بچقده شام طریقیله (درعا) یه کوندریلوب اورادن دخی خط کبیره کچیریله‌رك شامه اعزام ایدیله‌جکی ایدی. بوخبری سزه‌اوفاق برتلغرافنامه‌ایله بیلدیرمش ایدم. ایکنجی خبر، هیئت محترمه ایله والیٔ ولایت دولتلو پاشا حضرتلرینك قشلهٔ همایونی زیارت ایده‌جکلر ایدی. بوجهتله ساعت اوچده طوغریجه کیتدم . قشلهٔ همایونه خارجدن دخی باقیلدیغی حالده مؤسسات عسکریهٔ عثمانیه‌نك اك مهملرندن اولدیغنه درحال حکم ایدیلیر،

مبنی بولندیغی موقع بیروته وآق دکزه حاکمدر. تاریخ انشاسی ١٢٦٨ سنه‌سنه مصادف اولوب قشله میداننده پابرجا طوران، هم آلاتورقه هم‌ده آلافرانغه ساعاتی کوسترن جسیم ومکمل ساعت قله‌سی دخی ١٣١٦ سنه‌سنده انشا ایدلمش اولوب نام معالی انسام حضرت پادشاهی‌یه انتسابله مبجلدر.

قشله میداننه مواصلتمده نشانجی طابوری افراد بسالت نهادی صف بستهٔ احترام اولمشلردی. قپونك ایچ طرفنه ترتیب ایدلمش اولان موسیقه اهویهٔ لطیفه ترنمیله مشغول ایدی. مردیونلردن آغیر آغیر چیقدم. بومؤسسهٔ عسکریه‌نك درو دیوارنده. قوریدورلرنده، اوطه‌لرنده مشاهد اولان نظافت مفرطه‌یه حیران اولمامق قابل دکل. هرطرف تمیزلك دینیلن مرآت صفادار وجدانیدن منعکس لمعه‌لرله پارلیوردی. مسافر اوطه‌سنه وصولمده قشلهٔ همایون قوماندانی سواری میرلواسی سعادتلو حقی پاشا وشام مرکز قوماندانی اولوب هیئت محترمه‌یی استقباله مأموراً بورایه کلمش اولان میرلوا سعادتلو حسن تحسین پاشا ایله بشنجی اردوی همایون ارکان حربیه رئیس وکیلی میرآلای عزتلو بدری بکه تصادف ایلدم. عادات قدیمهٔ عثمانیه‌دن اولدیغی اوزره درحال سیغاره‌لر، شربتلر، قهوه‌لر اکرامیله اعزاز ایدلدم.

اوطه اقمشهٔ مقبوله ایله تفریش ایدلمش، غایتله تمیز ایدی. ساعت درده طوغری عکس انداز حبور اولان مارش عال العال حمیدی هیئت محترمه رئیسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلری

ایله والیٔ ولایت دولتلو پاشا حضرتلرینك ورودلرینی بیلدیردی. جملهمز استقباله شتابان اولدق.

مشارالیهما حضراتی ایله سائر ذوات طوغریجه قشلهٔ همایون صالوننه توجه ایتدیلر. بو صالون حلب قطنیسی ایله صورت منتظمهده مفروش، جسیم بر صالوندر.

هیئت محترمه ایله زواره قشلهٔ همایوندن سیغاره، موز شربتی، قهوهلر اکرام ایدلدی. عثمانلی عسکرینك خصائل ممدوحهسندن بریده مسافرپرورلکدر. بو خصلت کزیده هر فردنده تجلی ایتمش بر طبیعت مستحسنهدر. بر نفرك الیله کتیردیکی شربت ویا قهوهیی مسافرینه نه درجهده نازکانه، نه درجهده عالیجنابانه تقدیمه شتابان اولدیغی کورولمدکجه شیمهٔ کریمهٔ عثمانیهنك تظاهرات وجدان نوازانهسنی آکلامق کوجلشیر. کورمینلر آکلاسونلرکه بر عثمانلی نفری مسافرینه اکرام ایلدیکی شیئی مسافرمدر دیه اکرام ایلهمز. مسافره حرمت ورعایت آداب انسانیهدندر دیه اکرام ایلر. ترکلرك متصف اولدقلری بو سجیهٔ جمیله دیللره داستان اولمش مکارم قدیمهٔ خلقیهلرندندر.

دولتلو پاشالر حضراتیله سائر ذوات کرام ساعت درت بچقده مارش عال العال حمیدی ترنمات لطیفهسی آرهسنده قشلهٔ همایوندن مفارقت ایتدیلر. نشانجی طابوری کذرکاهده ینه رسم سلامی ایفا ایدییوردی.

قشلهٔ همایون ایکی قاتدن متشکلدر: بهر قاتده صاغلی صوللی بر بلوك استیعاب ایدهجك درجهده واسع قرق قغوشی واردر. امرا وضابطان اوطهلری کاملاً قماشلرله مفروشدر. درونده اون برنجی نشانجی طابوری آرامساز اولمقدهدر.

هیئت قشله‌ٔ همایوندن مفارقت ایتدکدن صکره قارشو طرفده بولنان خسته خانهٔ عسکری‌یه عزیمت ایلدی . بوجسیم دار التداوی ۱۲۷۸ سنه‌سنده انشا ایدلمش، ایکی قاتلی بر بنادر. هیئت مداویه‌سی برسرطبیب ایله برطبیب ثانیدن ودیکر سکز طبیبدن ویدی اجزاجی ایله درت جراحدن مرکب اولوب امرا وضابطانه مخصوص اون اوطه ایله برچماشیر خانه‌یی، برخسته ضابطان قغوشنی، برامراض عینیه عملیات خانه‌سنی، بر اجزا دپوسنی ، بر مجلس اوطه‌سنی ، بر امرا قغوشنی وبهری یکرمی یتاقلی دیکر اون آلتی قغوشی ، ایکی دبویی مشتمل ومطبخی فرنك صوبالرینی محتویدر. سرطبیب میر آلای عزتلو صبری بك ، طبیب اول حیدر بك ، طبیب ثانی محمود بك ، اوپراتور منیر بك ، امراض عینیه متخصصی نیقولاکی افندی ، اجزاجی باشی حاجی احمد افندیدر .

خسته خانه‌نك درونی غایتله تمیز ایدی . حتی قغوشلر زیارت ایدلدکدن صوکره سر طبابت اوطه‌سنده قهوه اکرام ایدیلدیکی اثناده سرطبیب بك افندی طرفندن کتیریلن دفتر مخصوصه یاوران حضرت شهریاریدن میرلوا سعادتلو (آولر) پاشا طرفندن آلمانجه یازیلان فقرهٔ تقدیریه صدق افاده‌یه دلیلدر. فقرهٔ مذکوره‌نك ترجمه‌سی شودر :

(داخلنده خسته عسکرلرك فوق العاده تداوی ایدلدکلری بومکمل خسته خانه‌یی زیارتله مشرف اولان هر برعسکر یورکی کسب انشراح ایدر .)
آولر

مشار اليه بو فقره‌یی یازدقدن صکره دفتر مذکوره طرف عاجزانه‌مدن دخی شویله برفقرهٔ تحمیدیه یازلدی :

سایهٔ شفقت وعنایتی جهانی شامل اولان ولی نعمت عالم افندمز حضرتلرینك مراحم عالم شمول ملوکانه‌لریله درجهٔ انتظام ومکملیتی خیره‌ساز عیون محمدت اولان بیروت خستـه خانهٔ عالیسنی زیارتمزدن طولایی حصوله کلن حسیات تقدیریه‌مزی تبییناً بروجه زیر وضع امضا ایلیورز .

اسماعیل حقی ، نظمی ، احمدراسم ، مصطفی رفیق ، عبداه زهدی

ایلشته بیروتده مرور ایدن ایکنجی کون ظرفنده مشاهد اولان احوال فوق‌العاده شو ایکی زیارت رسمیه‌دن عبارتدر .

دولتلو والی پاشـا حضرتلری هیئت محترمه‌یی بو آقشام ایچون ده طعامه دعوت ایلدیلر . بن اسـتراحت ایتمك اوزره اوتله عودت ایلدم .

٧

۱٤ آغستوس

بیروتده

اوچنجی ، دردنجی ، بشنجی کونلر

بیروتده مظهر اولدیغمز حسن قبول ومحاطی بولندیغمز آثار جمیلهٔ مهماننوازی حقیقةً شایان تشکر . هراوکله طعامنی مقیم اولدیغمز اوتللرده تناول ایلمکده وآقشاملری دخی والیٔ ولایت دولتلو پاشا حضرتلرینك حدیقهٔ دلارالرندهکی اومزین ، اومکلف ضیافت صالوننده بولنمقدهیز . اطعمهنك نفاستی وبیروت جوارینك یتیشدیردیکی اثمار لذیذه جداً اشتهاآور . آرابهسز بریره کیدهمیورز ، بلدیه اورتبه آثار احترام کوستریبور . بناءً علیه شوراجقده اول امرده والیٔ ولایت دولتلو پاشا حضرتلرینه عرض تشکرات بینهایه ایلمکی وثانیاً بلدیه رئیسی سعادتلو عبدالرحمن بیضون پاشا حضرتلریله مخدوم عالیلرینه تقدیم احترام ایتمکی وجیبهدن عد ایلدم .

بیروته مواصلتمزك اوچنجی کونی — (پنجشنبه)— لطیف برتنزه ایله خاتمه پذیر اولدی .

جبل لبنان بخارلی تراموای قومپانیهسی دیرکتور وکیلی موسیو (قوس) هیئت محترمه حقنده برجمیلهٔ مسافرت پروری

ابراز ایله‌مك مقصدیله جمله‌مزی بیروتك جهت شرقیه‌سی ساحلنده کائن (جونیه) یه قدر برتنزه قطاری ترتیب واحضار ایلدیکنی وهیئت محترمه ارکانیله زوارك مدعو بولندیغنی مقام جلیل ریاسته عرض ایلدیکندن آلافرانغه ساعت درتده یعنی آلاتورقه ساعت طقوزده آرزوایدنلرك جمله‌سی ریختم اوزرنده‌کی موقفه کلدیلر. ترن حاضر اولدیغندن بینیلدی. بوترامواي یکرمی کیلومترویه یقین برمسافه‌داخلنده ایشله‌مکده وبیروت ــ شام شمندوفری استاسیونندن اوخطدن آیریله‌رق جبل لبنانه عائد ساحلی بالتعقیب (جونیه) یه قدر کیتمکده‌در. ایجه‌سریع. کذرکاهنده بری بیوجك دیکر ایکیسی کوچك اوچ تونل وار. فقط نه کذرکاه! همان باشدن باشه برخضارت. هله طوتلقلر دونم دونم. پاتانس کبی یومرولی نباتات نوعندن‌ایری یاپراقلی (قولقاس) لرك، شکر قامشلرینك، اجناس سبزه‌نك منظره‌لری پك نظر ربا. تونللر کچیلدکدن صکره صاغه‌تصادف ایدن‌نواحینك بریرنده، جبل اتکنده ازمنهٔقدیمه معبوده‌لرندن (وه‌نوس) ه یعنی (آلهة‌الجمال) ه نسبتله انشا ایدلمش معبدك خرابه‌لری کوریلیور. معلوم اولدیغی اوزره ازمنهٔ مذکوره‌ده بوراسی ابکارك نذربکارت‌ایلدیکی‌برمحل ایدی. اوتوز اوتوزبش دقیقه‌صکره (ضبی) استاسیونه‌مواصلت‌ایلدك ایسه‌ده‌اینیلمه‌دی. طوغریجه (جونیه) نك اسکله‌سی اولان (سربا) یه کیدلدی. بوراسی زمینی بریر طاشلق، قوملق، ساحلدن‌یوکسکجه برمحل اولوب صیق صیق یتشمش فیستیق آغاجلریله عادتا برکولکه‌لك شکلنی آلدیغندن تنزه ایچون پك زیاده الویریشلی. هله بورادن

کوریلن ساحلك ، دریانك منظره‌سی ، لبنان اتکلرینك کیتدکجه کسب ارتفاع ایدن شواهقی پك خوش .

جونیه‌ده‌کی فنیقلردن برزمان لبنانده پك چوق بولندیغی حالده شمدیلك کسب ندرت ایتدیکی سویله‌نیور. لبنان طاغلرینك ۳۲۱۲ ایله ۳۰۰۰ و ۲۵۰۰ ایله ۲۰۰۰ متره آره‌سنده‌کی ذروه‌لرندن بعضلری کذرکاهدن کوریلیوردی . (لبنان) ك سود و بیاضلق معناسنه کلن (لبن) کلمه‌سندن مشتق اولدیغی حقنده‌کی روایتی تفسیر ایدنلر بوتپه‌لرك دائما قارله مستور اولمدیغی حقیقتی نظر دقته آله‌رق سواحلده‌کی قیالرك بیاضلغندن کنایه اولدیغنی بیلدیرییورلر .

یارین بوشواهق برهنه آره‌سندن کچه‌جکمز جهتله سزه لبنان حقنده‌ده برآز معلومات ویره‌یم :

لبنان اراضیسی جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری ممتد برجبلدن متشکلدر . ۲۳° درجه ۱۵´ دقیقه ایله ۳٤° درجه ٤۰´ دقیقه عرض شمالی و ۳۳° درجه ایله ۳٤° درجه طول شرقی آره‌سنده‌در. طولی تخمیناً (۱۵۰) کیلومترودر . جبلك صیرتی ساحلدن علی‌الوسط ۲۰ ایله ۲۵ و یالکز شمال جهتندن ۳۵ کیلو مترو مسافه‌ده کائندر. جهت شرقیه‌ده (جبل‌الشیخ) و (جبل شرقی) نامرلنده ایکی طاغ دها واردرکه لبنان سلسله‌سیله متوازیدر . بونلرك آره‌سنده‌کی وادی‌یه (بقاع‌العزیز) تسمیه ایدلمکده‌در .

لبنانك اقسام جنوبیه‌سی دها لطیف ، دها معمور ، دها

مزروع ایمش . ساحلده اسکی عبرانیلرك (کنعان) دیدکاری طار براووه اوزرنده ۱۲۰۰ متره ارتفاعنده وشمدی (وسط) نامنده طار برمنطقه واردرکه بوراسی نواحئ ساحلیه‌دن صکره اك معمور ومسکون بر یردر .

جبل لبنانك مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۵۰۰ کیلومترو مربعنده اولوب نفوسی علی التخمین ۴۰۰۰۰۰ راده‌سنده‌در . بونلرك جمله‌سی لسان عربله متکلمدرلر . نفوسك نصفندن زیاده‌سی مارونی، ماباقیسی مسلم، درزی، روم وروم قاتولیکی‌در. مرکز اداره‌سی (بیت الدین) قریه‌سیدر . لبنانده همان هیچ برقریه هنوز قصبه حالنه کلمه‌مش ایسه‌ده جمله‌سی‌ده معموردر. شوتنزه اثناسنده کذرکاهمزه تصادف ایدن (نهرالکلب) دخی جبل لبنانده برمغاره‌دن خروج ایدر وقیالق بر وادینك ایچنده جریان ایده‌رك برطاقم شلاله‌لر ، زیر زمینده مجرالر تشکیل ایلر . بعده بیروتك شمالنده دکیزه دوکولور .

نهرالکلبك صوبی ۱۲۷۹ سنه‌سنده بیروته جلب ایدیله‌رك شهر صوسزلقدن تخلیص ایدلمشدر . روایته نظراً بونلرك کچدیکی قیالق وادیده تشکلات صخور عجائبندن اولمق اوزره برطاقم کلب ویاقورد شکلنده طاشلر وار ایمش . حتی بونهره (نهرالذئب) دخی دینیر ایمش. کرچه آقدیغی طاشلق وادینك مدخلندن کچدك، فقط بویله برشکل کوره‌مدك. بلکه ایلرولرنده واردر . بزه بومدخلده غایت متین انشا ایدلمش اوچ کوزلی برکوپری ایله برنقش تاریخی‌یی حاوی برکتابه‌دن باشقه برشی منظور اولمادی .

(سربا) فیستیقلغنده بر آز مدت آرام ایلدك . فطوغراف مراقیلـلری غروب غروب رسـملرمزی آلدیلر. موقفـه مواصلتمزده قومپانیا طرفندن احضار ایدلمش مکمل بربوفه‌یه تصادفله بوزلو صـولر وشربتلرله تسکین عطش ایلدك. بوفه‌ده غایتله نفیس (غاتو) لر، طوکدیرمه ، شـکرلمه‌مه، سـوبیه ، قورابیه ، چیقولاته‌لرله الما ، موز ، فندق ، شفتالی ، پاکت پاکت برنجی نوع سیغاره‌لر بولدق .

جونیه‌یه مواصلتمزده ناحیه مدیری حبیش افنـدی ایله برمقدار جبل ضبطیه‌سی طرفندن استقبال ایدلمشدك. عودتده ینه آنلر طرفندن تشییع ایدلدك. ترن (ضبی) یه مواصلتنده بوستانلر آره‌سندن کچه‌رك احتمالکه (نهرالکلب) دن بریکدیرمه کوچك ، مع هذا سرین بر (سقوط ما) یه قدر کیتدك . کوزلجه بریر. بیوك باغچه‌لرده‌کی سونکرطاشندن یاپیلان یالانجی شلاله‌لرك براز بیوکی. بیروتلیلر بورایی مدح ایده ایده بیتیره‌میـورلر . سوکیلی مملکتمزده بونك انواع کثیره‌سی واردر .

ریختمه عودتمزده ساعت یارمی کچیوردی . هیئت محترمه بیروتدن مفارقت ایدنجه‌یه قدر والی پاشا حضرتلرینك قوناقلرنده طعام ایده‌جکلرندن محل مذکوره کیدیلدی .

*
* *

جمعه ، بو روز خجسته آثرك اهل اسلام نزدنده‌کی قدسیتی وارستهٔ ایضاحدر .

ایشته بویوم مبارکده اوکله وقتی هیئت محترمه رئیسی دولتلو طرخان پاشـا حضرتلریله والئ ولایت دولتلو خلیل ابراهیم

پاشا حضرتلری و هیئت محترمه ارکانی ایله زوار واهالیدن برجم غفیر جامع کبیرده طوپلانه رق ادای صلات ایدلدی . جماعت پك زیاده ایدی. بعد الصلاة خطیب طرفندن ادعیهٔ مأثورهٔ حضرت خلافتپناهی برلسان بلیغ ایله رفع بارکاه احدیت قیلنه رق اعظم آثار خیریهٔ حضرت خلافتپناهی اولان حمیدیه حجاز تیمور یولی خط عالیسنك سایهٔ مکملیتوایهٔ جناب پادشاهیده عن قریب واصل حسن ختام اولمسی تمنیاتی دخی تردیفاً ایراد اولندی . بعده مقام یحیی علیه السلام ولحیهٔ شریفهٔ سیدالانامك موضوع محفظهٔ احترام اولان دائرهٔ قدسیت التسام زیارت ایدیله رك عودتده نام نامئ حضرت ولی نعمت اعظمی یه اولمق اوزره فقرایه صدقه واتمك توزیع ایدلدی . بورسم بهمن پك شعشعه دار ایدی .

*
* *

جمعه ایرتسی . بزده برخاضرلق وار . یارین علی السحر شامه متوجهاً حرکت ایده جکمز تحقق ایدییور .

برنجی مرحلهٔ آرامدن ایکنجی مرحله یه واره جغز . بر سرور روح نواز ایچنده یز . هرحرکتمزده اثر جلیل خسروانه یه تقرب شرفیله مباهی اولدیغمز جهتله اشتیاقمز آرتیور . بوکون بوراده شایع اولان بر روایته کوره ولی نعمت عالم افندمز حضرتلری (معان) ده اجرا ایدیله جك رسم کشاد محترمك خاطرهٔ معززه سنی تأیید ایله مك مقصد جلیلیله برمدالیه احداث بیورمشلر. قدس متصرف جدیدی عطوفتلو رشید بك افندی حضرتلری [١] بومدالیه لردن دورت یوز دانه سنی مستصحباً پازار

---

[١] آنقره والیسی

ایرتسی کونی مواصلت ایلیه‌جکمش . بو حوادث بیروتجه فوق العاده مستلزم شکران ومحمدت اولدی .

§ مقام ریاست جلیله‌دن وارد اولان تبلیغات موجبنجه بوکون ساعت طقوز راده‌لرنده رسمی روبالرله دائرهٔ حکومته کیدیلوب فطوغرافی چیقاریله‌جق .

ان شاء الله یارین آقشام شامده‌یز .

٨

شامدن: ١٦ اغستوس

شام شریفه مواصلتمزده هیئت محترمه و زوار حقلرنده بیوك كوچك كافهٔ تبعهٔ صادقهٔ شاهانه طرفلرندن اظهار ایدیلن آثار جمیلهٔ استقباللك روح وحسیاتم اوزرنده حصوله كتیردیكی تهیجات شدیده لبنان طاغلرنده، شام جوارنده‌كی قراده كوردیكم مأثر عبودیتكارانه‌یی عادتا بر رخاطرهٔ بعیده شكلنه افراغ ایتدی. نه (عالیه) ده‌كی ازدحامدن، نه (عین صوفر) ده‌كی حسن قبولدن، نه (راياق) ده‌كی مراسم مشعشعه‌دن، نه‌ده (زبدانی) ده‌كی حركات صداقتكارانه‌دن والحاصل بیروتی شامه وصل ایدن خطك همان هر نقطه‌سنده منظور چشم مباهات اولان آثار متوالیهٔ استقبالیه‌دن ذهنمده برشیلر قالمدی.

بر كل ذی احتشام، بو یولده‌كی اجزای متفرقهٔ احتساساتی برر برر بلع ایده‌رك هویت اصلیه‌سنده‌كی عظمت تظاهراتی بو بلده‌نك میادین واسواقنه جمع ایله‌مش، خلیفهٔ معظم دوران وكیل مفخم سیدالاكوان افندمز حضرتلرینك خاكپای سعادت احتوای شاهانه‌لرینه شویله برهیئت مدبدبه‌ده عرض واعلایه متهالك طورییور.

بلكه يوزبيكی متجاوز افراد صادقه (برامكه) استاسيوننك مدخلندن اعتباراً برسيل خروشان كبی صاغه صوله استيلا ايده‌رك شامه بو آنه قدر غير مسبوق بر مهابت تماشا بخش ايله‌مش ايدی.

برحالده‌كه كثرت ازدحامدن آرابه‌لر يوروييه‌ميور، برحالده‌كه بو بيكارجه افرادك دهن ناشكيب رفيقتندن صدور ايدن (اللهم ينصر، ينصر سلطاننا) آواز نيازی بو محشر اصدقايی برمنظرهٔ حيرت آور ايله متهيج كوستريور، برحالده‌كه امتك وجوه مباهاتنی بر خنده‌زار مسعدته دونديرن وكوكللرمزه سرمدی برنشئهٔ مفخرت بخش ايله‌ين موفقيت سنيهٔ حضرت خلافتپناهيدن متولد آثار بركزيدهٔ حسيات طرز معنويتنی بركرده انظار منت عمومده تجسم ايتديرمك ايستەمش كبی بويله عظيم برهيئت متموجه شكلنده كورينيور.

حس پايدار افتخار نصل جوشش پذير محمدت اولمسون‌كه جمله‌مزك سوكيلی پدر عالی كهری و بتون عالم اسلاميتك حامیٔ اكرمی وهرحال وكارده مظهر توفيقات سبحانی ولی‌نعمت بی‌منتمز افندمز حضرتلرينك من‌عنداه حراست واحياسنه مأمور بيوردقلری و ديانت مكرمهٔ احمديه‌يه هممات خداپسندانهٔ خلافتپناهيلری ايله بر سبيل مغفرت دليل اهدا بيورملری اوزرينه بتون اقطار اسلاميه‌دن طنين انداز نياز اولان (ينصر) سوريه‌نك بو آفاق منتخبه‌سنده‌ده بر ندای زنادهٔ شكران ايله قبولكاه كبريا پناهه صعود ايليوردی.

ايشته بز، حسن تقريری لسان بلاغت خامه‌يه ونقش

وتصویری هیچ بر مصوره هنوز نصیب اولمیان شو تماشای خردکداز مصادقت آره‌سندن آغیر آغیر یورییه‌رك شام اهالیٔ صادقه‌سنك من القدیم پرور شباب اولدقلری حسیات نجیبهٔ مهماننوازانه‌سنه معروض قالدق . هر خطوهٔ مفخرتە جهات اربعه‌دن جوش ایدوب کلن :

پادشاهم چوق یشا

دعای سعادت آوری تقدم، نکاه متحیرمزك هر انعطافنده پیشکاه شکرانه‌نه :

پادشاهم چوق یشا

لوحهٔ غرای مصادقت پروری تجسم ایده‌رك دائرهٔ حکومتە واصل اولدق .

*
* *

مسافری اولمقله شرفیاب اولدیغم مجلس ادارهٔ ولایت اعضای کرامندن سعادتلو میر علی پاشا حضرتلرینك مفطور اولدقلری اصالت قلبیه‌لری آثار جمیله‌سی و بر آن ابذالندن خالی قالمدقلری آثار مکرمت مهمان پروری ایله انجال کرامندن کوردیکمز معاملات دلنوازانه مادام الحیات فراموش ایدیله‌میه‌جك بر خاطرهٔ متشکذاری اولمغله علناً عرض تشکرات بی نهایه ایلرم .

*
* *

صباح . وجودمك بر آرام مدید نوازشکارانه‌دن حصه‌دار قوت وعافیت اولدیغنی حس ایدییورم . ایلك لمعهٔ تفکر یارین ساعت آلتیده‌را کب اوله‌جغم ترنك بنی ایصال ایده‌جکی نواحیٔ مقدسه‌یه طوغری سوزولدی کیتدی . اوآنده حاصل ایتدیکم

اطمئنان شکرکذاری سائقهٔ منجیه‌سیله آکلادم‌که آرتق بن خط عالینك تجلیات قدسیه‌سندن ماعدا برشیله اشتغال ایده‌میه‌جکم. بکاده مظهراولدیغم بویله برشرف عال العال دنیا و آخرت ایچون کفایت ایدر.

بنم بو مظهریت چاکرانه‌م عمرمك اك کزیده، اك سویملی بر دوره‌سنی، عنداه لطف مأجوریتی حس ایتدیکم برقاچ کونی تشکیل ایلدیکی جهتله مسودات کمترانه‌م برر نمیقهٔ استغفار اولمق اوزره نظر تلقی‌یه آلنمالیدر. بناءً علیه منابع موثوقه‌دن اقتطاف ایتدیکم معلوماتك طرز ترتیبنده کوریله‌جك نواقصك‌ده قارئین کرام طرفلرندن نظر عفو ایله کوریله‌جکنده اشتباهم یوقدر.

خط مقدس وعالینك کرك انشاآت صناعیه‌سی وکرك عملیات وحال حاضرده‌کی ترقیاتی حقنده دسترس اولدیغم معلومات پك زیاده مفیددر. یالکز ذات شوکت سمات حضرت خلافتپناهی‌یه میسراولوب عظام خلفای اسلامیه وکرام تاجداران عثمانیدن هیچ برینه نصیب اولمیان اشبو موفقیت دیندارانه‌نك جهات مادیه‌سی تصرفه صوك درجه‌ده رعایت ایدلمك وفقط متانت وسرعت ویسر وسهولت کبی فوائد اقتصادیه‌نك جمله‌سنی احتوا ایلمك شرطیله موفقیات ایچنده موفقیات کورولمشدر:

عامهٔ اهل اسلامك معلومی اولدیغی اوزره خط عالی ومقدسك ٤٧٩ نجی کیلومترویه رسیده اولان قسم اول ومهمی سایهٔ عنایت سرمایهٔ ملوکانه‌ده خاتمه‌پذیر اولمش و آلتی یوزنجی کیلومترویی تجاوز ایدن قسم ممتدینك بالاست عملیاتیله تسویهٔ ترابیه‌سی‌ده اکمال ایدلمشدر. اولجه‌بوقسم کامل کذرکاهنده

تأسيس ايدلمش اولان برنجى و ايكنجى صنف استاسيونلرى يازمش ايدم شمدى‌ده آره‌لرنده‌كى مسافاتى على وجه‌الصحه يازييورم . بونى يازمقدن مقصدم شمديلك مناظر قدسيه‌سنى بيلديره‌مديكم ايچون قارئين كرامك هيچ اولمازسه (قدم شريف) دن (معان) ه قدر سماعاً نقطه نقطه تعيين مواقف ايلملرينى تسهيل ايله‌مكدر .

	متره	كيلومتره
قدم شريف — كيسوه	٨٠٠ +	٢٠
كيسوه — ديرعلى	٧٠٠ +	٩
ديرعلى — مسميه	٢٠٠ +	١٩
مسميه — جباب	٩٠٠ +	١٢
جباب — حباب	٥٠ +	٦
حباب — محجه	٧٠٠ +	٨
محجه — شقرع	٨٠٠ +	٦
شقرع — ازرع	٦٥٠ +	٦
ازرع — خربة الغزاله	٨٥٠ +	١٤
خربة الغزاله — درعا	٩٠٠ +	١٦
درعا — نصيب	٧٥٠ +	١٢
نصيب — مفرق	٩٥٠ +	٢٥
مفرق — خربة السمره	٦٠٠ +	٢٣
خربة السمره — زرقا	٤٥٠ +	١٧
زرقا — عمان	٦٥٠ +	١٩
عمان — قصر	٦٥٠ +	١١

	متره	كيلومتره
قصر — ابن	٧٥٠ +	١٤
ابن — جيزه	٥٠٠ +	١٠
جيزه — ضبعا	٧٤٠ +	١٩
ضبعا — خان الذبيب	٦٥٠ +	١٦
(بر بكلەمه)	١٠٠ +	١٤
بورادن — قطرانه	٧٧٥ +	١٦
(بر بكلەمه دها)	٣٠٠ +	٢٢
بو بكلەمەدن ديكر بر بكلەمەيه	٦٧٥ +	١٨
بورادن — (الحسا) يه	٧١٠ +	١٠
الحسا — وادئ برما	٥٤٠ +	١٩
وادئ برما — عنزه	٤٤٠ +	٢٥
عنزه — (بكلەمه)	٧٦٠ +	١٧
بكلەمەدن (معان) ه	٠٠٠ +	١٩
يكون	٤٦٥ كيلومترو	

بو مسافه داخلنده اوروپادن وسائر محلّردن جلب ايديلوب قوللانيلان وايلرولرى ايچون دخى قوللانيلەجق اولان اشيا وادوات ولوازم انشائيه واعماليەنكده مقدارينى مبين جدول آتيى نظر دقتدن امرار ايدنلر خط عالى ومقدسـك نه بيوك براهتمام دقايق شناسانه يه معروض اولديغنى اعتراف ايدەجكلرنده شـبهه يوقدر . خطك صورت انشاسـيله اوزرندەكى ادوات متحركه يه دائر دسـترس اولديغم معلوماتده شـايان دقتدر .

ذاتاً خط عالینك مادی ومعنوی هانكی نقطه‌سی شایان دقت دكل .

بوحوالئ مباركه بوندن بلكه بیك اوچ یوز قرق قرق بش سنه اول قدم شفاعت نثار حضرت فخرالعالمه جای تماس ونیجه انبیای عظام واولیای كرامك وصول الی‌اه عزم عابدانه‌سنه شاهد بر كذركاه روح استیناس اولمقله مشرف اولدیغی كبی بوكونكی كون دخی نورنكاه معالی اكتناه حضرت خلافتپناهی ایله سراپا منور اولدیغندن عیون محمدت اسلامیانك قبلة‌اللهی تعقیباً مد ایلدكلری انظار افتخاره البته مطاف اوله‌جقدر .

خط مقدسك اعمالات صناعیه‌سی دینیلنجه بوندن كوپری ، تونل ، یارمه قاپلامه‌لری ، املا قاپلامه‌لری ، صو مجرالری كبی تطبیقات مهمهٔ فنیه آكلاشلمالیدر .

اولجه دخی عرض ایلدیكم وجهله خط عالی برمتره بش سانتیمتره عرضنده انشا ایدلمشدر . قدم شریفدن معانه قدر ممتد اولان مسافه اوزرنده اعمالات صناعیه نامنه وجوده كتیریلن آثار، اڭ بیوكی سكسان بش متره‌طولنده اولمق‌اوزره كوچك بیوك یدی یوز كوپری وممردن مركبدركه بونلرمیاننده (عمان) ایله (زرقا) آره‌سنده حفر ایدیلن یوز قرق مترولق تونل‌ده واردر .

بدایت انشاآتده خط عالینك تراورسلری ایكی یوز قرق كیلو مترویه قدر اخشابدن اعمال ایدلدیكی حالده شمدیلر بوتراورسلر چوریدكجه‌چلیك تراورسلره تبدیل ایدلمكده‌در . بوندن بویله‌ده چلیك تراورس استعمالی تقرر ایتمشدر .

بو تراورسه‌لر ایکی متره وراینك اوطوردیغی یرده‌کی عرضی یکرمی سانتیمتره اولوب راینك تراورسه صورت ربطی ایچون مستعمل اولان اصول سالمه دخی سایهٔ موفقیت پیرایهٔ حضرت پادشاهیده کوندن کونه ایلرولمکده اولان قونیه خطنده قوللانیلان (هارمان) اصول متینه وسالمه‌سیدر.

بو اصولك تأمین ایتدیکی فائدهٔ تصرفیه بهر تراورسده ایکی (بولون) یعنی ایکی صومون قازانیلمسی واك زیاده جالب ممنونیت اوله‌رق تعمیرات متمادیه‌نك یوزده اللی‌یه تنزل ایلمسیدر. کرچه چلیك تراورسلرك اخشاب تراورسلره نسبتله برازبهالی دوشه‌جکی و آلتی غروشه مقابل اوچ بچق درت فرانغه مال اوله‌جغی وهلهٔ متبادر خاطر اولور. فقط ایجه تدقیق ایدیله‌جك اولورسه بالاست عملیاتندن برثلث عملیات قازانیلدیغی ومثلا بیك بش یوز مترو مکعبی بالاست یرینه بیك متره مکعبی ایله ادارهٔ مصلحت ایدیله‌رك اوچر فرانقدن بیك بش یوز فرانق اقتصاد ایدلدیکی حقیقتی دوشونیله‌جك اولورسه بحق تأمین منفعت ایدلمش اولدیغی تظاهر ایلر. مذاب چلیك جنسندن اولان بهر تراورسك ثقلت ناظمه‌سی بالحساب (٣٩,١٨٠) کیلو اولمق اوزره تعیین ایدلدیکندن اثنای قبولنده یوزده ایکی فضله ویا نقصان اولمامسی متعهد فابریقه ایله شرط اتخاذ ایدلمشدر.

مقاومتلرینه کلنجه: فابریقه ایله عقد ایدیلن شرطنامه موجبنجه بو تراورسلردن کسیلن یکرمی سانتیمتره بر چبوغك حال انجرارده بهر میلیمتره مربعی اوزرینه ٣٨ دن دون اولمامق و ٥٠ کیلو غرامه مقاومت ایده‌بیله‌جك صورتده اعمال ایدیلوب ٣٨ کیلو

غرامدن دون واللى كيلو غرامدن فضله ثقلته تحمل ايدنلر رد ايدلمكده‌در . حال انجرارده حد الاستيقيتك يوزده اون سكزى كچمه‌مسى وصغوق اوله‌رق ٧٥ سانتيمتره قطرنده دوكولوب بوكولديكى وتكرار آچيله‌رق اسكى حالنه كتيرلديكى حالده نقصان ، چاتلاق كورولمه‌مسى دخى مشروطدر. رايلره كلنجه بونلرك طولى الك مستقيم قسملرده طقوز مترودر. اقسام منحنيه‌ده نصف قطره كوره ٨,٩٥ متره‌دن ٨,٨٠ متره‌يه قدر تخلف ايتمكده‌در. بهر مترو طولنك ثقلت ناظمه‌سى ٢١,٥ كيلو غرام اولوب مقاومتلرى دخى بهر ميليمتره مربعى اوزرينه اصابت ايده‌جك قوتك آلتمش بش كيلوغرامدن دون اولمامسى ودرجهٔ الاستيقيه‌نك‌ده يوزده اون ايكى اولمسى شرط اتخاذ ايدلمشدر .

باقيكز نه‌اينجه نقطه‌لره قدر دوشونلمش ! جناب حق كوسترمسون، عجبا رايلر برمصادمه‌يه مقاومت ايده‌بيلمك ايچون نه‌كبى شرائط فنيه‌يى حائز اولميدر ؟ بوسؤالى فصل ايدن عمليهٔ فنيه خط عالينك رايلرنده تماميله موجوددر . رايلر اصول فنيه‌سى داخلنده تجربه ايدلدكدن صكره قبول ايدلمكده‌در . بواصول مصادمه‌يه مقاومت تدابيرينى اطرافيله جامعدر :

بربرندن ١,١٠ متره آچيقلغنده طوران ايكى مسند اوزرينه وضع ايتديريلن بررايه اوچ متره ارتفاعندن اوچيوز كيلوغرام ثقلتنه بر شاخ مردان ايندريله‌جك ، هيچ بر انحنا حاصل اولميه‌جق و ١,١٠ متره آچيقلغنده بولنان بر رايه ١١,٥ طونيلاتو ثقلت تعليق ايديله‌رك بش دقيقه طورديغى حالده

اوراده حصوله کلن سهم حس ایدلمیه جك . ایشته خط عالی یه فرش ایدیلن رایلر بوکبی محسنات فنیه یی حائز رایلردر .

ادوات متحرکه یه کلنجه شمدیلك بلچیقانك (لاموز) فابریقه سندن اشترا ایدلمش اولان تندرلی چفتلنمش اوچ دینکیللی درت و آلمانیانك قراثوس فابریقه سندن تندرلی درت و (بوژی) اوزرنده سکز تکرلکلی وتندزی آیری سکز بیوك لوقوموتیف ایله بیروت تراموای قومپانیاسندن آلنان اوچ دینکیللی ایکی لوقوموتیف واردر. مع هذه سپارش ایدلمش اولان کوچك آلتی لوقوموتیف ده کلمك اوزره در .

سکز بیوك لوقوموتیفك درت دینکیلی چفتلنمش واوکلرنده برده (طروق) تعبیر اولنان قلاغوز دینکیلی بولنمقده درکه بو بیوك ماکنه لر اك کوچك قوسدن بیله قولایلقله کچرلر . تندرلرك هر بری ۱۲ متره مکعبی صو ودرت طونیلاتو کمور آله جق حجم استیعابیده در .

خط کبیرك کرك یولجی کرك اشیا واغونلری بوژی اوزرنده دردر دینکیللیدر . بونلردن اوزن متره طولنده ۱٤ قپالی اشیا واغونی ، ۳ فورغون ، بهری قرق سکز یولجی آلیر ۱۲ اوچنجی صنف یولجی ۱۲۰ واغون پلات فورم دنیلن انشاآت واغونی ٤٠ واغونت ، اون بش طونیلاتو حجم استیعابیده ٤٠ واغون بولنوب سپارش ایدلمش اولان اللی واغونت هنوز یولده در . بوواغونتلردن اللی دانه دها سپارش ایدلمسی تقرر ایله مشدر .

حیفا خطی اوزرنده بولنان بر بیوك لوقوموتیف ایله

تندرلی دیکر ایکی لوقوموتیف و ۳۰ واغون پلات فورم ، ۸ قپالی اشیا واغونی ٤ فورغون ٦ اوچنجی صنف ۲ ایکنجی صنف ٤٠ واغونت بو مقداره داخل دکلدر . ایشته سزه بر اجمال دها تقدیم ایتدم . شهریار منور الافکار وتاجدار معالی نثار افندمز حضرتلرینك سایهٔ سنیهٔ ملوکانه‌لرنده آز زمان ظرفنده کرهٔ ارض اوزرنده موجود شمندوفر اداره‌لرینك الك برنجیلری میانه داخل اوله‌جق اولان خط کبیر وعالی حقنده دسترس اولدیغم شومعلوماته ضم وعلاوه ایدیله‌جك دها چوق شیلر اولدیغنی حس ایدیورم . یارین عین عنایات جهاندرجات حضرت خلافتپناهی‌یه مستنداً معانه طوغری توجیه وجههٔ احترام ایدیله‌جکندن مشاهدات کمترانه‌می‌ده آیریجه یازه‌جغم .

*
* *

شام اهالئ صادقه‌سنك هیئت محترمه وزوار حقلرنده اظهار ایلدکلری آثار حسن قبول ومهماننوازی جداً وحقیقةً شایان تشکر بردرجهٔ فوق العادیه واصل اولدیغندن بوبابده تفصیلات لازمه‌یی حاوی اولان مکتوب یولده‌در .

٩

خط عالی اوزرنده

درعایه قدر

بن هنوز خط عالی حقنده‌کی معلومات فنیه ایله مشغولم . شامه آقشام اوزری مواصلت ایتمش اولدیغمز جهتله شهرك مناظر عمومیه‌سنی خاطرلیه‌میورم . « برامکه» استاسیونی ایله یکی دائرهٔ حکومت آره‌سنده تجمع ایتمش اولان چولق چوجق قادین ارکك سکسان طقسان بیك کشیلك براز دحام فوق العاده آره‌سنده برطاقم اونیفورمه‌لی ذوات بوکتلهٔ انسانیه‌نك اوته‌سنده بریسنده عرضی اوچ درت متره ، طولی بر بر بچق کیلومترو امتدادنده برساحهٔ مواج وغلغله اندازك بعض نقاطنده ـ برر نشانهٔ مذهب کبی نمایان اولدقلری کوزلرم اوکنه کالدیکی کبی ذات اقدس حضرت خلافتپناهینك یکرمی بشنجی دور سنویٔ جلوس همایونلری حرمتنه دائرهٔ حکومت اوکنده یا بر جای علویت اولان ستون مکارم نمون ، اراضیٔ سنیه دائرهٔ منتظمه‌سی ، میدان ، تلغرافخانه و جوارنده‌کی قهوه‌لرله اسکی حکومت دائره‌سی ، بونلردن صکره بر طاقم معوج سوقاقلر ، اوستی قپالی ممرلر ، کیجه‌لین آرابه‌لرله کچدیکمز اوزون ، اولدقجه تنها ، شهرك غرب طرفنه طوغری ممتد

بر يولك نهايت بولديغى محلدن مهتابلرله، مشعله‌لرله وكويا سماده‌كى نورانيتى خاكدان اوزرنده تنظير وترسيمه چاليشانلرى الزامه چيقمش اولان ضيـاى قمرله شعاعات خفيفهٔ نجوم ايله منور ، يوز يوز اللى كشينك خوان بى‌امتنان جناب ولى نعمت اعظمى ايله داسير مكرمت اولديغى ضيافتكاه شويله بويله پيش نكاهمده. فقط بيكارجه دهن صداقتدن سمواته طوغرى پرواز ايدوب قبولكاه رب بى‌انبازه واصل اولان اصوات دعائيه‌دن متحصل برغمغمهٔ شكران، عكوس مكرره قانوننه تابع اوله‌رق حس وروحمده اهتزازات متصوته حصوله كتيرمكده بردوام. ايشته بازار ايرتسى كونى بتون بودرلو اشغـالات وجدانيه‌يه منضم اولان سـائر مشغوليتلر ايله اوقاتكذار اوله‌رق آثار مروت ومسـافرت پرورليسنى عمرمك صوكنه قدر اونوده‌ميه‌جغم على پاشا قوناغنده ساعت اونه قدر قالدم. يولده كيجه تصادف ايتدم ايسه جمله‌سى ده شـامك زيارتكاه اولان محللرندن عودت ايديـورلردى.

صورييورم :

— نره‌دن ؟

— شيـخ اكبر حضرتلرندن

— سز ؟

— محيي الدين عربيدن

— سز ؟

— جامع امويه‌دن

— سز ؟

— صلاح الدين ايوبيدن

— سز ؟

— دمردن

آنلر دمبکا صورییورلر .

— سز ؟

— علی پاشا قوناغندن

— عجائب ! هیچ بریره کیتمدیکزمی ؟

— یالکز تلغرافخانه یه کیتدم .

— مکتوب آلدیکزمی ، غزته آلدیکزمی؟

— آلدم .

آلدم جوابی هنوز دوداقلرمدن چیقمه‌دن مخاطبمك نظر اشتیاق ایله اوزرمده برشیلر آرامقده اولدیغنی کورییوردم . بونظر حرص وتهالك مادیت پرستیدن یك اوزاق برجهته منعطف اولان برنوع هیجان معنوینك تضییقیله کوزلردن صدور ایدن برنکاه استرحامدن باشقه برشی دکل . او برشی ایستیور ، بر خبر بکلیور . حتی بکا کلن اوفق برمکتوبك مألنی بنمسه یه جك قدر مشتاق اولدیغی جهتله آلدیغم مکتوبی اوقومقلغمی رجا ایدییور . اوقیورم .

صالی آقشامی توزیع ایدیلن بیلتلردن معانه طوغری کیده جك اولان قافلهٔ مسعوده نك دردنجی صنفنده بولنه جغمی استبشار ایلدم . برنجی صنف احترام هیئت محترمه رئیسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلریله خط عالی انشا آت ومعاملات ناظر حمیت مظاهری دولتلو کاظم پاشا حضرتلرینك نظارتلرنده اوله‌رق هیئت اعضای کرامندن متشکل اولوب ایکنجی صنف

محافظ حج شريف سعادتلو عبدالرحمن پاشا ، اوچنجى صنف عظم‌زاده سعادتلو محمد پاشا ، دردنجى صنف دخى عبدالقادر زاده سعادتلو على پاشا حضراتنك نظارتلرينه توديع ايدلمش بن بوصنفده قالديغمدن ممنون ايدم. برقاچ ساعت‌صكره پيشگاه عزيمتده آچيله‌جق اولان خط عالى اوزرنده بكا سبقت ايده‌جكلره منكشف اوله‌جق تجليات بالطبع احساس ايده‌جكى زواهر حسيات ايله برابر كذركاهده طوپلانه‌جق ، بن آنلرى برر برر درج ومزج ايده‌رك سزه يوللايه‌جغم. جمله‌مزك وجوه تكريم وتبجيلى كحل عيون امت اولان خاك پاك سيد المرسلينه توجه ايتمش ، خليفهٔ روى زمين افندمز حضرتلرينك كافهٔ اهل اسلامى آستان آسمان آراى نبوت پناهى‌يه برطريق هدايتدن سوق واسرايه مصروف بيوريلان همت بلند ديانت پرورانه‌لريله وضع وتأسيس ايدلمش منهاج مستقيم اوزرنده‌يز .

قرق سنه‌لك بر حيات معصيت آلود هركون دوش استغفارمده تحمل ايديلمز بر تضييق ايله بنى زمين خجالته ييقمق ايسته‌ديكى حالده بوكونلرده بويله بر تضييقدن اثر يوق. بتون حسيات وآمالم سريع الاقتطاف احاسن بركات مغفرته مكشوف اولديغى حالده كزينيورم.

صالى . صباح. فقط نه‌درلو برصباح! اوطه‌مك (قاعه) يه ناظر اولان پنجره‌سندن باقيورم . محدود برجزؤ سمادن قاعه‌نك فوارهٔ بى‌سكونى حولنه انتشارايدن نورسحر بونك برصباح الخير اولديغنى تبشير ايدييور . لطف ورودى تصوير ايديله‌مين مسرتلرك شو آنده حس ايتديكم بويله برمسرته بكزه‌ديكى

حقيقتی تعين ايتدکجه يازی ايله اشارت بيله ايده‌ميورم. صيره‌سيله کيتمك احتمالی يوق. حال بوکه بنم عزيمتمه دها يدی اوزون ساعت وار.

کونلردن بری امتداد ايدن اويقوسزلق يواش يواش زائل اولدقجه چبالانيورم.

برساعت صکره هيئت محترمه رئيسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلرينك برابرلرنده دولتلو کاظم پاشا حضرتلری اولديغی حالده والئ ولايت دولتلو ناظم پاشا حضرتلريله ارکان ومتحيزان ولايت واشراف مملکتك تشييعات لايقه‌سی وجنود مظفرهٔ شاهانه‌نك احترامات عسکريه‌سی ايله علی‌السحر سوقاقلره دوکولمش اولان اهالئ صادقهٔ شامك آواز بلند ايله ترنم ايلدکلری:

« الله ينصر سلطاننا »

دعوات خيريه‌سی، مارش عال‌العال حميدی الحان صداقت آموزی آره‌سنده مزين واغونه (يرامکه) دن راکب اولدقلری، اورادن ميدانه مواصلتله قدم شريفدن اعتباراً احسان جليل عنايت دليل حضرت خلافتپناهی اولان مزين واغونك بخش علويت ايلديکی ترنله (معان) ه متوجهاً حرکت ايلدکلری خبری کلدی.

بزم حرکتمزه دها برخيلی زمان اولديغی حالده تلاشمدن بريرده طوره‌ميورم. تلغرافخانه‌يه قدر کيدوب کلديکم حالده مرور ايتديکم سوقاقلری تخطر ايده‌ميورم. ايکنجی، اوچنجی، دردنجی ترنه راکب اوله‌جقلرك (قدم شريف) ه کيتملری

پروغرام مقتضیاتندن اولمغله بالطبع ایکنجی ، اوچنجی ترنك صورت حرکتلرینی کوره‌مدم.

*

* *

ساعت بش . (قاعه) ده معطر چیچکلر آره‌سنده شادروانك قارشوسنده مشغول خیال اولدیغم صیره‌ده علی پاشا حضرتلری بکا طوغری کله‌رك :

— وقتمز کلدی . اشیالرکز کیدییور. بیورك. دیه سیمای بشوشنه پك زیاده یاقیشان برحلاوت‌ادا ایله‌عزیمتمزی اخطار ایدنجه قالقدم. آرتق نجه برشی‌قالمامش ایدی . منظرمده مبدئی (قدم‌شریف) منتهای‌موقتی (معان) نامیله موسوم برکذرکاه نورانی آچیلیور . لسان تهلیلامدن صدور ایدن :

« مرحبا ای قبله‌کاه اقدس وعالی حشم
مطلع فیض هدایت ، منبع نور کرم
منجلی صبحنده شوق آفتاب معدلت
ملتمع شامنده نجم رهروان مغفرت
کوهسارکدن کایر عکس ندای امتی
ایله‌ین تنویر خاککدر عیون امتی
مرحبا ای خطهٔ وحی آور غفران قرین
سنده‌در طور تجلا ، سنده‌در خلد برین
کعبهٔ معمور دالده وارسنکچون انجذاب
ذرهٔ پاك غبارك خاکه دوشمش آفتاب

آدم وحوایه اولدڭ سجده‌گاه سرمدی
طوغدی آغوشکده نور مصطفای احمدی »

شو خطابهٔ تکریم ایله یورومکه باشلادم .

آرابه‌لر، بر سرعت خاطفه ایله آرابه‌جیلرك (دستور، صاوول !) معناسنه کلن (ظهرك !) ندالری آره‌سنده شامك قدم شریفه منتهی اولان جادهٔ کبیرنده ایلرولیوردی .
بغدای بازارینی کچدك . مقابر اسلامیه اوکنده فاتحه‌خوان اولدقدن صکره ترنمزك طوردیغی مبدأ تشرفه مواصلت ایلدك.
آغاجلر آلتنده قورولمش چادرلره اوطوردق . قهوه‌لر ، شربتلر ، سیغاره‌لرله اعزاز ایدلدك . ساعت آلتی‌یه اون قاله واغونلره بیندی. لوقوموتیف آره‌ده‌صره‌ده چیقاردیغی اسلیم صدالریله بزی تهزیز ایدییور .

*
* *

(کسوه) موقفنه قدر

قدم شریف استاسیونی واسع، اطرافی آغاجلق، سبزه‌زار برمیدانك اورته‌سنده. مضاعف برصو خزینه‌سی ایله برانباره مالك . عن‌قریب بر (دوار کوپری) وبر (اعمالاتخانه) ایله دها زیاده تزین ایلیه‌جك . ترن حرکت دودوکنی چالار چالماز آره‌مزده غایتله صمیمی، متسلسل بررسم تهنیت ایفا ایدلدی . جمله‌مز « مع‌السلامه » تمنئ رفاقت پرورانه‌سیله یکدیکرمزی تبریك ایلدك . لوقوموتیف خطوات سریعه‌سیله بزی نهر

(اعوجاج) لك بر خضارت قيلديغى مزارع وخيابان آره‌سنده طولاشديرييور ، كنيش ، يم يشـيل مصر تارلالرى ، سـبزه بستانلرى برر بررجهت معكوسه‌يه شتابان اوليوردى .

كيـديبورز . مبدأ حركتمز قدم شريف ! البتـه مقدم رسوله پويان اولان ولطف انظار خيريت نثار خلافتپناهى ايله افتخار ايدن بو قافلهٔ صادقه يمن وخير ايله وايه‌دار اوله‌جقدر.

دردنجى كيلومترويى كچدكدن صكره درت متره وسكزنجى كيلومترودن بر آز اوته‌ده اوچ متره آچيقلغنـده برر كوپريدن مرور ايلدك . برنجى دفعه اوله‌رق بر« واحه» كوردم.

(حرجله) ناميله معروف اولان بوسايه‌زار غايتله لطيف! حرارت مأمول ايديلن درجه‌ده دكل . ايكنجى استاسـيونمز اولان (كسـوه) موقعنه قدر برى اون بش متره آچيقلغنده تيموردن و ديكر دردى اوچر متره آچيقلغنده بش كوپريدن كچه‌جكز . خط عالينك اعمـالات صناعيه نامنـه مالك اولديغى جسور ومنافذك پك زياده اولديغى سويلنيور . حتى معاينه قدر ممتد اولان (٤٦٠) كيلومترو مسافه داخلنده مختلف آچيقلقده اولمق اوزره (١١٦٢) منفذ وكوپرى بولنديغى بيان ايديليور. بومدعايى خط عالى انشـاآت ومعاملات ناظرى دولتلو كاظم پاشـا حضرتلرينك داماد عاليلرى وخط عالى ناظر معـاونى اولوب ترنمزك معـانه سوقنه مأمور بيوريلن مستعدان امراى اركان حربيه‌دن قائممقام عزتلو على رضا بك افندى دخى تصديق ايله‌دى .

میر مومی الیه غایتله ذکی ، صوك درجه‌ده تربیه‌لی ، معلومات وسیعه صاحبی برعسکر. سیماسی تأیید موالاته پك زیاده مستعد آثار صمیمیت ایله بیشوش . بویله بر رفیق سیاحت هر زمان بولنماز .

شامك خانه‌لرینه وارنجه‌یه قدر هر طرفنده منظور اولان میاه جاریه یواش یواش چکیلمکه باشلایور . یشیللك کسب ندرت ایدییورسه‌ده یوللرده سورولمش تارلالر موجود . دوز محللرده (قلی) نامیله معروف وساقلری طوپ برنوع نباتدن باشقه بیاض ، طوپلی چیچکلی حلال اوتیله ساقز آغاجلری بومسافه‌ده هدف نظر اولیور . (قلی) دینیلن بونبات دها یشیل ایکن یاقیلوب قالان قسم متحجری زیتون یاغی وصوایله معامله ایدیله‌رك بورالرجه صابون اعمالنده قوللانیلمقده ایمش .

یکرمی سکز کیلومترو سکز یوز مترو قطع ایتدکدن صکره (کسوه) استاسیونه واصل اولدق . بوراده برصو خزینه‌سیله برده کوچك بنا کوریلور .

بر عرقیه اوزرینه قالین سمیدلر کبی کچیردکاری سیاه عکاللری بکزلرینه یاقیشان ، کور قره قاشلی ، قره کوزلی ، بیق وصقاللری قاپ قاره ، صیرتلری برنوع عبا ویاخود انتاری ایله مستور ، اون اون بش کشی وار . ترن برعروس پادر رکاب ، سنجاقلرله آللی مورلی ، بیاضلی فلامه‌لرله ، چیچکلر ، داللرله دونانمش . او کوچك بناده عین وجهله مزین . وصول دودوکنی چالار چالماز جمله‌سی ال چیرپه‌رق :

« الله ینصر سلطاننا »

آواز نیازی ایله عتبهٔ علیای ملوکانه‌یه رفع واعلایه مسارعت ایلدکلری حسیات صداقت وعبودیتکارانه‌لرینی اظهار ایلدیلر. پوسته‌یه یتشدیرمك اوزره بورایه وضع امضایه مجبور اولدم. تفصیلات متممه‌سی دیکر مکتوبده.

خط عالی اوزرنده

١٠

— كسوه موقفی —

كرچه بوراده متبارز اولان حسیات صداقتكارانه، دمشقك تظاهرات عبودیت كسترانه‌سی، یتمش سكسان بیكی متجاوز افراد تبعهٔ شاهانه‌نك كوكللری اشكبار مسرت ایدن خروشانیٔ آثار رقیت پرورانه‌سی ومراسم مطنطنهٔ عسكریه ایله ترتیبات مشعشعهٔ استقبالیه‌نك بردن بره اذهان زائرده اویاندیردیغی عظمت تحسساته نسبتله وهلهٔ شایان دقت كورلمدی، فقط حس متین صداقتك مقتضیات عمومیه‌سی ایچنده برخصوصیت مفرطه كوسترن شو رسم استقبالده اون اون بش بیابان نوردك كمال اشتیاق ایله اخذ ایتدكلری شو اوضاع احترامكارانه‌ده جزئیته بورونمش بركلیت ادب موجود اولدیغی‌ده نظر اعتباردن دور قالمیوردی.

هنوز مدخلنده بولندیغمز (حوران) اوواسی بورادن كسب وسعت ایدر كبی كورینیور. بو اووانك شمال غربیسی جبل «دروز» ایله قباریق وارتفاعات متفاوته ایله محدوددر. فقط نكاه تماشا خلیجه امتداد ایدن بر اراضیٔ مستویه اوزرنده یورولدقدن صكره بوسلسله‌یه مصادف اولیور. بدویلرك جبالده

و اهالیٔ قرانك جبال مذكوره سطوح مائلهسی ایله اورادە اقامت ایتدكلری آكلاشیلیور . كوردیكم حورانلیلر اوزون بویلو، قوی البنیه آدملر . بونلرده كفیه قوللانیورلر .

حوران حوالیسنده یتشن بغدایك نیم شفاف واعلا جنسه منسوب اولدیغنی شامده بالمناسبه كورمش ایدم . خط عالینك كذركاهنده یریر امتداد ایدن بو تارلالرك بالآخره مناقلات اقتصادیهجه پك زیاده مهم تفیضاته مظهر اولهجغنده شبهه یوقدر .

حوران، سطح بحردن آلتی یوز متره مرتفع اولوب اقلیمی صاغلام ، هواسی اولدقجه سریندر . وزان اولان غرب روزكاری وقت ظهردن صكره حس ایدیلن حرارتی تعدیل ایتدیكندن آقشاملری احتیاطه رعایت ایدلمسی احوال محلیهیه واقف اولان ذوات طرفلرندن اخطار ایدیلیوردی . بو كنیش حوضهٔ منبتهیه انعطاف ایدن نكاه دقت دیانتغرای احمدیهیه حسن خدمت مقصد خداپسندانهسیله تأسیس ایدلمش اولان خط عالینك معناً حائز اولدیغی فیوضات قدسیهدن بورالرك دخی آز زمان ظرفنده حصهدار اولهرق بویله بر معنویت جلیلهنك حصوله كتیرهجكنده شبهه اولمیان بر معموریت وبر مادیت جمیله ایله تزین ایدهجكی خاطرهٔ مستقبلهسی ایله اشتغال ایدییور . قدم شریفدن ٢٨ كیلومترو ٨٠٠ متره ایلروده انكشاف ایدن بو حقایق مثبتهنك دها ایلرولرده عرض ایدهجكی مناظر عجبا نهقدر رنكین ، نه درجهده امید بخشادر !

ترن كسوه‌ده برايكى دقيقه توقف ايتدكدن صكره كمال سرعتله يوريمكه باشلادى .

برساعت صوكره (مسميه) استاسيونه واصل اولدق. حوران اوواسى كيتدكجه توسع ايدييور ، يالكز جبل دروز جنوب شرقى‌يه طوغرى تبديل وضعيت ايتدكجه (قلى) و (خله) اوتلرندن بشقه برشى كورونميوردى. مع‌هذا اراضئ متجاوره اوزرنده خفيف برصبان يوريديكنه دلالت ايده‌جك ايزلر ، اولكلر وار. فيض نامئ طبيعتك بورالرده بره سكسان احسان ايلديكى متواتر ايسه‌ده اهالئ حوران هنوز اصول زراعتدن ، دها ايسى زراعت جديده‌دن بى‌خبر اولدقلرى جهتله طوپراغك قوتى سينه‌سنده دكل سيماسنده آرامقده‌درلر. اطراف ، چولك دامن آفاقه قاووشديغى بردائره ايله محدود . آغاجدن ، يشيللكلر ايچنده قالمش اوفاق برساحه‌دن ، برمتره عرضنده دره‌جكلردن اثر يوق . بركت ويرسون‌كه باد غربى اسيور . كونش بتون شعشعه‌سيله سمادن بوزمين تنهائى‌يى سير ايدييور .

— مسميه‌دن صكره —

قدم‌شريفدن اللى اللى‌بش كيلومترو آيريلمش، دهااوزاقلره طوغرى كمال سرعتله كيدييورز . برصدا :

— جيلان! ديه‌عكس ايدراتمز جمله‌مز پنجره‌لره قوشوشدق. حقيقت ! درت بش جيلان ، ترنك آواز تيزندن، ولوله‌سندن اوركمشلر . هم قاچيورلر هم‌ده بزه طوغرى دونوب دونوب باقيورلر. نه‌سويملى مخلوقات! ايچلرندن هيچ اولمازسه بردانه‌سى

بزه تقرب ایتسه‌ده سوسه‌ك ، اوپسه‌ك . آمان ! اونه سرعت ! اونه‌کوزل یوریش! اوکلرینه هانکی ایز کلیرسه آنك اوزرندن کچه‌رك بزی کورمیه‌جك برعارضه‌یی سپر اتخاذ ایتمك غیرتنده بولنیورلر. بوایصسز، بوصوسز چوللرده بوکوزللکلر نه‌ایچون خرامان اولیورلر ؟

ایکی دقیقه صکره کورونمز اولدیلر . حس رقت بونلرك چمنزارلرده ، صو باشلرنده ، آغاج کولکه‌لری آلتنده ، کول کنارلرنده بولندقلرینی ایستیور . عجبا بورالرده ، یقینلرده بویله شیلر وارمی؟ تا اوزاقلرده ایکی اوچ‌دوه برصخرهٔ برکانی کبی‌سیم‌سیاه کورینیور. فقط‌بوصوسزلق نه‌قدر امتدادایده‌بیلیر؟ البته برقاچ ساعت اوته‌ده بر برکه، یاخود اوفاق برکول واردر. ایشته ! تا اوزاقده برکول . دوربین ایله باقیله‌جق اولورسه اورته‌سنده آغاجلقلی برده آطه وار . صولرك اورته‌سندن سیلکینوب چیقمش‌اولان بوواحهٔ زمردین حقیقهٔ نظرفریب! یارب ! بونه تماشای دورا دور ! نظر اشتیاق بوکولك سواحل بعیده‌سنی کندی کندیسنه تعیین ایدییور . اورالردن انتشار ایدن طراوت چولك نفحات آتشینی ایچنه قاریشدقجه موقت برتعادل حرارت حاصل اولیور .

ترن سرعتله‌یوریدیکی جهتله (بحیره) نك‌حدود مرئیه‌سی چابوق چابوق دکیشیور . جزیره دها زیاده جهت جنوبیه‌یه قاچه‌رق عادتا بومشجره‌یی آکدیران بر ساحه ایله حال تماسده بولنیور .

بوراسی مطلقا مسکوندر . فقط کیملرك آرامکاهیدر ؟

البته برکون حمولهٔ قیمتدارینی سطوح مائلهٔ قریبه‌نك صیزینتی سیل، دره‌و یاچای شکلنده ارائه ایلدیکی فیوضات جاریهٔ لذیذه‌دن آلیر. بر آز اول کوردیکمز بوجیلانلرده بورالری کورمش، اورالرده کزمشلردر. جزیره غائب اولدی. بحیره خطك استقامتنه کوره تبدیل وضعیت ایلدیکی جهتله اوپ اوزون برشکل آلدیغی، بر آز صوکره اینجه بر دیل ایله دیکر بر بحیره‌یه اشتراك ایلدیکی کورولدی. ایکی ظرف متواصل. بونلرك سویه‌لری‌ده بردر دکلمی؟ سطح بحردن آلتی یدی یوز متره ارتفاعده تشکل ایتمش اولان بوایکی برکهٔ طبیعیه بخاری برمائیلك ایچنده شفاف افقلرله محدود. نظرم بشقه برطرفه تعلق ایده‌میور. المده دوربین متصل بوایکی حوض بهشتی منظره باقیوردم. خاطرمه کلدی. میزبانمز علی پاشایه توجه ایده‌رك:

— بوکوللرك آدی نه‌در؟ دیه صوردم.

پاشا کوله‌رك:

— سراب.

دینیجه شاشالادم. حالا ایناغمق ایسته‌میورم. بونه قدر کوزل بر تجلی! خطك جهت یمیننه تصادف ایدن آفاق بعیده بونوع صو بریکینتیلریله نمناك!

دیرعلی، حباب، جباب، محجه، ازرع، خربة الغزالی استاسیونلری بربربر کریده قالدیلر. اووا بیتمه‌مدی. بوکوچك موقفلر سنجاقلر، تااوزاقلردن کتیرلمش یشیل داللر ایله تزیین ایدلمش، اهالیٔ قرادن چولق چوجق، قادین، ارکك، مسلم

وخرستیان برطاقم افراد جوارلرنده طورمشلر ، حامل بشارت عظما اولان ترنلری استقبال ایده‌رك چوللری برر معموره‌یه دوندیره‌جك الطاف مراحم اتصاف ملوکانه‌یی تحدیثاً :

« الله ينصر سلطاننا »

ندالریله عرض احترامات ایدییورلر . برقطعه قدر واسع بر کیمسه‌سزلك ایچنده ظهور ایدن بو کیمسه‌لرنه قدر بشوش الوجه آدملر ! ساعت اون بر بچنی کچیور . یوز یکرمی کیلو متروالق برمسافه قطع ایتمشز . آرتق (درعا) یه کلیورز . طعامی بوراده تناول ایتدکدن صکره کیجه یولجیلغنه باشلایه‌جغز . فی الواقع اون دقیقه صکره استاسیونك مشتملاتی ، مقاصلری ، اطرافده‌کی چادرلر ، تراورس ، رای ییغینلری کورونمکه باشلادی . بوراسی‌ده مزین ، بوراسی‌ده دونانمش . روزکار خفیف خفیف طولاشیور . المده‌کی پروفیله باقدم . تام ١٢٣ نجی کیلو مترووده‌یز . شو حالده ساعتده یکرمی بش کیلو مترو یوریمشز . بوسرعتك برسرعت وسطیه اولدیغنی صکره‌دن آکلادق . ایکیشر ساعت فاصله ایله ایله قالقان درت یولجی واغوننك دردی‌ده برصیره‌ده بولندیغی ایچون تنقیص سرعت احتیاطی التزام ایدلمش . پك اعلا !

درعا — مزیرب

خط کبیر وعالینك یوز یکرمی اوچنجی کیلو متروسنده بولنان درعا استاسیونی (حیفا) شعبهٔ مهمه‌سیله‌ده التصاق

ایده‌جك اوفاق برقوله مالك اولمسی حسبیله برنجی درجه‌ده حائز اهمیت برمحطه‌در .

درعا ، (مزیرب) دن ایکی بچق ساعت مسافه‌ده کائن ومن القدیم موجود برقصبه‌در . خط عالی کذرکاهنده‌شمدیلك بوندن بیوك براستاسیون اولمدیغی کبی بونك قدر مهم برقصبه‌ده یوقدر . اهالیسی درت بیك ایله بش بیك آره‌سنده‌در . احوال زراعیه‌سی سنوی یدی یوز بیك استانبول کیله‌سی حبوبات اخراجنه مساعد اولوب بونك برثلثی شام وجواره کوندرلمکده‌در .

(مزیرب) ایله (درعا) آره‌سنده امتداد ایدن بوایکی بچق ساعتلك مسافه اوزرینه اون اوچ بچق کیلومترولق برشبکهٔ حدیدیه مفروشدر . (حیفا) شعبه‌سنك واصل اولدیغی (جسرالمجامع) بورایه یتمش آلتی کیلومترو مسافه‌ده قالمشدر . نقطهٔ التصاق یعنی حیفا شعبه‌سنك خط کبیره ایریشدیکی محل بواون اوچ بچق کیلومترونك درعادن اعتباراً اون برنجی کیلو متره سنده‌در .

(درعا) سطح بحردن (٥٧٥) متره مرتفع اولدیغی جهتله چولك حرارت متمادیه‌سنه قارشی نسبةً برسرینلك ایچنده‌در . مزیریه کلنجه بوراسی وقتیله موکب حج شریفك شامدن خروجنده توقف ایتدیکی (خان دنون) و (کتیبه) کبی مرحله‌لرك اوچنجیسی اولدیغی جهتله مشهور اولمشدی . حال بوکه بومراحلك جمله‌سی بوکونکی کون سایهٔ دیانتوایهٔ حضرت خلافتپناهیده خط عالی اوزرنده‌کی مواقفه منقلب

اولمش وحتى كچن سـنهٔ مباركه‌ده موكب حج (عين زرقا) ده آرام ايله‌مشدر .

شايان شكر و محمدتدركه محضا ذات خلافت سمات حضرت ولى‌نعمت اعظمينك يد مؤيدهٔ ظل‌اللهيلريله تأسس ياب قدسيت اولان خط عالى ، اهل اسلامك طريق حجده مرحله مرحله قونه‌رق برطرفدن اضاعهٔ زمان ايتماملرينه وديكر طرفدن دخى چوللرده الك قيزغين كونشلر قارشوسنده صوسزلق، يورغونلق يوزندن مضطرب قالماملرينه خدمت ايتمكده‌در . ايشته خلفاى سالفه‌دن واجداد عظام شاهانه‌لرندن هيچ برينه نصيب اولميان بوموفقيت ديانت پرورى‌يى‌شو آنده بز دوچشم منت‌ومفخرت ايله كوروب بتـون عالم اسلامه تبشيره مسـارعت ايايورز . امين اولك ، بوسـنهٔ مبـاركه‌ده‌ده موكب حج شريف ايلك مرحلهٔ آرامى شـامدن درت يوز آلتمش كيلومترو اوزاقده بولنان واوِلجه اون كونده كيدلديكى حالده شمدى يكرمى‌درت ساعتده مواصلت هرزمان ايچون ميسر اولان (معان) اولمق اوزره انتخاب ايده‌جك وانشاءاه تعالى كله‌جك سنه (تبوك)ده ركز خيام استراحت ايايه‌جكدر . بوندن ماعدا موسم حجده (مزيرب)ده قورولان بازار دادوستد بونواحى‌يه‌انتقال ايتديكى ايچون قوش اوچـاز وكاربان كچمز ديه ديللره سرمايهٔ بحث اولان بوچوللرك مسافات بعيده‌سنده بيوك تجارت معرضلرى قوروله‌جق . بز بومعرضلرك حال ابتدائيده بولنان نمونه‌لرينى بيوجك اسـتاسيونلرك همان هريرنده كوردك. آليش ويريش ايتدك .

مزيربك شرقنده جد امجد حضرت خلافتپناهی جنتمکان یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك (قلعة العتيقه) نامیله موسوم جسيم برىنالری واردركه بوراسی وقتیله حجاجه مسکن وحکومت محلیه‌یه دبوی خدمتنی كورور ایمش . مزیربده اولدقجه واسع ، بالغی چوق بركول واردر . بورانك سطح بحردن ارتفاعی (٤٦٠) متره‌در .

سایهٔ موفقیت سرمایهٔ جناب شهریاریده خط کبیر وعالی ایله حیفا شعبه‌سی آره‌سنده تأسیسی قوهٔ قریبه‌یه كلمش اولان خط التصاق ، جبل دروز ، حوران ، عجلون ، طبریه اراضیٔ منبته‌سی کبی نیجه حوالیٔ زراعیه وتجاریه‌یی کرك شام کرك حیفا کرك عقبه اوزرینه سوق اخراجاته مجبور ایده‌جك وسائط تسهیلیه‌نك الك برنجیسی عد ایدلملیدر . نظر قاصرم بیله آره‌دن برقاچ سنه مرور ایدر ایتمز خط عالی ایشلتمه اداره‌سنك حیفا شعبه‌سنه بر ایکنجی خط دها انشاسنه لزوم کوستره‌جکنی شمدیدن كوروب آكلادی .

درعایه مواصلتمزده كونش حدود غربیه‌یه پك زیاده تقرب ایلمش ایدی . آقشاملین وزان اولان سرین برروزكار چوله طوغری روان اولدقجه انحای شرقیه‌دن اوزانوب كلن ظلال تموج ایدر کبی كورینیوردی . شعاعات مذهبهٔ خورشید درعا قصبه‌سنك مبتنی اولدیغی تپه‌یی ترك ایدرك برمدت صكره چكیلدی .

بن شو زمانه قدر استاسیونده تأسیس ایدلمش اولان مبانی‌یی برر برر زیارت ایلدم .

درعا استاسیوننك اهمیت موقعیه‌سیله برابر محتوی اولدیغی مبانیٔ صناعیه اولدقجه مهمدر . بورادە :

١ — تعمیرات متمادیه عمله‌سنه مخصوص مضاعف ابنیه
٢ — مضاعف صو خزینه‌سی
٣ — یولجی ابنیه‌سی
٤ — بش امتعهٔ تجاریه انباری
٥ — آچیق انبار
٦ — غاز کبی مواد مشتعله‌یه مخصوص انبار
٧ — کومور انباری
٨ — ماکنه صوندورمه‌سی
٩ — اعمالاتخانه
١٠— طلومبه بناسی
١١— هیئت فنیه‌نك اقامتنه مخصوص بنا
١٢— دوکمه و بوری اعمالنه مخصوص بنا
١٣— ایشلتمه مأمورینك اقامتنه مخصوص بنا
١٤— ایشلتمه انباری
١٥— چشمه

انشا ایدلمش و اعمالاتخانه‌ده هرنوع تعمیراتك اجراسی تأمین قیلنمشدر .

بورالرك آقشامی نه‌قدر لطیف ! سایهٔ لیال آهسته آهسته بورییور . مغربك التماعاتی یواش یواش سونیور . اطراف سکون تام ایچنده قالدیغی حالده کویا چولدن مرور ایدن قوافل بعیده‌نك کورولتیلری بزه‌قدر واصل اولیورمش کبی اوزاقدن

اوزاغه بر اوغولتی ایشیدیلیور . حس وقلبم عمرمده ایلك دفعه اوله‌رق چولده کچیره‌جکم بو لیل صفادارك مناظر مجهوله‌سنی کشف وتحدید ایله مشغول .

کیجه‌لر غریب نوازدر . بیك بوقدر کیلومترو اوزاغنده بولندیغم شهر شهیرمزك سریع بر پانوراماسی نظر خیالم اوکنده دونوب طولاشدقدن صکره بوغازك میاه جاریه‌سی اوزرنده سرو سیمنیلر، رصاصی لمعه‌لرله پارلاق طالغه‌لر حصوله کتیرن بزم ماهتاب شب آرامزی کوردم .

ساعت بره کلیور . قیزارمش صغوق ات، طاووق، ایرمیك حلواسیله اوزوم، قارپوز وسائر میوه‌لردن، پینیردن مرکب اولان طعامزیییدك . هر یرده برابرمزده بولنان معدن صولرندن ایچدك . ترنمزه راکب اوله‌رق (نصیب) ه طوغری توجه ایلدك .

سما ، کهکشانی ، بروجی ، نجوم زاهره‌سی ، شهابلریله دونانمش . قمر شمدی او سحاب سایه اندازدن خالی کورینن برسمت آشنادن طلوعه حاضرلانیور . بز نصیبی کچیورز. فقط برشرف قدیم لاهوتی اثرك هنوز ترك روحانیت ایده‌مدیکی بر بقعه‌دن، بزه طوغری کلن برمآل طائردن، برآز جنوبه طوغری میل ایدن آفاق شرقیه‌دن صدوری محتمل کورینن بر تجلی بر مظاهردن برشیلر ورودینه منتظرم .

سز بنم بکله‌دیکمی وهلهٔ آکلایه‌مازسکز. او بقعه‌یی، او دیار تاریخی‌یی سزه سویله‌مدکجه سبب انتظار اولان نعمت تشرفی کشف ایده‌مزسکز .

قمر ، (بصری) شهر قدیمنك آفاق علویه‌سنی یواش یواش تنویره باشلادی. اورالرده حالا بیاض سحاپاره‌لر وار . تخطر ایتدیکزمی ؟ جناب رسول محترم دها عنفوان شبابنده عم عالی تباری ایله شامه عزیمتنده بو مدینه‌یه کلمش واوراده (بحیرا) نامنده برراهب ، بالای سر قدسی افسر مصطفاده برمظلهٔ دائمی صورتنده کزینن سحابه‌دن نبی آخر زمان اولدقلرینی آکلامش ایدی .

ایشته تا اوزاقلرده سما وزمینه متعلق طوران بوخاطرهٔ مؤبده‌دن برشیلر بکلیورم. نصل بکله‌میه‌یم که مقدم پاك مجتبایه بر زمانلر جای تماس اولمغله حائز علویت اولان برکذرکاه وبوکون آستان شفاعت وروحانیتنه وصول ایچون خلیفهٔ دیانت سمیرینك عموم اهل اسلامه اهدا ایلدیکی سبیل مغفرت پناه اوزرنده‌یم. یکدیکرینه قاووشمش ایکی بارکاه معظم وار . بری رحمت ازلیه‌سیله درخشان، دیکری دلالت قدسیه‌سیله رهنمای اهل ایمان .

مفرقی ، خربة السمرائي . قلعة الزرقائي کچه‌جکز . مهتاب منور ، نظر نواز . آنك بیله بوحوالیده باشقه لطافتی ، باشقه رونقی وار .

(بصری) یی مائلاً قطع ایدن خط منحنیٔ افقك تا وسطندن آچیلیر کبی کورینن برروزن روشنطراز آغیر شعلهٔ احمرارینی طاغیده‌رق سمانك رنك انجم نوازینی دها طاتلی برمائیلکله تنویر ایلدی . حدود بعیده‌یه دائراً مادار استیلا ایدن برشفافیت منوره آسمانی ، بیاباندن تجریده سعی

ایتدکجه کویاسما برحرکت صعودیه یه تابع برمقعریت نامتناهی ایمش کبی بتون جدار خاکدان متنزل کورینیوردی . کنارلری برر خیط آل ایله سوزکون کورینن اوبر ایکی پاره سحاب سفید حالا جنوب شرقی یه متمایل. بر زمانلر ایجابات موقعیه سیله بتون بوحوالی یه حاکم اولان بوشهر تاریخی یه طوغری روان. (بصری) اوزمانلر حائز اولدیغی حیاتی جنوبده هجرت ایدن تجار عرب سایه سنده استکمال ایتمش ایدی . قطعهٔ حجازیه دن قالقان کاربانلر بورایه قونار ، بورادن بصره یه ، حورانه رحلت ایلر ایدی . بیوك بر زلزله مبنای معموریتنی تخریب ایلدیکی حالده ینه آثار قدیمهٔ قیمتداری خرابه لریله مشتهردر . بوشهربنامه اسکی حیات تجاریه سنی اعاده ایده جك واسطهٔ مؤتمنه ایسه خط عالیٔ حمیدیدر .

قمر ، بوکذرکاه اوزرنده برکره طلوع ایتمکله قالمادی . ترن یورودکجه کاه برجبل عریانك ظهرینه کیزلنه رك ، کاه ترنك بیوك پارمه لر آره سنه کیردیکی اثناده کورونمیه رك (زرقا) یه قدر آیری آیری لطافتلرله اوچ درت دفعه عین مراسم خاطر نوازیده بولندی . بتون بیابان آچیق قورشونی برلمعهٔ مهتز ایچنده عیان . بتون آفاق ، عریض بربندمیان پرتو بارك محاطی . ساعت بش بچق . ترن (زرقا) یه مواصلت ایلدی . برساعت صکره (عمان) استاسیوننده یز .

زرقادن حرکتمزده قمرینه مشعل کش استقبال ایدی . نباهت متنورانه سی بر آز خللدار اولدیغی حالده بیله ینه سیمین ضیالری یمین ویسارمزده اوچوشیوردی .

چوله مخصوص برطراوت نافذه وجودمی اوشـوتدجه بام باشـقه براستراحت ایچنده اوشیوردم . (عمان) دن صکره بولیل مقمری یاتدیغم یرده کچیرمك بهانه‌سـیله واغونك ایکی پیکه‌سی آره‌سـنه براسـکمله وضع ایده‌رك قوردیغم قاریوله‌یه اوزاندم .

*

* *

صباحك انوار آتشینی تأثیریله اویاندم. آقشامك سرینلکی اوچمش ، شـاعات حاره صحراده‌کی غرانیت ، چاقل ، شیست قیرینتیلرینه اوردقجه برر شرارهٔ ضعیفی آکدیران اینجه‌پاریلتیلر چیقیور. اندفاعات قدیمه‌نك کذرکاهك ضاغنه صولنه وارقوتیله سرپدیکی احجار برکانیه یکی‌سونمش کبی حالا یانیق برغبار سیاه ایله مستور . ال ایله طوتولسه یاقه‌جق کبی قزغین کورینیور . باد غربی چولك سطح آتشینینه سورتونه‌رك دکزدن آلدیغی قطرات غیرمرئیه‌یی بورالرده بخاره قلب ایتدکدن صکره برتماس یابس وحارایله واغونلره کیرییور. مع‌هذا صیجاق ! دیه شکایت ایدیله‌جك درجه‌ده دکل .

ساعت اوچ‌ده خط عالینك اوچ یوز یکرمی یدنجی کیلو متروسنده کائن (قطرانه) موقعنه واصل اولدق.

المزده‌کی اوراق فنیه‌یه مراجعت ایتدیکمده بورایه کلنجه‌یه قدر اعمالات صـناعیه نامنه اوله‌رق یوز قرق متره‌لك برتونل ایله مختلف آچیقلقده یدی یوز یتمش اوچ عدد منفذ وکوپریدن مرور ایلدیکمز آشکار اولدی .

١١

(قطرانه) اوواسی طوپراغنك قوۀ انبـاتیه‌سی کیجه‌لین مرور ایتدیکمز (مفرق) (جیزه) اووالرینك قوۀ انباتیه‌سنه نظراً اوچنجی درجه‌ده اولدیغی سویلنیورایسه‌ده سایۀ فیوضات وایۀ جناب خلافتپناهیده خط عالی کذرکاهنك هر قبضۀ خاکنی آززمان ظرفنده وایه‌دار برکات ایلیه‌جکنده شبهه اولمیان اصول جدیدۀ زراعت بو اوچنجیلکی هرحالده مرتبـۀ اولایه ارتقـا ایتـدیره‌جکدر . ترن کمال سرعتله کیدرکن بوحوالی‌یه وقوفی اولان ذواته :

— بورالری هیچ زراعت ایدیلمزمی ؟

دیه سؤال ایدوبده :

— هیچ . مع‌التأسـف صـوسزلق یوزندن اسـتفاده ایدیله‌میـور . مأنـده جـواب آلدقجه پیش نکاه تحسرمده آرقلری، قنالری، حوضلری‌ایله پرطراوت برطاقم(آرته‌زیین)لر تجسم ایدییور، کذرکاهده نظر افتخـار ایله کوردیکم هندسـۀ ملکیه‌دن مأذون حمیتلی، مجرب ، چالیشقان ، آتش کبی کونش قارشـوسنده سیمای صـلابتی قارارمش، نیجه کونلر صوسزلغی

هیچه صایمش مهندسین عثمانیه‌یه بکزه‌ین حلقه‌لی زراعت مکتبی مأذونلرندن برقاج چفتجینك بورالرده چفتلکلر، تارلالر، حیوانات اهلیه تکثیرینه مخصوص مؤسسات وجوده کتیره‌جکلری خیال قریبی فکرمی سویندیرییوردی. صانکه بونلر اولمیه‌جقمی؟ اوله‌جق. هم بیك کره اوله‌جق. برمدت صکره بورالردن کذار ایده‌جك سیاح الندەکی اسکی خریطه‌سنه باقدیغی زمان لامنك اوجی بالا تمدید اوزادلمش اولان (چول) کلمه‌سنك ماوضع لهنه مصروف اولمدیغنی کوره‌جکدر. بودرلو دوشونیشلرمه خلیا دییه‌جکلر آلدانیرلر. آنلرك آلدانه‌جقلرینی وقتیله خط عالینك یاپیله‌میه‌جغی زعمنی ایلری‌یه سوره‌رك مفتریات واقعه‌لرینه یالکز کندیلرینك آلداندقلری بالآخره میدانه چیقانلر ایله اثبات ایدرم. قطرانه‌ده شمدیلك بر استاسیون بناسی ایله مضاعف برصو خزینه‌سی وکوچك برخانه موجود. بو مبانیٔ جدیده‌نك مبتی اولدیغی اراضینك دکز طرفنه متوجه اولان قسمنده قدیم بر (برکه) ایله اسکی برقلعه کورندیکندن برساعت امتداد ایده‌جك اولان توقفی بونلری زیارته حصر ایلدم.

برکه، اللی بیك مترو مکعبنده جسیم برحوض اولوب قطرانه اوواسنك جهت جنوبیه‌سندن کلن برچایك صولری ایله طولمقده‌در. اوزرنده‌کی برلوحهٔ تحمیدیه‌ده برکه‌نك ۱۳۱۹ ده طرف ذیشرف جناب ولی‌نعمت اعظمیدن تطهیر وصیوالری تعمیر ایدلدیکی منقوشدر.

کذرکاه عالینك هریرنده صو بولنه‌مدیغی جهتله ترنلر

بو برکه‌دن استفاده ایتمکده درلر. بونك ایچون استعمال اولنان اصول صرف فنی اولوب اولا داخل برکه‌یه برلوقوموبیل ایله ایشلر بخارلی بر امه باصمه طلومبه‌سی تأسیس ایدلمش واك صوك اختراع ایدیلن فنی، غایتـله ظریف بر یل دکرمنی دخی روزکارك اسدیکی زمانلرده متمادیاً صوجر ایده‌رك دمیر بوری واسطه‌سـیله استاسیون قربنده‌کی صـو خزینه‌سنی بسله‌مکده بولنمشدر. بوجر میاه طاقمی استاسیونه آیریجه زینت ویردیکی کبی مارین وعابرینك‌ده دفع عطش ایلملرینی تسهیله مدار بیوجك برموصلق احداثنه وسیله اولمشدر.

قطرانه قلعه‌سی مکعب شکلنده درت مازغاللی، بوقاریسنده اوچر یتاقلی ایکی اوطه‌یی محتوی، آلت قاتی حیوانانه آخور اتخاذ ایدلمش اسکی بر برج در. بوقلعه‌نك برکه محافظین وخدمه‌سنه مخصوص بر اقامتکاه اولدیغی آکلاشـیلیور. حتی دروننده تعرضـات عربانه مدافعه ایدلمك اوزره یاپیلمش اولان درت مازغالك هربرنده‌ده برر طونج طوپ وار.

اوکله طعامی بوراده تناول ایدلدی. بعده ترنمز اللی کیلو مترو اوزاقده بولنان (الحاسا) استاسیونه طوغری یوریمکه باشلادی. ساعت‌ده اوتوز بش کیلومترو قطع ایدییورز. بوسرعت ایله (جروف الدرویش) ه آلدیرمدق. بالآخره (عنزه) یی‌ده مرور ایده‌رك اون بجغه طوغری (معان) استاسیونی جوارینه کلدك. برغلغلهٔ دورا دور ایشیدیلیور. اوفاق تپه‌لر اوزرنده بیاض چادرلر، سنجاقلر، قیرمزی، یشیل، بیاض فلامه‌لرله

مزین ، کنیش برطاق ظفر ، استناد ایتدیکی نقطه‌دن منحنیٔ فوقانیسنك هر نقطه‌سنه قدر داللر ، یاپراقلرله مستور .

ترن برقوس اوزرنده آغیر آغیر دونیور . ایکی طرفده جنود مظفرهٔ شاهانه‌دن برر مفرزه سلام طورمش ، نام نامیٔ حضرت ولی نعمت اعظمی‌یه رسم بهین افتتاحك اجراسنه مأمور اولان هیئت محترمه ارکانبه بیان خوش آمدی ایلیور .

نه منور بر آقشام . نه مطنطن بر آبدهٔ سایه فکن ، بتون حوالیٔ غرب بردامن نورانینك طوپلانورکن الدن قاچدیغنی تنظیر ایدرجه‌سنه پریشان سویه‌لرله متموج . ثانیه لچمیورکه بوالوان متباعده‌دن بری دکیشمسون ، ثانیه لچمیورکه بومباعدت الوان نکاه بی مجال متحسره رنکجه متفاوت هاله‌لرله محصور برر نظرکاه طیف آلود کوسترمسون .

جهت یساره دوشن یوکسکلرده‌ده چادرلر عین مزینات ملیه ایله آرایش پذیر اولمش ، بر آنده وقوع بوله‌جق ایکی عید مفخرت افروزك دم تلاقیسنه اشارت ایدییورلر .

اوچنجی برجای آرام دها وار . بوراسی‌ده برخیمه‌کاه . یالکز جنوبه متوجه . فقط دها رفیع ، دها بلند پایه . کویا بو ازدحام نوبیدایه یر ویرمك ایچون خط عالینك عازم اولدیغی استقامته طوغری طوپلانمش . ایکی مژدهٔ سعادتك آن ورودنده حائز اولدیغی قدسیتی استقبال ایده‌جك . بوراسی بتون انظار معنویهٔ اسلامك اجتماع ایتدیکی بر دارالسرور . بوراده هر کوکل برخطابهٔ مؤثره ، برمعلقهٔ وجد آموز ، بوراده هر حس مطاف کبریا نمای الوهیته کیریلیرکن آکلاشیلان برمعنای تهلیل .

بوراده برکائنات مناظر وار . علویت افکار پادشاهی‌یی تنظیر ایدییور . احتمالکه بورانك تپه‌لری، آقسام منحطه‌سی، آفاقی برقاچ کون اول عریان، تأثیر حرارت ایله طورولمز درجه‌ده مختنق ایدی . شمدی پر سبز وطراوت . قدیم بربداوت، بر قیافت مدنیه‌یه بورونیور . کرچه بو خلعت فاخره‌یی اندام ناموزوننه بردن بره یاقیشدیره‌میه‌جق ، فقط دست نازکتر عمران، آنی زمان زمان مرأت امکان وانتظام اوکنده طور - دیره‌رق همت تمدینیه‌سیله فکر تزین وظرافتی آکا سرمایهٔ فیض وحیات اولمق اوزره بخش ایلیه‌جکدر .

ترن ، اصل استاسیونه وصول ایچون اوفاق برمنحنی دها چویردکدن صکره قرارکاهه کیردك . طاغ طرفده‌کی اوفاق برتپه اوزرینه یوز قدر چادر رکز ایدلمش . بزدن اول ورود ایدن ترنلرك کتیردیکی زوار ایله جوار محللردن کلن اهالی، تا اوزاقلردن شد رحل ایلیه‌رك طوپلانمش اولان عربان بوعیدکاه اقدس وعالینك اورته‌سنده مؤسس طاق ظفر اوکنده چادرلر آلتنده اخذ موقع ایله‌مشلردی ، ترنمز توقف ایتمه‌دن اول موسیقه مارش عالی‌العال حمیدی‌یی ترنم ایله‌مکده اولدیغندن وصولمزله برابر هر دهن صداقت‌پروردن صدور ایدن

« پادشاهم چوق یشا »

دعای خیر انتماسنه :

« الله ینصر سلطاننا »

بانك دلاویز تکریمی مقابله ایلدی . (معان) شوآنده بر معکس حسیات اولمش ایدی .

حساب ایتدم . شو (٤٦٠) کیلومترولق مسافه‌یی یولده ایکی دفعه برر ساعت طورمق وسائر استاسیونلرده‌ده اوکده‌کی ترنلرك فاصله‌لرینی بکله‌مك شرطیله تام یکرمی سکز ساعتده قطع ایتمشز . قدم شریفدن اعتباراً بلا توقف یورومك شرطیله یوز اون بش ساعت وقافلهٔ حج ایله کلندیکی حالده اون کون امتداد ایدن معان، خط عالی احداث بیورلمه‌دن اول اون برنجی مرحله ایکن بوکون سایهٔ عنایتوایهٔ جناب خلافتپناهیده شامدن صوکره برنجی مرحله مزیتنی احراز ایلیور .

معلوم اولدیغی اوزره موکب حج شریف شامدن مدینهٔ منوره‌یه قدر :

خان دنون ـ کتیبه ـ مزیریب ـ مته ـ مفرق ـ زرقا ـ بلقا ـ قطرانه ـ حسا ـ عنزه ـ معان ـ عقبهٔ حجازیه ـ مدوره ـ ذات الحج ـ قاع الصغیر ـ عاصی خرما ـ اخضر ـ معظم ـ دارالحمره ـ مداین صالح ـ بیار الغنم ـ بئر الزمرد ـ بئرالجدید ـ هدیه ـ فحلتین ـ بیار نصیف

ناملرنده‌و (٣٢٥) ساعت امتدادنده یکرمی بش مرحله‌ده توقف ایتمکده‌در . خط عالی بوکونکی امتدادیله بو مراحلدن اوننی طی ایده‌رك ایکی سنه صکره‌سی ایچون دخی (مداین صالح) ی ایکنجی مرحله اتخاذ ایده‌جکنده جمله‌نك اعتماد واعتقادی برکالدر .

خط عالی کذرکاهنده‌کی انشاآت واعمالات صناعیه ایله استکشافات مهمه‌نك جمله‌سنده آیری آیری خدمات حمیت مندانه‌لری مشاهد انظار مفخرت اولان مهندسین عثمانیه

ظرفلرندن اجرا ایدیلن کشف اوله کور معاندن عقبهٔ حجازیه یه
آلتمش ، عقبه‌دن مدوره‌یه اللی ، مدوره‌دن (ذات الحج) ه
قـدر قرق ایکی ، ذات الحجدن (تبوك) ه سکسـان ایکی کیلو
مترولك مسافه واردرکه جمعـاً ایکی یوز اوتوز درت کیلو مترو
ایدر . بلندئ همت دیانت پروانه‌سی واصل عرش اعتـلا
ومرتبهٔ رفیع عنایت کسترانه‌سی عالم اسلام وانسانیت نظرنده
مجمع فیوض بی انتها اولان خلیفهٔ صدیق سـیرت وامیرالمؤمنین
فاروق معـدلت افندمز حضرتلرینـك بطحـا ویثربی
بالجمله منا قلات حجاجه کمال یسر وسهولتـله قابل وصـول
قیلمق خصوص قدسیت منصوصنه مصروف بیوریلان اقدامات
خدا پسندانه‌لرینك خشنودئ روان پیغمبری‌یی جالب اولدیغی
معظمات اموردن معدود اولوب یالکز بورایه قدر اعمالات
صناعیه‌سنك عددی بیك آلتی یوز اون ایکی‌یه واران خط کبیر
وعالی‌یی برقاچ سنه ظرفنده معانه ایصاله موفقیت باهره‌لریله مثبت
ومسلمدر . معان ـ تبوك قسم مهم ثانیسنك بر بچق سـنه‌ده
واخضر ، معظم ، دار الحمره ، مداین صالح قسمنك دخی دیکر
بر بچق سـنه‌ده اکمالیله بئر الغنم ، زمرد ، بیـار الجدید ،
هدیه ، بیـار نصیف دن مدینهٔ منوره‌یه بشنجی سـنهٔ متیمنه
ختـامنده رومال نیـاز واستشفاع اولمق الطاف الهیـه‌دن
مأمولدر . (معـان) دن (مدینهٔ منوره) یه قدر تخمین
ایدیلن طقوز یوز کیـلومترولك مسـافه اوزرنده‌کی (تبوك)
قابلیت عمرانی ایله صف اولده بولنمقده‌در . تبوك قلعه‌سی معانه
بش کونلك بربعدیتی حائز ایسه‌ده جوارنده (بنی عطیه) نامیله

یالکز جردهٔ سنیه‌نك عزیمت وعودتنده حمله‌دارلق خدمتنی ایفا ایدن بیك ایکی یوز چادرلق برعشیرت واردر. فقط معانی نظر اهمیتده بولندیران ایکنجی برجهت دها واردرکه اوده بو قصبه‌نك قریباً برمرکز عظیم تجارت اوله‌جغنی تأمین ایدن (عقبهٔ سویش) مناقلات جسیمه‌سیدر. (معان) بو (عقبه)یه آنجق یوز یگرمی کیلومترو مسافه‌ده بولندیغی جهتله شمدیدن انشا ایدیله‌جك برشوسه، شام، حوران، جبل دروز، سلط، عجلون، کرك مورداتنی بحر احمر، مصر مورداتیله قارشیلا-شدیره‌جق وموقعاً سویش و اسکندریه حذاسنده بولندیغندن ماعدا، نجد، بغداد طریق کبیری اوزرنده دخی مدخل ومخرج اولمق استعدادینی احراز ایده‌جکدر.

معناً حس ایتدیکم آثار سرور وافتخار ایله متهیج اولدیغم شو دقیقه‌ده مادیت ایله قطع رابطه ایتمکلکم طبیعی ایکن دها ترندن اینمه‌دن بوکبی ترتیبات مستقبله‌یه طوغری کمال مسارعتله نظره انداز اولیشمه حیرت ایتمیك. اثر قدسیٔ حمیدی دنیوی واخروی منافع اسلامیه‌یی جامع برمؤسسهٔ خیریه‌در. معنویتیله تبرك واستسعاد ایدلدیکی کبی مادیتی ایله دخی تحصیل منافع وتأمین فوائده موفق اولمق حلالدر. آنك ایچون قارئین کرامك نظر دقتنی شو آنده خط عالینك معانه قدر ممتد اولان قسم اولی اوزرنده‌کی دیگر ایکی نقطه‌سنه قدر ارجاع ایتمك مجبوریتنده‌یم. بوایکی نقطه‌نك بری (درعا) دیگر (عمان) در. فقط بالآخره (معان) ایله کسب اتصال ایده‌جك اولان عقبهٔ سویشی‌ده کوز اوکنده بولندیرمق ایجاب ایدر. مقصدك حسن

صورتله توضح ایتمسنی تسهیل ایچون سزه یازی ایله اوفاجق برخریطه رسم ایده‌یم .

مبدئی (بیروت) ومنتهاسی (غزه) قصبه‌سی اولمق و (حیفا) ایله (یافه) متمادیاً نظر دقت اوکنده بولندیرلمق اوزره اوچ یوز کیلومترویی متجاوز بر ساحل . بوساحل اوزرنده اساس اتخاذ ایدیله‌جك شمندیلك اوچ نقطه وار. بونك بری (بیروت) شهری که ۱٤۷ کیلومترولق بر تیمور یولی واسطه‌سیله شامه مربوط، دیکری (حیفا) که بوراسی‌ده همان عین طولده دیکر برخط ایله (درعا) یه مربوط . اوچنجی (یافه) که بوده قدس شریفه قدر اوفاق برقول ایله مربوط . فقط بو اوچ نقطه‌دن ماعدا دردنجی برنقطه وارکه اوده (عقبة السویش) در .

بونقطه بحر سفید ساحلنده دکلدر . بحر احمره مماسدر . برآز اول عرض ایتدیکمز وجهله بونقطه ایله معان آره‌سنده‌کی مسافه آنجق یوز یکرمی کیلومترودر .

شوحالده سطحی برنظر، شامدن مدینهٔ منوره‌یه طوغری یعنی شمالدن جنوبه ایнن خط عالینك یوز ایله ایکی یوز کیلومترو آره‌سنده اختلاف ایدن درت طریق ایله ساحله اتصال ایده بیله‌جکنی کورمکده تأخر ایتمز . حیفا شعبهٔ عالیه‌سنك مرور ایتدیکی اراضیٔ منبته «مرج ابن عامر» اوواسیله بیسان، طبریه، عجلون حوالیسی اولوب حوالیٔ مذکوره‌نك حوران قضالریله تأیید مناسباتنه واسطهٔ مستقله اولان خط کبیرك عمان نقطه‌سنه طوغری (سلط) و کذر کاهنده‌کی (جیزه) اراضیسی کبی قوهٔ انباتیه‌سی اوفاق برسعی وعمل ایله دنیانك اك برنجی

مزارعنه غبطه‌رسان اوله‌جق اراضی دخی یافه ـ قدس خطنك مناقلات عمومیه‌سنه همان عمود دوشمکده‌در .

جیزه اراضیٔ منبته‌سی (لبن) موقفندن (ضبعا) موقفنه قدر اوتوز سکز کیلومترو طولنده واون آلتی کیلومترو عرضنده اولوب خط عالی کذرکاهنك اك منبت منطقه‌سنی تشکیل ایدر . بوندن صکره (مفرق) ایله درعا آره‌سنده‌کی اراضیٔ منبته کلیرکه اراضیٔ مذکوره اوتوز کیلومترو امتدادنده‌در. بونك جهات غربیه‌سنده اورمانلرده موجود اولوب خط عالی‌یه اون بش یکرمی کیلومترو مسافه‌ده دخی صولر واردر. شرقاً جبل دروز کویلرینه و (عاهده) یه قدر توسع ایدر .

قدسدن اریحایه کیدن شوسه‌نك ـ ٣ و اریحادن عمانه کیدن‌شوسه‌نك (سلط) دن مرورایده‌رك (٦) ساعت امتدادنده اولدیغنی دوشونمکله برابر کرك، عمان، جیزه، سلط اووالرینی دخی نکاه دقتدن دور طوتمامليدر . ایشته بیروت ـ شام ـ حیفا ـ درعا، یافه ـ عمان، عقبه ـ معان‌حوضه‌لرینه آیریله‌جق اولان شوقطعهٔ ساحلیه بحرسفید ایله سوریه‌اووالری‌وعربستان چوللری آره‌سنده‌کی محصوریت تجاریه‌سنی خط‌عالی‌سایه‌سنده‌رفع ایده‌رك شریان اکبری حمیدیه حجاز تیمور یولی اولمق وسائر شراینی اوچ شعبهٔ حدیدیه وبری بیوك دیکری کوچك ایکی کنیش شوسه‌دن تشکل ایتمك اوزره برشبیکه‌حالنه کیره‌جکدر .

استبشاراتمه نظراً خط عالی کذرکاهنده اسکان عشائر وعربانی اشکال ایدن فقدان ماء مسئلهٔ مهمه‌سی بوکونلرده موضوع بحث اولوب سایهٔ فیوضات وایهٔ جناب ولی‌نعمت

اعظمیده جلب ایدیله‌جك اولان مهندسین مقتدره وساطتیله محال مناسبه‌ده (آرته‌زیین) قیولر تأسیسی حد امکانه ایصال قلنه‌جغندن کذرکاه مقدس حوالیسنك آز زمان طرفنده سیراب زلال کرم خلافتپناهی اوله‌جغنده شبهه یوقدر .

*
* *

بیروت ایله غزه آره‌سنده‌کی ساحل ، شام ایله معان آره‌سنده‌کی اراضیٔ وسیعه‌کوز اوکنده بولندیرلدقجه بر وبحره انعطاف ایده‌جك اولان نظر اقتصاده معلومات آتیه‌یی عرض ایتملکده‌ده آیریجه بر لذت موجود اولدیغنی حس ایدییورم . بولذت، خط عالینك نبی دها شمدیدن شیرینکام ایدن منافع مهمهٔ اساسیه‌سندن نبعان ایتدیکی جهتله مطالعه‌سی‌ده قارئین کرامی ذوقیاب ایده‌جکدر ظننده‌یم . منافع مذکوره‌یی اییدن ایی‌یه تعیین وتوضیح ایتمك ایچون اول امرده دکز ایله قره‌یی آیری آیری آکلامغه چالیشه‌لم . معلوم اولدیغی اوزره مساحهٔ سطحیه‌سی(١٦٤,٧٠٠) کیلومترویه بالغ اولوب(٣٥)درجه (٣٠) دقیقه ایله (٤١) درجه عرض شمالیده و (٢١) درجه ایله (٢٥) درجه (٤٧) دقیقه طول شرقیده بولنان آطه‌لر دکزی ردوس جزیره‌سی پیشکاهنده مادر ازلیسی اولان آق دکزك آغوشنه آتیلیر .

حادثات برکانیه‌نك اك مهملرندن اولوب آناطولی قطعهٔ وسیعه‌سنك جهت غربیه‌سنی (ایمروس) (لمنی) (بوزجه) (مدیللی) (ساقیز) (نیقاریه) (سیسام) (پاتینوس) (آرقی) (لوروس) (قالیمنوس) (استرو پالیا) (استانکوی) (سومبکی)

(ردوس) (كريد) آطه‌لريله دها بر چوق جزائر صغيره‌يه تفريق و آره‌لرينی آق دكزك مياه صافيه‌سيله املا ايله‌ين حادثهٔ قديمهٔ طبيعيه شدت صدماتی آره‌سنده بوحوالیٔ كزيده‌يه لطافتلرله ممتزج برطبيعت فياضانه يادكار براقمشدر .

تك برباد‌بان بودكزك مائی ، كوپوكلی طالغه‌لری اوزرنده كورولدكجه بشرك معرفت ملاحانه‌يی ايجاد واصلاح ايتمك ايچون اول امرده بوحوضهٔ ريان لطافتی انتخاب ايتديكنه ، اساطيرك ناطق اولديغی كافهٔ مناقب خياليه‌نك بوسواحلده ، بوجزائر محتشمه اوزرنده ، بوامواج كف نثار نيلكون اوستنده جريان ايلديكنه ذهاب حاصل اوليور .

آق دكيز ، فطرتك براستثناء مخصوصی اولمق اوزره اوروپای جنوبی ايله آفريقای شمالی آره‌سنده تمديد ايلديكی بوحوض عظيم ساحهٔ مينا فامنك غربه دوشن جهتلرنده مايورقه ، مينورقه ، قورسيقه ، ساردونيا ، وسطنده سجليا ، جزاير سبعه ، اسپوراد ، آغريبوز كبی كتله‌لرله نقطه نقطه آلودهٔ تراب اولمقله برابر اقاليم معتدله نامنه درجات حرارتی يكديكرينی معقب اقطار عديده‌يه مالكدر . بو جسيم حوضه اقطار تجاريه‌نك ده اك مهملرندن معدوددر . صوك اون سنه‌يه كلنجه‌يه قدر تنظيم ايديلن ايستاتيستيقلر مآلنه نظراً آق دكيزده ايشلين يلكن سفائن تجاريه‌نك عددی (٣٥ ٢٥٠) يه وبخاری سفائنك عددی (٧٩٦) يه رسيده اولمش ومجموع استيعابلری (٢ ٨٢٠ ٠٠٠) طونيلاتويه بالغ اولان سفائن مذكوره سنوی (١١ ٧٠٠ ٠٠٠ ٠٠٠) فرانق قيمتنده (١٣٢٢٠٠٠٠٠)

طونيلاتو اشيای تجاريه مناقلاتنه توسط ايتمكده بولنمشدر.

بو تجارت عظما داخلنده بالطبع سواحل عثمانيه دخی بيوك براستفاده تأمين ايتمكده‌در . بوقسم تجارتك برمقداری روم ايلی ، برمقداری آناطولی وبرمقداری دخی سوريه ادخالات واخراجاتندن متشكل اولديغنده شبهه يوقدر .

احتوا ايلديكی محاسن ماديه ومعنويه‌سيله هر تشبث عالئ همايونی هر آن وزمان منتج موفقيات اولمق مظهريت جليله‌سنه مقارن اولان شهريار دقايق اكتناه وتاجدار علويت پناه افندمز حضرتلرينك بيت خدای متعاله ، معمورهٔ نبی مجتبا عليه الصلاة والتحايايه قدر ايصالنه تشبثله له الحمد والمنه كوندن كونه امر تمديدی ميسر اولان حميديه حجاز تيموريولی خط مبارك وعاليسنك براوجی‌ده (حيفا) ليمانه كسب اتصال ايلديكی نظر دقته آلنه‌جق اولورسه خط مذكورك قازان ، قريم ، خيوه ، بخارا ، فرس ، قفقاسيه ، آناطولی ، روم ايلی ، جزائر بحرسفيد ، فاس ، طرابلس غرب كبی ممالكدن ورود ايده‌جك حجاجی نقل ايده‌جك برواسطهٔ جديده اوله‌جغندن ماعدا بحرسفيد . سوريه تجارتی ايچون دخی هر درلو وسائط مدنيه‌يه مالك مكمل برليمان حالنه كله‌جكی وتجارت مذكوره‌نك اهميت عظماسنه مبنی حيفا ليماننك‌ده آز زمان ظرفنده ديكر آرقداشلری اولان ازمير ، بيروت ليمانلری قدر اكتساب فعاليت ايده‌رك سايهٔ مكمليتوايهٔ جناب جهانبان اعظميده اوچنجی برعثمانلی تجارتكاه جسيمی شكلنه كيره‌جكی بديهيدر .

سوريه قطعهٔ واسعه‌سنك احوال اقتصاديه‌سنه تأثيرات نافعه‌ده بولنه‌رق بحرسفيد تجارتنى — بو آنه قدر مؤسسات مدنيه وتجاريه‌دن محروم اولان — عربستان چوللرينه نشر وتعميم ايده‌جك اولان خط عالى ، امت اسلاميه نظرنده حائز اولديغى علويتدن وقدسيتدن ماعدا امم مدنيه نزدنده دخى فوق‌العاده بر اهميت تجاريه‌يه مالك بولنه‌جقدر . شو حالده خير ونفعى ذوالوجهين اولان اشبو موفقيت ملوكانه‌يه شاهانه‌ودور انديشانه برتشبث نافع اطلاقى بحق شاياندر .

معلوم اولديغى اوزره (حيفا) شهرى (عكا) سنجاغنه مضاف قائممقاملق مركزيدر . شهر مذكورك تجارتى شمديلك طوغريدن طوغرى‌يه (عكا) ايله‌در . بغداى ، مصر بغدايى ، سوسام ، زيتون ياغى اخراج ايدر . صابون معمولاتى دخى چوقجه‌در . حال حاضرده‌كى ليمانى مساعد اولمديغى جهتله سفائن ساحلدن بعيد وليماندن خارجده لنكر انداز اولور .

(حيفا) حقنده شمديلك ويره بيلديكمز شو معلومات مختصره‌يه اون سنه صكره تصادف ايده‌جكلرك بزى نقصان تبليغ ايله اتهام ايده‌جكلرنده شبهه‌م يوقدر . چونكه بومدت قليله ظرفنده حيفا شهرى ايله ليمانى ظل ظليل مكارم دليل جناب خلافتپناهيده تأسيس ايديلن تيمور يولى خطى فعاليتندن بالاستفاده سنه‌دن سنه‌يه توسع ايده‌جك وترقيات تجاريه‌يه مظهر اوله‌جق اك بيوك ليمانلر صره‌سنه كيره‌جكندن سالف الذكر معلومات مختصره ازمنهٔ متقدمه تعريفاتندن معدود اوله‌جق درجه‌ده قاله‌جقدر .

مقصدمزی ایدن ای‌یه ایضاح ایلیه‌جك برماده وارایسه اودخی (حیفا) لیمـانـنك بالآخره کسب ایده‌جکی اهمیتـك بدایهٔ حمیدیه حجـاز تیمـور یولی خط مقدسی قومیسـیون عالیسنجه نظر دقت واعتنـایه آلنه‌رق بوندن مقدم مأمورین فنیه وساطتیله کشفی ومصارف لازمه‌سنك تقدیری معامله‌سنك ایفـا ایتدیرلمش واورایه یدی ملیـون فرانق صرفیله مطلوبه موافق بر لیمـان انشـا ایدیله‌بیله‌جکی آکلاشلمش اولمسیدر . طبیعیدرکه بوتشبث عالی دخی آز زمان ظرفنده سـاحه آرای حصول اوله‌رق ولی‌نعمت معـالی پرور افندمز حضرتلرینك نخبـهٔ آمال مکارم اشـتمال ملوکانه‌لری اولان معموریت ملك قضیهٔ معتنابهاسنده بریکی موفقیت دها حصوله کله‌جکدر .

بیروت ولایتی وضعیت موقعیه‌سی حسبیله سواحلنك همان هرنقطه‌سی بر مرکز تجارت حکمنی آلیرسه‌ده بونلر میـاننده (حیفا) ینـه بر تجیلکی احراز ایده‌بیلیر . ولایت مشـار الیها شرقاً حلب ، شمالاً ینه حلب و سوریه ولایتلری وجبل لبنان سنجاغی ایله بریة الشام، جنوباً عقبهٔ حجازیه کورفزی وغرباً بحر سفید وقسماً قدس شریف متصرفلغی ایله محدود اولدیغنه کوره سواحل بوینده بولنان قصبه‌لرك طوغریدن طوغری‌یه سوریه‌نك هرنقطه‌سیله مناقلات تجاریه‌ده بولنه‌بیلمسی ممکندر. حال حاضرده بیروت تجارینك انکلتره ایله مارسیلیاده و آوروپانك سائر بلاد تجاریه‌سنده شعبه‌لری موجوددر . بیروت تجـاری بوشعبه‌لر واسطه‌سیله اوروپادستکاهلریله رقابت ایده‌بیلمکده‌درلر.

معارف عموميه‌نك تعميمی و اوقومه یازمه بیلنلرك كثرتی شهر مذكور قابليت تجاريه‌سنی پك زياده توسيع ايله‌مشدر .

معـاملات تجـاريه نامنه بيروت ولايتنه قوة الظهر اولان بوتون سوريه‌يه كلنجه حوالئ مذكوره‌نك خط عالينك انشاسنی تعقيباً احرازايده‌جكی اهميت دخی آيريجه شايان ذكردر. سوريه قطعه‌سنی نظر دقت اوكنده ايدن ايی‌يه تجسم ايتديرمك ايچون خريطه‌سی اوزرينه اوچ خط مستعرضی چيزه‌لم: شمالی سوريه‌شمالاً اسكندرون كورفزندن فرات نهرينه كيدن وجنوباً (نهرالكلب) ايله (حمص) ه منجر اولان حـدود طبيعيـه مياسـه‌دور .

ايكنجی خط (صور) شهرينك برآز جنوبندن باشلايه‌رق بلاد ساحليه‌يی وداخلاً جبل لبنان ايله آنتی لبنانی وشام‌شريفی احتوا ايدر . اوچنجی خط جهت شرقيه‌ده بحرسفيدك جنوب شرقيسـنی تشـكيل ايدن زاويه‌دن چكيلن بر خطدركه بونك داخلنده اسكی فلسطين ايله نهر (شريعه) بولنور . والحاصل بو اوچ حوضه‌يه بر دوردنجی حوضه دهـا داخل اولوركه بوده (تيه) صحراسی ايله (عقبه) يه قدر كيدن واديدر .

ايشته سوريه قطعه‌سنی مالكيتی ايله برقات دها فعال ايده‌جك وهم قطعهٔ حجازيه‌يی وهم‌ده سوريه‌يی اعماره خدمت ايليه‌جك اولان خط عالی قسماً بوحواليه دخی برفيض نوين زندكی اراقه ايده‌جك خواص ماديه‌يی جامعدر .

شـوحالده (حيفـا) بلده‌سی بيروت درجه‌سـندهٔ وبلكه ايلروده آنك مافوقنده برشهر تجاری اوله‌جقدر .

معانده

۱۲

بونه کذرکاه قدسیت پناه . قدم شریفه درت یوز آلتمش کیلومترو بعدیتده بولندیغمز حالده هنوز رهکذار نبی مجتباده یز. ذاتاً بوشهراه وسیع مغفرت سراپا تجلیات الٓهیه ایله مشحون دکلمی ؟ بر کون اول پیشکاهندن نظر انداز احترام اوله رق کچدیکمز (بصری) ، خطك شمال غربیسنده قالان (قدس شریف) ، دیار کنعان ، جنوب غربیده قالان (طورسینا) ، معانك مبنی بولندیغی طریق حج تاریخ مقدسك اك بیوك منشأ ومأخذی دکلیدر ؟ شمدی بیله خلیفهٔ روی زمین افندمز حضرتلرینك محمل تعظیمات وتکریماتنه برنجی مرحلهٔ آرام اولمق شرفیله متعالی، صحائف تاریخ اسلامه نقش زرین مباهات ایله یازیلوب مؤبد قالهجق اولان (حمیدیه حجاز تیمور یولی) خط کبیری برنجی قسم مهمنك منتهاسی اولمق حسبیله حصه یاب عمران اولان (معان) یارین نورانیت نثار چشم اسلام اولهجق مأثر مشعشعهٔ حمیدیه نك عکوس منتکذارانه سی ایله برقات دها ولوله دار شهرت اولمیه جقمی؟ ترندن ایندیکم آنده منظورم اولان عظمت واحتشام بو رالری چول وبیابان احساساتندن کاملاً تجرید ایلدیکی جهتله عادتا برشهر جسیمك عیدکاهنده

بولنیورم فکرینه ذاهب اولدم. ایکی خط اوزرنده سنجاقلرله، فلامه‌لرله ، داللرله مزین درت ترن طورمش ، درت نقطـهٔ مرتفعه اوزرنده چادرلر قورولمش، اوکلرنده موزیقه‌لری ترنمساز طابور مفرزه‌لری قرارکاهلرینه عودت ایدییورلر . آقشام . سرین برروزکاراسیور. برروایتده قرق بشه ، دیکر روایتده اللی اللی ایکی‌یه قدر ترفع ایدن درجهٔ حرارتدن آنجق یکرمی بش یکرمی آلتیسی محسوس . برآز دها اینه‌جك اولورسه اوشویه‌جکز . فقط هواده رطوبتدن اثر یوق .

بوراسی نفس معانه ایکی بچق ، اوچ کیلو مترو مسافه‌ده ، استاسیون اولمق اوزره موقةً انتخاب ایدلمش برموقع .

اصل معـان بوموقعك دها جنوبنده . تشکیلات اخیره‌ده کرك سنجاغی مضافاتندن عد ایدیله‌رك قضا شکلنه قلب ایدلمش، جوارنده‌کی (حجازیه) و (شامیه) قصبه‌لریله برابر اوچ یوز اوتوزخانه‌یی محتوی برقصبه . چولده بولنمقله برابر میاه جاریه‌سی، یوزلرجه قیوسی موجود ، یالکز اراضیسی کیرچلی اولدیغندن زراعت نقطهٔ نظرندن منبت عد ایدیله‌میور . فقط طوپراغی کرپیچ وصیوا اعمالنده پك زیاده الویریشلی. درونندن مرور ایدن کوچك برصوانسال نباتیه‌نك بورالرده نشوونما بولانلرینه آیریجه برفیض ویرمکده اولدیغندن میوه‌سی وباخصوص ناری جوارده شهرت قازانمشدر. بواراضینك ایکنجی برشهرتی دها وارکه اوده هرنه طرفی قازیلسـه اوراده صـو بولمق ممکن اولدیغیدر .

بوجهتله فی‌مابعد دها جنوبه طوغری ایلریلیه‌جك اولان

عمليات طابورلری ايچون برمدت دها صو خزينه‌سی خدمتی ايفا ايده‌جكدر. قبول صالونی اولمق اوزره ركز ايديلن بيوك ودرونی قناپه‌لرله، قولتوقلرله مزين اولان چادره طوغری توجه ايدركن خط عالی انشاآت ومعاملات ناظری دولتلو كاظم پاشا حضرتلرينه تصادفله مشرف اولدم. بوذات عالی قدرك، بوبندهٔ اصدق حضرت شهرياريننك خط كبيرك اتمام انشاآت وتسريع معاملاتی حقنده بوآنه قدر صرف ايلديكی مساعیٔ حميت مندانه‌يی رأی العين مشاهده ايلديكم جهتله حضورنده حس ايتديكم حرمت فوق‌العاده الجاسيله طوغريدن طوغری يه اللرينه صاريله‌رق اوپدم. كونشدن قارارمش، صاچلری، صقالی آغارمش اولان بومشيرك مسلك جليل عسكرينك كنديسنه بخش ايلديكی اصالت وقورانه‌سی درحال برشفقت پدرانه‌يه تحول ايده‌رك سايهٔ عنايت سرمايهٔ جناب ملوكانه‌ده بورايه قدر تمديد ايديلن خط عالينك آنجق يكديكرينی تعاقب وتوالی ايله‌ين ارادات جليلهٔ حضرت خلافتپناهينك اثر فيض وعمران پروريسی اولديغنی، كنديسی عسكر بولنمق حيثيتيله امر قوماندان اعظمی‌يه فرط مطاوعت ومتابعتی رهبر اجراآت اتخاذ ايده‌رك بوكون بويله برشرفلی محلده بولنديغنی متبسمانه وممنونيتكارانه بيان ايلدی. يانندن آيريله‌جغم اثناده:

— اوغلم

ديه چاغيره‌رق

— بوسوزلرمده برمشيرك حسياتی آرانلماملیدر. بنمله برابر كيجه‌لی كوندوزلی چاليشان شو درت طابورك امرا

وضابطان وبالخاصه افراد شجیعه‌سنك حسیاتی آرانلمالیدر . شمدی چادرلر آلتنده ساکن طوران بوپادشاه اولادلرینی قرق بش درجه برحرارت آلتنده اللرنده قازمه ، کورك چالیشیرکن کورملی ایدیکز. بوقهرمانلر کوردیککز چوللرده، اوزرندن بلاخبرکچدیککز وادیلرده سنه‌لردن بری اوغراشه‌رق خلیفهٔ معظم افندمز حضرتلرینه ، اسلامیته ، دین ودولته خدمات برکزیده‌ده بولنمش اصل چول آرسلانلریدر. بورایه قدرامتداد ایدن اراضینك آلتی‌ده بری طاشلق، بشی طوپراقدر. اوزرنده اك چوق بش بیك کشی ایشله‌مشدر . بوبش بیك نفر شمدی‌یه‌قدر اوچ ملیون سکز یوز بیك متره مکعبی متجاوز تسویهٔ ترابیه‌ده بولنمشدر. شو حالده ایکی سنه ظرفنده عسکرك وجوده کتیردیکی اثرك جسامتی‌ده اونوتمامليدر . دیدی.

یواش یواش طاق ظفر پیشکاهنه کلمش ایدك. هیئت محترمه اعضای کرامنی ، رفقای سیاحتی کوردکجه یکرمی ساعتدن بری عارض اولان حس تحسرله شاشالایورم .

حرم نبوی امام وخطیبی اولوب رسم کشادمحترمده بولنمق اوزره یکرمی کون اول مدینهٔ منوره‌دن اوتوز هجن سوار ایله برابر شدرحل ایله‌مش اولان السید محمد حماد افندی بزدن برساعت اول واصل اولمش وحقنده احترامات لازمه ایفا ایدلمش اولدیغنی طویدیغم جهتله زیارتلرینه شتاب ایلدم .

معان ، شو آنده نظرکاه اهل ایمان اولمق حسبیله چشم امعان واعتبارده ایکی تماشای قدسیت نصابك تجلیکاهی اولمق اوزره تجسم ایدییور ، نظر احترام یثربه طوغری میل ایدن

انحای وسیعه‌یه تعلق ایتدکجه روح زائر ، روان پاك رسول اکرمدن بر نفحهٔ روحانیتك فیض لاهوتیسی طوغریدن طوغری اقطار اسلامیه‌یی شامل اولمق اوزره قطعهٔ حجازیه‌یه ایصال پیام خشنودی ایلدیکنی استبشار وقطع ایلدیکمز مراحل عظیمه‌یه طوغری توجه ایلدکجه سدهٔ سنیهٔ حضرت فخرکائناته روان اولان تحیات وتصلیات جناب خلافتپناه اعظمینك بورالرده بیله آرام ایده‌میه‌رك بالجمله اهل توحیدك مقتدای حسیات استشفاعی اولدیغی حالده سمای اجابت وقبوله طائر وشتابان اولدیغنی استکناه ایلیوردی .

ایشته شو مظهریت مبجله‌نك حس ووجدانمزده ابداع ایلدیکی سرور وحبور بکا کیجه‌نك حلول ایتمك اوزره‌اولدیغنی اونوتدیردیغی اثناده ایدی‌که (الله اکبر) کلمهٔ مبارکه‌سی اسلوب نغمات عرب اوزره سمواته یوکسلدی .

بعد الصلاة آقشام طعامی اولجه ترتیب واحضار ایدلمش اولان بیوجك کنیش واطرافی چادر بزلریله محدود محل مخصوصده تناول ایدلدی . اولجه دخی مقام تحمید وتحدیثده عرض ایلمش اولدیغم وجهله‌سایهٔ سعادت وایهٔ جناب ولی‌نعمت اعظمیده هریرده اسباب استراحت ورفاهمز برسهولت محیره ایله استکمال ایدیلیوردی . انسان ، جناح رأفت وعاطفت حضرت پادشاهینك نه‌درجه‌ده کریمانه ، نه درجه‌ده منعمانه ، نه‌درجه‌ده بنده پرورانه مأثر لطف وکرمه پناکاه اولدیغنی دریالر ، ایصسز افقلر ، تنها کیجه‌لر ، پیدرپی ورود ایدن طالغه‌لر ، چوللر ، بیابانلر آره‌سنده‌متوالیاً پیش نظر محمدته آلدقجه

محض خیر عالم اولان وجود عالمسود حضرت جهانبان اکرمیلرینك مایهٔ علویت وقدسیتنه دمادم حیران اولیور . ظلام شب آرتار آرتماز طرف طرف مشعله‌لر ، فانوسلر فنارلر ایقاد ایدلدی . معان، بومقدمهٔ تنوری فال خیر اتخاذ ایتملیدر. بورالری فی‌مابعد بویله روشن قاله‌جقدر . عکس انداز حبور اولان موسیقه نفحات روح نوازنی اونوتماملیدر. بوسسلر، بوطنینلر، بوالحان کزیده بوندن صوکره بورالرك برخطابهٔ معموریتی طاتلیلغنده عکس ایده‌جکدر .

بوکیجه‌نك صباحی ، صباح الخیر عثمانیان اولان روز فیروز جلوس حضرت شهریاری‌یه مصادف یوم سعادت توأمك بدایت انفلاقی اولمقله قرارکاهده عظیم برهوس استسعاد رونما اولیوردی .

هیئت محترمه طرفندن هرترنه اصدار ایدیلن پروغرام یوم جلیل القدرده اجراسی مقرر اولان مراسم افتتاحیه وتبریکیه‌یی جمله‌مزه بروجه آتی تبشیر ایلدی :

(صباحلین ساعت اون ایکیده هیئت افتتاحیه رئیس عالیسی دولتلو طرخان پاشا حضرتلری قبول چادرنده بورادە بولنان مأمورین ملکیه وعسکریه ایله سائر زوارك وعشایر عربان رؤساسنك عرض ایلیه‌جکلری تبریکاتی قبول بیوره‌جقلردر . بوصره‌ده موسیقهٔ همایون مارش عال العال حمیدی‌یی ترنمساز اوله‌جقدر .

(متعاقباً رئیس مشارالیه حضرتلری طرفندن برنطق ایراد بیوریله‌رق رسم بهین افتتاح اجرا وبعده مدینهٔ منوره اهالیسی

نامنه ورود ایدن مفتی افندینك وكیلی طرفندن وبالآخره صیره ایله شام مفتیسی وشام علمای بنامندن كزبری زاده شیخ سلیم وصاحب زاده شیخ اسعد افندیلرله سائر ذوات طرفلرندن دعوات خیریت آیات جناب تاجدار اعظمی‌یی حاوی دعا ونطقلر تلاوت وآندن صوكره خط عالی ناظری دولتلو كاظم پاشا حضرتلری جانبندن‌ده برنطق ایراد بیوریله‌رق ختامیله برابر موسیقهٔ همایون طرفندن اوچ دفعه سلام هواسی چالنه‌جق وهر هوایی متعاقب حضار وعساكر ملوكانه طرفلرندن (پادشاهم چوق یشا) زمزمه‌سی تكرار قلنه‌جقدر .

(بوندن صكره عملیات طابورلری افراد ملوكانه‌سندن مستحق استبدال اولانلر ایله خدمات جانسپارانه‌سی سبقت ایدنلره عنایت واحسان بیوریلان مدالیه‌لر نام نامیٔ ولی نعمت اعظمی‌یه اوله‌رق هیئت محترمه رئیسی وخط عالی ناظری دولتلو پاشالر حضراتی طرفلرندن سینهٔ صداقت ومفخرتلرینه تعلیق ومستحق استبدال اولانلرك تذكره‌لری‌ده بوصره‌ده سنجاق آلتنده اعطا قیلنه‌جقدر .

(متعاقباً عملیات طابورلری افراد ملوكانه‌سنك كچن وشهر حال اشتغالاتی اجورات یومیه‌سنك خط كبیر عالی اداره مدیری سعادتلو محمد فوزی پاشا ومحاسبه‌جیسی سعادتلو سعید افندی حضرتلریله نظارت جایله معاونی اركان حربیه قائممقامی عزتلو رضا بكك نظارتلری آلتنده اوچ هیئت طرفندن توزیعاتنه ابتدار و ادارهٔ عسكریه هیئتی طرفندن دخی ضابطان و افراد ملوكانه‌نك دور سنویٔ جلوس همایون پادشاهی یوم مسعودینه

حرمةً ایکیشر آیلقلریله افراد مستبدله‌نك مملکتلرینه قدر خرج راهلری تسویه واعطا ایدیله‌جك و ختامنده موسیقهٔ همایون طرفندن اوچ دفعه سلام هواسی ترنمیله دعوات مفروضهٔ حضرت پادشاهی تکرار قیلنه‌جقدر .

(ساعت بشده اوکله طعامی تناول وساعت طقوزه قدر استراحت ایدیله‌جکدر .

(ساعت طقوزدن آقشامه قدر عشایر عربان طرفندن اجرا قلنه‌جق آت یاریشلریله سائر حرکات جندیانه تماشا ایدیله‌جکدر .

(آقشامدن اعتباراً شهر آیین اجرا وتماشا قیلنه‌جقدر .

(آغستوسك یکرمنجی جمعه کونی صباحلین ساعت برده برنجی قطار وایکیشر ساعت فاصله ایله دیکر قطارلر شامه متوجهاً معاندن حرکت ایلیه‌جکدر .)

پروغرامك احتوا ایلدیکی شو مواد وسعتی نسبتنده حائز اهمیت اولمقله برابر اوراده بولنانلر ایچونده جداً وحقیقةً موجب مسار بی‌پایان اولدیغی جهتله هیئت محترمه‌نك ترتیبات واقعه‌سنده‌کی انتظام تدابیر شناسانه سزاوار تقدیر ایدی . چونکه اجرا ایدیله‌جك مراسمك هربری ایچون مساعد آیری بر زمان تفریق ایدلمش ایدی. آنك ایچون هرکس علی‌الصباح نره‌ده ومراسمدن هانکیسنده حاضر بولنه‌جغنی بیلیور ایدی .

بورالرك کیجه‌سی غالبا کوندوزین حرارتندن پك زیاده مستغنی اولمالی‌که ساعت اوچی کچر کچمز اوفاق بر اوشوتی

حس ایتمکه باشلادق. کرچه آقشام سرین ایدی . فقط کیجه‌نك بودرجه‌یه قدر احساس برودت ایده‌جکی کیمسه‌نك خاطرینه کلمیوردی .

ساعت درده، بشه طوغری ایلریلدکجه آیاس‌ده ایلریلمکدن کری قالمیوردی. قوری برصغوق احتیاطسز بولنانلری پارده‌سو، فانیلا ، اورتو ، یورغان آراتمغه مجبور ایتدیکی کبی ضعیف اولانلری‌ده

— چادر آلتنده، واغون ایچروسنده‌یاتیله‌میه‌جق. صغوق آله‌جغز . دیمکده مضطر براقدی . اکثریت (فورغون) لره سریلمش اولان یتاقلره مراجعت ایتدیلر. بن ینه واغون ایچنده بر اسکمله‌نك اورته‌یه کیرمسیله قورولی طوران موقت قاریوله‌یه راحت راحت اوزاندم .

١٣

(معان) ده

رسم بهین افتتاح

بورالرك سحرنده بشقه برحالت وار . کیجه‌نك صباحه پیوسته اولدیغی دقیقه‌لرده انظار معنویته منکشف اولان بویله بر تجلیٔ سحر ، مشحون روحانیت کورینن طاغلر اوزرینه اوزانمش کولکه‌لر، تا اوزاقلرده طوپلانمش قارالتیلرله برقات دها اثرنمای اعجاز اولیوردی .

معنویتده هیچ بر امتداده مالك اولمیان بعدیت مسافه‌نك مادیتده حائز تأثیر اولدیغنی احساس ایدییور . بارکاه نبی محترم (صلی اه علیه وسلم) افندمزه طوغری ایکی بیك کیلومترو قدر یاقلاشه‌رق طقوز یوز کیلومترو بر بعدیتدن نکه انداز استرحام اولان بر زائرك حسیات دینیه و آمال وجدانیه‌سنده البته بشقه بر انکشاف ، البته بشقه بر تهییج بولنه‌جقدر . هر درلو الطاف سبحانیه‌یه تجلیکاه اولان قطعهٔ حجازیه‌نك طاغلرینی، وادیلرینی اراضئ مستویه‌سنی طرف ذیشرف خلافتپناهیدن مدعواً زیارت ایتمکده‌کی مظهریت متبرکه‌نك ده موجب اولدیغی احساسات دها زیاده آرام کداز ، دها زیاده روح نواز .

اوت . نظرگاه تقدیسده بزدن یوزلرجه کیلومترو دها ایلروده بولنان ایکی درگاه معلا وار. مادهٔ هنوز شرف زیارتیله تنویر عیون ایده‌مدك ایسه‌ده معناً کوکللرمز ایکیسنکده حول مقدسنده دست برستینهٔ تعظیم . بوراده شمدیلك وقفه‌گیر تکریم اولان قافله خادم الحرمین الشریفین عنوان قدسیت نشانی ایله مبجل اولان ذات ملائك صفات حضرت ظل اللهینك اهل توحیدده بالذات اهدا ایلدکاری خط عالی‌یی تماشا ایله احرازمثوبته شتابان اولان افراددن متشکل. نکاه دقت بوخطك سنه‌دن سنه‌یه واصل بیت الهی اوله‌رق کونلر کچدکجه فیوضات غیر متناهیهٔ ربانیه‌یه برمجرای مستقیم اولدیغنه منعطف اولدقجه زمین زمین آچیلان مناظر قدسیه‌دن حیره‌دار اولیور . انسان اورالردن ، او معابد معظمه‌نك درود یواری طواف ایدوبده کلیورمش کبی برشیلره منتظر اولدیغی آنده انانیتنی غائب ایده‌رك متصل عبدیتنه دائر پرورده ایلدیکی حسیات قلبیه‌سیله اوغرا - شیور . من طرف اه بتون افراد بشره وحدت اعتقاد کبی بر رابطهٔ قویه‌یی تبلیغ ایده‌رك اخلاق فاضلهٔ علویه‌سیله ناموس اکبر انسانیت ووجود محاسن نمودی خلقت کائناته محض سبب عنایت اولدیغی مبرهن ومسلم اولان نبی محترم افندمزك شونقطه‌دن آنجق طقوز یوز کیلومترو ایلروده واصل بزمکاه وحدانیت اولدیغنی دوشونمك بیله اوآنه مخصوص بر سعادت روحیه بخش ایلیور .

علائق دنیویه‌نك بوکبی تصورات وتفکرات متنصحانه یاننده اخذ ایتدیکی موقع ذلیل ، انسانی طوپراغه باقمقدن منع

ایده‌جك درجه‌ده پست وحقیر. انسان، حیات معنویه ایله معیشت مادیه آره‌سنده‌کی فرق عظیمی تحدیده مساعد اولان بویرلرده دائما مفتقر ومحتاجی اولدیغی فضائل مرغوبهٔ آدمیه‌یی درجات رفیعهٔ ملکیته اصعاد ایدن روان پاك رسول اکرمه تصلیه‌خوان اولدقجه اکتساب ایتدیکی نشئهٔ دلاویز غیبی‌نك کندی روحنده برمایهٔ احترام حالتده قالدیغنی طویه‌رق سوینیور.

اورته‌لق آغاردقجه کیجه‌نك طراوتی‌ده آزالیور.

افقلردن آره‌ده صره‌ده وزان اولان روزکارلرده‌کی صیجاقلق آرتیور.

سماده ال قدر سحابه یوق. ذاتاً بورالرده سحابی اکدیره‌جك برشی وار ایسه اوده صباح، آقشام ایکی افق متقابلده اوینا‌شان طیوف الواندر. بوحکمت خانهٔ طبیعتك منشور خوارق نشورندن کچن هرشعاع سحر ویا هرلمعهٔ شفق اساس ترکیبی چولك اوعریان افقلری اوزرینه رنك رنك یایمقده غایتله لطیف برجمیلهٔ تحلل عرض ایدییور.

عسکری قرارکاهلرندن عکس انداز اولان بوریلر سکون شبك آرتق ختامه ایردیکنی اعلان ایتدیکی آنده ایدی‌که فاصلهٔ شرقیه‌ده‌کی سویهٔ سما اوزرینه صوك درجه‌ده سوزکون بررنك آل قوندی. بعده اك خفیف، اك شفاف برپنبه‌لکك آهسته آهسته طوپلانه‌رق اطرافنی احاطه ایدن زرین، متموج ساحه‌لر آره‌سنده عادتا توز حالنده اهتزاز ایتدیکی اثناده کونش

ارضك نقطهٔ تماسندن يوكسليورمش كبى بر نقطه‌سندن بيكلرجه شعاع صادر اولديغى حالده طوغدى .

نه منور بر كون . نه معظم بر صباح عيد . بورالرى احتمالكه بدايت خلقتدن برى بويله بر روز ولوله‌دار كورمه‌مشدر . بتون اطراف قرمزى سنجاقلر ، منفرد ، ومجتمع فلامه‌لرله زيبنده يريرطاق ظفرلر ، كومه كومه چادرلر ، صيره صيره ترنلرله حصه‌دار شوق ياپالر ، سواريلر ، هجينلى‌لر ، برمشهر قيافته كيريلمش كبى ملبوسات مختلفه‌يه بورنمش انسانلرله مزدحم . اطرافده ركز خيام ايله‌مش اولان عمليات طابورى اوكلرنده بوريزنلرى ، بلوك بلوك كليورلر ، هيئت محترمه‌اركاننندن ، زواردن اونيفورمه‌لرينى لابس اولانلر قبول چادرينه طوغرى كيديورلر . افراد ملوكانه طاق ظفر اورته‌ده قالمق اوزره بوچادر ايله ترنلر آره‌سنده‌كى مسافه‌يه ديزيليورلر ، صاغلى صوللى :

— طابور طور .

— سلاح چات .

— صاغه باق .

صدالرى ايشيديليوردى .

استانبول واپور همايونى موسيقه‌سى خيمهٔ قبول پيشكاهنده طورمش . هركس مهيا ، منتظر .

فوطوغراف سامى بك معيتى ايله برابر رسم قبول تبريكات وافتتاحنده بولنه‌جق ذواتك فوطوغرافيلرينى آلمق ايچون كنديسنه برمحل مناسب آرايور . بز مخابرلر پرتلاش . قلم قولاقده ، ال جيبده ، چيت اولسه درحال قيد ايده‌جكز .

هیئت محترمه رئیسی عالیسی اوقاف همایون ناظر معالی مظاهری دولتلو طرخان پاشا حضرتلری برابرلرنده ارکان هیئتدن برقاچ ذات ایله بیوك اونیفورمه‌لرینی لابس اولدقلری حالده واغوندن چیقوبده قبول چادرینه طوغری یورومکه باشلار باشلاماز خط عالی انشا آت ومعاملات ناظری دولتلو کاظم پاشا حضرتلریله برنجی فریق عطوفتلو رحمی پاشا حضرتلری وسائر ذوات طاق ظفره طوغری کیده‌رك استقبال ایلدیلر. بوصیره‌ده موسیقه مارش عال العال حمیدی‌یی ترنم، صفوف افراد ملوکانه ایفای رسم احترام ایلیوردی.

مشار الیهم خیمه‌یه واصل اولدقلرنده موسیقه‌نك اوچ دفعه تکرار ایتدیکی سلام هواسنی متعاقب عموم حضار قبلهٔ اهل ایمانه متوجه اولدقلری حالده اوچ دفعه:

« پادشاهم چوق یشا »

دعای اجابت التماسنی رفع بارکاه خدا ایلدیلر.

بوراده مجتمع اولان افرادك دهان صداقت بیانندن صدور ایدن غلغلهٔ دعوات پادشاهی پك مؤثر ایدی. موجات اصوات، براتحاد متحسسانه ایله محاطی بولندیغمز فسحتکاهده عکوس مکرره حصوله کتیرییوردی.

رسم قبول تبریکاته درحال مباشرت ایدلدی. بیوك کوچك جمله‌مز حضور عالئ جناب ریاست پناهی‌یه شتاب ایده‌رك ولی‌نعمت معالی منقبتمز خلیفهٔ معظم افندمز حضرتلرینك سریر آرای شوکت وشان اولدقلری روز خجسته آثارك یکرمی

٤٢

طقوزنجی دور سنوی همایونلرینی ادراك شرفنه مظهریت عبیدانه‌مزدن متولد حسیات عبودیتکارانه‌مزی عرض ایلدك .

بو رسم عالئ تبریکسازی‌یه اشتراك ایله‌ین افراد شاهانه‌نك اخذ ایتدیکی وضعیت سلام واحترام قدر تعلیم آداب صداقته نمونه اوله‌جق بر مؤثرهٔ ناطقه بولنه‌ماز . مجسم حمیت اولان بو افراد عادتا انجماد ایتمش ، سینه‌لرندن برر مسافهٔ محدوده‌ده طوران تفنکلری ایله برر طور عسکری آلمشلردی . ختام تبریکاتی متعاقب رسم افتتاحك اجراسنه باشلانلدی :

بو رسم عالینك فاتحهٔ اجراسی مدینهٔ منوره اهالیسی نامنه معانه ورود ایله‌مش اولان السید حماد افندی طرفندن ایراد ایدیلن قصیدهٔ دعائیه ایدی . مومی الیه غایتله ادیبانه بروضع ایله خیمهٔ قبولك اوکنده اخذ موقع ایده‌رك برلحن مؤثرله قرائته باشلادی. اولجه‌دخی عرض ایله‌مش‌ایدم. معان شوآنده عالم اسلامیت ایچون ایکی مژدهٔ سعادت آورك تجلیکاهی اولمشیدی. بو قصیدهٔ دعائیه‌ده اثر جلیل حمیدینك قرآن مبین التمهیده مسطوراولان (وجعلنا بينهم وبين القرا التی ..) آیت کریمه‌سی اشارت مقدسهٔ ازلیه‌سنه شرف مظهریتنی تأیید وخاتمه‌سنك فاتحهٔ شریفه ایله تأکید ایدلمسی خلیفهٔ عالیجاه وشهریار دقایق اکتناه افندمزحضرتلرینك دائما توفیقات صمدانیه‌یه نائلیتلرینی تبشیر ایدن نجه نجه موفقیات ساطعهٔ دینداراته‌لرینك مبجلیتنی تحکیه ایلیوردی. اثنای قرائتده حضارك وجنود نصرت‌موعود شاهانه‌نك قلبی برآواز نیاز ایله زیور السنهٔ رقیت ایلدکلری

کلمهٔ مقدسـهٔ (آمين) طرز مـؤثر قرائته بشـقه بر ادا بخش ایلیوردی .

حماد افندی شـو قصیدهٔ دعائیه‌یی اکمال ایدوبده جمله‌نك مظهر تبریکی اولدقدن‌صکره هیئت محترمه رئیس‌حصافت انیسی دولتلو طرخان پاشـا حضرتلری ایلروایه‌رك نطق افتتـاحی‌یی قرائته باشلادیلر .

حقایق مذکوره‌نك شـوسطرلر آره‌سنده دهـا متظاهر اولمسی ایچون ۱۳۱۸ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك اون بشنجی کونی صحائف مطبوعاتی تزیین ایله‌مش و افئدهٔ مسلمینده غایتله درین بر حس منت حصـوله کتیرمش اولان برمقـالهٔ تبشـیریه‌نك بعض فقراتنی درج ایلیه‌جکم . فقرات مذکوره خط عالینـك انشـاسنی تهیئه ایدن اسـباب ابتدائیه‌یی ناطق اولدیغی جهتله تاریخ [*] مسعودی نقطهٔ نظرندن شایان اهمیتدر :

(شمدی‌یه قدر قطعهٔ مبارکهٔ حجازیه ایله اولان‌مخابرات تحت البحر قابلو واسطه‌سی ایله وقوع بولیوردی . قابلو ایسه آره صره برچوق عوارضك تحت تأثیرندن قاله‌رق بوزولور وشو جهتله کرك‌مخابرات رسمیهٔ دولت وکرك مخابرات تجارت مدت مدیده دوچار سکتهٔ تعطیل اولوردی . ایشته بعدازین بوکبی مشکلاته میـدان قالمامق اوزره کافهٔ مصـارفی خزینهٔ خاصهٔ شاهانه‌دن تسویه واحسان اولنمق صورتیله تلغراف خط

[*] صباح هیئت تحریریه‌دن دوقتور عارف عصمت بکك (معانی قسمنك اجرای مراسم کشادی) تاریخ منثورینی شو وسـیلهٔ حسنه ایله تخطر ایلدم .

عموميسنك منتهى اولديغى (سلط) موقعندن خطهٔ حجازيه‌يه قدر ايكى بيك بش يوز كيلومترولق براً يعنى موكب حج شريف كذركاهنى تعقيباً بر تلغراف خطى تمديدى خصوصنه امروفرمان حكمت بيان جناب پادشاهى شرف افزاى سنوح وصدور بيورلمشدركه بونك موجب اوله‌جغى فوائد وتسهيلات ايضاحدن وارسته‌در .

(حجاج ذوى الابتهاجك هرمرحله‌دن مخابره ايده‌بيلمسى ايچون موكب حج شريف كذركاهنده متعدد مركزلر تأسيسى دخى جملهٔ ارادات همايون خلافتپناهيدندر. الك زياده موجب شكران اولان برجهت‌ده فريضهٔ شريفهٔ حجى عالم اسلام ايچون برقات دها تسهيل بيورمق مقصد عاليسيله دولت عليه‌لرينك مستعد اركان حربيه‌سى امراسى واسطه‌سيله ودولت عليه‌لرى نام وحسابنه اوله‌رق شامدن مكهٔ مكرمه‌يه قدر برتيمور يولى انشاسنك دخى نيات محاسن غايات جناب خلافتپناهيدن بولنمسيدركه بونيات خير آيات حضرت ظل اللهينك انفاذ حكم منيفى اسباب جديده‌سنك تهيهٔ ايدلمكده اولديغنى كمال فخرومسار ايله اعلان وشو وسيله ايله‌ده تزايد عمر وشوكت وتوافر أشكوه وسلطنت جناب پادشاهى ادعيهٔ مفروضه‌سى رفع باركاه رب منان قيلنور)

بروجه‌بالا منظور ديدهٔ شكران اولديغى اوزره خط عالينك انشا واحياسنه نيت خيريهٔ حضرت خلافتپناهينك مصروف بيورلديغى (١٣١٨) سنه‌سى اواخرى هنوز خط مذكورك ابتداى انشا آتنه زمان وقوع دكلدر .

مع هذا اوزمان ده بیله قلوب اصدقا خط عالینك موجب اوله‌جغی فوائد اساسیه‌یی وجه آتی اوزره تلقی ایله‌مشیدی :

(ذات معالی صفات حضرت ظل اللهی ، کرام اسلاف شاهانه‌لرندن هیچ برینه نصیب اولمیان بر بشارت توفیق خدا ایله مبشر بولنیورلر . عصر همایون ملوکانه‌لرینه کلنجه‌یه قدر هیچ بر خلیفه‌نك ، هیچ بر پادشاهك موفق اوله‌مدیغی شوامر مبروره بالذات موفق اوله‌جقلرنده ذره قدر شبهه یوقدر . چونکه بوشرف گزینه مظهریتلرینی تأمین ایده‌جك پك چوق دلائل مادیه وامارات قویه واردر . امام المسلمین افندیمز حضرتلرینك نیات خیریهٔ خلافتپناهیلرینك وجوده کلمسی ایچون بری بیت الله ، دیگری روضهٔ مطهرهٔ رسول اولمق اوزره ایکی بیوك مقام مقدسك توفیق وروحانیتنه توسل بیوردقلری آشکاردر .

(بو ایکی مقام مقدسك بری مطاف اسلام ، دیگری زیارتگاه اهل ایمان . اشبو اثر خیر همایونلرینك جامع اولدیغی فوائد ومحسنانه حدوغایه تصور اولنه‌ماز . زیرا بویله بر خطك انشاسی حالنده هم مادی وهم‌ده معنوی بر سلسلهٔ موفقیت حصوله کله‌جکدر .

(اولا : ذات خلافت پناه اعظمی اهل اسلامك بیت معمور الٰهی‌یی طوافه مظهریتلرینی تسهیل ایتمك کبی نزد خداده غایتله مقبول اولان بر عمل صالح ایله مأجور اوله‌جقلردر .

(ثانیاً : روان پاك حضرت نبی مجتبا علیه الصلوة والتحایا کندیلرندن خشنود وراضی قاله‌جقدر .

(ثالثاً : خطهٔ حجازیه بویله بوسبیل معرفتله آرایشپذیر اوله‌رق عصر مسعود همایونلرنده دها زیاده اکتساب عمران وترقی ایلیه‌جکدر .

(رابعاً : بوطریق هدایت زیارت حج شریفی تسهیل ایتدیکی کبی هرمسلم وهرموحدی حج ایله مبشر ایده‌جك دقایق اقتصادیه‌یی حائز اوله‌جغی جهتله نفعی عموم اهل اسلامی شامل براثر کزین دیانت پروری اولمق اوزره الی آخرالدوران پایدار اوله‌جقدر .

(خامساً : قوافل حجاج آمناً، سالماً، مستریحاً کیدوب کله‌جکدر .

(سادساً : آسیای وسطادن ، قره دکزدن ، آق دکزدن آفریقای شمالیدن والحاصل بوکبی اقطار بعیده‌دن کلن حجاج سوریه‌یه مواصلت ایدر ایتمز طوغریجه بیت معظمه روان اولمق نعمت آسایش بخشاسیله متنعم اوله‌جقلردر .

(سابعاً : هندستان ، جاوا ، آفریقای وسطی، آفریقای شرقی سواحلی اهالئ اسلامیه‌سنك مرکز خلافت وسلطنتی زیارت ایتملرینی بالتسهیل ذاتاً موجود اولان ارتباط حقیقی برقات دها کسب متانت ایده‌جکدر .

(ثامناً : مرکز دیانت ایله مقام خلافت آره‌سنده وحدت مناسبات بویله برطریق متین ایله‌ده بسبتون تقویت پذیر اوله‌جقدر .

(تاسعاً : عثمانلیلغك تأیید شرف خلافت وتشیید محاسن اسلامیت امر مبرورنده سبق ایدن علو اقدامات وسمو

همّمات پیامبر پسندانه‌سنه برنمونهٔ عال‌العال وآهنین بر براعت استهلال وجوده کتیرلمش اوله‌جقدر .

(عاشراً : سوریه قطعهٔ جسیمه‌سیله حجازقطعهٔ مبارکه‌سی مناقلات تجاریه واقتصادیه‌سی کوندن کونه آرته‌رق محسنات اداریه وملکیه وتجاریه نامنه پك‌چوق منفعتلر الده ایدیله‌جکدر.

(ایشته شو اون فائدهٔ اساسیه زهد وتقوا وورع واتقاده وعلی‌الخصوص دین مبین احمدینك اعتلای شان ونباهتی امر عظیمنده حقیقةً عشرهٔ مبشرهٔ اسلامك خصائل شریفه‌سیله متخلق بیورلدقلری نیجه نیجه مآثر دیانت پرورانه‌لریله واصل مرتبهٔ بداهت اولان ذات کروبی صفات جناب خلافتپناهینك آنجق سایهٔ موفقیات سرمایهٔ ملوکانه‌لرنده میسر اوله‌جغی جهتله نیت مقدسهٔ شاهانه‌لری هروجهله شایان تکریم وتقدیسدر.)

نیات منورهٔ حضرت پادشاهیدن مستنیر اوله‌رق دهااوزمان شوصورتله بسط تحمیدات ایدن اقلام عثمانیه شهریار موفق من عندالله افندمز حضرتلرینك خلوص معالی منصوص همایونلرندن منتظر اولان امر مبرور مباشرتی ریاست مفخمهٔ حضرت خلافتپناهیده اولمق اوزره برقومیسیون عالی تشکیل بیورلدیغی صورتیله اعلان ایله‌مشیدی .

ایشته رسم افتتاحنده بولنمقله حائز فخر بی‌پایان اولدیغمز شام ـ معان قسم اولی منتهاسنده مشار الیه طرخان پاشا حضرتلری طرفندن قرائت ایدیلن نطقك مبادئ تعظیمات کسترانه‌سی بتون بونقاطه عائد ایدی .

نطق عالئ جناب ریاست پناهیده مندرج حقایق جلیله‌نك،

كافه‌سی بوكون مادةً موجود وخط كبيرك احوال حاضرهٔ منتظمه‌سيله مثبت اولوب حتى :

(اشبو امر عظيمه شروع اولنمسی حقنده ارادهٔ اصابت معتادهٔ حضرت خلافتپناهيلری شرف باش سنوح وصدور بيورلديغی زمان اثر عالينك چوللرده وعارضه‌لی جبال ووادیلرده تصادف ايده‌جكی مشكلات عظيمه‌يی محاكمه ايدنلر مهبط الهامات الهيه اولان قلب پاك هما يونلرنده‌كی اخلاص ايمان اختصاصی نظر مطالعه‌يه آلميه‌رق اثر عالينك تيسر نمای حصول اولمسنده خيلوجه شبهه ايدرلر ايدی . حال بوكه مقصد پك عالی ، آرزو وقرار پك قطعی ، عون باری ومعاونت روحانيت پيغمبری رفيق ورهبر دائمی اولديغی جهتله كج نظرلر بوكون مشاهده‌سيله مفتخر اولديغمز اشبو خط عالينك تيسر نمای حصول اولمسيله فرضيات سابقه‌لرينی كيرو آلمغه مجبور اولمشلردر .)

فقرهٔ ملزمه‌سی دخی بوكون رأی العين مشاهد اولان آثار تكمل ايله مؤيد بر افادهٔ صادقه‌در .

ترنه راكب اولديغمز زماندن تا معانه قدر كذار ايدن يكرمی سكز ساعت ظرفنده كرك اعمالات صناعيه وكرك انشاآت فنيه نامنه منظورمز اولان كليات تأسيسيه مقصد ديانت مرصد همايونك علويتی و آرزو وقرار محاسن دثار شاهانه‌نك قطعيتی حقنده بر دليل آهنين اولديغی كبی بتون قطعهٔ حجازيه‌يی پرتو نثار معموريت ايده‌جك اولان بويله بر تشبث ديندارانه‌يه عون باری ومعاونت روحانيت پيغمبرينك رفيق ومظاهر اولديغنده‌ده قلوب اهل ايمانده ذره قدر شبهه يوقدر .

اولجه دخی عرض ایله‌دیکم وجهله قدم شریفدن معانه‌قدر امتداد ایدن درت‌یوز آلتمش کیلومترولق برخط اوزرنده یوز قرق مترهلك برتونل داخل اولمق اوزره مختلف آچیقلقده بیك یوز آلتمش اوچ منفذ وکوپری تأسیس واحیا ایدلمش اولمسی عوارضك اك منیع واك صعب الانشا اولدیغنی اثبات ایتدیکی کبی شو آنه‌قدر اوچ ملیون یوز سکسان بش بیك‌سکز یوز یکرمی مترومکعبی تسویهٔ ترابیه یاپیله‌رق خطك برنجی طبقه بالاستی اکمال و ایکنجی طبقه بالاستنك اوچ یوزنجی کیلومترویه ایصال قلنمسی‌دخی همّمات مصروفه‌نك اساس حمیت وصداقته مستند اولدیغنه شاهد عادلدر .

خط عالی اوزرنده موجود مبانی اسامیسنی برکره کوزدن کچیرمك‌ده ایکی بچق سنه‌لك انشاآتده‌کی فعالیتك درجه‌سنه اشارت ایدر . مبانیٔ مذکوره دوار کوپریلر ، مضاعف صو خزینه‌لری ، اعمالاتخانه‌لر، کوچك خانه‌لر، تعمیرات متمادیه عمله‌سنه مخصوص بنالر، یولجی ابنیه‌سی، امتعهٔ تجاریه انبارلری، آچیق انبارلر، کمور انبارلری، ماکنه صوندورمه‌لری، طلومبه بنالری ، هیئت فنیه‌یه مخصوص بنالر ، دوکمه و بوری خانه‌لر، ایشلتمه مأمورینه مخصوص ابنیه، ایشلتمه انباری، چشمه‌لر ، استاسیون بنالری کبی وقت‌ونقده محتاج اولان مؤسساتدر .

خط عالی ٦٨٦,٢٠ راقمندن بدأ ایده‌رك ٥٣٤,٢٠ راقمنه قدر ایندیکی حالده درجه درجه (١٠٩٨) ه قدر ارتقا ایله‌مکده‌در .

شو تحلیلات مفتخرانه‌یه ضم وعلاوه ایدیله‌جك برفقره

دها واركه اوده نطق رياست پناهينك خط عالى انشا آت ومعاملات ناظر صداقت پرورى دولتلو كاظم پاشا حضرتلرينه معطوف اولان:

(ناظر پاشا حضرتلرى خط عالينك تمديد وانشاسى خصوصنده ابراز بيورديغكز خدمات صداقت كسترانه‌لرينى رأى العين مشاهده ايله كسب مباهات ايلدم . ذات مشيرانه‌لرى بو اثر عظيمك يالكز انشا آتنه نظارتله اكتفا بيورميوب بالذات معيت دولتكزده بولنانلرله برابر چاليشيورسكز . بناءً عليه ذات مشيرانه‌لرينى‌ده آيريجه تبريك ايدرم) جمل تقديريه‌سيدر . جمله‌مز ، بو نطق عاليى استماع ايده‌رك ختامنده ادعيهٔ خيريهٔ حضرت پادشاهى ايله تزيين لسان وجنان ايلدك . بعده علماى شامدن خطيب زاده ابوالنصر ، صاحب زاده اسعد ، كزبرى زاده محمد على افنديلر وعبدالقادر زاده على پاشا ، كرك متصرفى كاتب ثانئ حضرت شهريارى قرناى جناب پادشاهيدن دولتلو عزت پاشا حضرتلرينك برادر عاليلرى عطوفتلو مصطفى بك افندى حضراتى وسائر ذوات طرفلرندن‌ده محامد سنيهٔ ملوكانه‌يى متضمن نطقلر ايراد ايدلدى .

اميننم كه هركسك سامعهٔ دقتى دولتلو طرخان پاشا حضرتلرى طرفندن قرائت ايديلان نطقه مقابل خط عالى انشا آت ومعاملات ناظرى دولتلو كاظم پاشا حضرتلرى طرفندن قرائت ايديله‌جك نطقه منتظر ايدى ، مشار اليه پاشا حضرتلرى خط عالى حقنده اختصاص تام صاحبى اولدقلرى جهتله نطقلرنده مندرج اولان معلومات صحيحه‌نك پك چوق اهميتى وار ايدى . قارئين كرام البته بو نطق مهمى مطالعه ايتمشلردر ،

اویوم مسعدت قرینده اجرا ایدیلن مراسم مطنطنه بو ایکی رسم کزیندن عبارت دکل ایدی . رسم افتتاحك بر خاطرهٔ مؤبده‌سی اولمق اوزره طرف ذیشرف ملوکانه‌دن احداث بیورریلان مدالیه‌لردن رسم مذکورده حاضر بولنان ودرسعادته عودت ایتمیه‌جك اولانلرك سینه‌لرینه مشارالیهما پاشالر حضراتی یدلریله بردانه تعلیق، بیوك طاق ظفر آلتنده علم نصرت توأم عثمانی موضوع موقع احترام اولدیغی حالده قربانلر ذبح ، افراد ملوکانه یومیه‌لریله برموجب اراده سنیهٔ حضرت پادشاهی ایکیشر معاش وافراد مستبدله‌یه احسان واسرا بیوریلان بش یوز عدد نیکل مدالیه توزیع ایدلمك کبی آیری آیری مراسم خصوصیه دخی اجرا ایدلدی .

معان مکتب ابتدائیسی طلبه‌سنك تشکیل ایلدکلری صف احترامی کوره ایدیکز مطلقا اشکریز سرور اولور ایدیکز . بوطلیعهٔ نوظهور معرفت شو تنها زار وسیعه نره‌دن کلدیلر ؟ بومینی‌مینی یاورولردن بری :

عدلك محیطدر عالمی
ای شاه علویت شعار
عمر همایونك سنك
قیلسون فزون پروردکار
سنسك بزه مشفق پدر
سلطان عالی اقتدار

زمزمه‌سنی اکمال ایدر ایتمز دیکرلری بر آغزدن :

شمس جهان سلطان حمید
بیکلر یشا ای شهریار

نقرات محمدتکارانه‌سنی ترنم ایلدیلر . دها دون آثار شوق ومسرتدن محروم اولان معان بوکون بودرلو نغمات والحان تعظیمیه ایله پر طنین . بونمونهٔ فیض وترقی‌یی درونده بولندیغمز انحای واسعه‌نك اکتساب ایده‌جکی فیوضات وترقیات مستقبله نامنه فال خیر اتخاذ ایتملیدر .

*
* *

شهر آیین مسعدت قرین

ساعت طقوزه طوغری مهارت جندیانه ایچون میدان مسابقت اتخاذ ایدیلن ترنلرله قبول چادری آره‌سنده‌کی ساحه‌ده کفیه‌لی، مشلخ پوش برطاقم سواریلر توزقوپارمغه، ایکی طرفلی اوله‌رق یکدیکرینی عرصهٔ امتحانه دعوت ایتمکه باشلادیلر . بش اون قیصراق ، آت بر آنده ترك سکون ایده‌رك سرعت ابتدائیه‌لریله متناسب خطوه‌لرله کیدوب کلیور . مزراقلی ، تفنکلی، رووولورلی سواریلر حرکات متنوعهٔ فارسانه اجرا ایده‌رك بدویلره مخصوص اولان اویونلرله جلب نظر دقت ایدییورلردی .

آتنه ، قیصراغنه کووه‌نن اورته‌یه چیقیور . فقط بوراده صدای چکاچاك سیف وسنان یوق. یالکز تزاید شوق ومساره دلالت ایدن ندالر وار. بعضاً یکرمی اوتوز سواری قارشیلقلی

اطلاق عنان ایتدکلری حالده بیله هیچ برینك اوزنکیسی دیکرینك کنه طوقونمیور . ایچلرنده سرپوشنی دوشورنلر یوق دکل ، وار اما او های وهوی آره‌سنده فرقنه وارلمیور . بر طرفدن جندیان عرب بوصورتله اظهار مهارت ایتدکلری اثناده دیکر طرفدن‌ده فشنکخانهٔ عامره‌یه منسوب قول آغاسی فتوتلو حمدی بکك غایتله منتظم برصورتده ترتیب ایلدیکی اشکال وترسیمات تنویریه‌نك برقات دها حائز مکملیت اولمسی اسبابنه توسل ایدیلیوردی .

ساعت اون‌بره طوغری میدانك آلدیغی منظرهٔ سرور ناقابل تعریف ایدی . جمله‌مز بویوم عید اثرك شام منورینی تماشا ایتمك امل عبودیتکارانه‌سیله متحسس ایدك .

بویله ساعتلرده پای تخت سلطنت سنیه‌نك مناظر لطیفه‌سنی درخاطر ایتمه‌مك الدن کلمیور . ییلدز سرای مسعدت مداری ایله جوار بهجت آثاری ، بك اوغلی ، استانبول جهتلری ، بوغازك سواحل معوجهٔ منوره‌سی برر برر پیش نظر اشتیاقده تجسم ایلدی .

ساعت اون ایکی‌یه کلیر کلمز مارش عالینك نغمات صداقت آموزی معانك سماسنه طوغری پرواز باشلادی . فنارلر، فانوسلر، طرف طرف مشعله‌لر ایقاد ایدیله‌رك ساحهٔ بیاباننده برشهر نورانی قورولدی . برحالده‌که بادیه نشین اولان افراد عربان عمرلرنده بویله بر شهر آیین ضیاداره تصادف ایتمدکلرندن حیرت ایچنده قالدیلر . بیکلرجه شعاعك خیمه‌کاهه ویردیکی مهابت ومنوریتی برمدت صکره ماهتابلرك لمعات شدیده‌سی

برقات دها تشدید ایلدیکندن بادیه نشینان (ینصر ، بنصر) ندالریله اعلان مسرت اتمکه باشلادیلر .

حضارك احتساسات عبودیتکارانه‌سنده کی هوس اعتلایی تنظیر ایدرجه‌سنه سمایه یوکسلن هوائیلردن، برطراقهٔ آنی ایله ترابدن فیرلایان آرایجیلردن ، تللرك اوزرنده برسرعت خارقه یوروییه‌رك اك صوکنده رنکارنك . قندیل قندیل ضیالر نشر ایدن فشنکلردن متشکل تماشای خیره سازه یارمی ارائه ایدن ساعت ایله لوقوموتیف منظرهٔ متنوره‌سی منضم اولدی.

هوا لطیف . روز کار سرین . منظره خندان ونور افشان . موسیقه طرب افزای قلوب . کوکلر پرسرور ، هرکس برنغمهٔ مسرت رسان ملی ایله مبتهج . اطراف تا اوزاقلره قدر امتداد ایدن انوار منعکسه‌دن شعشعه دار . بیابان ، سینه‌سنده آنسزین ظهور ایدن بوواحهٔ نورانیت قرینك شرفیله وایه‌دار عمران . بو آثار مسارك کافه‌سی ولی‌نعمت عالم افندمز حضرتلرینك عیون منت وشکرانمز اوکنده پابرجا طوران موفقیت سنیهٔ ملوکانه‌لرینك بخش ایلدیکی نشئهٔ صداقت وعبودیتدن متولد ایدی.

مطاف اهل ایمان اولان کعبةاللهه یوز سوره‌رك فیوضات جناب پیغمبردن استفاده واستفاضه ایتمك امنیهٔ دیندارانه‌سنده بولنان یوز ملیونلرجه اهل اسلامك نظرکاه تقدیراتی اولان معانی بویله برلیلهٔ متیمنه‌ده کورمك‌ده‌ده بشقه برشوق روحانی وار ایدی .

عجبا خاطرلرده‌میدر ؟ خط عالینك انشا آتنه بدأومباشرت

ایدیله‌جکنی مبین اولان ایلك مژدهٔ تلغرافی ۱۳۱٦ سنه‌سی آغستوسنك اون طقوزنجی کونی شامدن مرکز خلافت‌سنیه‌یه واصل اولمشیدی . بومژدهٔ سعادت بخشا شهریار عالی تبار تاجدار مکارم شعار ولی نعمت بی‌منتمز شوکتلو غازی ﴿ عبدالحمید ﴾ خان‌ثانی افندمز حضرتلرینك بالیمن والاجلال سریر آرای شوکت وشان اولدقلری یوم مقدسك یکرمی بشنجی دور سنوی معززینی ادراك ایله قریرالعین مباهات اولدیغمز روز فیروزده منظور دیدهٔ ابتهاج اولمش ایدی.

خط عالینك تاریخ تأسسنه تعلق جهتیله تلغرافنامهٔ مذکورك فقرهٔ آتیه‌سنی درج ایلیورم :

(هربر سنهٔ دوریه‌سی بالجمله تبعهٔ مسعودهٔ شاهانه ایچون بردورهٔ سعادت واقبال وهردورهٔ سنویهٔ مبارکه‌سی انواع ترقیات عالیه‌یه براعت استهلال اولان جلوس همایون حضرت خلافتپناهینك یکرمی بشنجی سنهٔ دوریه‌سی دخی کعبةاللهه بر شاهراه عمران پناهك بدأ انشاسیله اعتلا آرای طلعت وفیض نمای مسعدت اولمسندن طولایی قلوب عامه مسرتلرله مشحون ودعای پادشاهی پیرایهٔ السنهٔ عموم اولدیغی حالده بوصباح دائرهٔ حکومتده مراسم تبریکیه‌نك اجراسندن صکره بالجمله ارکان ومأمورین ولایت وامرای عسکریه ایله کیدیله‌رك خلیفهٔ حضرت فخر المرسلین ومحبوب حبیب رب العالمین اولان پادشاه عظیم الشانمز ولی نعمت بی‌امتنانمز افندمز حضرتلرینك الی یوم التناد سریر آرای عدل وداد ودها نیجه نیجه موفقیات جاپله ایله مظهر توفیق رب العباد اولملری حقنده دعالر قرائت اولندقدن صکره حجاز

تیمورلی انشا آتنه بدأ ایله بوصیره‌ده مبدأ خطه انشاسی ارادهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهی مقتضای دیانت احتواسندن اولان نمازگاه ایله چشمه‌نك وضع اساس رسمی اجرا اولنه‌رق بووسیلهٔ متیمنه ایله دخی دعوات مفروضهٔ جناب پادشاهی بالتکرار عرض اجابتگاه الٰهی قلنه‌رق وجملهٔ حکومت دائره‌سی قارشوسنده‌کی میدانلغه کیدیله‌رك میدانك اورته‌سنده وشام شریف تلغرافخانه‌سی اوکنده اولجه انتخاب اولنان محله حجاز تلغراف خطی عمودینك دخی اساسی وضع اولنمشدر) .

ایشته برعید اکبر عثمانیانده وضع اساس رسمی اجرا ایدلمش اولان خط عالینك دیکر برعید اکبرده درت یوز آلتمش کیلومترولق محلنك رسم کشادی اجرا ایدلمسی هر صادق عثمانلی‌یی ، هرمؤمنی دنیالر قدر سویندیره‌جك مآثر ملیه ودینیه‌دن معدود اولدیغندن معانده کیجه‌لی ، کوندوزلی منظور اولان علائم سرور آنجق موفقیات جلیلهٔ حضرت خلافتپناهی‌یی تبجیل وتکریمدن نشأت ایلیوردی .

شهر آیین کیچ وقته قدر امتداد ایلدی . هرکس فریح وفخور آرامکاهنه چکیلدی . ایرته‌سی صباح ترنلر بر معتاد ایکیشر ساعت فاصله ایله حرکت ایده‌رك افراد شاهانه‌نك احترامات وداعیه‌سی آره‌سنده معاندن مفارقت ایلدك .

دور دلارای حضرت خلافتپناهینك مناقب موفقیاتنه وعظمت اجراآتنه معکس دائمی اولان صحائف مبجلهٔ تاریخیه بوخاطرهٔ معززه‌یی برنقش مباهات سرمدی شکلنده محافظه ایده‌رك ذات کروبی صفات جناب ظل اللهینك عالم اسلامیت

وانسانیته وعصر حاضر مدنیته مصروف اولان همات جزیلهٔ خیریه‌لرینی الی آخرالدوران لسان ستایش وتقدیر ایله نقل ایلیه‌جکدر . حتی بدایت انشاآتنده بیله لسان شاعریت بتون جهانك نظرمن وشکران ایله تقدیر ایتدیکی شو تشبث خیر دیندارانه‌یی :

شو معظم مأثر عمران
روح پیغمبری‌یی شاد ایلر
یشا ای پادشاه عالیشان
شوکت وشانك اولسون افزونتر

قطعهٔ دعائیه‌سیله تجلیل ایلمشیدی . شمدی‌ده تکراریله تزیین صحیفهٔ محمدت ایلرز .

فیلیپین آطه‌لری اهالیٔ اسلامیه‌سی

آمریقا حکومتنه التحاقندن وباخصوص حکومت مشارالیها ایله ژاپونیا آره‌سنده‌کی مناسبات حاضره‌دن بری فوق العاده اکتساب اهمیت ایله‌مش اولان فیلیپین آطه‌لرنده ساکن اهالیدن برقسمنك اهل اسلامدن اولدقلری حقنده کوردیکمز معلومات اولدقجه شایان دقتدر .

(فیلیپین آطه‌لری) سرنامه‌سی تحتنده بر اثر مهم نشر ایله‌مش اولان موسیو (فورمان) نام ذاتك بیاناتنه کوره جزائر مذکوره‌ده مقیم اهالیٔ اسلامیه برموقع مهم صاحبی ایمشلر . محرر مومی الیه تدقیقات جدیه وعمیقه‌ده بولنه‌رق اهالیٔ مذکوره‌نك اولا اسپانیوللر وبعده آمریقالیلر ایله ادامه ایلدکاری مناسباتی پك کوزل توضیح ایلیور .

معلوم اولدیغی اوزره فیلیپین آطه‌لری (باتان) (لوصون) (پیندی) (مین دانائو) وسائر جزائردن مرکب اولوب یدی بچق ملیون نفوسی حاویدر . ایشته اهل اسلام بوجزائردن (مین دانائو) جزیدهٔ کبیره‌سیله (صولو) جزائر مجتمعه‌سنك و (پالائوآن) جزیره‌سی جهات جنوبیه‌سنك اونده طقوز ویا سکززینی اشغال ایتمکده دزلر . اسپانیوللرك ورودنده اهالیٔ مرقومه دها شمالی حوالیده مقیم ایمشلر . فی الواقع (۱۵۰۷)

تاریخ میلادیسنده (لوصون) آطه‌سی استکشافنه کیدن (ژان سال‌چه‌دو) هیئت سفریه‌سی جزیرهٔ مذکوره‌یه واریر وارماز (طوندو) راجه‌سی (لاقاندولا) و آنك یکنی (مانیـلا) راجه‌سی (سـلیمان) ایله پیدای مناسبت ایله‌مشـدر. اوزمان اسـپانیول قوای عسـکریه‌سی قوماندانی اولان (له‌غاسپی) (طوندو) و (مانیلا) یرلیلرینك مسلمان اولدقلرینی بیلدیرمشدر. حتی اوراق رسمیه‌ده بونلره (Moros) یعنی (مغربی) نامنی ویرمشیدی که اسلاملرك اسپانیا قطعه‌سندن مفارقتلری ۱٤۹۲ سنه‌سـنه مصـادف اولمقله قوماندانك تشخیص اسـلامیتده یاکیلمیه‌جغی شبهه‌سز کوریلیور.

عجبا اسلامیت بوجزیرهٔ کبیره‌ده نه صورتله انتشار ایتمشدر؟ ظواهر احواله کوره الك جنوبی بولنان (مین دانائو) و (صولو) آطه‌لرینه (بورنه‌ئو) آطه‌سندن کلمشدر. اهالیٔ مذکوره ۱٤۷۳ تاریخ میلادیسنه طوغری جاوالی (ماجاباهیت) قراللغی الغا ایدرك (برونه‌ئی) نامنده‌کی حاکمیتی دخی اشغال ایله‌مشلردر. اسپانیولارك (برونه‌ئی)ده مسلمانلرله مصادماته کیریشملری آنجق اون آلتنجی عصر اواسطنه دوشر، که اوزمان (عبدالقهار) اسمنده برحاکم حکم فرما ایمش. مع هذا بوندن اولده بك چوق حاکملرك کلدکلری وجمله‌سنك مسلمان اولدقلری محققاتدندر.

موسیو (فورمان) ك ظن قویسنه کوره اسلامیت (بورنه‌ئو) و (مین دانائو) آطه‌لرینه عرب هیأت دینیه و تجاریه‌سی معرفتلریله ادخال ایدلمشدر. فقط اسپانیولارك استیلالرنده اسلامیت، فیلیپین آطه‌لرینك حوالیٔ جنوبیه‌سـنده برطاقم معاشر قایله شکلنده

اولوب الحالة هذه اوروا اهالیٔ اسلامیه‌سنك قبله توجهاتی حكمنده اولان (صولو) آطه‌سی سكانی دخی اسپانیول استیلاسی زماننده (بورنه ئو) دن كلن (دایاق) لر واسطه‌سیله دائرهٔ اسلامیته كیرمشلردر. دایاقلرك سركرده‌لرندن اولوب اولا (بازی‌لان) وبالآخره (صولو) آطه‌سنك صاحبی اولان (آدازو آلان) نام كیمسه بو طرفلره كلدیكنده (مین دانائو) آطه‌سی حاكم مسلمنك قیزیله تزوج ایتمش وبومناسبتله تشرف بالاسلام ایلیه‌رك (صولو) حكومت اسلامیه‌سنی تأسیس ایله‌مشیدی كه (بورنه ئو) و (مین دانائو) حكوماتیله عقد اتفاق ایله‌سی جهتیله پك زیاده قوتلی بولنیوردی. (لاقاندولا) حكومت اسلامیه‌سی عائله‌سنه منسوب آدملردن حالا موجود اولدیغی موثوقدر.

١٦٤٠ سنه‌لرینه طوغری یرلی اهالیٔ اسلامیه ایله مستولیلر آره‌سنده‌كی مناسباتك قورصانلق محارباتندن عبارت اولدیغی قرائن تاریخیه ایله مثبت اولوب صولو آطه‌سندن قالقان (وه‌ن تاس) دینیلان محاربه صاللری شمال سواحلی بالتخریب مانیلا قویی جوارینه قدر دشمنی تعقیب واوزمان بیوك حرب لیمانی اتخاذ قیلنان (زام بوآنغو) لیمانی منتظم اولدیغی حالده مقاتلاتده دوام ایلرلردی.

اون سكزنجی عصر میلادی اواسطنده (محمد عالم الدین) و (محمد آمر الدین) نامارنده ایكی حاكمك برچوق وقایعی واردر. ١٧٦٣ ده (عالم الدین) صولو حاكمیتنی تقویه ایله‌مش واسپانیا حكومتی ١٨٣٦ سنه‌سنده (صولو) مسلمانلرینك استقلالنی تصدیق ایتدیكی كبی بالآخره قورصانلغك ازاله‌سی ضمننده

امیره وامراسنه تخصیصات ویرمشدر . مع هذا اسپانیوللرك مقاصدی تماماً یرینه کلهمامشد ۱۸٦٥ سنهسنده (محمد جمال الکرام) اون بش یاشلرنده ایکن امارته نائل اولمش وبعده طاییسی (داطو هارون) ك زماننده (سیاصو) و (بنغائو) آطهلری اهالیٔ اسلامیهسی ایله اسپانیوللرك آرهسی بوزولمشدر.

رؤسای محلیهدن (واطو اوتو) ایله (باقات) (بوحاین) (قودا ران غان) وسائره مشهوردر .

(مین داناٶ) آطهسنك دیکر جهتنده (لاناٶ) کولی حوالیسنده (ماراهوی) اسمنده دیکر برحکومت اسلامیه دها واردر. آمریقالیلرك وصولنده داطومار ی) نامنده برراجه وکیلی بولنیوردی که بوذات پك کوزل اسپانیولجه سویلمکله برابر ترقیات غربیهیه دخی واقف بر ذات ایمش .

* * *

اسپانیوللرك بورالرده اتخاذ ایتدکلری تدبیر سیاسی مغربیلر حقندهکی تدبیر سیاسینك عینی اولمقله درحال عنف وخصومتی موجب اولمش واوچ عصر قدر دوام ایتمشدر . فقط الك صکره مانیلا والیسی ایله (صولو) حکومتی آرهسنده عقد ایدیلن برمعاهدهده دین اسلامك سربستیٔ اجراسی قبول وتحکیم ایدلمشیدی . شایان دقتدرکه اسپانیوللر نشر نصرانیته پك زیاده اقدام وغیرت ایتدکلری حالده موفق اولهمامشلردر .

اسپانیوللر (فیلیپین) دن چکلدکلری زمان رئیس اسلام اولمق اوزره (داطوپیانغ) نامنده برمغربیٔ چینیلی ورئیس

جماعت خرستیانیه اولمق اوزره دخی (رومان وی‌لو) نامنده برینی براقمشلردر .

آمریقالیلر نه دیانت اسلامیه‌یه ونه‌ده شریعت محمدیه‌یه اطالهٔ دست تعرض ایتمه‌مشلردر . بو اثناده (صولو) حکومت اسلامیه‌سنك دائرهٔ نفوذی (مین داناو) ده بولنان ایکی کوچك حاکمیت ایله (پالاوان) آطه‌سی قسم جنوبیسنه ، (بورنه ئو) یه قریب (تاروی تاروی) آطه‌لرینه و (برونه‌ئی) حکومتنه قدر توسع ایتمش ایدی . حتی ١٨٨١ سنهٔ میلادیه‌سنده (شمالی بورنه‌ئو انکلیز قومپانیاسی) نامیله تشکل ایدن هیئت حکومت مذکوره حقوقنی تصدیق وسنوی ویرکو ویرمکی تعهد ایتمشدر . (مین داناو) ده قوتلی دیکر بر حکومت دها وار ایدی . بو حکومتك رأس کارنده (مانکین دودی ناس) ایله اوغلی بولنیوردی . بوندن ماعدا جزیرهٔ کبیرده (داطو) نامیله برطاقم سرکرده‌لر دها وار ایدی که بونلرك ایچنده (داطواوتو) بش بیك محاربه مالك اولقله اك بیوکی صاییلیور ایدی .

١٨٩٩ سنه‌سی آغستوسنده آمریقالی جنرال (جون بات) جزائر مذکوره‌یه قوماندان تعیین ایدلمکله مومی الیه اول امرده حاکم (جمال الکرام) ایله برمعاهدهٔ موقته عقد ایتمش وبومعاهده سنهٔ مرقومه شباطنده آمریقا قونغره‌سی طرفندن تصدیق اولنمشدر . بومعاهده‌ده حاکمك اذنی اولمقسزین اوروپالیلرك داخل حکومتده کزمیه‌جکلری مصرح ایدی . فقط ایکی سنه صکره (پانغالیما حسن) نامنده برسرکرده حکم معاهده‌یه مراعات ایتمدیکندن تعقیباً قتل ایدلمشدر .

آمریقالیلر ۱۸۹۹ سنه‌سی مایسنده (لاناو) کولی نواحیسنده تقریر آسایشه موفق اوله‌رق یواش یواش ایلرولەمکده‌درلر .

* * *

اسپانیوللر زماننده قرق اوچ ولایته منقسم اولان (فیلیپین) آطه‌لرینك مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۹۵,۶۸۵ کیلومترومربعی اولوب ۹۲۳ شهر وکویدن متشکلدر .

	نفوس عمومیه‌سی
باتان آطه‌لرنده	۱,۲۰۰
لوصون آطه‌لرنده‌کی یکرمی اوچ ولایتك مجموع نفوسی	٤,٥٤٠,۱۹۱
پیندای آطه‌لرنده‌کی اون درت ولایتك مجموع نفوسی	۱,۰٥۲,٥۸٦
مین داناٶ آطه‌سنده‌کی آلتی ولایتك مجموع نفوسی	۱۹۱,۸۰۲
قبائل بدویه	۱,٦٥٤,۷۷۳

درکه شو حسابجه جزائر مجتمعه‌ده ۷,٤٥۱,۳٥۲ نفوس ساکندر. فقط بو مجموع تخمینی اولوب قبائل بدویه‌نك نفوسی صحت اوزره دکلدر .

حرم ملائك خدم سعادت

جلب رضای الٰهی وخشنودیٔ روان رسالتپناهی امر مبرورینه صرف اهتمام ایله‌مکدن بر آن خالی قالمیان خلیفهٔ روی زمین وامیرالمؤمنین دیانت قرین افندیمز حضرتلرینك مآثر عالیهٔ تقوی کسترانه‌لری جملهٔ جمیله‌سندن اوله‌رق بوکره دخی حرم ملائك خدم سعادتك ضیای الکتریقی ایله تنویری خصوصنی درپیش نظر اعتنای ملوکانه‌لری بیوردقلرینی کچنده جرائد عثمانیه سرمایهٔ شئونات اتخاذ ایله‌مش ایدی .

محضا عتبهٔ عوالم مرتبهٔ حضرت سیدالثقلینه برخدمت محبتکارانه ابرازی مقصد علویت مرصدیله شرف افزای تعلق بیوریلان ارادهٔ ملهمیت افادهٔ حضرت ظل اللهی منطوق منیفنك عالم اسلامه اعلام ایلدیکی شو درلو فرط تعظیم واحترام ذات ستوده صفات جناب خلافتپناهینك شعائر جلیلهٔ زهادت پرورانه‌لری مقتضیات متیمنه‌سندن وانظار اهل ایمانی برکره دها تنویر ایدن آثار منورهٔ شهریار اکرمیلرندن اولمغله برابر بالخاصه روح جناب « تمیم داری » یی شاد ایلیه‌جکنده شبهه یوقدر . چونکه زمان سعادت نشان پیغمبریده مسجد شریفده ایلك دفعه ایقاد قندیل ایلمکله حائز مثوبات اولان بوصحابیٔ روشن جناندر .

مشاراليه (ابورقیه تمیم بن اوس) حضرتلریدرکه اجدادندن (الدارین هانیٔ) ه نسبتله « تمیم داری » لقبیله شهرتشعار اولمشلردر . عن اصل یمنلی اولوب هجرتك طقوزنجی سنه‌سنده اظهار ایمان ایله‌مکله اصحاب رسولدن اولمق شرف عالیسنی احراز ایله‌مش وکثرت عبادات ایله بنام اولمشدر . روایات موثوقه‌دن اولدیغی اوزره برکیجه (ام حسب الذین .....) آیت کریمه‌سیله تاصبحه قدر صلات کزین رقیت اوله‌رق آغلامش واون سکز قدر حدیث نبوی روایت ایله‌مشدر . قبل الاسلام نصرانی اولدیغندن کندیلرینه « تمیم دیری » دخی دینیر . مسجدده وعظ ونصیحت ایتمك ـ اذن عمر الفاروق ایله ـ ابتدا بوذاتده واقع اولمش واسلامده امام واحد ایله ادای تراویح ایدلمسی تنسیب ایدیلمنجه (ابی بن کعب) حضرتلری کبی مشاراليه دخی امامت تراویحه مأمور بیورلمشدر .

جناب تمیم داری ، مسجد نبوی یه تعلیق ایتدیکی قندیللری شامدن کتیرمشدر . شامه کتدیکنده برچوق قندیل ، زیتون یاغی وبوقندیللری آصمق ایچون برازده ایپ مبایعه ایده‌رك عودتنده خدمتکاری « ابوالبراء » ایله قندیللری مسجد سعادته ارسال وبراز صکره کندیسی ده هربرینی برمحله تعلیق ایده‌رك یاتسو نمازندن اول اشعال ایله‌مشدر . حتی اشبو هدیهٔ عابدانه‌سی نزد قدسیت وفد حضرت رسولده رهین مرتبهٔ مقبولیت اوله‌رق لسان علویت بیان محمدیدن شرفصادر اولان :

« هیئت اسلامیه‌یی تنویر ایلدك »

التفات کزینی ایله مظهر اعزاز اولمشدر .

مؤرخين اسلاميه‌دن بعضلری عصر سعادتده مسجد شريفده قنديل يوق ايدی، زمان خلافت فاروقده ادای تراويح ايچون برقاچ قنديل تهيئه وتعليق ايدلدی طرزنده بسط روايت ايلمشلر ايسه‌ده امام «قرطبی» تفسير مشهورنده بوروايتی تصويب ايتمه‌مشدر . (تميم داری) دن صكره حضرت معاويه‌نك مسجد سعادته پك چوق قنديل تعليق ايلديكی وبوقنديللر ايچون بيت المالدن تسويه اولنمق اوزره مقدار كافی زيتون ياغی اعطاسنی‌ده امر ايلديكی موثوقدر .

*
* *

هجرت ميامن منقبت حضرت رسالتپناهيده جناب رسولی حاملاً (قبا) دن (يثرب) ه طوغری توجيه اقدام ايلين ناقهٔ مباركه‌نك اولا برعرصهٔ خاليه‌ده ، ثانياً جناب (ابوايوب) ك خانه‌سی اوكنده چوكمش اولديغی معلومدر . وثائق معتبره‌ده محرر اولديغی اوزره بوعرصه « سهل » و « سهيل » نامليرنده ايكی صبينك مالری ايدی .

نبی محترم افنديمز حضرتلری بوچوجقلری جلب ايله عرصه‌يی صاتون آلمق فكرنده بولندقلرينی بيلديردكلرنده بلا ثمن قبول بيورلمسنی عرض ايتمشلر ايسه‌ده چوجق اولدقلری ايچون قبول بيورلميوب بر قوله كوره (معاذ بن عفرا) يه وديكر قوله كوره (اسعد بن زراره) يه يد صديق اكبر وداعتيله اون آلتون اعطا ايدرك صاتون آلمشلردر .

بوعرصه، جاهليه عربده قبرستان ايدی . بالآخره الدن اله كچمش وموقعی مستوی اولمديغندن ياغمور صولريله عادتا

كول حالنه كيرمش ايدى . بعدالاشترا طرف پيغمبريدن تسويه وابنيه لوازمى تهيه ايديلەرك مسجد سعادتك انشاسنه بالابتدار ايكنجى سنۀ هجريه صفرنده اكمال واوزرى خرما داللريله ستر ايدلمشدر .

مسجد سعادتك شكل اول محترمى بيت‌المقدسه متوجه بر محراب ايله اوچ بابدن عبارت ايدى‌كه بومحرابك برى (باب توسل) دينيلن دروازه اولوب اوچ قپودن برى شمديكى محراب شريفك ، ديكرى (باب جبريل) ك وديكرى دخى (باب‌الرحمه) نك محللرنده ايدى . محراب شريفك يرنده‌اولان قپو (جمله قپوسى) ناميله مشتهر اولوب اورادن جماعت مسلمين كيرر وديكر ايكيسندن حضرت نبى مجتبى حجرات علياته تشريف ايدرلردى‌كه بونلرك برى (باب عثمان) وديكرى (باب عاتكه) ديه موسوم ايدى .

ديوارلرينك قالينلغى وتملك عمقى اوچر آرشون اولوب خارج زمينۀ قدر طاشدن و اوست طرفى كرپچدن عبارت وسقفى اوچى منبرك صاغ واوچى صول طرفنده وبرجذاده اولمق اوزره آلتى ستون اوزرينه آلنمش، ديوارلره وكرپيچ اعمالنه مقتضى چامور (بقيع خبخبه) حفيره‌سنده ياپيلمش ايدى .

مسجد شريفك ختام انشاآتندن صكره يمين ويسارنده زوجات مطهراته مخصوص اولمق اوزره طقوز حجره تأسيس وحجرات شريفه‌دن مسجد مباركه الك ياقين اولوب مدفن ذات قدسيت پناهيلرى بولنان حجره حضرت (عايشه) يه ، آنك

یانندوکی جناب (سوده) یه تخصیص ایدیلوب حجرهٔ عایشه‌دن مسجده بریول آچیلمش ایدی .

مساحهٔ مجموعه‌سی حقنده درت روایت واردر . [۱]

۱ — طولی یتمش، عرضی آلتمش آرشون .

۲ — طول وعرضی یوزر آرشون .

۳ — یوزر ذراعدن براز نقصان .

۴ — ابتدای انشاآتده یوزر آرشوندن نقصان اولدیغی حالده تحویل قبله وقوعنده یوزر آرشونه ابلاغ ایدلمشدر .

دردنجی روایت اقوادر . دیوارلر اولا (سمیط) [۲] وبعده (سعیده) [۳] اصولی اوزره اوردیریلوب سقف انشا اولنمامش ایسه‌ده حرارت شمسك نفوذینه مبنی خرما داللریله اورتولوب یاغموردن وقایه ایچون دخی اوزرینه یاپراق وطوپراق قونولمش، ابنیه‌ده قوللانیلان کرپیچلر حضرموتلی بری طرفندن اعمال ایدلدیکی کبی ختام حجراتی متعاقب (اصحاب صفه) ایچونده برکولکه‌لك یاپیلمش ایدی . بوکولکه‌لك ینه خرما داللرندن معمول برچارطاق اولوب غربا ومساکین طرف عالیٔ نبویدن بوراده اسکان واطعام اولنوردی .

اولا جناب رسول مکرم افندیمز حضرتلری یردن برطاش آله‌رق انشاسنه بسمله‌کش اولمشلر وبعده صیره‌سیله چهاریار کزین حضراتنك برر طاش قویملرینی امر بیورمشلردر .

---

[۱] اووقتلك ذراعی ایکی قاریشه قریب بر اولچو ایدی .

[۲] برکرپیچی دیکر کرپیچ اوستنه قویه‌رق

[۳] کرپیچك ایکیسنی عرضاً برینی طولاً وایکی عرضانی کرپیچ اوزرینه مناصفةً قویه‌رق

امام انبیا افندیمز حضرتلری مسجد سعادتلرینك ایکی محلنده ادای صلات ایله‌مشلردر . جبین پاك رسوله ماسم عرش پایه اولان بو ایکی محل شریفدن بری تحویل قبله‌دن اول اولوب شمدی محرابك صول طرفنده‌ده روضهٔ مطهره‌نك اورته‌یرنده کائن « اسطوانهٔ عایشه » ویا « اسطوانة النبی » دینیلان نقطهٔ مشهوره ودیکری منبر منیر ایله حجرهٔ سعادتك اورته‌سنه تصادف ایله‌مش اولان محراب النبی ایدی .

*
* *

حرم سعادت نبوی :

١ — اونیدنجی سنهٔ هجریه‌ده خلافت حضرت عمر الفاروقده

٢ — روایات عدیده‌یه کوره هجرتك ٢٩ ، ٣٠ ، ٣١ ویاخود ٣٥ نجی سنه‌سنده وخلافت حضرت عثمان ذی‌النورینده

٣ — خلفای امویه‌دن (ولید بن عبدالملك) عهدنده

٤ — خلفای عباسیه‌دن (مهدی باه ابن ابوجعفر منصور) زماننده

٥ — ٦٦٢ سنهٔ هجریه‌سنده

٦ — ٨٨٦ سنهٔ هجریه‌سنده

٧ — والد ماجد حضرت خلافتپناه اعظمی جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری زمان سلطنتلرنده یدنجی دفعه اولق اوزره تجدید وتوسیع ایدلمشدر .

مسجد شریف نبوی مدینهٔ منوره‌نك اورته‌سنه مصادف برنقطه اوزرنده‌در . هیئت حاضره‌سنه یعنی جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری زماننده‌کی تجدیدات وتوسیعات

مکمله‌سنه کوره طولی ١٥٦ آرشون ٨ پارمق، عرضی جنوباً ٩٧ آرشون ١٨ پارمق وشمالاً ٨٩ آرشون ٦ پارمق ایدیسه‌ده بعده دیوار شرقیسی سکز آرشون قدر خارجه چکیله‌رك عرضنك جهت جنوبیه‌سی (١٠٥) ذراعه ابلاغ ایدلمشدر. ابواب مسجددن (باب التوسل) عهد خاقان مشار الیهده آچیلمش یکی برقپودر. بوندن ماعدا (باب الرحمه) (باب جبریل) (باب النساء) نامرله دها درت قپوسی، روزنهٔ جبریل، روزنهٔ مواجهه نامریله ایکی پنجره‌سی، (محراب النبي (محراب عثمانی)، (محراب سلیمانی)، (محراب تهجد)، (محراب النساء) اسملریله معروف بش محرابی واردر. (محراب النساء) دخی آثار مبرورهٔ مجیدیه‌دن اولوب قادینلر ایچون یشیل قفسلرله تفریق اولنمشدر.

جهات اربعه‌سنده بش مناره‌سی ١٠ عدد کبیر، ١٦ بیاض، ٦٤ اورته و باقیسی کوچك اولمق اوزره ٢٤٢ قبه‌سی، ١٧٩١ قندیلی ایله ٢٥ شمعدانی و ١٣ آویزه‌سی موجوددر. بوقندیللرك ایکی یوز یکرمی ایکیسی ایام عادیه‌ده ومتباقیسی لیالیٔ احیا ایله رمضان شریفده ایقاد اولنور. وقتیله ٤٢٣ دیرکی وار ایدی. فقط تجدیدات اخیره‌ده بونلرك کافه‌سی مرمره تحویل وعددلری ٣٢٧ یه تنزیل ایدلمشدر.

*
* *

پدر عالی گهر حضرت پادشاهینك اقدامات دیانت غایات شاهانه‌لریله یدنجی دفعه تجدید وتزیین ایدلمش اولان حرم سعادت نبوینك بوکره فرزند ارجمند همایونلری طرف ملوکانه‌لرندن

ضیای الکتریقی کبی اك مکمل واك منتظم برصورت ایقادیه ایله تنویر و اضائه‌سی اسبابنك استکمال قیلنمسی خلفای عظام عثمانیه‌نك من‌القدیم بلدتین مبارکتینه منعطف اولان انظار احترامات وتقدیساتنك برتتمهٔ خیریه‌سی اولدیغنده وخط عالیٔ حجازك مدینهٔ منوره‌یه‌قدر امتداد ایدن قسم کبیرینك عن‌قریب واصل حد ختام اوله‌جغنه بر دلیل نورانی اولان اشبو مؤسسهٔ تنویریه‌نك الی آخرالدوران روشنائی‌ساز اهل اسلام اوله‌جغنده شبهه یوقدر . همان جناب حق موفق بالخیر ایلسون .

آبیاری لطف حضرت خلافتپناهی

و

عین زرقا صویی

وجود بهبود ملوکانه‌لری منبع لطف واحسان وقلب معالی اوب شاهانه‌لری مهبط الهام رب منان اولان ذات ملائکسمات حضرت ظل اله اعظمینك عالم اسلامه شرف افزای تعلق بیوریلان عنایات جلیلهٔ جناب شهریاری اکرمیلری لایعد ولا یحصی اولوب باخصوص بلدتین طیبتین حقلرنده رایکان بیوره گلدکلری الطاف مخصوصهٔ معموریت پرورانه‌لری هروجه ایله جالب من وشکران مآثر جلیلهٔ دینیه‌دن اولدیغنده شبهه یوقدر . خلیفهٔ رسول کردکار وامام المسلمین علویت شعار افندمز حضرتلرینك آثار مقدسهٔ دیانت کسترانه‌لریله برقات دها فیض یاب عمران اولان قطعهٔ حجازیه‌ده موجود آثار سنیهٔ حمیدیه بو آنه قدر هیچ برخلیفهٔ روی زمینه میسر اوله‌مامش موفقیات عالیه‌دن اولوب اخیراً زیب آور صماخ محمدت اولان ارادهٔ کرامت افادهٔ حضرت پادشاهیلری دخی (مدینهٔ منوره) اهالئ کرامنی سراپا سیراب زلال عاطفت ایده‌جك تشبثات خیریه‌نك قوه‌دن فعله کتیرلمسنی آمردر .

ذات ستودهٔ صفات حضرت خلافتپناهی مدینهٔ منوره‌یی اسقا ایدن (عین زرقا) صوینك مطلوب وجه ایله بلدهٔ طاهره

احتیاجات عمومیه‌سنه موافق اولمدیغی مسموع عالئ جناب خلافتپناهیلری بیورلدقده مذکور صویك پترول ایله متحرك ماکنه واسطه‌سیله سطح زمینه چیقاریله‌رق تیمور بوریلر واسطه‌سیله شهره و (مناخه) میداننده بهری‌ایکیشر بیك متره مکعب‌صو استیعاب ایده‌جك حجمده وسطح زمیندن مرتفعجه اولمق اوزره ایکی بیوك حوضه بالاساله اورادن دخی ینه تیمور بوریلرله مدینهٔ منوره‌نك مواقع مناسبه‌سنده انشا ایدیله‌جك حوض وشادروانلره ایصال واجرا ایدلمسنی وعین زبیده صوینك انشاآتی ایچون مکهٔ مکرمه‌ده بولنان هیئته حمیدیه حجاز تیمور یولی خط عالیسی انشاآت ناظری دولتلو کاظم پاشا حضرتلریله شیخ الحرم نبوی عطوفتلو عثمان پاشا حضرتلرینك وخط عالی شعبات فنیه رئیسی‌اولوب مدینهٔ منوره جوارنده‌کی انشاآته نظارت وبین‌الحرمین استکشافاتك اکمالیله اشتغال‌ایدن مهندس‌سعادتلو مختار بك افندینك الحاقی خصوصنی‌امر وفرمان بیورمشلردر.

عین زرقا صوینك الحالة هذه موجود مجراسی مطلوبه موافق اولمدیغی ومنافذ کثیره‌یی محتوی اولدیغی جهتله درونده کوکرجینلر یووالایه‌جق درجه‌ده آچیق وهر درلو مواد خارجیه‌نك دخولنه مساعد اولوب بویوزدن برطاقم امراض معدائیه‌نك ظهورینه سببیت ویرمکله برموجب امر وفرمان حضرت پادشاهی انشاآت جدیده تیسر نمای اکمال‌اولنجه‌احوال صحیهٔ بلده‌جه‌دخی پك چوق منافع استحصال اولنه‌جغی امر آشکاردر.

ایشته ارادهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهینك اصل متن جالب

الشكرانی تشکیل ایدن مادهٔ معتنابها بونقطهٔ مهمه اولوب ذات خیریت سمات ظل اللهیلری مذکور صویك منبعلرندن آلنان نمونه‌لرنده اجرا ایدیلن تحلیلات کیمیویه‌ده استانبولمزك قره قولاق صویندن دها طاتلی ودها زیاده شرائط لازمهٔ کیمیویه‌یی محتوی اولدیغنی لطفاً وکرماً نظر اصابت اثر شاهانه‌لرینه آله‌رق هم بلدهٔ طیبه احوال صحیه‌سنك هم ده اهالی وحجاج کرامك محافظهٔ صحتلری اسبابنك استکمالنه عطف لحاظهٔ عنایت بیورمشلردر .

حرمین محترمین سکنهٔ مشرفه‌سی حقلرنده شایان ورایگان بیوریلان اشبو لطف عالی بالعموم افراد اسلامیه‌یی شاد اب منت ایلیه‌جك اعطاف دیانت اتصاف جناب شهنشاهی مآثر جمیله‌سندن اولمغله اول امرده متحتم ذمت عبودیت اولان دعوات مأثورهٔ حضرت ولی نعمت بی منت اعظمی ایله ترطیب لسان مصادقت ولطف جلیل مکارم دلیل حضرت ظل اللهیلرینك انعطاف ایلدیکی عین زرقا صویی حقنده دسترس اولدیغمز معلومات توضیحیه‌یی دخی تحدیثاً للنعم بروجه آتی درج ستون محمدت ایلرز .

*
* *

استخبارات متممه‌مزه کوره انشا آنه عین زرقایی تشکیل ایدن اك صوك منبع قویوسندن ابتدار ایدیله‌جکدر . مدینهٔ منوره‌ده مرعی ومتعامل اولان حفر آبار قاعده‌سنی بیلمینلرجه (صوك قویودن ابتدار ایدیله‌جکدر) جمله‌سی براز غریب کلیر.

بلدهٔ طاهره‌ده هرهانکی برموقع ایچون صو جانبنه احتیاج کورینه‌جك اولورسه زمینی غایتله مرتفع محللردن برنقطه انتخابیله بونقطه‌ده برقویو حفر ایتمك وبوقویونك صویی بولندقده آنك دها آشاغیسنده برقویو وایکی قویو آره‌سنه قعر زمیندن بر

مجرا حفر ایله برنجینك صوینی ایکنجی‌یه اراقه ایتمك وبو وجه ایله هرقرق خطوه‌ده برر قویو قازمق صورتیله قویولری مستوی برمحله کتیره‌رك بورادن‌ده مجرا کشادیله ایسته‌نیلن محله ایصال ایله‌مك اصول محلیه‌دندر. حتی جبال بعیده‌دن بوصورتله صو اجراسی شخص واحد ایچون امور متعسره‌دن اولدیغی جهتله هرهانکی طرفه صوجلبنه احتیاج کورینورسه اوطرفده‌بولنان اراضی صاحبلرندن مرکب برشرکت تشکیل وشرکت هیئتنك تحت تصرفلرنده‌کی خورمالقلری یکرمی درت حصه‌یه وهرحصه‌یی متعدد پارچه‌لره تفریق ایله‌یه‌نه کندی بینلرنده فروخت ایدرك اجرای میاهه مخصوص برسرمایه تدارك ایلمك اوته‌دنبری عادت اولوب (وجبه) اطلاق اولنان حصه مقدارینه کوره صو آلنیر.

مدینهٔ منوره‌ده (عین زرقا) دن ماعدا صو یوقدر. وقتیله موجود اولدیغی روایت ایدیلن (عین کهف حرام)، (عین الخیف)، (عین النبی)، (منیر العین) و (عین الوادی) نامل‌رنده‌کی صولردن نشانه قالمامشدر. مدینه حقنده یازیلان آثار جدیده‌دن (مرأت المدینه) یه کوره سالف الذکر صولرك منابع واسامیسی اوائلده بشقه بشقه اولوب صکره‌لری جمله‌سی برلشدیریله‌رك برمقسمه کتیرلمش وبورادن‌ده محلات چشمه‌لرینه تقسیم ایدیله‌رك نام عمومی اولمق اوزره (عین زرقا) دینلمشدر.

اثر مذکورده (عین زرقا) حقنده شویله برنکتهٔ تاریخیه منظور اولیور: (عین الزرقا) نك اسم قدیمی (عین الازرق) ایدی. چونکه ماء مذکوری دارالعز مدینه‌یه کوتورمش اولان ذات مائی کوزلی اولدیغی جهتله ذکر اولنان صویه (عین الازرق) دیدیلرکه (تسمیة الشیٔ باسم موجده) قبیلندندر.

عين الازرقك اصل منبعی (قبا) قریه‌سی مسجد شریفنك طرف غربیسنده كائن « جعفریه » باغچه‌سی داخلنده‌كی بیوك قویودر . بوعینك صویی مدینه اهالئ كرامنك مابه‌الحیاتی اولدیغندن مدینه‌یه كتیردیله‌رك برمقسم معظم تأسیس وبوواسطه ایله محلات مدینه‌یه تقسیم ایدلمشدی .

*

* *

مناخه ، مدینهٔ منوره خانه‌لرینك طرف غربیسنده اولوب وادیسنك تقریباً درت یوز اللی زراع معماری قدر عرضی واردر. مناخه میدانی بووادینك اورته‌سنده‌در. میدانك مصر قپوسی جهتنده غایتله متین وزنكین طاشلردن معمول ویكدیكرینك رسم وطرزنده بش جامع شریف وجوامع شریفه جهات اربعه‌سنده دخی برچوق خانه‌لر واردر . حجاج موسم حجده دوه‌لرینی مذكور جوامع شریفه یانلرینه قدر كتیررلر وبو میدانده ركز خیام اقامت ایدرلر . بورایه (مناخه) دینلمسی دوه‌لرك بو میدانده اناخه (چوكدیرمك) ایدلمسندندر . اوللری عادی بر میدان اولان بو محلده شمدی بیوجك برمملكت وجوده كلمشدر .

عین زرقا اجداد معالی نژاد حضرت پادشاهیدن جنتمكان قانونی سلطان سلیمان خان زماننده (۹۳۲)، عین زرقای قدیمك اون مثلی اولان بئر غربالی دینیلن صویك علاوه‌سیله سلطان مراد رابع دورنده (۹۹۰) ، جنتمكان سلطان مصطفی بن سلطان محمد خان عهدنده معمار سلیمان بك معرفتیله (۱۱۱۱) فردوس آشیان سلطان مصطفی بن سلطان احمد خان عصرنده (۱۱۸۱) ، سلطان سلیم خان ثالث دورنده (۱۲۱۲)، تعمیر ایدلدیكی كبی والد ماجد جناب شهریاری جنتمكان سلطان

عبدالمجيد خان حضرتلری زمانلرنده دخی مبالغ وفیره صرفیله (بئرام) قیوسی منبع اتخاذ ایدیله‌رك یکیدن ترمیم قیلنمشدر . اشبو تعبیر اخیر حقنده دینلیورکه :

(۱۲٦۲ سنه‌سی ربیع الاولنك جمعه ایرته‌سی کونی حفر مجرایه تیشه‌زن شروع اولوب آچیلان مجرایی « محمد پاشا » بوستاننده بولنان (بئر خاتم) و (مسجد قبا) قارشوسنده واقع رباط داخلنده‌کی (بئرالفربال) و (بئر اهل القلعه) صولریله برلشدیروب غایتله واسع وعمیق بریول آچدیلر . آچیلان مجرانك استقامتنده دخی بعض خرما آغاجلری وار ایدی . فقط بومجرایه تصادف ایدن اشجار مذکوره قطع واخراج ایدلیوب بونلرك آلتندن برر لغم حفریله کمرلر اورولمش وغایت طار اولان مجرای قدیم ایکی اوچ آدمك یان یانه مرورایده‌جکی درجه‌ده وسعت ومتانت اوزره ایشه نتیجه ویرلمشدر . اسکی مجراده صویولجیلرك دخول وخروجنه مخصوص اولان منفذلرك لزومندن آز اولمسی وبوایسه اسباب مخربهٔ مجرادن اولدیغی درجهٔ ثبوته وارمش بولنمسی اوزرینه اون منفذ دها علاوه‌سیله عددی (۲۱۱) ه ابلاغ ایدلمشدرکه بو منفذلرك هربری برر معمار ذراعی ارتفاعنده وقیو بیله‌زیکی طرزنده برر دیوار ایله چویرلمشدر .

عصر همایون عبدالمجیدده تجدیداً تعمیر اولنان عین زرقا ایچون (عدف) اسمیله مشهور بوستان درونده‌کی اوزون علی اغانك (بئرام) نامنده‌کی قیوسی منبع جدید اتخاذ اولنمش و اوزرینه برقبهٔ مخصوصه انشا ایدلمشیدی .

فهرست

صحیفه

٣٣٧ خلافت جلیلهٔ عثمانیه : خرقهٔ سعادت دائرهٔ جلیله‌سنده‌کی امانات مقدسه ، خرقهٔ سعادت ومراسم تعظیمیه .

٣٤١ اسلام وسائر اقوامده خاتم : خاتم جناب رسول محترم . خاتم حضرت سلیمان . مهرلر ، شمع وموملر .

٣٤٧ بر کیجه : بوغازده ، ماهیه‌لر ، اذان محمدی حقنده مؤذنان جناب پیغمبری . ایلك مناره .

٣٥٣ نقش قدم سعادت. صخرة الله المشرفه. اقوال علمای اسلام.

٣٦١ عید ومعایدات : مدینه‌ده ، مکه‌ده رسم معایده. معایدهٔ همایون ترتیبات جلیله‌سی .

٣٦٧ بر وثیقهٔ تاریخیه : فتح الله افندی ، وقعه نویسان دولت علیهٔ عثمانیه ، بر منشور عالی صورتی .

٣٧٦ مصاحبهٔ رمضانیه : توتون ، نارکیله . چینیلی کوشکك مدخلنده‌کی جلی ثلث خطیله منقوش کتابه .

٣٨٢ مصاحبهٔ رمضانیه : مراسم قدیمهٔ افطاریه : حرمین الشریفینده ـ مسجد سعادتده بعدالتراویح اجرا ایدیلان موم آلایی ـ حضور همایون درسلری .

٣٨٩ مصاحبهٔ رمضانیه : توتون حقنده . موافقت اعداد . حلویانه دائر : شکر ، تحلی .

صحيفه
٣٩٤ تخت، عنوان. طراز. (قوانين تشريفات) و (عنوان العبر) كبى آثاره نظراً. اونيفورمه.
٤٠٢ زيارت خرقـهٔ شريفه : كعب بن زهير، بانت سعاد قصيدهٔ مشهوره‌سى، امانات جليله دائرهٔ قدسيت باهره‌سى، بردهٔ (اويس القرنى)، مشاراليهك ترجمهٔ حالى.
٤١١ استقبال رمضان : اصول تسبيح، ماهيه‌لر.
٤١٨ يوم شك واستقبال رمضان : رؤيت هلال، يوم شك اوروجى، قديماً رمضانى اخبار ايچون مستعمل اولان اصول.
٤٢٤ هلال : نشان هلال. ثبوت هلال.
٤٣٠ مصاحبهٔ رمضانيه : هجرتك ايكنجى سنهٔ متميزه‌سى خاطراتى. صلات تراويح. ختم قرآن كريم.
٤٣٦ اسلامده منبر : يوم جمعه. خليفهٔ وقت و پادشاه اسلامه دعا. خطبه : ايلك خطبهٔ پيغمبرى. ايلك منبر جناب رسول، باقوم.
٤٤٢ ايلول ايچنده : رأس سنهٔ هجريهٔ شمسيه ـ ايكنجى معبد اسلام.
٤٤٨ مدينهٔ منوره : تاريخى، اسماء مباركه‌سى، احوال اقتصاديه ومدنيه‌سى، حميديه حجاز خط عاليسى.
٤٥٩ مصاحبهٔ رمضانيه : بايزيد جامع شريفى. مناره كلمه‌سى.
٤٦٥ مصاحبهٔ رمضانيه : طاول.
٤٧٣ قلم، كاغد : (مناقب هنروران) ك ويرديكى تفصيلات،

صحيفه
انواع اقلام . قلم قطی حقنده قواعد مرعیه . مرکب وکاغد .
٤٨٢ لیلهٔ مقدسهٔ رغائب .
٤٨٩ ایام حج : کعبة العلیا . حضرت ابراهیم ایله حضرت اسماعیل . حج خلیل واسماعیل . بانئ اول کعبة العلیا حج حضرت نبی اکرم ــ مکهٔ مکرمه‌یه ایلك دفعه والی نصبی . ولاة مکه .
٥٠١ شهر رجب الفرد : لیلهٔ معراج . رجبیون .
٥٠٩ شهر شعبان المعظم : لیلهٔ برات ، لیلهٔ ولادت حضرت خلافتپناهی . مساجد فتح .
٥١٤ تاریخ اسلام درسلری .
٥١٨ مربیه‌لر .
٥٢٢ خطوات ترقی .
٥٢٩ معانه طوغری : جلائل آثار مقدسهٔ حضرت خلافتپناهیدن اولان حجاز خط عالیسی (شام ــ معان) قسم اولنك رسم کشادی خاطراتی. (١٤) مکتوب
٦٧٢ فیلیپین آطه‌لری اهالئ اسلامیه‌سی .
٦٧٨ حرم ملائك خدم سعادت .
٦٨٦ آبیارئ الطاف حضرت خلافتپناهی و (عین زرقا) صویی .